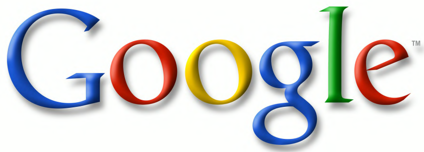
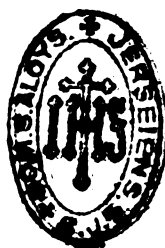
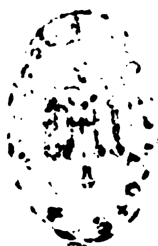

IHS

BIBLIOTHECA PATRVM CISTERCIENSIVM.

ID EST

OPERA ABBATVM ET MONACHORVM ORDINIS CISTERciensis, qui sæculo S. Bernardi, aut paulò post ejus obitum floruerunt, in vnum corpus aliquot tomis distinctum collecta.

TOMVS PRIMVS

Complectens
- Exordium Cœnobij Cisterciensis, cum Charta charitatis,
- Exordium magnum ejusdem Ordinis,
- Et libros miraculorum S. Bernardi, miraculo olim approbatos.

Labore & studio F. BERTRANDI TISSIER *Doctoris Theologi Bonifontis in Therascia ejusdem Ordinis Prioris.*

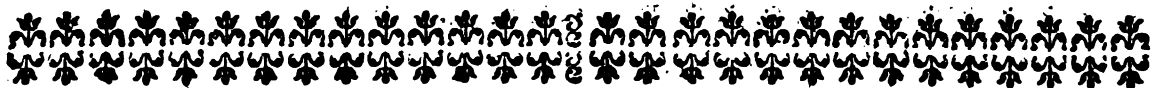
Cum ejusdem Annotationibus in fine, quibus difficultates occurrentes in toto opere exponuntur, & quæ fabulosa videntur confutantur, quæ autem non improbanda sunt, vindicantur.

BONOFONTE,
Typis ejusdem Cœnobij, Per A. RENESSON, Anno Domini 1660.

Veit Parisijs in Collegio S. Bernardi, & in vico S. Iacobi apud Edmundum Couterot, sub signo Boni Pastoris.

PERMISSV SVPERIORVM.

AVGVSTISSIMÆ REGINÆ COELI,

DEI-PARÆ VIRGINI MARIÆ, SPECIALI

CISTENCIENSIS ORDINIS PATRONÆ.

NI Cælitum tibi, ô MAGNA DEI PARENS, vtrumque CISTERCIENSE EXORDIVM debetur, vtrumque meritò tibi nuncupamus & consecramus: quæ & Cœnobium ipsum, & Ordinem ab illo denominatum, fundasti, fouisti, & ad hunc vsque diem servasti. Alij Ordines Religiosi Sanctorum quempiam parentem & fundatorem venerantur, Augustinum, Benedictum, Dominicum, Franciscum, &c. Cisterciensis autem, etsi in S. Benedicti castris militat, quà tamen ab alijs familijs Regulam ejusdem Sancti Patris profitentibus distinguitur, te solam *Fundatricem* suam fatetur. Nec enim magnus ille tuus cliens Bernardus ejus est fundator, quẽ jam fundatum reperit, & sub secundo aut tertio ejus Abbate vestem illius assumpsit. Sed nec Albericus aut Stephanus. Hi namque Cistercio jam surgente à Monachis illius electi sunt. Sed nec Robertus, (qui primus quidem illius loci Abbas fuisse videtur:) nã Molismenses eum illic residere non sunt passi, sed mox Molismum redire compulerunt. Vnde nec hoc Exordium in Abbatum Cistercij serie locum ei dedit, sed Albericum primũ agnoscit Abbatem, Stephanum verò secundũ. Sicut autem Ioseph olim tibi conjugio junctus, filij tui Domini nostri creditus est pater: sic & S. Robertus, quem annulo tibi quondam desponsasti, creditus est Ordinis Cisterc. qui tua proles est, esse pater & fundator. Hanc gloriam non adulando nobis vsurpamus, sed ex Authoribus fide dignis depromimus. *Prægnanti matri*, S. Roberti, ait Otho Molismensis in ejus vita, *gloriosa Dei genitrix virgo Maria in somnis apparuit, annulum aureum habens in manu sua, dixitque ei. O Ermegardis, volo filium, quem gestas in vtero, hoc annulo mihi desponsare.* Adjecisti autem eidem mulieri iterum apparere, vt idem Author refert, sicut olim Deus Samuëli ad confirmandam promissionem tuam. Non sine causa itaque factum est, vt S. Robertus Molismum rediret, vt scilicet noua Cistercij proles patre carens, tibi vt matri ascriberetur: nec minùs in hoc Robertus Iosephum exprimeret, vmbram patris habentem, sed sine opere. Ioannes Decimus hanc veritatem etiam declarat his verbis. *Hæc sancta Religio, quæ potiùs ad beati viri Benedicti Regulam reformatio dicitur, prout sanctissimi Bernardi, aliorumque Patrum scripta demonstrant, peculiaris est in terris familia gloriosissimæ matris Domini: cujus viuendi formam deuotis famulis primis patribus nostris inspirasse certum est. Nam vltra spirituales reuelationes, intimasque consolationes, sæpius fulgidissimo cœli ciuium stipata comitatu, eos visitabat, & etiam visibiliter consolabatur, edocebat, adjuuabat, instruebatque: ob quod & ipsa sacri hujus Ordinis Patrona, Domina, Protectrix, & aduocata nominatur. Sicut Ordo ipse primus est omnium Ordinum in ejus honorem dedicatus: cujus habitum tam Monachorũ, quàm Sanctimonialium tradidisse fertur.* Tuam maternã pro ordine ipso solicitudinem beato Fastrado demonstrasti, quando illi in Chartusia huic Cœnobio vicina, Vallis S. Petri dicta, delitescenti, & onus ac dignitatem Abbatialem fugienti, apparens, & filium tuum benedictum in vlnis gestans, dixisti, accipe filium meum, & serua mihi illũ. Vir enim sanctus intellexit, hoc tuum præceptum non de filio tuo, qui sedet

Exord. Cænob. Cisterc. c. 17. & Exor. mag. dist. 1. c. 15.

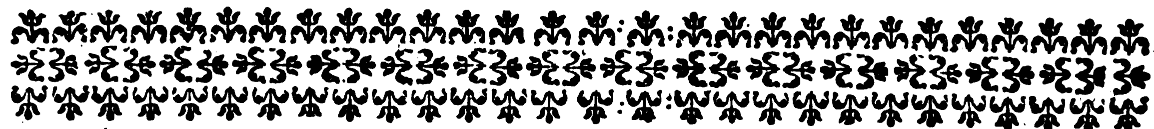
1. Reg. 3.

Exhort. ad Monach. Tom. 1. Priuileg.

Exord. mag. dist. 1. c. 24.

ad dexteram Patris in excelsis, esse accipiendum, sed de Monachis filijs tuis, quos regendos illi committebas: itaque è latebris suis erumpens, mox in Clarevallis, deinde in Cistercij Abbatem fuit assumptus. Tu, pia mater, Claravallenses Monachos in agro laborantes & metentes cum Sanctis Magdalena & Elizabeth aliquando inuisere dignata es: tu aliàs electuarium eis prębere visa. Tu sæpe morientibus fratribus adesse dignata, ac eos ab insidijs & malitia dæmonū tueri. Tu Ordinem tutata es: ipsum etiam Summum Pontificē Innocentiū III. Ordini infensum, ab exactionibus quas ab eo petebat, & ab indignatione quam in illum ob hoc ipsum conceperat, reuocasti. Tu per te ipsam personas sanctitate celebres ad eūdem Ordinem inuitasti: inter cæteras S. Ludgardem Virginum Cisterciensium decus. Dilectionem autem tuam in omnes ejusdem Ordinis personas ea pręcipuè visione demonstrasti, qua eas sub chlamide tua te fouere & protegere, quasi gallina pullos suos, ostendisti. Cum enim quidam Cisterciensis tibi addictissimus in mentis excessu diuersos Ecclesiæ triumphantis Ordines in cœlesti gloria contemplaretur, Angelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, & eosdem certis characteribus distinctos: item Canonicos Regulares, Præmonstratenses, & Cluniacenses: de suo ordine solicitus cùm staret & circumspiceret, nec aliquam de illo personam in gloria illą reperiret, ad te, Beata Deipara, cum gemitu respiciens, dixit. Quid est, sanctissima Domina, quòd de Ordine Cisterciensi neminē hic video? Quare famuli tui tibi tam deuotè seruientes, à consortio tantæ beatitudinis excluduntur? Tunc videns eū turbatū, benigne ei respondisti. Ita mihi dilecti ac familiares sunt ij, qui de Ordine Cisterciensi sunt, vt eos etiam sub vlnis meis foveam. Aperiensque pallium tuum, quo amicta videbaris, quod ingentis erat latitudinis, innumerabilem multitudinē Monachorum, Conversorum, & Sanctimonialium illi ostendisti. Hanc visionē Abbati suo tuus ille famulus narrauit: & ille in sequenti Capitulo Generali Abbatibus: quos maximè lætificauit, & ad amorem tuum magis accendit. Hæc refert, ijsdem verbis, qui initio operis sui testem inuocat Deum, se ne vnum quidem capitulū in toto illo finxisse. Tibi igitur, ô magna parens, Ordo Cisterciensis maximè obstrictus est, quē sic hactenus fouisti & promouisti. Nunc eūdem, quæso, multis calamitatibus depressum & humiliatum solitæ pietatis oculo respice, & in antiquū restitue splendorē.

Exord. magn. Distin. 3. cap. 11.
Ibid. c. 19.
Exord. dist. 4. cap. 31. & 34.
Manriq. an. 1201. c. 1.
In vita eiusdem.
Cæsarius distin. 7. c. 60.

REVERENDISSIMO DOMINO

D. CLAVDIO VAVSSIN,

SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORI, CISTERCII ABBATI, & totius Ordinis Cisterciensis Capiti ac Superiori Generali.

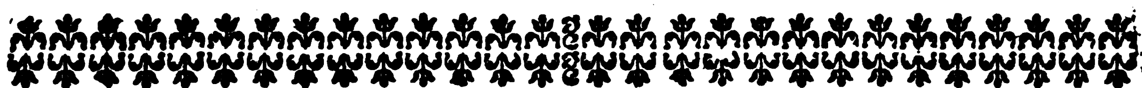
ADvolant in sinum tuum, REVERENDISSIME DOMINE, opuscula Sanctorum Patrum nostrorum nostro labore è tenebris in lucem educta, vt favore tuo suffulta, & felicibus tui nominis auspicijs tuta, in cæterorum manus possint exire. Tua sunt illa, proinde tibi nuncupanda fuerunt. Prius enim Exordium Archicœnobij tui Cisterciensis primordia describit: posterius, Ordinis, qui ab ipso Cœnobio originem duxit, ejusque nomen accepit, principia & progressus enarrat, virorumque illustrium prædecessorum tuorum, & aliorum Abbatum, atque Monachorum, res preclarè gestas ob oculos ponit. Fundamenta ejus sub Sanctis Roberto, Alberico, & Stephano jacta fuerunt, adeò exigua & humilia hominum judicio, vt familia illa quæ Molismo discesserat, & majoris perfectionis gratia in Cisterciense desertum profecta fuerat, propagationis defectu breui crederetur extinguenda. Ipsi etiam viri sancti, licet thesaurum virtutum cœlitus inuentum successoribus multorum saluti profuturum committere in votis haberent, quia tamen inusitata vitæ eorum austeritate deterrebantur vniuersi, nullus ad eos conuersionis causa veniebat, ideoque, vt Exordij Author loquitur, ostio desperationis ferè appropinquabat: donec deuotis & diuturnis ad Deum precibus fusis, tandem optatis potirentur. Suscitauit enim Deus spiritum pueri junioris, (verba sunt predicti Authoris,) cui nomen Bernardus: qui cùm esset adolescens, nobilis, delicatus, & literatus, tam valido igne diuini amoris succensus est, vt relictis vniuersis mundi voluptatibus & diuitijs, arctissimam Cisterciensium conuersationem deuoto animo proponeret imitari. Paulò antè cuidam ex fratribus viam vniuersæ carnis ingressuro, apparuit innumera hominum multitudo prope Oratorium ejusdem Cœnobij, ad fontem quemdam lucidissimum lauans vestimenta sua: & dictum est ei, quòd fons ille fons Ennon esset appellandus. Hac visione & alijs propagatio Ordinis mox futura designabatur. Fons ille Cisterciensis creuit in fluvium maximū, & sol effectus est, radios suos per totum orbem vibrans, & innumeros homines calore diuini amoris accendens. Progressus Ordinis & profectus mox sub alijs patribus contigit, Fastrado, Alexandro, & ceteris: & hi quidem duo inter cæteros eminentes ex Claravalle assumpti fuerant, ex qua & tua Reuerendissima Paternitas, ad regimen Archi-cœnobij Cisterciensis. Horū & aliorū virtutes & exēpla his opusculis proponuntur, quæ omnibus adhortationibus ad virtutem persuadendam videntur aptiora. Vt enim ait S. Pater Bernardus. *Sermo viuus & efficax exemplum est operis, facilè persuadens quod intendimus, dum factibile probat esse, quòd suademus.* Multi sanè hoc æuo suam desidiam velamine infirmitatis aut impotentiæ obtegere nituntur, dicentes humeros suos oneri Regularium institutionū ferendo impares esse: sed mentiri, aut miserè seipsos decipere conuincun-

tur, dum tot exhibentur illis juvenes, ſenes, delicati, nobiles, & principes, qui olim Ciſtercienſe inſtitutum profeſſi, Chriſti jugum eſſe ſuaue, & onus ejus leue, feliciter ſunt experti. Sanctus Auguſtinus cùm viſco cupiditatum innexus teneretur, aliorum exemplo ad torporem exuendum & ſegnitiem abjiciendam vires non mediocres ſumpſit: cùm attentè conſideraſſet, tot omnis ætatis & conditiones viros & feminas arctam viam mandatorũ Dei alacriter cucurriſſe, & brauiũ perpetuæ vitæ & beatitudinis apprehendiſſe. Certè vſque hodie multi trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Vt tamen aliquam excuſationem ſuæ deſidiæ proferant, negant hujus æui homines eſſe robuſtos & validos, vt antiquos. Sic olim Hebræi, cùm labore, qui ſubeundus erat in ingreſſu terræ Chanaan, terræ melle & lacte manantis, terrerentur, dicebant ibi gigantes eſſe, quorum comparatione ipſi non majores locuſtis viderentur. Arbitramur, non vera humilitate, ſed ſegnitie, veterum comparatione pigmæos nos eſſe, ac pernicioſa iſta adulatione nos ipſi palpamus, vt Regulares obſeruantias declinemus. Non eſt abbreuiata manus Domini, nec adeò parcus gratiarum ſuarum hoc tempore diſtributor, vt non poſſimus, ſi eis cooperari velimus, patrum præcedentium veſtigia ſaltem vtcumque ſequi, ſi ex æquo cum eis currere non poſſumus. Proinde ſi ſapimus, ad eorum, quorum præclara geſta in hoc volumine deſcribuntur, imitationem nos totos componemus: nec declinabit cor noſtrum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis. Hoc Ciſtercienſe Exordium, ſi piè & attentè legatur, multos, vt ſpero, à ſententia reuocabit, & ad viam arctam & anguſtam ingrediendam illis animos addet: ideoque gratiſſimum illud fore Reuerendiſſimæ Paternitati tuæ, cujus potiſſimum humeris Ciſtercienſis Ordinis onus incumbit, mihi facilè perſuaſi, & hac ſpe fretus illud tibi offero,

REVERENDISSIME DOMINE,

Humillimus & obſequentiſſimus
ſeruus tuus ac Religioſus
F. BERTRANDVS TISSIER.

IN VNIVER-

IN VNIVERSAM PATRVM CISTERCIENSIVM BIBLIOTHECAM.

PRAEFATIO.

CONSILIVM nostrum est, BENEVOLE LECTOR, in vnum corpus coacervare varia opuscula Patrum Ordinis nostri Cisterciensis, qui locum sortiri potuissent in magna Patrum Bibliotheca, & reipsa sortiti fuissent, vt arbitror, si Authoribus illius præ manibus fuissent: cùm multos inferiores istis tempore, eruditione, & vtilitate doctrinæ, in eam retulerint: imò & quædam nostrorum minoris momenti quæ repererunt, in eam congesserint: exempli gratia, Epistolas Nicolai Claravallensis in quibusdā editionibus, (quibus præstantiores sunt ejus sermones) Sermonē vnicum Iusti Abbatis, qui circa annum 1300. floruit: Speculum Ecclesiæ à S. Edmundo Cantuariensi Pontiniacensibus Religiosis scriptū, quod etsi pium sit, facile tamen & humile est. Quæ ergo nostrorū Cisterciensium opera in magna illa Patrum Bibliotheca locum justè obtinuissent, si ea hujus Authoribus nota fuissent, Bibliothecam nouam seorsum component, quæ illi magnæ Appendicis maximæ instar erit; nec, si Deus vitam & opem contulerit, minor erit illâ Patrum Bibliotheca, qualis primò prodijt labore & opera Margarini de la Bigne octo Tomis distincta, & cum appendice adjuncta. Ante omnia autem amouendus est hic quorumdam scrupulus, qui nimirum verentur, ne hoc opus à nobis susceptum minùs gratum sit, minùs publica luce dignum. E doctissimis nostri Ordinis vnus fato jam functus, mihi ante aliquot annos hæc meditanti, & quædam quæ me juuare possent ab eo sciscitanti, judicium suum paucis expressit, Labor, inquit, multus, fructus exiguus. Priorem equidem sententiæ ejus partem verissimam esse expertus sum, & experior. Multæ enim peregrinationes ad diuersa Cœnobia fuerunt suscipiendæ, multæ Bibliothecæ lustrandæ, multi codices ibidem festinanter exscribendi, & postea hoc nostrū Cœnobium reuerso, iterum magis integrè & sine abbreuiaturis describendi, (neque enim, nisi rarò admodum facultas datur libros extra bibliothecas aut Monasteria efferendi,) sumptus nonnulli in hujusmodi peregrinationibus faciendi, sed plurimi & maximi in comparanda Typographia, & in ipsa editione librorum. Nec enim potui ab hoc nostro Cœnobio abesse, nec item à Typographia: itaque hanc in hoc deferri necesse fuit. Vt mittam, quòd Bibliopolæ mihi noti & amici noluerunt ad horum editionem se accingere, proinde alios rogare vel quærere superuacaneum duxi. Ego autem Dei & B. Virginis ope nixus opus ingens aggressus sum, pecunia destitutus, & in Cœnobio constitutus, quod bellorum injurijs ad penuriam magnam redactum sumptus suppeditare nullos potuit. Aliquam tamen, imò satis magnam pecuniæ summam, partim gratis, partim mutuò collatam, expendi: & quamvis illi restituendæ imparem me nunc sentiam, continuandi tamen operis cœpti spem non abjicio. Fructus enim laborum & pecuniarum sunt duo Tomi jam Deo donante feliciter ad finem perducti: qui Lectoribus vanum fuisse docti illius viri timorem, qui fructum laboris nostri exiguum aut nullum portendebat, demonstrabunt. Interim dum se ad Authorum nostrorum lectionem accingunt, illorū opuscula multi æstimanda, inde primò conjicere licet, quòd in optimis Ordinis bibliothecis antiquo & præclaro charactere in membranis exarata reperiantur. Secundò, quòd eorum aliqua, vt dixi, in Bibliothecam Patrū sint relata, nec ea tamen præcipua: proinde non dubium est, quin & reliqua, si ad manum fuissent, eodem beneficio donata essent. Tertiò eorum quædā etiam in Patrum opera irrepserunt. Multæ enim lucubrationes beati Guillelmi à S. Theodorico S. Bernardo ascriptæ sunt: & insignis ejus liber de Sacramento Altaris S. Anselmo Cantuariensi. Præclarus liber de Cardinalibus Christi operibus S. Cypriano, aut antiquo & doctissimo Patri tribuitur, & plurimi à doctis reputatur, ille autem est Ernaldi Bonævallis Abbatis. Homilia Aëlredi de puero Iesu duodenni, & item altera de verbis illis, *Ecce nos reliquimus omnia*, quæ est Gaufridi, S. Bernardi esse creduntur. Liber de Amicitia ab Aëlredo editus inter opera S. Augustini reperitur, mutilus tamen. Sermones Nicolai Claravallensis inter opera Petri Damiani & S. Bernardi reperiuntur. Aliorū quoq; Ordinum Religiosi, quanti nostros Authores faciant, dum eos vel ignoramus, vel pro nihilo habemus, inde manifestū esse potest, quòd eorū nonnullos nobis eripere quidā tentarint. Epistolas Philippi de Eleemosyna cuidam Abbati Bonæ-spei Ordinis Præmonstr. nōnulli ascribere conati sunt. Expositionem moralem Thomæ Cisterciensis in Cantica ad Scotum suum quidam Minores pertinere voluerunt, nec nisi à Reuerendissimo Magistro Sacri Palatij, agente D. Malgoires Ordinis Cisterc. in Romana curia Procuratore generali, damnati nobis eam inuiti restituerunt. Ne quis autem arbitretur opera illa Patribus aut aliorum Institutorum Religiosis ascripta, illorum & non nostrorū Patrum esse, quibus ea tribuēda esse contendimus, in singulorum Præfationibus eadē nostris clarissimè vindicabimus: placet autem vindiciarum nostrarum aliquid hoc loco delibare. Liber D. Guillelmi à S. Theodorico, *De Sacramento Altaris*, à quibusdam S. Anselmo tribuitur, sed erroneè. Nam Anselmus jam obierat, quando scriptus est ille liber. Prior enim pars illius ad Rupertum scripta monet illum erroris, in quem libro 2. de Offic. c. 9. lapsus est; eumque refutat. At illi libri de Offic. adhuc scribebantur anno M. C. XI. vt constat ex lib. 8. c. 4. vbi hæc habet,

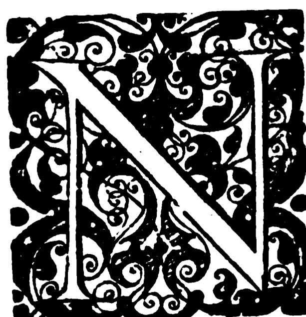
Hoc sancto Pasche sabbato, quo cereo annus ab Incarnatione millesimus centesimus vndecimus inscriptus est, &c. Et titulus capitis est hic. *De miraculo cuidam fratri ostenso hoc anno ab Incarnatione M. C. XI.* Obierat autem S. Anselmus anno 1106. vt constat ex ejus vita ab Edinero ipsius discipulo scripta. Non potuit ergo refutare librum qui post ejus mortem scriptus est. Porrò prędictũ *De Sacramento Altaris*, opusculum Guillelmo adscribunt omnia manuscripta exemplaria. Epistolas Philippi Abbatis de Eleemosyna Ordinis Cisterc. aliqui ascribunt alteri Philippo Abbati Bonæ-spei in Belgio Ord. Præmonstratensis. Verùm vox *Eleemosyna* est ibi nomen Cœnobij: vt constat maximè ex ep. 4. vbi Author vocat se ministrum *pauperum de Eleemosyna*. At nec Cœnobium Bonæ-spei, nec ejus Abbas Philippus nomen hoc habuit vnquam. Item epist. 11. absoluit Conventũ de Eleemosyna ab obedientia sibi debita, cedens officio. Epist. 14. Abbati de Landesio scribit, se visitasse Landesium ipso absente, eique injungit, vt exequatur, quæ in visitatione sua ordinauit. Epist. 15. ait se Abbatem Begarensem vt inutilem ab officio amouisse. Epist. 5. orat Regem Angliæ pro Cœnobijs Forda & Stanleia, & ep. 20. Comitem Palatinum pro Curia-Dei. Hæc autem 5. Monasteria sunt Ordinis Cisterc. & Cœnobio de Eleemosyna subdita, non autẽ Bonæ-spei Ord. Præmonstratensis. Epist. 27. ad Abbatem Præmonstrati, sic eum salutat. *Dilecto dilectori suo H.* &c. Et in ipso corpore Epistolæ. *Dilectione sincera personam vestram & Ordinem vestrum fideliter amplexatus sum*. Non sic autem alloqueretur quisquam Præmonstratensis superiorem & caput illius Ordinis. Sermones Nicolai Claræuallensis nimia oscitantia S. Bernardo & Petro Damiano ascripti sunt. Nam eorum author Serm. de Natiu. Dñi eximiè laudat S. Bernardum, & ex eo asserit se sumpsisse, quod ibi dicit, (scilicet ex ejus Serm. 15. in Cant.) Non ergo S. Bernard' est illius Sermonis Author; sed nec P. Damianus, qui obierat antequam S. Bernardus nasceretur. Item in Serm. de S. Victore fatetur Author se esse Monachum illius loci, in quo corpus S. Victoris Confessoris jacet. Illud autem jacet in Cœnobio Arremarensi Trecensis Diœc. cujus olim Nicolaus fuit Monachus, (antequam Claræuallem peteret,) non autem S. Bernardus aut P. Damianus. Petrus quoque Cellensis lib. 4. ep. 2. hunc Sermonem fatetur esse Nicolai, referens quãdam illius sententiam. Idem Author Sermonẽ de S. Nicolao sic inchoat, *Nicolaus iste meus*, &c. Cur autem sic loqueretur P. Damianus? Cur non potiùs diceret in Serm. de S. Petro, *Petrus iste meus?* &c. At Nicolao de S. Nicolao sic loquendi causa fuit, vt constat. Idem Author sæpe verba & sententias ac materiam Sermonũ ex S. Bernardo euidenter sumit: vt constat ex Serm. de S. Andrea, vbi ea dicit de Confessione, quæ habet S. Bernardus Serm. *de 7. gradibus Confessionis*, inter diuersos: & quod habet in Serm. de S. Nicolao id etiam habet B. Bernardus Serm. *de 5. regionibus* inter diuersos: & quod de diligendo Deo dulciter, sapienter, & fortiter, differit in Serm. de S. Petro ad Vincula, id sumpsit ex Serm. 20. B. Bernardi in Cant. Denique Præfatio Sermonũ illorũ Nicolai est. *Henrico*, inquit, *Trecensium Comiti Palatino Nicolaus ille seruus suæ sublimitatis*, &c. In ea præfatione ait, se mittere illi decem & nouem Sermones à festo S. Ioannis Baptistæ vsque ad festum S. Ioannis Euangelistæ: quos eodẽ numero & ordine reperimus scriptos. Porrò hæc multis causa deceptionis potissima fuit: quòd qui olim libros sibi describi curabant, sæpe varios Tractatus diuersorũ Authorũ in vnum Volumen coaceruabant & compingebant, & tituli non rarò incuria omittebantur: sæpe in futurum differebantur vt minio postea scriberentur, & hoc postmodũ frequenter negligebatur: idque adhuc in Bibliothecis nostris passim cernitur. Hinc ergo factũ est, vt aliqui eidem Authori, cujus nomen in præcedenti aliquo Tractatu scriptum erat, alios consequentes Authoris nomine carentes, adscripserint: qua in re sæpissime erratum est. Multum autẽ refert, suas cuiq; Authori lucubrationes tribuere. Dum enim alienis admiscentur, & alienæ agnoscuntur, pro quisquilijs habentur, nullusque eas lectione dignatur. Cùm autem suis restituuntur Authoribus, cum fructu leguntur, & vt certi testes doctrinæ cujuspiam, quando opus est, adducuntur. Fallitur verò Erasmus, qui existimat Scriptores, quorũ quædam opuscula irrepserunt in Augustini, vel aliorum Patrum scripta, consultò hæc fecisse, vt eorũ labores Augustino adscriberentur, seu alteri cuipiam Patrum: quid enim inde cõmodi retulissent illi posteriores Scriptores? Id quidem Hæretici potuerunt actitare, vt errorũ suorũ Patronos in speciem haberent Patres: at Catholici potiùs aliorum opera sibi tribuerent, vt inde nomen sibi compararent, quàm sua alijs, vnde nihil emolumenti consequerentur. Iam, vt aliquid de hoc primo Tomo dicamus, proferuntur in eo multæ reuelationes & visiones, quas non omnes fortassis probabunt: & quibusdam viris Doctissimis visum fuerat multas omittere seu resecare. Sed post multã hac de re deliberationẽ eas non subtrahendas esse judicaui. Nam hac subtractione quibusdã magis acuissem desideriũ requirendi eas quas subtraxissẽ. Alij plures alias fuisse abscindendas dixissent: alij aliud statuissent. Satius duxi, ea quæ minùs veritati consona videbuntur, in notis indicare. Exemplũ quoq; habeo in Augustini operibus multoties recusis: vbi semper relicta est epistola illa fabulosissima Cyrilli ad Augustinũ de obitu S. Hieronymi: & cum Reuelationibus B. Elizabeth de Sconaugia extat illa, de vndecim millibus Virginũ, quæ fabulas habet. Porrò hoc opus à duobus Exordijs inchoandũ, scilicet paruo, quod dicitur Exordiũ Cœnobij Cisterciensis, & magno, quod Exordiũ Ord. Cisterciensis. De hujus authore postea dicem'. Parui authorẽ arbitramur esse S. Stephanũ, Cistercij Abbatem. Initio enim ejus hæc verba habentur. *Nos primi hujus Ecclesiæ fundatores*, &c. Vnus ergo ex illis primis hoc scripsit. Hunc autẽ fuisse ipsum S. Stephanũ, videtur elici ex ijs quæ de ipso Stephano dicuntur. Nã cùm de S. Alberico agit, de eo honorifice loquitur: cùm autẽ de ipso S. Stephano agitur, quilibet alius ab ipso laudes ejus non tacuisset. At author ille, hæc solum habet. *Huic* (scilicet Alberico,) *successit quidam frater Stephanus nomine, Anglicus natione: qui & ipse cum alijs de Molismo illuc aduenerat, quique amator Regulæ & loci erat.*

EXEMPLARIS, quo vsus sum, errata plurima correxi: alia quæ tardiùs innotuerũt, in notis infrà correcturus. Norunt docti, quàm arduũ sit, vnicũ exemplar, idque mendosum, habenti, omnia à minimis erroribus dictionum expurgata exhibere.

EXORDIVM CISTERCIENSIS COENOBII

AVTHORE SANCTO STEPHANO ILLIVS ARCHIMONASTERII FVNDATORE ET ABBATE.

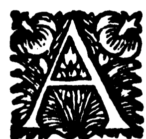
PROLOGVS.

NOS Cistercienses, primi hujus Ecclesiæ Fundatores, successoribus nostris stylo presenti notificamus, quã canonicè, quanta auctoritate, à quibus etiam personis, quibusque temporibus, cœnobium & tenor vitę illorum exordium sumpserit: vt hujus rei propalata sincera veritate, tenaciùs & locum & obseruantiam Sanctę regulæ in eo à nobis per Dei gratiam vtcumque inchoatam ament; pro nobisque, qui pondus diei & æstus indefessè sustinuimus, orent: in arcta & angusta via quam regula demonstrat, vsque ad exhalationem spiritus desudent: quatenus deposita carnis sarcina in requie sempiterna feliciter pausent.

CAPVT PRIMVM.

Vt S. Robertus cum quibusdam Fratribus Hugonem Legatum Sedis Apostolicæ pro arctiori Regulæ obseruatione adierint.

ANNO ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo octauo beatæ memoriæ Robertus Molismensis Ecclesiæ in Episcopatu Lingonensi fundatæ primus Abbas, & quidam eiusdem Cœnobij Fratres, ad venerabilem Hugonem tunc Apostolicæ sedis Legatum, ac Lugdunensis Ecclesiæ Archiepiscopum, venerunt, vitam suam sub custodia sanctæ Regulæ Patris Benedicti se ordinaturos pollicentes: & idcirco ad hoc liberiùs exequendum, vt eis & sui iuuaminis, Apostolicæque authoritatis robur porrigeret, constanter flagitantes: quorum voto Legatus ille lętanter fauẽs, tali epistola exordij eorum fundamentum iecit.

Causa recessus Cisterciensium à Molismo.

CAPVT II.

Epistola Hugonis Legati ad S. Robertum & ejus Fratres.

HVGO Lugdunensis Archiepiscopus, & Apostolicæ Sedis Legatus, Roberto Molismensi Abbati, & fratribus cum eo secundum Regulam Sancti Benedicti seruire Deo cupientibus. Notum sit omnibus de Sanctæ matris Ecclesiæ profectu gaudentibus, vos & quosdam filios vestros Cœnobij Molismensis Fratres, Lugduni in nostra pręsentia astitisse, ac Regulæ beatissimi Benedicti, quam huc vsque tepidè ac negligenter in eodem Monasterio tenueratis, arctiùs deinceps atque perfectiùs inhęrere velle, professos fuisse: primùm quidem ipsam Regulam, ac deinde

monachorum instituta & mores honestos, & Religioni conuenientes, vos velle imitari, in Dei & nostro conspectu statuistis. Quod quia in loco prędicto pluribus impedientibus causis constat adimpleri non posse: nos vtriusque partis saluti, videlicet inde recedentium, atque illic remanentiũ prouidentes, in locum alium, quem vobis diuina largitas designauerit, vos declinare, ibique salubriùs atque quietiùs Domino famulari vtile duximus fore. Vobis ergo tunc præsentibus, videlicet Roberto Abbati, fratribus quoquẽ Alberico, Odoni, Ioanni, Stephano, Letaldo, & Petro: sed & omnibus, quos regulariter & communi consilio vobis sociare decreueritis, hoc sanctum propositum seruare, & tunc consuluimus: & vt in hoc perseueretis præcipimus, & authoritate Apostolica per sigilli nostri impressioné in perpetuum confirmamus.

Septem primi Ordinis Cisterciensis fundatores.

Caput III.

De egressu Cisterciensium Monachorum de Molismo & aduentu ad Cistercium.

POST hæc tali ac tanta ante-dictus Abbas & sui authoritate freti, Molismum redierunt, & de illo fratrum religioso collegio socios votum in Regula habentes elegerunt: ita vt inter eos qui Legato Lugduni fuerãt locuti, & illos qui de cœnobio vocati, viginti & vnus monachi essent: talique stipati comitatu ad eremum, quę Cistercium dicebatur, alacriter tetenderunt: qui locus in Episcopatu Cabilonẽsi situs, & pro nemoris spinarũque opacitate tũc temporis accessui hominũ insolitus à solis feris inhabitabatur. Ad quem viri Dei venientes, locumque illum tantò religioni, quam animo iamiã conceperant, & propter quam illuc aduenerant, habiliorem, quantò sęcularibus despicabiliorem & inaccessibilem intelligentes, nemoris ac spinarum densitate pręcisa ac remota, monasterium ibidem, voluntate Cabilonensis Episcopi, & consensu illius, cuius ipse locus erat, construere cœperunt. Nam viri isti apud Molismum positi sæpius inter se, Dei gratia aspirati, de transgressione Regulę beati Benedicti Patris loquebantur, conquerebantur, contristabantur: videntes se cæterosque monachos hanc Regulã solemni professione seruaturos promisisse, eamque minimè custodisse: & propter hoc vti prælibauimus, Apostolicę sedis Legati auctoritate ad hanc solitudinem, vt professionem suam obseruantia sanctæ Regulæ adimplerent, veniebant. Tunc Domnus Odo Dux Burgundiæ sancto feruore eorũ delectatus, Sanctæque Romanæ Ecclesię præscripti Legati literis rogatus, monasteriũ ligneum quod incœperunt, de suis totum consummauit: illosque inibi in omnibus necessarijs diu procurauit, & terris ac pecoribus abunde subleuauit.

Cistercium olim vasta eremus.

Caput IV.

Quomodo locus ille in Abbatiam surrexit.

EODEM tempore Abbas qui aduenerat, ab Episcopo Diœcesis illius virgam pastoralem cum cura monachorũ iussu prędicti Legati suscepit: fratresque, qui secum aduenerant, in eodem loco stabilitaté regulariter firmare fecit: sicque Ecclesia illa in Abbatiam canonicè Apostolicaque auctoritate crescendo surrexit.

Caput V.

Quòd Molismenses aures Domni Papæ pro reditu Roberti Abbatis inquietarint.

IGITVR haud multo elapso temporis spatio, Molismenses Monachi voluntate Domni Godefridi Abbatis sui, qui Roberto successerat,

Domnum Vrbanum Papam Romę adeuntes postulare cœperunt, vt sæpe dictus Robertus in locum pristinum restitueretur: quorum importunitate motus Papa mãdauit Legato suo, venerabili scilicet Hugoni, vt si fieri posset, idem Abbas restitueretur, & monachi eremum diligentes in pace consisterent.

Caput VI.

Epistola Domni Papæ pro reditu Abbatis Roberti.

VRbanus Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabili fratri & Coëpiscopo Hugoni Apostolicę Sedis Vicario, Salutem & Apostolicam benedictionem. Molismensium fratrum magnum clamorem accepimus in Concilio, Abbatis sui reditum vehementiùs postulantium. Dicebant enim Religionem in suo loco euersã, seque pro Abbatis illius absentia odio apud Principes & cæteros vicinos haberi. Coacti tandem à fratribus nostris, dilectioni tuę per pręsentia scripta mandamus, significantes gratũ nobis existere, vt si fieri posset, Abbas ille ab eremo ad suum monasterium reducatur. Quòd si implere nequiueris, curæ tibi sit, vt & qui eremum diligunt, conquiescant: & qui in Cœnobio sunt regularibus disciplinis inseruiant. His Apostolicis literis Legatus lectis, viros authenticos ac religiosos conuocauit, & de præsenti negotio quę subter sunt exarata, definiuit.

Caput VII.

Decretum Legati de toto negotio Molismensium atque Cisterciensium.

HVgo Lugdunensis Ecclesiæ seruus, charissimo fratri Roberto Lingonensium Episcopo, Salutem. Quid de negotio Molismensis Ecclesiæ in colloquio apud Petram-scissam nuper habito diffinierimus, fraternitati vestræ notificare necessarium duximus. Venerunt ante nos illuc cum literis vestris Molismenses monachi, loci sui desolationem atque destructionem, quam per remotionem Roberti Abbatis incurrerant, ostendentes, ipsumque sibi reddi in patrem magnopere postulantes. Nullo modo enim sperabant aliter pacem & quietem Molismensi Ecclesiæ posse restitui, vel monastici ordinis vigorem in pristinum statum illic reuocari. Affuit etiam ibi in præsentia nostra Frater Gaufridus, quem eidem Ecclesiæ in Abbatem ordinauistis, dicens se libenter ipsi Roberto, velut patri suo, locum daturum: si nobis placeret, vt eum Molismensi Ecclesiæ remitteremus. Audita igitur vestra & Molismensium petitione, relectis etiam Domni Papę literis super hoc negotio nobis directis, totum dispositioni & arbitrio nostro committentis: tandem multorum virorum religiosorum, tam Episcoporum quàm aliorum, qui nobiscum aderant, consilio, precibus vestris & eorum acquiescentes, Molismensi Ecclesiæ ipsum restituere decreuimus.: ita videlicet vt priusquam illuc redeat, Cabilonem veniens in manu fratris nostri Cabilonensis Episcopi, cui secundum cęterorum cõsuetudinem Abbatum professionem fecit, virgam & Abbatiæ curam reddat, atque Monachos Noui monasterij, qui ei sicut Abbati suo professionem fecerunt, & obedientiam promiserunt, ab ipsa professione & obedientia liberos & absolutos dimittat, ac sic ab ipso Episopo professionis, quam ei & Cabilonensi Ecclesiæ fecit, absolutionem accipiat. Dedimus & licentiam cum eo redeundi Molismum omnibus illis de fratribus Noui monasterij, qui eum secuti fuerint, quando à nouo monasterio re-

cesserit: tali conditione, vt decętero neutri neutros solicitare vel recipere præsumant, nisi secundum quod beatus Benedictus monachos noti monasterij præcepit recipiendos. Postquam hæc fecerit, remittimus ipsum dilectioni vestrę, vt Molismensi Ecclesiæ illum in Abbatem restituatis: ita tamen, vt si deinceps eandem Ecclesiam solita leuitate deseruerit, nullus ei substituatur viuente præfato Gaufrido Abbate, absque nostro & vestro eiusdemque Gaufridi assensu: quæ omnia Apostolica authoritate rata esse præcipimus. De capella autem prędicti Abbatis Roberti, & de cæteris rebus quas à Molismensi Ecclesia recedens secum tulit, & cum eis Cabilonensi Episcopo atque nouo monasterio se reddidit, id statuimus, vt omnia fratribus noui monasterij salua permaneant: præter breuiariũ quoddam, quod vsque ad festiuitatẽ Sancti Ioannis Baptistæ retinebunt, vt transcribant assensu Molismensium. Huic autem definitioni interfuerunt Episcopi Horigaldus Eduensis, Gualterus Cabilonensis, Bertrandus Matisconẽsis, Pontius Belicensis: & Abbates Petrus Trenordiensis, Iarento Diuionensis, Gosseranus Athanacensis, Petrus quoque Camerarius Domni Papę: multique alij viri honesti, & boni testimonij. Hæc omnia Abbas ille laudauit & fecit, absoluendo Cistercienses ab obedientia, quam ei in illo, vel in Molismensi loco promiserant: & Domnus Gualterus Cabilonensis Episcopus Abbatem à cura illius Ecclesię liberũ dimisit: sicque reuersus est, & quidam monachi cum eo, qui eremum non diligebant. Hac ergo ratione Apostolicaque dispensatione, istæ duæ Abbatię in pace & libertate summa remanserunt. Rediens verò Abbas, secum pro scuto defẽsionis has literas Episcopo suo detulit.

Sanctum præpositum leuitatis insimulatur.

Caput VIII.

Epistola Episcopi Cabilonensis ad Lingonensem, pro Abbate Roberto

Dilectissimo Fratri & Coepiscopo Roberto Lingonẽsi Episcopo, Galterus Cabilonensis Ecclesiæ seruus salutem. Notum sit vobis, fratrem Robertum, cui Abbatiam illam in nostro Episcopatu sitam, quæ nouum Monasterium dicitur, commiseramus, à professione quam Cabilonensi Ecclesię fecit, & ab obedientia quam nobis promisit, secundum D. Archiepiscopi Hugonis definitionem, à nobis esse absolutum. Ipse autẽ monachos illos, qui in præfato nouo monasterio remanere decreuerunt, ab obedientia quam sibi promiserant, & professione absoluit, & liberos dimisit: illũque amodò suscipere, & honorificè tractare ne vereamini. Valete.

Caput IX.

De Electione Alberici primi Abbatis Cisterciensis Ecclesiæ.

Viduata igitur suo pastore Cisterciensis Ecclesia conuenit, ac regulari electione quendam fratrem, Albericum nomine, in Abbatem sibi promouit, virum scilicet literatum, in diuinis & humanis satis gnarum, amatorem Regulę & fratrum, quique Prioris officium & in Molismensi, & in illa diutius gerebat Ecclesia: multumque diu nitendo laborauerat, vt ad illum de Molismo transmigrarent fratres locum, & pro hoc negotio multa opprobria, carcerem, & verbera expertus fuerat.

Caput X.

De Priuilegio Romano.

Præfatus Albericus cura pastorali, licet multum renitens, suscepta, cogitare cœpit, veluti vir mirabilis prudentię, quæ tribulationum procel-

læ domum sibi creditam aliquando concutientes vexare possent: præcaues in futurum, cum consilio fratrum transmisit monachos duos Ioannem & Ilboldum Romam: Dominum Papam Paschalem per eos exorās, vt Ecclesia sua sub Apostolicæ protectionis alis quieta & tuta ab omniū Ecclesiasticarum Sęculariumue pressura personarum perpetuò sederet. Qui fratres prædicti Hugonis Archiepiscopi, Ioannisque & Benedicti Ecclesię Romanæ Cardinalium, Galterique Cabilonensis Episcopi literis sigillatis freti Romam properè ierunt & redierunt, antequā ipse Papa Paschalis in captione positus Imperatoris peccaret: reportantes eiusdem Apostolicum priuilegium, iuxta votum Abbatis sociorumque eius per omnia exaratum. Has Epistolas, priuilegium etiam Romanum, congruum duximus in hoc opusculo relinquere, vt posteri nostri intelligant, quàm magno consilio & authoritate eorum Ecclesia sit fundata.

Caput XI.

Epistola Ioannis & Benedicti Cardinalium.

DOmino Patri Paschali, vndique laude eximia prædicando Ioannes & Benedictus seipsos per omnia. Quia vestri moderaminis est, omnibus Eccesijs prouidere, & iustis poscentium votis manum porrigere, vestræque iustitię adiumento religio Christiana fulta debet incrementa sumere: vestram Sanctitatem obnixiùs deprecamur, quatenus harum literarum baiulis nostro consilio à quibusdā Religiosis fratribus paternitati vestræ missis aures pietatis vestræ flectere dignemini. Petunt enim, vt præceptum quod de quiete, & suę religionis stabilitate, à prædecessore vestro Domino nostro beate memorię Papa Vrbano acceperunt, & quod secundum eiusdem pręcepti tenorem Archiepiscopus Lugdunensis tunc Legatus, & alij Coepiscopi & Abbates, inter eos & Molismensium Abbatiam, à qua religionis causa discesserunt, definierūt, vestræ authoritatis priuilegio in perpetuum maneat incōuulsum. Ipsi enim vidimus, eorumque veræ religioni testimonium perhibemus.

Caput XII.

Epistola Hugonis Archiepiscopi Lugdunensis ad Paschalem Papam.

REuerendissimo Patri & Domino suo Paschali Papæ, Hugo Lugdunēsis Ecclesię seruus per omnia seipsum. Fratres isti præsentium geruli ad paternitatis vestræ celsitudinem tendentes, per nos transitum fecerunt. Et quia infra prouinciam nostram, videlicet in Episcopatu Cabilonensi mansionem habent, humilitatis nostræ literis apud celsitudinem vestram se cōmendari petierunt. Sciatis autem eos esse de quodam loco, qui nouū monasterium vocatur: ad quem de Molismēsi Ecclesia cum Abbate suo exeūtes, propter arctiorem & secretiorem vitam secundum Regulam beati Benedicti, quam proposuerūt tenēdam, habitādum tenuerūt, depositis quorundam monasteriorum consuetudinibus, imbecillitatem suam ad tantum pōdus sustinendum imparem prędicātiū. Vnde Molismēsis Ecclesię fratres, & quidam alij adiacētes monachi eos infestare & inquietare nō desinūt, ęstimātes se viliores & despectiores haberi apud sęculum, si isti quasi sigulares & noui monachi habitare inter eos videātur. Quapropter desideratissimam nobis paternitatē vestram humiliter & cum fiducia deprecamur, vt fratres istos totam spē suam in vobis post Deum ponētes, & idcirco ad Apostolatus vestri authoritatem cōfugiētes, benignè pro more vestro re- *Cistercium nouum monasterium olim appellatum.*

spiciatis, & eos & locum ipsorũ ab hac infestatione & inquietudine liberãdo authoritatis vestrę priuilegio muniatis: vtpote pauperes Christi, nullam contra ęmulos suos diuitijs vel potentia defensionem parantes: sed in sola Dei & vestra clementia spem habentes.

Caput XIII.

Epistola Episcopi Cabilonensis.

VEnerabili Patri Papę Paschali, Vualterus Cabilonensis Episcopus, Salutem, & debitam subiectionem. Sicut sanctitas vestra, vt fideles in vera religione proficiant, ardenter desiderat: sic eisdem vestrę protectionis vmbram, vestræ consolationis fomentum deesse non expedit. Suppliciter ergo petimus, quatenus quod factum est de fratribus illis, qui arctioris vitę desiderio à Molismensi Ecclesia sanctorum virorum consilio recesserunt, quos in nostro Episcopatu diuina pietas collocauit, à quibus transmissi pręsentium literarum baiuli vobis pręsentes adsunt, secundum prædecessoris vestri præceptum, & Lugdunensis Archiepiscopi Apostolicæ Sedis tũc Legati, ac Coëpiscoporum & Abbatum definitionem & scriptum, cui rei nos præsentes, & eius authores cum alijs extitimus, vos approbare, & vt locus ille Abbatia libera in perpetuum permaneat, salua tamẽ personę nostrę successorumque nostrorum canonica reuerẽtia, authoritatis vestræ priuilegio corroborare dignemini. Sed & Abbas quem in eodem loco ordinauimus, & cęteri fratres, totis viribus hanc confirmationem in suæ quietis tutelam à vestra flagitant pietate.

Caput XIV.

Priuilegium Romanum.

PAschalis Episcopus Seruus seruorum Dei, venerabili Alberico Noui monasterij Abbati, quod in Cabilonensi Parochia situm est, & eius Successoribus regulariter substituendis in perpetuum. Desiderium quod ad religiosum propositum & animarum salutem pertinere mõstratur, authore Deo, sine aliqua est dilatione complendum. Verumtamen nos, ô filij in Domino dilectissimi, citra difficultatem omnem vestrarum precum petitionem admittimus: quia religioni vestrę paterno cõgratulamur affectu. Locum igitur illum, quem inhabitandum pro quiete monastica elegistis, ab omnium mortalium molestijs tutum ac liberum fore sanximus: & Abbatiam illic perpetuò haberi, ac sub Apostolicę sedis tutela specialiter protegi: salua Cabilonensis Ecclesiæ canonica reuerentia, roboramus. Præsentis itaque decreti pagina interdicimus, ne cuiquam omnino prorsus liceat statum vestræ conuersationis mutare: neque vestri quod Nouum dicitur, Cœnobij monachos sine regulari commendatione suscipere: neque congregationem vestram astutijs quibuslibet aut violentijs perturbare. Eam sane controuersię decisionem quam inter vos & Molismensis Claustri monachos, frater noster Lugdunensis Episcopus tunc Apostolicæ sedis vicarius cum prouincię Episcopis, alijsque religiosis viris, ex præcepto prędecessoris nostri Apostolicæ memoriæ Vrbani secundi perpetrauit: nos tanquam rationabilem ac laudabilẽ confirmamus. Vos igitur filij in Christo dilectissimi ac desideratissimi, meminisse debetis: quia pars vestri seculares latitudines, pars ipsas etiam monasterij laxioris minùs austeras angustias reliquistis. Vt ergo hac semper gratia digniores censeamini, Dei semper timorem & amorem in vestris cordibus habere satagite: vt quantò à secularibus tumultibus & delicijs liberiores estis: tanto amplius placere Deo

totis mentis & animę viribus anheletis. Sanè siquis in posterum Archiepiscopus aut Episcopus, Imperator aut Dux, Comes aut Vicecomes, Iudex aut Ecclesiastica quælibet sæcularisue persona, hanc nostrę Constitutionis paginam sciens, contra eam venire tentauerit, secundòque commonita, si non satisfactione congrua emendauerit: potestatis honorisque sui dignitate careat, reáque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat: & à sacratissimo corpore ac sanguine Dei & Domini nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ vltioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco iusta seruãtibus sit pax Domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Iudicem præmia æternę pacis inueniant.

Caput XV.

Instituta Monachorum Cisterciensium de Molismo venientium.

DEhinc Abbas ille & fratres eius non immemores sponsionis suę, Regulam beati Benedicti in illo loco ordinare, & vnanimiter statuerunt tenere: rejicientes à se quidquid Regulę refragabatur, froccos videlicet & pelliceas ac staminia, caputia quoque & femoralia, pectina & coopertoria, stamina lectorum, ac diuersa ciborum in refectorio fercula: sagimenque, & cętera omnia, quæ puritati Regulę aduersabantur. Sicque rectitudinem Regulę supra cunctũ vitæ suæ tenorem ducentes, tam in Ecclesiasticis quã in cęteris obseruationibus Regulę vestigijs sunt adæquati, seu conformati. Exuti ergo veterem hominem, nouum se induisse gaudebant. Et quia nec in Regula, nec in vita Sancti Benedicti, eundem Doctorem legebant possedisse Ecclesias vel Altaria, seu Oblationes aut Sepulturas, vel decimas aliorum hominum, seu furnos aut molendina, aut villas vel rusticos: nec etiam fœminas monasterium eius intrasse, nec mortuos ibidẽ, excepta sorore sua, sepelisse: ideo hæc omnia abdicarunt, dicentes, vbi Beatus Pater Benedictus docet, vt monachus à sęcularibus actibus se faciat alienum, ibi liquidò testatur, hæc non debere versari in actibus vel cordibus monachorum: qui nominis sui etimologiam hæc fugiendo sectari debent. Decimas quoque aiebant à Sanctis Patribus, qui organa erant Spiritus sancti, quorumque statuta transgredi sacrilegium est cõmittere, in quatuor partes distributas: vnã scilicet Episcopo, alteram presbytero, tertiam hospitibus ad illam Ecclesiã venientibus, seu viduis & orphanis, siue pauperibus aliũde victum non habentibus, quartam restaurationi Ecclesiæ. Et quia in hoc compoto personam monachi, qui terras possidet suas, vnde per se & per sua pecora laborãdo viuat, non reperiebant: idcirco hoc veluti aliorũ ius injustè sibi vsurpare detrectabant. Ecce huius sæculi diuitijs spretis cœperunt noui milites Christi cum paupere Christo pauperes inter se cogitare, quo ingenio, quoue artificio, seu quo exercitio in hac vita se, hospitesque diuites & pauperes superueniẽtes: quos vt Christum suscipere pręcipit Regula, sustẽtarẽt. Tuncque definierũt, se conuersos laicos barbatos licentia Episcopi sui suscepturos: eosque in vita sua & in morte, excepto monachatu, vt semetipsos tractaturos: & homines etiam mercenarios, quia sine adminiculo istorum nõ intelligebãt se plenariè die siue nocte pręcepta Regulę posse seruare: suscepturos quoque terras ab habitatione hominum remotas, & vineas, & prata, & siluas aquasque ad faciẽda molendina ad proprios tãtum vsus, & ad piscationem: & equos pecoraque diuersa necessitati hominum

C. 4. Regul.

Origo fratrum Conuersorum.

vtilia. Et cùm alicubi curtes ad agriculturas exercẽdas inſtituiſſẽt, decreuerunt, vt prędicti conuerſi domos illas regerẽt, nõ monachi: quia habitatio monachorum, ſecundum Regulam, debet eſſe in clauſtro ipſorum. Quia etiam beatum Benedictum non in ciuitatibus aut in villis, ſed in locis à frequentia populi ſemotis, cœnobia conſtruxiſſe ſancti viri illi ſciebãt, idem ſe æmulari promittebant. Et ſicut ille monaſteria cõſtucta per duodenos monachos, adiũcto patre, diſponebat, ſic ſe acturos confirmabant.

Caput XVI.
De Triſtitia illorum.

ILlud virum Dei prædictum Abbatem & ſuos aliquãtulum mœſtitiæ ſubdidit: quòd rarò quis illis diebus illuc ad eos imitãdos venerit. Viri enim Sancti theſaurum virtutum cœlitus inuentum, ſucceſſoribus ad multorũm ſalutem profuturum committere geſtiebant: ſed fere omnes videntes & audientes vitæ eorum aſperitatem inſolitam, & quaſi inauditam, plus corde & corpore elongare, quàm approximare ſe eis feſtinabant: & de perſeuerantia eorum titubare non ceſſabant: ſed Dei miſericordia, qui hanc militiam ſpiritualem ſuis inſpirauit ad multorum profectum, egregiè eam amplificare & conſummare non ceſſauit: ſicuti ſequentia declarabunt.

Virtus in arduo poſita.

Caput. XVII.
De morte primi Abbatis & promotione ſecundi; & de inſtitutis eorum.

VIr autem Domini Albericus, in ſchola Chriſti per nouem annos & dimidiũ regulari diſciplina feliciter exercitatus, migrauit ad Dñm, fide & virtutibus glorioſus: & ideo in vita æterna à Deo meritò beandus. Huic ſucceſſit quidam frater Stephanus nomine, Anglicus natione: qui & ipſe cum alijs de Moliſmo illuc aduenerat, quique amator regulæ & loci erat. Huius temporibus interdixerunt fratres vna cum eodem Abbate, ne dux illius terrę, ſeu alius aliquis Princeps curiam ſuam aliquo tempore in illa Eccleſia tenerent: ſicuti antea in ſolemnitatibus agere ſolebant: Deinde ne quid in domo Dei inqua die ac nocte Deo deuotè ſeruire cupiebant, remaneret, quod ſuperbiam aut ſuperfluitatem redoleret: aut paupertatem cuſtodem virtutum, quam ſponte elegerant, aliquãdo corrumperet: confirmauerunt, ne retinerẽt Cruces aureas, ſeu argenteas, niſi tantũmodo ligneas, coloribus depictas: neque candelabra, niſi vnum ferreũ: neque thuribula, niſi cuprea vel ferrea: neque caſulas, niſi de fuſtaneo vel lino, ſine pallio, auroque & argento: neque albas vel amictus niſi de lino: ſimiliter ſine pallio, auro, & argento. Pallia verò omnia & cappas atque dalmaticas, tunicaſque extoto dimiſerunt: ſed & calices argenteos, non aureos, ſed ſi fieri poterit deauratos: & fiſtulam argenteam, & ſi poſſibile fuerit deauratam: ſtolas quoque ac manipulos de pallio tantum, ſine auro & argento retinuerunt. Pallę autem altariũ, vt de lino fierent & ſine pictura, planè præcipiebant; & vt ampullæ vinariæ ſine auro & argento fierent. Illis diebus in terris & vineis ac pratis curtibuſque eadem Eccleſia creuit: nec religione decreuit. Ergo iſtis temporibus viſitauit Deus locum illum, viſcera miſericordiæ effundens ſuper ſe petentes, ad ſe clamantes, coram ſe lachrymantes, die ac nocte longa profundaque ſuſpiria trahentes, & ferè oſtio deſperationis appropinquantes, pro eo quòd ſucceſſoribus penè carerent. Nam tot clericos literatos, & nobiles laicos, & in ſęculo potẽtes, & æque nobiles, vno tempore ad illam Dei gratia tranſmiſit Eccleſiam, vt triginta inſimul in cella nouitiorum

Humilitatis & paupertatis amor maximus.

alacriter intrarent: ac bene contra propria vitia & incitamenta malignorũ ſpirituum, fortiterque decertando, curſum ſuum conſummarent. Quorum exemplo ſenes & iuuenes, diuerſęque ætatis homines, in diuerſis mundi partibus animati, videntes ſcilicet in iſtis poſſibile fore, quod antea impoſſibile in cuſtodienda regula formidabant: illuc concurrere, ſuperba colla iugo Chriſti ſuaui ſubdere, dura & aſpera regulæ pręcepta ardenter amare, Eccleſiam illam mirabiliter lætificare & corroborare cęperunt.

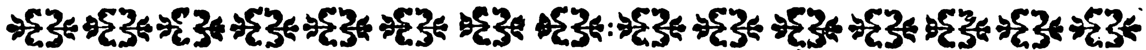
Caput. XVIII.

De Abbatijs.

AB hinc Abbatias in diuerſis Epiſcopatibus ordinauerunt: quę tã larga potentiq; benedictione Domini in dies creſcebant vt infra octo annos inter illos qui de Ciſtercienſi cœnobio ſpecialiter fuerant egreſſi & cęteros qui ex eiſdem fuerant exorti, duodecim Cœnobia conſtructa fuerint inuenta.

FORMA Profeſsionis Monachorum, qui Moliſmo Ciſtercium venerant.

ILLAM Profeſſionem, quam feci in præſentia veſtra in Moliſmenſi monaſterio, eandem profeſſionem & ſtabilitatem confirmo coram Deo & Sanctis eius in manu veſtra, me ſeruaturum in hoc loco, qui vocatur Nouum-monaſterium, ſub obedientia veſtra, & ſucceſſorum veſtrorum, vobis regulariter ſubſtituendorum.

CHARTA CHARITATIS AB EODEM S. STEPHANO, EIVS FRATRIBVS, ET ALIIS ABBATIBVS CONSENTIENTIBVS, EDITA.

PRÆFATIO ANTIQVI, SED INCERTI AVTHORIS.

ANtequam Abbatiæ Ciſtercienſes florere inciperent, Domnus Stephanus Abbas & fratres ſui ordinauerunt, vt nullo modo Abbatiæ in alicuius Antiſtitis Diœceſi fundarentur, antequam ipſe decretũ inter Ciſtercienſe Cœnobium & cætera ex eo nata exaratum & confirmatum, ratum haberet, propter ſcandalum inter Pontificem & monachos deuitandum. In hoc ergo decreto prædicti fratres mutuæ pacis futurum præcauentes naufragium, elucidauerunt & ſtatuerunt, ſuiſque poſteris reliquerunt, quo pacto quoue modo, qua charitate, monachi eorum per Abbatias in diuerſis mundi partibus corporibus diuiſi, animis indiſſolubiliter conglutinarentur. Hoc etiam decretum chartam charitatis vocari cenſebant, quia eius ſtatutũ omnis exactionis grauamen propulſans, ſolam charitatem & animarum vtilitatem in diuinis & humanis exequitur.

INCIPIT CHARTA CHARITATIS.

QVIA vnius veri Regis, & Domini, & Magiſtri, nos omnes ſeruos licet inutiles, cognoſcimus: idcirco Abbatibus, & confratribus noſtris Monachis, quos per diuerſa loca Dei pietas per nos miſerrimos homines ſub regulari diſciplina ordinauerit, nullã terrenę commoditatis, ſeu rerum temporalium exactionem imponimus. Prodeſſe enim illis, omnibuſque ſanctæ Eccleſiæ filijs cupientes, nihil quod eos grauet, nihil quod eorum ſubſtantiam minuat, erga eos agere diſponimus: ne dum nos abundantes de eorum paupertate eſſe cupimus, auaritiæ malum, quod ſecundum Apoſtolum idolorum ſeruitus comprobatur, euitare non poſſimus. Curam tamen animarum illorum gratia charitatis retinere volumus: vt ſi quando à ſancto propoſito, & obſeruantia ſanctæ Regulæ, quod abſit, declinare tentauerint, per noſtram ſolicitudinem ad rectitudinem vitæ redire poſſint. Nunc verò volumus, illiſque præcipimus, vt Regulã beati Benedicti per omnia obſeruent, ſicuti in Nouo-monaſterio obſeruatur. Non alium inducant ſenſum in lectionem ſanctæ Regulæ, ſed ſicut anteceſſores *1. Regula ſeruetur ſine nouo ſenſu.*

noſtri ſancti Patres, monachi ſcilicet Noui-monaſterij intellexerunt & tenuerunt, & nos hodie intelligimus & tenemus: ita & iſti intelligant & teneāt. Et quia omnes monachos ipſorū ad nos venientes in clauſtro noſtro recipimus, & ipſi ſimiliter noſtros in clauſtris ſuis, ideo oportunum nobis videtur, & hoc etiam volumus, vt mores & cantum & omnes libros ad horas diurnas & nocturnas, & ad Miſſas neceſſarios, ſecundum formam morum & librorum Noui-monaſterij poſſideant: quatenus in actibus noſtris nulla ſit diſcordia, ſed vna charitate, vna regula, ſimilibuſque viuamus moribus. Nec aliqua Eccleſia vel perſona Ordinis noſtri aduerſus cōmunia ipſius Ordinis inſtituta priuilegium à quolibet poſtulare audeat, vel obtentū quomodolibet retinere. Cùm verò Abbas Noui-monaſterij ad aliquod horum cœnobiorum viſitandi gratia venerit, illius loci Abbas, vt Eccleſiā Noui-monaſterij ſuæ Eccleſię eſſe matrem recognoſcat, cedat ei in omnibus locis monaſterij, & ipſe Abbas adueniens locum illius Abbatis, quādiu ibi māſerit, teneat: excepto, quòd non in hoſpitio, ſed in refectorio cum fratribus, propter diſciplinam ſeruandam, comedet, niſi Abbas illius loci defuerit. Similiter & omnes Abbates ſuperuenientes noſtri Ordinis faciāt. Quòd ſi plures ſuperuenerint, & Abbas loci defuerit, prior illorū in hoſpitio comedat. Et hoc excipitur, quòd Abbas loci illius, etiam in præſentia maioris Abbatis nouitios ſuos poſt regularem probationem benedicet. Abbas quoque Noui-monaſterij caueat, ne quidquā præſumat tractare, aut ordinare, aut contingere, de rebus illius loci ad quem venerit, contra Abbatis vel fratrum voluntatem. Si autem præcepta Regulę vel noſtri Ordinis intellexerit in eodem loco præuaricari, cum conſilio præſentis Abbatis charitatiuè ſtudeat fratres corrigere. Si verò Abbas loci illius non adfuerit, nihilominus quod ſiniſtrum inuenerit, corrigat. Semel per annum viſitet Abbas maioris Eccleſię, vel per ſe, vel per aliquem de Coabbatibus ſuis, omnia Cœnobia quę ipſe fundauerit: & ſi fratres ampliùs viſitauerit, inde magis gaudeant. Domum autem Ciſtercienſem ſimul per ſeipſos viſitent quatuor primi Abbates, de Firmitate, de Pontiniaco, de Claraualle, de Morimundo, die quā inter ſe conſtituerint, præter annuum Capitulum, niſi forte aliquem eorum grauis ægritudo detineat. Cum autem aliquis noſtri ordinis Abbas ad Nouū-monaſterium venerit, reuerentia congrua Abbati ei exhibeatur; ſtallum Abbatis illius teneat, in hoſpitio comedat, ſi tunc Abbas defuerit. Si verò preſens fuerit, nil horum agat, ſed in refectorio comedat. Prior autem loci negotia cœnobij diſponat. Inter abbatias illas quę ſe non genuerunt alterutras, iſta erit lex. Omnis Abbas in omnibus locis ſui monaſterij coabbati ſuo cedat aduenienti, vt adimpleatur illud, *Honore inuicem præuenientes*. Si duo aut eo amplius conuenerint, qui prior erit de aduenientibus locum ſuperiorem tenebit. Omnes tamen præter Abbatem pręſentis loci in refectorio comedent, vt ſuprà diximus. Aliàs autem vbicumque conuenerint, ſecundum tempus abbatiarum ordinem ſuum tenebunt; vt cuius Eccleſia fuerit antiquior, ille ſit prior. Vbicunque verò conſederint, humilient ſibi mutuò. Cùm verò aliqua Eccleſiarū noſtrarum Dei gratia adeò creuerit, vt aliud Cœnobiū conſtruere poſſit: illā definitionē, quam nos inter confratres noſtros tenemus, & ipſi inter ſe teneāt, excepto quòd annuū Capitulum inter ſe non habebūt: ſed omnes Abbates de noſtro Ordine ſingulis annis ad generale Capitulum Ciſtercienſe, omni poſtpoſita occaſione

2. Mores ydem ſint in omnibus Cœnobiis.

3. Procul priuilegia contra Ordinis ſtatuta

4. Abbas Ciſtercij vt matris Ordinis Abbas excipiatur.

5. Abbates hoſpites vt recipiendi.

6. D. Ciſtercienſi quid cauendum in filiationibus.

7. Quid poſſit in eiſdem.

8. Pater Abbas viſitet filias.

9. Ciſterciū quatuor primi viſitent.

10. Reuerentia Abbatibus exhibeatur, cùm Ciſtercium venerint.

11. Cùm multi conuenerint, quis primus.

Roma. 12.

12. Abbatia quæ aliam fundauit, in eam ius habet.

13. Abbates ad Capit.

conuenient, illis exceptis, quos corporis infirmitas retinuerit: qui tamẽ idoneum nuntium delegare debebunt, per quem necessitas remorationis eorũ Capitulo valeat nuntiari. Et illis item exceptis, qui in remotioribus partibus habitantes, eo termino venerint, qui eis fuerit in Capitulo constitutus. Quòd si quis quacumque alia occasione quandoque remanere à nostro generali Capitulo præsumpserit, sequẽtis anni Capitulo pro culpa veniam petat, nec sine graui animaduersione pertranseat. In quo Capitulo de salute animarum suarum tractent: in obseruatione sanctæ Regulæ vel Ordinis, si quid est emendãdum vel augendum, ordinent: bonum pacis & charitatis inter se reformẽt. Si quis verò Abbas minùs in Regula studiosus, vel sæcularibus rebus nimis intentus, vel in aliquibus vitiosus repertus fuerit: ibi charitatiuè clametur, clamatus veniam petat, pœnitẽtiam pro culpa sibi indictam adimpleat. Hanc verò clamationem nõ nisi Abbates faciãt. Si fortè aliqua controuersia inter quoslibet Abbates emerserit, vel de aliquo illorum tam grauis culpa propalata fuerit, vt suspensionem aut etiam depositionem mereatur: quidquid inde à Capitulo fuerit definitum, sine retractatione obseruetur. Si verò pro diuersitate sentẽtiarum in discordiam causa deuenerit: illud inde irrefragabiliter teneatur, quod Abbas Cisterciẽsis, & hi qui sanioris consilij, & magis idonei apparuerint, iudicabunt: hoc obseruato, vt nemo eorum, ad quos specialiter causa respexerit, definitioni debeat interesse. Quòd si aliqua causa Ecclesia pauperiem intolerabilem incurrerit: Abbas illius cœnobij coram omni Capitulo hanc causam intimare studeat. Tunc singuli Abbates maximo charitatis igne succẽsi, illius Ecclesiæ penuriam rebus sibi à Deo collatis, prout habuerĩt, sustẽtare festinent. Si qua domus Ordinis nostri Abbate proprio fuerit destituta, maior Abbas de cuius domo domus illa exiuit, omnem curam habeat ordinationis eius, donec in ea Abbas alius eligatur: præfixa die electionis, etiam ex Abbatibus, si quos domus illa genuit, aduocẽtur, & consilio & volũtate patris Abbatis Abbates & monachi domus illius Abbatem eligãt. Domui autem Cisterciensi, quia mater est omnium nostrum, dum proprio Abbate caruerit, quatuor primi Abbates, scilicet de Firmitate, de Pontiniaco, de Claraualle, & de Morimundo, prouideant: & super eos sit cura domus illius, donec in ea Abbas electus fuerit & statutus. Ad electionem autem Cisterciensis Abbatis præfixa & nominata die, ad minus per quindecim dies conuocẽtur ex Abbatibus, quorum domus de Cistercio exierunt: & ex alijs, quos prędicti Abbates & fratres Cistercienses idoneos nouerĩt: & congregati in nomine Domini Abbates & monachi Cistercienses eligant Abbatem. Liceat autẽ cuique matri Ecclesiæ nostri Ordinis, non solùm de monachis filiarum suarũ Ecclesiarum, sed de ipsis quoque Abbatibus earũ, liberè sibi si necesse fuerit, assumere Abbatem: personam vero de alio Ordine nulla de nostris Ecclesijs sibi eligat in Abbatem: sicut nec nostrarũ aliquam liceat alijs monasterijs, quæ non sunt de Ordine nostro, dari. Si quis Abbas pro inutilitate seu pusillanimitate sua, à patre suo Abbate domus illi⁹ vnde sua exiuit, postulauerit, vt ab onere Abbatiæ suæ relaxetur: caueat ille, ne facilè ei sine causa rationabili & multũ necessaria acquiescat. Sed & si tãta fuerit necessitas, nihil inde per se faciat: sed vocatis aliquibus Abbatibus alijs nostri Ordinis, eorũ consilio agat, quod pariter nouerint oportere. Si quis vero Abbatũ cõtemptor sãctę Regulæ, aut Ordinis esse pręuaricator, vel cõmissorum sibi

Generale veniant.

14. In Capit. Generali quæ agenda

15. In eodem Capitulo Abbatum lapsus corrigantur.

16. Si in correctione alicuius sit dissidium, cuius iudicio standũ.

17. Cœnobia penuriam patientia ab alijs iuuentur.

18. Mortuo Abbate, vt fiat electio successoris.

19. Mortuo D. Cisterciensi, qui successoris electioni interesse debeant.

20. Quis in Abbatem matris Ecclesiæ eligi possit.

21. Nullus in Abb. alterius Ordinis eligatur.

22. Abbas volens cedere vt sit admittendus.

23. Abbas vt deponendus, si culpæ exigant.

fratrum vitijs consentiens innotuerit: Abbas matris Ecclesiæ per seipsum
vel per Priorem suum, aut quomodo oportunius potuerit, de emendatio-
ne eum admoneat vsque quater. Quòd si nec ita correctus fuerit, nec spon-
te cedere voluerit: congregato aliquanto numero Abbatum nostrę cógre-
gationis, transgressorem sanctę Regulæ ab officio suo amoueant: ac dein-
ceps alter qui dignus sit, consilio & voluntate maioris Abbatis à monachis
illius Ecclesiæ simul & Abbatibus, si qui ad eam pertinét, sicut suprà dictum
24. *Depositus si recalcitret, vt puniendus.* est, eligatur. Si autem is qui deponitur, aut monachi eius, quod Deus auer-
tat, contumaces & rebelles esse voluerint, vt sententijs minimè acquiescant,
ab ipso Abbate matris Ecclesiæ, & à cæteris Coabbatibus eius, excommu-
nicationi subdantur: ac deinceps ab eo coerceantur, prout potuerit, & no-
25. *Resipiscentes quò se possint conferre.* uerit expedire. Ex hoc sanè si quis illorum ad se reuersus, de morte animæ
resurgere, & ad matrem redire voluerit: tãquam filius pœnitens suscipiatur.
26. *Nullus aliò migret inuito Abbate.* Nam sine hac causa multo semper studio deuitanda, nullus Abbas mona-
chum alterius cuiuscumque Abbatis Ordinis nostri sine eius assensu retine-
at: nullus in domum alterius cuiuslibet, sine eius voluntate, suos ad inhabi-
27. *D. Cisterciensis quomodo corrigendus.* tandum monachos introducat. Eodem etiam modo si fortè, quod absit,
Abbates nostri Ordinis matrem nostram Cisterciensem Ecclesiam in sancto
proposito languescere, & ab obseruatione Regulę vel Ordinis nostri exor-
bitare cognouerint: Abbatem eiusdem loci per quatuor primos Abbates,
scilicet de Firmitate, de Pontiniaco, de Claraualle, de Morimũdo, sub cæte-
rorum Abbatum nomine, vsque quater, vt corrigatur ipse, & alios corrige-
re cũret, admoneant: & cætera quę de alijs dicta sunt Abbatibus, si incorri-
gibiles apparuerint, circa eum studiosè adimpleantur: excepto quòd si ce-
dere sponte noluerit, nec deponere, nec contumaci anathema dicere pote-
runt: donec in generali Capitulo, aut si illud fortè iam visum fuerit expe-
ctari non posse, in conuentu alio, conuocatis Abbatibus qui de Cistercio ex-
ierunt, & aliquibus aliorum, virum inutilem ab officio suo deponant: & tã
28. *Quid si ipse & eius Monachi non acquiescant.* ipsi quàm monachi Cistercienses idoneum Abbatem eligere studeãt. Quòd
si Abbas ille & monachi Cistercienses contumaciter recalcitrare voluerint:
gladio excommunicationis eos ferire minimè vereantur. Postea verò si quis
29. *Resipiscentes quò possint confugere.* horum præuaricatorum tandem resipiscens, & animam suam saluare cu-
piens, ad quamlibet quatuor nostrarum Ecclesiarum, siue ad Firmitatẽ, siue
ad Pontiniacum, siue ad Claram vallem, seu ad Morimundum, confugerit:
sicut domesticus & coheres Ecclesiæ cum regulari satisfactione recipiatur,
30. *Capit. generale vbi tunc habendum.* quoadusque proprię Ecclesiæ, sicut iustum fuerit, reconciliatæ, quandoque
reddatur. Interim annuum Abbatum Capitulum non apud Cistercium, sed
vbi à quatuor suprà nominatis Abbatibus præuisum fuerit, celebrabitur.

EXORDIVM MAGNVM
ORDINIS CISTERCIENSIS.

IN Codice manuscripto Cœnobij Fusniacensis quo vtor, habetur hic titulus, seu inscriptio operis sequentis. Incipit Narratio de initio Cisterciensis Ordinis: qualiter Patres nostri de Molismensi Cœnobio, propter puritatem Ordinis secundùm tenorem Regulæ Sancti Benedicti recuperandam, egressi, fœcundam Cisterciensem Ecclesiam fundauerunt, quæ est mater omnium nostrum: quoniam ex ipsa tamquam de fonte purissimo riuuli cunctarum Ecclesiarum Ordinis nostri deriuati sunt: & de nonnullis reuerendis, atque in omni religione conspicuis personis, quæ in Cistercio & Clara-valle claruerunt. *Quia tamen hic liber Exordium magnum Ordinis Cisterciensis solet appellari, sicut & præcedens ex opposito Paruum exordium; idcirco titulum prædictum prælegi. Huius magni Exordij Authorem ignorari, ait Angelus Manrique in Annalibus. Verùm Fusniacensis codex hæc habet verba.* Istum librum composuit quidam Abbas, Conradus nomine, Everbacensis Cœnobij, qui fuit monachus Claræ-vallis. *Et monasticen quidem in Claraualle se professum, non obscure indicat in fine huius operis; vbi temporibus B. Petri & D. Garnerij postea Lingonensis Episcopi, quorum ille octauus, hic nonus Clarauallensis Abbas extitit, se Claraualle disciplinis claustralibus eruditũ fuisse, asseri', videlicet circa annum 1180. Est autem Eberbac, cui Conradus iste dicitur præfuisse, monasterium de linea Clarevallis in Moguntina diœcesi, cuius ipse Author summa cum laude meminit in distinct. 5. cap. 17 & alibi; vbi tamen non indicat eiusdem loci se Abbatem esse. Sed quisquis sit libri author, hunc lectu dignissimum & vtilissimum, & in Bibliotheca Patrum nostrorum capite locandum, iudicaui. Notandum superest, periisse vnum aut etiam plures huius libri quaterniones, ante cap. 15. qui de B. Alberico agebant, de quo iam nil omnino dicitur. Vnde cùm cap. 37. dicatur corpus S. Stephani iuxta prædecessoris sui, scilicet Alberici, tumulum fuisse conditum: constat, olim locũ sepulturæ Alberici in isto libro declaratum fuisse; alioqui ignotum per ignotum declararetur. Vide Manriq. to. 1 Annal. an.* 1106.

DISTINCTIO PRIMA

QVOD DOMINVS IESVS IN DOCTINA SVA formam perfectæ pœnitentiæ tradiderit.

CAPITVLVM PRIMVM.

DEVS æternus æterni Dei filius, Dominus noster Iesus Christus, Creator omnium rerum, Redemptor omnium Fidelium, dum in diebus humilitatis suæ salutem in medio terrę operaretur, salutarem perfectæ pœnitentię viam mundo prædicauit dicens. *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* *Matth. 4.* Gratias inæstimabili misericordiæ Dei, qui sereniori tandem oculo respiciens miserum genus filiorum Adam, districtionem legis, quæ oculum pro oculo, dentem pro dente, omnimodamque talionem pro omni excessu immisericorditer reddebat, per incarnatam Verbi sui dulcedinem temperauit dicens. *Pœnitentiã agite* Ne verò imbecilles homines ad verbum pœnitendi, id est pœnam tenendi, terrerentur, mox verbo consolatorio, verbo omni acceptione digno, prę̃missę sententiæ seueritatem dulcorare curauit, subiungens. *Appropinquabit enim regnum cœlorum.* Quis enim sanum sapiens, licet infirmus, licet delicatus sit, non patienter, imò gratanter, præsentis pœnę momentaneum pondus sustineat, non solùm vt æternitatem futuræ pœnæ fugiat, verumetiam vt cœlestis regni nũquam finiendi particeps fiat? Verùm quia beatus baptista & præcursor Domini Ioannes in ordine præcursionis suę pœnitentiã prædicans, dignos eiusdem pœnitentiæ fructus agi censuit: quærendum *Ibid. c. 3.*

summopere nobis est, quę sit formula perfectę pœnitentiæ, quæ ad dignos promerendũ fructus sufficiens esse videatur. Sed vbi formulã illam dignius quærimus, quàm in ipsius magistrorum magistri Domini nostri IESV Christi dictis & factis? Cùm enim quidã possessiones habens multas à Domino quæsisset, quid faciendo vitam æternam obtineret, & Dominus mãdata legis ei proposuisset, illeque se omnia à iuuentute sua seruare dixisset: subiunxit Dominus. *Adhuc vnũ tibi deest. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni: sequere me: & habebis thesauros in cœlo.* Ille verò qui non se, sed sua, & illa non tota, sed ex parte, & parte satis modica, videlicet decimas, primitias, cæterasq; legales oblationes, offerre consueuerat, & hoc magnum aliquid esse putabat: audiens verbum consũmatę iustitiæ resilijt, & trahens cor in terram abijt tristis: quia nimirum testãte veritate, qui diuitias quas habent affectuosè diligũt, difficilè saluantur. O quã aliter affectus erat beatus Petrus, ô quàm largo cælestis gratiæ rore perfusus ab æstu mundanæ cupiditatis refriguerat: qui de se suisq; cõdiscipulis, tam humiliter quàm fiducialiter Dño dicebat. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Hic planè formã perfectæ pœnitentię reperimus, quam Saluator consilium salutis quærenti suasit, discipulis etiam sequentibus se tradidit: licet legamus nõnullos in diuitijs & in omni gloria mundi continenter & humiliter vixisse. Sed quia priuilegia paucorum cõmunem legem non faciunt, tutiùs multò quicũq; celsitudinem perfectionis sectari conantur, obaudiunt vocem Dñi in Euangelio dicentis. *Siquis non abrenuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.*

Matt. 19. — *Ibidem. Forma perfectionis à Christo tradita.* — *Luc. 14.*

Caput II.

Quòd à primitiua Ecclesia communis vitæ traditio cœperit. & quòd hinc Monasticæ Religionis institutio principium sumpserit.

ENimvero decebat, vt summi patris sapiẽtia, quę perfectę iustitiæ normam tradere venerat, hanc in ipso statim nascentis Ecclesię pusillo grege signanter imprimeret: quatenus vniuersi qui eorum exemplo prouocati viã arduam & angustam incedere proponerent, tantæ maiestatis informati magisterio, tantorum etiam patrum exemplo roborati, viam Dñi dilatato corde currerent, dicentes cũ Psalmista Domino. *Propter verba labiorũ tuorum ego custodiui vias duras*: sciens quoniam centuplum quod promisisti reddes, & insuper vitam æternam adijcies. Passo verò in carne Dño, postquam à mortuis resurrexit, & in cœlum ascendit, discipulis etiã Spiritum sanctum quem promiserat misit, multiplicatis iam credentium turbis, clariùs eiusdem spiritualis vitæ, quam perfectam pœnitẽtiam dicimus, nitor elucere cœpit: cùm sicut Lucas testatur, *multitudinis credentium erat cor vnũ & anima vna, nec quisquam eorum suum aliquid esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Possessores etiam agrorum & domorum vendebant quæ possidebant, ponentes pretia ante pedes Apostolorum.* Quantam verò reuerentiam in cordibus non credentium sublimis illa conuersatio generaret, testatur idem beatus Lucas, cùm dicit, quia *cæterorum nemo audebat se coniungere illis, sed magnificabat eos populus.* Nec solùm Ierosolymis hæc schola primitiuæ Ecclesiæ cælestibus instituebatur disciplinis, verũetiam Antiochię sub magistris Paulo & Barnaba gloriosissimè floruit: ibiq; discipuli primò appellati sũt Christiani. Philo quoq; disertiss. Iudęorũ in lib. quẽ *Theorica vita* prętitulauit, de feruẽtissimis eorũ in Do

Psalm. 16. — *Actor. 4.* — *Actor. 5. Vbi cœperit vita Cœnobitica.*

mino studijs multa conscripsit: Monachorum etiam Cœnobitarumque nomen, vitam, & institutionem, ab eis exordium sumpsisse, perspicuum est. Cæterùm disseminato verbo Dei per vniuersam regionem, cùm iam in omnem terram exisset sonus prędicationis Apostolorum, necesse erat, vt arca sanctæ Ecclesię, quę perfectissimę huius religionis typo in superioribus suis angusta vnitatis cubitum perficiebat, dilatato charitatis sinu in inferioribus suis, pusillanimes, & ad perfectionis celsitudinem minùs idoneos, colligeret: quatenus omnipotentis Dei misericordia non solùm homines, sed & ipsa quoque iumenta, id est terrenæ substantiæ puluere se ex infirmitate fædantes, dignantissimè saluaret. Hinc iam nobilis illa Respublica, quam Dominus IESVS Christus instituerat, & Spiritus sanctus roborarat: (in qua cùm nullus quidquam possideret, nemo tamen egens erat inter illos,) cœpit ad priuatas res distrahi, cœperuntque Christiani substantijs licenter vti: sic tamen, vt terrena cęlestibus non præponerét: sed temporalia benè dispensando, faciliùs ad cælestia peruenirent. *Monachi ab initio Ecclesiæ fuerunt.*

Caput III.

Quòd Monachicus Ordo per beatum Antonium, cæterosq; sanctos Patres roboratus, excellenter claruit.

Licet verò imperfectorum multitudini condescendens mater Ecclesia, remissioris vitæ laxauerit habenas: tamen ab ipso nascentis Ecclesiæ principio vsque ad hęc nostra tempora nunquam defuerunt viri virtutum, qui feruentissimo diuini amoris igne flagrantes, remissioris quoque vitæ blandimenta respuentes, communis vitæ rectitudinem, que sola perfectę penitentię, quam Dominus Iesus prædicauit, stabile fundamentum est, indefesso pietatis studio tenuerunt: & posteris suis tenendam, multiplicibus sanctæ conuersationis Regulis & exemplis tradiderunt. Inter quos primi vel præcipui extiterunt, Antonius, Pachomius, Basilius, quorum prior Antonius, non atramento neque litera, sed spiritu Dei viui scriptam legem charitatis in corde suo demonstrans, perfectissimę conuersationis suæ perfectissimos discipulos reliquit: quales fuerunt Macharius, Paphnutius, Pambo, Isidorus, alijque quamplures: qui monasteriorũ per Ægyptum & Thebaidem patres effecti, caternasque innumerabilium monachorum per tramitẽ perfectæ pœnitentię ducentes, de mũdo, eiusque principe diabolo, cũ suis omnibus gloriosissimè triũpharunt. Pachomius verò cùm factus esset Apostolica gratia insignis, scripsit monachorũ Regulas, quas Angelo dictãte didicerat: ad quarum institutionẽ infinitam multitudinem viuorũ lapidum poliens, muris cælestis Ierusalem reædificandis conuexit. Beatus etiam Basilius Cęsariensis Episcopus, Ecclesiæ Doctor eximius, scripsit monachorũ Regulã: quæ sicut testatur B. pater noster Benedictus, rectissima norma est vitæ humanę, per quam ad cœlestem patriam sine offensione perueniatur. Ad horum itaq; tam venerabilium Patrum documenta & exempla virtutũ, tota Orientis Ecclesia multo tempore per monasticæ religionis sectatores insigniter floruit: sicut etiam paulò ante hæc nostra tempora beatæ memoriæ Anselmus primùm Hauelbergensis Episcopus, post modum Rauennas Archiepisc. disputatione, quam ipse cum Græcis de pertinacia schismatis eorũ habitã eleganti stylo conscripsit, testatus est. Hic cùm esset à Lothario Romanorũ Imperatore Christianissimo, ad Constantinop. vrbis Imperatorem apocrisarius missus, & subtiliter diuersarum Religionum statuta scrutaretur; *S. Bened. c. vlti. Regulæ.*

vidit in monasterio, quod Pantocraton, id est Omnipotentis, dicitur, septingentos fermè monachos sub Regula beati Antonij Domino militãtes. In Cœnobio quoque, quod Philoantropon, idest amantis hominem, dicitur: vidit circiter quingentos monachos sub Regula sancti Pachomij Domino seruientes. Vidit etiam quàmplura monasteria sub Regula beati Basilij iugum Domini suaue portantia.

Caput. IV.

De institutione & authoritate Regulæ sancti Patris Benedicti: quomodo per gratiam Dei floruit, & vsque hodie floret.

DOMINVS noster Iesus Christus, qui sacratissimæ humanitatis suæ præsentia Orientem illustauit, quos digniores & sublimiores in Ecclesia sua habuit, beatissimos videlicet Apostolorũ principes Petrum & Paulum, vice sua destinauit Occidenti: quatenus Occidentis populi pretiosum fidei arcanum, quod Petrus non per carnem & sanguinem, sed per inspirationem summi patris acceperat: & item Euangelium quod Paulus non ab homine, nec per hominem, sed per reuelationem Iesu Christi didicerat, Spiritus sancti magisterio edocti, cum populis Orientis in eandem fidei plenitudinem concurrerent: & sic ex omnibus vna Christi Domini sponsa non habens maculam aut rugam efficeretur. Porrò eadẽ gratia, quę ad instituendam roborandamque monastici ordinis disciplinam, prędictos sanctos Patres contulit Orienti, non inferioris meriti virum in dignatione misericordiæ suæ prærogauit Occidenti: sanctissimum videlicet Patrem nostrum Benedictum: qui non solum Antonij & Basilij spiritum, verum etiam testante beato Papa Gregorio, iustorum omnium spiritu plenus, tanquam sidus purissimum & lucidissimum, singulari prærogatiua sanctitatis, superexcellenti puritate conuersationis, signorum denique miraculorumque inestimabili gloria, ab Occidente vsque in Orientem clarissime refulsit: ita vt quicquid Oriens in diuersis Patribus diuisis charismatibus habere se gaudet, hoc totum in vno sanctissimo patre suo Benedicto, iustorum omnium spiritu pleno, se possidere Occidens non immeritò glorietur. Scripsit namque idem reuerendissimus Pater noster monachorum Regulam, quam diuturno virtutum exercitio non per hominem, sed per vnctionem illius qui docet hominem scientiam, didicit: in qua mirabilis artifex Spiritus sanctus summam perfectionem & moderatissimam discretionem tam subtili connexione copulauit, vt quantumcumque religiosus, in ea inueniat vnde adhuc proficiat: & quantumcumque pusillanimis aut infirmus, infirmitatis suæ in ea æquè remedia inueniat. Quis enim verbi gratia adeò iustitię tenax, quis sanctæ religionis adeò feruens æmulator erit, cui si gratia duce datum fuerit, vt duodecim gradus humilitatis, qui in Regula describuntur, ascendat: & si crescentibus meritis eatenus profecerit, vt ad sextum & septimum, idest ad vltimum primi, & primum secundi senarij gradum perueniat, qui numerus perfectionem significans, & in ijs gradibus humiltatis geminatus, dilectionem Dei & proximi, quę est perfectionis summa, per Regulam doctoris demonstrat: nonne si se sine dissimulatione respiciat: si cunctos infirmantis conscientię angulos diligenter excutiat: nonne inquam vires suas metiens, defectumque sentiens, continuo lugens exclamabit cum

S. Benedicti laus.

Apostolo, quod qui putat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit? Quis rursum adeo delicatus & infirmus erit: vt in obseruantijs Regulæ, ieiuniorum suorum, vigiliarum, & laborum, cæterarumque institutionum moderatissima discretione dispositarum, infirmitatis suæ congrua remedia non inueniat? Quocirca, quod idem legislator in vltimo capitulo eiusdem Regulæ dicit, in ea non omnem iustitię obseruationem esse descriptam, & vocat eam minimam inchoationis Regulam, & ad perfectionis fastigium tendere volentes mittit ad doctrinas & Regulas veterum patrum, testante Beato Bernardo causa humilitatis facit: ne videlicet in describendo Regulam, videretur se veteribus Patribus arroganter æquare: studens & in hoc humilianti conscientiæ suæ prouidere. Beatus quoque Gregorius vir Apostolicus, non minus merito quam officio, commendat eam sermone esse luculentam, discretione pręcipuam: latenter auctoritate sua suadens monachis, vt relictis cęterarum institutionum consuetudinibus minùs fortasse discretis, Regulam Deo dilecti Patris Benedicti discretione pręcipuam deuoto corde susciperent: & ad eius normam cunctum vitę suæ ordinem informarent. In Concilio quoque quod postmodum in Gallijs celebratum est, communi decreto sancitum est, vt monachi per prouincias Gallię & Germanię degentes, relictis cęterarum regularum institutis, in omnibus cœnobijs suis Regulam prędicti Patris reciperent: & in omni conuersatione sua formam ab eo pręscriptam obseruarent. Ad huius itaque sanctæ Regulæ exemplar, plura per Italiam monasteria correcta: multa quoque per venerabilem Patrem de nouo constructa sunt: in quibus multitudines monachorum in spiritu humilitatis Domino seruientes, tanquam veri Israëlitæ dignos pœnitentiæ fructus faciebant.

Galat. 6.

Greg. 2. dial. c. 36.

Caput. V.

Quod beatus Benedictus rogatu Cenomanensis Episcopi, sanctum discipulum suum Maurum, causa fundandi cœnobia ad partes Galliæ direxit.

NEc solum Italia, verum etiam Galliæ trina diuisio, sacræ huius religionis bono odore respersa: iugum Domini suaue, & onus eius leue, sanctæ videlicet Regulæ instituta suscipere laudabili desiderio gestiebat. Vnde accidit, vt vir magnificus Cenomanensis vrbis Episcopus legatos suos ad venerabilem patrem Benedictum dirigeret, Flodegarium suum Archidiaconum, & Harderadum vicedominum suum: deuotissima instantia petens, quatenus ei aliquos sui monasterij fratres transmittere dignaretur: qui sibi in Galliarum partibus cœnobium secundum instituta Regulæ sancti Patris ędificare deberent. Beatus vero Benedictus conuocans discipulum suum Maurum, quem ab infantia in timore Dei educauerat: ipsum cum alijs religiosis fratribus, ad Galliarum partes dixerit: vbi etiam cœnobium religione pariter & diuitijs clarum construxit: magnæque multitudinis monachorum pater effectus: signis & virtutibus ornatus quieuit in pace. Fertur, quod in eodem monasterio libra panis, & hemina vini, quam sanctus illuc transmisit Benedictus, in memoriam antiquitatis atque ob tanti patris reuerentiam, vsque hodie reseruetur. Abhinc per vniuersas Galliarum prouincias creuit & multiplicata est religio monachorum, sub Regula patris Benedicti Christo Domino vero regi militantium: multique ad eam diuina gratia inspirati confluebant: qui sacræ

S. Maurus in Galliam à S. Benedicto missus.

disciplinę officijs exercitati, de terra cordis sui fructum boni operis afferebant in patientia. Verùm succedenti tempore, irruentibus intra Gallias barbaris, cùm Dominus peccata populi sui multiplici paganorũ incursione castigare decerneret: multa etiã cœnobia Sanctorũ aut igne cremata, aut ad solum vsque destructa sunt: quæ verò remanserant, in tantam negligentiam resoluta sunt, vt antiquæ religionis vestigium vix in aliquibus monasterijs inueniretur. Cæterùm gratia Domini nostri IESV Christi, quemadmodum Ecclesiam suam refrigescente charitate, & abundante iniquitate, varijs tribulationibus flagellari permittit, nec tamẽ vmquam ab ea viscera misericordię suæ claudit: ita nimirùm ordinem monasticum per infirmitatis humanæ corruptionem continuè ruentem, temporibus oportunis per viros virtutum restaurare non desinit.

Cœnobiorũ & morũ destructio.

Caput VI.

Quòd Beatus Odo Cluniacensis Abbas Ordinem Monachicum collapsum per gratiam Dei strenuè reparauit.

HInc est, quòd beatus Odo, nobilissimi illius Cluniacensis Cœnobij Rector eximius, ad tantum sanctitatis apicem excreuit: vt Ordinem Monasticum temporibus suis omnino in præceps ruentem, secundum gratiam sibi à Domino collatam, per omnia in antiquum sacrę Religionis vigorem restaurauerit. Vt enim de ruina morum temporis illius breuiter dicamus, cùm cœpisset idem venerabilis pater Odo in monasterijs suis districtionem disciplinæ regularis rigidè, sicut oportebat, tenere: alij quidam monastici videntes quosdam de fratribus eius subtulares suos lauantes, vel vngentes, seu alia quælibet vilia opera facientes, silentium etiam studiosè tenẽtes, & si necesse fuisset, signis pro verbis vtentes: nimio iracundię felle cõmoti, ô infelices, inquiunt, quid facitis? Quæ lex, vel quis ordo pręcipit, vt tam vilibus & seruilibus operibus insistatis? Vbi quæso scriptura hæc iubet, vt manibus pro lingua vtamini? Nonne ipsi Creatori iniuriam facere conuincimini, qui relicto naturali vsu linguæ, & vocis organo, manibus irrationabiliter tumultuamini? Sed vir beatus disputatorum & pseudomonachorum garrulitatem paruipendens, fratres suos vt in melius proficerent, verbo & exemplo commonebat: sicubi etiam à religiosis viris euocatus fuisset, impiger pergebat: & cœnobia aut dissoluta ad districtionem ordinis reuocabat, aut noua fundabat. Planè quàm rigidè monachi ipsius disciplinę censuram tenuerint: per hoc vnum virtutis eorum indicium, quod ad demonstrandam in eis animi constantiam referre volumus, innotescere poterit. Quadam namque vice dum quidam ex eis iter agerent, medijs noctis tenebris à prædonibus circumuenti, cum suis omnibus capiuntur, trahuntur, spoliantur, contumelijs afficiuntur, ad vltimum in vincula conjiciuntur: prędonibus sanè mirantibus pariter & indignantibus, quòd in tantis malis ipsis à se illatis, ne vnum quidem verbum ab eis vllatenus extorquere potuissent. Tanquam enim muti & elingues seu damna & contumelias non sentientes, in silentio durabant: quousque nocturnę & matutinę laudis solemnitate peracta, aurora quoque radios suos vibrante, linguam ad loquendum laudabili discretione soluerent: quam priùs laudabiliore censura propter timorem Dei & Ordinis disciplinam coercuerant. Nec modò in Gallijs Ordinis sacri statum reparauit, sed etiam in Italia. Ad speciale quoque sancti Benedicti cœno-

Insigne exemplum silentij obseruandi.

bium in Francia, vbi ſicut dicitur, ſacratiſſimum corpus eius requieſcit, ipſo beatiſſimo patre Benedicto inuitante perrexit, ſicut in geſtis eiuſdem ſancti Odonis inuenitur. Cùm enim quadam die monachi eiuſdem loci in clauſtro ſedentes contentionibus & ſcurrilitatibus occupari non erubeſcerent: ſanctus pater Benedictus cuidam monacho ante portam monaſterij viſibiliter apparuit, dicens ad eum. Vade, & dic fratribus iſtis, quod peruerſis moribus ſuis nimiùm me contriſtant; ideoque iam nunc vadam, vt adducam virum ſecundùm cor meum de Aquitania: quatenus peruerſos iſtos corripiat, & Ordinis diſciplinā in hoc meo monaſterio reſtauret. Stupet ille, celerique gradu ad fratres veniens, quod ſpiritualis eorum pater mandauerat, cunctis audientibus refert, conſternatoſque & attonitos reddit vniuerſos. Quærebant tamen inter ſe cum magna admiratione, quiſnam eſſet, de quo pater ſanctus dixiſſet: ipſumque, ſicut poſtmodum rei exitus docuit, beatum Odonem fore trepidi ſuſpicabantur. Deuotiſſimus itaque patris Benedicti pediſſequus Odo veniens ad prędictum locū, licet per multas tribulationes & contumelias, quas ab illis qui pernicioſā libertatē magis quàm regularis vitæ diſtrictionem diligebant, paſſus eſt: tamen per gratiam Dei & adiutorium ſancti patris Benedicti laudabiliter ſatis Ordinis diſciplinam in eodem monaſterio reformauit. Cęterùm ſpeciale eiuſdem Deo dilecti patris Odonis cœnobium quod Cluniacum dicitur, quodque vſque hodie maximum & nobiliſſimum refulget, maximum multitudine fratrum, nobiliſſimum poſſeſſionibus diuitijs & gloria: ſed & monaſterium de quo pater Odo cum fratribus ſuis Cluniacum receſſit, quàm cōſummata fuerint, quamq; perfecti & Deo digni in eis claruerint viri, literis traditum ſcimus. Vnde & nobis duo iucunda valde miracula excerpta huic noſtro opuſculo inſerere placet: quatenus prudens lector ex his duobus cætera perpendere valeat.

Sancti pro nobis ſoliciti.

Quàm vitandæ ſint contentiones & ſcurrilitates.

Caput VII.

De fratre, in cujus manu micæ panis in pretioſiſſimas margaritas conuerſæ ſunt.

CAnon erat monaſterij, quatenus fratribus ad menſam ſedentibus refectione peracta micas quæ de fragmentis panum deciderent, diligenter colligerent & inſumerent: ne vel in hoc negligentiæ rei coram Deo inuenirentur. Accidit autem quadam die, vt vnus ex fratribus, qui cōſcientiæ ſuæ non incurioſus ſeruator erat, cum cæteris ad menſam reſidens, refectione peracta micas ſecundùm conſuetudinem collectas replicans in volā, digitis manus clauſas teneret, atq; cum multa cordis dulcedine lectioni intenderet: ſed priuſquam eas ſumeret, repente ad nutū Prioris lector lectionem finiuit. Quid tamen ageret? Nec reijcere fas, nec ſumere iam licebat: nimirum vtrobiq; periculo pręuaricationis occurrente. Itaq; clauſas manu tenet: cogitans hanc negligentiæ culpam non niſi per confeſſionis & pœnitentiæ remedium aboleri poſſe. Dictis verò gratijs ſigno cōfeſſionis facto Priorem in partem trahit, & cadens in faciem veniam petit, cum multa cordis ſimplicitate negligentiam ſuam manifeſtans. Priore autem culpam eius, ſicut dignū erat, corripiente, & quid de micis feciſſet inquirēte: ecce, inquit, Domine in manu noſtra ſunt. Cumque Prior præciperet, vt eas oſtēderet, ille exerto brachio manum aperuit: & ecce in vola ipſius pro micis inuentæ ſunt pretioſiſſimæ margaritæ. Vtinam laudabilē

Confeſſionis etiam de minimis vſus.

fratris huius feruoré attendere dignentur quidam negligentes fratres, qui finita lectione si fortè offulam in manu habuerint, quam edere velint, aut si in cyphulo aliquid remanserit, quod ebibere cupiant, sine respectu timoris Dei id facere non verentur: cùm vtique sacri Ordinis consuetudo tradat, vt ex quo lector incœperit dicere, *Tu autem Domine*, neminé quidquam cibi aut potus sumere debere. Sed quid putamus, quare omnipotens Deus tam gloriosum miraculum, & sicut videbatur, minùs necessarium, in rebus quoque minimis facere voluit? Vtique propterea, vt palã cunctis innotesceret, quantùm sibi placeant fratres in congregatione spiritu feruentes: qui non solùm maiora, sed etiam minima mãdata propter timorem ipsius cum solicitudine custodiunt.

Caput VIII.

De fratre moriente, qui vidit multitudinem candidatorum ad se venire.

FRater quidam in Cluniaco cùm laudabiliter in omni feruore & deuotione sacræ religionis vitam suã custodisset, tactus infirmitate peremptoria, ad extrema deductus est. Cumque iam morti proximus agonizaret, aperiens oculos vidit magnã multitudinem monachorum ad se intrantẽ, qui omnes candidis vestibus induti erant, illo suo genere vestimenti, quod vsu Ecclesiastico alba vocatur: sicut solent conuẽtus Ordinis illius in præcipuis solemnitatibus reuestiri. Quos cùm videret, putans conuentum fratrum esse, mirari valde cœpit, cur ad se reuestiti intrarent: & infirmario sibi assistẽti quasi cum quadam indignatione dixit. Quid est carissime frater, quod video? Quando solebat conuentus noster ad fratrem morientem reuestitus venire? Respondente infirmario, & dicente, conuentum fratrũ nondum venisse, quid est, inquit, quod loqueris? Nonne vides turbam magnam fratrum circa me, qui omnes candidissimis albis reuestiti sunt: & ad exequias meas celebrandas mutuò se præueniunt; Quod cùm infirmarius audisset, sed nil tale ipse videret, intellexit religiosum fratrem visionem beatorum spirituum videre. Post modicum verò sancta illa anima carne soluta est: & de conualle plorationis, de tabernaculis Cedar, hoc est de nigredine peccati, ad cãdidatos ciues cœlestis Ierusalem, quos adhuc in carne viuens videre meruerat, feliciter, vt credimus, transmigrauit. Præfato verò Cluniacensi Cœnobio post reuerendissimum patrem Odonem præfuerunt Abbates religione conspicui, quorum præcipui fuerunt sancti & Deo digni, Maiolus & Odilo, modernis quoq; tẽporibus beatus Hugo: qui Ordinem Cluniacensem lõgè lateque per vniuersas Europæ terras & insulas propagantes, incontaminatum monastici ordinis tramitem subditis suis tradiderunt. In eadem quoque magna & religiosa domo inter cætera spiritualis vitæ exercitia saluberrima, & omni pietate plena, consuetudo inoleuit, vt pro liberandis animabus fidelium defunctorum, sancta illa fratrum multitudo deuotis precibus Missarumq; celebrationibus, solicitè inuigilet: & aut pœnas addictarum mitigent, aut pœnis omnibus absolutas in requiem transferri obtineant. Sed & præter quotidianam orationum psalmorumque instantiam, solemnia pro fidelibus defunctis officia certis temporibus per annum fieri pia patrum solertia in eadem domo decreuit, ita vt solemnis dies fidelium animarũ, quem post festum Omniũ Sanctorum Sancta & vniuersalis Ecclesia celebri officio peragere consueuit, à Cluniacensi Ecclesia initium sumpsisse dicatur.

Memoria & dies animarum.

Caput

Caput IX.

Quomodo Beatus Hugo Cluniacensis Abbas Paralyticum curauit.

[Deplorat & hoc capite Author negligentiam monachorum, & lapsum Ordinis Cluniacensis.]

VERVM quoniam beati Hugonis, qui moderno tempore Cluniacensi Cœnobio laudabiliter præfuit, mentionē fecimus: vnum ejus miraculū ad vtilitatem legentium memorabimus: quod tantò erit jucundius, quantò recentiori tempore hoc gestum esse constat: quodque Venerabilis viri Guillelmi quondam Superioris Sanctæ Genouefæ Parisius, postea verò Abbas Paracliti, quæ est de Ordine domus Sancti Victoris, certa relatione cognouimus. Apud Parisiorum ciuitatem extat Cœnobium Regularium Canonicorum: in quo quidam de Fratribus ejusdem Congregationis paralysi adeò dissolutus jacebat, vt sine adminiculo alteriùs de lectulo surgere non valeret. Venerat fortè illuc venerabilis Hugo Cluniacensis Abbas. De cujus aduentu fratres plurimum exhilarati, spem recuperandę sanitatis infirmo fratri non minimam conceperunt. Itaque accedentes ad virum Dei, suppliciter postulabant: quantinus apud omnipotentem Deum, sanitatem fratri diuturna ęgritudine laboranti suis precibus obtinere dignaretur. Fertur autem in eodem Monasterio esse media pars casulę beati Petri Apostoli; quæ, sicut dignum, est à Fratribus in magna veneratione habetur. Sanctus ergo Domini, quod à fraterna charitatę petebatur, negare non potuit: sed pro salute fratris infirmi Domini clementiā intimo pietatis affectu rogabat. Denique celebratis Sacrosanctis mysterijs, accedens ad altare, supradictam partem casulæ beati Petri reuerenter inde tulit: veniensque ad infirmum, sacra eum veste operuit, tenensque manum ejus antiphonam illam moderata voce cœpit cantare, *Petrus Apostolus dixit paralytico* duobus verbis in ea commutatis: scilicet pro *dixit*, *dicit*, & pro *Ænea*, *Roberte*: vocabatur enim idem infirmus Robertus. Cumque tenendo manum ejus cantaret, *Petrus Apostolus dicit paralytico: Roberte, surge, & sterne tibi*, continuò surrexit: omni membrorum debilitate prorsus fugata, cunctique qui aderant, glorificauerunt Deum: qui virtutem beati Apostoli sui Petri, per merita Venerabilis Hugonis declarare dignatus est. Tantò quippe faciliùs Abbas Sanctus tam gloriosum miraculum à diuina largitate impetrare potuit, quantò hoc non suis meritis, sed specialis Patroni sui beati Petri Apostoli virtuti assignauit: cujus reuerendo nomini se attitulatam esse nobilis Ecclesia Cluniacensis gloriatur: cuiq; sacræ venerationi Fratrum vniversitas devotissimè in vigilat. Sub talibus itaque tam Sanctis & in omni Religione conspicuis Patribus, Cluniacensis Ordo clarissimè refulsit, multisque extitit odor vitæ in vitam: ita etiam vt beatus Henricus Romanorum Imperator Augustus eiusdem nominis secundus, cujus memoria apud Deum & homines in benedictione est, audiens famam religionis illius, Cluniacū adiret: oblatisq; donarijs & redditibus, prout Imperialem magnificentiam decebat, fratrum se orationibus deuotissimè commendaret. Libéret nunc, si optio daretur, cum beato Petro Apostolo exclamare, & dicere Domino. *Domine, bonum est nos hic esse.* Bonum esset vtique omnibus ad monasticę religionis apicē venientibus, vt Ordinis disciplina per sanctos Patres

Infirmus à S. Hugone sanatus in-uocatione S. Petri.

Matth. 17.

D

ad lineam veritatis correcta & renouata, inconuulsa perduraret: propulsata lethali negligentia, feruor sacræ religionis per omnia vbique vigeret. Sed quid agimus: cùm sub sole nihil in eodem statu permanere posse, sapiens plangat? Quid agimus: quòd negligétia, quæ, proh dolor! in ipsa quoq; Religiosorum conuersatione deprehenditur, ad vitia tam procliuis est? Væ semel, & væ secundò, sed & tertiò. Vę tibi, negligentia, mater dissolutionis, rubigo mentium, tinea cordium, morum corruptio, disciplinæ effugatio, religionis subuersio, virtutũ eneruatio, mala bestia, vulpecula callidissima: quæ tanta dolositate exterminas vestigia tua, vt mordés non sentiaris: demoliens non videaris: & non nisi grauissimo damno peracto deprehenderis: quanta mala fecisti: quanta mala facis: quanta mala, quod Deus auertat, non immeritò factura timeris. O inquam detestanda negligentia, quàm modica, quàm exigua, quàm nullius momenti videris in oculis hominum: ita vt etiam reprehensione vix digna iudiceris: sed tamen qui te tam modicam spernit, paulatim decidit. Quis crederet, si experientia fidem non faceret, guttulã cùm primùm stillare leni lapsu cœperit, duritiam lapidis penetrare posse: vel quis anulum nouum & rigidum digito immitti videns, eum vsu consumi posse putaret? At tamen verum est quòd dicitur, quia gutta cauat lapidem, consumitur anulus vsu: sic etiã, quod sine magno cordis dolore dicere non possumus, negligentia paulatim subintrans religionem exterminat. Sanguisugæ duæ sunt filiæ, ait sapiens: dicentes, affer affer. O quanti sunt, qui latas hujus sæculi vias, quę ad mortem trahunt, deseruisse, & arctã angustamque viam, quę ad vitam ducit, apprehendisse videntur: sed quia pessimæ hujus sanguisugæ, detestandæ hujus meretricis, id est negligentiæ complexum minimè deuitant, generant ex eo vipereo semine duas filias, ipsa matre sua deteriores, voluptatem, scilicet & vanitatem: quę sine cessatione, sine omni prorsus interpolatione clamant miseræ matri suæ, dicentes, affer affer. Isti sunt qui segregant semetipsos, animales spiritũ non habentes: qui habitum religionis gestantes, mentiri Deo per tonsuram noscuntur: qui non Dominicis sed suis inclusi ouilibus, pro lege habent desideriorum voluptatem: qui cùm nutriri deberent in croceis, amplexantur stercora: locati in loco pascuę, quotidie mutantur de pascuis ad pascua, & tamen moriũtur fame: quorum cibus est radix juniperorum, & siliquæ porcorum: quorum vinum est fel draconum, de botro præuaricationis amarissimo: qui cùm castimoniam corporis, & sanctimoniam spiritus profiteantur, exemplum tamen mulieris nequam, & procacis imitari non verentur, quæ comedit in occulto, & tergens os suum dicit, non sum operata malum: qui in hujusmodi letantur: & esse sub sentibus dissolutionis, delitias computant. Et quid facient miseri, cum inspicere cœperit Deus? Certè rebus ipsis experimur, quã non immeritò Propheta planxerit, obscuratum esse aurum, mutatum coloremq optimum: dispersos lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Sed non est nostrum, mordacius aliena vitia carpere: ne fortè dicatur & de nobis, quòd lippientibus oculis ad nostra cœcutientes: in aliorum vitijs cernamus acutum. Legat qui voluerit apologeticum beati Bernardi Abbatis, quem scripsit ad venerabilem Guillelmum Sancti Theodorici Abbatem: inueniet quomodo obscuratum sit aurum, mutatus sit color optimus: ibi inquam inueniet, quomodo nobilis illa religio Cluniacensis Ordinis,

Quàm sit cauenda Religiosis negligentia.

Prouer. 30.

Quales sint falsi Religiosi.

de qua multa jam diximus, quàm peregrinis & adulterinis consuetudinibus, imò desolationibus fuscata & obnubilata, à pristina suę puritatis sanctitatisque integritate degenerauerit. Sed quorsum ista? Quid intédimus: alterius Ordinis & priùs perfectissimam religionem, & postmodú miserrimam, quam hodie oculis nostris cernimus, dissolutionem replicando & inculcando? Nimirum ad hoc nititur intentio, vt nos qui per gratiam Dei in renouato, & ad tramitem veritatis per Cistercienses patres correcto monastico ordine, Domino militamus, ex aliorum ruina cautiores effecti, lauemus manus nostras in sanguine peccatorum: & semper memores simus, quòd beatus Pater noster Benedictus in Regula præcipit, negligentiam & obliuioné omnino fugere: illud etiam Apostolicú continuè ruminemus, *Qui stat, videat ne cadat*: certissimè scientes, quoniá res nostra agitur, paries cum ꝓximus ardet. 1. Cori. 10.

CAPVT X.

Qualiter fratres qui Cisterciensem Ordinem fundauerunt, adhuc in Molismo degentes diuina gratia sunt illustrati.

SED jam nunc operæpretium reor, generationibus futuris diligentiùs describere, qualiter Cisterciensis Ordo sumpserit exordium, quamque copiosa benedictione gratię Dei à principio sui perfusus sit: sicut partim per literarum monimenta tradiderunt nobis viri sancti, qui ab initio sacræ hujus religionis authores extitere: partim vero majorum relatione didicimus: quatinus ij quos in sæculis superuenturis diuina gratia ad ordinem nostrum vocare dignabitur, si hanc nostrę paruitatis paginam, quam ad ipsorum consolationem elaborauimus, legere dignum duxerint; considerantes quàm nobili regum mamilla lactati sint, erubescant filij degeneres inueniri. Porrò ad hoc opus non solùm deuotio & vtilitas rerum nos inuitat: verum etiam necessitas nonnulla compellit. Monachi namque nigri Ordinis, maximè in prouincijs Germaniæ degentes, vbicumque vel apud quoscumque possunt, sacro Ordini nostro derogare non cessant: asserentes sanctos patres nostros cum scandalo & inobedientia, contra voluntatem Abbatis sui de Molismensi Cœnobio egressos fuisse: quorum quàm sit impudens mendacium, subsequétis narrationis textus rem gestá enucleatiùs pandens, manifestè declarabit. *Monachi nigri Cisterciensibus olim infensi.* Propositi nempe nostri est, diuina fauente gratia, non solùm plenissima ratione, verumetiam grauissimę authoritatis pondere, obstruere os loquentium iniqua: fratribus quoq; nostris, qui hæc hactenus fortassis adeò perspicuè non nouerant, ad refellendam malitiosę detractionis falsitatem, instrumenta sinceræ veritatis testimonio subnixa contradere. O cæca semper stultæ æmulationis impietas: quæ cum oculis videat, ratione probet, diuino pariter, & humano judicio, Cisterciensem Ordinem super candelabrum virtutis & honoris exaltatum, vt luceat omnibus qui in domo Dei sunt: clandestinis tamen susurrijs ab ejus amore & veneratione nititur auertere quos potest: quasi tantum sibi honoris accedat, quantum proximorum famæ derogare potuerit. Verùm, quoniá secundùm sententiá Apostoli, non qui se ipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commédat: postquam literis summi Pontificis, Cardinalium quoque & Episcoporum, qui negotiú tantæ pietatis tractauerunt, ostenderimus, quàm rationabiliter, quamque authorabiliter humano judicio probatus, & approbatus sit in initio sui Cisterciensis Ordo: consequenter etiam demonstrare curabimus, qualiter Diuino judicio approbatus sit.

Cunctis namque ſanum ſapientibus liquet, omnipotentem Deum approbare Religionem, quam tantis chariſmatum benedictionibus à principio ſui perfundere, & in qua tantos, tantæque perfectionis & ſanctitatis Nazaræos ſuſcitare dignatus eſt. Sed quis dignè æſtimare, ne dicam referre ſufficiet, quàm præclarè in diuerſis mundi partibus, non ſolùm in majoribus, verum etiam in minoribus quibuſlibet Ciſtercienſis Ordinis domibus ſacræ Religionis vigor effulſerit, quàm ſublimes in virtutibus, quàm graues & humiles in moribus extiterint Prælati: quàm deuoti, & ad voluntariam paupertatem pro Chriſto tolerandam patientiſſimi, atque ad omne opus bonum parati ſubditi, quàm crebris reuelationibus, ſuperniſque viſitationibus Religioſæ Ordinis perſonæ ſint glorificatæ; quamque multi ſpontaneæ tribulationis anguſtia decocti, felici deceſſu abſque igne purgatorio, (quod quidem in alio genere hominum rariſſimum eſt,) tranſierint ad terram viuentium: ad videndum Deum Deorũ in Sion. Ne tamen illuſtrium perſonarũ copia, nos ad loquendum inopes feciſſe videatur, poſtquam ad exhilarandum deuotos, & ad reprimendum detractores falſiloquos, exordium ſacri Ordinis diligentius deſcripſerimus: etiam de Reuerendiſſimorum Patrum quorumdam, videlicet Abbatum Ciſtercij atque Claræ-vallis virtutum ſtudijs, aliqua breuiter perſtringemus: ſeniorum quoque qui in Claravalle puriſſimæ Religionis imitatores effecti, memoriam ſui poſteris in benedictione reliquere: quatenus per hæc fidelis quilibet & deuotus proficiat in fide roboratus: infidelis autem & detractor liuidum cordis oculum purgans, Religioſo Ordini nequaquam detrahere, ſed magis Religioſorum deuotionem imitari conſueſcat: aut certè propalatæ veritatis radijs reuerberatus, malicioſæ derogationis materiam ſibi ſubtractã eſſe, contabeſcens ingemiſcat. Si quem verò mouet, quòd Claravallenſium tantùm, & non etiam Ciſtercienſium ſeniorum mentionem fecimus, nouerit, nos vt Eccleſiæ Claræuallis alumnos, noſtrorum ſeniorum ſacra ſtudia familiariùs & efficaciùs inueſtigare potuiſſe: nec ea quę de paucorum ſincera conuerſatione, ſeu felici conſummatione, ad abſolutionem ſponſionis noſtræ deſcripſimus, innumerabilium ſeruorum Dei, qui tam in Ciſtercio, quàm in vniuerſitate ſacri Ordinis, ſpiritales agones viriliter deſudarunt, præjudicare ſanctitati. Cùm igitur, ſicut ſuprà diximus, in tantum negligentiæ torporem Monaſticus ordo collapſus fuiſſet, vt venientibus ad conuerſionem, non tam profectus quàm periculũ multis in locis imminere videretur: nec ſpes vlla reſtaurationis vſpiam arrideret: omnipotens Deus qui ſeruos ſuos ab æterno præſcitos in tempore vocat & juſtificat, vt in æternũ quandoque glorificet: dum medium ſilentium tenerent omnia, Spiritum ſanctũ ſuum de ſecretis cœleſtibus à regalibus ſedibus miſit in corda quorumdam fratrum: qui in Cœnobio quodam degebant, quod in Burgundię partibus ſitum Moliſmus vocatur. Hi itaque ſerui Dei pauci numero, ſed igne illo quem Dominus Ieſus mittit in terram, & vult vehementer accendi, fortiter inflammati: dum quotidianas Regulæ lectiones in Capitulo audirent, & aliud regulam præcipere, atque aliud conſuetudines Ordinis tenere perpenderent, grauiſſimè contriſtabantur: videntes ſe cęteroſque monachos Regulam beati Patris Benedicti ſolemni profeſſione ſeruaturos fore promiſiſſe: ſed ſecundum inſtituta ejus nequaquam viuere. Primitus ergo priuatim ſepiùs inter ſe colloquentes, tranſgreſſionem ſuam conque-

Purgatorij ignis aſſertio

Author Claræuallis fuit Monachus.

Origo Ciſtercienſis Ordinis.

rebantur: & quonam modo hujus tanti mali remedium inuenire possent, sollicitè tractabant. Cùm verò postea verbum effusum esset in publicum, cæteri qui carnales erant, nec poterant dicere cum Propheta, quia *de excelso misit ignem in ossibus meis: & erudiuit me*, seruos Dei deridere, modisque omnibus, quibus poterant, vt à tam sancto proposito cessarent, infestare cœperunt. At illi qui spiritu Dei agebantur, & propterea liberi erant, non curantes eorum maliuolas insectationes; toto mentis annisu ad Deum conuersi, precibus instantissimis postulabant, vt Domini pietas eos ad talem locum dirigere dignaretur, in quo vota labiorum suorum, quæ secundum Regulam firmauerant, sed non seruauerant, reddere possent. Deinde considerantes, quod Apostolus monet, non omni spiritui esse credendum; & quod regula quam modis omnibus perfectè seruare cupiebant, præcipit corripi eum, qui sine permissione Abbatis quippiam facere præsumpserit, Abbatẽ suum humiliter adeunt: de transgressione Regulæ querimoniam proponũt, voti sui feruentissimum desiderium pandunt: & vt ejus consilio pariter & auxilio, quod Spiritu sancto inspirante mente conceperant, perficere possint, suppliciter precantur. Nutu verò Dei ad horam compunctus Abbas ille, propositum seruorum Dei laudat: & non solùm consilium auxiliumq; se præbiturum, verùm etiam seipsum indiuiduum comitem eorum in tam sancto proposito futurum, firmissimè pollicetur. Quo audito humiles spiritu fratres illi magnificè corroborati sunt: tunc primùm intelligentes, quòd verè à Domino egressus est sermo: nec somnia cordis sui in tali desiderio secuti sunt: sed dexteram Dei viui virtutem operantis in eis

Thren 1.

1. Ioan. 4.

Hic Abbas erat S. Robertus, qui sanctam iã tunc vitam ducebat.

Caput XI.

Quòd Dominus Robertus Abbas, & Fratres cum eo, desiderium innouandæ Monasticæ Religionis habentes, legatum sedis Apostolicæ adierunt.

ITAQVE magnanimes viri innumerabilium militum Christi duces & signiferi futuri, non tam nouarum quàm magnarum rerum, totique mundo profuturarum cupidi, cum assiduo tractatu quærerent inter se, qualiter id quod piè cupiebant, congruenti modo ad effectum perducerent: consulto rationis judicio prudenter aduertére, loci vel Ordinis sui mutationem, absque sedis Apostolicæ consensu, se præsumere nequaquam debere. Erat tunc in Galliarum partibus sedis Apostolicæ Legatus, venerabilis Hugo Lugdunensis Archiepiscopus: vir Religione, prudentia, & auctoritate venerandus. Hunc prædictus Abbas & fratres, qui desiderio innouandæ Monasticæ religionis flagrabant, adeunt, æstus & vota cordium suorum humiliter pandunt, consuetudines Ordinis à Regula quàm erant professi, nimium discrepare conqueruntur: & propterea manifestè perjurij crimen se scienter incurrisse dolendo fatentur. Addunt præterea, se vitam suam ex integro secundum instituta Regulę Sãcti Patris sui Benedicti ordinare velle, & vt eis ad hoc liberiùs exequendum, idem legatus sui juuaminis robur Apostolica auctoritate porrigat, constanter flagitant. Dominus autem Legatus cùm esset prudens & discretus, consideratis subtiliùs allegationibus eorum, laudabiliter eos moueri pronuntiauit: ipsorumque spiritalibus votis lętis auspicijs fauens, tali epistola eos ad perficiendum tota libertate, quod pia mente conceperant, exhortatus est.

CAPVT XII.

Epistola Hugonis Apostolicæ Sedis Legati, per quam Cisterciensis Ordinis exordium sua authoritate fundatum est.

HVGO Lugdunensis Archiepiscopus, & Apostolicæ Sedis Legatus, Roberto Molismensi Abbati, & fratribus cum eo secundum Regulam Sancti Benedicti seruire Deo cupientibus. Notum sit omnibus de Sanctæ matris Ecclesiæ profectu gaudentibus, vos & quosdam filios vestros Cœnobij Molismensis Fratres, Lugduni in nostra præsentia astitisse, ac Regulæ beatissimi Benedicti, quam huc vsque tepidè ac negligenter in eodem Monasterio tenueratis, arctiùs deinceps atque perfectiùs inhærere velle, professos fuisse. Quod quia in loco prędicto pluribus impedientibus causis constat adimpleri non posse: nos vtriusque partis saluti, videlicet inde recedentium, atque illic remanentium, prouidentes; in locum alium, quem vobis diuina largitas designauerit, vos declinare, ibique salubriùs atque quietiùs Domino famulari, vtile duximus fore. Vobis ergo tunc præsentibus, videlicet Roberto Abbati, fratribus quoque Alberico, Odoni, Ioanni, Stephano, Letaldo, & Petro: sed & omnibus, quos regulariter & cōmuni consilio vobis sociare decreueritis, hoc sanctum propositū seruare, & tunc consuluimus: & vt in hoc perseueretis præcipimus, & authoritate Apostolica per sigilli nostri impressionem in perpetuum cōfirmamus. Post hæc præfatus Abbas & sui tanta ac tali authoritate freti, Molismum redierunt, & de illo fratrum collegio socios remissioris vitæ blanditias respuentes, ad puritatem simplicitatemque sacræ Regulæ purè simpliciterque tenendam prompto animo flagrantes, elegerunt: ita vt inter eos qui legato Lugduni astiterant, & illos qui de Cœnobio vocati sunt, viginti & vnus monachi essent, qui perfectioris vitæ, & Regulæ S. Patris Benedicti ad literam tenendę desiderio, arctam & angustam viā ingressi sūt.

Septem primi fundatores Ordinis Cisterciēsis.

Caput XIII.

Qualiter & quoto anno Dominicæ Incarnationis, Sancti Patres Cisterciensis Ordinis de Molismo egressi, eremum Cisterciensem adierunt.

ANNO igitur ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo octauo, Dominus Robertus Molismensis Cœnobij in Episcopatu Lingonensi fundati Abbas, & cum eo fratres quorum Deus tetigerat corda, malentes cum dilecto patre suo Benedicto pro Deo laboribus fatigari, quam vitæ hujus commodis resolui, de Molismo egressi sunt: atque ad locum quem proposito suo congruum iam antè per gratiam Domini pręuiderant, id est ad eremum, quæ Cistercium dicebatur, alacriter tetenderunt. Qui locus in Episcopatu Cabilonensi situs, & pro nemoris spinarumque densitate tunc temporis accessui hominum insolitus, à solis habitabatur feris. Ad hunc itaque locum horroris & vastæ solitudinis viri Dei venientes, tantòque illum Religioni, quam jam dudum mente conceperant, & propter quam illuc aduenerant, habiliorem, quantò secularibus despicabiliorem, & inaccessibiliorem intelligentes: nemoris ac spinarum densitate præcisa ac remota: Monasterium ibidem voluntate Cabilonensis Episcopi, & consensu illius, cujus ipse locus erat, construere cœperunt. Eodem itaque anno, quo prædiximus, duodecimo Kalendas Aprilis, solemni die natalis sanctissimi Benedicti, quem geminata lætitia tunc celebrem reddiderat, ob Dominicam Palmarum, quæ in ipsum occurrerat, lætantibus Angelis, tabescentibus

Cistercium olim vasta eremus.

Dæmonibus; Cistercienſis domus, ac per hoc totius Cistercienſis Ordinis Religio, per viros ad Christianam philoſophiam penitus expeditos exordium ſumpſit, prudenti ſanè conſilio: vt qui canonē diuini ſeruitij cunctūque vitæ ſuæ ordinem, ſecundùm formam in Regula pręſcriptam diſponere decreuerant, hoc in ejus potiſſimùm natali, qui legem per Spiritum viuificantem ad multorum ſalutem dederat, felici omine inchoarent. Ecce ſummus & æternus paſtor, qui relictis in ſupernis montibus, in æternæ viriditatis paſcuis beatis ouibus, dignationæ ſuæ gratiæ deſcendit, vnam in hac lachrymarū valle errantem quęrere: nouo miſerationis ſuæ ordine caulas pietatis ſtatuens, ſignum ſalutis ſuper eas exaltauit: quatinus ouiculæ ipſius moribundæ & languidæ, quæ ſpinis cupiditatum & voluptatum carnalium irretitæ, per ſiluas vitiorum vagabantur, audientes vocem turturis ad caulas pietatis inuitantis, veri Samaritani ſtabulū, vino pœnitentię, oleoq; remiſſionis peccatorū curandæ intrarent: demumq; ſalutis ſignum veraciter apprehenderent. Sicut enim initio gratiæ, naſcente Christo domino Saluatore noſtro, mundus dum neſciret, pignus redemptionis nouæ, reparationis antiquæ, felicitatis æternę, ſuſcepit: ſic in diebus iſtis nouiſſimis refrigeſcentē jam caritate, & abundante vſquequaque iniquitate, omnipotens & miſericors Deus ejuſdem gratiæ ſuæ ſeminarium plantauit in eremo Cistercienſi: quod Spiritus ſancti pluuia rigatum, ſpiritualis pinguedinis largiſſimum ſumpſit incrementum, creſcens & proficiens in arborem grandem, pulchrā & fructiferam nimis: ita vt diuerſarum nationum populi tribus & linguæ, ſub vmbra ejus requieſcere, atque de fructu ipſius ſe ſatiari gratulentur. Cęterùm Domnus Archiepiſcopus Apoſtolicæ Sedis Legatus, cujus benedictione, pręcepto, & authoritate, tantum bonum ſtabile fundamentum acceperat, conſiderans paupertatem ſeruorum Dei, & quia in loco ſterili quē occupauerant, prorſus nec ſubſiſtere, nec ædificia coſtruere poſſent, niſi perſonę alicujus potentis adminiculo fulcirentur: ſcripſit ad illuſtrem Principem Odonem tunc Burgundię Ducē, petens & ſuadens, quatenus pauperes Chriſti zelum gloriæ Dei & monaſtici Ordinis habentes foueret, & manuteneret; eorumque neceſſitatibus ſecundùm magnificētiam principatus ſui ſubueniret. Cujus petitioni & conſilio Domnus Odo Burgūdię Dux acquieſcens, fratrum etiam illorum feruore delectatus, Monaſterium ligneum, quod ipſi in paupertate ſua inceperāt, de ſuis impenſis totum conſummauit, eoſque ibidem in omnibus neceſſarijs diu procurauit: terris etiam & pecoribus abunde ſubleuauit.

Ciſtercium die Palmarum & feſto S. Benedicti ſumpſit exordium.

Caput XIV.

Quòd locus ille, conſenſu Cabilonenſis Epiſcopi, ad cuius Diœceſim pertinebat, Canonicè in Abbatiam ſurrexit, & de receſſu Abbatis illius, qui aduenerat.

EOdem tempore Abbas qui aduenerat, ab Epiſcopo Cabilonenſi, ad cujus Diœceſin locus ipſe pertinebat, virgam paſtoralē cum cura animarū juſſu prędicti Legati ſuſcepit: & monachos, qui ſecum aduenerant, in eodem loco ſtabilitatē firmare regulariter fecit: ſicq; Eccleſia illa diuino pariter & humano fauore vallata, Apoſtolica quoque authoritate munita, in Abbatiā ſecūdùm Regulam S. Patris Benedicti diſponēdam ſurrexit. Haud multo verò poſt elapſo temporis ſpatio, Moliſmēſes Monachi voluntate Domni Gaufridi Abbatis ſui, qui Roberto ſucceſſerat, nuntios

S. Robertus 1. Abbas Ciſtercij.

ad Romanam curiam destinarunt, à Domino Papa Vrbano importunè postulantes, quatenus prefatus Abbas Robertus loco pristino, id est Molismensi Ecclesiæ redderetur. Quorum importunitate Domnus Papa mandauit Legato suo, venerabili scilicet Hugoni, vt si fieri posset, idem Abbas reuerteretur, & monachi eremum diligentes in pace consisterent.

Caput XV.

De promotione beati Stephani secundi Cisterciensis Abbatis, qualia instituta ipse nouello adhuc Ordini superaddiderit, qualiter etiam sub eo multiplicatus sit Ordo, & quibus virtutibus clauerit.

Exciderũt, quæ hic de B. Alberico fuissent dicenda.

POst decessum sui Pastoris Cisterciensis Ecclesia adhuc pauper & modica conuenit, de electione Abbatis sine personarũ acceptione tractatura. Et mediante gratia Spiritus sancti elegerunt virum bonum, nomine Stephanum, natione Anglicum, qui cum eis de Molismo exierat: virum conspicuę sanctitatis, omniumq; virtutum gratia decoratum, eremi amatorem, & feruentissimum sanctæ paupertatis æmulatorem. Hic beatus vir in adolescentia sua exiens de terra & cognatione sua, limina Sanctorum Apostolorum peregrinus adijt. In quo itinere non otiosis fabulis, sicut fieri solet, occupabatur: sed cum socio suo diuinis laudibus vacans, Psalteriũ ex integro quotidie decantabat. Peregrinationis autem voto peracto, cùm ab vrbe rediens Gallias intrasset, suprà dictum monasterium Molismum adijt, ibique sacrum monastici ordinis habitum suscepit. Postmodũ verò, cùm verbum innouandæ Religionis in eadem domo motum fuisset, ipse primus inter primos feruentissimo studio laborauit, ac modis omnibus institit, vt locus & Ordo Cisterciensis institueretur: cujus ipse postmodum ordinante Deo, pastor & doctor eximius erat instituendus. Quod cùm donante Domino, sicut præfati sumus, factum fuisset: tãquam fidelis & prudens dispẽsator, cœpit illicò deuotissima mentis intentione tractare, qualiter Ordinem suum nouiter fundatum, & adhuc in multis vacillantem: quippe nondum perfectis, & meram paupertatem redolentibus institutionibus excultum, in melius proueheret & extolleret, talique moderamine roboraret, vt Domino Iesu fructum plurimum afferre valeret. Conuocatis itaque fratribus suis, & habito cum eis consilio, tam ipse quàm fratres ejus interdixerunt, ne Dux terræ illius, seu alius aliquis Princeps, curiam suam aliquo tempore in illa Ecclesia teneret: sicut in solemnitatibus agere solebant. Deinde, ne quid in domo Dei, in qua die ac nocte Deo deuotè seruire cupiebant, remaneret, quod superbiam aut superfluitatẽ redoleret: aut paupertatem virtutũ custodem, quam sponte propter Deum elegerãt, aliquando corrũperet: confirmauerunt, ne retinerent cruces aureas vel argenteas, sed tantùm ligneas coloribus depictas: neque candelabra, præter vnum ferreũ: neque thuribula, nisi cuprea vel ferrea: neque casulas, nisi de fustaneo, vel lineo, sine palleo aureo & argẽteo: neque albas vel amictus nisi de lino, similiter sine palleo aureo & argenteo. Pallia verò omnia, & cappas atque dalmaticas, tunicasque, ex toto dimiserunt: calices tamen nõ aureos, sed argenteos, & si fieri potest, deauratos: fistulam argenteam, & si possibile sit, deauratam; stolas quoq; ac manipulos de palleo tantũ, sine auro & argento retinuerunt. Pallę autem altarium, vt de lino fierẽt & planæ sine pictura, statuerunt, & ampullę ad ministerium altaris sine auro & argento essent. His & hujusmodi sanctis & Deo placitis institutis, nouum

Vide amorẽ paupertatis etiam in Ecclesiastica supellectile.

Ordinem suum serui Dei roborantes, & ex ijs quæ priùs in vsu habuerũt, alia quidem tamquam veræ humilitati contraria penitus amputantes, alia verò melioribus, & sanctam paupertatem magis redolentibus consuetudinibus commutantes, posuere praua voluptatum in directa continentiæ, & aspera vanitatis & superbię in vias planas justitiæ: ita vt secundùm Prophetam etiam stulti in hac via errare non possint. O quanti in Ordine Cisterciensi ligone exculti disciplinæ, fructus reddunt continentię: qui si alibi locati fuissent, vbi disciplinæ rigor minimè vigeret, per voluptatum & carnalium desideriorum monstruosa portenta facilè præcipitarentur. Quapropter nequaquam putandum, sanctum Ordinem nostrum adinuentiones esse hominum, sed verè Spiritus sancti magisterio traditum: qui sacræ religionis candorem, quem negligentia cordis humani ab adolescentia in malum proni denigrare non cessat, tẽporibus oportunis per humiles seruos suos reparare non desinit: vt non glorietur in conspectu Domini omnis caro: & longè sit ab omnibus Religiosis blasphema illa vox, de sua prudentia & industria præsumentium & dicentium. *Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia.* Cùm itaque venerabilis Abbas Stephanus & fratres eius quotidianis virtutum incrementis in melius proficerent, & felici experientia probarent, quoniam bona erat negotitio eorum, dare scilicet terrena, temporalia, atque caduca; & recipere cęlestia, ęterna, diuina: vnum erat, quod spiritualem eorum exultationẽ interpolabat, & non mediocri tristitię subdebat; quod scilicet raro quis illis diebus ad eos causa conuersionis veniebat. Viri enim sancti thesaurũm virtutum cælitus inuentum successoribus suis ad multorum salutem profuturum committere gestiebant: sed ferè omnes videntes & audientes vitæ eorum asperitatem insolitam & quasi inauditam, plus corde & corpore se elongare, quàm approximare eis festinabant, & de perseuerãtia eorum penitus desperabant. Sed Dei Omnipotentis misericordia, qui hanc militiam spiritualem seruis suis inspirare dignatus est, ad multorum profectum magnificè eam amplificare & consummare decreuit: sicut sequentia declarabunt Nam cùm ferè ostio desperationis appropinquantes, deuotissimis precibus ad Dominum clamarent, pro eo quòd penè successoribus carerent, petentes, vt viscera misericordiæ suæ super eos Dominus effundere dignaretur: meritis & precibus, vt credimus, beatissimę Dei genitricis & virginis Mariæ, cujus sancto nomini specialiter Ordo noster attitulatus est, necnon & Sanctissimi Patris nostri Benedicti, cujus prędicti fratres ex integro Regulã seruaturos promiserant, exaudiuit Dñs preces eorum. Et suscitauit Dominus spiritum pueri junioris, cui nomen Bernardus; qui cùm esset adolescẽs, nobilis, delicatus, & literatus, tam valido igne diuini amoris accensus est, vt relictis vniuersis mũdi voluptatibus & diuitijs, Ecclesiasticis quoq; dignitatibus, arctissimã conuersatione Cisterciẽsium tãquam primitię frugũ Dñi deuoto animo proponeret imitari. O quàm mirabilis est Deus in operibus suis, quàm velociter currit sermo ejus, quàm facilia sibi fore demõstrat, cùm voluerit, quę apud homines impossibilia sunt. Cùm enĩ non solùm nobiles & diuites, sed etiam mediocres, ipsi quoque pauperes, videntes Ordinis asperitatem, detrectarẽt accedere ad eos, iste tam tener & delicatus juuenis, quasi de cella vinaria pręueniẽtis se gratiæ Dei egressus, & inebriatus vino, quod lętificat cor hominis, feruens & æstuans circuibat & prædicabat verbum vocationis, quod in se-

Isai. 35.

Ordo Cisterciensis à Spiritu sancto est.

Deuter. 32.

Ordo Cisterciensis B. Virgini sacer.

creto cordis sibilo auretenus audierat, cupiés & alijs propinare, sicut scriptum est. *Qui audit, dicat, veni.* Vnde factum est, vt associatis sibi fratribus suis, propinquis & amicis, alijsque nobilibus, literatis, & potentibus in sæculo viris, triginta simul in Ecclesia Cisterciensi cellam nouitiorum alacriter intrarent: & in spiritu fortitudinis contra vitia carnis & incitamenta malignorum spirituum incipientes decertare: & suadebant cæteris hominibus, non verbis, sed factis, omnem illam asperitaté Ordinis, quam refugiebant, non esse aliud, nisi jugum Domini suaue, & onus ejus leue. Quorum exemplo prouocata innumera multitudo hominum diuersę ętatis & conditionis, nobiles, mediocres, pauperes, ita stabulum illud Christi pannis innocentiæ ejus obuolutum repleverunt, vt fratres illo tædio & desperatione posteritatis afflictos mirabiliter lætificarent: & tamquam è stagno rationabilium piscium pennulis piæ intentionis, & squamis sanctæ operationis munditiam suam declarantium, rivuli multorum cœnobiorum exundantes, vniuersas occidui orbis partes occuparent.

Apocal. 22.

S. Bernardus Cistercium cum alijs 30. adyt.

Caput XVI.

Quomodo Abbas Stephanus dilatationem sui Ordinis, Domino reuelante, & defuncto fratre sibi vigilanti apparente, recognouit.

HANC inspiratam diuinæ visitationis gratiam Dominus humili servulo suo Domno Abbati Stephano, paulò antè quàm fieret, clementissima reuelatione præostendere dignatus est. Cùm enim, sicut suprà retulimus, graui mœrore afficerentur, pro eo quòd successoribus penè carerent, accidit, vt vnus ex eis pręsentis vitæ cursu consummato, tamquam emeritæ militię famulus in gaudium Domini sui introducendus, & laboris sui brauium recepturus, morti approximaret. Qui cùm jam in extremis ageret, venerabilis Abbas tædio desperatæ posteritatis nimiùm affectus, ausus est aliquid præsumere, quod quidem temeritati ascribi potuisset: si non pietas intentionis præsumentem excusasset. Cùm enim constet, quòd quidquid agant homines, intentio judicet omnes: credimus, quia coram oculis Domini pietas intentionis, & durę articulus necessitatis næuum excluserit præsumptionis. Dum itaque, sicut pręfati sumus, frater ille in extremis positus finem vitæ pręstolaretur, accedens ad eum Abbas sanctus, talia locutus est. Vides carissime, in quanto tædio & defectione mentis versamur, quia arctam & angustam viam, quam in Regula nobis beatissimus pater noster Benedictus proposuit, vtcumque ingressi sumus: sed vtrum hæc nostra conuersatio Deo placeat, necne, non satis nobis constat: præsertim cùm ab omnibus vicinis monachis tamquam nouarum rerum adinuentores, & scandali schismatisque incétores dijudicemur. Super omnia verò mœroris acerbissimi jaculo transfigit cor meum paucitas nostra: quoniam singuli quotidie morte interueniente tollimur è medio, & sicut valde pertimesco, nobiscum pariter hæc noviter cœpta religio finem accipiet: quoniam personas industrias, & ad humilitatem sanctæ paupertatis idoneas, vsque ad pręsens Dominus associare nobiscum nequaquam dignatus est; per quas hujus nostræ institutionis formulá ad posteros transmittere valeamus. Quapropter in nomine Dñi nostri Iesu Christi, pro cujus amore arctá & angustam viá, quá ipse in Euangelio sequacibus suis ꝓponit, ingressi sumus, & in virtute obediétię tibi pręcipio, quatenus post obitũ tuũ, tépore & modo, quo ejusdem Dñi nostri gratia decreuerit, ad nos redeas: &

Præceptum redeundi post mortem moribundo impositum.

de statū nostro, quantùm ipsius misericordia voluerit, certos nos facias. Cui æger. Faciam, inquit, libenter, domine pater, quod pręcipis: si tamen precibus tuis adjutus mandatum tuum effectui mancipare valuero. Dixit, & post modicum de conualle plorationis ad montem gaudij, ad montem æternæ beatitudinis feliciter ascendit. Pauci post hæc fluxerant dies, & venerabilis Abbas cum conuentu fratrum in labore positus, sicut moris est, pausandi dederat signum, ipse quoque paululum remotus ab alijs, meditationi insistens, caputio coopertus caput, sedebat: & ecce frater ille defunctus magna claritatis gloria perfusus repente coram ipso astitit: ita tamé vt magis in aëre ferri, quàm in terra consistere videretur. Requisitus quomodo se haberet, vel qualiter sibi esset, respōdit. Bene, optime pater, bene mihi est, bene sit & tibi: quia per doctrinam & solicitudinem tuam illius interminabilis gaudij, illius incomprehensibilis pacis Dei, quæ exuperat omnem sensum, participium merui: pro qua adipiscenda duros noui Ordinis nostri labores patienter & humiliter sustinui. Et nunc juxta pręceptum tuum redij, gratiam & misericordiam Domini nostri Iesu Christi tibi pater, & fratribus tuis annuntians. Quia verò præceperas, vt de statu vestro vos certificare deberem: sciatis, & omni scrupulo dubietatis excluso certū teneatis, quòd sancta & Deo placens est vita & conuersatio vestra. Porrò mœrorem qui de non relinquenda posteritate precordia tua nimium depascitur, quantocius à te repelle, & in jubilum & exultationem spiritualem euade: quoniam adhuc dicent filij sterilitatis in auribus tuis. Angustus est nobis locus: fac spatium, vt habitare possimus. Ecce enim jam nūc ex hoc tempore magnificabit Dominus facere nobiscum, mittens nobis personas multas: inter quas erunt nobiles & literati viri plurimi, qui ita domum istā replebunt, vt hinc tamquam examina apum æstuantia & redundantia euolantes, plurimas mundi partes penetrent: & de semine Domini benedicto, quod in hoc loco per gratiam ejus coaluit, multiplices sanctarum animarū manipulos de vniuersis mundi partibus collectos cælestibus granarijs inferant. His auditis Abbas sanctus gaudio & exultatione repletus, diuinę pietati gratias ex intimis medullis cordis retulit: felici experimento probans, quàm veraciter Scriptura testatur, quoniā non derelinquet Dominus sperantes in se. Parabat nuntius cælestis abire: sed sine benedictione patris spiritualis, quod mirum dictu est, minimè præsumpsit. Dixit itaq; Abbati. Tempus est, domine pater, vt reuertar ad eum, qui me misit: & propterea peto, quatenus benedictione tua me firmatum dimittas. Cui stupens & pauens Abbas respondit, Quid est, quæso, quod loqueris? Tu de corruptione ad incorruptionem, de vanitate ad veritatem, de tenebris ad lucem, de morte ad vitam transisti: & à me, qui sub his omnibus adhuc miserabiliter gemo, benedictionem petis? Hoc contra omné juris & rationis integritatem esse videtur. Ego potius à te debeo benedici: & propterea obsecro, vt benedicas mihi. Cui ille. Non ita cōuenit, pater. Tibi enim à Domino collata est benedicendi potestas, vtpote in apice dignitatis & spiritualis magisterij constituto: mihi verò discipulo tuo, qui per salutarem doctrinam tuam mundi hujus inquinamenta deuitaui, benedictionem à te accipere, optabile est. Nec enim prorsus hinc recedam, nisi benedictionem tuam meruero. Abbas namque stupore & admiratione repletus, nec ausus vltra pertinaciter reniti, eleuata manu benedixit ei:

Anima defuncti monachi S. Stephano apparet.

Isai. 49.

Psalm. 9. & 16.

sicque sancta illa anima disparens, speciem visibilem, quam assumpserat, secretis invisibilibus restituit. Altera vice cuidam ex eisdem fratribus viam vniversę carnis ingressuro apparuit in visione innumera multitudo hominum prope oratorium ejusdem Ecclesiæ, ad fontem quendam lucidissimum lauans vestimenta sua: & in ipsa visione dictum est ei, quia fons ille fons Ennon vocaretur. Quod cùm indicasset Abbati, intellexit vir magnificus diuinā per hoc consolationem significari: & multum quidem jam tunc quidem de promissione, sed magis postea de exhibitione lętatus, gratias egit Deo. Nam cùm per continuos quatuordecim annos patientiam & fidem seruorum suorū Dominus per varias tribulationes & multam paupertatem probasset, & fideles eos inuenisset: quintodecimo demum à constitutione domus Cisterciensis anno, supradictas personas eis mittendo visitauit illos oriens ex alto. In ipsis etiam diebus in pratis vineis & agris, curtibusque, eadem Ecclesia crevit, nec tamen religione decrevit.

Ennon vox est hebräica, de qua in notis.

Caput XVII.

De eo quòd Beatus Abbas Stephanus quædam secreta nouitij sui per spiritum prophetiæ deprehendit.

PVer Domini Bernardus, Claręvallensis Ecclesiæ postmodum primus futurus Abbas, cùm adhuc apud Cistercium nouitius esset, solitus erat diebus singulis pro anima matris suę septem pœnitentiales Psalmos in silētio dicere. Die verò quadam cùm supradictos psalmos post completorium inchoasset, omisit eos, per obliuionē nescio, an per somnolentiam, antequam perdixisset: veniensque ad stratum suum, quiete soporifera membra refecit, & solitam refectionem parenti non impendit. Abbas verò per spiritum cognita negligentia, die postera cōuenit eum dicens. Frater Bernarde, vbinam, quæso, illos Psalmos tuos hesterna die dimisisti, aut cui eos commendasti? Quod audiens adolescens, vt erat verecundus & timoratus erubuit: & cœpit intra se mirando cogitare & dicere. Domine Deus, quomodo palam factum est verbum istud, de quo mihi soli conscius eram? Et intelligens à viro spirituali se esse deprehensum, procidit ad pedes ejus, negligentiam cōfitens, atque indulgentiam petens. Qua facilè impetrata, curauit deinceps in hujusmodi tam priuatis quàm publicis obseruationibus solicitior inueniri, & quę consulta ratione seruāda proposuisset, non facilè transgredi.

Non facilè deserenda cōsueta pietatis exercitia.

Caput XVIII.

De pisce S. Stephano cælitus delato; & victu diuinitus concesso.

MInuerat aliquando sanguinem propter Christum pauper Abbas Stephanus: & propter inopiā domus, Cellerarius, cui ex pręcepto Regulæ pauperum & infirmorum cura incumbebat, nil ad manum habebat, vnde pauperi & infirmo Abbati suo qualitercumq; lautius edulium præpararet. Et sincera charitate Abbatem suum diligens discurrebat, si fortè alicubi aliquid inueniret, vnde charitatem, quæ intus ardebat, etiam foris ostenderet: cùm ecce grādis quædam auis aduolat, non mediocris quantitatis piscē vnguibus ferens: quem continuò coram mirantium fratrū oculis projecit, & recessit; copiosam prędā Cellerario relinquens, vnde Abbatis sui minutioni sufficienter prouideret. Instabat aliquando sacrosancta solemnitas Pentecostes: & in ipsa sacratissima die vix tanti panes inueniri in eadem domo poterant, qui fratribus sufficerēt. Tum verò fratres vehe-

menter exhilarati, tãquam si de ipsa paupertate sua, quam propter Deum sustinebant, saginarentur, Missam tantæ solemnitatis cũ summa deuotione in jubilo cordis cantare cœperunt: & ecce nondum finita Missa de pròptuarijs gratiæ Dei largam benedictionem repente, vnde non sperabatur, sibi transmissam cum multa gratiarum actione susceperunt. In his & similibus vir Dei perpendens, quàm veraciter Scriptura dicit, quoniã nihil deest timentibus Deum, largitatem etiam miserationum Domini super se & super fratres suos vehementer admirans, magis ac magis in sancta religione proficiebat, & beatę paupertatis angustijs gloriabatur, sicut in omnibus diuitijs. *Psal. 33.*

Caput XIX.

De hujus Sancti deuotionę & humilitate.

CÆterum quàm non surdus auditor sanctæ Regulę fuerit, præcipiétis, vt sic stemus ad psallendum, vt mens nostra concordet voci nostræ, ex eo quod subdimus, liquebit. Mos erat ei, vt lecta collatione cùm Ecclesiam intraret, ostium Ecclesiæ manu teneret, & digitis firmiùs, quasi pro signo premeret, sicut solent homines signum aut nodum facere: quatenus per hoc admoniti, memoriæ arctiùs imprimant, quod obliuisci nolunt. Cumq; hoc frequenter faceret: quodam die vnus de fratribus cui familiaritas ausum præbebat: interogauit eum, cur hoc faceret. Cui pater sanctus, omnibus, inquit, cogitationibus, quas ex injuncto officio pro dispositione domus per diem admittere cogor, dico, vt foris remaneant, nec prorsus ingredi mecum præsumant: sed expectét, quovsq; dicta prima hic eas inueniam. Quod audiens frater ille multùm ædificatus est: nimirum intelligens sancti Patris conuersationem cõmunem cæterorum negligentiam transcendisse. Quantę verò humilitatis fuerit hic verè pastor, non mercenarius, quámque odio habuerit omnem fastum superbiæ, ferula pastoralis ejus cum qua in festiuis processionibus incedere solebat, satis indicat: quæ vsque hodie in Cisterciensi secretario ob reuerenriã tanti patris conseruata, & in magna veneratione habita, non multum à communibus sustentatorijs, quibus senes & debiles inniti ferè solent, distare videtur. Hic est beatissimi patris nostri Bernardi in sancta religione pater: hic tam perfectus magister, perfectissimum habere discipulum meruit: quorum doctrina & exemplis, vsque hodie innumera captiuitatis vasa regi superbiæ, idest diabolo auferuntur: & Christo Dño verò Regi humilitatis incorporantur.

S. Benedict. in Reg. c. 19.

Qualis baculus pastoralis S. Stephani.

Caput. XX.

De eo quòd S. Stephanus misit fratrem quendam ad nundinas, sine pecunia, vt necessaria emeret: prædicens ei cuncta prospera futura.

QVodam tempore cum domus Cisterciensis magna fuisset paupertate constricta, venerabilis Abbas Stephanus vocauit vnum ex fratribus suis: & loquẽs ad eum in spiritu Dei, dixit. Vides carissime frater, quia magna coarctati sumus inopia: & prope est, vt fratres nostri fame & frigore cæterisq; molestijs periclitentur, nisi eis concitè subueniatur. Vade ergo ad nundinas Verzelliaci, quæ proximè instant: & compares ibi quadrigas tres, & earũ singulis ternos equos fortes atque tractores; quibus maximè indigemus ad onera nostra comportanda. Cúmque quadrigas illas pãnis & alimentis, alijsque rebus necessarijs oneraueris: adducẽs eas tecum, cum gaudio & prosperitate reuerteris ad nos. Respondens autem frater, dixit. Paratus sum Domine Pater, vt tuis jussionibus obsequar, si pretium dede-

Fiducia in Deum quãta sit vis & efficacia.

ris mihi ad illa subsidia comparanda. Cui venerandus Abbas in paupertate sua de misericordia Dei magnificè præsumens, respondit. Verè frater scias, quia cùm solicitus & anxius quærerem, vnde necessitatibus fratrum nostrorum subuenirem, tres tantùm denarij in tota domo ista reperti sunt. Hos si volueris tolle: reliqua verò quæcũque defuerint, tibi Domini nostri Iesu Christi gratia prouidebit. Securus itaque vade: quia mittet Dominus Angelum suum tecum, & prosperum faciet iter tuum. Profectus itaque frater cùm Verzeliacum peruenisset, à quodam viro fideli & timorato hospitio receptus est. Qui dum itineris ejus causas, & fratrũ indigentias agnouisset: abijt in instanti ad quendam locupletissimum hominem finitimum suum, qui desperatè languens, ac pene iam moriens, facultates suas pauperibus erogabat. Cúmq; Cistercienſiũ monachorũ, quorum jam in partibus illis sanctitas celebris habebatur, eidem infirmo penuriã indicasset, vocatus est ad domum ejus supradictus frater: tantamque pecunię summã in eleëmosyna ab ipso moriente recepit, vt cuncta quæ ei iniunxerat Abbas sufficienter ex ea compararet. Acceptis itaque tribus rhedis cum nouem quadrigarijs equis, onerauit atque ornauit eas cunctis quę fratrũ vsibus opportuna esse cognouit: & ita qui vacuus venerat, secundùm prophetiã Abbatis plenus & gaudens ad suos remeauit. Cumque Cistercio appropinquaret, nuntium misit, qui Abbati significaret ejus aduentum pariter & prouentũ. Quo audito venerabilis Pater exultauit in Domino vehementer: & conuocatis in vnum fratribus ait. Deus miserationum Dominus: Deus miserationum liberè ac liberaliter egit. Verè nobiliter, verè eleganter egisti nobiscum, Domine procurator & pastor noster: aperiẽs manum tuam & implens benedictione tua penuriam nostram. Tunc ordinata processione, occurrerunt obuiam venienti fratri vsque ad portam, ita vt Abbas ipse procederet indutus vestibus sacris cum pastorali virga, ministris præcedẽtibus eum cum cruce & aqua benedicta. Exceperunt ergo solẽniter, & cum multa gratiarum actione eleëmosynam illam, non vt ab homine pręstitam, sed tãquam cælitus missam benedictionem à Domino, & misericordiã à Deo salutari suo. Porrò vir iste prudens & spiritualis, sicut intelligi datur, in hac tam celebri susceptione beneficij filios suos tam præsentes, quàm posteros, admonere voluit, vt hujus miraculi gratiã iugi meditatione retinerẽt: atq; ex eo discerent, in cunctis necessitatibus suis pia confidentia pręsumere de misericordia Dei, qui nũquam deserit sperantes in se: sed est semper pauperum suorũ pijssimus consolator, atq; adjutor in oportunitatibus in tribulatione. Ab illo ergo die & deinceps, sicut in illa domo, largiente Domino, spiritualia semper abundant, ita non defuerunt etiam tẽporalia bona: quamvis juxta Ordinis instituta, parcitas in omnibus obseruetur.

Caput XXI.

Quòd Ecclesia Cisterciensis Cœnobia in diuersis Episcopatibus fundauit: & de institutione Capituli Generalis; & de Priuilegio, quod Domnus Abbas Stephanus cum Coabbatibus suis à Sede Apostolica promeruit.

POSTQVAM diuina largiente gratia crescente numero personarum in Cisterciensi Ecclesia, cœpit jam mater multorũ filiorũ lætari, quę priùs diu sterilitatẽ suã mœrendo doluerat, cœpit etiam vinea illa Domini Sabaoth longè latéq; propagines suas emittere, & in duersis locis, diuersisque regionibus ciuitates refugij constituere: vt qui sanguinẽ animarũ fudissent,

ad illas confugientes, per mortem summi Pontificis, qui per propriũ sanguinem semel introiuit in sancta, ęternam redemptionem, & exilij sui perpetuam absolutionem inuenire mererentur. Sanè Abbatiæ, quas eadem Ecclesia in diuersis Episcopatibus ordinauit, tam larga potentique benedictione Domini crescebant in dies, vt ab illo tempore quo fundata est Firmitas, quæ est primogenita filia domus Cisterciensis, & pulchrè significatione nominis sui firmitatem & stabilitatem Ordinis jam tunc præfigurabat, inter illos qui de Cistercio specialiter sunt emissi, & cęteros, qui ex eisdem sunt exorti, infra octo annos duodecim Cœnobia constructa fuerint inuenta. Iucundo namq; satis spectaculo & in hoc beatissimi patris Benedicti imitatores extitere, qui vitam & instituta ipsius toto conamine mētis æmulari cupiebant: vt sicut ille statutis patribus duodecim monasteria construxit, quibus præcepta Regulę suæ seruanda tradidit; sic & isti in renouatione Ordinis secundùm eandem Regulam duodecim cœnobia statuerunt, quæ in similitudinem duodecim Apostolorum Christi Spiritus sancti gratia debriata, salutis poculum vniuerso mundo propinârent. Verùm, antequã Abbatiæ Cistercienses florere inciperēt, Reuerendissimus pater Stephanus cum consilio fratrum suorum decretũ, quod charta charitatis vocatur, Spiritu sancto inspiratus exarauit: in quo docemur, qualiter cœnobia Ordinis nostri per diuersas mundi partes propagata, diuersis quoq; linguis diuersa, mirabili charitatis connexione, & honoris in inuicem exhibitione conglutinata, vna Ecclesia, vnus Ordo, vnum denique in Christo corpus efficiantur. Hoc verò decretum propterea chartã charitatis appellari censuit, quia eius statutum omnis exactionis grauamen propulsans, solam charitatem & animarum salutem in diuinis & humanis sequitur. Inter cætera sanè, quæ in charta charitatis ob pacis charitatisque custodiam, disciplinę & sacri Ordinis censuram conseruandam, mirabili prouidentia beati viri fratrumque ipsius digesta sunt, hoc præcipuum, & omni acceptione dignum inuenitur, vt cuncti Abbates Cisterciensis Ordinis semel per annum apud Cistercium conuenientes, generale Capitulum celebrent, & de totius vitæ suæ ordine, ac indissolubili pace inter se custodienda, diligentissimè tractent: quatenus tenor viuendi sæpius replicatus, ac diuinarum scripturarũ authoritate corroboratus, non facilè tepere, sed per multa plurimorum annorum spatia possit vigere. Hac ergo ratione ex tunc vsque ad hæc tempora, reuerendi patres Cisterciensis Ordinis semel per annum matrē suam visitant, generale Capitulum celebrant: & vnctione S. Spiritus edocti, capitula quæ in libro diffinitionum pleniùs descripta continentur, tamquam confecta ex diuersis speciebus antidota saluti animarum prorsus necessaria, per vniuersam congregationum nostrarum fraternitatem tenenda decernunt. Considerãs autem pius pater Stephanus, talia nequaquam consultè absque Sedis Apostolicæ authoritate actitari, prædecessoris quoque sui religiosum imitatus exemplum, cum conniuentia Coabbatum & fratrum suorum Romã misit, à Domino Papa Calixto tunc sedis Apostolicæ Pontifice suppliciter petens, quatenus ea quæ ipse cum Coabbatibus & fratribus suis, ad roborandam monastici ordinis disciplinam statueret, Apostolica authoritate in perpetuum rata & inconvulsa fore decerneret. Cujus petitioni summus Pontifex clementer annuens: ad confirmationem Ordinis tale decretum promulgauit.

Deuter. 19. Josue 20.

Firmitatis nomen faustum fuit omen.

Charta charitatis cur sic apellatã.

Caput XXII.

Decretum Calixti Papæ, Ordinem Cistercienſem confirmantis.

Caliſtus II. electus anno 1119.

CALIXTVS Epiſcopus, ſervus ſeruorum Dei, cariſſimis in Chriſto filijs, Stephano venerabili Ciſtercienſis monaſterij Abbati, & ejus fratribus, Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Ad hoc in Apoſtolicæ ſedis regimen Domino diſponente promoti conſpicimur, vt ipſo præſtante religionem augere, & quæ rectè, atq; ad ſalutem animarum ſtatuta ſunt, noſtri debeamus authoritate officij firmare. Idcirco filij in Chriſto cariſſimi, petitioni veſtræ caritate debita impertimur aſſenſum: & religioni veſtræ paterno congratulantes affectu, Dei operi, quod cœpiſtis, manum noſtræ confirmationis apponimus. Siquidem aſſenſu & deliberatione communi abbatum, & fratrum monaſteriorum veſtrorum, & Epiſcoporum in quorum parochijs eadem monaſteria continentur: quædam de obſeruatione Regulæ beati Benedicti, & de alijs nonnullis, quæ ordini veſtro & loco neceſſaria videbantur, capitula ſtatuiſtis: quæ nimirum ad majorem monaſterij quietem, & religionis obſeruantiam, auctoritate ſedis Apoſtolicæ petitis confirmari. Nos ergo veſtro profectui in Domino congratulãtes, capitula illa & conſtitutionem auctoritate Apoſtolica confirmamus: & omnia in perpetuũ rata permanere decreuimus: illud nominatim omnimodis prohibentes, ne Abbas aliquis monachos veſtros ſine regulari commendatione ſuſcipiat. Interdicimus etiã, ne quis conuerſos laïcos vel profeſſos veſtros ad *habitandum ſuſcipere præſumat. Si qua igitur Eccleſiaſtica ſæcularisue perſona noſtræ huic confirmationi & veſtræ conſtitutioni temeritate aliqua obuiare præſumpſerit, tamquam monaſticæ religionis & quietis perturbatrix, authoritate beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & noſtra, donec ſatisfaciat, excõmunicationis gladio feriatur. Qui verò conſeruator extiterit, omnipotentis Dei, ſanctorumque Apoſtolorum ejus, benedictionem conſequatur. Amen.

* *fortè* habitum.

Caput XXIII.

De eo quod beatus pater Stephanus ſucceſſoris ſui indignitatem per ſpiritum agnouit, & de pretioſa morte ejus.

CVM autem beatus pater Stephanus officium ſibi commiſſum ſecundum veram humilitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti Regulam ſtrenuè adminiſtraſſet, longo confectus ſenio, ita vt caligarent oculi ejus, & videre non poſſet, curam paſtoralem depoſuit: ſoli Deo & ſibi per ſacræ contemplationis guſtum vacare deſiderans. Succeſſit itaque ei quidam indignus honore nomine Wido: qui donis exterioribus ad inſtar ſepulchri dealbati, non mediociter pollens, interius erat putredine vitiorum ſordens. Cumq; in ipſo promotonis ſuę primordio fratrum profeſſiones de more reciperet: idem Dei famulus Stephanus in ſpiritu vidit immundum ſpiritum ad illum venientem, atque in ejus os ingredientem. Vix menſis preterierat vnus, & ecce reuelante Domino, denudata eſt impuritas ejus: & eradicata eſt mox de paradiſo Dei plantatiò ſpuria, quàm pater cœleſtis non plantauerat. Inſtante verò tempore, quo emeritorum laborum ſenex in gaudium Domini ſui introducendus, & de vltimo paupertatis loco, quem ſecundum conſilium ſaluatoris in hoc mundo elegerat, ad ſummi patrisfamilias conuiuium aſcenſurus decumberet, conuenerunt fratres: quidam etiam ex Abbatibus ſui Ordinis, quorum numerus eo tempore vſque ad viginti

excreuiſſe

creuisse traditur: vt amicum fidelem, & patrem humillimum repatriantē, deuotissimis obsequijs & precibus prosequerentur. Cumque in agonia constitutus morti approximaret, cœperunt fratres inter se loquentes tanti meriti hominem beatificare: dicētes, eum securè pergere posse ad Deum, qui tantum fructum in Ecclesia Dei temporibus suis fecisset. Quo ille audito, recollecto prout poterat spiritu, quasi increpantis voce dixit ad illos. Tacete fratres, tacete. Quid est, quod loquimini? In veritate dico vobis, quia sicut trepidus & solicitus ad Deum vado: quasi qui numquam aliquid boni fecerim. Nam & si boni aliquid in me fuit, vel si fructus aliquis per paruitatem meam prouenire potuit cooperante gratia Dei, timeo valde & cōtremisco: ne fortè minùs dignè, minúsue humiliter eandem gratiam apud me detinuerim. Hoc ergo perfectæ humilitatis scuto, quæ in ore sonabat, & in corde vigebat, munitus, hominē exuit: & omnia nequissimi aduersarij tela, quamvis ignea, quamvis sulphurea, potenter repellēs, aëreas potestates securus pertrāsijt: & ad portas paradisi coronandus ascendit. Sacri corporis ejus exuviæ juxta prædecessoris ipsius reliquias venerabiliter conditæ sunt: vt quibus in hac vita vnus erat spiritus, & vna fides, sit etiam in æterna beatitudine non dispar gloria. Amen.

S. Abbas trepidat in morte.

S. Stephanus iuxta B. Albericum sepultus Cistercij.

Caput XXIV.

De vita & optimis moribus Reuerendissimi Fastradi Cisterciensis Abbatis.

EA quæ de sancta conversatione sancti ac Deo dilecti Fastradi Cisterciensis Abbatis ędificatione plena, & vtilitati legentium accōmoda, religiosus quidam, & veracis testimonij monachus Claræuallensis conscripsit, qui etiam familiaritatem tanti viri habere meruit: sed & nonnulla de senioribus Claræuallis admiratione digna, sicut in libello ipsius digesta inuenimus, huic operi nostro inseruimus: vt quæ ille sparsim, & alijs narrationibus permixta posuit, hic in ordinem redacta, & sibi similibus copulata, clariùs elucescant: & ad vtilitatem legentium magis proficiant. Sic ergo scribit. Venerabilis ac piæ memoriæ Fastradus, quondam Cisterciensis Abbas, vir eximiæ sanctitatis: nobilis quidem genere, sed morum elegantia nobilior fuit. Qui liberalibus studijs non mediocriter initiatus, sacris tamen literis, ardentiori desiderio semper inhæsit: ita vt cùm postmodum sapientia & ætate proficeret, eas præ oculis & manibus incessanter haberet: & ne ad mensam quidem, sine lectione diuina discumbere vellet. Quod non modo faciebat in propria domo, verum etiam in scholis peregrinādo. Hic cùm esset Abbas Camberonensis, decedente piæ memoriæ Dōno Roberto, qui beato Bernardo successerat, electus est ad regimen Claræuallis. Ad quam tamen electionem venire dissimulauit, quāuis ex nomine vocaretur: timens vtique, ne hoc illi accideret, quod semper accidere verebatur. Verumtamen antequam legati Claręuallenses ad eum requirendum peruenire potuissent, garrula fama prævolante cognouit, quia in ejus personam omnes vnanimiter conuenissēt. Hoc itaque rumore turbatus & anxius, fugam arripuit: veniensque ad domum Vallis Sancti Petri, quod est monasteriū Ordinis Carthusiensis, per dies aliquot ibi latuit. Vbi cùm die noctúque in oratione persisteret, factus est in mentis excessu. Et ecce apparuit ei in magna gloria Virgo puerpera Domina Angelorum, portans in manibus Regem gloriæ parvulum suum Iesum. Quā cùm vidisset, pro-

Delitescit B. Fastradus in Carthusia S. Petri.

cidit ad pedes ejus, obsecrans, vt sui misereretur. Cui beata Virgo respōdit. Quid turbaris, ô homo? Et imponens in vlnas ipsius, velut alteri Simeoni, nobilem illam sarcinam quam gestabat, ait. Accipe filium meũ, & serua illũ. Quo facto sublata est visio ab oculis ejus: & rediens ad seipsum, intellexit, quoniam à Dño egressus est sermo: & quia verè filij Dei & membra Christi essent, qui ejus prouidentiæ cōmittebantur. Hac igitur lęta visione pręmonitus, jam nō est ausus vltra recalcitrare: ne videretur ordinationi Dei velle resistere. Suscepto autem tam insignis cœnobij regimine, quàm discretũ, quàm solicitum, quámque benignissimum Pastorem exhibuerit se, non est nostræ simplicitatis exponere. Nam quẽadmodum alios pręcellebat officio dignitatis, ita etiam præcedebat religionis exemplo, & merito sanctitatis. Castus, pius, & humilis, mãsuetus, atq; modestus, super omnes, quos in diebus ejus vidisse me memini. Parsimoniã verò, vt ait ille Seuerus de beato Martino, non est necesse in eo laudare: cùm adhuc in sæculo positus ita frugaliter vixerit, vt non scholasticus, sed monachus putaretur. Nam sicut ipse quibusdam intimis suis secretè innotuit, biennio ãte conuersionem suam, licet ætate nondum adultus, ita abstinentiæ operam dedit, vt numquam voluerit pane saltem & aqua saturari. Carnium autẽ edulium, quamvis in ipso tempore penè vsq; ad mortem ægrotasset, numquã sumere acquieuit. Iam verò monachus factus, quàm sobriè viuẽdo, imò quàm rigidè abstinendo, corpus in seruitutem redegerit, supersedeo dicere: quia vt verum fatear, vehementior extitit in hac parte. Satis etenim illum super hujusmodi notaui: quippe qui pluribus annis eidem in mensa sua ministraui. Nam cùm in seipso vitia carnis sine miseratione persequeretur: ipsi quoque miserę carni, cui naturaliter insunt, minùs quàm oportebat, cōpati videbatur. Cæterùm in exteriori habitu & cultu, pro officij sui dignitate quàm humilis, & quàm temperans extiterit, hoc vno quod dicturus sum, facilè aduertere erit. Quadam siquidẽ die cùm vestiarius monachus in lectulo illius cucullã nescio an tunicam, qua ipsum indui vellet, solito meliusculam apposuisset: increpauit eum pater, audiente me, & dixit. Quid est, dilecte mi frater, quod facere cupis, vt à cōmunione fratrum nostrorum me separes, & notabili habitu decolores? An quia Abbatis nomine censeor, propterea monachus esse non debeo? Nũquid idcirco constitutus sum minister & seruus aliorum, vt lautioribus epulis debeam saginari, & cultioribus vestibus ornari? Si ergo me diligis, si pacem meã quæris, & præceptis meis obedire non despicis: precor atque pręcipio, ne id ampliùs facere velis. Nam cùm ego sim omniũ minimus, & apud Deum indignus, magnũ mihi est, si communi omniũ victu atque vestitu fuero honoratus. Ex quo enim assumptus sum ad regimen animarũ, hoc vnum est, quod præ cęteris timui sẽper & timeo: ne occasione hujus administrationis, pauperẽ vitam, quam professus sum, deseram, & monachi præmium perdam. Hic itaque dilectus à Deo & hominibus, charismatũ donis excellenter adornatus, non solùm verbo & exẽplo subditos informabat, verumetiam gratissima corporis habitudine mira deuotione intuentes afficiebat. Tanta siquidẽ Spiritus paracliti gratia in ipsius vultu Angelico radiabat, vt vix posset fideliũ aliquis desiderabili ejus aspectu satiari, pręsertim qui puritatẽ animi ejus, & singularẽ mansuetudinem cogitabant: quam in exteriori homine, velut in proprio sigillo diuinitus impressam esse cernebant. His virtutum ornamen-

B. Fastradi virtutes.

Author hujus libri testis oculatus gestorum S. Fastradi.

Vultus eius Angelicus.

tis decoratus vir venerandus, cùm pastore vacaret Cisterciensis Ecclesia, quæ est mater omnium nostrum: Abbates & monachi qui electioni intererant, bono odore ejus allecti, pari voto, cõmuni consilio, ipsum Cisterciensis Cœnobij, ac totius Ordinis patrem vniuersalem elegerunt. Quo regimine suscepto, magnum, vt credimus, in eo fructum fecisset: nisi peccatis nostris exigentibus tam citò subtractus fuisset. Sed quia ejus sanctissima vita diutius frui digni non fuimus, præcisa est velut à texente, dum adhuc ordiretur. Ipse verò consummatus in breui explevit tẽpora multa: placita enim erat Deo anima ejus, & Angelico consortio digna. De cujus felici transitu mox futuro cuidam de senioribus Claræuallis, beatæ videlicet memoriæ Petro Tolosano, de quo in consequẽtibus aliqua dicemus, facta est hujusmodi reuelatio. Videbat in visu noctis, & ecce in nubibus cœli Filius Dei, Sanctorum frequentia comitante, de cœlo adueniẽs, & in ipso aëre consistens in throno gloriæ residebat, & splendor ex eo procedens mundum illuminabat. Porrò ad dexteram majestatis illius monumentum quoddam gloriosissimum in aëre suspensum apparebat: quod miro opere fabricatum intuentium oculos valde delectabat. At verò ante fores basilicę Claræuallis multitudo promiscui sexus innumerabilis assistebat: qui sursum erectis vultibus Regem gloriæ Dñm nostrum Iesum Christum, ipsumque mausoleum intentè respiciebant. Præfatus autẽ monachus Petrus accedens ad eandem turmam, de sepulchro illo, quod coram Domino apparebat cœpit interrogare, quid esset, aut quid significaret. Tunc vnus ex eis respondit. Sepulchrum istud de quo sciscitaris, scias esse cujusdam sancti viri de terra proximè assumendi: de cujus transitu magna in partibus istis longè latéque desolatio erit: cujus etiam mors futura est in conspectu Domini pretiosa: & in conspectu hominum præclara. Transacta autem visione, senior qui viderat eam, cœpit de ea cogitando turbari, & mœstus esse. In crastino autem cùm eum vidissem obnubilato vultu, animi dolentis inditia prætendentem: sciscitatus sum ab eo mœstitudinis ipsius causam. Cumque rogatus multum, tandem exposuisset mihi per ordinem visionem quam viderat: ego sciens illum multa gratia præditum, magnis consolationibus à Domino frequenter honoratum: cogitaui & credidi, quia verbum quod viderat homo tam sanctus, tamque perfectus non poterat omnino non impleri. Euolutis autem postea diebus circiter viginti, ecce repente perculit aures nostras de inopinato ejusdem sanctissimi Abbatis obitu rumor tristissimus: quo tristiorem à multis retro diebus in tempore illo accidisse non credimus, neque in partibus istis, neque in vniuerso Ordine Cisterciensi. Verumtamen juxta prædictæ reuelationis modum, mors illius, vt verè confidimus, in conspectu Domini extitit pretiosa, & in conspectu hominum celebris atque præclara. Nam cùm Parisius pro negotijs Monasterij ac totius Ordinis sui Domino Papæ Alexandro assisteret, correptus ægritudine lecto decubuit: & infra quintum diem sancto fine quieuit. Huic autem decedenti tota Romanæ Curiæ dignitas astitit: ita vt ipse quoque Dñs Papa proprijs illum manibus inungens, atq; Apostolica benedictione cõmuniens, magno pietatis affectu morienti cõpateretur, & mortuo congratularetur. Et non solùm Apostolicus, verũ etiam pijssimus Francorũ Rex Ludouicus, qui & ipse pręsẽs erat cũ sua Curia, plãctu magno sanctissimum virũ quasi patrẽ carissimũ planxit, multasq; super eũ lacrymas fudit. Tandẽ

Mors D. Fastradi sublimi visione praeostensa.

Morienti B. Fastrado assistunt Papa & Rex & eorum curia.

sacrum corpus ejus Cistercium relatum est, magnaque deuotione tumulatum. Constat ergo quia felix consummatio sancti patris, ipsaque claritas celeberrimi funeris designata fuerit euidenter, in splendore illius pretiosissimi & coram Deo positi monumenti. Aliam quoq; de eodẽ patre pijssimo visionem breuiter refero: de qua quamvis incertum habeam, quis eam viderit, certũ tamen habeo, quòd eam à pluribus & pluries audisse me contigit. Ferunt in regione Angliæ quendam religiosum magnæque virtutis virum existere, qui in ipsa die, qua beatus Bernardus Abbas in Claraualle de mundo migrauit, cùm esset in Anglia, vidit in spiritu maximum quendam Angelum de cœlo transmissum, maximam nihilominus animã quandam de terra assumentem, & eam cum ingenti gaudio secum ad astra ferentem. Postmodum verò cùm hic de quo loquimur, beatus Fastradus Abbas exiret à corpore, eadem die vidit ille qui suprà, eundem Angelũ ad terras descendentẽ, assumptamq; ex ea quandã animam ad cœli fastigia subleuantem. Quæ quamuis magna atque pręclara videretur, prioris tamen magnitudini minimè ęquiparabatur. Hæc de beatissimi patris conuersatione, pretiosa quoq; morte ejus succincta relatione disserui: non vt illius vitã & opera, quæ vtique magna sunt, & meam omnino paruitatem excedentia, stylo comprehendere cuncta intenderẽ: sed vt ea solummodo quę vel mihi soli, vél paucis mecum nota esse sciebam, literarum monimentis tradita, non perirent.

Visa est anima B. Fastradi in cœlum ab Angelo ferri vt & priùs anima S. Bernardi.

Cuput XXV.

De mirabili conuersione Domni Alexandri Cistercienſis Abbatis.

APVD Coloniam Agrippinam, quæ est insignis metropolis Germaniæ, fuit Magister quidã, Alexander nomine, Canonicus, Doctorq; famosissimus in eadem vrbe. Accidit autem, vt Dei famulus beatus Bernardus Clarçuallensis Abbas iubente sancto Papa Eugenio Germaniam ingrederetur, Ierosolymitanum iter Conrado Imperatori & populo terræ prædicaturus. Cumque ibidẽ signis & virtutibus innumeris coruscaret: videns Imperator mirabilia magna, quæ Dominus per eum ostendebat, compunctus corde, crucis signum de manu ejus accepit, Ierosolynrm profecturus. Nec distulit hoc idem facere infinita hominum multitudo: ita vt incredibili fidei ardore succensi scissuras & fimbrias de vestimẽtis famuli Dei, quę ꝓpter hoc ipsum noua frequenter accipere cogebatur, vndiq; certatim dirṗerẽt: seque infelices arbitrarentur, quicumque de indumentis ejus cruces habere non mererentur. Multi quoque ex eis nobiles ac sapientes viri, per manũ illius sese Domino reddiderunt; qui in Claramvallem ab eo deducti & mo nachi facti, maximum deinceps in Ecclesia Dei fructum attulerũt. Ex quibus etiam extitit vnus suprà memoratus vir nobilis Alexander: qui eo tempore iuuenis, & sæcularis scientię typho turgens, diuitiarũ quoq; & transitorij honoris infulis adornatus, nihil mimùs quàm conuersionem cogitabat: sed Deus qui comprehendit sapientes in astutia sua, mirabili hoc ordine, sicut sequentia declarabunt, adimpleuit. Cùm enim beatissimus pater Bernardus ipsum de conuersione monuisset, ille sæculari scientia vel opulentia tumens, respondit, se ad præsens nil minùs cogitare vel velle, quàm habitum sumere monachalem. Eadem igitur nocte, cùm membra sopori dedisset, apparuit ei in visione idem homo Dei: erigens eum de grabato, in quo grauiter languere videbatur, ac restituens sanitati. Deinde tulit ha-

Erat hic Alexander Canonicus S. Mariæ ad gradus.

bitum suum, quo erat ipse indutus, & ex eo contexit Alexandrum. Qui cùm eundem habitum semel & secundò rectum ab humeris indignäti animo repulisset; tertia tandem vice collo ejus injectum, & corpori valenter astrictum compulsus est retinere. Deinde pater sanctus baculũ quem manu tenebat, ipsius manui tradens, futuræ prælationis gratiam denotauit, & ita abire præcepit. Euigilans autem Alexander, nihil adhuc pro hujusmodi reuelatione mollescere poterat: sed in eadem animi duritia persistebat. Eodem verò die cùm ille beatissimus Abbas ad mensam recumberet, oblatus est ei piscis, qui perca nominatur, vt ex eo reficeret. Quo viso vir Domini erectis in cœlum oculis, super eundem piscem diutius orauit: & benedicés illum, præfato Alexandro pro pitantia transmisit. Quem dum ille gustare inciperet, ad primum illicò morsum meruit in semetipso feliciter experiri, quantę virtutis esset oratio famuli Dei. Nam repente mutatus in alterum virum compunctus est valde: & cœpit vbertim super eundem piscem lacrymas fundere. Mirabatur verò seipsum: nesciés quid haberet, vel cur fleret. Tandem recordatus visionis, quam nocte præterita viderat, intellexit, à Domino gratuita ejus miseratione se esse præuentum. Vnde supernę vocationi ex intimo corde gratias agens, beato Dei famulo incontinenti se reddidit. A quo benignè susceptus, & in Claravalle monachus factus, & deinceps Grandisiluæ pastor effectus, adeò in sanctitate vitæ profecit, vt postmodum fieret Cisterciensis Abbas Cœnobij, ac totius Ordinis pater vniuersalis. Hæc nos, sicut ab eodé Dei famulo Alexandro audiuimus, fideli relatione deprompsimus.

Hic Alexander fuit nonus Cister cij Abbas.

Caput XXVI.

De reuelatione, quam beatus Christianus monachus de Domno Abbate Rainardo & Cisterciensi Conuentu videre meruit.

RAINARDVS vir venerandus, quondam Abbas Cistercij, audiés famam beati Christiani monachi, virum tam sanctũ alloqui cupiebat. Scripsit itaque Dõno Abbati de Eleēmosyna, sub cujus cura idem Dõnus Christianus erat, quatenus ipsum sibi cum reuerentia transmitteret. Qui accito vno de fratribus, quem ad hoc idoneũ esse sciebat, eundem Dei famulum ipsi cõmendauit: vt, sicut sibi præceptũ fuerat, ad domũ Cisterciensé duceretur. Dum verò quadã die iter agerent, & secundùm ęstimationem téporis, regularem horam sextã simul dixissent, retraxit se monachus, qui cum viro Dei ibat, in partem, vt horã de Domina nostra secretò singuli per se psallerent: quia nondũ data erat licentia, horas de beata virgine publicè cantandi. Vir autem Dñi dum solus præcederet, subitò in excessũ mentis raptus est: & stillantibus lacrymas oculis, facie quoque ad cœlum erecta, in diuersa nutabat, ita vt equo quo vehebatur vix hæreret. Quod monachus alter cernens, licet multum timeret, ne forte de equo laberetur, tamen dans honorem Deo, non pręsumpsit propiùs accedere: sed patiéter expectabat, quem res exitum habitura foret. Cumque post modicum senior ad se reuersus fuisset, socius itineris ejus reuerenter accedens, cœpit humiliter petere, quatinus si aliquid ad honorem Dei & ad ędificationé proximi pertinens vidisset, sibi pandere dignaretur. Tum Dñi famulus hilari vultu respondit. Frater mi dilecte, quanam, rogo, parte sita est domus Cisterciensis? Et cùm numquam Cistercium vidisset, nec vmquã viam, qua illuc itur, ambulasset: in directum protensa manu ad illam plagam cœli, vbi ip-

Hora Beatæ Virginis iam olim recitari solitæ.

ſum cœnobium ſitum eſt, dixit. Nonne ex hac parte? Cúmque monachus admirans diceret, etiam ſancte pater: ille in jubilum corde & ore erumpens, ô beati inquit fratres qui Ciſtercij habitant: ô quam beatus & ſacer ille conuentus: qui domino tam ſincerè quam deuotè die noctuque deſeruire contendit. Et conuerſus ad monachum, modo, ait, cùm ſicut vidiſti in exceſſum mentis veniſſem, raptus ſum in ſpiritu Ciſtercium: & vidi conuentum monachorum in choro in ordine ſuo ſtantem multa claritate perfuſum: laudes Deo deuotiſſimè perſoluentem. Supra eundem verò conuentum vidi alium conuentum ſanctorum Angelorum eodem ordine ſtantium; qui etiam multo majoris luminis claritate radiantes, fratrum deuotioni congratulari videbantur. Porrò in ſuperiori illo choro vidi Domnum Abbatem quaſi in ſtallo ſuo ſtantem: qui & ipſe competenti gloria circumdatus magnæ lucis radios emittebat. Cùmque frater ille quæreret, vtrūnam vidiſſet Domnum Abbatem pari cum Angelis claritate refulgentem, reſpondit ſenior. Scire debes, quia in hac mortali & corruptibili vita quantúcumque quis proficiat, non poterit pari cum ſanctis Angelis claritatis gloria veſtiri. Audiens hęc frater ille multùm ædificatus eſt: & indubitáter agnouit, Dónum Abbatem Ciſtercienſem magni apud Deum meriti eſſe.

D. Rainardus adhuc viuens viſus in choro Angelorum.

Caput XXVII.

De viſione per quam conuerſus eſt Domnus Ioannes quondam monachus Ciſtercienſis, poſtea Epiſcopus Valentinæ Eccleſiæ.

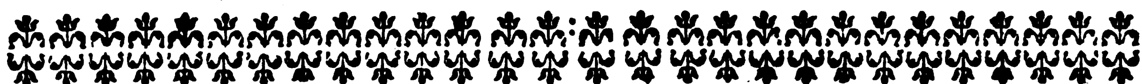
VIR vitæ venerabilis Ioannes Epiſcopus, qui de Ordine Ciſtercienſi aſſumptus, Valentinam ſatis ſtrenuè rexit Eccleſiam, dum adhuc eſſet ſæcularis, propoſuit in animo ſuo vanitaté ſęculi abijcere, & habitu Religionis accepto ſeruire Domino in Ordine & in domo Ciſtercienſi. Cumq; hoc quod ſalubriter propoſuerat, per negligentiam differret: cœpit paulatim in mente ipſius fervor ille bonæ intentionis tepeſcere. Interim verò profectus eſt ad ſanctum Iacobum orationis gratia. Qui cùm ab illa peregrinatione regreſſus fuiſſet in domum ſuam, eadem nocte apparuit ei per viſionem Dominus Ieſus Chriſtus cū beatis Apoſtolis ſuis Petro & Iacobo. Porrò beatus Iacobus librum quendam habebat pulcherrimum, quem & apertum coram Domino tenebat: in quo ejuſdé clerici nomen erat deſcriptum. Et ait Dominus ad ſanctum Petrum. Dele nomen ejus de libro meo, quoniam reſiliuit à propoſito ſuo. Accedens autem beatus Iacobus ad Dominum, ait. Obſecro Domine, parce illi, quia peregrinus meus eſt: iamq; ſeipſum corrigere feſtinabit. Cumque prædictus clericus pauens & tremens hoc ipſum affirmando promitteret, Dominus ait. Et quis me inde ſecurū faciet? Reſpondit beatus Iacobus. Domine, ego fidejuſſor illius ſum. Euigilans autem idem clericus, dum ſecum iſta miraretur: iterum obdormiens vidit eandem viſionem. Cumque beatus Petrus ſuprà dictum librū teneret apertum coram Domino: in loco vbi fuerat nomen clerici exaratum, apparuit hujuſmodi inſcriptio. *Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.* Tranſacta verò viſione expergefactus, & gratiam Dei vocantem ſe toto animo ſecutus, relictis vniuerſis mundi vanitatibus, ad domū Ciſtercienſem feſtinanter acceſſit: ibique probatus, & fidelis inuentus, monachicum habitum ſuſcepit. In qua etiam domo religione & ſapientia proficiés, factus eſt poſtmodum Abbas Bonęvallis. Inde verò aſſumptus eſt etiam ad Epiſcopatum Valentinæ vrbis: quem per annos plurimos ſtrenuè regens,

Inuocatio Sanctorum, & eorum pro nobis preces.

Cantic. 1.

multas ibi aduersitates pro defensione justitiæ tolerauit. Attendant quęso, istud, qui boni aliquid proponunt facere, & ad effectum perducere negligunt: qui nullo se reatu constringi putant, si bonum, quod facere proposuerant, non solvant, dúmodo non voveant: cùm manifestè B. Gregorius doceat, quia si quis in minori bono constitutus majus aliquod bonū facere proponat, iam sibi minus bonum illicitū fecit: & si non solvat quod proposuit, quamuis in oculis hominum in minori bono stare videatur, jam tamen in oculis omnia cernentis Dei à majori bono cecidit: qui non solùm operū, verumetiam cogitationum & intentionū cordis judex venturus est. Certè iste servus de quo loquimur, nullum votū fecisse scitur, sed tantùm quod simpliciter proposuerat, per negligentiam distulisse: & tamen subtilissimus ille scrutator cordiū hoc ita pẽsauit, vt eum de libro vitę deleri jussisset, nisi bonum quod mente conceperat, quantocius effectui mancipare curasset. Hæc pauca, quæ de virtutibus Reuerendissimorum patrum Cisterciensis cœnobij ad nostram notitiā peruenire potuerunt, fideli relatione perstrinximus; certissimè scientes, quòd sanctissima domus illa perfectis, & in omni religione consūmatis viris claruerit: ad quorum virtutes investigandas parvitatem nostrā minùs idoneam fuisse profitemur.

Gregor. hom. 3. in Ezechiel in fine, & refertur. 17. q. 1. c. Qui bona.

DISTINCTIO SECVNDA.

De Virtutibus & Miraculis B. Patris nostri Bernardi primi Claraevallis Abbatis, & quorumdam ejus successorum.

CAPVT PRIMVM.

De visione qua monachus defunctus S. Bernardo apparens, ei fausta prædixit.

POSTQVAM Diuina largiente gratia, sicut suprà memorauimus, vinea Domini Sabaoth, Cisterciensis videlicet Ecclesia, propagines suas emittere cœpit: fundatis jam domibus de Firmitate & de Pontiniaco, tertio loco in nomine Sanctę & indiuiduę Trinitatis, anno ab Incarnatione Dn̄i millesimo centesimo quinto decimo fundata est domus Claræuallis: cui etiā beatæ memoriæ Dōnus Stephanus Cisterciensis Abbas beatissimum patrẽ nostrū Bernardum primū ordinauit Abbatẽ. De cujus admirabili conuersatione, singulari sanctitate, speciali signorum atq; virtutum prærogatiua, licet liber vitæ ejus pleniùs edisserat: tamen aliqua quæ illic prætermissa sunt, ad memoriam tanti viri, simul & ad ædificationem legentium, scribere congruum puto: ne in hoc libello qui de viris virtutum cuditur, splendidissimam colūnam, cui vniversitas Ordinis nostri innititur, sub silentio transisse videamur. Accidit aliquando in Claravalle, dum missa in conuentu celebraretur eodem venerabili patre præsente, vt lecto Euangelio sacerdotis manibus lauandis aqua per negligentiā deesset. Quæ cùm aliquātulum diutius expectaretur, conventus interim versis vultibus ad orientem stabat. Cúmque pater sanctus in stallo suo ante gradū presbiterij staret, monachus quidam ante paucos dies defunctus ei visibi-

Claraevallis fundata anno. 1115.

liter apparuit: & ſtans contra eum, caput quaſi redarguendo mouere cœpit. Quem famulus Dei videns agnouit: & quare caput contra ſe agitaret, quęſiuit. Cui ille. O ſi ſciretis, quantos, & quales ſocios haberetis in cœlis, profectò caueretis vobis ab omni negligentia. Quod verbum ſanctus gratanter audiens, reſpondit. Veréne putas, quòd omnes qui in hoc monaſterio ſunt, fratres, ſalvabuntur? Etiam, inquit, ſalvabuntur. Et non ſolùm ipſi, ſed & omnes, qui in Ordine noſtro obedienter & humiliter fuerint converſati, ſalvabuntur. Recordatus verò pius pater cujuſdam fratris, quē pro negligentia & duritia cordis ſui frequentiùs corripi oportebat, & ob hoc ſuper eo multùm contriſtabatur, ſubintulit dicens. Numquid de ſalute fratris illius certi aliquid noſti? Reſpondit. Nec ipſi deerit miſericordia Dei. Quo audito vir Domini vehementer gaviſus eſt: & tantò alacriùs cū fratribus ſuis propter verba labiorum Dn̄i cuſtodiebat vias duras, quantò certiùs ſpem mercedis æternæ ſinu ſuo repoſitam tenebat.

Caput II.

De Fratre defuncto ope S. Bernardi è purgatorio erepto.

Frater laicus defunctus purgatorio deputatus & dæmonibus traditus.

DEfunctus eſt quadam vice Converſus quidam in Claravalle. Cùmq; concurrentibus fratribus Commendationis officium ex more fieret, monachus quidam ſenior magnæ religionis vir audivit turbas dæmonum per centurias ſuas incedentium, cum magni ſtrepitus vociferatione clamare & dicere. Eja modò bene, eja modò bene. Solùmodo de hac mala valle vnam animam in noſtrę ſortis partem acquiſiuimus. Cùm verò idem ſenior per noctis quietem ſopori membra dediſſet: frater defunctus ei in viſu apparuit triſti & lugubri vultu, dicens ad eum. Quia audiſti heri dęmones de meis ſupplicijs exultantes: veni & vide, quàm terribili tormento, Dei omnipotentis iuſto iudicio, traditus ſum. Et duxit eum ad puteum quendam magnæ latitudinis, & horrendę profunditatis: & dixit ei. Ecce in hūc puteum frequenter à dæmonibus injicior: quorum tanta eſt crudelitas, vt ſi optio daretur, mallem centies ab hominibus, quàm ſemel à dęmonibus hic immergi. Mane autem facto, dum quæ audierat & viderat pręfatus ſenior beato patri Bernardo retuliſſet, licet ipſe quoque per ſpiritum ea cognuiſſet, ingemuit & ait. Scio, quia niſi grauis cauſa exiſteret, numquam dęmones talem auſum pręſumpſiſſent. Itaque Capitulum fratrum ingreſſus, coram omnibus calamitatem defuncti fratris exponit: dehinc ſalubri exhortatione ſingulorum conſcientias conveniens, monebat, vt cautiùs in via ſanctæ religionis ambularent: multam eſſe malitiam dęmonum erga omnes Chriſtianos, tum præcipuè contra monaſticæ religionis profeſſores, affirmans. Poſt hæc animæ fratris in ſupplicijs conſtitutæ ſubvenire eos attentiùs monens: pſalmis & orationibus, miſſarum quoque celebrationibus, iram domini placare hortatus: ſi fortè pius pater pulſatus precibus eorum, per ſingularis hoſtiæ immolationem tyrannicam dęmonum ſuperbiam debellare, & ab eorum nequitia fratris animam dignaretur liberare. Quod cùm fratres deuotiſſimè facerent: paucis euolutis diebus, idem frater defūctus ſupradicto ſeniori iteratò apparuit: hilaritate vultus ſtatum ſuum melioratum eſſe ſignificans. Quærente verò ſene quomodo ſe haberet: reſpōdit. Deo gratias, bene. Rurſus requiſitus quomodo liberatus eſſet: ait. Veni & vide. Et continuò introduxit eum in oratorium ejuſdem loci: vbi ad ſingula altaria ſacerdotes cum miniſtris ſtabant: ſalutaris hoſtie immola-

Dæmonum crudelitas incredibilis.

Orationes & ſacrificia iuſſu Sancti Bernardi pro defuncto oblata.

tionem

tionem sũma cum deuotione celebrantes. Ecce, inquit, hæc sunt arma gratiæ Dei, quibus ereptus sum: hæc est virtus misericordiæ Dei, quę invincibilis permanet: hęc est hostia illa singularis, quę totius mundi peccata tollit Et verè dico tibi, quia his armis gratiæ Dei, huic virtuti misericordiæ Dei, huic hostiæ salutari, non est quidquam quod resistere valeat, nisi cor impœnitens. Evigilans autem senex, de liberatione animæ fratris oppidò gavisus est: modum quoque visionis ejusdem cæteris fratribus exponens, tantò eos devotiores ad immolationem hostiæ salutaris reddidit, quantò certiùs eius efficaciam in fratris ereptione meruerat experiri. *Quanta sit virtus & efficatia sacrificy missæ.*

Caput III.

Sancto visi Angeli annotantes ea, quæ singuli monachi in choro orabant.

INtererat aliquando nocturnis vigilijs pater sanctus ea puritate & deuotione, qua solebat: Deo tantùm nota, & sibi. Cumque morosa psalmodię modulatio vigilias protelaret, aperuit Domin⁹ oculos ejus: & ecce respiciens vidit singulos Angelos juxta singulos monachos stantes; & quod quisq; eorum psallebat, in schedulis more notariorum tam diligenter excipiebant, vt nec minimá syllabam, quantumcumque negligenter prolatam omitterent. Scribebant verò diuerso modo. Nam quidam eorũ scribebant auro, alij argento, nõnulli atramento, aliqui etiam aqua: quidam verò penitus nil scribebant. Spiritus autem qui hæc revelabat, intelligentiam quoque diversitatis scripturę cordi ejus inspirabat. Qui enim auro scribebant, ferventissimũ in Dñi servitio studium, & absolutam cordis intentioné in ijs quæ psallebantur, significabat. Qui autem argento, minorem quidé fervorem, puram tamen psallentiũ deuotionem declarabant. Qui verò atramento, continuũ quorundam bonę voluntatis vsum in psalmodia, licet nõ cum multa deuotione, notabant. Sed qui aqua scribebant, exprimebát eos qui sonolentia seu pigritia pressi, vel vanis cogitationibus abducti, videntur quidem aliquid sonare: sed cor eorum longiùs abstractum prorsus non concordat voci. Et ô mira Dei clementia. Sicut enim nullum malũ impunitum: ita nullum bonum, quamcumq; modicũ, quamcũque negligenter factum, erit irremuneratum. Cæterùm illi qui nihil scribebant, lamentabilé quorũdam cordis duritiam redarguebant: qui obliti professionis suę, timoris Dei immemores, aut lethali sono prona se voluntate immergunt, aut certè vigilantés, clauso ore vanis & noxijs cogitationibus, non ex infirmitate, sed ex voluntaria intentione occupantur: & in conspectu Domini cõtra legis præceptum apparere vacui non pertimescunt. Pater itaque sanct⁹ qui hæc videbat, recordatus sententiæ illius, quoniam *Omnes administratorij spiritus sunt, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis*, sicut proficientium congratulabatur fervori, sic paterno pietatis affectu deficientiũ miserabatur tepiditaté. *Diuersa orantium merita auro, &c. designata.* *Hebr. 2.*

Caput. IV.

Videt Sanctus Angelos chorum excitantes, dum caneretur canticum, Te Deum.

CElebrabantur aliquando solemnes vigiliæ: & vir Dñi cũ cęteris fratrib⁹ aderat. Cumq; hymnus *Te Deũ laudamus* cantaretur, vidit S. Angelos multa claritate fulgẽtes, mira etiá vult⁹ alacritate deuotos, qui vtrũq; chorum percurrentes, modò hunc modò illũ excitabant, cantátibus aderát, & quasi congratulantes astabant: & vt divinus ille hymnus cum devotione percantaretur, modis omnibus elaborare satagebant. Intellexit ergo vir sanctus, hymnũ illum verè esse diuinum, & Angelis sãctis esse familiaré,

quos tanta instantia videbat operã dare, quatenus à fratribus ad honorem Dei cum fervore devotionis cantaretur. Cuidam etiam fratri spirituali videre concessum est, dũm idem hymnus inciperetur, quòd ab ore incipiẽtis flamma magni splendoris erumpebat, & sursum conscendebat.

Caput V.

Sanctus sentiens in spiritu quosdam nimio timore turbari, magnificè eos consolatur.

LOquente aliquãdo verbum Dei fratribus B. Bernardo, cùm vehemẽter vitia carperet, terrorẽ tremendi judicij Dei mentibus incuteret: sensit in spiritu quosdam de sedentibus graviter in conscientijs suis turbari, & ferè in baratrum desperationis prolabi. Tum verò spiritu fraternę charitatis tot⁹ flãmescens, mirantibusq; omnibus qui aderant, in hæc verba prorupit. Quid est, quod sic in conscientijs vestris turbamini, fratres mei? Vt quid enormitatem & numerositatẽ criminum vestrorũ sic intuemini, vt inexhausta viscera miserationum Dñi obliviscamini? In veritate dico vobis, quia si filius ille perditionis Iudas, qui vendidit & tradidit Dominũ, in hac Christi schola sederet, & huic Ordini incorporatus esset: per pœnitentiam veniã consequeretur. Audito itaq; tam magnifico consolationis verbo, non solùm qui prę pusillanimitate spiritus iam ferè desperabant: sed & omnes qui aderant, in spẽ diuinę gratiæ respirantes Dominũ glorificabant.

Nulli clauditur ianua salutis, dum viuit.

Caput. VI.

Monachus incredulus cõmunicare in fide B. Viri jussus, ad fidem reducitur.

QVidam monachus hujus S. Patris, per fallacias dęmonũ & per proprij sensus simplicitatem in tantam cordis inopiam devenerat: vt diceret, panẽ & vinum aquã mixtum, quę ꝓponuntur in altari, nequaquã transsubstantiari posse in verum corpus & sanguinem Christi. Quapropter eadem viuifica sacramenta tãquam nil profutura sibi, sumere despiciebat. Notatus denique à fratribus, ꝙ sacramentis altaris nõ participaret, convenitur secretò à senioribus suis. Requisitus causam, non negat: dicit se sacramẽtis nequaquam fidem adhibere. Quibus dum docentibus & monentibus non acquiesceret, nec sanctarum Scripturarũ testimonijs in medium prolatis crederet, ad venerabilẽ Abbatem res delata est. Cũque vocatus venisset, & Abbas sãctus secundùm datã sibi sapientiã infidelitatem illius confutaret, ille respõdit. Ego nullis assertionibus ad hoc potero induci, vt panem & vinum quę in altari proponũtur, credã verũ esse corp⁹ & sanguinem Christi: & ꝓpterea scio me in infernũ descẽsurum. Quod audiens uir Dei, sicuti semper rebus in arcto sitis mirabilem solebat auctoritatẽ ostendere, dixit. Quid? monachus meus in infernũ descendet? Absit. Si tu fidem non habes, per virtutem obedientiæ præcipio tibi: vade & cõmunica fide mea. O piũ patrem! ô verè sapientem medicũ gratiarum, per vnctionem gratię docentẽ se de omnibus, qualiter infirmantiũ tentationibus mederi deberet. Non dixit, fuge hęretice, vade damnate, recede perdite, sed cõfidenter dixit, vade cõmunica fide mea: credens indubitanter, parvulũ suum, quẽ sacri desiderij vulva parturiebat, donec Christus in eo formaretur, sicut nequaquã à visceribus caritatis suæ, sic nec à fundamento fidei suę alienum existere. Constrictus itaque virtute obedientiæ monachus, penitus sine fide, vt sibi videbatur, ad altare accessit, communicauit: & per virtutem obedientiæ, sanctiq; patris merita: confestim illuminatus, fidem sacramentorum recepit: quam etiam intemeratam, vsque in diem mortis suæ conseruauit.

Heresis cõtra veritatem corporis Christi in Eucharist.

Fides Sãcti prædicta heresi opposita.

Caput VII.

Visa aliquando Christi crucifixi imago S. Bernardum orantem amplecti.

DOMNVS Menardus quondam Abbas de Moris, quod est Monasterium vicinum Claræ-valli, vir Religiosus, mirabilem quandam rem, quasi de alio retulit familiaribus suis: quam tamen sibimet euenisse putamus: ita dicens. Notus est mihi monachus quidam: qui Beatum Bernardum Abbatem aliquando reperit in Ecclesia solum orantem. Qui cùm prostratus esset ante altare: apparebat ibi ei quædam crux cum suo crucifixo, super pauimentum posita coram illo: quam idem vir beatissimus deuotissimè adorabat, ac deosculabatur. Porrò ipsa majestas separatis brachijs à cornibus crucis, videbatur eundem Dei famulum amplecti, atque astringere sibi. Quod dum monachus ille aliquamdiu cerneret: præ nimia admiratione stupidus hærebat, & quasi extra se erat. Tandem verò metuens ne patrem sanctum offenderet: si eum veluti secretorum suorum exploratorem, ita sibi de proximo imminere conspiceret, silenter abscessit: intelligens nimirū, ac sciens de illo homine sancto, quòd verè supra hominem esset tota ipsius oratio atque conuersatio.

Verba Menardi, qui creditur vidisse quod hic refert.

Caput VIII.

S. Bernardus monacho epilepsia laboranti impetrat, ne improvisus ea tangatur.

EXIIT aliquando pater sanctus ad visitandum fratres suos metentes in agro. Sed quoniam infirmus erat, & pedes ire non poterat, perrexit in asello. Porrò monachus quidam cum eo tunc ambulans, atq; asinū minans, cùm ab olim pateretur caducum morbum, subitò coram eo in ipso itinere corruit, & cœpit ab eadem epilepsia graviter torqueri. Quo viso vir sanctus condoluit ei: vnde & deprecatus est pro eo Dominū, vt passio illa non apprehenderet ampliùs improvisum. Igitur ex eodem tempore vsque in diem mortis suæ per viginti deinceps & eo amplius annos, quibus postea superuixit, datum est ei quod antea non habebat: quod cæteris epilepticis vix aliquando contingit. Quoties enim ex eodē morbo cadere debebat, passionem ipsam per aliquantū temporis spatium præsentiebat: ita vt oportunè posset lecto decumbere, & repētini casus elisionem præcauere. Et quidem pater sanctus, qui hoc ei munus à Domino impetrauit, credimus quia perfectam ei sanitatem obtinere potuisset, si hoc saluti animæ ipsi⁹ expedire cognovisset. Sed quoniam homo ille gravis moribus ad portandum, & duri admodū cordis erat, cui salvando & virga correptionis, & bacul⁹ cōsolationis sēper necessaria videbantur: concessum est ei misericorditer, vt subitanei casus periculum præsciēdo iugiter declinaret, & salutiferi morbi stimulo non careret.

Morbus huic monacho relictus est, quia vtilis.

Caput. IX.

Præcipit Sanctus moribundo, ne ante vigilias decedat, cui ille obedit.

QVidam de fratribus Claræuallis cùm esset positus in extremis, ingressus est ad eum visitandum B. Bernardus post completorium. Et videns hominem morti vicinum, jamjamq; migraturū, dixit ad eum. Nosti carissime frater, quia conventus noster modò fatigatus est labore, & post modicum habet ad vigilias surgere. Quod si te interim obdormiente oporteat illum suā interrūpere dormitionē, nimiùm vexabitur, & prægrandes vigilias min⁹ solēniter exequetur. Vt ergo bene sit tibi, & æternaliter viuas in terra viuētiū ad quā ingrederis possidendā: in nomine Dñi nostri Iesu Christi præcipio tibi, quatenus vsq; ad horā diuini officij expectes nos. Cui æger respōdit Faciā Dñe libenter, vt imperasti: si tamen voto meo tuis precib⁹ suffrageris.

Abijt itaque Abbas sanctus cum silentio in dormitorium: & ille qui extremum ferè anhelitum trahebat, non obijt ante terminū constitutum. Mox namq; vt signum ad vigilias pulsari cœpit, pulsata est etiam tabula, & ille decessit. Quod non modò de isto fratre, verumetiam de pluribus alijs pluries accidit, vt ad nutum & ad voluntatem beatissimi patris, finis eorum protelaretur.

Ad nutum S. Patris sæpe monachorum è vita exitus differebatur.

Caput X.

Prædicit S. Bernardus Guidonem fratrem non moriturum in Clara-valle.

CVM audisset aliquando vir Domini, quendam de filijs suis spiritualibus, virum bonum & religiosum, missum ab eo in Normanniam, desperata ibidem ægritudine laborantem, decreuit mittere, & reducere eū ad se: vt deuotus frater in nidulo suo moreretur, & desiderata sibi sepultura non priuaretur. Verumtamen vnus de fratribus ejus carnalibus, nomine Wido, nitebatur huic obviare consilio: quia cùm esset vnus ex provisoribus Clareuallis, intendebat, vt credo, parcere sumptui & labori. Qui cùm pertinaciter hujusmodi persuasioni insisteret, dixit ad eū beatus Bernardus. Numquid major cura est tibi de pecunia vel jumentis, quàm de fratribus tuis? Quia ergo non vis, vt fratres nostri nobiscum requiescant in valle ista, nec tu ipse requiesces in ea. Et factum est ita. Nam idem Wido, quāquam aliàs vir bonus & religiosus esset: tamen, vt sermo Sancti impleretur, non est consūmatus in Claravalle, sed apud Pontiniacum preventus egritudine lecto decubuit, ibiq; disponente Deo terminum vitæ, & locum sepulturæ accepit.

Pertinaciæ pœnas luit Guido.

Caput. XI.

S. Bernardus Romæ agens, mirabiliter visitat in spiritu Claramvallem.

VENERABILIS pater Bernardus, cùm aliquando per annos tres moratus fuisset in vrbe Roma, atque in partibus Italicis, pro sedando schismate Petri Leonis, in quo videlicet opere eundem famulum suum Christus Dn̄s magnificè honestauit: tandem reuersus Claràvallem, statim post factā orationem Capitulum fratrum introiuit. Et quia fatigatus ex itinere diu loqui non poterat, brevem quidem sermonem, sed consolatione plenum protulit, ita dicens. Benedictus Deus, qui vos dilectissimos fratres meos mihi reddidit: & me qualemcumq; patrem vestrum vobis. Et ego quidem filioli, quamvis per hoc triennium visus fuerim longè remotus à vobis, nō tamen putetis me semper absentem fuisse. Sciatis enim, quòd tribus vicibus interim reuersus sum ad vos, visitans domum istam, officinasque perambulans, & semper exhilaratus, semper consolatus abscessi: videns vnanimitatē atque instantiam vestram in proposito Ordinis nostri. Innumera sunt illa, quæ iste Dei famulus dixit & fecit: in quibus manifestè apparebat, eum Prophetali gratia præditum, multoties ibi præsentem eum esse in spiritu, vbi absens corpore videbatur: multaque abscondita, & etiam longiùs posita Domino revelante cognoscere, quę ipsum latere putabantur. Hęc autem significauit nobis Domnus Gerardus quondam Abbas Longipontis: qui vnus ex antiquis senioribus Clareuallis, dicta & facta sancti patris studiosè rimari satagebat. Ipso quoq; referente audivimus, quòd iste Dei sanctus, dum in quodam monachorum Capitulo verbum Dei prædicaret, duo ex fratribus illis qui aderant, viderunt eum in subsellio, in quo residebat, in aëre suspensum, & quasi mensura vnius pedis à terra subleuatum.

S. Bernardus Prophetiæ dono claruit.

Caput XII.

Iterum visitans Sanctus in spiritu Claramvallem, videt omnia quæ ibi aguntur.

ISTE fidelis & prudens Dispensator annonæ Dominicæ quodam tempore pro causis Ecclesiæ solito diutiùs foris moratus fuerat: siquidem pro pace facienda, pro schismate resarciendo, pro hæresibus confutandis, frequenter ex mandato summi Pontificis, licet invitissimus, exire cogebatur. Explicitis itaque causarum nexibus, pro quibus exierat, ad monasterium revertitur, & quàm citiùs opportunitas datur, cellam novitiorum ingreditur: quatenus novelli & teneri filioli, quos lacte nutriebat, quantò diutius sacræ exhortationis ipsius dulcedine caruerant, tantò copiosiùs ab vberibus consolationis ejus reficerentur. Quaquaversum enim pater sanctus exibat, semen verbi Dei seminabat super omnes aquas, & vix numquam absque fœnore spiritualis lucri redibat: implens cellam probationis multitudine nouitiorum: quorum numerus aliquando vsque ad centũ extendebatur: ita vt ad horas diuini officij novitijs chorum replentibus, exceptis paucis senioribus, qui disciplinæ providebant, monachi foris stare cogerentur. Cùm ergo, sicut prædiximus, cellam novitiorum intrasset, & in lingua sua illa placabili & ędificatoria cunctos hilares, & ad obseruantiam sacri propositi ferventiores reddidisset; vnum ex eis seorsum revocans, dixit ad eum. Fili carissime, vnde tibi hæc tristitia, quæ intimos recessus cordis tui tam perniciosè depascitur? Novitio autem præ verecundia vix aliquid loqui audẽte, ait illi verè mitis & humilis corde, qui se pastorem, & non mercenarium ouibus exhibere nouerat. Scio fili dilectissime, scio ea quæ circa te aguntur: & propterea paterno pietatis affectu tibi compatior. In hac namque tantâ mora absentiæ meæ, cùm desideratissima semper mihi fratrum meorum prę́sentia corporali carere compulsus fuissem: & per Domini gratiã concessũ mihi esset, vt quod corporaliter non poteram, spiritualiter supplerem: rediensque in spiritu singulas circuirem officinas, qualiter se fratres haberent diligentiùs explorans, etiam ad cellam nouitorum accessi. In qua cùm vniuersos in timore Dei exultantes, & ad penitẽtiæ labores accinctos inuenissem: te solum nimia tristitia deperire considerans ingemui. Cumque blandiendo tibi te mihi astringere vellem: tu me aduersatus, faciem à me auertens amarissimè flebas: ita vt cuculla nostra lacrymis tuis infunderetur. Hæc dicens pater sanctus, & salutaribus monitis aggressus captivum, mœrore fugauit: & ad spiritualis letitiæ libertatem, jam penè tristitia absorptũ reuocauit. Verè mirabilis Deus in sanctis suis: verè ineffabilis Deus: & ineffabilia opera ejus. Quid enim in hoc beatissimo Patre nostro magis admirer nescio: an quod tantam & tam insolitam gratiam à Domino percipere, non semel sed pluries meruit: seu quod tam excellentẽ gratiam percipiens, non eam apud se seruauit teste conscientia: sed nec paucis tantum familiaribus suis eam reuelauit, quod certè & ipsum sine periculo vix fieri posse videretur: verùm publico conuentu sicut supra retulimus coram vniuersitate fratrum eam sibi collatam esse manifestauit: & tamen mentem adeò in timore Dei solidatam habuit: vt vanitatis spiritu pulsari nequaquã timeret. Inuenitur etiam in gestis hujus beati viri, quòd adhuc in carne degens, nouitio cuidam in Clara-valle grauiter egrotanti, cum multitudine monachorum in spiritu apparuit: predicens ei, quòd quinta die foret moriturus: & quòd in ipsa quinta die, sole jam ad occasum vergente, visitans

Nouitiorum ingens in Clara-valle aliquando numerus.

Nouitium tristitia absorptum cõfirmat.

Alij nouitio egrotanti apparet & diem mortis predicit.

eum, iussit confidere & nihil timere: sed recto protinus cursu pertingere ad Dominum Iesum Christum & offerre ei humilem suæ Claræ-vallensis familiæ salutationẽ. Ad quam vocem nouitius qua potuit capitis inclinatione, & motu annuens labiorum: clausis oculis, eadem hora obdormiuit in Domino.

Caput XIII.

Multi literati lacrymis & sermonibus S. Bernardi conuersi, mundo vale dicunt.

QVADAM præterea vice cùm vir Domini Bernardus, causa exigente, parisius adisset: rogatu clericorum ingressus est de more scholas eorum. Quibus ostendens formam veræ philosophiæ, monebat eos attentiùs de mundi contemptu, & subeunda pro Christo Domino voluntaria paupertate. Explicito verò sermone, cùm nemo ex eis conuerteretur, tristis egressus est: eo quod præter votum & præter solitum, id ei accidisset. Veniensque ad domum cujusdam Archidiaconi, qui eum ad hospitiũ suum traxerat: secessit in oratoriũ ibidem constitutum. Cumque cœpisset orare in spiritu vehementi, validissima compunctione totus in lacrymas resolutus est: ita vt gemitus & singultus quos cohibere non poterat, foris audiri contingeret. Quo cõperto præfat⁹ Archidiacon⁹ à socijs ejus inquirere cœpit, quænã esset tanti causa mœroris. Respondens autem vnus ex eis, vir religiosus quondam Abbas Fusniaci, nomine Renaldus, qui secretorum famuli Dei magis cõscius erat, & cujus etiam relatu ista cognouimus: dixit ad eum. Homo iste mirabilis, totus igne caritatis accensus, & totus in Deo absorptus, nil aliud in mundo desiderat, nisi tantummodo vt valeat errantes ad viam veritatis reducere: & eorum animas Christo acquirere. Et quia modo verbum vitæ seminauit in scholis, & de conuersione clericorum fructum verbi sui non recepit, Deum sibi putat iratum: cujus hodie in sua prædicatione non persensit respectum. Hinc ista procella gemituum: hinc effusio lacrymarum. Proinde nunc certissimè spero: quod hodiernam sterilitatem crastinæ satisfactionis vbertas grandi fœnore compensabit. Mane itaque facto, cum scholas repetisset prędicator egregius, ad nutum Domini nauem cogitationis duxit in altum: & sacræ doctrinæ retia laxauit in capturam. Finito verò sermone, plurimi ex eisdem clericis per manum illius sese domino reddiderũt. Quos ille protinus de mundi periculo, tamquam de marinis fluctibus extractos, & vehiculis conductis impositos: in saluatorium Claræ-vallis inferre non distulit. Tandem egressus de ciuitate, cum comitatu suo vsque ad villam sancti Dionysij venit: ibique pernoctauit. Summo verò mane cùm eum recto itinere profecturum fratres illius existimarent: dixit. Redeundum est nobis omnimodis Parisius, quia sunt adhuc ibi aliqui ex nostris: quos etiam oportet nos inde adducere, & jungere huic ouili dominico: vt fiat vnus grex & vnus pastor. Cùm ergo cœpissent introire in ciuitatem, vidit clericos tres à longè in occursum ej⁹ venientes: dixitque ad socios suos. Expediuit nos Dominus: jamque in viam nostram proficiscemur. En isti sunt clerici: propter quos venimus. Illi verò accedentes, cùm eum adesse cognoscerent: gauisi sunt gaudio magno, & dixerũt. O quàm desideratus aduenis beatissime pater: quia propositum nostrum erat adire te: vix putabamus abeuntem consequi posse. Qui respondens, dixit ad illos. Et ego noueram dilectissimi: propterea festinabam cum panibus occurrere fugientibus vobis. Gradiamur itaque simul: eroque per gratiam Dei ductor

Flet S. Pater, se nullũ conuertisse suo sermone.

Vide & hic Prophetam Bernardum.

itineris vestri. Adjunctis ergo cæteris suprà memoratis, secuti sunt hominem sanctum, adhærentes ei: & sub disciplina magisterij ejus spiritualem militiam exercentes cunctis diebus vitæ suæ.

Caput XIV.

Prædictio S. Bernardi de quibusdam nouitijs mirabiliter impleta.

AD benedictionem hujus sancti patris quidam aliquando nouitij ejus veterem hominem cum actibus suis exuentes, novum qui secundùm Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis induerunt: de quibus vir beatus in spiritu Dei loquens prędixit, omnes eos gratiam spiritualis dignitatis adepturos, & nomen & officiũ Abbatis sortituros. Cúque succedétib⁹ annis, temporibus oportunis in singulis eorum verbũ prophetię huius effectui mancipare tur: vnus ex eis, nomine Petrus, quem in Suecia ad domum Nouævallis Abbas sanctus direxerat, post obitũ ipsius per annos quàplures vsq; ad senectam, imò penè decrepitam ætatem absque hoc munere gratiæ vixit, eo quòd simplicioris esset naturæ: & ad tantum officiũ administandũ minùs idoneus existimaretur. Sed quid? Numquid vel in extremis finibus mundi latens, vel gravioris ætatis incommoda sustinens, omnipotentiam Sancti Spiritus effugere potuit: quò minùs impleretur de eo, quod per os Prophetę sui Bernardi idem Spiritus tantò antè prędixerat? Deniq; post tãti temporis spatium, cùm jam ferè in oblivionem venisset, quod de hoc columbinæ simplicitatis homine pater reuerendissimus prędixerat: accidit, vt fratres de quadã domo Nouævallis,* in insula, quæ Godandia dicitur, sita, destituti pastore, secundùm generalẽ consuetudinem Ordinis ad matrem suã recurrerent, quatenus per prouidentiam & solicitudinẽ patris Abbatis domui ipsorum dignus dispẽsator constitueretur. Et volente Domino, sine cujus nutu nec folium arboris, nec vnus passer in terrã cadit, tam patri Abbati, quàm cæteris qui electioni intererant, placuit, prędictũ senem in hanc partem solicitudinis assumere: vt tantò fiducialiùs de pietate Dei, sanctissimiq; patris sui meritis confideret, quãtò humiliùs de sua insufficientia diffideret. Quod vbi factum est, & verbum quod olim sanctus prædixerat, ad memoriã reuocatum vbique divulgatum est, mirati sunt vniuersi qui audierunt, dicentes promotionem tam senis & simplicis hominis ad hoc tantùm diuina dispẽsatione fuisse ꝓuisam: ne ex omnibus quę per spiritũ prophetiæ locut⁹ est homo Dei, vnum saltem iota, vel vnus apex incassum prolata viderentur.

* Id est de domo Nouæ valli subdita.

Caput XV.

S. Bernardus latronem eripit ab imminenti morte, & Religiosa veste donat.

COntigit aliquando eundem Dei famulũ pro quibusdam negotijs adire Comitem Theobaldum. Cúque appropinquaret oppido vbi ille tũc erat, obviam habuit turbam hominum copiosam: qui jubente Comite latronem quendã facinorosum atque famosum ad supplicium pertrahebant. Quo viso clementissimus pater apprehendens manu sua lorũ, quo erat misser astrictus, ait tortoribus ejus. Dimittite mihi sicarium istum: ego enim volo manibus meis suspendere eum. Audiens autem Comes aduentũ hominis Dei, festinavit illicò occurrere ei. Miro namque deuotionis affectu semper eum dilexit, atque eum honorauit. Cumque videret funẽ in manu ejus, quo latronem post se trahebat, exhorruit vehementer, & dixit. Heu venerabilis pater, quid est hoc quod facere voluisti? Vt quid enim fureiferum istum millies condemnatum à porta inferi reuocasti? Numquid eum

Theobaldus Comes Campania, in qua prouincia sita est Claravallis

salvum facere poteris, quia iam totus diabolus factus est? Desperata est penitus correptio ejus: nec vmquam bene facere poterit, nisi moriendo. Sine igitur domine pater, sine perditionis hominem perditum iri: quia de pestifera vita eius multorum periclitatur. Respondens autem pater sanctus dixit. Scio quidem virorum optime, scio hunc esse latronem sceleratissimum: omniumq; tormentorum acerbitate dignissimum. Non me ergo existimes hujusmodi peccatorem impunitum velle relinquere, quin potius cogito eũ tortoribus tradere, & dignam ex eo capere vltionem: quæ vtique tantò dignior erit, quantò diuturnior. Tu illum decreueras breui supplicio & momentaneo interitu consummari: sed ego eum faciam diuturno cruciatu, & morte longissima mori. Tu furem appensum per vnum aut per plurimos dies mortuum in patibulo manere permitteres: ego cruci affixum per annos plurimos faciam in pœna iugiter viuere & pendere. Quo audito princeps Christianissimus siluit: nec ausus est vltra contradicere sermonibus sancti. Protinus ergo benignissimus pater, exuta tunica sua induit ex ea captivum suum, & attonsa coma capitis eius, sociauit illum ouili Dominico: de lupo faciens agnum, & de latrone conuersum. Qui veniens cum eo ad Claramvallem, factus est deinceps obediens vsque ad mortem, pulchrè nominis sui etimologiam exprimens in constantia propositi sui: Constantiùs enim vocabatur. Itaque triginta ni fallor, aut eo ampliùs annos in ordine superuiuens, migrauit ad Dñum, qui eum per merita beatissimi patris nostri à duplici morte, corporis videlicet & animæ, misericorditer eripere dignatus est.

Pœnitentia continua mors est diuturna.

Caput XVI.

Ciuis Mediolanensis vidisse se S. Bernardum inter Apostolos palam fatetur.

DOMNO Renaldo, cujus suprà mentionem fecimus, indicante cognouimus, quod famulus Dei Bernardus cùm venisset aliquando Mediolanum pro reconciliando schismate Petri Leonis, cum tanta exultatione vniuersorum susceptus est: vt tota ciuitas fere per vnam leugam rueret in occursum eius. Multi verò eorum: per quatuor aut quinque miliaria processerunt. Ita denique sibi in ipso complacuerant, vt cùm eum antea non vidissent: ingressum in vrbem, mox in Archiepiscopum vnanimi consensu raperent potius quàm eligerent. Quod cùm ille recusasset, parati erant omnino vim facere: nisi fuga latenter euasisset. Cùm ergo ibi sederet in quadam amplissima domo, tanta circa eum erat hominũ multitudo: vt nullus ingredi posset. Interea quidam de ciuibus eiusdem vrbis, vestitu & vultu honorabilis, cùm Dei hominem adire omnimodis cuperet, & nusquam aditum reperiret, medijs se turbis ingessit: manibus ac pedibus reptans, & super colla sedẽtium gradiens, quousque ad ipsum quem desiderabat perueniret. Cumq; apprehẽdisset pedes eius: cœpit eos mira deuotione amplecti ac deosculari. Quod videns supradictus Renaldus, qui propiùs assistebat, accessit vt amoueret eum: sciens vtique, quia vir sanctus hujusmodi venerationibus & obsequijs nimis grauabatur. Ille verò conuersus dixit ad eum. Dimitte me obsecro, dimitte me videre & tangere hominẽ proximũ Deo: & verè Apostolicũ virũ. Dico enim tibi, & in fide Christiana testificor: quia vidi illum inter Apostolos Christi. Quod audiens monachus ille miratus est, & cupiẽs pleni⁹ nosse, volebat ab eo inquirere modũ visionis hui⁹: sed prę pudore ꝓpter astantes nõ presũpsit. Verũtamẽ magnã extitisse reuelationẽ ipsã certissimè credidit, ꝓ qua vir ille tã vehementer affect⁹ erat erga famulũ Dei.

Mira deuotio erga S. Bernardũ.

Caput XVII.

Prudenter respondet Sanctus Hæretico, de collo equi ipsius eum suggillanti.

QVodam tempore cùm Legatus Domni Papæ, alijq; Episcopi, pro cõfutanda hæresi Manichęorum, ad partes Tolosanas sanctum Dñi Bernardum secũ traherent: parauerunt ei fratres equitaturam solito meliorem, quæ tam longo itineri sufficere posset. Qui cùm ad illas partes comitantibus Episcopis deuenisset: Henricus quidam quondã monachus niger, tunc autẽ apostata vilis, & eorumdem hæreticorum princeps, cognito aduẽtu famuli Dei veritus est à facie ejus: sciens, quia non posset resistere sapientiæ & spiritui, qui in eo loquebatur. Proinde maturata fuga delituit: & minimè potuit vsquam eo tempore reperiri. Ibi quoque glorificauit Dominus seruum suũ in conspectu totius populi & principum terræ, faciens quotidie per manus illius signa & prodigia magna in plebe. Nec facilè credi potest, quanta turbarum infinitas Apostolicum virũ tota die prosequebatur; dum alij eruditionem, alij curationem, vniuersi benedictioné ab eo postularent. Quadã igitur die pręsente innumerabili hominũ multitudine, cùm eos copiosiùs de fide catholica conseruanda, & de immunda hæreticorum societate vitãda cõmonuisset, contigit adesse quendam de hæreticis illis, qui potentior cæteris, atq; prudẽtior videbatur. Qui cùm amaro oculo cerneret venerationem, quam Dei famulo popul⁹ impendebat, moliebatur aliquid agere, vnde claritatẽ opinionis ejus aliquatenus obnubilaret, & daret maculã in gloria illius. Iamque expletis omnibus, quæ ad præsens necessaria videbantur, vir Dei equũ suum ascenderat, vt abiret. Et ecce prædictus hęreticus, quasi coluber tortuosus erecto capite venit ante hominem Dei, & clamans corã omnibus ait. Dñe Abbas, sciatis, quia caballus magistri nostri, qui tam malus vobis apparet, non ita ceruicosus & pinguis est, sicut iste sonipes vester. Quo audito vir mitis & patiens, respondit ei mox tranquillo vultu & animo, dicẽs. Non diffiteor, amice, quod astruis. Verumtamen scire te conuenit, quia jumentum istud, de quo mihi insultas, brutum est animal: vnũm vtique ex illis, quæ natura ꝓna atq; obedientia vẽtri finxit. Quòd si pro libitu suo comedit atque pinguescit, nihil inde justitia lęditur: quia jumẽtum quod suum est facit. Proinde non erimus arguendi in judicio Dei, ego & magister tuus, de ceruicibus jumentorum: sed vnusquisque de collo suo judicabitur. Nũc igitur, si placet, respice collum meum, & vide: & si grossius est collo magistri tui, inde me forsitan iustè reprehendes. Hoc itaque dicto caputium exuit, & capite denudato vsque ad humeros, apparuit ipsi⁹ collum, vt erat, productum & gracile: quod quamvis esset carnibus exesũ & tenue, erat tamen ex dono cælesti pulchrum & candidũ nimis, sicut collum oloris. Quod cùm viderent vniuersi qui aderant, lætati sunt lætitia magna: benedicentes Dominum, qui dedit in ore famuli sui tam paratum & conueniens responsum, vnde confunderetur, & obstrueretur os loquentium iniqua.

Hæresiarcham fugat aduentus sancti.

S. Pater omnibus beneficus.

Sanctus collum suum denudat.

Caput XVIII.

Cæcus illuminatur: vnde Catholici confirmantur, Hæretici confunduntur. Humilitas quoque Sancti Patris commendatur.

DVM adhuc in eadem regione reverendissimus pater moraretur, & tãquam ex Apostolis vnus circuiret per castella & ciuitates, euangelizando, & curando omnes languores, hæreticorum quoque turpissima deliramenta redarguendo, convincendo, cõfutando: accidit, vt cæcus quidã

Fama miraculorum S. Bernardi.

in vicinia eadem, comperta fama virtutum atque signorum, quę per manus hominis Dei multiplicabantur per dies, spe recuperandæ sanitatis animat⁹, eundem Dei famulum adire decreuit: si fortè beneficio cælestis gratiæ, quæ per ipsum miseris mortalibus copiosè tribuebatur, sibi quoque cęcitatis caligine detersa lumen dulce restitueretur. Accelerans itaque, & vbinã sanctũ Dei reperire posset, solicitus inquirens; audiuit eum in quodam celebri cõventu in medio magnę multitudinis consistere, verbũque vitæ disseminare. Quò, cùm pedibus offendés, & anhelus currens, peruenisset; tristi rumore percellitur: quoniam vir Domini jam inde recesserat, & ad alia loca transmigrauerat. Quid tamen ageret? Siquidem desiderium recipiédę sanitatis cùm eum vlterius currere compelleret; densissimę tenebrę, quæ oculos ipsi⁹ obsederant, pigrum & minùs expeditum reddebãt. Cumque in defectione mentis constitutus multa tristitia contabesceret, subitò diuina gratia inspiratus, & de meritis beatissimi viri spem toto corde concipiens, circumstantibus ait. Rogo per misericordiam Dei, ducite me ad locum illum, in quo hominem Dei stetisse, vel sedisse, certissimè scitis. Quod cùm benevolétiã eorum qui aderant, continuò consecutus fuisset, veniens ad locũ, toto corpore in terram prosternitur: miraque deuotione puluerem ipsum, in quo sacra viri Dei vestigia steterant, deosculando, Domini quoque misericordiã per merita servi sui enixiùs implorando. Quod dum faceret, & de ipso puluere, fide plenus, oculos suos confricaret: repente miserante Domino, qui sanctitatem famuli sui, licet absentis, etiam in hac gratia declarare dignatus est, lumen oculorum recepit. Quod factum non solùm Catholicis Orthodoxæ fidei firmamentum contulit: verùm etiã maliglorijs hæreticis confusionis & opprobrij notã adauxit. Cęterùm quis dignè referre sufficiat, quã fundatus in humilitate, submissus in timore, pauidus circũspectione, fuerit hic vir beatus, in omni gloria & honore, quo colebatur à populis, tribubus, & linguis: quocũque eũ negotiorum Ecclesiasticorum causa deuenire contigisset? Vt enim de cæterarum regionum nationibus taceam, qui Catholicę fidei puritate illustrabantur; certè ij ipsi Gasconiæ populi, quos de faucibus putridissimæ heręseos pater sanctus verbo prædicationis, signis etiã & prodigijs admirandis, tãquam de ventre inferi reuocabat, ipsum tãto feruore deuotionis venerabantur, vt cedens aliquando importunitati eorum, & in cathedra residens, seipsũ voluntati eorum exponeret. Tantaq; fuit multitudo irruentium populorum benedictionem poscentium, ac sacras man⁹ deosculantiũ vt tenerrima, prfusque attenuata carne ipsius compressioné & impetum crebrò deosculantium ferre non valente, manus & brachia sacra in modum pugnorũ intumescerent: & vnde alij benedictionem sibi per virtutem quę de illo exibat, procurabant, inde ipse debilitatus, & penitus cõquassat⁹, graues corporis molestias sustineret. Per omnia benedictus Deus, qui in his nouissimis diebus in Cisterciensi Ordine tã perfectę religionis & consũmatę justitiæ hominem suscitare dignatus est: per quem monasticus ordo in antiquũ sacræ religionis vigorem refloresceret: & Ecclesia Dei per Apostolicam gratiam ipsi collatam diuinę misericordiæ beneficia plurima consequeretur.

Cæcus puluere loci in quo steterat Sanctus, illuminatur.

Manus Sancti nimijs osculis populi intumescentes.

Caput XIX.

De mortuo, quem beatus Bernardus suscitauit.

TErram Ierosolymorum tempore quodam occupantibus Saracenis, beat⁹ Bernardus, cujus animã Christianę desolationis gladi⁹ acerbitate

singulari perfoderat, circumquaq; discurrens, ad vlciscendam Saluatoris injuriam, & ad expugnationem gentis incredulę, turbas fidelium non verbis tantùm, sed signis & virtutibus hortabatur. Accidit autem, cum in Alemaniam deuenire, & egredientem die quadã de Friburc, oppido memorabili in partibus Brisgaudiæ constituto, à quodam Henrico viro nobili, & adhuc juvenculo ad quandam mansionem ipsius vbi erat, in vespera pernoctandum deduci, copiosa multitudine eum sequente. Cùm autem idem Henricus accepto jam crucis signaculo, non equitare, sed pedes proposuisset incedere, donec expensarũ apparatu collecto propositæ peregrinationis iter arriperet. * Ascéso igitur equo secutus est eum protinus abeuntẽ. Videns hoc & inuidens quidam vir belial, serviens ejusdem Henrici, homo totius pravitatis amator, & boni totius incredulus, in servum Dei ait. Ite modò, & diabolũ illum sequimini, & ipse vos diabolus apprehendat. A latere verò duæ mulierculę venientes, inter se deportabant tertiam, pedum & quorundam membrorũ destitutã officio, & contractam: virumq; Dei rogare volebant, vt calamitatem infirmæ, & bajularũ angustias, curationis optatę remedio releuaret. Porrò Henricus hanc intuens & misertus, ægrã, inquit, super collum equi mei mihi porrigite: & vos ad servum Domini properantes subsidium implorate. Pręfatus ergo serviens ad hoc pietatis opus domini sui indignans & impatiens vsquequaq;, ipsum invectione augusti acriore: quasi ad incantatorem & maleficum, & mentium eversorem, esset miseram delaturus. Cui Henricus, non, inquit, sed defero, vt ad benedictionem viri Dei recuperet sospitatẽ: & ex certissima salutis ejus fiducia tibi polliceor, quod si eam non sanaverit, equũ cui insideo tibi dabo. Verbum igitur hoc ille gratulanter & gratanter accipiens, tota diffidentia faciendæ virtutis risit pariter & irrisit, tam de curatione diffidens, quàm de adeptione equi prægaudens. Illa verò dum ad sanctum Dñi delata fuisset, & desideratam sibi benedictionem illius adepta, illico surrexit incolumis, alieno jam sicut hactenus ministerio non gestanda. Viso hoc serviens sępefatus in impetu spiritus maligni quem gerebat in pectore, festinauit, & conversus in faciem viri Dei, quicquid nequius vel turpius, aspirante Satana, concepisset interiùs, in ipsum, toto conamine maledicens & convitians, jactitabat. Verùm, vltione Domini protinus occurrente, ipse retro corruit resupinus, & ceruice collisa spiritum exhalauit. Vnde subitò lamentandæ mortis ejus dolore percussus Henricus, casum hunc lugubrem, & occasum nuntiauit Abbati: supplicans, cùm paululum processisset, vt ad tam triste spectaculum remearet. Dicente quoque eodem Henrico, hoc ei propter vos accidit, quoniam in vos blasphemus esse, & contumeliosus, non timuit: heu, inquit, Dominus, vt propter me quispiam moriatur. Retrogressus igitur ad orationem, in qua sola in omni difficultate fidebat, se contulit: & ad longitudinem vnius PATER NOSTER, super eum silenter orauit: & mox præcepit astantibus, illum erigere; qui erectus, vtpote jam defunctus, caput carens ceruicis suffragio quaquaversum agebat, miserabili circumflexu. Rursusque ait: tenete, tenete firmiter ei caput. Demum appropians, & saliva sua, cujus medicinali vnctione persæpius vtebatur, loca læsuræ deliniens, & consignans: IN NOMINE DOMINI, ait, SVRGE. Et iterum. IN NOMINE PATRIS, & FILII & SPIRITVS S. DEVS tibi spiritum tuum reddat. Ille verò

** Sensus hic imperfectus est.*

Charitas heri, & in pietas serui.

Verba quibus S. Bern. mortuum suscitauit.

recepto mox spiritu factus est in animam viuenté, vel potius rediviuam mirantibus prę gaudio, & in cælum voces ac laudes attollentibus vniuersis qui aderant, & viderant, tam manifestè quàm miraculosè mortuū revixisse. Interrogat⁹ denique ab eodem sancto Dei, quomodo victurus, quid acturus esset in reliquum: domine, ait, modo quo jusseris, viuam, faciamque quidquid præcipies, quidquid voles. Ab astantibus etiam requisitus, vtrum esset jam mortuus; mortuus, inquit, eram, & sententiam damnationis acceperam: ac nisi Abbas sanctus festinasset accurrere, irrevocabiliter erā ad inferna ducendus. Ad exhortationem quoque quorundam astansium crucis accepit signaculum, & cum cæteris Ierosolymam est profectus. Henricus iste in eodem itinere Deo & beato Bernardo se reddidit, & in Claravalle postmodum monachus ejus fuit. Hoc ipse miraculum cùm fidelibus oculis esset intuitus, crederetq; scriptoribus vitæ sancti patris esse notissimum, deprehenso tandem fuisse silenter omissum, indoluit: & ad gloriā Dei & sancti sui, juxta quod præsentaneè fuerat contemplatus, narrauit: vt in quanta gloria sit habendus, quem ita glorificauit altissimus, audiat & intelligat omnis generatio in sæculum sæculi sequutura.

Miraculum ingens omissum à scriptoribus vitæ S. Bernardi.

Caput XX.

De obitu beatissimi Bernardi Abbatis.

DILECTVS à Deo & hominibus venerabilis pater Bernardus, dum in Claravalle sua feliciter consūmasset dies suos, plenus dierum, sed plenior virtutum, requievit in pace. Ad cujus exitum Episcopi & Abbates, alijque religiosi viri multi convenere. Cumq; per biduum exequiæ celebrarentur, tanta hominum multitudo convenit: vt penè nulla Episcopis, nulla fratribus reuerentia haberetur. Nam gratia sanitatum quæ adfuerat vivo, nequaquam recessit à defuncto. Cùm enim sanctum corpus sacerdotalib⁹ indumentis decenter ornatum, revelata facie, manibus quoque discoopertis in medio positū esset: frater quidam diuturno & gravi morbo epilepsiæ detritus, reverenter & humiliter accedens, patrem sanctū tamquam adhuc viuentem lacrymosis precibus, vt sui misereretur, orare cœpit: nec poterat pius pater adhuc in medio filiorū positus tam grauē filij sui calamitatē dissimulare, sed tāquam diceret, fili, ego dormio, & cor meum vigilat, cōtinuò quod petebatur, per gratiam Dei concessit. Nam ex illa hora frater idē perfectè convaluit, & Abbatem sanctum viuere post mortē felici experientia didicit. Pridie etiam quàm reconderetur pretiosissimus ille thesaurus, puer quidā de proximo viculo aduenit, prę siccitate nervorum aridū habens brachium, & manum contractā. Cujus ętati & debilitati qui præsentes aderāt compassi, tantò hunc fiducialiùs ad sacri corporis tactum invitauere post horam orationis nonā, quantò id minùs innocens ætas per se pręsumere audebat. Vbi verò brachium aridū brachio sancto, & manus contracta manui benedictæ applicata est: repente vigore naturæ redeunte brachium conualuit, & manus liberè extendens & reflectens digitos, sub oculis totius multitudinis, quæ sacrum funus quaquaversū circumdederat, perfectæ sanitati restituta est. In cujus curatione tantus illicò factus est clamor omnium qui aderant, vociferantium in laude Dei, vt vix eum potuerit Fratrū disciplina reprimere. Superueniente verò nocte allatus est alius toto corpore debilis, procubuit loculo, & coram psallentibus erectus est, & deductus ad altare. Enimvero Domnus Cisterciensis, qui cum alijs pluribus Abbatibus sui Or-

Epilepticus sanatus coram funere Sancti.

Sanatus & alter habens manum contractam.

dinis ad exequias viri Dei venerat, considerans tantam importunitatẽ tumultuantis populi, & ex pręsentibus futura conijciens: vehementer timere cœpit, ne si crebrescentibus signis tam intolerabilis illuc populorum turba concurreret, earum improbitate disciplina periret Ordinis, & sanctę Religionis fervor in eodem loco tepesceret. Quapropter habita super hoc deliberatione, reuerenter accedens, per virtutem obedientiæ, ne signa vlteriùs faceret, inhibuit. Sed cùm dicat Apostol⁹ de Domino nostro Iesu Christo, quia factus est obediens Patri vsque ad mortem, & ipsius exemplo Legislator noster sanctus Benedictus obedientiam nobis vsque ad mortẽ in Regula ꝓponat: sancta & verè humilis anima patris nostri mortali homini, etiã post mortem carnis, obediens fuit. Nam signa quę tunc jam radiare cœperant, ita cessavere, vt ex illa die & deinceps nũquam publica miracula facere visus sit: licet quibusq; fidelibus, præcipuè sui Ordinis fratribus, pro varijs incõmoditatibus ad se clamantibus, vsque hodie deesse non possit. Nãque sola illa signa, quæ disciplinam Ordinis per turbas concurrentium populorum minuerent, domnum Cisterciensem fieri noluisse, manifestũ est. Euolutis dehinc post transitum beati viri pluribus annis, erat in partibus Italiæ matrona quędam, quam correptã spiritus malignus atrociter vexare cœpit. Quo tam lamentabili casu propinqui & amici ejus vehemẽter consternati, si quid remedij foret, sedula meditatione pensare cœperunt. Erat autem in vicinia Cœnobium quoddã Ordinis Cisterciensis. Et sicut mentibus in angustia constitutis spes vndecũq; concepta solet parere fiduciam, ad eandem domum dæmoniacam illã causa curationis ducere cõmuni consilio decreuerunt. Quod & factũ est. Sistitur misera ad portam: & aliqui ex simul comitantibus, qui tantum malum Abbati & fratribus nuntiarent, opẽque flagitarent, mittuntur. Abbas verò quosdam de senioribus, quos magis nouerat spirituales, assumens, cum cruce Dominica & Sanctorum reliquijs egreditur ad patientem. Cũq; malignus ille spiritus per Dñi crucem & per sacra Sanctorũ pignora conjuratus nil moueretur, recordatus est Abbas, habere se venerandas reliquias de capillis & barba S. Bernardi: quas eodẽ, ni fallor, anno ad Capitulum vadens in Claravalle pro benedictione acceperat, & ad tutelam sui continuè secum ferebat. Et nil dicens, manus sub cucula silẽter misit: quaten⁹ extractis his reliquijs dæmonẽ per has vrgeret. Quod pestifer ille lynceis oculis deprehendens, cœpit continuò scabellum pedibus terere, sputa jacere: totius quoq; corporis indecenti motu, quid intus pateretur, prodebat invitus. Et erũpens in vocem, eja, inquit, Abbatule, quid vis facere? Quid modò mali contra me sub illa veste tua machinaris? Frustra niteris, incassum laboras: serua Bernardulum tuũ, nec enim proficies quidquam. Dicente verò Abbate, per Domini gratiam, & huj⁹ sanctissimi viri merita, modò egredieris, respõdit. Quid? An excidit tibi, quòd ꝓhibitum est ei signa facere? Hoc ergo sciens, secur⁹ in hoc meo domicilio requiesco. Audiens autem Abbas & fratres qui cum ipso erant hęc verba, valde mirati sunt: quòd scilicet spiritus nequã interdictum illud in scutũ suę defensionis tam celeriter invenerit. Hæc nos de virtutibus B. Bernardi Abbatis breviter perstrinximus, Dñi misericordiam postulantes, quatenus dulcissimi patris nostri meritis & precib⁹ nos ab omni malo custodiat: & post tanti patroni sacra vestigia diuinę gratię spicas legẽtes, ęternę vitę participio nõ fraudari concedat.

Philip. 2.

S. Bernardus etiam post mortem obediens.

Reliquiarũ Sanctorum veneratio.

Caput XXI.

De Domno Roberto secundo Claræuallis Abbate.

SVccessit beatissimo patri Bernardo in regimine Clarevallensis Cœnobij Domnus Robertus Abbas de Dunis: cujus prelationem sex vel septem annis antequàm ipsa promotio fieret, Dominus revelare dignatus est. Cùm enim ante tanti temporis spatium duo de fratribus Clarevallis de felicibus actibus dilecti Abbatis sui Bernardi colloquerentur, scisne, ait vnus ad alterum, quantum temporis iste pater noster adhuc victurus sit? Altero verò se nescire respondente, ego scio, inquit, quòd sex vel septem annos victurus est: & quia Domnus Robertus, qui hodie est Abbas de Dunis, in hujus monasterij regimine succedere debet. Quod vbi Deo donante factũ est, idem religiosus Abbas pastoralem curam tantò humiliùs exercuit, quãtò se inferiorem meritis predecessori suo judicauit. Quantò enim eminentiores pensabat virtutes illius qui precesserat: tantò in se magis despiciebat, quidquid boni facere poterat. Sicque factum est, vt cùm magne religionis speciem daret; comparatione tamen melioris, in oculis suis propria sibi vita vilesceret. Hujus venerabilis Abbatis temporibus erat in monasterio Clarevallis religiosus quidam monachus, qui vidit gloriosam quandã visionem, quam ad consolationem humilis suæ Clarevallensis familiæ Dñs ostendere dignatus est. Verùm, frater ille qui eandem visionem videre meruit, vtrum dormitans, an plenè vigilans eam viderit, incertũ habet: magis autem vigilans & in extasin raptus vidisse se credit. Igitur secunda feria paschæ, cùm esset ad vigilias in choro Clare-vallensi: facta est super eum ibi manus Domini. Et ecce sursum in aëre contra medium chori apparuit ei dextera refulgens atq; gloriosa: quæ presentẽ familiam, in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus sancto nomini suo confitentem, benedixit, & viuificæ crucis signaculum semel ac secundò longo tractu super eam impressit. Spiritꝰ autẽ reuelans mysteria loquebatur in corde videntis hec, atque dicebat. Istud est brachium dominantis, hæc est dextera omnipotentis. Eadem itaq; die cõversus est ibi vir nobilissimus Andreas Virdunensis Archidiaconus, qui causa orationis illuc aduenerat: nec tamen aliquod ad præsens conversionis propositum habebat. Sed cùm orationum suffragia petiturus, Capitulum fratrum introijsset, videns sanctæ illius multitudinis ordinem, & velut Angelicam conversationem, compunctus est vehementer: & insiliente in se spiritu Domini mutatus est in virum alterum. Tanto namque fervore mũdum deseruit, vt ne ad horam quidem, vel pro amicis salutãdis, vel pro domo rebusque disponendis, ad suos remearet: sed in continenti omnia, rumpendo magis quàm solvendo, reliquit, vt Christo citiùs adhereret. Vt autẽ gemina crucis impressio euidentiùs appareret, alius clericus, Gaufridus nomine, cum eo se reddidit: genere quidem humilior, sed probitate morum, & generosa conuersione, forsitan non inferior. Ambo igitur intrantes, ambo simul in Ordine perseuerantes, bonam militiam militarunt: jamq; consummato certamine benedictionis æterne participes existunt. Porrò præfatus Andreas multa in nouitate conuersionis suæ tentamenta sustinuit: sed dextera cælestis, quæ benedictionem dederat, eum in omnibus illæsum conservauit. Erat enim quasi tenerrimus ligni vermiculus, mollis & delicatus nimis: vt tantò gloriosiùs in eo dextera Domini triumpharet, quantò infirmius erat vasculum, in quo virtutem operabatur. Cùm enim teneritudinem

Humilitas successoris S. Bernardi.

Visio cuiusdam Claravallensis.

Conuersio subita Andrea Virdunensis Archidiaconi.

pristinæ conuersationis ægrè dedisceret, & noviter inchoatæ laborē nimis arduum reputaret: cogitauit vt Loth, quia egressus de Sodomis non posset animam suam in monte saluare: vnde & proposuit ad aliquem remissioris observantię Ordinem declinare. Quod cùm spirituali patri suo venerabili Roberto iam sępius indicasset, & ejus salutaribus monitis ab hac intentione pedem aliquandiu cohibuisset: tandem vna die victus à pusillanimitate spiritus & tempestate, denũtiauit ei, quia non poterat amplius sustinere. Tunc Abbas precibus ac blanditijs multis extorsit ab eo, vt sibi ipsi vim faceret: & vsque ad diem tertium patientiam teneret. Quo tandem vix impetrato, Capitulum fratrum ingressus, orationem Conventum ad Deum facere pro eo instituit. Ipse etiam pius pater toto mentis annisu conuersus ad Dominum, deuotissimis precibus orabat, vt ouiculã, quam diabolus rapere conabatur, Dominus sua misericordia conseruare dignaretur. Eadem itaque die, cùm idem novitius ad mensam accederet, pisorum edulium appositum reperit, quod genus leguminis ita pręcæteris omnibus fastidire solebat, vt etiã nauseam ei provocaret interdum. Intuitus verò pulmentum quod nimiùm abhorrebat, conturbatus est: & vix fame compellente, vt aliquid sumeret, reluctanti stomacho persuadere poterat. Et ô Deus bone, quàm diues es in misericordia, teneris & delicatis morem gerens: vt in omnibus consiliũ voluntatis tuæ adimpleatur, & sanctum nomen tuũ glorificetur. Pręfat⁹ verò novitius cùm cibum sibi invisum vix tenuiter gustare cœpisset, mirabilem quandam sensit suauitatẽ: ita vt carnium vel piscium esum saporis illius pręstantia vinceret. Quod vbi deprehendit, arrepto protinus cochleari catinũ propiùs admovit: oblitusque parsimonię, coctionẽ leguminis vorauit vsq; ad fundum. Inter edendum autem digitum in os frequenter mittebat, existimans se deprehendere posse cremia lardi, in quo legumen illud frixũ esse putabat. Finita autem refectione festinãter Abbatem adijt: solicitè perquirens, vtrumnam præcepisset pulmentum illud saginare, vel quavis alia pinguedine propter ipsum ex industria condiri. Illo verò negante, conventi sunt etiam super hoc pulmentarij. Tunc & ipsi protestati sunt in veritate, nil in eo, pręter sal & aquam apposuisse. Quo audito neophytus ille diuinæ circa se visitationis miraculum lętus advertit: & gratias agẽs Deo, deinceps à proposito Ordine moueri non potuit. Cumque magno Dei munere secunda & tertia die, & multo postea tempore, prædictã suauitatem in ejusmodi cibarijs persentiret; magistra tandem experientia didicit, quia potens est Dominus, cùm voluerit, ad consolationem servorũ suorum eandem saporis gratiam conferre leguminibus & oleribus, quam carnibus & piscibus indidit. Vnde & sæpe dicebat, quia magis nũc delectabatur in comestione pisorum & olerum, quàm antea in comestione altilium & venationum.

Tentatur nouitius. *Fiunt preces pro eo.* *Mirabili modo confirmatur.* *Deus vili cibo dat saporẽ maximum.*

Caput XXII.

De Seniore, qui apostasiam cujusdam monachi in spiritu prævidit, & eam Domnō Roberto Abbati prædixit.

SED quoniam jucundum satis exemplum de his duobus athletis Christi retulimus, ad incitandum teneros & delicatos, ne conversionem refugiant: quoniam non est invalida manus Dñi ad tinendum, roborandum, & confirmandum in sacro Ordine quantumlibet deliciosos: nunc triste nimis exemplum de alijs duobus subijcimus, qui suscepto Religionis habitu, redierũt retro post Satanam: ne fortè quis sancto Ordini incorporat⁹, con-

tinuò securitatem sibi promittat: cùm tūc primùm manus ad fortia mittere debeat, & nisi legitimè certauerit, coronam propositam minimè consequatur. Quidā de senioribus Clarevallensibus, Guillelmus nomine, religione pariter & ætate provectus, quem etiam Domnus Robertus Abbas ob ipsius sanctitatem plurimùm venerabatur, premente corporis molestia quadam vice in infirmitorio decumbebat. Nocte verò quadam post matutinos quiescentibus cæteris infirmis, ipse sicut erat feruentissimus, more solito vigilabat & orabat in lecto. Et ecce per ostium infirmitorij dæmonium intrans, oculis ejus manifestè apparuit in vestitu & vultu fornicariæ mulieris, quę coram eo transiens, circuibat oberrans, & quasi aliquem quærens. Erat autē in medio domus lampas accensa: quę copiosè refulgēs, petulantes illi⁹ mōstri motus & gestus lascivos apertè videri faciebat. Ibat ergo phātastica meretrix obtutu gyrovago cūncta perlustrans, & singulorum penè lectulos explorans, quis dormiret, quis vigilaret, diligentiùs investigans: si quē fortè de suis ibidem agnosceret: si quis blandienti ac lenocinanti consentiendo occurreret: illum citò præteriens, hunc morosiùs intuens: istum de lōgè visitans, illi magis appropians: manus quoque interdum vsq; ad ora quiescentium molliter applicans, nihil intactū, nil indiscussum relinquere volebat: & quod per suggestionem semper interiùs actitat, hoc permittēte Dño ad admonitionem nostram, in oculis spiritualis illius viri visibiliter exercebat. Tandem verò quem quærebat offendens, sistitur ante lectū. Erat autem iuuenis monachus, & noviter monachizatus. Tunc illa procaci manu injecta à parte capitis opertorium parumper amovit: & tactu leni pulsitans dormientem, clara voce sic ait. O homo insensate, quid hic habes facere? Surge celeriter, & sequere me: & dic etiam socio tuo, vt exeat post te. Ego autem foris ad ianuam præstolabor vos. Hoc itaq; dicto pervicax bellua festinanter recessit, & per ostium quo intrauerat, exijt. Expergefactus verò juuenis resedit in lecto: & frontem manibus fricans huc illucq; respiciebat, scire cupiens, quis eum excitasset. Qui cùm neminem cerneret, capite iterū reclinato obdormiuit, sed nō in Domino. Mane igitur facto, vir Dei qui talia viderat, Abbati suo, piæ videlicet memoriæ Dōno Roberto, rei gestæ ordinem intimat. Ille verò tamquā bonus pastor solicit⁹, ne aliquam de sibi creditis ovibus perderet: iuvenem super cogitationibus suis secretiùs convenit, diligentius admonet, cautius instruit: accepitque ab eo responsum, quod nulla turpi cogitatione aliquatenus pulsaretur, verùm ad perseuerantiam propositi sui voluntate firmissima traheretur: sed mentita est iniquitas sibi. Erat enim cordi ejus præsidente diabolo confessionis aditus obstructus: ne per pœnitentiæ portam, venia salutaris ingrederetur. Cùm ergo Abbas prædicto viro Dei juvenis responsum insinuasset: ille respondit. Expectate paulisper; & ex facti fine probabitis, verū esse, quod dixi. Quid multa? Non multi fluxerant dies, & ecce juvenis ille libidinum furijs agitatus, immemor tremendi judicij Dei, professionis vinculum rupit: & ad vomitū sæculi reuersus, apostata vilis efficitur: & sic demum phantasticæ illius meretricis seductio deprehenditur. Porrò socius ille, quem secum educere jussus fuerat, ipse cum eo nouitius extiterat: & sacrum habitum, licet frustra, cum eo susceperat. Qui ad aliam transmissus domū, cùm audisset, socium suum jugum Ordinis abjecisse: tunc & ipse rupto professionis vinculo, cum eo apostatare non distulit. Vnde patenter innotuit, quòd spirit⁹ fornicationis ille,

Dæmon dormientes visitat & explorat.

Monachum ad apostasiam clara voce invitat

Negat monachus, se turpi cogitatione pulsari

Fit apostata, & alter post eum.

ille, qui secundùm Prophetam sufflat prunas in fornace, virulentas carnalis voluptatis delectationes in cordibus eorum accenderat: & per hoc vtrosq; seduxerat. Cujus inextricabiles nequitiæ nexus, quoniã secundùm sententiam beati Iob, nerui testiculorum ejus perplexi sunt, longè faciat ab infirmis servulis suis omnipotens & misericors Dominus. *Isai. 54.* *Iob. 40.*

Caput XXIII.

De jucunda visione, quam Domnus Abbas Robertus in obitu cuiusdam spiritualis viri vidit.

QVidam de spiritualib⁹ filijs Reuerendissimi patris Roberti, cùm viam angustam & arduam, quæ ducit ad vitam, indeclinabili studio cucurrisset, tandem placuit Domino laboribus ejus finem imponere: vt in pace in idipsum obdormiens requiesceret. Cumque jam instaret hora, qua de mundi hujus stadio euocandus, & ad cæleste brauium esset inuitandus, Domnus Abbas cum cæteris fratribus gratia quietis in lectulo suo se collocauerat. Et ecce sopor Domini irruit super eum: viditque in somnis duos pulcherrimos adolescentes, vultu & habitu insigniter relucentes: qui quasi lilia, rosas, & violas, ac diuersi generis flores in choro Clarçuallensi copiosè spargebant, ita vt pauimentum omne pictum, ac varijs coloribus venustatum esse videretur. Quo viso miratus est valde: & quasi simplicitaté Ordinis zelans, dixit ad eos. Quid vobis visum est, ô boni juuenes, contra cõsuetudinem nostram pavimentum hoc floribus sternere, & monasterio nostro hujusmodi novitatem inducere? Illi vero dixerunt ad eum. Noli ista mirari, neque molestus nobis sis in hac executione officij nostri: quoniam modò jam in choro isto celebrabitur noua cujusdam noui sancti festiuitas: de cujus solemnitate gaudebunt Angeli, & hymnus Domino cantabitur in Sion. Adhuc loquebantur illi, & animũ videntis & audiétis hæc in admirationem rapiebant, cùm ecce concitatus tabulæ crepitus excitat dormientem: & vt festiuitatem, quam celebrandam intus in spiritu cognouerat, foris secundùm dignitatem officij sui èxequeretur, signo consuetudinario inuitatur. Accurrens ergo cum cęteris fratribus properanter venit ad eum, & cum magna deuotione commendauit animam ejus: certissimè credens atque confidens, quia hic erat novus ille sanctus, de quo in requié assumendo Angeli sancti nouam festiuitatem & nouũ gaudium essent illico celebraturi. O beati, & verè beati, quos elegisti & assumpsisti Domine, qui nunc in hac vita per ardorem pœnitentiæ eatenus excoquũt in se omnem scoriam peccati, vt in illa vita, ad quam per præsentis vitæ morté transitur, in qua Dominus abluit sordes filiarum Sion tremendo spiritu judicij & spiritu ardoris, purgatione non egeant; sed mox sine omni obstaculo delicti ad beatitudinis requiem pertingant. Beatæ itaque memoriæ Domnus Robertus secundus Clarçvallis Abbas, cùm talentum sibi creditũ in lucra animarum fideliter, prudenter, & humiliter expendisset; in gaudium Domini sui introductus est: sanctissimi prędecessoris sui, etsi non par meritis, tamen beatitudini conjunctus, vt simul cum eo gaudeat in cælis, cujus in tam religiosa congregatione dign⁹ successor esse meruerat in terris. Reliquiæ corporis ejus conditæ sunt in monumento, quod constructum est in muro claustri Clarçvallis, prope ostium Ecclesiæ: vbi & alij perfecti, & verè Deo digni, monachi requiescunt: de quibus in consequentibus aliqua dicemus.

Angeli floribus pauimentum sternunt in obitu pij monachi.

Isai. 4.

Corpus D. Roberti iuxta Ecclesiã conditũ est.

Caput XXIV.

De Domno Pontio, quinto Claraevallis Abbate, postea Clarimontis Episcopo: & de quibusdam sanctis monachis, ejus fratribus & filijs.

TErtio loco prefuit Clarevallensi Cœnobio beat⁹ cum omni reuerentia nominandus Fastradus, cujus suprà fecimus mentionem: quo ad regimen Cisterciensis Ecclesiæ, sicut superiora declarant, assumpto, Domnus Gaufridus quondá notarius S. Patris nostri Bernardi, plurimũque ab eo dilectus, qui etiam vltimos tres libros vitæ ejus mellifluo sermone descripsit, quarta institutione pastor & Abbas Clarevallis subrogatus est. Quo post aliquantos annos cedente, venerabilis Pontius Grandissilvæ Abbas, meritò religionis & prudentiæ suæ, cõmuni Abbatum & fratrum Clarevallensium electione ad hujus officij dignitatem sublimatus est. Iste servus Dei dum adhuc esset monachus in domo Grandissilvæ, quæ est vna de filiabus Clarevallis in partibus Tolosanis, in qua etiá constat multos preclari & magni meriti viros ab initio fuisse: studebat omnib⁹ modis mundũ sibi, seque ipsũ crucifigere mũdo: vitia carnis & cordis resecare: votis & sacri desiderij suspirijs ad celesté patriá anhelare: seniorũ, quos spirituales & religione cõspicuos esse nouerat, amicitias & familiaritates auidè expetere, quatenus ipsorũ exemplis & exhortationibus, renouaretur in spiritu mentis suæ de die in diem: quotidianisq; proficiens incremẽtis, aduersæ Philosophiæ scientiá transcenderet. Inter cæteros verò vni specialiùs adhæsit, qui nouitiorum magister erat in eadem domo, vir eximiæ virtutis, & in omni virtutũ puritate fundatus. Hic ergo velut emeritorum laborũ senex cœpit de requie felicitatis eternę cogitare, vniuersa quæ mundi & carnis sunt fastidire: ad Christi Domini nostri beatissimam præsentiam totis medullis cordis suspirare: feruentissimum habens desideriũ dissolvi, & cum Christo esse; hoc enim multò magis melius. Ipso itaque in hoc spiritualis desiderij agone constituto, & dicẽte quotidie in orationibus suis, *quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* superuenit sacratissimus dies Cœnæ Domini, in quo soléniter, sicut moris est, conuentus ad mensá Dominicam accedere, viuificisq; sacramentis participare debebat. Cumque jam instaret hora diuini sacrificij, & fratres ad percipiendam sacram cõmunionem in ordine suo ad altare accederent, ipse quoque inter cæteros accessit, diuini muneris particeps fieri gestiens. Sũpta verò sacra communione, cùm adhuc eandem Eucharistiá salutarem in ore teneret, præ inenarrabili dulcedine diuinæ dilectionis liquefacta est anima ejus in ipso: & præ impatientia sacri desiderij admouens gutturi suo digitum, petiuit animæ suæ, vt moreretur: hujusmodi orationem fundens ad Dominum. Domine Iesu Christe Fili Dei viui, Salvator generis humani, qui hanc purissimam & innocentissimam carnem, quam indignus sumere præsumpsi, ex immaculatæ & intemeratæ Mariæ Virginis vtero pro nobis peccatoribus sumere dignatus es: si tibi non displicet ista petitio qualiscũq; servuli tui, precor & supplico pietatis tuæ clementiæ, quatenus per meatũ gutturis hujus, per quod nunc cibum cœlestem, panem vitę æternę, traijcere debeo, terrenum panem, seu quácumque aliam terrenam substantiá, de cętero nullo modo transire permittas. Et hæc dicens, hostiam salutis, quá ore tenebat, cum summa alacritate & deuotione ad interiora potiùs animæ quàm corporis trajecit. Continuò itaque, tamquam si Dñs responderet ei,

Grandissilua viris sanctis fœcunda.

Psalm. 41.

Oratio mortem optãtis.

fiat tibi sicut petisti, eadem hora & eodem in loco viribus corporis cœpit repente destitui: & die tertia, hoc est Sabbato sancto Paschæ, obdormivit in Domino: vultu illo, quem tantis suspirijs & votis quæsierat, æternaliter satiandus, in quem desiderant angeli prospicere. Beatus vir, qui sic implevit desiderium suũ: felix oratio, quæ tam celerem suæ petitionis consequi meruit effectum. Porrò prædictus Domnus Pontius tunc ejusdem monasterij monachus, qui eum vnicè diligebat, & infirmãti ac morienti sedulum ministerium deuotus impendebat, percunctat⁹ est eum, vtrùm corporali molestia grauiter premeretur. Ille verò respondit, se placidum ac tranquillum existere, nihilque sentire molestiæ: nisi tantùm in gutture, vbi digitum apposuerat; ibi se aliquantisper dolere dicebat. Cumque idem Domnus Pontius mira deuotione circa tam feliciter morientem afficeretur, accessit ad eũ: & cum magna contritione cordis, intimis precibus rogauit, vt si per diuinam concessionem fieri posset, post mortem ad se reverteretur, & de his quæ circa se gererentur, eum certificaret. Quo annuente, post paucos dies dormitionis suę ad fratrem prędictum revertitur, cum magna claritate refulgens, & quasi christallus aut vitrum purissimum toto corpore translucens: dixitque ad eum. Notum tibi facio carissime quia miserante Domino susceptus sum in magna beatitudine. Corpus verò istud, in quo me conspicis, collatum est mihi vsque ad diem generalis resurrectionis: in quo proprium corp⁹, quod modò vermibus scatet, & in puluerẽ redigitur, recuperabo, incõparabili gloria præstantius atque præclarius isto. In hoc autem interim suavissimè requiesco: quod per omnia mihi accummodum & ita translucidum est, vt de singulis membris, ac de cunctis partibus ejus, quasi de oculis clarissimè cernam: & totum corpus ita mihi sit vndique, ac si esset oculus vnus. Cęterum in pede vno ejusdem purissimi & translucidi corporis apparebat obscuritas cujusdam maculæ: de qua tristi aliquantulum vultu sic locutus est. Macula ista quam cernis, contracta est à me per negligentiam meam: eo videlicet quòd ad laborem quotidianum aliquando segniter incedere solebã, nec conuentum fratrum ad opus manuum exeuntem, eo feruore quo debebam, sequebar. Hęc & alia multa, multumque miranda, prædicto monacho anima illa sancta innotuit: tandemque ab eo recedens magnificè ædificatũ consolatumque dimisit. Attendant, quæso, istud, qui non solùm ad laborem segniter incedere, verũetiam pro frivola quavis occasione à cõmuni labore solent remanere: cùm certum sit, omnem Ordinis institutionem sanctam & Deo placentẽ esse, nec sine graui periculo animarũ negligi posse

Apparet in magna claritate monachus defunctus.

Macula in pede quid designet.

Caput XXV.

De fratre moriente, qui gloriam sibi præostensam Domno Pontio declarauit.

FAmulus Domini Pontius, qui predictam visionem ad consolationem nostram, qui in ordine Cisterciensi pondus diei & æstus portamus, videre meruit, cùm succedenti tempore proficientibus meritis, ad regimen ejusdem Ecclesiæ assumptus fuisset: locum dignitatis condignis adornabat moribus, pastoralem quidẽ curam debita auctoritate exercens: sed ovis mãsuetudinem & innocentiam non amittens. Factum est autem, vt in diebus prelationis ejus Dominus occulta dispensatione tremendorum judiciorum suorum in eãdem domũ immitteret mortalitatẽ vehementer grassantẽ: ita vt infra duos menses quadraginta circiter & quinq; fratres de medio tollerẽtur. Qui fere omnes cũ tanto pietatis desiderio dormitationẽ accipiebant:

Mortalitas in Grandisilva.

quasi jam cælitus præuidissent, se, post miserias hujus vitæ, continuò beatitudinis ęternæ vitæ participes futuros. Et multi quidem ex eis cęlestē gratiam sibi conferendam præuiderunt, & præuisam accipere meruerunt. Vt nūc verbis fidem faciamus: exempli gratia pauca de pluribus referem⁹. Erat ibidem monachus quidā probatissimæ conversationis, qui in pręfata mortalitate defunctus est: hic itaque cùm jam ad horam vltimā deuenisset, pulsata est tabula post completorium: & conuenerunt fratres ad ejus exitū muniendum. Cantantibus autem monachis circa illum Letaniam & Psalmos, & ipse confortatus à Dño, voce qua poterat, cum alijs psallebat. Explicita verò psalmodia, Domnus Abbas Pontius signo facto pręcepit Conventum abire: eo quòd infirmū psallentem aspiceret, & putaret eum adhuc aliquandiu spiritum trahere. Quod cùm frater ille videret, protensa manu significauit Abbati, vt faceret eos ibidem adhuc subsistere paululum: quia sciebat, se ad punctū in modico migraturum. Cernens itaq; Abbas ferventissimum virum, quia propter regularis disciplinę censuram, post Cōpletoriū, etiam in mortis articulo, silentium frangere nollet, præ gaudio se continere non potuit: sed rupto ipse silentio, & præmisso, Benedicite, ait. Obsecro dilectissime frater, quia video Dominū esse tecum, vt indices nobis, si tibi reuelatum est aliquid de illa beata spe, quam expectas: vt & nos valeam⁹ in Domino respirare, & tibi pariter congaudere. Tunc idem infirmus respondit. Vt ad ea quę poscitis, domine pater, respondeā breviter: sciatis, me vidisse, quæ loqui non licet. Verumtamen hoc vnum dicere possum, quia si omnium hominū merita solus ego transcenderem: necdum vtique dignus existerem adipisci æternę beatitudinis gloriam, quæ pręparata & pręmōstrata est mihi, jamjamque habituro. Et cùm hoc dixisset, obdormiuit in Domino.

Monachus silentij cultor & in morte.

Præscius suæ beatitudinis

Caput XXVI.

De fratre pusillanimi, quem Dōnus Abbas Pontius magnificè ad pœnīam animauit.

FRater quidam magnę religionis in eodem tunc Cænobio degebat, nomine Bernardus. Hic in primordio conuersionis suæ, dum peccatorū suorum enormitatem, districtique judicis æquitatem attentiùs intueretur, tanta formidine motus est: vt in desperationem propemodum laberetur. Quo cōperto venerabilis Abbas ipsius Pontius, exemplis & monitis multis ei persuadere conabatur, quia confessus & pœnitēs quilibet, quantumlibet reus, nūquam indulgentia priuaretur. Et cùm necdum ei hoc modo satisfacere posset, adjecit & ait. Ego salutis tuæ fidejussorem me constituo, & anima mea pro tua requiratur: dūmodò obediens perseueres in Ordine isto Hac ergo promissione frater ille magnificè roboratus, spiritum diffidentiæ à quo expugnabatur, penitus expugnauit: & exultans in Domino cum tremore, misericordiam & judiciū deinceps cantare consueuit. Qui cùm esset nobilis genere, nullam tamen generositatem arbitrabatur, nisi pro Chisto pauperem fieri, & seruire pauperibus. Erat enim infirmarius pauperum in hospitio deputatus. Quibus officiosissimè superintendēs, non sicut extraneis & mendicantibus seruiebat: sed tamquam dominis suis, & tamquam mēbris filij Dei. Si quem inter eos morbidū, si quem vlcerosum, & vermib⁹ scaturientem, aspiceret: huic omnem pietatis operam impendens, abluēdo, tergendo, atq; refocillando, quasi mater ægrotanti filio jugiter assistebat. Dum hæc & his similia Dei famulus agere non cessaret, cōtigit eum in prædicta mortalitate migrare ad Dominū. Cùm enim videret socios suos quo-

Abbas fidejussor pro salute fratris.

tidie subtrahi, & ipse desiderabat desiderio magno dissolvi, & esse cũ Christo. Et pius verò Dominus, qui semper præsto est corde contritis & spiritu contribulatis servis suis, decreuit adimplere desiderium ejus. Oborta verò febri parva cùm tenuiter ægrotare cœpisset, lecto decubuit. Cũq; Domnus Abbas introijsset ad visitandum illum, mirabatur, quòd homo ferventissimus tam leui occasione lecto detineretur. Vnde & subridens ajebat. Ne timeas, frater mi Bernarde: quia non modò morieris, sed adhuc comessurus es nobiscum de fabis & oleribus nostris. Ipse verò respondit. Non timeo, pater, non timeo: sed confido in Domino, quia minimè jam fraudabor à desiderio meo. Quid multa? Post quatuor aut quinque dies scintillula creuit in incendium magnũ: & facta est peremptoria febris, quę ephemera putabatur. Tunc proprium judicium Abbas reprehendit: & fratris sententiã, quam de seipso protulerat, pręvalere cognouit. Appropinquante autẽ hora migrationis, inunctus est frater oleo sacramentali. Expleta verò vnctione factus est statim in spiritu: & raptus in contemplationem, per multum tẽporis spatium jacuit sine sensu & sine motu, ita vt penè mortuo similis videretur. Interim ergo aperti sunt ei cęli: & revelata facie meruit inspicere gloriam Dei, adeò vt dicere posset. *Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* Cùque per multam horam velut exanimis jacens, secreta cæli, non præsumptione, sed gratia duce, rimaretur: tandem ad se reversus, ipsa hilaritate vultus vbinam fuisset, satis indicauit. Ad quem pius pater accedẽs, interrogauit, quomodo se haberet. Qui respõdens, bene mihi, inquit, est, domine pater, per indulgentiam Dei. Et nunc, carissime pater, absoluo te à debito spõsionis tuæ: multas gratias agens solicitudini tuæ circa me peccatorem. Iure enim promissor absolvitur, quãdo promissionis exhibitio jam tenetur. Abbas autem pristinę illius obligationis suę, qua se pro anima ejusdem fratris responsalem fecerat, oblitus, mirabatur, vnde loqueretur. Tũc frater expressiùs cõmonefecit illum, & ait. Ergone excidit tibi, quẽadmodum olim salutis meæ responsalem te constituisti? Ab illa ergo fidejussione securũ te facio: quia jam de saluatione mea per misericordiã Dñi nostri Iesu Christi securus existo. Tùm verò Abbas solicita inquisitione cœpit ab eo indagare, quonã modo id potuisset agnoscere. Quod cùm modis omnib' dicere recusaret, cernens Abbas nil se precibus proficere: in nomine Domini per virtutem obedientiæ præcepit, quatenus ea quę vidisset, ad ædificationem & consolationẽ multorum exponeret. Quo audito frater ille infirmus ita effatus est. Quoniam virtus obedientiæ veritatẽ me silere prohibet: rem dicturus sum vobis, cui fortasse fidem dubiã adhibebitis. Sed vt testimonium hoc credibile faciam: scitote, quia cum fine dicti etiã finem vitę accipiã. Nouerit ergo dilectio vestra, me, licet miserum & indignũ, Dño & Saluatori nostro Iesu Christo fuisse pręsentatum, vidisse illum facie ad faciẽ: non tamẽ in sua diuinitate, sed tantùm in illa beatissima humilitatis forma, quã dignatus est pro nobis assumere: cujus benignissima indulgentia remissionem peccatorũ accepi, & spem felicitatis æternę per gratiam ipsius in sinu meo repositã habeo. Ex ipsius etiã sacratissimo ore audiui, quia omnes, qui obedientes in isto Ordine vsque ad mortem perseuerabunt, salutem æternã ab ipso consecuturi sunt. Fratres autem nostros, qui de sæculo migrauerũt, in magna beatitudine pausantes aspexi: & meũ ipsi' locum, quem inter eos miserante Domino jã nunc sortiturus sum, præuidi. Cùm ergo ista dixisset,

Desideranti dissolvi exaudit Deus.

Gene. 32.

Monachus moriens Christũ videt, & gloriam sibi preparatam.

obticuit: statimq; felicem animam reddidit. Accingamur ad pœnitentiam fratres, & cum hoc pœnitente præueniamus faciẽ Dei in confessione & cordis contritione: quatenus postmodum cum ipso mereamur faciem Dei videre in cordis jubilo, & spiritus exultatione. Verè secundùm Dei testimoniũ, Regnum cælorũ vim patitur: & violenti diripiunt illud. Ecce magnus iste peccator, qui in initio conversionis suæ numerositatem & enormitatẽ criminum suorũ districtè, sicut oportebat, considerans, penè in desperationem lapsus fuerat, diuina gratia illustratus erexit se contra se, studens in lacrymis & luctu pœnitentię, infirmantibusq; sedula seruitij exhibitione, sacrificium cordis contriti & spiritus humiliati Deo quotidie immolare: ideoque faciem, quam nimiùm tremebat iratam, quâque modis omnibus sibi placare satagebat, ad consolationem omniũ verè pœnitentiũ, adhuc in hoc fragili mortalitatis corpore positus non solùm placatã videre: verumetiam benignissima lenitate peccata sibi indulgentẽ, seque ad æternę beatitudinis gloriam inuitantem, contẽplari promeruit. Non enim dormientibus & negligentibus, & peccata sua dissimulantibus, seu de numerositate annorum, quos in sancta conversatione fecerint, præsumentibus, provenit regnũ cælorum: sed vigilantibus, & in observantia mandatorũ Dei voluntaria exercitatione die noctuq; laborantibus. Igitur sanctæ recordationis Dõn⁹ Pontius Grandissilvæ Abbas, cujus sanctitatem & religionẽ in tam perfectis & religiosis discipulis, de quibus locuti sumus, æstimare licet, vt sicut scriptũ est, sanctus sanctificaretur adhuc, & qui in modico fidelis inuent⁹ est, supra multa bona domini sui constitueretur: diuina pariter & humana electione Claręvallensis Ecclesiæ, totius quoq; Claręvallensis generationis pater & pastor constitutus est. Vbi dum vigilanti solicitudine gregi Dñico superintenderet, & in prælatione Domini lucra, non sua quæreret: ne lucerna per Spiritus sancti benignitatẽ accensa sub modio lateret, vocãte Domino, totiusq; Cleri & Populi electione annitente, in Episcopũ Clarimontis assũpt⁹ est. Pontificatus verò honore sublimatus, monachi humilitatem non reliquit, geminam hanc gratiam mirabiliter in se copulatam ostendens: ita ut sũmi sacerdotij dignitas monasticę humilitatis puritatem cõmendabiliorem redderet; & rursum religionis vigor Pontifici authoritatem tribueret: sicq; verbo & exemplo populũ, cui Episcop⁹ datus fuerat, pascens & instruens, inter Antistites sui temporis spectabilis apparuit: demũq; cursu vitę suæ laudabiliter peracto, laboris sui præmium à Dño recepturus requieuit in pace.

Matth. 11.

Quibus pateat cælum.

Apoca. 22.

Pontius humilitatẽ monachi cũ dignitate Episcopali coniungit.

Caput XXVII.

De beato Gerardo sexto Claræuallis Abbate.

ASsumpto ad Pontificatus apicem Dõno Pontio, qui quintus à sancto Bernardo Claræuallis Abbas extiterat: beat⁹ Gerardus Fossęnouæ Abbas, vir puritate conversationis & morum integritate per cuncta laudabilis, senarij numeri perfectionem, tam in vita, quàm in morte sua, adimpleturus: sexto loco eidem Ecclesiæ Abbas substitutus est. Hic venerabilis pater acceptus Deo, & hominibus carus, tanta gratia decoratus erat, vt vniversitas fraternitatis ipsum tamquam paradisi vernantissimum florem aspiciens, miro veneraretur affectu. Quẽ enim perfuderat Deus gratia, necesse erat, vt ab omnibus amaretur. Auctor nẽpe & dator omnium virtutum Christus, in quo omnes thesauri non solum sapientię & scientiæ, verum etiam pietatis & gratiæ sunt absconditi, ita hunc famulum suum spiritualium charismatum

nectare repleuit: vt non tantùm in ipsum credere, ipsique feliciter seruire, sed & durã horrendamque mortem pro eo pati non timuerit. Nam si qualis cujusq; sit fides, tribulatio probat, & si constat perfectã habere charitatẽ, illum qui in ipsa perseuerauerit: liquet hunc beatum virũ in vtraque fuisse perfectum: qui tamquã servus bonus & fidelis curauit in tribulatione fidem seruare non fictam, charitatem de corde puro & conscientia bona proferre, ita vt etiam inimicum sanguinem suũ crudeliter sitientem diligeret: pluris æstimans animæ vitam, quàm corporis: minùs horrescens carnis mortem, quàm fidei detrimentum: malens pro justitia agonizare, quàm meticuloso silentio Ordinis inhonestatẽ, & periculũ animarũ dissimulare. Itaque qualiter post laudabilem, & in omni religione perspicuam vitam, ad palmã martyrij pervenerit, succincta, quantũ possum⁹, relatione pandamus. Monachus quidam nobilis quidẽ genere, sed degener moribus, contra formam & honestatẽ Ordinis vbique vagabatur, frequentans curias Principum, & secularibus negotijs seipsum impudenter ingerens: in omni conuersatione sua magis se gyrovagũ, quàm monachũ claustralem ostendens. Hunc Dõnus Gerardus Abbas Clarevallẽsis, zelo justitiæ, & Ordinis æmulatione succẽs⁹, teneri jussit: & ablatis ei tam equis, quàm omnibus quæ habebat, venerabili viro Dõno Petro Abbati Igniaci ipsum cõmisit: quatenus in domo ejus regulari districtione coercitus, omni denique vagationis licentia decisa, pœnitentiã ageret vel invitus. Et licet pastor bonus laudabili intentione ad correctionẽ fraterni erroris hoc fecerit, malign⁹ tamẽ ille sinistrã suspicione præuentus, minùs sana intentione hoc factum esse murmurabat: ideoque vnde meliorari debuerat, deterior effectus est. Nempe diabolicũ spiritũ tota mente concipiens, horrendum virus immanitatis & sæuitiæ spirabat: & tãquam crudelissima bestia pij patris cruorem sitiebat. Accidit interea, vt Dõnus Gerardus Clarevallis Abbas partes Germaniarũ ingrederetur, gratia visitandi Cœnobia, quæ in partibus illis habet Claravallis. Inter eundũ verò contigit eũ Treverim deuenire, Belgicæ primæ Metropolim: quæ olim nobilissima & secunda Roma vocata, nunc vastitate ruinarum suarũ quid olim fuerit, demonstrat. In hujus suburbio ciuitatis extat famosum Cœnobium, quod S. Mathiæ nomine vocatur, eoquòd corpus ejusdẽ sanctissimi Apostoli integrum illic requiescat: quod Helena Augusta Constãtini magni mater à Iudæa translatum ibidẽ honorificè recondidit. Accedit autem ad auctoritatem conferendã loco, quòd discipulorum beati Petri Apostoli, scilicet Eucharij, Valerij, atq; Materni, corpora in crypta ejusdem Ecclesiæ decenter locata, magna fideliũ deuotione coluntur: qui beati à præfato Apostolo directi, primi Germaniæ populis verbum salutis, & trophæum crucis prædicauerunt: quiq; diebus suis tres nobilissimas Germaniæ ciuitates, Treverim, Tungrim, & Coloniam, Pontificat⁹ honore insigniter illustrarunt. Ad præfatam itaque Treverorum ciuitatẽ Dõnus Abbas Gerardus veniens, gratia hospitandi Cænobium S. Mathiæ petijt: atq; ab Abbate & fratribus ejusdem loci officiosissimè susceptus est. Sed is qui non tam corporalis commodi, quàm spiritualis emolumenti gratia illò diuerterat, intẽpestæ noctis silentio surgens oratorium petit, cryptã ingreditur, ante memorias prædictorũ Confessorum Christi corpore pariter & mente ꝓsternitur, affectuosis precibus sibi suisq; diuinum auxilium per eorũ suffragia postulatur⁹. Ast vbi protelata oratio gratiam deuotionis promeruit, infusa deuotio mentẽ dila-

B. Gerardus gyrovagum Igni. circludit.

Corpus S. Mathiæ & S. Helena Treviros translatum.

tauit, dilatata mens cælestium secretorũ capax effecta est, vidit repente eosdem Domini Cõfessores cælesti gratia refulgentes prope se assistere: quorum vnus, idest, Eucharius, talibus eum verbis allocut⁹ est. Frater, ne timeas, neque paueat cor tuũ in aspectu nostro. Nos enim sumus, qui ab Apostolo Petro directi, primi in his partibus Christũ euangelizauimus, ego quidem Eucharius, isti quoque fratres mei Maternus & Valerius: quorũ opem flagitaturus memorias nostras adisti. Quapropter & nos fidei & deuotioni tuæ congaudentes, per voluntatem Dei ad te venimus: super ijs quę in corde tuo versantur, consilium tibi daturi. Voluntas tua & propositũ cordis est, vt officio prælationis absolutus, & mordacibus negotiorũ tumultibus exoneratus, soli Deo & tibi vacare incipias: sed scire debes, quoniam hæc voluntas tua non est secundùm voluntatẽ Dei. Quocirca suadeo & admoneo, ne gradum honoris, quem Diuina largiente gratia consecutus es, temerè deseras: sed constans esto, & viriliter age: quia in proximo est, vt à Domino visiteris, & pro laboribus tuis immarcessibilem gloriosæ victoriæ coronã adipiscaris. His dictis disparuere, Abbatẽ qui hęc audierat & viderat, stupore pariter & admiratione confirmatum relinquentes. Interea cœptum accelerat iter, domos pro quibus partes illas adierat visitat: & jucunda sua prǽsentia & doctrina fratres in Dei laudibus & sacri Ordinis obseruatione feruentiores reddidit: prædictę visionis dulcedinẽ mente reuoluens, vimq; verborum quæ audierat, quòd scilicet in proximo à Dño visitandus esset, sedula meditatione pertractans. Cæterùm affectuosiùs de eisdem Sãctis, qui sibi apparuerant, cogitare incipiens, mirabatur valde de anima B. Materni vbinã fuisset, vel quali vita vixisset, spatio quadraginta dierum illorũ, quibus corp⁹ ejus in sepulchro jacuit, antequàm per baculũ Apostoli resuscitaretur. Et quasi pœnitentia duct⁹ ingemuit: quòd cùm in prędicta visione cõgruam satis oportunitatẽ quærendi nactus fuisset, minimè hoc quęsisset. Explicitis ergo negotijs, pro quib⁹ ierat, Treverim reuertitur, sed minimè apud S. Matthiam hospitatur. Nam quidã potens & diues homo de eadẽ ciuitate magnis precibus extorserat ab eo, cùm priori vice illic fuisset, quatenus in reditu suo benedictionem domui ipsius dare dignaretur. In eadem itaque domo susceptus hospitio priusquàm cubitũ iret, Conuersum suum secretiùs alloquitur, & vt duos equos sibi ante lucem sternat, imperat: ipseq; solus cum eo ad Sanctum Matthiam vadat. Paret ille, dictisque tempestiue matutinis, Abbas orationis gratia corpora sanctorũ deuot⁹ inuisit. Vbi dũ lacrymosis precibus attentiùs insistit, magno Dei munere eosdem sanctos eodẽ schemate quo priùs, videre promeruit. Tum verò S. Eucharius respiciẽs ad Abbatem, & protensa manu ad S. Maternum, dixit. Ecce iste frater meus est Maternus: sciscitare ab eo quod vis. Cumque nutaret ille, & prę reuerẽtia & gloria vultus eorum nihil respondere pręsumeret, beatus Maternus sic ad eum locut⁹ est. Meritò, frater carissime, caues frontosè requirere, quod scire desideras: quia tam profundã judiciorũ Dei abyssum, & à sensibus humanis prorsus seclusam, scrutari velle, temeritatis esse videtur. Quia tamen pius magis quàm curiosus scrutator es: arcanum hujus secreti tibi, quantũ capere potes, patefaciã. Tu cogitas, & sedula mentis intentione versas, vbinam anima mea fuerit, vel quali vita vixerit spatio quadraginta dierũ illorũ quibus corpus meum in sepulchro jacuit: & hoc scire ardenti pietatis affectu desideras. Scito igitur, quia sicut infans intra viscera clausus viuit, nec tamẽ

S. Euchar. Matern. & Valer. Treuirorum Apostoli.

De hac visione & præcedenti vide notas nostras.

sentit

sentit, sic eram ego in visceribus terræ jacens, & somno mortis in corpore dormiens, Deo tamen in anima viuens: in cujus omnipotenri præsentia jam tunc eram, quod postea resuscitatus in oculis hominum futurus eram. Hac ergo gemina visione & allocutione Sanctorũ Dõnus Gerardus Claræuallis Abbas confortatus, studebat de die in diem proficiens, Christo sedulum exhibere famulatum: tantò certior de imminente sibi termino vitæ; quantò minùs falli posse, vel fallere velle, sciebat nuntiũ cęlestem, qui hũc in proximo esse prædixerat. *Caput* XXVII.

Domnus Gerardus visitans Igniacense Cœnobium crudeliter occiditur.

IGitur eodem anno, quo hanc beatam visioné viderat, imminente tempore, quo sanct⁹ Abbas hostia Christi effici mereretur, & agni immaculati pedissequus sanguinem pro justitia, sicut ille pro vniuersali Ecclesia fũderet, visitationem domorũ suarum secundùm Ordinis instituta facere proposuit: & inter cæteras etiã Igniacum adire decrevit. Fratres autem, quia belluinam pseudo-monachi illius rabiem, quem suprà à Domno Abbate correptum, & in eadé domo sub pœnitentia constrictum retulimus, suspectam habebant, monebant Dõnum Abbatem, vt cautiùs se haberet: ne fortè, quod vehementer abhorrebant, lucerna in Israël extingueretur. Ille verò metu mortis intrepidus, & totũ se diuinæ voluntati cõmendans: nec propter mortem, si immineret, ea quæ officij sui essent se intermittere posse dicebat. Cumque in procinctu itineris positus jam pararet exire, frater quidam spiritualis accedens, vt secretiùs sibi loqui dignaretur, orabat. Quo impetrato, lacrymosis suspirijs cœpit rogare, ne iter quod propòsuerat exequeretur: dicens sibi per revelationé ostensum, quia si tunc Igniacum venicet, crudeli morte esset perimendus. Cui vir Dñi respondit. Care frater gratias ago solicitudini tuę pro me: sed scire te volo, quia non facio animam meã, id est temporalem hanc vitã, pretiosiorem quàm me: nec omnino expedit mihi, vt quod ex debito officij, quo indignus fungor, facere incumbit, meticulosa mortis imaginatione territus intermittam. Quis enim scit, si tentat me Dominus meus? Quis item nesciat, omnipotenrem esse Deum: qui si voluerit, mortem quã tu imminere dicis, & quam ego secura conscientia me non meruisse confido, facillimè auertere poterit? Quòd si noluerit: nos tãquam servi inutiles ipsi⁹ per omnia voluntati obsecũdare necesse habem⁹. Ipsius ergo voluntas de nobis & vobis fiat. Sic dixit, & fratres õnes diuinę gratiæ cõmendans, in spiritu fortitudinis iter quod proposuerat aggressus, Igniacum pervenit. Vbi ab Abbate ejusdem loci beatæ memoriæ Domno Petro cunctisque fratribus cum multa, sicut dignum erat, reuerentia susceptus, jucundũ se & affabilem exhibebat vniversis. Cumque singulis publicè & privatim de salute animarum, & de Ordinis observatione loqueretur: etiã illum, de quo suprà diximus, non monachum, sed detestabilem parricidam mox futurum, ad se vocari pręcepit. Qui cùm venisset, Pater sanctus hostia Christi post paululum futurus dulcissimis eũ verbis adorsus monere cœpit: vt quod causa salutis animæ ipsius factum fuerat, patienter ferret: se nullo modò quidquã rancoris adversus eum habere, imò verò sicut filium suum carissimum amplecti paratũ, si correctioné ejus sanctæ humilitatis & patientiæ indicijs deprehendere potuisset. At ille, qui cũ diabolo ab initio homicida existente vnus jam spirit⁹ effectus fuerat, ne scel⁹ horrẽdi parricidij, ꝙ jamdudũ mente conceperat aliquo modo ꝓpalaretur,

Fratri cuidam mors Abbatis reuelatur.

Igniacum venit B. Gerardus, ibidem pro iustitia occidendus.

& sic effectu malitię suæ priuaretur: tamquã callidissimus serpens capite demisso simulabat se ea quæ dicebantur humiliter audire: verbum etiã mansuetudinis & pacis proferebat ore, quam non habebat in pectore. Exhilarabantur fratres, & superducto falsę humilitatis habitu, quo se pestifer ille, ne deprehenderetur, induerat, dignos pœnitentię fructus sperabant: nilq; min⁹ fieri posse putabant, quàm quòd in tam brevi tam horrendi facinoris perpetratione seipsum æternę mortis & dãnationis laqueo innecteret. Postero die fratribus ad nocturnæ synaxeos officiũ persolvendum congregatis, dum ex more de via venientiũ Dõno Abbati oblatum fuisset, quaten⁹ de matutinis exiens lassitudinem ex itinere contractam nocturna quiete repelleret, sicut erat fervens spiritu, perstitit: & toto vigiliarũ spatio diuinis laudibus vigilanter intendens, quasi jam præsago spiritu quæ super eum ventura erant prænosceret, futuro se agoni præparabat. Quid plura? Finitis laudibus dum secundùm consuetudinẽ Ordinis Prima continuatim subjungeretur, Domnus Abbas de Choro exijt, dormitoriũ ascendit: inde ad abluendas manus descensurus, quatenus finita hora, ad celebranda sacra mysteria expeditior occurreret. Quod execrabilis ille non monachus, sed parricida, nequiter deprehendens, nequiùs insecutus est eum: & in loco dormitorij, quẽ tanto facinori perpetrando congruum præuiderat, tamquam leo paratus ad prædã, in insidijs se occultabat. Vir itaque Domini rediens, & per Dormitoriũ versus gradus quibus in Claustrum descenditur incedens, ad insidiarum locũ peruenit. Et ecce filius ille perditionis subitò exiliens, impetum fecit in eum: & cultrum acuminatũ longum & latũ visceribus ejus immergens, crudeliter scindendo, secando, fodiendo, vsque ad spinã dorsi peruenit. Sed sicut verus Agnus Dei Domin⁹ noster Iesus Christus, non quidem coram tondẽte, sed coram sacras manus ac pedes fodiente, obmutuit, & non aperuit os suũ: sic & iste verus imitator & hostia Christi coram terribili laniatore & fossore viscerum suorũ non modò clamorem, sed vix aliquam vocẽ doloris emisit. Tum verò Deo odibilis, & hominibus invisus ille homicida, cùm cratem costarũ obsistere sentiret, ne sacrũ corpus sicut volebat transfodere posset: grauibus tormentis grauiora superaddens, detestabilem sicam intra viscera versando atque reuersando, omnibus modis satagebat, ne pater sanctus vivus de manibus ejus euaderet. Mitis verò pastor execrabilem ipsius instantiam perhorrescens, leni voce dixit ad eum. Quæso frater, parce, cesset jam manus tua: quia nullomodò de cætero viuere potero. Ad quam vocẽ malignus ille pernici cursu aufugit: & dæmonũ præda factus, vltricem tanti sceleris conscientiam secũ ferebat. Venerabilis autem Abbas recollectis viribus, per gradus quibus in Ecclesiã descenditur, tam horrendo vulnere confossus descendit: sed cùm ad extremos gradus venisset, prę nimia sanguinis effusione sentiens defectũ corruit, & tamquam exanimis jacebat. Nutu verò Dei Sacrista per Ecclesiam incedens jacentem offendit: sed quis esset, aut quare illic jaceret, in tenebris discernere non poterat. Territus itaque vehementer, concitus candelam accendit: & admoto lumine Patrem Sanctum recognouit. Protinus ergo lamentabiliter exclamans, & heu, heu, congeminans, Fratres vniuersos ad tam miserabile spectaculum concurrere fecit. Ipse etiam Domnus Abbas Petrus adfuit: & videns MARTYREM CHRISTI in sanguine suo volutari: lachrymosis suspirijs internum cordis prodebat dolorem.

Ficta pseudomonachi humilitas.

B. Gerardus in morte Christi patientiam imitatur.

B. Gerardus Martir iure dicitur.

Itaque manibus fratrum lugentium in infirmitorium est delatus. Vbi verò paululùm conquieuit, recollecto spiritu immensas ōnipotenti Deo gratias agere cœpit; quòd eum in præsenti tam dura morte puniri permitteret: ne pro peccatis & negligentijs suis post mortem in purgatorijs locis grauiores pœnas exsolueret. Triduum, si bene memini, post ea superuixit: in quo spatio sacramentis Ecclesiasticis munitus, deuotis precibus & pijs sancti desiderij votis ad beatitudinem futuræ vitæ suspirabat. Occisori suo ex corde indulsit: & omnes qui aderant attentiùs precabatur, vt si fortè comprehenderetur, nil mali à quoquàm pateretur. Speciales filios suos Claræ-vallenses ex intimo cordis affectu diuinæ gratiæ commendauit: sicq; sancta illa anima carne soluta, tantò liberior, vt credimus, æthereū penetrauit cælū, quantò duriùs hic camino tribulationis & horrēdæ mortis extremitate purgari meruerat. Sacrum corpus ejus basternæ impositum, diuinis psalmis & hymnis per totam viam resonantibus, Domno quoque Petro Abbate fun⁹ cum magna reuerentia prosequente: Claram-vallem honorificè delatū est. Vbi quàm sublimi & manifesta reuelatione, de gloria martyrij ejus, idem Abbas certificari meruit, ad commendandam posteris tanti martyris memoreferre non incongruum puto.

Purgatorius ignis.

Caput XXVIII.

Quod Domnus Abbas Petrus de glorificatione Christi martyris Gerardi per revelationem certificari meruit.

CVM à conventu Claræ-vallis pro commendatione beatæ animæ missa solemniter, sicut moris est, celebraretur, prefatus Domnus Abbas Petrus sacro altari astabat: solita sua deuotione salutarem hostiam immolaturus. Qui licet hilaritatem vultus intuentibus se prætenderet, erat tamen tristis & mœrens valde super tam indigna morte pij patris: maximè quòd in domo sua, scilicet Igniaco, Dominus tam immane scelus fieri permisisset. Cumque diuersis cogitationibus æstuaret, reputans ne fortè propter peccata sua hoc accidisset: vidit repente visibili specie beatissimum Bernardum à dextris altaris stantem; eū quoq; de cujus morte lugebat, Domnum Gerardum à sinistris: vtrosque inæstimabili claritatis gloria refulgentes. Quorum visione obstupefactus dum attonitus hæreret: dixit ad eum beatus Bernardus. Cur, quæso, tamquam mortuum luges eum, cujus transitoria mors in perennitatem beatæ vitæ commutata, pretiosa est in conspectu Domini? Et protensa manu ad martyrem Christi Gerardum, qui in sinistra parte altaris stabat, en inquit, iste est frater meus, cujus funeri debitas persoluitis exequias: qui quantò crudeliorem & indigniorem mortem in oculis hominum pertulisse visus est, tantò majori gloria à Domino sublimatus, inter victrices & purpuratas martyrum cateruas sortem suæ vocationis accipere meruit. His dictis, tam iocunda visio ab oculis intuentis sublata est. Tanta verò lætitia & securitas de glorificatione dilecti amici sui, in corde ejus qui hæc videre & audire meruerat, successit: vt non jam quasi mortuū plangendum putaret: sed propulsato omni mœroris & dubietatis nubilo, tamquam fidelissimum intercessorem apud omnipotentē Dei misericordiā habendū censeret. Hanc reuelationē à piæ memoriæ Dōno Gerardo quodā priore Claræ-vallis, postea Euerbacensi Abbate audiuim⁹: qui quantæ veritatis, puritatis, & innocentiæ vir fuerit, norunt ij qui cū eo conuersati sunt;

S. Bernard. & Gerard. Petro appa-rent.

de quo etiã à senioribus Clarævallis referri audiuimus, quia cùm ad manus beatissimi Bernardi accederet, quatenus se per eum Ordini & domui Clarævallis redderet: idem venerabilis pater in spiritu Dei loquens, audientibus qui aderant, innocentiæ ejus testimoniũ reddidit dicens. Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est. Exequiarum itaque celebritate, luctu mixto gaudio, peracta, & spiritualibus ejus filijs tanti patris non tam temporalem mortẽ ejus lugentibus, quàm gloriosæ victoriæ ipsius, qua de inimico, pro justitia fortiter occumbens triumphauit, congratulantibus: sanctũ corpus ejus ante fores oratorij Claræuallis in cellula, quæ olim ob receptionem corporum sanctorum Confessorum Bernardi & Malachiæ constructa fuerat: in sarcophago super pavimentum exaltato venerabiliter conditum est. Igitur dum fama pretiosæ mortis ejus, quomodo scilicet innocẽs pro iustitia & zelo Ordinis crudeli morte mulctatus esset, vbique vulgaretur: ad aures sũmi Pontificis, beatæ videlicet memoriæ Alexandri, peruenit. Qui quoniã speciali eũ dilectione pro suæ reuerentia sanctitatis amauerat, multo pietatis affectu super tam indigna morte ipsius contristatus est: ipsumq; tanti facinoris patratorem excõmunicatum & extorrem à societate omnium fidelium habendum censuit. Evolutis post hæc aliquantis annis, crudelis ille carnifex, qui tantũ scelus cõmiserat, pœnitentia ductus summũ Pontificem adijt: atq; ad pedes ipsius misericordiam postulaturus corruit. Domno verò Apostolico quærenti, quis esset, vel quid mali cõmisisset, ego sum, ait, ille, qui Gerardum Abbatem Clarævallis occidi. Cùmq; Dõnus Papa dilectum olim sibi Abbatem nominari audisset, & authorem mortis ejus coram se positũ cerneret, totus inhorruit: & vehementer turbatus, minùs discretè, sicut dicitur, pede eũm repulit, dicens. Vade, fili perditionis. Quo audito miser ille cõncitus surgens recessit. Cardinales qui aderant, reuerenter accedẽtes suggesserunt Dño Papæ, quãvis sceleratissimum hominem, non debere sine misericordia dimitti, Dñm Iesum in cruce pro crucifixoribus suis orasse: nec expedire Apostolatui ejus, si tam immite desperationis exẽplum posteris relinqueret. Quorum verbis territus Apostolicus, festinanter parricidã illum vocari præcepit: quoniam non propterea ad horam illũ repulit, vt desperandum de ipso censeret: sed vt horrorem & enormitatẽ tam immanis flagitij præcordijs ejus arctiùs imprimeret, & per hæc ad dura quæque pro scelere suo toleranda provocaretur Sed ô quàm terribilis est Deus in consilijs super filios hominum: quoniam nemo valet corrigere, quẽ ille neglexerit. Cùm enim ad jussum Põtificis miserabilis ille peccator à ministris quaquaversum quæreretur, non in consistorio, non in palatio, sed nec in vniuersa vrbe inveniri potuit: quòve deuenerit, vel quali fine defecerit, vsq; hodie ignoratur.

Gerardi Prioris Claræ-vallis innocentia.

B. Gerardi Abbatis Corpus honorifica sepultura donatum.

Parricida, à Papa primùm repellitur; mox quæsitus nõ comparet.

Caput XXIX.

De piæ memoriæ Domno Henrico septimo Claræuallis Abbate, postea Albanensi Episcopo Cardinale.

GLorificato per martyrij palmã beato Gerardo sexto Clarævallis Abbate, Domnus Henricus Altæcumbæ Abbas, ad sabbatismũ populi Dei jam in septima ætate quiescentis, cui dicit spiritus, vt requiescat à laboribus suis, desiderio, vita, & moribus, suspirans: septima ordinatione nobilis illius in sincera religione Clarævallensis congregationis, spiritualis pater electus est. Hic venerandus pater nobilis quidem genere, sed longè nobilior virtutum generositate, à primis adolescentiæ suæ annis in sanctuario Dñi locatus, ma-

num misit ad fortia: magis eligens ferre jugum Domini suaue, & onus ejus leue, quàm dici & esse filius Belial, id est absq; jugo: plùs appetés pro Christo Dño humiliari cũ mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis, ac per hoc in sorté illius cadere, qui est rex super omnes filios superbię. Porrò dies adolescentiæ suæ tanta puritate & innocentia pertransiit, sicque canos sapientię in annis tenerioribus induerat, vt dum vix adhuc limen virilis ætatis attigisset, merito magis religionis & prudentiæ, quàm ætatis, sequester inter Deũ & homines constitueretur: & vicarius Filij Dei factus, nomen pariter & officium patris & pastoris adipisci mereretur. Quam tamen prærogatiuam honoris, vel potiùs pondus solicitudinis, semel susceptum, tanta fidei & deuotionis alacritate administrauit: vt internus ille judex, discretor cogitationũ & intentionum cordis, qui in manu omnium signat, vt nouerint singuli opera sua: fidelem in minori dispensatione probans, maiori cũ charismatum gratia sublimare decerneret. Nempe maturiori jam ætate, virtutibusque in habitum versis, Abbas Clarçvallensis factus, rigoré disciplinę per quem alios ad tramitem justitię cogebat, in seipso minimè neglexit: sed quantũ dignitas officij sui patiebatur, ad cómunis vitę socialitatem se constringens: ipsi etiam labori manuũ aliquoties pro tempore cum cæteris fratribus insudabat. Cæterùm, quàm sanum consiliũ dederit Sapiẽs omnibus in sublimitate constitutis dicens, *Quantò magnus es, humilia te in omnibus*, quãque acceptum sit Deo, si Prælatus propter timorem ipsius duris etiã & vilibus laboribus carnem suam castigare non dedignetur, pius Dominus huic famulo suo demonstrare dignatus est: qui eum pro quadã negligentia sua, quam, dum labori manuũ ardentiùs insisteret, contraxerat, nec tam gravé fuisse putabat: mirabiliter simul & misericorditer corripere voluit. Accidit enim quadam vice, vt idem venerabilis Abbas tempore secationis colligendo fœno instans, in pratis grangiæ, quæ trans flumen Albam sita, proxima est monasterio Clarçvallis, cũ fratribus suis impigrè laboraret. Et ecce dum ferventiùs operi insisteret, frater quidã festin⁹ aduenit: nuntians, vnũ de Conversis infirmis, ęgritudine prçvalescẽte morti appximare: & propterea gratiam inunctionis desiderare. Abbas autem sciens, cæteros sua præsentia roborari, & ad laborandũ ferventiùs incitari, ægrè nimis tulit, se ab opere divelli: ideoq; vnum de senioribus vicarium pro se misit, qui eidem infirmo solemne inunctionis officium impenderet. Quod vbi factum est, frater ille sacramentis ecclesiasticis contra aëreas potestates rite munitus, in pace vitam finivit. Post hæc die quadam dicto Cópletorio dum clara adhuc luce fratres se in lectulis suis collocassent, ipse etiam Dónus Abbas vigilans in lecto suo jacebat. Cui sic jacenti monachus quidam, qui paulò ante prędictum fratrem vita decesserat, visibiliter apparuit, sicq; ad eum locutus est. Scias domine pater, quoniam frater ille, qui proximè defunctus est, mox vt carnis induvias exuit, ante thronum gloriæ Domini nostri Iesu Christi à sanctis Angelis præsentatus est. Vbi cùm subtilissima examinatione vita eius discutitur: tandem ad ea, quæ circa eum in extremis agenté gesta sunt, discussionis scrutinium processit. Cùmque benignus Iudex quęreret, si omnia quæ circa morientes fratres fieri solent, rite circa eũ adimpleta fuissent, responsum est, quia rite: excepto eo solo, quòd Abbas dum labori ferventiùs instaret, eum in propria persona inungere neglexisset: sed pro se vicarium misisset. Quapropter Domin⁹ me vocans, cujus cum cæteris tremendę ma-

Iob. 41.

Henricus adolescẽs Altacumbæ fit Abbas.

Eccli. 3.

Sacramentum Extre. vnctionis.

Monachus defunctus Henrico apparet.

jestati astabam, dixit mihi. Vade, & ex parte mea dic Abbati, quatenus pro hac negligentia sua, cuncto tempore vitæ suę singulis diebus septē psalmos pœnitentiales persolvat. His dictis, nuntius cælestis, dum ea quæ intus audierat foris nuntiasset, ad Dominū mittentem redijt: à quo, licet foris apparens, intus minimè recesserat. Abbas verò cū tremore & admiratione multa quæ audierat mente pertractans, diuinę pietati ex intimo corde gratias retulit: proprio experimēto probans, irrefragabili veritate subnixam esse sententiam, quam de Domino testatur Apostolus dicens, quoniam *Ipsi cura est de nobis*. Humillima itaque obedientia pœnitentiam sibi à summo omniū Abbatum Abbate injunctam suscipiens, tanta curavit solicitudine observare: vt etiam postea factus Albanensis Episcopus Cardinalis solitus esset familiaribus suis dicere, quia si hoc articulo premeretur, vt vnum è duobus modis omnibus fieri oporteret, scilicet in die sancto Paschæ, seu Natalis Domini, aut missam aut psalmos illos obmittere, potiùs missam intermitteret. Benedictus igitur Deus in donis suis, & sanct⁹ in omnibus misericordijs suis, qui in his nouissimis diebus tam perspicuis & evidentibus revelationibus consolatur humiles servulos suos: vt per hoc à visibilibus abstracti, invisibilibus pedem fidei fortiùs imprimamus: certissimè scientes, quoniā visibilium & invisibilium ipse vnus & solus est Dominus: qui incōprehensibili majestate sua soli polique patriam, vnam facit esse Rempublicam.

Pœnitentia Henrico Abbati à Christo imposita.

1. Petri. 5.

Caput XXX.

De Conuerso, qui per gratiam Dei, & orationem venerabilis Abbatis Henrici, damnationis sententiam euasit.

FRater quidam laïcus in Claravalle quidem aliquandiu conuersat⁹, sed sub castissima Claręvallensium disciplina nequaquam fuerat nutritus, verùm de alia domo illuc transmissus, crimina grauissima, quę in priori domo sua commiserat, vsque ad ipsum mortis articulum, horrenda cordis duritia, sine confessione & pœnitentia abysso pessimæ celabat conscientiæ. Hunc Deus omnipotens, in cujus ditione & voluntate vniuersa sunt posita, tam liberaliter quàm misericorditer ab æternæ damnationis voragine, jā jamque super caput ipsius imminentis, eripere dignatus est. Pressus enim grauissima infirmitate, cùm iam mortem vicinam adesse sentiret, diuina gratia, quæ quandoque miseris & indignis peccatoribus miseretur, illustratus: accito confessore peccata sua confiteri voluit. Liuida verò malignorum spirituum caterua, quæ quantum in ipsa est, semper gratiæ Dei aduersatur, timens, ne per salutare confessionis antidotū peccatorem perderet, quem diu laqueis suis irretitum in continenti se rapere posse præsumebat, tanta vi malitiæ suæ super eum irruit: vt perdito flaminis officio diutius permanens, mutus jam vltimum trahere flatum videretur. Pius verò Dominus, qui sicut nouit parcere supplicantibus, ita novit etiam debellare superbos; sicut quondam typicum illum Pharaonis exercitū mediæ noctis silentio per columnam ignis & nubis respiciens contriuit: ita & nunc medię noctis silentio per intercessionem, sicut credimus, beati Bernardi, sanctorumque, qui in Clara-valle requiescunt, tyrannicam dæmonum superbiam increpans & fugans, reum suum absoluit: redditoque linguæ officio, ad confessionis sacramentum animauit. Denique cùm fratres infirmarij sollicitè circa eū obseruarent, & jam nullus aliud, nisi mortem illius præstolaretur: ecce repente medię noctis hora instante aperuit oculos: & absolutè loquens, se

Dæmonum quanta invidia.

quid valeat oratio sāctorum.

confiteri velle, fratribus indicauit. Tunc velociter accersito venerabili Dño Henrico Abbate, confessus est ei, loquens in amaritudine animæ suę, & dicens. Ego peccator immundus, ego omnium flagitiosissimus, confiteor Deo, & tibi pater, quia cùm essem pridé in monasterio meo, nomine Esró, quod situm est in Dacia, ex quadam fornicaria filium genui: & neq; confessionem, neq; pœnitentiá, super hujusmodi scelere hactenus egi. Proinde nunc cùm obmutuissem, maligni spiritus miserrimam animã ad loca infernalia rapuerunt: ibique vidi supplicia, quibus mox exutus corpore mancipandus ero ad puniendum. Ibi quoq; ad cumulum damnationis meę filium meum jampridem mortuũ reperi, iniquitates meas arguentem & exprobrátem mihi hujusmodi verbis. Heu detestande peccator, heu execrande proditor castitatis & religionis, numquam natus fuisses, nũquam adultus fuisses: quasi qui non esses, de vtero ad tumulum translatus fuisses: quoniá exigente malitia tua, ego in istas perduci merui miserias. His igitur auditis & visis conturbor, atque coarctor nimis: tum propter ejusdem filij mei imputata pœnalitate, tum pro mea ipsi⁹ jamjáq; imminente damnatione. Cùm ergo hæc audisset discretus & prudens pater Domn⁹ Abbas Henricus, commota sunt viscera ejus vehementer, super tãta tribulatione peccatoris in supremo agone periclitantis. Vnde & salutaribus verbis aggrediens hominem cœpit eum omnimoda argumentosæ pietatis instantia ad spé venię animare: consulens & suadens efficacibus monitis, ne vnquá aliquo modo de ineffabili misericordia potentissimi Redéptoris diffideret: sed plena fidei devotione clamaret & diceret ei. Credo Dñe, quia si etiam in profundũ inferni demersus fuero: inde me potens est misericordia tua liberare. Tandem itaque injuncta pœnitentia, factaque absolutione, Abbas dimisit ægrotũ, seq; recepit in dormitorium. Vix hora transierat, & ecce denuo, solicitante infirmo, Abbas ad eum revocatur, ac sine mora revertitur. Ad qué sic ait infirmus. Obsecro te Dñe pater, miserere mei, & ora pro me misero peccatore: quia modo postquá tibi locutus sum, ad loca pœnarum reductus sum: vbi etiam significatũ est mihi, quoniam propter confessionem quam miserante Deo feci, & propter pœnitentiá quam accepi, per gratiam Dei liberandus sum ab æternæ damnationis voragine: in purgatorijs tamen supplicijs scelera quæ cõmisi, & omnia peccara mea vsq; ad novissimũ quadrantem exsoluturus. Quia verò minùs purè confessus sum, & absque pura confessione salvari nequeo, magno Dei munere ecce secunda vice redire permissus sum, quatenus virus, quod adhuc remordet conscientiá, per salutarem confessionis potionem evomere festinem. Confiteor itaq; Deo, & tibi pater, quòd à quodam fratre tunicam vnam sine licentia accipere præsumpsi: & de hoc proprietatis & inobedientiæ crimine hactenus sine confessione & pœnitentia vixi. Itaque religiosus & pius pater Henric⁹, tantá diuinæ bonitatis abũdantiam super tanto peccatore vehementer admirans, & tamquá bonus pastor oviculæ perditæ quidem, sed inventæ congratulans: facta denuo absolutione, pœnitentiaq; injuncta, infirmũ & pœnitentem tenerrimo pietatis affectu gratię Dei cõmendauit, Qui etiam infirmus orante Abbate animæquior factus, & ipsa serenatione vultus statum suum melioratũ esse significans, rursus obmutuit: & post modicũ intervallum in pace quieuit. Quis accusabit aduersus electos Dei? Si Deus justificat: quis est, qui condemnet? Ipsius omnipotentię soli licitum & possibile est, de eadem massa generis hu-

Infirmus pœnas Inferni videt.

Iob. 30.

Pœnitentiæ & Confessionis efficacia

Proprietatis crimen.

Rom. 8.

mani facere aliquod vas in contumeliam, aliquod in honorem: nec quisquam valet ei dicere, quare sic fecisti: cujus judicia vera justificata in semetipsa: cujusq; misericordiã ab æterno & vsque in æternum super timentes eum sicut nullus ex omnibus filijs hominũ, sic nec quisquam ex omnibus virtutibus Angelorũ comprehendere poterit. Sicut namq; conscius ille cælestium secretorũ Augustin⁹ super sententiam illam, quam in Euangelio ait Dñs, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum*, dicit, *Quem trahat Pater omnipotens, vel quem non trahat: quare illum trahat vel non trahat, noli velle discutere seu judicare, si non vis errare.* Cæterùm sicut beati nimis, qui tam speciali priuilegio gratiæ salvari merentur, vt hic de quo locuti sumus, sic èconverso miseri & infelices nimis, qui talium exemplo peccata sua vsq; ad mortis articulũ confiteri dissimulant: temeraria valde impudentia eandẽ se gratiam in extremis suis consecuturos præsumentes: cùm Dominus per Psalmistam dicat, *Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus*, quia pauci sunt, qui in sanguine peccatorum perdurantes hanc gratiã consequantur: sed neque priuilegia paucorum faciunt cõmunem legem: ideoque quicumque de misericordia Dei tam superbè pręsumunt, & temp⁹ gratiæ quod prę manibus, per negligentiam suam perdunt: cùm tempus gratiæ transierit, & horror & caligo sempiternę mortis lucẽ hujus vitę contenebraverit; tũc sicut capiuntur pisces hamo, & aues laqueo, sic capientur miseri tempore malo: tunc omnipotentis Dei tremendã majestatẽ, quam nunc despiciunt peccata hominum propter pœnitentiã benignissimè dissimulantem, sentiẽt justissima & sævissima districtione peccata supplicijs numquã finiendis punientem. Igitur reuerendissim⁹ pater Henricus Abbas Clarę vallis, dũ quotidianis virtutũ incrementis ad meliora proficeret, & opinio sanctitatis ejus clara vbiq; vulgaretur: volũtate & electione summi Pontificis, fratrũ quoque Cardinalium consilio annuente, in Albanensem Episcopum Cardinalem assumptus est. Quam dignitatẽ adeptus, sic ea quæ Pontificis erant exequebatur, vt primę suę professionis & humilitatis nequaquã immemor existeret: foris auctoritatem sacerdotio condignã prætendens, sed intus luctũ monachi in spiritu contrito & corde humiliato sacrificans, obtutibus interni inspectoris placere festinabat. Factus autem Episcop⁹, Clarãvallem suam oblivioni minimè tradidit, sed sincero eam semper dilexit amore: honori & vtilitati ejus tam in curia Romana, quàm alibi, vbicũq; poterat, fidelissima deuotione intendens. Consummatis verò feliciter diebus vitę suę sepultus est in Claravalle, in loco quem sibi elegerat, & magno desiderio pręoptauerat: qui locus medius est inter memorias sanctorũ Confessorum Christi Bernardi & Malachiæ, quéque ea intentione sibi ad locum sepulturæ præelegit, vt in die generalis resurrectionis præfatis sanctis adhęrẽs, quidquid meritorum sibi deerit in se, sanctissimorum contubernalium suorum meritis adipiscatur.

Misericordia Dei etiã Angelis incomprehensibilis.

Ioann. 6.

Psalm. 15.

Priuilegia paucorũ non faciunt communem legem.

Ex Abbate Claravallis Henricus fit Albanensis Episcopus Cardinalis.

Caput XXXI.

De venerabili viro, Domno Petro octauo Claræuallis Abbate.

POstquam mater vniuersalis, videlicet Sancta Ecclesia Romana, quæ habet plenitudinem potestatis, in partem solicitudinis asciuit Domnũ Henricum quondam Clarę vallis Abbatem, cùm quęrerent enixiùs Abbates & fratres Clarę vallenses, quem in locũ ejus subrogarent, citò de proximo obtulit se fragrantissima virtutum suaueolentia Domni Petri Abbatis Igniacensis

censis, cujus suprà mentionem fecimus: qui hanc specialem gratiam ab hominibus sui temporis obtinuerat, vt sanctus & bonus, electus ex millibus prædicaretur. Hunc itaque dignum dignorum successorem, octavum Claræ-vallis Abbatem vnanimo consensu elegerunt: dignum, inquam, qui pro suæ reuerentia humilitatis ad altiorem locum ascendens, templi Domini, quod ex viuis lapidibus ædificatur, minister constitueretur: de quo per Ezechielem dicitur, quoniam in octo gradibus ascensus ejus: hoc significante Spiritu Sancto, quòd per gradus octo principalium virtutum ad octauam æternæ beatitudinis ascenditur. Iste Dei famulus, cùm ante susceptum regimen Claræ-vallensis Ecclesiæ perfectus & sanctus judicio omnium habitus fuisset: tamen tamquam præterita conuersatio sua nullius momenti fuisset, ad nouum agonem seipsum extendere cœpit: studens modis omnibus dare voci suę vocem virtutis, id est, vt quæ ore docebat, opere non destrueret: omnia justa & sancta factis magis, quàm verbis, ostenderet: Patrum quoque præcedentium vestigia continuè prę oculis haberet: præcipuè Sanctissimi Patris nostri Bernardi, cujus se indignum vicarium judicabat. Cúmque cæteris floreret virtutibus, gratia tamen mansuetudinis ita decoratus erat: vt in habitu, in incessu, in vultu, in locutione ipsius, nihil aliud, nisi sanctæ humilitatis, quæ altiùs in corde ipsius radicauerat, judicia reniterent. Denique uniuersa ferè domus administratione in temporalibus Cellararijs & provisoribus ejusdem domus cómissa, ipse soli Deo vacare, salutique animarum intendere proposuit. Nempe quotiescumque exoccupatus esse poterat, in auditorio solus in silentio, demisso in terram vultu sedebat: vt siquis de junioribus, vel infirmioribus fratribus multitudine tentationum percussus, seu quavis molestia grauatus fuisset, liberam eum adeundi facultatem haberet: quem etiam continuò, secundùm datam sibi gratiam, salutaribus monitis, & dulcissimis ædificationum eloquijs, ad agonis pro Christo suscepti tolerantiam roborabat. Cæterùm, quàm rigidus castigator corporis sui fuerit, ex hoc satis apparet, quòd numquam duabus tunicis & duabus cucullis simul, sed aut vna cuculla & duabus tunicis, aut vna tunica & duabus cucullis, etiam in asperrimo frigore vestiebatur: botis quoque rarissimè vtebatur. Frugalitati verò & parsimoniæ intantum operam dabat, vt ipsis quoque cómunibus cibis parcissimè vtens, magis qualecumque sustentamentum fragilis corporis quærere, quàm gulæ irritamentis indulgere se comprobaret. Semper in corde, frequenter & in ore habebat: se indignum, se insufficientem esse, qui tantam domum regeret: se minùs idoneum, minúsque discretum, ad quem de vniuersis mundi partib⁹ tanta Abbatum & fratrum multitudo respicere deberet, Vnde etiam Regi Francorum, cui propinquus erat, quadā vice dixisse fertur. Vide, domine mi Rex, quòd ego tantillus homuncio, nullam prorsus habens personam, mentis etiam & rationis inops, tam sublimem domum regendam suscepi: & timeo graviter, ne fortè per imprudentiam & insufficientiam meam, status Claræ-vallis, qui hucusque inviolatus permansit, labefactetur. Cujus humilitate Rex admodum delectatus, respondit ei. Cur, domine Pater, in tantam pusillanimitatem temet ipsum dejicis: vt curam animarum, quas Deo auctore regendas suscepisti, deserere velis? Ne quæso, ita feceris: sed secundùm gratiam tibi à Domino collatam, curam

Præconium, quo adhuc viuens laudabatur B. Petrus

Ezech. 34.

Humilitas B. Petri,

B. Petrus Regi consanguineus.

Dominici ovilis vigilanter exercere non negligas. Tu tantùm esto Abbas intus, in ijs quæ ad honorem Dei, & ad salutem animarum pertinent: ego foris ero Abbas, in omnibus quæ ad vtilitatē domus vestræ spectant, possessiones vestras tutando, & ab omni exactione liberas reddendo: omnem etiam qui maligna voluntate vos quolibet modo inquietare præsumpserit, Regiæ animadversionis vltione feriendo. Purissimam & Deo placitam hujus beati viri in sancta religione conversationem manifestiùs indicat gloriosa illa revelatio, quam suprà expressimus: per quam glorificationem Christi Martyris Gerardi quondam Clarævallis Abbatis, non solùm spiritualibus, verumetiam corporalibus oculis & auribus videre & audire dignus fuit. Quàm verò copiosa supernæ gratiæ dulcedine perfusus fuerit, quamque non inefficax pro sceleratis & peccatoribus intercessor extiterit, mirabilis illa & verè memoria digna Balduini militis & sceleratissimi peccatoris in extremis conversio manifestè declarat. Quæ qualiter acciderit, non ad impunitatem promittendam criminosis, sed ad honorem Dei, & ad consolationem pœnitentium proferemus: sicut idem reuerendissimus Abbas eam cuidā fratri multis precibus exoratus seriatim exposuit: cujus verbis fidem non adhibere, omni religioni detrahere est. Porrò memoratus frater scripto, quæ audierat, cōmendauit: vnde & nos ea quæ dicturi sumus, ipsius verbis expressimus.

B. Petri vita quàm sancta fuerit.

Caput XXXIII.

Qualiter omnipotens Deus cuidam sceleratissimo peccatori, meritis & precibus venerabilis Petri Abbatis pœnitentiæ fructum concessit.

Miles quidam, nomine Balduinus, dominus castri, quod in territorio Remensi situm Guiza nuncupatur, cùm esset homo bellicosus & strenuus armis, postposito timore Dei multa mala quotidie perpetrabat: rapinis, incendijs, cædibus, cæterisque similibus diabolicis operibus frequenter insistens. Hoc autem solummodo boni in eodem esse videbatur, quòd virum sanctissimū Petrum tunc Igniaci, postea Claræuallis Abbatē, cum tota domo Igniacensi sincerè diligens magnificè honorabat: multūque de ejus meritis confidebat. Neque verò id frustra, quemadmodum rei exitus declarauit: vt adimpleretur sententia, quam Dominus in Evangelio ait, *Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem justi accipiet.* Nam cùm adhuc esset in ætate virili, contigit eum lęthali ægritudine pressum ad extrema perduci. Proinde misit quantocyus nuntium, rogans & supplicans, quatenus prędictus Abbas ad se venire dignaretur. Qui concitè veniens, invenit hominē jam penè consumptum, & linguę officio penitus destitutū. Sed orante Abbate sancto, larga benignitate Christi Domini nostri indulta est protinus ægro loquendi facultas, & voluntas confitendi. Confessione verò cum multa cordis contritione facta, voluit in continenti mundū deserere, & habitum sanctæ Religionis assumere. Conjuge autem ipsius, quæ plus corpus mariti sui, quàm animam diligebat, multa pertinacia ne hoc fieret prohibente, dilatum est interim votum: donec illa de sospitate ipsius penitus desperata, tandem suum dedit assensum. Qui gavisus vehementer de impetrata conversionis licentia, mox ad supra-

Quàm sit vtile diligere sanctos.

Mat. 10.

prædictam Igniaci domum transferri se fecit: futurus ibidem monachus, si vixisset. Sed morte accelerante soluta est protinus anima ejus à corpore, amarissima contritione ingemiscens ac pœnitens vehementer, quòd temp⁹ pœnitentiæ sine pœnitentia transegisset. Cumque defunctus fuisset, factæ sunt de eo revelationes multæ præfato Abbati, cæterisque senioribus loci: quas quia longum est omnes explicare, paucas ex pluribus annotare curauimus. Eadem igitur nocte qua defunctus est, apparuit in visione cuidã viro religioso, quasi de lecto se erigẽs: in quo graui ægritudine pressus jacere videbatur. Cui cùm ille adminiculum ferre conaretur, ait. Non est mihi necesse, frater, vt teipsum fatiges. Sanctus namque Benedictus sub cujus alas, licet indignus, confugi, adjutor est mihi fortissimus: ipseque me mittit ad Donum Petrum Abbatem vestrum, vt ab eo monachus fiam. In ipsa nocte cùm idem venerabilis Abbas pro anima peccatoris sed pœnitentis solicitus & anxius valde existeret: cœpit animo pertractare, qualiter homini mortuo tanta peccatorũ mole gravato succurrere posset. Hæc illo cogitante, subitò astitit ei quidam, cujus vultum non agnoscebat, quem tamen Angelũ Dñi fuisse credebat, respondẽs cogitationibus ejus & dicens. Magno adjutorio indiget. Hauddudium verò est, quin de ipso mortuo diceret. Et his dictis, statim ab oculis ejus sublatus est. Itaq; sanctus Abbas accepto diuinitus hujusmodi responso, liquefactus est totus pietatis & fraternæ cõpassionis vnguento: & mox conversus ad orationem altaria Sanctorum circuibat, eorũque suffragia pro salute defuncti medullitus implorabat. Cumque hoc ardẽti pietatis affectu diutius actitaret: ex infirmitate fragilitatis humanę tãquã mœsto & fatigato somnus obrepere cœpit. Tenuiter verò obductis palpebris, cùm nec plenè vigilans, nec plenè dormiens sibi videretur: repente apparuit ei Satanas, vultu terribili minaciter fremens aduersus eum & dicens. Quid? Balduinum auferes mihi? Et cùm hoc dixisset, in impetu furoris exilijt in eum, coarctans & cõprimens vehementer, Qui statim expergefactus, ita se omnibus membris astrictũ reperit, vt ea mouere non posset: sed verbũ Dei non fuit alligatum. Dixit itaque ad insatiabilem illum homicidã. Adjuro te, spiritus immunde, per sanguinem Iesu Christi filij Dei, quem pro nobis miseris & peccatoribus in cruce fundere dignatus est: & per gloriosã ejus genitricem & virginẽ Mariam: quatenus huic animæ confessę & pœnitenti nocere non præsumas. Et cùm hoc dixisset, diuina virtute coactus reliquit eum diabolus, & fugit. Ipse verò in sua relaxatione defuncti liberationem intelligens, resumpta orandi constantia, magis ac magis interim precib⁹ insistebat. Tanta nãque in illa hora devotionis gratia perfusus est, tantamque de Dei misericorbia fiduciam mente concepit, quantam nũquam in vita sua fuerat expertus. Vnde etiam indubitanter credidit, suas suorumq; fratrum supplicationes pro eodẽ defuncto diuinitus exaudiri. Mane ergo facto cùm Capitulo fratrum prę͂sideret, omnes in cõmune solicitè rogat, attentiùs monet: quatenus pro anima peccatoris, qui ad ipsos in supremo necessitatis articulo confugisset, devotas preces effunderent: multasq; & diuturnas orationes statuens, ipse per dies triginta penè quotidie Sacrificium nostræ redemptionis pro ejus anima offerre curavit. Porro per totum tricenarium ilud vix aliqua dies præterijt, quin memorato Abbati, aliquando quidem dormienti, aliquando etiam, quod magis mirum est, vigilanti, idem defunctus (sc. Balduinus,) appareret, interdum quoque flexis genibus &

S. Benedicti intercessio pro defũcto.

B. Petri pietas & orationes pro defuncto.

Sacrificium pro mortuis.

junctis manibus corá eo stans supplicare videbatur, vt pro se orare non desisteret. Contigit autem in ipso tempore, Abbatem quédam monachorum nigri Ordinis, quem miles ille adhuc in carne viuens aliquando grauiter injuriaverat, ad eandem domú Igniaci hospitandi gratia diuertere. Gauisus verò reuerendissimus Abbas Petrus, quòd hanc quoq; occasioné adiuvandi peccatricem animá sibi præstitisset Dñs, supradictum Abbatem duxit ad tumulum defuncti: obsecrans in Christi amore, vt eum absolveret ab illa injuria, quam suadente diabolo in ipsum cómiserat. Quo statim sine dilatione, tum propter honorem Dei, tum propter compassionem fraternæ misericordię, quod petebatur concedente: ecce in ipsa nocte defunctus ille Dóno Abbati Petro gratulabundus apparuit: ostendens ei corpus suum purgatú à lepra, qua se ab olim contaminatum fuisse insinuabat. Præterea in facie ipsius apparuit immensi cujusdam vulneris penitus obducta cicatrix: cujus sanitas recèns deletum ostendebat esse piaculum, quod in Abbatem cómiserat. Post hęc autem, cùm jam Dominus declarare vellet, exauditas fuisse in conspectu suo preces sancti Abbatis fratrumque ejus, pro anima pœnitentis illius, in ipso sancto die Parasceves, iam inchoato circa haram noná diuino officio, in ipsa inquam hora, qua Dominus Iesus Christus pro peccatorib⁹ crucis supplicium subire & morté gustare dignatus est, cùm idem venerabilis Abbas indutus sacerdotalibus juxta altare præsideret: apparuerunt ei duo juuenes præclaris vultibus, & sericis vestib⁹ renitentes: qui eundem Balduinum defunctú dextra lęvaq; incedentes ad altare deduxerunt. Transeuntes verò coram Abbate, convertentes se ad eum dixerunt. Ecce Dónus Balduinus. Erat auté ipse defunctus nigris quidem vestimentis, sed tamen bonis & decoris amict⁹: quę quasi de Isembruno esse videbantur. Quod videns sanctus Abbas, lætatus est valde: nimirú intelligens in vestibus nigris pœnitentiæ signú, & in repręsentatione ipsius ad altare certum reconciliationis indicium. Vt verò reconciliationis hujus omnis à corde famuli Dei remoueretur scrupulus: qui priùs crebrò apparere solebat intercessionis opé flagitans, deinceps nec ipsi Abbati, nec alteri cuiquá apparuit: vt etiam per hoc magna misericordia Dei se in numero pœnitentiú, & in purgatorijs locis ad similitudinem Dei reformandorum receptú fuisse declararet. Quis, rogo, diuinæ bonitatis & cleméntiæ viscera super nos miseros & peccatores dignè æstimare sufficiat? Sed sicut certissimè credit catholica mater Ecclesia, Dominú Iesum pro peccatorib⁹ & impijs in passione & in morte sua innocentissimú sanguinem suum fudisse: ita prorsus incertissimum est, quisnam sit ille, qui ad redemptionis hujus sacramentum pertineat, vel quis ille, qui non pertineat: ideoq; meritò judicare prohibemur, neq; de quantúlibet sceleratissimo peccatore præcipitem ferre sententiam: quia qualis quisque sit hodie, vtcúque æstimare possumus, qualis verò crastino futurus, omnino scire nó possumus. Neque enim solùm quidam per gratiam Dei de peccatis & vitijs transeunt ad remedia pœnitentiæ: verumetiam, quod omni lacrymarú fonte plangendum est, terribili nimis judicio Dei, de virtutibus & sanctis operibus nonnulli tádem dilabuntur ad vitia. Ergo qui stat, in timore & tremore videat ne cadat: qui autem cecidit, modis omnibus solicitus sit vt resurgat. Vbicumq; enim lignum humanę naturæ in morte carnis ceciderit, siue ad austrú, siue ad aquilonem, ibi erit: id est, aut cum Christo, qui est vera vita, in æterna beatitudine: aut cum diabolo, qui est vera mors, in perpe-

Absolutio, id est condonatio iniuriæ mortuo exhibita

Die passionis B. Petro apparet defunctus.

De nullo peccatore iudicare debemus.

Eccle. 11.

tua dănationis miseria. Perpende itaque lector, quàm carus & accept⁹ Deo fuerit iste beatus Abbas Petrus: cujus meritis & precibus donauit hominem peccatorē, qui ob multiplicitatem & enormitatem scelerū suorum vix vmquam de profundæ mortis voragine respirare posse videbatur. Quòd si ante susceptum regimen Clarẹvallis tam perfectus fuisse dignoscitur: postquā pastor & rector hujus religiosẹ domus fieri meruit, de qua, sicut beatus Bernardus in quodam sermone suo testatur, optimos & pretiosissimos animarum redditus singulis annis colligit Deus: nihilne meritorum illi accreuisse putabimus? Accrevit vtique: quia priorem religionem suā posteriore sanctitate multiplicibus virtutum incrementis cumulauit: sic Marthẹ inquietas in semetipso castigans occupationes, vt Mariæ quietem per sacræ contēplationis studium toto mentis complecteretur affectu: sic subditos arctam & angustam viā incedere docens, vt legem quam alijs imponebat, primitus hanc tenendā esse, in sua sancta conuersatione demōstraret. Consummatis igitur laudabiliter diebus vitæ suæ, debitū vniuersitatis exsoluit: & qui aliquandiu in lacrymis seminauerat, claudens oculos in morte carnis, in gaudio immortalis vitæ dulcissimos laborum suorū manipulos ẹternaliter metit. Venerabile corpus ejus in cellula, qua suprà diximus martyrem Christi Gerardum positum, in sarcophago super pauimentum exaltato cum condigno honore reconditum est: vbi cum beato collega suo in pace in idipsum obdormiens & requiescens, generalis resurrectionis diem, & gloriam, quẹ tunc sanctis reddetur, feliciter præstolatur.

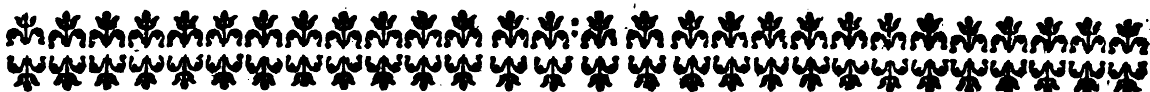
Annui animarum redditus ex Clara-valle Deo soluti.

Sepultus Petrus iuxta Beatum Gerardum.

Recapitulatio supradictorum.

DE virtutib⁹ & laudabilis vitẹ præconijs reuerendissimorum patrū, beati Alberici primi, & beati Stephani secundi Cistercieñsis Cœnobij Abbatū, necnon & sanctissimi Bernardi primi Clarẹvallis Abbatis, eorūq; successorum, quasi de spatioso & florido campo non inutiliter, vt reor, ista decerpsimus, & fratribus nostris lectioni studentibus, ex lectione quoq; proficere cupientib⁹, tāquam vernantissimos flosculos apposuimus: Dei oīpotentis misericordiā postulantes, quatenus non tantùm Cistercio & Clarẹvalli, sed etiā vniuersitati Ordinis nostri patres tantẹ religionis & perfectionis ẹmulatores suscitare dignetur, vt omnes nos qui in Cisterciensi Ordine pond⁹ diei & ẹstus, quod institutores nostri indefesso studio portauerunt, nobisq; portandū tradiderunt, ferre decreuimus, non solùm ex lectione sacra prẹcedentiū Patrū exempla cognoscamus: verūetiam prẹsentium Patrum illuminati roboratiq; doctrina intra Dñici ovilis caulas, vbi intrantes & exeuntes pascua vitæ inveniamus, recipi mereamur. Nemo verò putet, nos hẹc de Cisterciensiū & Clarẹvallensium Abbatū sacra conuersatione ista conscripsisse, quasi nō & in alijs domib⁹ nostri Ordinis, prẹcipuè in illis quæ cū Cistercio & Clarevalle caput Ordīs esse noscuntur, Firmitate scilicet Pōtiniaco & Morimundo claruerint, patres vita & religione conspicui: cùm certissimè sciamus, in diuersis cœnobijs nostri Ordinis patres diuersarū gratia virtutū florentes extitisse: quorum meritis & precibus vsq; hodie per vniuersitatem cōgregationis nostræ vigor disciplinẹ & fervor sanctẹ religionis adjuuante Dño conservatur. Sed nos ea quæ de principaliū domorū Ordinis Patribus cognouimus, ad exēplum sufficere credimus: quorum & sanctitas sine præjudicio cẹterorū excellentior esse creditur, & auctoritas animum legentis ad reuerentiam amoremq; sacræ religionis faciliùs accendere speratur.

In pluribus Ordinis Cœnobijs floruere viri sancti.

DISTINCTIO TERTIA.

De quibusdam S. Bernardi fratribus & discipulis, alijsque Claravallis Religiosis.

CAPUT PRIMUM.

De Domno Gerardo fratre Sancti Bernardi, Cellerario Clarevallis.

IAM verò ad seniores, qui sub beatissimo Patre nostro Bernardo, & deinceps in Clarevalle claruerunt, stylum vertamus: viros verè Religiosos, contemptu sæculi sublimes: ordinis æmulatione ferventes: diuersorum charismatũ gratia tamquam sidera cæli relucentes: sanctæ contemplationis studio sine tędio mentis invigilantes, qui nomen & habitum monachi sanctis moribus & optima conversatione decorauere: vtque hoc quod dicebantur, verè essent, & admirabili deuotionis instantia elaborauere. Quorum primum tãquam primogenitũ, quod in lege Dño offerri pręcipitur, non immeritò ponemus Domnum Gerardum quondam Clarę-vallis Celerarium, germanũ fratrem sancti patris nostri Bernardi, plurimũque ab eo dilectum: qui quantò difficiliùs in initiis conuersioni consensisse visus fuit, tantò tenaciùs & sinceriùs postmodum in omni cõuersatione sua ejusdem conversionis exercitijs adhæsit. Cùm enim servus Domini Bernardus in adolescentia sua tamquã tenerrimus ligni vermiculus delicatus existens, Spiritu sancto præventus manũ ad fortia mittere proposuisset: conversionis etiam gratiã mente conceptam Dño vouisset: eodem quoq; spiritu inflãmatus conversionis socios quaquaversum colligeret: cùm jam cęteri fratres ejus salutaribus monitis assensum prębuissent, Gerardus salubre consilium difficiliùs admittebat: quia cùm esset miles in armis strenuus, juventutis robore valid⁹, magnæ prudentiæ, benignitatis eximiæ, & qui ab omnibus diligeretur, radicem cordis hujus mundi pompis & vanitatibus altiùs infixerat. Cumque obstinato animo fratris sui monita repelleret: Bernardus fide jam igneus, & fraternæ charitatis zelo mirũ in modũ exasperatus, scio, inquit, scio, sola vexatio intellectum dabit auditui. Et ecce pręsentialiter in latere ejusdẽ fratris sui lancea infixa ei apparuit præsagium futurorũ: moxq; digitum loco lateris in quo lanceã solus ipse videbat, apponens, veniet, inquit, dies, & citò veniet: cùm lancea lateri huic infixa pervium faciet iter ad cor tuum consilio salutis tuæ quod aspernaris: & timebis quidẽ, sed minimè morieris. Sic dictum, sicque factum est. Paucissimis namq; interpositis diebus circumvallatus ab inimicis, capitur & vulneratur juxta verbũ fratris sui, lanceamque ipsi lateri, eidemque loco, quo prędictum fuerat, trahens, & mortẽ quasi jam præsentem perhorrescens, clamabat. Monach⁹ sum, monachus sum Cisterciensis. Nihilominus tamen capt⁹, & in custodia reclusus est. Porrò de vulnere præter spem citò convaluit: propositum verò seu votũ quod vouerat, non mutauit. Cumque frater ejus laboraret, vt erui posset sed nil proficeret: Gerardus magis ac magis contristari & anxiari cœpit, eoq; votum quod Domino vouerat, reddere prohiberetur: quodque cùm libe-

B. Gerardus beatorum Clara-vallensium primogenitus.

Difficiliùs cõuersus est.

Lancea vulneratus in carcerẽ truditur.

rum sibi fuisset, amore sæculi debriatus, vouere & reddere contempsisset. Bernardus verò, cùm nec loqui ei permitteretur, accedens ad carcerē clamauit. Scito, frater Gerarde. quia ituri sumus in proximo, & monasteriū introitui. Tu verò quandoquidem exire non licet, hic monachus esto: sciēs quod vis & non potes, pro facto reputari. Aliquanto itaq; tempore in carcere clausus & compedibus vinctus, didicit durum esse sibi contra stimulū gratiæ Dei recalcitrare: didicit inquam, fellea dulcedo amoris hujus sæculi quantis calamitatibus, quantisve amaritudinibus repleatur. Demum cum sufficienter & salubriter pro obstinatione sua castigatus à Domino fuisset: quadam nocte audiuit in somnis vocem dicentē sibi; hodie liberaberis. Eadem itaq; die circa vesperam divinitus cōpedes ejus confractę sunt, claustra etiam carceris sponte reserata sunt: exiensque Gerardus, per mediū illorum qui se captivauerant & recluserant liber incedebat. Sicq; à gemina captiuitate, corporis scilicet & animæ magna Dei misericordia liberat[9], ita vt ex sententia dicere posset, *virga tua & baculus tuus, Dn̄e, ipsa me consolata sunt*: cum fratribus suis, cęterisq;, qui in eadem spiritualis militiæ sacramenta jurauerant, Cistercium venit: tantò humiliùs & deuotiùs votū quod vouerat Dn̄o redditurus, quantò ex sola diuina gratia & voluntate, vouendi, & ejusdem voti implendi facultatem, tam manifesto miraculo edoctus, sibi inesse sciebat. Postmodum verò, cùm reverendissimus pater Stephanus Cisterciensis Abbas, beatū Bernardum & fratres ejus, cum alijs viris religiosis, ad ędificandam domū Claræuallis misisset, ipsumque venerabilem Bernardum cæteris præfecisset Abbatē, Dōnus Gerard[9] in eadē domo Cellerari[9] constitut[9] est. Quàm verò strenuè, quàmq; prudenter & humiliter, officiū sibi creditū administrauerit: meliùs ipsius beati Bernardi verbis, quàm nostris explicabimus. Cùm enim post obitū ejus idem venerabilis Abbas nobili illa sua facundia sermonem pijssimo luctu plenum in conventu fratrum faceret, inter cętera sic ait. [Scitis, ô filij, quàm justus sit dolor meus: quàm dolenda plaga mea: Cernitis nempe, quàm fid[9] comes deseruit me in via hac qua ambulabā: quàm vigil ad curam, quàm non segnis ad onus, quàm suauis ad mores. Quis mihi ita pernecessarius: cui æquè dilectus ego? Frater erat genere, sed religione germanior. Dolete, quæso, vicem meā, quibus hęc nota sunt. Infirmus corpore eram, & ille portabat me: pusillus corde, & confortabat me: Piger erā & negligens, & excitabat me: improvidus & obliviosus, & commonebat me. Quò mihi avulsus es? Quò mihi raptus è manibus, homo vnanimis, homo secundùm cor meum? Amauimus nos in vita, quomodo in morte sumus separati? Amarissima separatio: & quā omnino non posset efficere; nisi mors. Quando enim me vivus vivum desereres? Omnino opus mortis, horrendū diuortiū. Quis enim tam suaui vinculo nostri non pepercisset amoris: nisi totius suauitatis inimica mors? Ad omne quod emerserit, respicio ad Gerardū, vt consueverā: & non est. Heu tunc ingemisco miser, sicut homo sine adjutorio. Quem consulā in ambiguis, cui in aduersis fidā, quis portabit onera, quis pericula propulsabit? Nonne vbiq; gressus meos Gerardi oculi anteibant? Nonne tuū, Gerarde, pectus curę meæ noti[9] quā meū ipsius habebāt, familiariùs incursabant, acriùs vrgebant? Nōne in lingua tua illa placabili & potenti meā à sermonibus sęculi frequentissimè vendicabas, & amico reddebas silentio? Dominus dederat ei linguam eruditā: vt sciret, quando deberet proferre sermonem. Ita deniq; in prudentia res-

Gerardus divinitus è carcere educitur.

Psalm. 22.

Oratio funebris in obitu Gera. ser. 26. in Cant.

ponsionum suarum, & in gratia data sibi desuper, & domesticis satisfaciebat & exteris: vt penè me nemo requireret, cui prior fortè Gerardus occurrisset. Occurrebat autem aduentantibus, opponens se, ne meũ otium incursarent. Si quib⁹ sanè satisfacere per se non quibat, hos adducebat ad me: cęteros emittebat. O virum industriũ, ô amicum fidelẽ, & amico gerebat amorem, & officijs charitatis non deerat. Quis vacua recessit ab eo manu? Si diues, consilium: si pauper, subsidiũ reportabat. Nec quærebat quæ sua erant, qui se medijs ingerebat curis, vt ego vacarem. Sperabat enim, sicut erat humillimus, majorem de nostra quiete fructũ, quàm si vacaret ipse. Interdum tamen postulabat absolvi, & alteri cedere: quasi qui meliùs provideret. Sed vbi ille inveniretur? Nec petulanti aliquo, vt assolet, in eo officij detinebatur affectu: sed solo intuitu charitatis. Siquidem plus omnibus laborabat, & minus omnibus accipiebat: ita vt sæpe cum alijs necessaria ministraret, ipse egeret pluribus, verbi causa, cibo, aut veste. Gratias tibi frater de omni fructu meorum si quis est in Domino studiorum: tibi debeo si profeci, si profui. Tu intricabaris, & ego tuo beneficio feriatus sedebam mihi, aut certè diuinis sanctiùs occupabar obsequijs: aut doctrinę filiorũ vtiliùs intẽdebam. Cur enim securus intus non essem: cùm te scire agentem foris, manum dexterã meam, lumen oculorũ meorum, pectus meum & linguã meam? Sed quid dixi foris agentem illum, quasi interna Gerardus nesciret, & spiritualium expers esset donorum? Norunt, qui illum norunt spirituales, quàm verba ejus spiritũ redolerent. Norunt contubernales, quàm mores ej⁹ & studia non carnẽ saperent, sed ferverent spiritu. Quis illo rigidior in custodia disciplinæ: quis in castigando corp⁹ suum districtior: quis suspensior in contemplando, subtilior in disserendo? Quoties cũ eo disserens, ea didici, quæ nesciebam: & qui docturus adueneram, doctus magis abscessi. Nec mirũ de me: cùm magni ac sapientes viri idipsum nihilominus de illo sibi accidisse testentur. Non cognouit literaturam: sed habuit literarum inventorẽ sensum, habuit & illuminantem Spiritũ. Nec in maximis tantũ, sed & in minimis maximus erat. Quid (verbi causa) in ædificijs, in agris, hortis, aquis, cunctis denique artibus seu operibus rusticorũ: quid inquam, vel in hoc genere rerum Gerardi subterfugit peritiam? Cęmentarijs, fabris, agricolis, hortulanis, sutoribus atque textoribus, facilè magister erat. Cúmq; judicio omniũ omnib⁹ esset sapientior, solis in suis oculis non erat sapiens. Vtinam multos, etsi minùs sapientes, non plus tangeret illa maledictio, *væ qui sapientes estis in oculis vestris.* Scientibus ista loquor: & adhuc plura his de illo expertis & cõpertis. Parco autẽ: quia caro mea & frater meus est. Hoc autem securus addo, mihi vtilis in omnibus & præ omnibus fuit: vtilis in parvis & magnis, in privatis & publicis, foris & intus. Meritò ex eo pendebã totus, qui mihi totum erat. Solum penè reliquerat mihi provisoris honorẽ & nomen: nam opus ipse faciebat. Ego vocitabar Abbas: sed ille prę erat in solicitudine. Meritò requieuit in illo spiritus meus, per quem licebat delectari in Dño: prędicare liberiùs, orare securiùs. Per te, inquam, mi frater, erat mihi mens sobria, quies grata, sermo efficacior, oratio pinguior, frequentior lectio, & ferventior affectus. Heu sublatus es, & hęc omnia simul. Tecum pariter abierunt omnes deliciæ & lętitiæ meæ. Iam curę irruerunt, jam molestiæ hinc inde pulsant, & angustiæ vndiq; solũ me reperiũt, solæ mihi te abeunte rẽmanserunt: solus sub sarcina gemo. Aut ponere, aut

Gerardi sapientia.

Isai. 5.

oportuni

opprimi necesse est: quia tu tuos humeros subduxisti. Quis mihi tribuat, citò mori post te? Nam pro te, nolim: nec tua te fraudare gloria. Porrò superviuere tibi, labor & dolor. Exite, exite lacrymæ, jampridem exire cupiẽtes: exite, quia is, qui vobis meatum obstruxerat, cómeauit. Non sum insensibilis, fateor, ad pœnas: horreo morté, meam & meorum. Meus erat Gerardus, meus planè. Annon meus, qui frater sanguine fuit, professione filius, solicitudine pater, consors spiritu, intim⁹ affectu? Is recessit à me: sentio, læsus sum, & grauiter. Ignoscite, filij, imò si filij, vicem paterná. Doleo super te, Gerarde carissime: non quia dolendus, sed quia ablat⁹: & ideo fortassis dolendum mihi potiùs super me: quia bibo calicem amaritudinis. Vbi est, mors, victoria tua? Vbi est, mors, stimulus tuus? Gerardus te non formidat, larvalis effigies: Gerardus per medias fauces tuas transit ad patriá, non modò securus, sed & lætabundus & laudans. Plango igitur primùm super mea ipsi⁹ plaga, atq; hujus jactura domus. Plango deinde super pauperũ necessitatibus: quorum Gerardus pater erat. Plango certè & super vniversi nostri Ordinis statu, nostręque ꝓfessionis: qui de tuo, Gerarde, zelo, consilio & exẽplo, robur nõ mediocre capiebat. Plango postremò, etsi nõ super te: ꝓpter te tamé. Hinc prors⁹ afficior graviter: quia vehemẽter amo.]

1. Cor. 15.

Gerardus quàm vtilis õnibus esset.

Caput II.

De laudabili abstinentia Domni Gerardi Cellerarij.

HOC est testimonium, quod de vita & conuersatione dilecti fratris sui Gerardi reuerẽdissimus pater Bernardus perhibuit: quod nos de lógo Sermone ipsius diuersis in locis excerpentes, ad demóstrandas tanti viri virtutes, continuatim posuimus. Scimus verò fucũ adulationis, & tanti patris nostri verbis & sensibus, longè prorsus abfuisse: nec sanguinis affectione attractũ, vt vel vno verbo plus laudaret eum, quàm mera veritas laudandũ esse cẽsebat. Proinde si verũ est, imò quia verum est testimoniũ ejus: liquet profectò, perfectum in virtutibus fuisse famulum Dei Gerardũ: cui magno ad obseruantiá verę religionis exteriorum administratio nil oberat: quę tam multos à tramite disciplinæ claustralis solet auertere, & in barathrũ secularis conversationis immergere. Quis autem tantæ laudis pręconiũ dignè admirari sufficiat, quòd plus omnibus laborans, minus oĩbus accipiebat: quòd nullo petulantiæ affectu in officio suo detinebatur, quodquidẽ temporibus nostris rarissimũ est, sed solo intuitu charitatis: quòd cùm cęteris necessaria ministraret, ipse egebat in pluribus? Sanè ad cóprobandum, quàm fuit rigidus in obseruantia disciplinæ, quamque districtus castigator corporis sui, vnum ex laudabilibus factis ejus exempli causa ponemus: vt hi, qui sanctorum virtutes ad profectum suum scrutari satagunt, si fervẽtes in religione sunt, habeant, quod imitari debeant: sin verò remissi vel infirmi, habeant, vnde de se doleant. Solebat famulus Domini Gerardus, grangias ex debito officij sui circumiens, communi Fratrum mensa & victu contentus esse: aquam cum eis & ipse bibens: nec facilè aliud quid, præter communia pulmenta sibi patiebatur apponi. Accidit autem quadam vice, vt ad grangiam iturus infirmaretur. Quod sciens Conversus, qui cũ eo ire debebat, ad Priorem accessit: Cellerarium infirmari suggessit, timere se dicens, quia si aquam in grangia, sicut solebat, biberet, infirmitati ejus pondus accresceret. Iussu itaque Prioris vasculum vino plenum secum tulit, Cellerario penitus hoc ignorante: quod etiam ipsi

Testimoniũ S. Bernardi adulationis expers.

sedenti cum fratribus ad mensam obtulit: signum, sicut moris est, ex parte Prioris faciens, vt causa infirmitatis suę modico illo vino solus vteretur. Quãdo vero ille paupertatis & cõmunis vitę ferventissimus æmulator in hoc cõsentiret: vt cæteris omnibus aquam bibentibus, ipse solus poculo vini delectaretur? Erat autem vas aqua plenũ in medio positum: vnde fratres bibere debebant. Parumper ergo intra semetipsum, quid sibi faciendum esset, deliberans, continuò surrexit: & tollens vasculum vini, cunctis videntibus vrceo, qui aquam habebat, vinũ infudit: signum faciens, vt omnes biberent in cõmune. Malebat quippe corpus suum infirmitate periclitari, quàm vel in tantilla remissione abstinentiæ conscientiæ suæ maculã dare. De quo ejus tam religioso facto fratres ęxhilarati pariter & ædificati, delectabiliùs aquam illã biberunt, quàm si pretiosissimũ vinum eis propinari fecisset. Legebant nimirum in vita & moribus optimi Cellerarij sui, quàm contemnenda sit carnis illecebra: qui nec pro tuenda vel recuperanda corporis sui sanitate poculũ sumere acquievit, vnde infirmis occasionẽ scandali dedisse videretur.

Abstinentiæ exemplũ.

Caput III.

De pretiosa morte venerabilis viri Gerardi.

CVM pro sedando schismate petri Leonis S. Pater Bernardus tertia iam vice, vocante Dñō Papa Innocentio, Italiam intrasset, & magnis vbique signis & miraculis claresceret: Dõnum Gerardum Cellerarium suũ tamquam fidelissimũ adjutorem, prudentissimumq; consiliariũ, per omnia secum habebat. Contigit verò cùm essent Viterbi, vt idem Dõnus Gerardus grauissima valetudine correptus lecto decũberet: venerabilemq; Abbatem conturbatum vehemter, & consternatũ redderet. Cumque manifesta signa mortis exitũ imminere denuntiarent, servus Dñi Bernardus ęgerrimè ferens, comitẽ peregrinationis, & illum comitẽ, in terra relinquere aliena, nec resignare ijs, qui eum sibi cõmiserant, quoniã amabatur ab omnibus, sicut erat amabilis valde, cum fletu & gemitu conversus ad Dominũ, expecta, inquit, Dñe, expecta vsque ad reditũ: restitutum amicis tolle cũ jam si vis, & non causabor. Sed quõ pius & misericors Dominus humillimũ servum suum cum tanta contritione cordis in propria causa postulantẽ despiceret: quem tanta facilitate, quãta benignitate, in causis alienis exaudire continuè solebat? Nẽpe prętęr spẽ uniuersorũ tamquam de portis mortis ad vitã reuocatus, citò cõualuit Gerardus: perfectisque negotijs, pace sanctę Romanæ Ecclesiæ reddita, Leonina rabie penitus extincta, redierũt in patriam: cum exultatione vniuersę terræ reportãtes manipulos pacis. Haud multo verò post hoc elapso tempore, tãquam jam votis & desiderijs fidelis servi sui Bernardi satisfecisset Dominus, rursus Gerardus cœpit viribus corporis repẽte destitui, paulatimque ad exitũ appropinquare: qui occupationẽ quidem Marthę pro injuncto sibi officio patienter sustinuerat, sed vacationẽ Mariæ toto mentis conamine amplexus fuerat. Sentiens itaque se certissime migraturum, & de laboriosis hujus sæculi curis ad æternæ beatitudinis requiem transiturum, vbi vacare incipiens, gustaret & videret, quoniam suauis est Dominus: & comprobaret, nequaquam se carnali, seu sæculari aliquo desiderio in officio suo detentum fuisse: eleuatis in cælum oculis, Deus, inquit, tu scis, quòd quantum in me fuit, semper optaui quietem: intendere mihi, vacare tibi. Sed implicitum tenuit me amor tuus, & voluntas fratrum, & studium obediendi: super omnia verò Abbatis & fratris mei germana dilectio.

Gerardus S. Bernardi precibus subitò à morbo lethali conualuit.

Circa medium verò noctis, quã vltimam cũ miseris mortalib⁹ egit, mirum in modum exhilarato vultu in voce exultationis subitò erupit in illud Dauidicũ, stupentibus qui aderant. *Laudate Dñm de cælis, laudate eum in excelsis.* Iã enim huic beato viro nocte adhuc media diescebat, & vltima nox ipsius sicut dies illuminabatur: prorsus illa nox illuminatio ipsius in delicijs ęterni luminis, quod est Christus Dñs. Quomodo enim tenebræ non vertuntur in lucẽ, vbi cantando moritur homo, & moriendo cãtat? Vsurparis, ô inimica mors, ad lætitiam, cùm sis mater mœroris: vsurparis ad gloriam, glorię aduersatrix: vsurparis ad introitũ regni, porta inferi: fouea perditionis, ad inventionẽ salutis. Fratres itaq; qui aderant, tanti nouitatè miraculi attoniti, cucurrere citiùs, dilecto fratri ipsius S. Bernardo, hominẽ in mortem exultantem, & insultantẽ morti, nuntiantes. Qui cùm debilis & infirmus accelerans venisset, extrema jam psalmi quem cantabat ipso audiente clara voce cõpleuit. Et suspiciens in cælum, ait. Pater, in man⁹ tuas cõmendo spiritum meũ. Et repetens eundem sermonẽ, ac frequenter ingeminans, pater, pater, conversus ad sanctũ Abbatem & fratrem suũ, exhilarata facie: quanta, inquit, dignatio Dei, patrem hominum esse: quanta hominũ gloria, Dei filios, Dei esse heredes. Nam si filij, & heredes. Sic sancta illa anima in jubilo & exultatione spiritualis gaudij carne soluta, & hymnidicis Angelorũ choris admixta, tanto liberiori volatu sidereas petijt mansiones, quantò suũ nil in ea malignorum caterva spirituum invenire poterat. Funeri ejus sanctus Abbas & frater ipsius debitum cõmendationis & exequiarum officiũ dulcissima mentis affectione deuotè impendit: cùm tamen alijs flentibus ipse nõ fleret, sed erũpere gestientes lacrymas magna fidei constantia castigaret: ne quasi mortuum plangere & flere videretur illũ, quem de morte sua in ęterna vita & gloria sempiterna natum esse, non dubitabat.

Psalm. 48.

In morte lætus canit Gerardus.

Caput IV.

De Reuerendissimo patre Humberto, quondam Priore Claræuallis.

POstquam gratia & misericordia Dñi nostri Iesu Christi domus Claræuallis fundata est, & fragrantissima sacræ religionis ejus opinio multis facta odor vitę in vitam: inter cæteros, quos diuinæ bonitatis arcanũ consilium de diversis mundi partibus vocabat, plures religiosi viri, qui suis in locis perfecti in religionis observantia videbantur, audientes, quòd tam specialiter & excellenter magnificasset misericordiam suam Dominus cum domo eadem, & ejus sanctissimo Abbate, tamquam noui tyrones, ex emeritæ militiæ laboribus venientes, tantæ sanctitatis collegio sociari ferventissima spiritus deuotione cupiebant. Inter quos primi vel præcipui extiterunt, Humbertus Igniacensis Cœnobij primus Abbas, Renaldus, & Petr⁹, cognomento Tolosanus, Guillelmus, & Gerardus Farsensis: qui non vno quidem in loco, sed diuisis, & inter se distantibus prouincijs habitantes, ita se, ab ipsis infantiæ rudimentis, diuinis obsequijs mancipauerant: vt in omni virtutum gratia florentes, alienis, quasi perfectioribus, exemplis institui, minùs necessarium habere viderentur. Verumtamen mellifluam sanctitatis dulcedinem, qua cæteris sui temporis sanctis, beatus pater noster Bernardus, tamquam cedrus exaltata in monte Sion, supereminebat, crebra & certa relatione cognoscentes: tamquam verè mites & humiles corde, nec surda aure prætereuntes illud de Apocalypsi, *Qui sanctus est, sanctificetur adhuc*: priora sua nihili reputantes, sed in anteriora extenti:

Humbertus ex alio Ordine Claræuallem adiit, & alij multi.

Apocal. 22.

tanti & tam spiritualis patris magisterio prona & humillima se volútate subdidere. Quos etiam pro suę reverentia sanctitatis idem beatus Bernard⁹ vnico semper charitatis amplectebatur affectu. Nunc itaque de reuerendissimi patris Humberti purissima & verè monastica conversatione pauca commemorabimus: de cęteris verò suo loco, quod Dñs dederit, dicemus. Servus Dei Humbertus à pucrilibus annis in sanctuario Domini locatus, cùm iam per viginti annos in religione strenuè Dño militasset: tandé perfectioris & sanctioris vitæ desiderio Claravallem se contulit, in ipso fere principio domus illius. Vbi tantis virtutũ charismatibus effulsit, tantaq; mansuetudinis & charitatis gratia decoratus extitit: vt tamquã vnus de numero cælestium Seraphim vniversitatem congregationis ferventissima conversatione sua in amorem Dei vehementer accenderet. Ipse etiam sanctæ hujus & à Deo benedictæ congregationis speciali prærogatiua benedictus Abbas in vertice virtutum stans, neque ab homine religionis incrementa mendicare necesse habens, cùm esset tamen doctus vnctione Spiritus sancti, humiliora sectari potiùs, quàm sublimiora, Hũbertum Dei famulũ ad imitandum perfectionis exemplũ sibi proposuerat: ipsius virtutes admirari satagens, merita ejus magna & sublimia æstimare: ipsum sanctitatis exéplar, religionis formam, monasticæ puritatis speculum reputare: respectu illius conversationem suã nullius momenti pensare: sancti fervoris ipsius intuitu, sua licet feruentissima studia, tamquã minus habentia, diu noctuq; castigare: sciens nimirum omnem hominẽ consideratione infirmorum deficere, perfectorũ verò contemplatione quamvis in virtutibus consũmatum, propter ipsam sanctę humilitatis laudabilem curiositatem, adhuc virtutis incrementa reperire. Hinc idem B. Bernardus in quodam sermone suo sic ait. Vtinã, fratres mei, nos peccatores haberemus illam humilitatem in peccatis nostris, quã sancti viri habuere in virtutibus suis. Igitur venerabilis Humbertus missus postmodũ ad ædificandũm Igniacense cœnobium, & ejusdé cœnobij primus Abbas à beato Bernardo constitutus, impatientissimè ferebat, amicã sibi paupertatis humilitatis & subjectionis materiam esse subtractam. Denique ferre non valens pro speciosa sanctę quietis & contemplationis Rachele lippienté Liam, id est sæcularium negotiorũ inquietos tumultus supponi sibi, invito licet & renitente S. Bernardo, sarcinam curæ pastoralis deposuit, & Claramvallem rediens, nobili suo collo subjectionis & obedientię iugũ imposuit, quia nullum collũ nobile, nisi flexibile, quod etiam indefessus, tãquam jugum Domini suaue, & onus ejus leue, vsq; in finem vitæ suæ portauit. Cùm verò iá senuisset, & fatiscentibus membris vigor corporis defecisset, insuper varijs adversæ valetudinis incómoditatibus vrgeretur: erat tamen animus vigens & fervens in opere Dei, ita vt arduos Ordinis labores, quos vix robusta juuenũ ætas tolerare poterat, ipse senex & ferè decrepitus patienter, imò alacriter percurreret: remissiones verò & indulgentias misericordiæ, quæ senibus causa cópassionis impenditur, non solùm minimè appeteret, verũetiam concedere volentibus nequaquam acquiesceret. Peractis auté in Claravalle triginta circiter annis, felici agone consummatus morté lætus subijt: non ab ipsa consumendus, sed de ipsa in assumptione novę vitæ, & tunc in anima, & postmodũ in corpore gloriosissimè triumphatur⁹. De cujus transitu beatus Bernardus vehementer turbatus, quid de ejus excellentissima conuersatione sentiret, in conventu fratrum quodam sermone declarauit.

Humbertus é primis Claravallis monachis vnus.

S. Bernardus Hũbertũ sibi proponebat exemplar.

Hũbertus Abbatiale onus deposuit.

Serm. in obitu Hũberti.

Caput V.

Ex illo sermone colligitur, consummatum fuisse S. senem Humbertum in virtutibus.

COnsidera, lector, tamquam in brevi tabella, virum perfectæ virtutis corá oculis tuis eleganter depictum, ita vt ex sententia dicere possis, quoniam iste beatus vir monachus factus monachi vigilauit in actus: qui hoc quod erat habitu & nomine, solertissima industria elaboravit, vt esset etiam in rei veritate: indignissimũ fore reputans, vacuo nomine monachi sine virtutis opere gloriari. Sciebat nimirũ virtutem gradum esse ad gloriã, & vanam prorsus gratiam, fallacemq; pulchritudinem, quam non parturiret illa. Idcirco beatissime pater Hũberte, longè erit à te ironicum illud elogium, quo quidam, qui vacuo nomine monachi absq; virtutis opere in vita gloriatus fuerat, post mortem irrisus fuisse perhibetur. Si vestis pulla, rasum caput, ampla cuculla, quemquã justificant: hic homo justus erat. O quantũ distat inter lucem & tenebras: quàm magnum chaos firmatũ est inter filios iræ & filios gratię: quàm disparem sententiã hinc exeuntes excipiunt fictè religiosi & verè religiosi. Non erat Humbertus de numero fatuarum virginũ, quæ acceptis lampadibus suis detestanda negligentia oblitæ sunt oleum secũ sumere: erat de numero prudentum, de quo non fucatus adulator, sed verus laudator ipsi⁹ dicit, quòd fuerit cõpositus supra omnes homines quos viderit in diebus suis, vnus idemq; perseuerans omni tẽpore & omni hora: pulchrè eadem sententia, licet alijs verbis diffinitionem illã, qua poëta sapientem diffinit, repræsentans: *Constans ipse sibi, totus teres atque rotundus:* quod est vnum eundéq; perseverare, & omni tempore & omni hora. Sciendũ prętere a, hunc beatum virũ Priorat⁹ officio sub S. Bernardo in Clarauallè functum fuisse: ad quorũ doctrinam exemplaque virtutum vniuersa Claravallis irrigabatur sicut hortus deliciarum, & sicut paradisus Dñi: saliebatq; in singulis & in omnibus fons justitiæ in acquisitionem vitæ ęternæ. Quia verò memoria ejus in benedictione erit omni generationi fratrũ, qui in Claravalle Domino servituri sunt: in monumento, quo suprà diximus Dõnum Robertum secundũ Clarevallis Abbatem positum, quod est sub arcu in muro Claustri prope Capitulum, etiã reuerendissimi patris Humberti venerabile corpus reconditũ est: vbi & loculus qui sacra ejus ossa servat, titulũ nominis ipsius præfert: vt proinde fratres in Claustro sedentes, & ex lectione ferventissima sanctæ religionis ejus studia cognoscentes, quę tanta tamque magnifica fuerunt, vt ea literatum monimẽtis tradere beatissimus pater Bernardus non dubitaret: simul etiam tumbã sacrorum cinerum ejus prę oculis habentes, incalescant animis, oblivionem fugiant, torporẽ & negligentiam procul à se repellant: nec omnino nisi per arduos claustralis disciplinæ labores, coronam monachis propositam se adepturos esse præsumant.

Ironicum elogium in fictum monachum.

Horat.

Humbertus Prior Claravallis.

Vbi sepultus B. Humbertus.

Caput VI.

De Domno Odone quondam Suppriore in Claravalle.

FVit quidam de senioribus Claravallis, Odo nomine, Suppriorat⁹ officium in eadem domo per plures annos strenuè administrans: homo verè pauper spiritu, & humilis corde: qui à primis fere annis domus illius arduos labores, non solùm voluntariæ paupertatis, sed etiam duræ necessitatis, qua in novitate sua domus illa ob penuriam rerũ sępius cõstringebatur, tam alacriter percucurrit, vt tunc ferventior esse in Dei laudibus notaretur, cùm corporalibus subsidijs ex aliqua parte carere videretur. Tanta autem

inerat ei morũ suavitas, tantaq; mansuetudinis dulcedine tractabat couventum fratrum, quem, Priore aliàs occupato, assiduè ducebat & reducebat ad laborem vadens & inde rediens: vt vsq; hodie sancta illa congregatio memoriam abundantiæ suauitatis ejus cum gratulatione eructuet. Cùm autem fidelis pastor S. Bernardus, ruinis sacri corporis ejus crebrescentibus, magis ac magis ad depositionem vitę corruptibilis, & introitũ beatę incorruptibilitatis approximaret, omnipotens Deus, qui humilium vota nũquam despicit, huic beato Odoni secundùm desideriũ cordis sui concessit, vt ante patrẽ sanctum ipse decederet: ne post aurea sęcula, quæ sub tãto patre jucundissimè floruerant, ferrea, quę mox subsequutura erant, lugentibus oculis videre cogeretur. Quod etiam futurũ esse, ita Dñs vni ex fratribus, priusquam fieret, manifesta visione præostendere dignatus est. Aspiciebat namq; quidam frater in visu noctis: & ecce parabat vir beatissim⁹ Bernardus ascendere Ierosolymã, jamq; ipso in ꝓcinctu itineris erat. Ad quem venerabilis Odo reuerenter accedens, dicebat se præcessurũ. Cujus visionis sic ostensa est veritas, vt prędictus vir Deo dignus, ad cælestẽ Ierusalem, vbi vera visio pacis est, parantem jam egredi, & paulò pòst subsequuturum patrem sanctũ, felici functus legatione præiret. Post prædictam enim visionem idem famulus Dei Odo molestia corporis tractus ad extrema peruenit. Ad quem visitandum cùm beatus Bernardus ingressus fuisset, videns eum pauere & anxiari, quasi si minùs perfectè vixisset, & ob hoc ancipitem adhuc sententiam Iudicis expectaret: sic eum allocutus est. Quid trepidas, quid turbaris, ô anima beata? A diebus adolescentiæ tuæ deuotum Christo famulatũ in multis & magnis laborib⁹ exhibuisti: & exire formidas? Perge, perge securus, ego tibi in veritate dico: quia recto cursu ad creatorem tuũ peruenies, & sanctus coram ipso apparebis. Qua consolatione dilecti patris sui humilis Odo roboratus, placidiori vultu ad exitum tendens, & post modicũ hominem exuens, mortem perdidit, & vitam veraciter apprehendit. Vt autẽ pater sanctus sententiam, quam de eo protulerat, piæ humilitatis obsequio veram esse cõprobaret, corpore sancto adhuc in area jacente, antequã ad lauãdum deferretur, reuerenter accedens, funeris Deo digni vestigia sacra deuotè osculatus est: patenter cũctis ostendens, quanto honore digni sint, qui in exercitijs regulę, quam professi sunt, sine dissimulatione exercentur, & in via mandatorũ Dei, sicut in omnibus diuitijs, delectantur. Benedicti corporis ejus exuviæ in monumẽto, quo piæ memoriæ Hũbertum locatum diximus, ob reverentiã sanctitatis ipsius, reconditæ sunt: vbi felici pausatione requiescens, Salvatorem expectat Dominũ nostrum Iesum Christum: qui reformabit corpus humilitatis ej⁹ configuratũ corpori claritatis suę. Dicit Psalmista loquens ad Dñm. *Nũquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto?* Si enim dici libeat, quid est electis Dei omnis pressura, dolor, & angustia præsentis temporis, nisi quædã fictio laboris? Momentaneũ namq;, & leue tribulationis eorum, quæ in pręsenti est, immensum pondus gloriæ operatur in eis in sublimitate ęternę vitę: ad quã venerabilis Odo jã nunc in aĩa pervenisse, & postmodũ in corpore perventur⁹ esse, certissimè speratur.

Odoni concessum est mori ante S. Bernardum.

Anxium & timentem in morte erigit in spem S. Bernardus.

Sepultus est Odo cum Humberto in Claustro.

Psalm. 93.

Caput VII.

De Domno Guerrico quondam monacho Claravallis, postea Igniaci Abbate.

SAnctæ recordationis Dõnus Guerricus quondam Abbas Igniaci, dum adhuc sub disciplina beati Bernardi monachus esset in Claravalle, & re-

galibus sacrę doctrinæ vberibus lactaretur: haud degenerẽ se tanti patris filium moribus & vita probabat. Tantò siquidem sublimiùs arcem virtutũ cõscendere didicerat: quantò secretiùs, magno Dei munere, de incorruptionis titulo testimonio conscientiæ gloriabatur. Sicut enim ij, quibus secreta tanti viri nosse datũ fuerat, astruebant: immaculatam incorruptionis tunicam, duce gratia, vsq; ad exitũ vitæ conseruauit. Porrò quantę puritatis & integritatis fuerit vita & conversatio ejus, quamq; purissimum sanctæ deuotionis thymiama quotidie Deo in ara cordis incenderet, Domin[9] gloriosis & manifestis indicijs declarare dignatus est. Accidit namq; quadam vice, vt ad lectionem in vigilijs legendam ascriptus esset. Cumque se moueret de stallo suo vt ad gradum presbyterij veniens, sicut moris est, inclinaret: alius quidã spiritualis monachus, qui sanctorum ejus in Domino studiorũ curiosus scrutator esse solebat, non livoris vel inuidiæ peste tabescens, sed vt exẽplis ejus ad meliora provocaretur, obseruauit euntem. Itaque inclinante eo deuotè ante gradum presbyterij, ecce Angelus Domini de cęlo veniens, supradicto fratri spirituali cernẽte, veste candidissima & splendidissima induit eum: & per mediũ chori reuerenter deducens, vsque ad analogium cum eo ascendit: & stans juxta eũ, quousq; totam perlegeret lectionem, cum multa reuerentia ministri officio functus est. Qua perlecta, rursus per mediũ chori eum deducens vsq; ad gradũ presbyterij prosecutus est: illoque satisfactionem, quæ post lectas lectiones ante gradũ fieri solet, faciente, Angel[9] Dni recepta veste cælesti ab oculis hæc videntis sublatus est. Frater autem ille, cui tanta dignatione gratiæ Dei tam secretũ diuinę benignitatis donũ cognoscere datum fuerat, de gloriosa hac visione multùm ędificatus, didicit, ipsũ de quo talia videre meruit, verè esse Dei famulũ: qui Angelicæ puritati approximans, tanquam Benjamin amantissimus Domini, tota die cum illo in thalamo sanctæ contemplationis moraretur. Succedenti verò tempore venerabilis Guerricus factus Abbas Igniaci, qualem se exhibuerit, quàm strenuè officium sibi cõmissum adimpleuerit, non est nostræ parvitatis edicere. Planè quàm sanæ & vberis doctrinæ fuerit, luculentissimi atq; discretissimi, & verè spirituales Sermones ejus, quos in solemnitatibus præcipuis in conventibus fratrũ fecit, & à cantore ejusdem Ecclesię excepti sunt, manifestè declarant. Cæterùm supernus ille artifex, qui pressuris & tunsionibus varijs solet polire vasa misericordiæ, vt discernãtur à vasis iræ, continuis & grauibus infirmitatibus hunc famulum suum laborare permisit. Quas ille incommoditates patientissimè tolerabat: sciens nimirum, tantò se in futuro gloriosiorem de summi Regis manibus coronã percepturũ, quantò alacriùs in præsenti certaminis agone desudasset. In hoc tamen nimis contristabatur, & semetipsum valde humiliabat, quòd penè continuè conventum fratrũ deserere, & in infirmitorio jacere, causa debilitatis suę, cogebatur: nec poterat ita fratribus suis exemplũ quotidiani laboris præbere, sicut verbum sanctæ prędicationis impendere. Verùm quidquid minus habebat dę exercitio corporali: totum sinceræ pietatis affectus, & ardens in Deum deuotio supplebat. Conqueritur ipse debilitatem & insufficientiã suam in quodam sermone suo, ita dicens. *Amici venerunt ad me de via: sed non habeo, quod ponã ante illos. Non sum medicus, & in domo mea non est panis. Ideo dicebã ab initio. Nolite me constituere principem. Non enim debet præesse, qui non potest prodesse. Quomodo autẽ prodesse potest, qui nec medicus est, nec panem in domo habet: id est, nec artem nouit,*

B. Guerric. virginitatẽ semper seruauit.

Angelus Guerricum veste candidissima induit.

Serm. in Rogation.

quam sciat curare, nec doctrinam, qua sciat pascere? Hæc quidem dicebam, sed heu, non audistis me: principem enim constituistis me. Supererat igitur, ut qui non potui effugere periculū, confugerem ad remedium: & audirem super hoc illud Sapientis consilium. (Eccli. 32) *Principem te constituerunt, esto inter illos quasi unus ex illis. Sed væ mihi, quia neque hoc ipsum relictum est mihi. Sicut enim imperitia prohibet esse super alios: sic imbecillitas esse non patitur inter alios: & sicut spiritu non sufficio administrandum verbū, ita corpore deficio ad præbendū exemplum. Qui igitur idoneus non sum nec præesse nec coesse: ubi potero esse, nisi ultimum & tutissimū eligā locum, scilicet omnibus subesse? Et hoc quidem valeo: humilia, imò vera, de me sentiendo: nihilque me prohibet, imò plurimum veritas ipsa monet, subesse cunctis animo, licet præesse cogar officio.* (Vera humilitas.) *Tu Dñe Deus, ipse es, qui subesse mones: & nihilominus præesse jubes: à te expeto, ut humilem simul & utilem in injuncto me facias ministerio. Humilē, vera de me sentiendo: utilem, recta de te loquendo. Illud inspira cordi: hoc ministra ori. Da sermonem rectum & bene sonantem in apertione oris mei, qui dixisti,* (Psalm. 80.) *Aperi os tuū, & implebo illud: ut omnis familia tua benedictionibus repleatur.*

Caput VIII.

Quanta districtione Dōnus Abbas Guerricus conscientiā suam in obitu suo discusserit.

PErpende, Lector, sinceritatem conscientiæ sanctę viri hujus: qui tam fiducialiter sibi facile esse pronūtiat, quod paucissimis & perfectissimis diuina concedit benignitas, cunctis videlicet animo subesse, quāvis cogatur officio pręesse. Cùm autem fidelis servus Dñi Guerricus fidelissima distributione conseruis suis annona domini sui dispertita, plenus dierū & virtutū transiturus esset de hoc mundo ad patrem: tactus ægritudine, ipsiusque ægritudinis molestia ingravescente, ad extrema deductus est. Curiosiùs verò secretos angulos conscientiæ suæ eo discutiente, ne siquid fortè esset perperam gestum & inemendatum, districtum sibi Iudicē offensum redderet, & malignis spiritibus occasionem calūniandi præberet: recordatus est libelli Sermonum quem fecerat, simulq; memoriæ occurrit, patres statuisse, nullū absq; Generalis Capituli licentia libros facere debere. (Guerricus conscientiā discutit.) Et graviter ingemiscens, conuocatis fratribus dixit. En, fratres, dum vestris profectibus inuigilare, vestręque petitioni parere studui: crimen inobedientiæ, quod, testante sancto Samuele, quasi scelus idolatriæ est, incurri. (1. Reg. 15.) Libellum nēpe Sermonum, quē rogatu vestro dictaui, temerariè nimis absq; Capituli Generalis licentia edere præsumpsi. Quapropter quantocyùs illum afferentes igne cremate, ne pro culpa inobedientię vltricibus gehennę flammis tradar consumendus. (Iubet librū sermonum suorum comburi.) Dei verò providentia accidit, vt jam in alijs quaternulis transcriptus esset liber: Deo aliquid melius pro nobis & in hoc disponente: ne videlicet sancta Ecclesia, ipsius, & præcipue Cisterciensis Ordo, tantæ eruditionis gratia privaretur. Mirabili namque temperamento ita literalis scientiæ lepos in volumine illo tumet: & christianæ simplicitatis humilitas sic in eo resplendet, vt non modò minimè onerosus, verūetiam gratiosus valde sit legentib⁹. Porrò ignitū eloquium Domini vehementer, quod in sermonibus illis invenitur, ita movet, afficit & accendit legentem: vt durissimus corde sit, qui nō ex eorum lectione cōpunctus, ad meliora proficere studeat. Sic itaq; justus & timoratus servus Dei, delicto, quod conscientiam ejus remordebat, severa examinatione correcto, alacriùs jam & propensiùs ad cælestia suspirabat: Christi Domini jucundissimam & beatissimā præsentiam votis & desiderijs sacræ deuotionis requirebat: qua etiā post modicū, misera mortalium consortia relinquens, sicut pie credimus, satiari promeruit.

Caput IX.

De Domno Roberto monacho Claraevallis, postea Abbate.

DOmnus Robertus quōdam Domus-Dei Abbas, & S. Bernardi secundùm carnem propinquus, in adolescentia sua jugũ Domini suave, & onus ejus leue apud Cistercium susceperat, postmodũ verò reuerendissimo viro Dei Bernardo primo Clarævallis Abbate constituto, sub ipso in eodem cœnobio cælestibus disciplinis instituebatur. Cumque doceretur à pio patre carnis incentiua sacris orationibus repellere, petulantes & inquietos adolescentiæ motus labore manuũ, vigilijs, & jejunijs edomare: delicatus adolescens pusillanimitate victus, sacrorũ quoque exercitiorum assiduitatem pertæsus, minùs patienter verbum post tergũ monentis audiebat. Interea Cluniacenses fratres audientes, quòd idẽ adolescens Ordini Cisterciensi se reddidisset, indignati sunt vehementer, asserentes, eũ hoc juris ratione nullo modo facere potuisse: quippe qui ipsorũ monasterio à parentibus suis, secũdùm Regulam S. Benedicti, puer promissus fuisset. In astipulatione etiã suę assertionis monstrabant terrã, quam à parentibus ipsius cum eo Cluniacensi monasterio fuisse donatam, memorabant. Cũque auctoritate B. Bernardi premerentur, ne eũ publicè repetere pręsumerent: ad callidiora sese argumenta vertere. Missus est namq; Prior quidã ab ipso sũmo Priore magnæ illius domus, vt si fieri posset, blanditijs & suasionib⁹ suis juuenem illũ circũveniret: quatenus abdicato Cisterciensi Ordine, domoq; Clarævallis relicta, spõtanea voluntate Cluniacũ se transferret. Veniens itaq; memoratus Prior Claramvallem, speciẽ pietatis, quam foris in vultu & habitu prætendebat, int⁹ habere credebatur. Sed heu, nusquam tuta fides, idcirco fallimur õnes. Heu, væ illud, ꝙ intentatur peccatori terram ingredienti duabus vijs: cujus cor & cor diverberat conscientiam, in ipsa quoq; Religione, quod sine gemitu dicere non possumus, duplicitatis & maledictionis spinas germinare quandoque depꝛhenditur. Hic enim, de quo loquimur, Prior conveniens magistros fratrũ, petebat sibi dari licentiã loquendi fratri Roberto: gratia visitandi & consolandi eũ se venisse, testatus. Sed quis hoc tali viro negaret? Quis non crederet, novum Christi tyrunculum, de tanti senis ædificatorijs verbis virtutis incrementũ capere: quo validior ad vitia propulsanda efficeretur? Sed heu, pelle sub agnina deprehensa est mens lupina: & qui credebatur ad virtutẽ provocare, suadet rudi adhuc militi stationem suam deserere, arma pijcere: nec tam spontanea, quàm misera voluntate, crudeli hosti vltro se tradere. Quid plura? Suadet & persuadet delicato adolescenti, duros Clarævallensiũ labores fugere: Cluniacensium mollia, carnéque magis quàm spiritũ redolentia instituta capessere. Sequitur itaq; ovicula lupũ, nesciens se in horrendũ apostasię ruere baratrũ. Venerabilis autẽ pater Bernard⁹ licet factum hoc ęgerrimè ferret, dissimulauit tamen: ne lædentib⁹ se vel in aliquo talionẽ reddidisse videretur. Postea verò quàm aliquãdiu dissimulauit: eundem fratrẽ statuit per epistolam revocare. Quo dictante Dõnus Guillelmus Rievallis postea monasterij prim⁹ Abbas, in menbrana scribẽs eandẽ excipiebat epistolam. Erant autẽ ambo pariter sub dio sedentes. Ad dictandum quippe secretiùs, septa monasterij egressi fuerant. Subitò autem inopinatus imber erupit, & is qui scribebat, sicut ipso referente didicimus, cartam reponere voluit. Ad quem Pater Sanctus: opus, inquit, Dei est: scribere ne timeas. Scripsit ergo epistolam in medio imbre, sine imbre.

Robertus S. Bernardi consanguineus.

Eccli. 2.

Seductus Clara-valle relicta Cluniacum adit.

Cùm eni vndiq; plueret, cartá expositam viri operuit charitatis: & quæ dictabat epistolam, scedulã quoque pariter conservabat. Et hæc quidé epistola ob tam grande miraculũ in codice epistolarum ejus à fratrib non immeritò prima est ordinata. Hujus verò epistolæ textus hic erat. *Satis & plusquã satis, sustinui, dilecte fili Roberte*, &c.

Scribi iubet S. Bern. epistolam in imbre sine imbre.

Caput X.

Quanti periculi sit, professum Cisterc. Ordinis ad alium Ordiné declinare.

ACcepta itaque & perlecta hac epistola, frater ille, mox vt diligentis se Abbatis & ꝓpinqui sui characteré recognouit: perpendés, quàm intimis charitatis visceribus calamũ tinxerit, simul etiá considerans, quàm dissimilibus studijs, in loco vbi tunc manebat, & illo qué inconsultè reliquerat, viveretur, cópunctus resipuit: & licet serò, se errasse, vel potiùs ab alijs in erroré missum, ingemuit. Spiritum denique libertatis tota mente concipiens, locum qué inordinatè petierat, ordinatè deseruit: & Claràvallem rediens, sub disciplina beati patris Bernardi intantũ profecit: vt succedentib virtutũ incrementis, Domus-Dei postmodũ sit Abbas constitutus. Perspicuè docemur hoc exemplo, omné hoiem Cisterciensem Ordiné professum, nequaquam absq; gravi periculo animę suę, ad alteri Religionis vel Ordinis professores declinare posse: imo, vt quod verũ est, ingenuè fateamur, maj bonũ, quod enerviter deserit, perdit: & minus bonum, quod, majus eligédo, sibi illicitum fecit, minimè consequitur: insuper etiam fœdissimo apostasię cauterio inustus ꝑpetuę confusionis notá, nisi resipiscat, non evadet. Vt autem assertioni nostræ, remoto dubietatis scrupulo, fides adhibeatur, quoniá in ore duorum testiũ stat omne verbũ: aliud exéplum in astipulatione veritatis subnectimus. Abbas quidá de filijs Clarevallis in partibus Italię abbatizans, licet aliàs religiosus: pro quadá tamen culpa sua ab officio prælationis depositus est. Quam dejectioné suam minùs patienter ferens, quàm deberet: indiscreto quoq; dolore stimulatus, Ordiné Cisterciensem deseruit: & Cluniacũ se contulit. Vbi dum aliquanto tempore in simplicitate cordis sui Dño secundũ Ordinis illi instituta serviret: Deus qui solus simplicitaté cordis intuetur, præteritorum laborũ ipsius, quos in Ordine Cisterciensi desudauerat, recordatus, per reuelationem ei insinuare dignat est, quòd nequaquá in Ordine illo animá suam salvare posset: quippe qui etsi in oculis hominũ in minori bono stare videretur: ante conspectũ tamé ipsius à majori bono cecidisset, ideoq; minus bonum modis oibus infructuosum sibi fecisset. Hac itaq; reuelatione senex ille salubriter admonitus, gratię Dei se tã misericorditer ab errore suo reuocanti nequaquá ingratus extitit: sed continuò à ꝑcipitio prævaricationis pedem retrahens, Claràvallem quantocyus redijt: ibique de præterito errore suo pœnitentiam agens, & deinceps vitam suam in sancta conversatione consummans, beato fine quieuit.

D. Robert. fit Abbas Domus-Dei.

Caput XI.

De Renaldo monacho, qui vidit B. Mariam fratres metentes visitantem.

IN Cœnobio Clarevallis fuit monachus quidá religiosus & bonorũ meoriá dign, nomine Renaldus, vir bonę simplicitatis, timens Deũ, & retinés innocentiam suam, ab infantia sua vsq; ad senectam. De hoc senior ille, qué suprà diximus de religiosis ꝑsonis Ordinis nostri, pręcipuè de seniorib tã monachis quã cóuersis suę Clarevallis, plura literarũ monimẽtis tradidisse, quæ eadé fide, quã ille ea expressit, nos inseruimus, ita scribit. Vir Dñi Renaldus, licet ante cóversioné suá per triginta annos, & in habitu sęculari de-

Renaldi innocentia.

gerens, non tamen sęculariter vixit, sed operibus pietatis insistens, in corpore suo glorificare & portare Deum, solicitus fuit. Nam inter cætera bona, quæ corde integro faciebat, etiam corporis integritatem Domino dedicauit: cujus opitulante gratia incentiua libidinú, & carnis spurcitias, ab vtero matris suę vsq; ad diem mortis, impolluto calle transiuit. Suscepto autem monastico habitu in monasterio sancti Amandi, viginti, & eo ampliùs, annos ibidé in sancta conversatione transegit: vbi & sanctitatis suę non parvú specimen omnib⁹ dedit. Inde majore virtutú ardore flammescens, ad domum Claraevallis Dei æmulatione se contulit: antea tamen præmonitus à Deo revelationibus multis. Quantos verò labores, quantasve molestias, à fratrib⁹ Ordinis illius, dú felicibus ejus actibus inviderent, & ab istiusmodi proposito eum avertere cuperent, beatus iste pertulerit, supersedeo dicere: dú legentium tędio volo consulere. Susceptus autem in Claravalle, illico ad nouá militiam viriliter se accinxit, & ex milite veterano fortissimum se nobis tyroné exhibuit: in laboribus, in vigilijs, in jeiunijs, cæterisq; sanctæ disciplinæ obsequijs, seipsum tota die mortificans. Habebat autem incessanter orandi studiú, & in oratione mirabilem vim lacrymarum. Quadá igitur die, cùm in laboré triticeæ messis cum cęteris exisset: segregatus paululum à conventu, cum magna animi delectatione cœpit intueri metentes: secum reputans pariter & admirans, quia videlicet tot sapientes, tot nobiles, & delicati ibidem viri, propter amoré Christi laboribus atque ærúnis seipsos exponerent: & ferventissimú solis ardorem cum tanta alacritate susciperent, ac si in horto deliciarú suauissimę fragrantiæ poma decerperent: vel in mensa lautioribus epulis plena deliciosissimè convivarent. Inde ergo protensis in cęlum oculis ac manibus, grates Dño referebat: quòd eú tantę multitudini, quávis indignum & peccatoré, adjunxerat. Dum hęc & similia animo volveret, & præ immensitate lętitię seipsum vix caperet: en subitò apparuerút ei quasi tres matronæ venerabiles, vultibus roseis, & candidis vestibus renitentes: quarú vna, quæ præcedebat, veste fulgentior, forma venustior, & statura procerior apparebat. Descendebant verò de monte propinquo: & appropinquabant convétui fratrú, in ipsius latere montis fruges metentiú. Quas cùm ille vidisset, prę nimia admiratione turbatus & obstupefact⁹, erupit in vocem hujusmodi. Domine Deus, inquit, quęná sunt istæ feminę, tam formosæ, tam reuerendæ: quę, præter aliarum consuetudinem feminarú, cóventui nostro appropiant? Et dum talia diceret, astitit ei quidam veneranda canitie, stola candida coopertus: qui dixit ad eum. Major illa, quæ cæteras pręcedit, ipsa est Virgo mater Iesu Christi Maria: aliæ quæ sequuntur, sunt S. Elizabeth, & S. Maria Magdalena. Ille vero cùm audisset matré Domini nominare, cómota sunt omnia viscera ejus super pietate nominis illius, quá vehementer amabat: iterumq; percunctat⁹ est dicens. Et quò tendit, domine mi, quò tendit domina nostra? Cui ille respondit. Ad visitandú messores suos venit. His ita dictis, persona quę loquebatur repente disparuit. Quo viso vir Dei plus magis intra se stupuit. Et reductis oculis ad sanctá Dei genitricé, & ad comites ejus, attonito visu intendebat in eas. Illę autè moderatis gressibus incedentes, venerunt vna post aliá vsq; ad conventú. Quæ cùm introissent, separatę ab invicé deambulare cœperút, tanquam gratia visitationis, huc atque illuc, inter monachos & conversos. Et dum ita facerent, tandem ab oculis intuentis evanuerunt, seq; in cælos vnde venerant, receperunt.

Virginitatem perpetuo colit.

B. Virginem, & alias Sanctas videt monachos visitãtes.

Porrò vir Dei hærebat fixus: & de loco moueri non poterat, vsquequo miraculum finiretur. Quantũ verò de hujusmodi visitatione profecerit, quantúmq; in amorem Dei, & ipsius beatissimæ Dei genitricis excreuerit: ęmulanda conversatio ejus, & quotidiana virtutum incrementa monstrabant. Multas quidẽ & alias reuelationes sępe diuinitus accipiebat: quas tamen ad devitandum cænodoxiæ vitiũ, reticere, quàm dicere maluit. Nam & hanc eandem, quam per octennium ferè silentio presserat, parvo tempore, id est quadraginta, si bene memini, diebus ante obitũ suum invitus, & quodam modo coactus, mihi, licet indigno, tali occasione patefecit. Quadã siquidem die, cùm de salute animarum ambo familiariter loqueremur: ego sciẽs eum virum justũ & sanctum, & à Dño sæpius visitatum: in ea confidentia, qua illum diligebã, & me ab illo diligi sentiebam, ausus sum sciscitari & petere aliquid ab illo Itaque propter amorem Christi, & propter miserationes ejus, cœpi illũ medullitus obsecrare, ac vehementer insistere, vt ad honorẽ Dei vnam aliquã ex suis consolationibus mihi manifestaret: illam scilicet, de qua me magis ædificandũ censeret. Tali igitur obsecratione compulsus, supradictam visionẽ mihi narrauit. Sed quo tandem affectu? Testis est ipse Deus, quanto timore & tremore, quanta lacrymarũ inundatione, quantis gemitibus & suspirijs ea protulerit: ita vt gemitus & singultus à fundo cordis erumpentes, vocem loquentis sæpius interrũperent: tãquam si eadem hora ipsam cerneret visionẽ. Evolutis autem postea diebus quatuordecim, apparuit ei per visum Domina Angelorũ, incidens ac pręparans ei ornamẽta candida & pretiosa, quibus in proximo vestiendus erat. Quæ cùm pręparasset, colligauit in vnum: & recedens detulit ea secum. Quod cùm vidisset, subsecutus est eam: & clamabat post tergũ ejus dicens. Eja mi Domina mea desiderantissima, quando habiturus sum ista, quæ mihi præparare dignata es ornamenta? Cui sanctissima Dei genitrix ait. Quando venies ad me, tũc recipies ea. O visio læta, ô promissio certa: quæ vtique tantò certior extitit, quantò celeriùs exhibita fuit. Mane igitur facto, introiuit ad me ille Dei servus, tãquam infirmũ visitaturus. Ego enim tunc ægrotabam penè vsque ad mortem: & erat languor fortissimus, ita vt de sospitate mea etiã medici desperarent: & ob hoc die præcedenti fui inunctus oleo infirmorum: quia credebant me concitò moriturum. Ille verò cùm venisset ad me, multo pietatis affectu cõpassus est mihi: & vt posset me aliquatenus consolari, retulit mihi istã, quam in eadem nocte viderat visionẽ: reputans scilicet atq; denuntiãs, quia non propter ipsum, sed propter me facta fuisset ad eum. Erat enim humillimus corde, & nihil tale præsumens de sua sanctitate. Cui ego mox respondi. Noli, quæso, pater amantissime: noli benedictionem tuã interpretatione sinistra à te alienare. Ornamenta, quæ tibi sunt cælitus præparata, nũquam alterius erunt: sed miserante Deo salva tibi & integra permanebũt Tu verò pijssimam illã visitatricẽ tuam instanter efflagita: vt in beneplacito misericordię suę alia quęcũq; voluerit, mihi pręparare indumenta dignetur. Potens enim atque benigna est: diues in omnes, qui invocant illam. Quid multa? Ego, qui morti proximus æstimabar, vellem nollẽ, revocatus sum ad tolerandas vitæ hujus ærũnas: ipse verò, qui sanus videbatur atqve incolumis, non ampliùs quàm viginti quinque diebus postea supervixit. Qui tãdem, cursu vitæ feliciter exacto, corruptibilis carnis indumenta deposuit: & stolã immortalitatis per beatissimam Dei matrem, cui deuotè servierat,

Multas reuelationes reticuit Renaldus.

Vnam multùm rogatus refert.

Alteri tribuit eam quæ ad se ipsum pertinebat.

juxta fidem promissionis illius, absq; dubitatione recepit. Non est autẽ silẽtio prætereundum, quòd iste vir, ante diem sextũ suæ dormitionis, dum in Ecclesia solus post Completorium orationi instaret: repente pulsata est in auribus ejus tabula defunctorũ duobus ictibus tantùm. Quo ille audito, statim exilijt, & petijt infirmitoriũ: putans ibi aliquem de fratrib⁹ infirmis esse moriturũ. Sed dum certiùs cognovisset, nullum ibi tunc in extremis positũ, venit ei in mentem, quòd ipse esset, propter quem signum hoc factũ fuisset: & quod in sonitu tabulæ sua sibi migratio significaretur. In hac igitur memoria mortis subito totus infremuit: invasitq; eum tremor atque horripilatio carnis, & cœpit illico febricitare: & ingrauescente morbo, tandẽ ad extrema pervenit. Porro beatæ Virginis matris salutationem, quã antea semper frequentare solebat, quãdiu lecto decubuit, pene incessanter corde & ore volvebat: atque cũ verbis ej⁹dẽ dulcissimi oraculi felicẽ animã exhalauit. Contigit autem Conversum quendã religiosę conversationis & boni testimonij virum, ipsa die migrare ad Dñm: ita vt amborũ exequiæ simul celebrarentur, & in eodẽ mausoleo ambo pariter tumularentur. Et dum ista fierent, viro cuidam spirituali demonstratũ est in visione, quòd duo pulcherrima templa fabricarentur in Claravalle, vnum in infirmitorio monachorũ, alterum in infirmitorio conuersorũ: sed primũ illud hoc altero longè nobilius erat, atq; honestius, vel venustius. Constat igitur, quia in gemina constructione tẽplorum, & in gemino ictu tabulæ mortuorũ, designata sit evidenter pretiosa in conspectu Domini mors amborũ. Templorũ autẽ differentia meritorum distantiã indicat: quia quàvis vtrũq; sanctũ, tamen alterũ altero sanctiorẽ existere, credim⁹ apud Deum: de cujus misericordię thesauris tantũ quilibet eorũ accepit, quantũ mater gratiã impertiri dignata est.

Tabulam defunctorũ audire sibi visus.

visio cuiusdam monachi.

Caput XII.

De Monacho, qui tabulam in signum mortis suæ audiuit.

EOdem mense, quo prędictus Dei seru⁹ migrauit ad Dñm, contigit ibidem tale aliquod factum. Erat in eodem monasterio Sacrista, nomine Gerardus: vir bonis moribus pollens, & bene religiosus. Hic, juxta Prophetæ consilium, jugũ Domini portauit ab adolescentia, & leuauit se super se: quoniã cùm adhuc tenellus esset, & fragilis, manũ suam ad fortia misit. Lactatus itaque mãmilla Regum, & casta disciplina feliciter educat⁹, creuit atque profecit semper in melius: & magno Dei munere carnis corruptionẽ, sicut familiares ejus testantur, nũquam fuit expertus. Appropinquante autem hora, qua de mundo ad Deum transire debebat, die quadam cùm in Ecclesia post Cõpletoriũ more solito remaneret: factus est repentè sonus in auribus ejus, ac si tabula morientiũ crebris ictibus percuteretur. Quod cùm ille audiret, putauit quempiam fratrũ in infirmitorio tunc obire. Post paululum verò, vbi certissimè cõperit, quia sonitum illũ nullus hominũ fecerit, subijt animũ tabula illa prognostica, quam vir Dei Renaldus ad indiciũ suæ dormitionis audierat. Iam enim exierat sermo iste inter fratres, & stupidos attonitosque reddiderat vniuersos: & dum ista recogitaret, ascendit in cor ejus, quòd ipse per signum illud mortis debitum solvere cogeretur. In hac autem memoria mortis subitò pili carnis ejus inhorruerunt: & timor & tremor venerunt super eũ. Protinus ergo invasit eum peremptoria febris: & infra decimũ diem consũptus, feliciter emigrauit. De cujus pia deuotione illud silere non possumus: quod quasi diuinitus factum ab eo, vel potiùs in

Audire etiam sibi videtur ipse tabulum defunctorum.

Manus morientis ad crucem miraculosè extensa.

cò, miraculum, vidimus, & gratulati sumus. Nam cùm vltimū spiritum traheret, & jam vires loquendi non haberet: tribus aut quatuor ferè horis manus junctas atq; protensas tenuit immobiles contra crucē, ac si aliquo fune colligatæ essent: & cùm cætera corporis membra huc atq; illuc, vrgente dolore, crebrius jactitaret, manus tamen, quas, vt diximus, tendebat ad crucem, nūquam ab invicem separauit, nūquam ampliùs ad se retraxit: & quid viuens sæpiùs actitasset, etiam mortuus indicauit.

Caput XIII.

De seruo Dei Petro, qui Dominū Iesum tempore sacrificij in altari videre solitus erat.

INter cæteros, qui in beata illa domo Claræuallis, exemplis, exhortationibus, & orationibus sanctissimi patris nostri Bernardi, in robur spirituale euaserant, & virtutū arcem conscendere didicerant: senex quidam erat, nomine Petrus, cognomento Tolosanus: vir multæ puritatis, magnæque deuotionis. Huic vnū semper à puero studium atq; desideriū fuit, seipsum crucifigere mundo, & mundū sibi. In juuenili autem ætate, antequā Cisterciensi Ordini se submitteret, habitauit in solitudine: jejunijs & laboribus multis veterem hominē in se mortificans; & sacrificium spiritus contribulati quotidie Domino in ara cordis immolans. Denique herbis agrestibus & pane lexiua cōfecto jugiter vtens, multo ibi tempore Christo militauit: & innumera bella tentationū à spiritibus malignis, protegente se Deo, fortiter superauit. Postea autem comperta celebri fama de sanctitate beati Bernardi Abbatis, atq; ipsius monasterij Clareuallis, cum magno spiritualis desiderij feruore ad eundem locū se contulit: quatenus in tanta congregatione justorum, velut in tabernaculo Domini, in securitatem & absconsionem à turbine & à pluvia tutior viueret: sub disciplina prædicti patris, quod sibi deerat perfectionis, consecuturus: vbi etiā per multos annos Christo domino feliciter seruiens, vsque ad exitum vitæ suæ perseuerauit. Huic autem, cùm adhuc viuens esset, Dominus per visionem apparere dignatus est, residens in throno sublimi, & sanctorum millia cum eo. Videbatur autem ei, quòd ad judicium coram Domino duceretur. Cūq; tremendæ majestati præsentatus fuisset: pavidus ac tremebund⁹ procidit ad pedes sedentis in throno, flagitans, vt sui misereretur. Dixit autem illi Dominus. Quid tibi vis faciā? At ille. Domine, vt salvus fiam. Et Dn̄s ad eum. Vade, convertere citò ad servitium meum, & in eo jugiter persevera: nec deerit tibi salus, quā postulas. Hanc ergo promissionem firmissimum pignus æternæ salutis habens servus Dei Petrus, mundum perfectè deseruit: & se totum diuinis obsequijs mancipauit. Accinxit itaque fortitudine lumbos suos, & roborauit brachiū suū, ad expugnandas nequitias spirituales, quę illum postea multis diebus & annis acriter impugnarunt. Super omnia verò spiritū fornicationis infestū tolerabat: qui eum tam dormiendo, quàm vigilando, magnis tentationum aculeis cōtinuè stimulabat. Propter quod sibimetipsi vehementer indignās, in labore & ærumna, in vigilijs & jejunijs multis, alijsque pœnitentiæ cruciatibus carnem suam incredibiliter affligebat: ita vt mente turbatus, abscidere sibi virilia plerumque proponeret, cùm aliunde tentationis remedium inuenire non posset. Sed neq; hoc silendum, quòd hostis ille antiqu⁹ multoties ab eo in diuersis formis videbatur. Vna siquidem vice apparuit ei sub humana effigie in choro Clarevallensi, oculis ardentibus & vultu terribili. Erat autem statura enormis, atque deformis valde. Qui etiam indutus erat

B. Petrus pane lexiua confecto vescitur.

Apparet ei Christus in throno residens.

Stimulo carnis affligitur.

cuculla nigerrima, cujus manicę decurtatæ erant, & vix vsq; ad cubitos pertingebant: reliqua verò brachiorũ pars discooperta erat. Venit ergo, & stetit ante hominem Dei ille malignus apostata: superbo oculo respiciens illũ, & quasi indignans, quod suggestionibus ejus tam pertinaciter reluctaretur. Porrò vir Dei stupidus animo, tamquam vinctus tenebatur: vt se mouere non posset. Tandem visitante se Deo, signo Dñicę crucis se muniuit: cujus virtute perniciosum monstrũ evanescens nihil eũ nocuit, nisi quòd tẽtationis auxit incendium. Evolutis autem postea diebus paucis, apparuit ei in eodem loco, figuram belluæ monstruosæ prętendens: quæ partim leoni sævo, partim aquilæ rapaci similis esse videbatur. Stabat verò contra fortissimum athletam pervicax monstrũ, acriter imminens illi: rabidoq; hiatu efferabatur in eũ, quasi vivum deuoratura. Sed diuina virtute reprimebatur, vt eũ tangere non valeret. Tunc demũ ad invocationem nominis Christi phantastica bellua repente disparuit. Qua recedente illico vir Dei tantũ supradictę passionis incendium pertulit: vt euidenter agnosceret, ibi præsentem fuisse illum de Isaia fabrũ, qui sufflat in igne prunas. Vnde quia vidit violentiam tentationis patientiæ suæ modũ excedere: definito cõsilio statuit seipsum abscindere: malens in hac parte apud Deũ periclitari, quàm in baratrum luxuriæ labi. Iamque nihil aliud expectabat, nisi vt nouaculã, vel aliud quodlibet ad hoc idoneũ ferramentũ reperire posset. Verùm misericors & miserator Dominus, ille adjutor in oportunitatibus in tribulatione, ille qui solus laborẽ & dolorem considerat, famulũ suum noluit in tanto agone deserere: sed fecit cum tentatione ꝓventum, vt sustinere posset. Itaque dormienti apparuit Angelus Domini in forma juuenis, dicens se medicum esse peritum: & ejus rei gratia advenisse, vt eũ secaret, & ab illa passione sanaret. Quod ille gratanter accepit: & voluntati ejus in continenti seipsum exposuit. A quo dum incideretur, tolerabat in omni patientia secantis manum: & doloris acerbitatem. Cumque euigilasset, amputationem illam in se veraciter & materialiter factam esse putauit. Vbi verò cognouit, membra quidem corporis integra permanere, tentationem autem radicitus in se abscissam, ita vt nihil omnino molestiæ postmodũ ex ea sentiret: diuinæ gratiæ, sicut dignum erat, gratias referens, curauit tantò alacriùs currere viam mandatorũ Dei, quantò bonitatem ipsius in suis tentationibus largiùs experiri meruerat. Ab hoc itaque tempore extinctis in eo passionũ carnalium incentiuis, cœpit illũ Dominus in benedictionibus dulcedinis suæ visitare, & implere splendoribus animam ejus: ita vt ex sententia dicere posset. *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Ex tunc ergo, & deinceps, increpante Domino feras arundinis, quieuerunt ab eo penitus stimuli carnis: & requieuit super eum Spiritus vniuersæ consolationis. Magnificauit enim Dominus misericordiã suam facere cum illo: thesaurizans super eum jucunditatẽ & exultationem, atque in bonis omnibus satians desideriũ ejus. Quem enim diu potauerat vino salubris amaritudinis: pòstmodum inebriare dignatus est nectare suavissimæ contemplationis. Inter cętera verò Dei dona, specialem acceperat deuotionis gratiam in oratione: pręcipuè verò in dominici corporis & sanguinis cõsecratione. Vnde fratres qui ei ad Missam ministrabant, satis superque mirabantur in eo redundantiam lacrymarum, qua totus ibidem affluere solebat. Reuelabat ei Dominus de secretis cælestibus magna & multa: atque innumeris consolationibus eũ, seu

Dæmon B. Renaldo minax apparet.

Isai. 54.

In somnovidetur sibi secari, & sic à tentatione liberatur.

Psalm. 93.

Deuotio viri sancti.

dormiendo, seu vigilando, seu etiã mente excedendo, creberrime videbat. Quę si omnia literis mandarentur: magni voluminis cõprehensionem excederent quantitatem. Vnde quia mihi longũ est atq; onerosum, etiam illa, quę de eodem beato viro cõperta sunt mihi, vniuersa stylo exprimere: vnũ ex eis saltem, stimulante conscientia penitus reticere non audeo, sicut ab ipsius ore audiui, specialiter refero. Quodquidem tale ac tantũ est, vt ex vno hoc a fidelibus auditoribus cætera credi vel ęstimari facilè queant. Vereor siquidem & magnum vereor Deum meũ offendere: si rem gloriosam atque mirabilem, quæ vel mihi soli, vel fortè rarissimis credita est ab eodem Dei famulo, quorum tamen nullũ hodie superesse existimo, silentio meo perire permittam: in qua Deum glorificari, & multorũ fidem atq; deuotionem ædificari posse, confidimus. Igitur dum sacris altaribus offerens vivifica sacramenta vir beatus adstaret: in ipsa perceptionis hora tenenti in manibus super calicem sacrosanctum Domini corpus, apparebat in specie parvuli speciosi, parvulus ille speciosus forma pre filijs hominũ, verus Deus & verus homo, Dominus noster Iesus Christus: ille mitis & humilis corde, qui seipsum sapientibus & elatis abscondere, & parvulis reuelare consueuit. Quod cùm ille cerneret, tremefactus præ fulgore atque reuerentia majestatis illius claudebat oculos suos; non enim audebat respicere contra Dominũ. Qui etiam tunc clausis oculis videbat eum, sicut apertis. Cũque declinaret vultũ suum in alteram partem, & aliquandiu maneret palpebris obductis, facieque sic aversa, videbat eũ nihilominus sicut ante se positum: aliquando super manum, aliquando super brachium suum: miro videlicet atque ineffabili modo, tamquam si alios oculos haberet in occipitio, vel in tempore defixos, quibus eum intueretur. Hac autem tam dulci, tamque mirabili revelatione, non semel aut bis, sed frequenter ille vir Dei lætificatus est à Deo: vt per quatuor aut quinque menses singulis ferè diebus illi appareret. Quę si aliquanto diutius in tardare videretur, tanta inerat illi cum Deo familiaritas, tanta de ejus pietate fiducia, vt ipsius sacrificij consummationẽ protelaret: nec facile illud vellet explere, donec reddita sibi letitia salutaris Dei, consuetam benedictionem mereretur accipere. Hæc ego, sicut jam dictũ est, fideliter ac simpliciter narrare curaui: quemadmodũ ipso, cui tanta gratia collata est, referente cognoui. Nam cùm ei familiari affectu propter sanctitatem ipsius adhærerem, & satagerem, multũque de ejus solamine atq; allocutione penderem, hanc ab eo visionem, sicut & alia multa, precibus magnis, & quadã violentia charitatis, extorsi: ea tamen cõditione, vt nulli ante obitũ ejus prçsumerem indicare: quod & facilè potui obseruare. Parvo namq; postea tempore superstes, felici tandem consummatus agone, collectus est ad patres suos: cum quibus nunc, propitio Deo, in Claravalle quiescit: vbi religiosè conuersatus, supremum quoque claudere diem ardenti deuotione semper optauit.

Videt sæpe Christum in hostia specie parvuli speciosi.

Hæc visio Authori huius libri reuelata.

Caput XIV.

De venerabili Guillelmo monacho, quem Angelus Domini pro culpa sua corripuit, & pœnitentiam ei injunxit.

ERat eodem tempore in Claravalle monachus quidam venerabilis, nomine Guillelmus: ętate pariter & religione provectus. Hic annis ferme quinquaginta in habitu monachali Domino seruiens, carnem suam cũ vitijs & concupiscentijs assidue crucifigebat, longũque diutino cruciatu martyrium trahebat. Qui priusquam Cistercensium Ordini se contulisset, multo

tempore

tempore vixit in monasterio Sancti Albini Andegavensis, vbi religiosè conversando, formam bonorum operū se ipsum exhibuit: & magnæ sanctitatis specimen ejusdem loci fratribus demonstrauit. Vnde etiam tam ab Abbate, quàm ab vniuersitate congregationis in magna reuerentia habebatur, & diligebatur ab omnibus. Erat autem in possessione monasterij quidam locus, qui magis solitarius, magisque quieti Religionis videbatur accommodus. Ad hunc igitur cū paucis fratribus annuente Abbate se contulit: vbi in cellula angusta reclusus annis plurimis habitauit: vt & arctiori continentia se ipsum affligeret, & de austeriori conversatione sua infirmioribus fratribus molestiā non inferret. Itaque jejunijs & orationib⁹ dies noctesque congeminans, nō modo carnis eduliū, & lautiores epulas, quibus interdum fratres illi ex pristino monasterij consuetudine vtebantur, funditus recusabat: verùm etiam cibo quadragesimali, & ipsius aquæ potu sæpius abstinens, parcissimo victu corpus debile sustentabat. Hanc autē continentię virtutē non sine difficultate magna obtinuit: sed post longū inediæ cruciatū, post inenarrabiles gemitus & singultus, cooperante gratia Dei tandem genuinas ventris & gulæ illecebras cū cæteris vitijs à proprijs sedibus exturbauit. Quadam itaque die cùm venisset ad eū salutandū vnus de senioribus monasterij, præcepit ei carnium refectionē apponi: eo quod debilis, & longo itinere fatigat⁹ esse videretur. Senex verò ille respondit, se nullo modò carnium cibum gustare: nisi ipse qui ministrare jusserat causa charitatis, secum inde reficeret. Cujus familiari amore & persuasione quodā modo coactus, atque ipsius, vt postea fatebatur, obsonij quantulacumq; aviditate illectus, vt comederet, acquieuit: finitoque prandio senex amico & hospiti suo valefaciens, ad monasterium rediit. Post cujus discessum confestim frater ille ad se reversus, cœpit à fundo cordis alta suspiria trahere, & ingemiscere graviter: quòd tanti temporis propositū tam friuola occasione fregisset. Vix talia cœperat cogitare, & ecce peregrinus quidam ad fenestram cellulæ pulsabat. Cui cùm aperuisset, tremefactus in conspectu illius obstupuit. Erat enim persona reuerendissimi vultus & habitus, ac supra hominū modum mirabilis: cui similē in omni elegāntia ipse non viderat. Vestimenta ejus candida & pretiosa: capilli capitis ejus sicut lana alba, & sicut nix. Facies ejus singulari refulgens venustate, Angelum potiùs, quàm hominem, indicabat. Verba oris ejus plena suavitate & gratia erant: & supercelestē sapientiam mirabiliter redolebāt. Deniq; quidquid apparebat in illo, supra hominem esse videbatur. Nudis tamen pedibus incedens, dicebat se peregrinum esse: & de remotis partibus, gratia visitandi venisse ad illum. Qui blanda salutatione præmissa, cœpit eum super iis, quæ mente volvebat, familiari & amica increpatione, tamquā cogitationum illius cognitor, atque inspector esset, conuenire, & dicere: Meritò quidem ingemiscis, meritò plangis super excessu tuo, quo nunc diuturnum laudabilis parsimoniæ propositum deliciosa charitate rupisti. Non bona est charitas, quæ destruit charitaté. Improbanda est pietas illa, quæ animas lędit, vt corpora foueat. Et nunc audi exemplū, quod tibi propono. Erat in partibus Hispanię Sanctimonialis femina reclusa: quæ pane & aqua, vel semicrudis interdum oleribus vtens, conuersatione sobria & casta petulantiam carnis viriliter edomabat. Huic aliquando instinctu Diaboli desiderium hoc malum incidit, vt carnem comedere vellet,

Secedit Guillelmus in locum solitarium.

Angelus apparet Guillelmo flenti.

De transgressione eū arguit.

Exemplum mirabile de femina reclusa.

Sanctimonialis de esu carniú tentatur.

Quæ diu multùmq; tentationi reluctans, cùm jam violentissimas infiniti suggestiones sustinere non posset, manibus illicito desiderio datis, ad consensú trahebatur. Jussit itaque sibi carnis eduliú pręparari. Quo sibi in mensam posito, priusquam gustare præsumeret, prostrata in orationem cum lacrymis Dñm supplicabat, vt ei non permitteret præparatum manducare cibú, si hunc saluti animæ suæ periculosum fore præsciret. Surgens vero ab oratione, ad mensá ingreditur; & data benedictione operculum submouet, quo carnis ferculú velabatur. Et ecce pro carnibus quæ appositæ fuerant, tres pulli cor-

Pulli coruorum pro frustis carnis in disco.

uorum in disco vagientes, & sine plumis, apparuerút. Quo viso sanctimonialis illa vehementer expauit: & accita sorore, quæ illi ministrabat, rei veritatem inquirit. Illa vero sub obtestatione tremendi judicij Dei respondit, se in eodem mensali, non implumes auiculas, sed tria frusta carnis cocta apposuisse. Erat autem cellula ipsius super ripá violenti cujusdam & magni fluminis sita, quod de saxeis montibus erúpens, & confragoso itinere ruens, præcipiti cursu labitur ad inferiora. Igitur ancilla Dei exultans, & gratias agens, quòd exaudita esset ejus oratio, jamq; multò vehementius abhorrens esum carniú, quàm priùs desiderauerat: præcepit nigredinis & malæ suggestionis pullos cú catino in quo continebantur, in præfatum fluuium jactari. Qui projecti in amnem, nullatenus potuere segregari ab inuicem: sed fluitante vasculo super vndas, tandé deuoluti sunt in quendam sinum, eidem cellulæ proximú: vbi ingentis saxi concavitas copiosam aquarum congeriem stagnat.

Miraculú continuum.

Ibi ergo jam per multa temporum curricula assiduè rotantur, & vsq; hodie, in testimonium miraculi hujus, in ipso vasculo super aquas fluitare videntur. Hęc & his similia viro perorante, frater idem cópunctus est valde de gratissima illius sermocinatione. Et cadens in faciem, fusis lacrymis reatus sui veniá postulabat. Acceptaq; pœnitentia, non modò absolutionem peccatorum, verùm etiá consolationem plurimá ab eo suscipere meruit. Cúmque jam fiducialiter illi loqueretur, percunctari cœpit ab illo, quisnam esset. Cui ille respondit. Non est tuú, scire modò, quis sim ego: neque agnoscere, vnde veniam, aut quò vadam. Tunc ille. Obsecro, inquit, domine mi, vt hodie saltem ingrediaris ad nos, & ministremus tibi. Respondens alter, ego, ait, nó vestro pane, non veste, non lare indigeo: sed abundo omnibus bonis, & ha-

Ioann. 4.

beo cibú manducare, qué vos nescitis. Tantúmodò solicitus sum de vestra salute: & vos nihilominus inde soliciti estote. His dictis cú festinatione recessit; & ita repente ab oculis intuentis subtractus est, vt magis visus sit euanuisse, quàm abiisse. Ille verò quantocyùs accitis fratribus, qui ei ministrabant, jubet eos instantiùs psequi recedenté, & ad hospitium precibus multis cogere. Qui celerrimè abeuntes, cùm hac illacq; discurrerent, nullú prorsus vesti-

Angelica visitatio.

gium ipsius reperire potuerunt. Vnde vir Dei certissimè credidit, Angelum Domini affuisse: qui cordis ejus arcana cognoscere, & ipsú pro excessu suo mœrentem tam dulci consolatione valuit refouere. De cujus etiá beata pręsentia tantùm deuotionis & gratiæ mente concepit: vt post annos ferme viginti, cùm mihi ista referret, præ nimio pietatis affectu, etiam tunc à lacrymis abstinere non posset. Processu itaq; temporis, cùm B. Bernardi Abbatis celebre nomen, ejusq; virtutú fama, necnó & cœnobij ipsius clarissima religio vbiq; jam vulgata ad prædicti viri notitiá peruenisset, nó potuit requiescere spiritus eius, donec felicissimo ejus magisterio gubernádú se subderet, vt de feruentiore feruentissimú, & de sanctiore sanctissimú redderet. Susceptus verò

à beato Bernardo Abbate, & desiderato Claravallensi collegio sociatus, tanta in eo virtutum gratia radiauit: vt in omni sanctitate mirabilis appareret, etiã quibusq; perfectis. Huic ergo multas & magnas consolationes per Spiritũ suum pius pater mittebat: multaque illi, quod pro certo cõperimus, de secretis cælestibus reuelabat. Ipse tamen, quia cænodoxię pesté incurrere metuebat, de multis paucissima, ipsaq; paucissimis, referebat. Factũ est autem in vna dierum, cùm Prima cantaretur in choro, & ipse conjunctus psallentibus stabat in ordine suo: vitulos labiorum suorum in voce exultationis Dño reddens. Et ecce apparuit ei vigilanti atq; psallenti S. Malachias Hiberniensis quondã Episcop[9], qui in eadem basilica iacet honorificè tumulatus. Residebat verò in cathedra juxta altare, annulo, baculo, mitra, cæterisque Pontificalibus ornamentis mirificè decoratus: tãquam Missarum solemnia post hymnum illius horæ celebraturus. Erat autem tunc anniuersaria dies depositionis ejusdé beatissimi Pręsulis: quę etiam oĩum fidelium defunctorũ memoria est solénis. Apparuit quoque cum eo B. Bernardus, ejusdem Ecclesiæ felicissimus pastor atque patronus: qui & ipse erat vestibus pretiosis & candidis nitens, atq; mitratus, minimè tamen infulat[9]. Et meritò quidé. Erat enim paterfamilias in propria domo, deferens atque congratulans venerãdo ac speciali hospiti suo: dignoque honore pręveniens amantissimũ, cedebat ei libentissimè soléniа Missarum, ea potissimùm die, qua sanctus ille Põtifex curiam supernã ingressus, & cęlestibus hymnis primò fuerat honoratus. Vnde etiam ipse beatus pater officiosum ac sedulũ sese circa eundem sanctũ Epũm, & circa ipsius altaris ministeriũ, exhibuit. Porrò beatus Antistes baculo pastorali innixus, defixa lumina versus chorum assiduè tenebat. Sanct[9] verò Bernardus modò Episcopũ, modò Conventũ, modo ipsum altare, tãquam solicitus oĩum, respiciebat. Hæc visio tam manifesta eidé famulo Dei vigilanti, & corporeis oculis intuenti, visibiliter apparuit, quãdiu psalmus vnus in eadem hora à Conventu percantaretur. Finito itaque psalmo, finita est visio, sed in corde vidétis deinceps finiri non potuit visionis illius pia deuotio. Altera quoque die apparuit ei nihilominùs idé beatus Bernard[9], vultu & habitu gloriosus. Quem cùm ille vidisset, procidit ad pedes ejus, orãs & petens aliquid ad eo. Cui Sanctus ait. Quid tibi vis faciã? Et ille. Domine mi pater, si inveni gratiam in oculis tuis: indica mihi, vtrùm salvus fieri debeam. Et Sanct[9] ad eũ. Nũquid parva res est ista, quam postulas? Hodie cũ egrederer de paradiso, quàm multa millia hominũ foris ad januam reliqui, qui vtique istiusmodi timore torquentur: ignorantes vtique, vtrùm amore an odio digni habeantur. His itaq; præmissis, dedit ei respõsum super verbo quod implorauerat. Sed quid ei definitè responderit, incertũ est nobis: quia vanæ glorię pestem vitans, hoc nobis indicare noluit. Erat enim vir ille circũspectus, & grauis in locutione: multũq; cauebat, ne quid diceret, quod suam ipsius gloriam redoleret. Verũtamen ex fiducia sermonis, & vultus illius hilaritate, satis dabatur intelligi, quia jucundũ à sancto Patre super tali verbo responsum acceperit. Iste est Guillelmus, qué suprà memorauimus, spiritũ fornicationis in specie phantasticæ meretricis vidisse in firmitoriũ curiosè circũeunté, & ex ijs quę ab ea audierat, & viderat, D. Roberto Abbati Claręvallis apostasiã duorũ adolescentiũ pręd ixisse: quod etiam verũ fuisse, fœda eorũ fuga in continenti subsecuta demõstrauit. Sunt auté & alia plura, nobis de prędicto viro Dei cõperta, quę legentiũ deuotioné excitare possét:

Guillelmo apparent Ss. Malachias & Bernardus.

Altera die rursus apparet ei S. Bernardus.

Supra dist. 2. c. 22.

sed ea silentio premimus, dum & fastidiosis lectoribus consulim⁹, & nos ad alia narranda festinamus. Hic ergo beatus & sanctus, sicut fideliter vixit, ita & feliciter obijt, plenusque dierũ & virtutum migrauit ad Dñm: desideratam & votis omnibus expetitam sibi sepulturam in sanctissimo Clarȩvallensium collegio, Domino largiente, sortitus.

Caput XV.

De Domno Gerardo de Furfa, magnæ sanctitatis Monacho.

DIlectus à Deo & hominibus Gerardus de Furfa, cujus memoria in benedictione est, quéque pro sua singulari puritate & sanctimonia, beatus Bernardus singulari gratia præ cȩteris honorabat: mirabilẽ atque amabilem nimis se vniuersitati congregationis in omni forma religionis exhibebat. Qui dũ adhuc esset monachus in Farfa, quæ est Tusciȩ nobilis Abbatia, revelante Dño vidit in spiritu se transpositum in Claravalle, idq; gerentẽ officij, vt cum duobus bacinis singulas officinas circuiens, fratrũ manibus abluendis aquam infunderet. In quo nimirum designatũ fuisse rei exitus docuit, quia ipse futurus esset, qui fratrũ Claræuallensium excess⁹ quotidiana, imò ferè continua oculorum inundatione, ac si duobus infuserijs, ablueret. Cùm itaque dulci hac reuelatione præsagium futurorũ accepisset: exarsit cõtinuò in prȩcordijs ejus vehemens ignis sacri desiderij: nec omnino quiescere poterat spiritus ejus, donec pauperum Christi, quorũ se seruitio deputatum fuisse diuinitus cognouerat, consortio jungeretur. Cũque cæteris floreret virtutibus, sacræ tamen cõpunctionis pietas speciali prærogatiua pectus ejus repleuerat, ita vt colũbinȩ pupillȩ oculorum ejus rarò quiescerent: sed tãquam gemini fontes ferè vbique, præsertim in celebratione diuini mysterij, maximo lacrymarum imbre faciem ejus madidarent. Habebat autem gratiã singularem, tam apud Deum, quàm apud homines, quẽ vniuersi mirabantur: & intuebantur vultum ejus, tamquam vultum Angeli stantis inter illos, atque dicebant. Hic est fratrum amator, & populi Israël: hic est qui multùm orat pro populo, & vniuersa societate nostra. Huic autẽ Dominus multas, quod dubium non est, consolationes in abscondito faciebat: ipse tamen vt verecundus & humilis, virtutes suas latere malebat, & nullus ei super hujusmodi percunctatione, propter sanctitatis illius reuerentiam, molestus fieri audebat. Nouitius autẽ quidam, nomine Iulianus, honestæ vitæ Sacerdos, qui de Ordine Regulariũ Clericorum Clarȩvalli se cõtulerat, vidit aliquando spiritum immundum in choro petulanter ad instar hœdi pervagantẽ. Qui cùm venisset ante ipsum, aliquandiu substitit, & cœpit eum rictu patulo subsannare, obscœnum caput contra illum exagitando: & dentes ad invicem minutissimè concutiendo. Cũque recessisset ab eo, venit & stetit ante hominem Dei Gerardum: & cœpit eum similiter petulcum animal pudendis gestibus irridere. A quo magis irrisum atq; exsufflatũ, illico tamquam fumus evanuit: & vltra eum nouitius non vidit. Qui mox accepta colloquendi licentia, percunctatus est eum: vtrum in choro aliquid in tali illa hora conspexisset. Perpendens autem senior, eum secreti illius conscium fuisse: confessus est ei, phantasticũ hœdum se vidisse, qui ludicris motibus & se & illũ pariter subsannasset. Quod audiens nouitius ille, miratus est valde: ac per hoc intellexit, quòd multa hujusmodi cerneret: licet secretum suũ Deo & sibi, teste conscientia, celaret. Huic autem viro Dei, quãuis corpore nimiũ esset debilis, vtpote qui jam ferè erat nonagenarius, nulla tamẽ

D. Gerard. videt suum statum futurum.

Videt dæmonem specie hœdi per chorum vagantem.

senectus vel debilitas bonæ consuetudinis vsum prępedire poterat: sed quotidie infatigabilis animi fervore juvenescere videbatur, ita vt vix ęgritudine gravi cōpellente, posset in infirmitorio detineri, vix posset etiam à labore messiū retineri. Qui aliquando gravissima valetudine pressus, cùm in quadā secretiori domuncula lecto decūberet, contigit quadam nocte extingui lampadem ibi ardentem. Quo viso frater quidā, qui ei tunc temporis ministrabat, surrexit, & abijt reaccendere illam. Cūq; reperisset clausas vndique officinas, sine igne reversus est tristis: & firmato ostio cellulæ iterū recubans obdormiuit. Profunda verò nocte cùm sanct⁹ ille vir ad necessaria surgere vellet: assurrexit frater, dolens, quòd luminare ei deesset. Respiciens autem ad fornaculā præsentem, in qua per octo dies antea focus non fuerat: vidit ibi prunarū ardentium non parvā congeriem. Accensaque ex eis lampade, cùm statim ad eandem fornaculam oculos reduceret, non modò prunas illas non reperit: sed ne vllum quidē in ea caloris vestigiū deprehendere potuit. Cùm autem vltima ęgritudine, quā & mortuus est, decūberet: jam in extremis posito beatus Bernardus angelico vultu, & vestibus albis decoratus apparuit: in ea tamen consistentia & habitudine corporis, quām ante obitum habuit. Quem cùm ille conspiceret ad se ingredientē, & veteranos ac venerādos artus baculo sustentantē: manu & voce quā poterat, suis sermonibus innuit, vt sancto venienti assurgerent, & locum sedenti citiùs præpararēt. Illis verò mirantibus, atq; quærentibus, de quonā sancto senex loqueretur: premente se ægritudine respondere non poterat. Postmodum autem recepta virtute loquendi, cùm idipsum denuo sciscitarentur: confessus est, vidisse se sanctū Bernardum blando ipsum alloquio consolantē: qui cùm benedixisset eū, signo crucis edito: totam etiam domū benedixit, subjungens hæc eadem verba, & dicens. Hæc est domus mea, quā ędificaui: Dominus custodiat eam in æternū, & in sęculū sæculi. Benedictione itaq; sanctissimi patris sui vir Dñi Gerardus firmatus, lætus mortis debitum solvit: æternę vitę fonte, quē tanto desiderio sitierat, satiandus. Aliquanto verò postea tempore elapso, apparuit in visione cuidā converso religioso, nomine Laurentio, lęt⁹ atq; pręclarus pretiosis etiam vestibus decenter ornat⁹: indicans ei, quia per Dei gratiam gaudium sempiternū obtineret & gloriam. Fratri autē impensiùs supplicanti, vt ejus benedictionem atque suffragia mereretur, benedixit, atque ita respondit. Ego orare non cesso, non solùm pro te: verū etiam pro ipsius uniuersitate Ecclesiæ. De hoc tamen conqueror aliquātulùm, quòd fratres infirmarij adhus viuentem & spirantem me, præ nimia festinatione collegerunt, atq; tāquam penitus exanimem, de loco in extremis agentiū asportauerunt. Transactis verò post obitum ejus aliquantis annis, consummatis iā nouo claustro & noua Ecclesia, quæ licentia & benedictione beati Bernardi initiata fuerāt: sacra ossa ipsius de loco quo primitus tumulata fuerant sublata, in Theca, qua suprà dixim⁹ venerabiles Patres, Robertum Abbatē, Hūbertum Priorē, Odonem Suppriorem reconditos fuisse: condigno honore, ob reuerentiam sanctitatis ejus, collocata sunt.

Ignis miraculosè accenditur.

Apparet S. Bernardus ægrotanti.

Apparet post mortem.

Caput XVI.

De mirabili gratia cuidam monacho perfectæ religionis specialiter à Deo collata.

Egregius quidam adolescentulus de partib⁹ Germaniæ oriundus, comitante magistro suo, studiorum causa Parisius adibat. Qui cùm transitum haberet per domū Claræuallis, magister ille videns loci conventum &

ordinem, nescio quo Dei judicio, cōpunctus ad horam: petijt & obtinuit, vt susciperetur ad conversionem. Cūque rogaret adolescentulum, vt secum remaneret, penitus non acquieuit. Multùm siquidem abhorrebat à consortio simul & colloquio Cistercensiū monachorum: sepiusque rogabat Deū, nūquam sibi dari voluntatem ad Ordinem illum causa conversionis veniendi. Proinde roganti magistro, fratribus quoq; monasterij adhortantib' cū dura cervice resistens, nullis prædicationū machinis poterat expugnari. Cæterùm, quàm mirabilis sit Deus in consilijs super filios hominum, quàmque irrefragabile stet sempiternæ prædestinationis ejus arcanum, quis dignè admirari sufficiat: qualiter scilicet electorū suorum mentes misericorditer immutat, ridens eorū vana conamina: insuper voluntates sibi adversas ad pietatis lineā dirigens: quatenus in ipsis, & de ipsis, loco, modo, & tempore, quo ab æterno decreuit, propositū voluntatis ejus impleatur? Eadem itaque nocte, dum prædictus adolescens monita fratrum mente revolueret: facta est vox diuinitus ad eum dicens. Si hinc recesseris, & Parisius veneris, vsque ad Pentecosten morieris: & sine dubio morieris. Ad hanc itaque vocem juvenculus ille multùm obstupuit: necdum tamen potuit duritia cordis eius emolliri. Porrò sequenti nocte cum sopori membra dedisset: videbatur sibi demersus esse in limo putei profundi. Cumque ibi desperatus iaceret, subito apparuit ei desuper ad os putei beatus Ioannes Evangelista, in vultu & habitu Sancti Bernardi tunc adhuc in corpore viuentis, cum alio quodam sancto, qui & ipse simillimus esse videbatur cuidam Religioso monacho, nomine Gerardo, portario Claræ-vallis. Quos cùm ille tremulus & anxius vidisset, rogabat attentiùs, vt sui misererentur. Cui beatus Ioannes respondit. Tu sano consilio acquiescere contemnis, & opem flagitas à nobis? Cumque ille promitteret se esse facturū, quicquid illi placeret, tantùm vt imminens periculū euadere mereretur: vis ergo inquit fieri monachus in monasterio Claræ-vallis? Et ille. Etiam dñe mi, libentissimè volo. Quod cùm firmiter pollicitus fuisset, eductum continuò de profundo laci liberū abire dimiserunt. Mane igitur facto postulauit se quantocyùs presentari beato Bernardo. Quem cùm antea non vidisset, mox illum in vultu & habitu deprehendit ipsum procerto esse: qué transacta nocte sub conditione conuertendi se liberatorem habere meruerat. Proinde miratus vehementer atque compūctus, protinus eidem sancto viro se reddidit: à quo benignè susceptus, mox in ætate teneriori grauitatis & sapientiæ canos cunctis mirantibus induit. Porrò prædictus magister eius à proposito bono citiùs corruens, & eundem secum euertere satagens: fundatum in Christi amore tyrunculum mouere non potuit. Hic ergo delicatus atque tenerrimus adolescens, cùm esset annorum quatuordecim, manum suam ad fortia mittens, lætantibus Angelis & hominibus, iugum Christi suaue portandum aggreditur: & quasi agnus ad aratrum suscepti Ordinis applicatur. Miserante verò Domino ab ipsis rudimentis conversionis suæ iuuenci fortitudinem indués, sed agni mansuetudinem retinens: tanta charismatum eminentia à primis annis enituit: vt conuersionis ipsius elegantia atque fragrantia contubernales vehementer affecti gratularentur: sanctæque deuotionis & humilitatis, quæ in ipso relucebat, exéplis informari certatim niterentur. Quidam verò Religiosus ac spiritualis ejusdem cœnobij frater, protestatus est mihi: quod aliquando vidisset visionem hujusmodi. Aspiciebat eundem adolescentem

Diuinitus monetur iuuenis, & resistit.

Idem nocte alia terretur, & acquiescit.

Eius magister resilit à proposito.

Iuuenculo illo ante altare canente. Porrò imago crucis quę super altare erat, quasi melodia ipsius delectata, de cruce descendit: veniensque ad eū, expā-sis vlnis dignanter amplexata est illū, tenere sibimet astringendo ac deoscu-lando eum. Quod cùm frater ille uidisset, animaduertit in hoc, animā illius sanctam & Deo placentem existere: & apud illius clementiam magnę fami-liaritatis accessum specialiter obtinere. Hic ergo amantissimus Dñi, tota die cū illo velut in thalamo morabatur: & beata ipsius præsentia per contēplati-onis dulcedinē suauissimè fruebatur. Per prædictam naque visionem Do-minus manifestare dignatus est, quanta dilectionis & gratiæ suæ plenitudine famulū suum repleuerat. Itaque cùm in omnib⁹ sancti Ordinis exercitijs de-uotus & feruens existeret, & per continuū sacræ cōpunctionis studium mi-sericordiā Dñi imploraret: quadā nocte apparuit ei in somnis Angelus Do-mini, & introduxit eum in quendam thalamū gloriosum: in quo videbatur Dominus Iesus Christus in cruce pendere, & beata mater ejus virgo Maria, cū beato Ioanne Euangelista juxta crucē illius stare. Quem cùm ingressus fu-isset, tantæ suauitatis fragrantiā sensit: ac si cellam aromaticam respersam omni puluere pigmentario introisset. Videns verò dominū maiestatis passi-onis & crucis suæ signa piissima dignatione sibi repræsentantē: prostratus in faciem solotenus adorauit, benedictionemq; ipsius totis medullis cordis fla-gitare cœpit. Quam etiā benigna largitate Domini consecutus mox euigila-uit: sed visionē illam non vanam seu illusoriā fuisse, manifestis indicijs de-claratū est. Fragrantia nempe cęlestis nectaris, quā dormiens hauserat, exci-tus e somno mirabili suauitatis vnctione totū interiorem hominē suum deli-butum sensit: sed tribus continuis postea diebus eadem benedictione se re-nouari & illuminari gauisus est. Alia quoq; nocte cùm esset intent⁹ oratio-ni, meruit audire corporeis auribus Angelicas voces, harmonia dulci atq; præclara in æthere personantes. Quarū videlicet vocum tanta erat altitudo, vt quantalibet humanarū vocum intentio ad eam non posset ascendere. Cū-q; fuisset in eis aliquandiu delectatus, sublata est tandem ab auribus ejus me-lodiæ cælestis amœnitas: sed remansit in corde conceptæ deuotionis immē-sa jucunditas, ita vt sæpe memoriam abundantiæ suauitatis illius eructans, mira deuotione afficeretur, & totus in gaudiū verteretur. Iam verò secreto-rum cælestiū conscius effectus, ibat sicut pater Abraham ꝓficiens atque suc-crescens, donec magnus effectus est valde: sed quod omni magnitudine ex-cellentius est, quantò potioribus donis cęlestis gratię cumulabatur, tantò se humiliorē, non solùm coram Deo, sed etiam coram fratribus suis exhibere curauit: nihil insolitū, nihil singulare, in cōuersatione sua præsumens, licet in ipsa communi vita singularis puritatis deuotione singularis existeret. Sed quoniam humilibus semper augetur gratia, adjecit Dominus adhuc * mani-festare servū suum: vt illū, quem cęli cęlorum, & agmina eorum, quē Che-rubim & Seraphim cælesti harmonia collaudāt, in quem desiderant Angeli prospicere, Dominū nostrum Iesum Christū, in beatissima humanitatis suę forma corporalibus oculis videre mereretur. Accidit enim quodam tēpore, cùm hic de quo loquimur, beatus homo, sacris quadragesimæ diebus jeiu-nantium & orantium particeps effectus, cum Ruth Moabitide buccellam pię operationis intinxisset in aceto salubris compūctionis, vt sacratissimus Do-minicæ Resurrectionis dies illucesceret. Cūque, sicut tantæ diei sublimitas exigebat, solemnes à fratrib⁹ Vigilię deuotissime celebrarentur: ipse laxato

Christi imago amplexatur iuuenem.

Christus & B. Virgo & alij sancti eidem apparent.

Angelorum audit voces.

Genes. 26.

Humilitatis meritum.

* *Fortè* magnificare.

Ruth 2.

intimæ meditationis sinu, cœpit attentiùs cogitare de Passione & Resurrectione Domini: ita vt ardente pietatis affectu totus in lacrymis funderetur. Et ecce secunda lectione jam lecta, cùm Responsoriũ *Angelus Domini* à conventu cantaretur, repente is qui in corde ejus deuotionis ignem accenderat, Dñs Iesus Christus vigilanti & flenti apparens, stetit ante illũ in medio chori, manus suas expandens, & quasi ostendẽs ei. Porrò in ejus beatissimis palmis loca clauorum euidentissimè apparebant: ita vt de ipsis plagis recentib⁹ sanguis emanare videretur. Viso itaq; Domino frater ille gauisus est gaudio magno valde: sed obstupescens, & quasi extra se factus, nesciebat in arcto tẽporis, quid agere deberet. Volebat namque in medium prosilire, & pedes apprehendere Salvatoris: sed retinebat eũ pudor & reuerentia Conventus, ne velut insaniens reputaretur. Nam & hoc ignorabat, vtrùm videlicet apparens Domin⁹ ab ipso solúmodo, an & ab alijs pariter videretur. Flebat autem vberrimè, eratq; cor ejus in semetipso pietate liquescens, prę immensa dulcedine amoris illius, quẽ intuebatur. Eadem verò apparitio Dñi tamdiu durauit, quousque in Responsorio, quod tunc cantabatur, dictiones istæ, *Iam surrexit, venite & videte*, tanta morositate, quanta à sancto conventu illo cantari solebat, perdicerentur. Quis autẽ dignè explicare valeat, quantùm de visione illa pfecerit: quomodo cunctis motibus, vniuersisque affectionibus animæ ipsius recreatis & renouatis, in amorem illius quẽ viderat, totus incanduerit? Solius dantis & accipientis nosse est, quàm festiuos exinde cum dilecto suo duxerit dies: cũ sponsa non tam vocibus oris, quàm affectibus cordis exclamans; *Inueni, quem diligit anima mea: tenui illum, nec dimittam.* Et cum Patriarcha Iacob. *Vidi Dominum facie ad faciem: & salua facta est anima mea.* Quia vero in humilitatis custodia fiduciæ pedem vlteriùs extendere curauit, vt secundùm diuinum promissum, omnis locus, quem calcasset pes ejus, ipsius fieret: adhuc excellentiori charismatum gratia ditari meruit. Qui enim, sicut jam diximus, Christi Domini nostri dulcissimam humanitatem beatis oculis conspexerat, etiam ad sempiternum indiuiduę Trinitatis mysterium contemplandum, quantum quidem homini adhuc mortali carne circũdato possibile erat, mirabili dignatione gratiæ Dei admissus est. Factum est namque in die sancto Pentecostes, dum à fratribus alacri instantia sacræ vigiliæ celebrarentur: & jam diuinus ille hymnus, *Te Deum laudamus*, in quo Evangelicæ gratiæ prænuntia laus figuratur, cantaretur, & vniuersitas fratrum mystica illa verba quibus sub distinctione trium personarum vnus Deus prædicatur & adoratur: scilicet, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*, ob honorem Sanctę Trinitatis inclinis, sicut est consuetudinis, cantaret: in ipsa verò inclinatione prędictus servus Dei, non quidem scrutans, seu cõmissum fidei secretũ irrumpere gestiens; sed pauendo, tremendo, & admirando, cœpit in simplicitate cordis sui meditari, quàm sublime & incõprehensibile esset tantæ maiestatis arcanũ, quam nosse vita, & vita æterna est: secundùm quã sapere, sapientia sine errore est: in quã delectari, voluptas sine comparatione: cui conformari, similitudinem Dei, quã in Adam perdidimus, recuperare est: cui seruire, regnare est: sine cujus gratia omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram ipsa: quæ in futura vita erit sanctis omnibus pax exuperans omnẽ sensum, & gaudium sine interpolatione, seu temporis discursione. Inclinatione verò illa Diuinæ reverentiæ exhibita, cùm frater idem se erigeret, subitò aperti sunt intellectuales oculi ej⁹,

Christus apparet die Paschæ prædicto monacho.

Cantic. 3.

Genes. 32.

Alia visio sublimior die Pentecostes cõcessa.

& quasi totus extra se raptus vidit visionem quandã gloriosam atque mirabilem de Trinitate, quæ Deus est: quam mirabiliorẽ, digniorem, atque excellentiorẽ esse omnibus visitationibus, quibus vnquam à Domino visitari meruerat, intelligebat. O felix anima, in qua diuinæ dilectionis ignis scoriam peccati & rubiginem negligentiæ vsque adeo decoxit, vt illam dulcedinem, illam beatitudinem, quã Dominus electis suis reseruat in præmium, in hac corruptibili vita prælibare quodámodo & prægustare mereretur. Felix nihilominus beatissimus pater ille Bernardus: sub cujus disciplina tantæ perfectionis discipuli in Claravalle floruisse noscuntur. Talibus ergo visitationibus & consolationibus Dñi ille verè monachus lætificatus & corroborat⁹, quotidianis lamentis exercebatur: suspirans & desiderans corruptibilis vitæ sarcinam deponere, vt faciem Domini, quã per speculum & ænigma intuitus fuerat, in ipsa sui puritate cõtéplando, vnus cum ipso spiritus efficeretur. Rogatus autem, vt ad honorem Dei & ad ædificationem proximi, aliqua ex ijs, in quibus à Domino visitatus fuerat, pandere dignaretur, non facilè acquieuit, timens vtiq; ne hoc fortè Domino displiceret: sed tamen precibus multis constrictus, hæc quæ memorauimus, & alia nonnulla, cũ tremore & profunda humilitate reuelauit: quæ licet magna esse sciamus, quia ad alia festinat intentio, breuitatis studio reticuimus. Modũ tamen visitationis, quã de beata Trinitate, quæ Deus est videre meruerat, nullatenus explicare consensit: asserens, quòd nũquam eam alicui revelare præsumeret, nisi forte voluntatem Diuinã super hoc ei daretur agnoscere. Quæ verò pandere voluit, ea conditione patefecit, vt vsque ad obitum ipsius silentio prementur; quod etiam studiosè seruatũ est. Expletis autem in Ordine Cisterciensi, quem in adolescentia sua tantum abhorruerat, viginti & sex annis, cùm quadraginta esset annorũ, sicut sincera deuotione vixerat, ita quoque felici defunctione carne exéptus est: sicq; cõsummatus in breui, expleuit tempora multa: placita enim erat Deo anima ipsius. Libet nunc in timore pariter & exultatione cum Psalmista exclamare, & dicere Domino. *Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine: quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus, quoniam Deus judex est: hunc humiliat, & hunc exaltat.* Ecce enim magister ille, cuius suprà mentionẽ fecimus, qui nó gratia, sed præsumptione duce, pietatis opus adorsus, manus ad fortia mittere tentauerat, tãquam seminatus supra petram, ad tempus credidit: sed in tẽpore tentationis citiùs exaruit. Hunc verò, cujus fidem & sanctitatẽ descripsimus, repugnantem quodámodo atq; reluctantẽ mater gratia assumens, minimè contenta est cõmuni servorum Dei cœtui inserere, verũ etiam de negligentia purgatum cum paucis ad perfectionis & Diuinæ speculationis apicem prouehere dignata est. Sicut igitur beatus, quem elegisti, & assumpsisti Domine, habitabit enim in atrijs tuis: sic nimirũ omnes qui te derelinquũt, confundentur: recedentes à te in terra scribentur.

Videt S. Trinitatem.

Psal. 100. & 74.

Psal. 64. Ierem. 17.

Caput XVII.

Qualiter vir magnificus Arnulphus per S. Bernardũ conuersus sit.

DVm reuerendissim⁹ pater Bernardus aliquãdo ꝓuinciã Flandriæ intrasset, & retia verbi Dei in capturã animarũ laxaret, & nobiles & literatos multos de fluctib⁹ sæculi ad littus cõuersionis traheret; inter ceteros illustris vir Arnulf⁹ de Majorica, diues & delicat⁹, secretò in manib⁹ ejus se reddidit. Fuit autẽ vtriusq; consiliũ, té silentio tegere, ꝓpter quædam impedimẽta sæculi:

Vsque ad vltimum diem, quo egressurus esset de terra & cognatione sua. Erat enim magnus paterfamilias, ornat⁹ filiis & fratribus, tantisque diuitiis irretitus, vt absque suorum damno & scandalo grauarumpere se non posset, nisi prius domum sapienter & caute disponeret. Interim vero dum silentium istud tenerent omnia, & arcani huj⁹ negotij causam ipsi duo soli in mundo scirent, factum est verbum Dñi ad quendam rusticum armentarium, cum boues minaret ad aratru, dicens. Vade, dic Arnulpho de Majorica, vt tecum ducat te in Claravallem, quò proximè iturus est ad conversioné; & cum eo conuertere. Audiuit verò vocem, sed neminem videbat. Facta autē hac voce, cœpit pauper ille attentius orare, vt si à Domino sermo fuisset egressus, reuelaret iterū auriculam ejus, Et adjecit secundò loqui ad ipsum, repetens eundē sermoné. Accepto itaque secunda jam vice oraculo, venit ad pretaxatum virum, & ait. Verbum mihi ad te dominū meum. A quo cùm fuisset ductus in partē, procidit ad genua illius, dicens. Obsecro te per Christum Dominū nostrum, vt ducas me ad Claràvallem tuam, & salves tecum animam meam. Et sicut desideras, Dñs pius & misericors secreta tua causa salutis meæ mihi reuelare dignatus est. Audiens autem nobilis ille paterfamilias verba ista, miratus & lætatus est valde: acceptūque hominem conduxit ad seipsum; quem etiā postmodū indiuiduum comitem itineris pariter & conuersionis habuit, habitur⁹ vt credimus, consorté ęternæ retributionis. Explicitis itaq; negotijs pro quibus moram fecerat, venit Claràvallem, tam submissus humilitate, quàm sublimis diuitiarū affluentia: multaque eidem monasterio de suis facultatibus contulit: sed & alijs nonnullis cœnobijs dona largitus est. Beatus vero Bernardus de conuersione ejus multùm exhilaratus, tale de eo in conuentu fratrum sententiam ptulit. De conuersione fratris Arnulphi nec minùs admirandus, nec minùs glorificandus est Christus, quàm de resurrectione Lazari quatriduani: eò videlicet quòd in tantis delicijs clausus atq; sepult⁹, velut in tumulo iacebat, & quasi viuens mortuus erat. Huic autē confitenti cum gemitu & lacrymis multis delicta vniuersa, quæ in mundo contraxerat, beatus Bernardus intuens cordis eius amarissimā contritionem, & ad omne op⁹ bonū spontaneam voluntaté, injunxit ei, vt *Pater noster* tribus vicibus diceret, atque in suo proposito deinceps vsq; ad morté perduraret. Quo ille audito contristatus respondit. Ne, quæso, irrideas famulū tuum, beatissime pater. In quo, ait, te irrideo? At ille ait. Iejunia septem annorū, vel decē, nó sufficerent mihi, etiam humiliato in sacco & cinere: & tu mihi præcipis, *Pater noster* tertiò dicere, & in Ordine perseuerare? Et sanctus ad eum. Ergone tu me meliùs nosti, quid te oporteat facere, vt salueris? An forte tibi parum videtur, Ordiné tenere, & in ipso vsq; ad mortem pseuerare? Ille vero respondit. Absit ab anima mea tā iniqua presumptio. Sed propter Deū obsecro, ne mihi parcas in presenti, vt meliùs parcas in futuro: & talé nunc impone pœnitentiā, quatenus post morté carnis ad requiem sine pœna perveniam. Cui beat⁹ Pater ait. Fac vt locutus sum: & securū te facio, quia deposita mole corporis, mox ad Deū sine molestia pervolabis. Hoc itaque responso quasi diuinitus accepto, confortatus est nimis, adeò vt deinceps nulla tentationum violentia, nulla infirmitatis molestia, posset à cursu desiderij, quo totus in Deum pergebat, aliquatenus retardari. Erat autem circa obseruantias Ordinis, & custodiam cordis solicitus & timoratus nimis: ita vt neminē vidissemus, tam studiosum proprię conscientię mundatorem.

Exemplum discutiendæ conscientiæ.

Rusticus monetur diuinitus Claramvallem adire.

Sententia S. Bernardi de conuersione Arnulphi.

Quam pœnitentiam S. Bernardus iniunxerit Arnulpho.

Mirabantur siquidem omnes, præsertim confessionũ illius auditores, quotidianam instantiam, vel potiùs importunitatem, qua eos quiescere non sinebat: sicut nec ipse quiescere poterat, confitendo, plangendo, plorando: non modò de otioso sermone aut signo, siquando illi vel raro surriperet: verũ etiam super vana & leui aliqua cogitatione, quod cæteri hominum, exceptis paucis perfectis, parvipendere solent, seipsum scrupulosissimè dijudicabat: & quasi de crimine arguebat. Quia verò veraciter scriptũ est, *Quem diligit Dominus corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit:* numquã huic venerabili viro paternæ misericordię correctio defuit: semper in eo vitia resecans, & virtutes animę pullulare & fructificare faciens. Deniq; per plures annos vsque ad exitũ suum grauibus ac diuturnis incõmodis flagellatus est, quæ omnia non solùm æquanimiter tolerabat, verũ etiam gloriabatur sicut in omnibus diuitijs. Factũ est autem quodam tempore, dum cõquassatus & debilitat⁹ esset vsquequaq;, ita vt non sine graui dolore inclinis stare posset, nec propter hoc vmquam omitteret, vt non ad omnẽ Glorię decantationem profundè & deuotè diuinæ majestati inclinando reuerentiam exhiberet: vt vespertinæ synaxis officiũ in Ecclesia celebraretur. Ipso verò stãte in retro choro juxta quendam monachum virum æque sanctissimũ, ecce Angelus Domini apparuit ibi in specie pulcherrimi monachi adolescentis, cuculla indutus niue candidiore: quem tamen idem Arnulphus minime videbat. Cũque more solito ad Gloriã psalmi deuotè inclinaret, Angelus Domini stabat coram eo: & supplicantis caput suppositis manibus sustentabat. Quem cùm prædictus monachus collateralis ejusdem fratris Arnulphi cerneret, & ex fulgore vultus & habitus Angelũ esse deprehenderet, lętatus est valde super Angelico aspectu: accessitq; vt teneret eũ, & deuotè amplexaretur. Cumque expansis manibus vellet eum tenere atq; constringere sibi, ille subitò evanescens recessit ab eo: sed subitò iterũ apparens stetit in alio loco. Videns verò illum monachus, denuo cucurrit ad eum, & simili modo nitebatur apprehendere illũ: sed mox Angelo disparente, & protinus alibi reapparente, frustratus est homo à conatu suo. Quod cùm pluries factũ fuisset, Angelus ex toto disparuit: & qui se videndũ obtulerat, teneri omnino non pertulit. Laborabat aliquando athleta Dei Arnulphus doloribus viscerum, quib⁹ frequenter nimiùm arctabatur: & erat languor fortissimus, ita vt deficiente vitali spiritu pene vsque ad mortẽ angustiaretur. Cumque aliquãdiu mutus & insensibilis jaceret, de vita ipsius desperatũ est, & ob hoc oleo infirmorum inunctus est. At vbi primùm respirare potuit, erũpens in vocẽ confessionis & laudis, ait. Vera sunt omnia, quæ dixisti, Dñe Iesu. Quod cùm sæpiùs iteraret, stupentibus qui aderant, & percunctantibus, quomodo se haberet, aut quare ista diceret, nihil aliud respondebat, nisi, quia vera sunt omnia, quæ locutus est Deus. Quidam autẽ dicebant, quòd prę acerbitate doloris cerebro turbatus esset, & quasi aliena loqueretur. Quibus ille respõdit. Non est ita, fratres, sed sano capite & mente sobria dico, quia vera sunt omnia, quæ locutus est Dominus Iesus. At illi dixerunt. Et nos hoc verum esse fatemur. Sed tu cur nunc ista cõmemoras? Respondit. Dominus dicit in Euangelio, quia siquis affectibus parentum, & diuitijs mundi, propter amorem ipsius renuntiauerit, centuplum accipiet in hoc sæculo: & vitam æternam in futuro. Ego itaque vim sermonis hujus in præsenti experior, & centuplum meum jam nunc in hac uita recipio. Siquidem immensa

Exemplum discutiednæ conscientiæ.

Hebr. 12.

Angelus sustentat caput inclinatũ ad Gloria Patri.

Non patitur Angelus se teneri.

Centuplum in spe situm.

doloris istius acerbitas adeò mihi sapit, adeò placet, propter spē diuinę miserationis, quę in eo reposita est mihi; vt has ipsa nunc caruisse me nolim pro centuplicatā mundi substantia, quā reliqui. Quod si ego peccator & indignus ita confortor, adeò lętificor, etiam in angustiis meis: quomodo putamus sancti & perfecti viri tripudiant & exultant in consolationibus suis? Verè etenim spirituale gaudiū, quod modò est in spe, centies millies exuperat sęculare gaudium, quod nunc est in re. Siquis autem seculū relinquēs, & ad conversionem veniens, centuplū istud accipere non meretur, constat profectò, quòd adhuc omnia perfectè non reliquit; sed ex propria voluntate, quę est mala proprietas, secū retinet aliquid. Hęc illo dicente, mirati sūt vniversi, ab homine laico & illiterato sententiam talem esse prolatam: nisi quod manifestè dabatur intelligi, quia Spiritus sanctus, qui eū in corpore flagellari grauiter permittebat, intus in anima suauiter vngebat: cujus nimirum sacratissima vnctio, quemcūque tetigerit hominē, docet de omnibus, quę oportet. Iste ergo vir sanctus, cùm jam de manu Domini suscepisset duplicia pro omnibus peccatis suis, tandē longo cruciatus martyrio, & tāquam aurum in fornace probat⁹, pacatissimo somno obdormiuit in Dn̄o. De quo certissimè credimus, quia juxta beati Bernardi sententiam, mox vt à corpore exiuit, ad Deū sine pœna pervenit. Quid, rogo, huic pauperi Christi vnquā defuit in die certaminis sui: qui secundùm Prophetā, confidens in Domino, mutauit fortitudinem carnis in robur spiritus: non considerans, quid caro posset, sed quid Regula & Ordo præciperet: qui quasi signaculū posuit super cor suum verbum consūmans & abbreuiatum, quod à sancto Patre acceperat: vt scilicet pro omnibus peccatis suis Ordinē seruaret? Arguit profectò instantia pœnitentię ejus tepiditatem & negligentiam nostrā; qui gaudē Ordinem pro peccatis nostris in pœnitentiā suscepim⁹, & nō solùm tepidè & negligenter viuim⁹, sed etiam pro frivola aliqua infirmitate vigilias fratrum deserere, seu infirmitoriū intrare non erubescimus: cùm iste servus Dei, nisi pro infirmitate responsum mortis habente, infirmitorium intrare non acquieverit, & insuper ad vigilias servitij Dei quandoque graui debilitate laborans, devotè perstiterit. Volat irreuocabile tēpus, quo nihil est pretiosius, quo tamen nil vilius à nobis æstimatur: & dum pœnā, quæ in præsenti pro Dn̄o suscipitur, declinamus, centuplicatā in futuro incurrimus. Si autem aliquis carnis suæ infirmitatem causatur: sciat scriptū esse, quòd nihil deest timentib⁹ Deū: & quia Propheta junior fuit & senuit, nec vidit justū derelictum. Quis enim sperauit in Domino, & confusus est: permansit in mandatis ipsius, & derelictus est? Quod vt, non solùm testimonijs Scripturarum, verū etiam exemplis præcedentiū Patrum manifestius fiat, duo gratiæ Dei miracula subjicimus: quatenus per hęc & tepiditas nostra conuincatur, & infirmitas nostra ad agonem certaminis roboretur.

Laici mira sententia.

Isaiæ 40.

Negligentia tepidorū arguitur.

Psalm. 33. & 36.

Caput XVIII.

De Monacho, qui à graui dolore capitis virtute Sacramentorū Christi liberatus est.

FRater quidam, nomine Petrus, Clarævallis postea futurus Abbas, cùm in adolescentia sua in obseruātia sacri Ordinis satageret quotidie semet ipsum exhibere hostiam viuentē, sanctam, Deo placentem: quoniam omnes piè in Christo viuere cupientes, persecutiones inimici sustinent, permittente Deo, qui omnia ad salutem electorū operatur, gravissima capitis passione laborare cœpit. Quam passionem fortis miles Christi patienter tolera-

Petrus monoculus Clarevallis 8. Abbas.

bat: studens semper in dolore gratias agere, & viperam propriæ voluntatis à murmure cõpescere. Et licet optaret cum Propheta, vt ingrederetur putredo in ossib⁹ ejus, quatenus quiescere mereretur in die tribulationis: pro hoc tamen magis animo gravabatur, quod spiritu in eo promptissimum ad ardua quæque virtutũ: caro infirma pro voto subsequi non valebat. Quadã itaq; nocte Dominica dum sacris vigilijs interesset: sentiens se præfato incommodo solito amplius stimulari, cogitauit exire de choro, & ire paulatum. Sed mox inspirante Deo recogitauit, vt propter Dñm vsq; ad horã diei primam sustineret: quoniam ipso die intemeratis mysterijs pretiosi corporis & sanguinis Christi participare debebat. Prima verò transacta, quamvis doloris immensitas non cessaret, proposuit tamen tolerare, nec conventũ deserere vsque post Missam majorem: quatenus sacram posset accipere cõmunionẽ. Cumque jam cõmunicaturus ad gradũ altaris accederet, & solitam ibidem veniam flexis genibus deuotissima humilitate peteret: ecce repente de vertice ejus lapsa est quasi ingens massa plũbi, quæ illi per medium frontis veniens, & in pauimentum cadens, non parvã collisionem fecit. Ipse verò ejusdem molis concussione atq; ruinam apertissimè sentiens, sed nullam speciẽ videns, de tanta novitate miratus, vehementer obstupuit. Et ô mira clementia Redemptoris nostri. Quia enim frater iste gravissimos quidẽ dolores sentiens, sed tamen ob reuerentiam sacramentorũ ipsius, erat quasi non sentiẽs, mox vt eadem sacramẽta fideli deuotione percepit, ab omni pristina infirmitate eadem hora conualuit: & ita perfectè curatus est, vt nullã deinceps molestiã ex ea sentiret. Ipse verò gratię Dei nequaquam ingratus existens, adeò in sancta religione profecit, vt pastoralis curæ officiũ, primùm in Igniaco, posthmodũ in Claravalle consecutus, nomen Abbatis vita & moribus decoraret: subditosque suos per viam veræ humilitatis ducens, Christi bonus odor esset in omni loco.

Habac. 3.

B. Petrus graui dolore capitis vexatus.

Quasi massa de capite eius lapsa.

Sanatur sumpta Eucharistia.

Caput XIX.

De fratre, cui B. Virgo Maria cælestem pitantiam per visum dedit.

IN Claravalle fuit item monachus quidam, qui quamvis homo bonæ voluntatis existeret, corpore tamen delicatus atque infirmus erat: & ppterea in obseruatione ciborũ & procuratione medicaminum curios⁹ atq; superstitiosus. Clemens autem Dominus, qui misericorditer solet errantes corrigere: ipsum voluit ad viã veritatis reducere: & vt sciret & intelligeret, quàm salubriter monet nos, omnem solicitudinẽ nostram projicere in ipsum, quoniam ipsi cura est de nobis, tali modo visitationem suã simpliciter delinquenti prærogare dignatus est. Aspiciebat idem frater in visu noctis, & ecce vniuersitas fratrũ quasi ad Laudes diuini seruitij celebrandas ad Ecclesiam festinabat. Porrò ad ostium ejus Ecclesiæ stabat illa tam humilis quàm sublimis, mater misericordiæ pia virgo Maria: quæ tãquam pretiosi electuarij pixide portans, singulis fratribus Oratoriũ intrantibus singula ex eo cochlearia dulcissima sua manu dignanter tribuebat, & mira dulcedine gustantes reficiebat. Quo viso frater ille gratulat⁹ est vehementer: reputans secũ, quòd & ipse cęlestis illius alimoniæ sine obstaculo particeps fieri deberet. Cũque ad manũ pijssimæ procuratricis accederet, benignissima dissimulatrix, & vere mitis Virgo repulit eum dicens. Nũquid nostro medicamine op⁹ habes? Nonne tu sapiens medicus es, & tuimet sollicitè curam geris? Vade itaque, vade, & tuis medicamentis, sicut volueris, vtere: quoniam de ijs, qui curam suam

1. Petri 5.

B. Virgo fratribus electuarium dare visa.

super Dñm & filium meũ jactant, cura est mihi. Quod cùm ille audisset, erubuit, & petens indulgentiã, promisit ei, quòd ampliùs de seipso se nõ intromitteret: sed totam vitæ suæ curã Deo & sibi cõmitteret. Ad quam sponsionem, generale refugium omniũ Christianorũ, sed specialis protectio specialium servorum suorũ Cisterciensium fratrũ, satisfactione accepta, benignissimè indulsit: & medicamenti salutiferæ pitantiæ pabulum impertiuit. Gustata igitur benedictione cælestis antidoti, protinus à sua teneritudine & infirmitate frater ille convaluit: & abdicatis omnib⁹ medicamentis & delicatioribus alimentis, ad cõmunes cibos se transtulit: ideoq; cooperante gratia Dei in brevi decorẽ & fortitudinem, cum salute corporis & animæ, pariter induit. Vbi nunc sunt fratres illi, qui plus videntur sectari scholas Hippocratis, quàm scholas Christi: qui nimis affectuosè diligentes sanitatẽ moriturae carnis suæ, tota ęstate tota intentione occupãtur ad quęrendas seu colligendas quaslibet viles & agrestes herbulas vel radices: & nihilominus hieme soliciti sunt, easdem exsiccando, terendo, molendo, cõponendo: & non habituri effectũ medicinæ, in solum se pręcipitant reatũ proprię voluntatis, qua proprietas periculosior invenitur? Discant, quæso, discant supradictis exẽplis, magis confidere in Dño, quàm in Galieno, plus sperare in Regina cęli, quàm in herbis terrę: scientes certissimè, quoniã in tremendo examine justi Iudicis Dei non de cõplexione, sed de ꝓfessione judicabuntur: vbi sera nimis pœnitentia volent, magis animarũ suarum curam gessisse, quàm pro adipiscenda sanitate carnis suæ tota vita sua inutiliter occupatos fuisse.

B. Virgo Cisterciens. specialis protectio.

Caput XX.

De venerabili sene Achardo, quondam magistro nouitiorum in Claravalle.

SEnex quidam, Achardus nomine, nobilis genere, sed conversationis dignitate nobilior, nouitiorum curã in Claravalle gerebat: vir potens in verbo ædificationis & consolationis: qui etiam in juuentutis suæ robore, jubente simul & mittente beato Bernardo Abbate suo, plurimorũ Cœnobiorum initiator & extructor deuotus extiterat. Hic jam veteranus, & emeritæ militię senex instituendis tyronibus deputatus, officiũ suum strenuè adimplebat: & ex ijs quæ longo vsu didicerat, rudes adhuc mentes contra triplicem funiculum, carnis, mundi, & diaboli, qui difficilè rũpitur, quotidianis exhortationibus informabat: exemplis etiam, tam veteribus, quàm recentioribus, aduersus vitia cautiores reddebat: vnde & nos aliqua, sicut ex ipsi⁹ ore audiuimus, perstringemus. Cùm adhuc nouitius esset idem Achardus, venerabilis Abbas Bernardus quadã die intrauit ad consolandos nouitios suos, sicut frequenter facere solebat. Terminato autem sermone, prædictũ Achardum cũ alijs duobus nouitijs traxit in partem, & pręmonuit eos in spiritu ꝓphetico, ita loquens. Futurũ est, inquit, vt nouiti⁹ ille, designauit autẽ vnũ ex nomine, ante diem crastinũ furtiuè recedat. Vos itaque vigilate, & estote parati, & fugientem cum rapinis effugere non sinatis. Et si miser à nobis exierit, quia non erat ex nobis: spolia tamen, quia nostra sunt, tenebitis vobis. Quo audito mirati sunt illi: & cum silentio pręstolati sunt exitũ rei. Profunda verò nocte duo ex illis, cùm fugitivũ in lecto firmiter dormientem aspicerent, tunc & ipsi dormire cœperunt. Erant enim oculi eorũ grauati, illudente vtique eis spiritu erroris. Verũtamen Achardus, quia certissimè credidit, verbum à Sancto Patre prolatum haud posse irritum fieri, somnolentię spiritũ, qui ei molestissimus erat, virili constantia repellebat. Nunc enim

Achardus Cœnobia multa extruxit.

Prædicit S. Bernardus nouitij fugã.

frontem, nunc tempora fricando, modo pilos capitis & barbæ vellicando, modo manus & faciem locitans, nunc de loco ad locum deambulando se excitans, tandem fallaciæ somnum, quo premebatur, excusit. Cumque prope esset, vt signum ad vigilias pulsaretur, ecce duo quasi gigantei Æthiopes nigerrimis cappis amicti, per ostium domus visibiliter ingrediuntur. Is vero qui præcedebat, gallinam assatam in spito portabat. Porro in ipso veru coluber ingens per caput & caudam infixus erat, qui eandem gallinam hincinde cingebat. Cum tali itaq; ferculo accedunt ad lectum falsi nouitij: & gallina fumante naribus applicant dormientis. Quo statim expergefacto dæmones egrediuntur: & quid intus in corde ejus inuisibiliter actitarent, horrendo hoc visibili signo demonstrarunt. Cúque evigilasset miser ille, non sicut Iacob, de somno contéplationis, sed sicut apostata vilis à somno deceptionis, continuo surrexit, & vestimentis onustus post dæmones exijt: veniensq; ad ostiũ armarij quod erat in claustro, machinamentis suis moliebatur firmaturã effringere, ac secũ tollere libros. Porrò prędictus Achardus celerrimè socios excitat, & properatam apostatæ fugam signis & nutibus insinuat. Itaq; recedentem pariter insequentes, reperiunt illum pessulũ ostij concutientem. Quos vbi malignus ille persensit, illicò datis saltibus evolat: & pręcipiti cursu per ostia pometij ruens, murorũ tandem septis retinetur, atque reducitur. Die autem facto cum malorũ impœnitens resipiscere nollet: quia jam datus erat in reprobum sensum, dimissus est tandem, vt abiret in locũ suum. Eadem vero die arreptus à diabolo dementiam incurrit: & vsq; ad mortẽ furere non cessauit. Confessus est etiam nobis venerabilis senex Achardus, quod in primordio conuersionis suę multa dęmonũ bella, & multa flagella pertulerit: multaque eorũ phantasmata viderit. Sępius nãque cùm esset in Ecclesia psallens atq; orans, copiosa coram eo luminaria quasi cereos & lampades accendebant: quæ protinus ad inuocationem nominis Christi tamquam vanitas disparebant. Quadam denique vice apparuit ei diabolus, gladiatorio cum eo conflictu in modũ palestræ decertans, cui crebros ictus & vulnera infligebat, atque ab eo vicissim recipiebat. Ad vltimũ vero dæmonem subactum colliso capite excerebrauit. Quem dum traheret per capillos, partem capitis confracti cum carne & ossibus evulsã manu retinuit: moxque ex ea tam intolerabilis putor exhalauit, vt passibilitatis humanæ modũ videretur excedere. Quam cum horrore & execratione longiùs à manu sua ipso excutiente, protinus olidum monstrũ quod videbatur evanuit: vestigia tamen immunditiæ suæ altiùs impressa reliquit. Nam per vnius anni spatium ex eadem manu tantus fœtor jugiter exhalauit, vt prę angustia cordis vix eam valeret vel ori apponere, vel naribus admovere. Cùm in partibus Germaniæ idem Dei servus pro construendo cœnobio, quod in territorio Treverorũ situ Claustrum nominatur, aliquando moraretur, cælitus concessum est ei, videre & alloqui hominem sanctũ, hominem verè diuitem, magnũ quidem solitariũ: qui in partibus illis multo tempore per montes & siluas sine tecto & vestimento pro Christi nomine nud⁹ oberrans, herbis agrestibus & earum radicibus morituræ carnis vitam sustentabat: æstatis ardores, hiemisq; asperrimos algores incredibili patientia tolerabat: ita vt quadam vice cum brumale gelu solito amplius inhorruisset, & nix multa valde de nubibus flueret, ipse non habens, quo à facie niuis & frigoris hujus fugeret, sed in terra nudus jacens non modica spissitudine niuis totus operiretur: nullumque indicium corporis

Visi dæmones nouitium reuocantes ad sæculum.

Qualis conflictus Achardi cum diabolo.

Mirabilis vita cuiusdam solitarij.

ejus illic esset, excepto quòd virgula fumantis anhelitus ab ore ꝓcedens superjectã niuem aliquantulùm reliquabat. Hujus beati viri admirandas virtutes, & humanæ fragilitatis modũ excedentem patientiam, Dónus Achardus nouitijs suis referebat: quib⁹ rudimenta tyrocinij eorum magnificè roborabat, atque in amorem virtutũ non mediocriter accendebat.

Caput XXI.

De Domno Gaufrido monacho Claræuallis, postea Sorensi Episcopo.

SAnctæ memorię Dónus Gaufridus, quondam Clarȩvallis monachus, & postea Sorensis Ecclesiæ, quæ est in Sardinia, Pontifex, antequam ad Episcopatum promoueretur, cùm esset aliquando in choro Clarȩvallis, vota labiorum suorũ cum cęteris fratribus Dño strenuè reddens, visionem hujusmodi, sicut ab eo recepimus, beatis oculis aspicere meruit. Videbat, & ecce ꝓcessio gloriosa & splendida, quæ à septentrionali parte Oratorij quasi de cęmeterio veniens, & coram Presbyterio transiens, recto itinere ad infirmitoriũ tendebat. Porro in ipsa processione Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, atq; Presbyteri, apparebant: qui per singulos ordines septeni atque septeni dispositi, alij ante alios ordine cõgruo incedebant. Acolythi vero stolis albis amicti singulos cereos manibus pręferebãt: qui tamen magis ignei, quã cerei esse parebant. Verùm Subdiaconos tunicæ pretiosæ, Diaconos autem dalmaticę fulgidæ decorabant: ipsosq; Presbyteros planetæ holosericę insigniter adornabant. Horũ omnium singuli congrua ministerij sui vasa manibus bajulabant. Veniebat autem post eos copiosa turma candidatorũ, ordinatè similiter, & cum reuerentia incedens. Ad vltimum verò gloriosa Dei genitrix virgo Maria subsequebatur: quã beati Apostoli Petrus & Ioannes dextra lęuaq; comitabantur. Ipsa verò pijssima Theotocos tanta venustate, tantaque claritate vultus & habitus radiabat, vt ex fulgore de ipsa procedẽte tota Basilica coruscaret. Porrò species quæ ista reuelabat, loquebatur interim in corde videntis, & dicebat. Hæc est Regina cælorũ: hęc est domina Angelorũ. Transeuntes ergo ita soléniter, vt diximus, ante gradum sacrarij, tandem per ostium, quod ad infirmitoriũ vergit, de Oratorio exierunt, & ita ab oculis intuentis euanuerunt. Verùm in eodem infirmitorio senex quidã venerabilis, & sanctæ conuersationis Sacerdos, nomine Tescelinus, diu languerat, sed flagella pij patris tãquam fili⁹ obediens patientissimè sustinuerat: qui tunc in extremis positus agonizabat, & post modicũ temporalis vitæ amaritudinem perpetis vitæ dulcedine cõmutauit. Vnde vir Dñi Gaufridus, qui hęc viderat, indubitanter credidir, quia ad indiciũ trãnsitus & beatificationis illius processio talis apparuit. O quàm sublimia sunt bona, quę ocul⁹ non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt: quę pręparauit Deus his, qui diligunt eum. Si enim cum tanta ambitione spiritualis põpæ occurritur animæ timenti Deũ de corpore egredienti: quanto putamus tripudio, quantáue lætitia exultabit in possessione cęlestis patrię, vbi satiabitur dulcissima conditoris sui visione?

Gaufrido apparet cœtus gloriosus

Visa & B. Virgo cum Petro & Ioanne.

Ad monachi exitũ veniebant.

Caput XXII.

Item de visionibus ejusdem famuli Dei Gaufridi.

ALtera quoque vice, dum idem Dei famulus in Ecclesia cum cęteris fratribus staret ad psallendũ, conspicatus est manifestè spiritum immundũ instar simię per medium chorũ transeuntem. Cumq; venisset & staret ante eum ridicula bestia, dedignanti oculo respiciens illum atque despiciens,

Dæmon specie simiæ visus in choro.

patulis naribus aliquamdiu subsannabat. Quæ postquam ab eo pertransijt, tandem egressa de choro, vlteriùs non comparuit. Infirmabatur aliquando iste beatus homo, & circa gutturis partes gravi molestia laborabat. Crescebat languor in dies, factusque tandem est morbus inveteratus, & penè à medicis desperatus. Vnde etiā angustiabatur animo vehementer: pro eo maximè, quòd arterijs ab ægritudine coarctatis, psallendi & cantandi in Ecclesia vires amisisset. Proindę conversus ad beatum Bernardū, die noctuque in multis lacrymis precabatur, vt cantandi gratiam recipere mereretur. Cujus precibus & lacrymis motus pius pater, ei per visionem apparuit: & loco dolenti, manu sua tangendo ac benedicendo, signum crucis impressit. Cùm vir Dei euigilasset, sanatū se reperiens, mirè ad cantandum convaluit: & nullum deinceps impedimentū ab eadem ægritudine pertulit. *S. Bernard. inuocatus adest infirmo.* Alio quoque tempore contigit, vt frater quidam spiritualis, quem vnicè in Christo diligebat, grauiter ægrotaret. Eratque languor fortissimus, ita vt mori putaretur. Vnde prædictus vir mœrore nimio contabescens, vt verū se cōprobaret amicum, lacrymosis precibus ardenter insistere cœpit; & pro recuperanda sospitate dilecti stabat in confractione in conspectu Domini. Laboranti verò continuè in gemitu suo astitit quidam per visionē, & ait. En frater ille, pro quo sic afficeris, sanitati restituetur: sed tamen alter quidam, quem ęquè spiritualiter diligis, loco ejus est migraturus. Et factum est ita. Nam convalescente illo, qui morti proximus videbatur, defunctus est in ipso tempore senex quidam venerabilis & sanctus, Renaldus de Cluniaco dictus: quem & ipsum miro affectu in Christo diligebat. Pręterea, cùm pro matre defuncta nimiùm foret solicitus, & diuturnos exitus aquarū pro ea deducerent oculi ejus, multa siquidem collata erat ei gratia lacrymarum: flagitabat instanter à Domino, vt sibi de illa reuelare dignaretur, vtrùm adhuc in pœnis esset: an jam indulgentiæ requiem percepisset. Diu verò in hac supplicatione fatigato, facta est tandē diuinitus vox ad eum dicens. Cur importunis precibus extorquere conaris, quod tuæ cognitioni non debetur? Tu tantùm ora pro tuis, & saluabuntur. *Oranti & solicito pro matre defuncta quid responsum fuerit.*

Caput XXIII.

Quomodo per reuelationem ostensum est ei, quòd Episcopus esset futurus: & de pretiosa morte ejus in Claravalle.

ERat aliquando in oratione constitutus vir Domini Gaufridus, cùm ecce per visionem persona quædam reverenda apparens ei, digito ipsius aureum annulum imposuit: præsagium scilicet futuræ in proximo Pontificalis dignitatis. Nam in eodem anno, sicut ipse nobis innotuit, assumptus est in Episcopatum Ecclesiæ Soriensis: quam septem annorū curriculo strenuè regens, & suam ipsius vitam in omni puritate custodiens, ministerium suum magnificè honorauit, dignumque sanctitatis exemplum posteris dereliquit. *Gaufridus Episcopus Soriensis.* Appropinquante autem vocationis ejus termino, quem solus Deus nouerat, egressus de Sardinia venit ad visitandum Claramvallem, cujus filius erat: & in qua sepeliri magno desiderio præoptauerat. Quam cùm à lōgè intuitus esset, eleuatis oculis suspirauit in cælum: toto cordis affectu deprecans Dominū, vt si infra trienniū esset moriturus, tali siquidē spatio tēporis semper eandē domū vel vna vice visitare decreuerat, nūquā ipsum ampliùs ab ea separari pmitteret: ne fortè alibi consūmari cōtingeret, & desiderata sibi sepultura priuaretur. Ingressus itaq; dilectū sibi monasteriū, cū aliquā- *Optat mori in Claravalle.*

diu sanus ibidem perstitisset: & fratres vniuersi de tanto hospite lætarentur: tandem corripiente se acuta valetudine, per dies aliquot ægrotauit: & ingrauescente morbo ad extrema deuenit. Cumque fuisset inunctus oleo sácto, & munitus etiam viatico sacramentorũ Christi: eadem hora, imò eodé ferè momento, mirantibus vniuersis, obdormiuit in Domino. Transijt autem circa medium noctis, in festiuitate Dedicationis Ecclesiæ Claræuallis. Porrò venerabilis ejusdem monasterij Abbas, qui ejus conscientiæ puritaté optimè nouerat, cùm já exanimati corporis oculos clauderet: cum magna fidei pietate exclamans ait. O dulcis & venerande pater, Deus omnipotens faciat me quantocyùs ad tuũ peruenire consortium. Dum verò cómendationis officium sacro funeri ejus impenderet, tanto pietatis affectu mouebatur, vt erumpentes lacrymas continere non posset: ita vt etiam duros corde in fletum cómoueret. Cùm autem primùm ęgrotare cœpisset iste sanctus sacerdos, reuelatũ est de eo cuidam ex fratribus ipsius monasterij, quia in proximo esset migraturus. Deinde post dies paucos cùm idem frater vigilijs seruitij diuini interesset, vidit in spiritu stratum quoddá fulcris mollibus diligenter aptatum, & niueis operimentis decenter ornatum, qui eidem Episcopo seruabatur: nimirum significans æternæ felicitatis requiem, ad quam post modicum erat assumendus. Eadem verò nocte qua defunctus est, posito in Ecclesia corpore, cùm signũ ad solénes vigiljas Dedicationis pulsaretur, prędictus frater evigilans, cœpit illico Pontificem defunctũ ad mentem reducere: statimque facta est vox in auribus ejus, loquens de eodem famulo Dei defuncto, & dicens. Ecce nunc à principio signi hujus recipiunt illum Sancti Dei omnes in consortium suũ. Hanc vocem frater ille audiens, gauisus est valde: surgensque venit in chorum: & stabat cum cæteris ad psallendũ, semper glorificationem beati viri mente reuoluens. Cũque celebrarentur matutinę Laudes, respiciens vidit, & ecce in parietibus templi circa defunctũ Antistitem quasi vnius horæ spatio luminaria copiosa diuinitus accésa: ita vt præ multitudine numerari non possent. Spiritualis itaque claritatis lumen corporalibus oculis intuens, cópunctus est valde: & gratias agés Deo pro omnibus ijs, quæ viderat & audierat, in jubilo cordis ait intra se. *Domine Deus virtutum, beati omnes qui sperant in te.* Verè beatus iste sanctus, *qué elegisti, Dñe, & assumpsisti: habitabit in atrijs tuis.* Credo enim atq; confido, quia dignus est jam inter sanctos & electos tuos cóputari: qui in præsenti sæculo per viá humilitatis incedens, studuit mandatis tuis fideliter obedire. Expletis autem post depositioné beati viri duob⁹ mensibus, cùm idem frater esset in choro ad vigilias vigilans & psallens, subitò venit in mentis excessum: & ecce apparuit ei beatus Episcopus induens se sacerdotalibus, & quasi præparás ad Missam celebrandam, ita ut frater ipse adjuuans eum reuerlaret casulá supra brachia illius. Porrò in eadem hora cantabatur hic versus in Ecclesia. *Et introibo ad altare Dei: ad Deum qui lætificat juuentuté meam.* His ita de conuersatione & consummatione sancti viri breviter annotatis, placet hoc loco subnectere miraculum dignum relatione, quod idem Dei famulus cum gaudio asseuerabat, se vidisse. Consilium ejusdem Præsulis fuit, vt quædam ipsius Basilica vetus ac ruinosa dilapidaretur, & in meliorem statum repararetur. Cùm ergo ipsum Altare in præsentia sua dirui præcepisset: reperit in eo capsulam scabrosam ac veterem, Sanctorum reliquias continentem. Porrò inter easdem reliquias Corpus Domini repositũ erat:

Extrema vnctio.

Reuelata mors B. Pótificis.

Psalm. 83. & 64.

Apparet quasi Missá celebraturus

Psalm. 42.

quod ita sanũ & integrum, ita mundum & candidũ, & ab omni corruptione penitus alienum inuentum est: acsi recentissimè ibi reconditũ esset. Sanè nemo in terra illa repertus est, qui ejusdem Ecclesiæ vel altaris constructionem vel consecrationem se vidisse recoleret. Viso itaq; tanto miraculo, vniuersi qui aderant lętati sunt valde, & ędificati in fide glorificauerunt Deum: cognoscentes vtique, ipsum esse sacratissimũ corpus Dñi, de quo veraciter scriptum est, *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Migrauit autẽ à sæculo idem beatus Pontifex anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo octauo, tertio Idus Nouembris: & cõdigno honore sepult⁹ est juxta venerabilem Godefridũ quondam Lingonensem Episcopũ, qui sub beato Bernardo Prioris officio in Claravalle functus, & inde ad apicem Pontificalis dignitatis assumpt⁹, ministerium sibi cõmissum, sanctè religioséque conuersando, multipliciter honorauit.

Hostia plurimis annis incorrupta.

Psalm. 15.

Caput XXIV.

De Domno Balduino monacho Claraevallis, postea Pisano Episcopo.

INter cœlestis gratię pinguedine pullulantes propagines, quas vinea Domini Sabaoth, Ecclesia scilicet Claræuallis emisit, vt transplantarentur super aquas multas, id est super diuersarum regionũ populos Pontificali honore sublimarentur, natalis soli specialis gloria Balbuinus mirabiliter emicuit: qui doctrinã reuerendissimi patris Bernardi secutus, spreuit vniuersas mũdi põpas & voluptates, ipsique mundo moriens, in Claravalle viuere cœpit: & veras voluntariæ paupertatis diuitias fallaciũ diuitiarum irritamẽtis se pretulisse gloriabatur. Discens namq; ab Apostolo stultus esse, vt sapiens fieret, diuitias, quæ potiùs exhauriunt hominem quàm repleant, execratus est: & illas, quæ immẽsum pondus gloriæ operantur in ipso in æterna beatitudine, toto mentis desiderio cõplexus est. Cùm perfectissimorum monachorũ imitator factus didicisset ab irriguo inferiori, in quo peccata planguntur, ad irriguũ superius, in quo ad cælestis patrię felicitatem gemitibus inenarrabilibus suspiratur, ascendere: dignus jam qui non soli sibi viueret, sed etiã multis alijs verbo & exemplo prodesset in salutem: vocante Deo, Pisanæ Ecclesię, quæ est Metropolis Thuscię, Archiepiscopatũ sortitus est. Consecutus verò amplæ hujus dignitatis eminentiã, tanta spiritualis sapientiæ luce refulsit, tantaq; auctoritate ac spiritus libertate officiũ suum exercuit, tãta nihilominus mansuetudine & humilitate verũ se monachũ in Pontificali culmine demõstrauit, vt non solùm Cisterciensis Ordo, verũ etiã vniuersi fideles intra Italiã gratularentur vehementer, gratias agentes Deo, qui splendidissimã hanc colũnã & fulcimentũ inconcussum S. Ecclesię suæ tẽporib⁹ ipsorũ concessisset. Sed quoniã in rebus humanis nihil ex omni parte posse beatum esse plangimus, contigit, instigante diabolo, vt ꝓpter ipsum inter Pisanos atque Lucenses populos grauis & periculosa guerra oriretur: quæ etiã post obitum ipsius contentione partium inflammata atque protelata per aliquot annos durauit: & vix tandem ad pacis concordiæque vinculum renouari potuit. Cujusmodi verò fuerit occasio hujus dissensionis, nihil interest: hoc solùm dicimus, damnosam & pœnalem tanti Pontificis animę guerram illã extitisse: sicut diuina reuelatione declaratum est. Post dormitionẽ nẽpe huj⁹ beati Pręsulis aliquanto tẽpore elapso, fuit in insula Sardiniæ Sacerdos quidam honestę conuersationis, qui etiã ibi ꝑerat cuidã Ecclesię parochiali.

1. Cor. 3.

Authoritas Pontificis cũ humilitate monachi.

Bellũ inter Pisanos & Lucenses.

Erat autem eadē Ecclesia extra villam ædificata, atq; ab omni hominū habitatione remota. Quadam itaque die cùm missam celebraret, hora perceptionis inuenit hostiam sacrā super corporale fractam, atque in duas partes à seipsa diuisam: quam antea consecrauerat integrā & sanam. Quod vbi cōspexit, turbatus & anxius cū metu & admiratione sacrificiū consummauit. Expleto autem ministerio, cęterisque dimissis, solus ibi remansit. Cumque tristis esset pro signo quod acciderat, egressus foras venit & stetit ad oriētalem plagam ejusdē Ecclesiæ, dorso adhærens parieti templi, & facie versa ad Orientē. Qui dum ita positus aliquandiu staret; & de re quæ sibi euenerat, timidè ac solicitè cogitaret: infremuit spiritu, & inhorruerunt subitò pili carnis ejus. Tunc irruente in eū nescio qua virtute externa, ita defigi atque arctari cœpit, vt nullo modo se posset inde mouere. Et ecce apertis oculis vidit innumeræ multitudinis turbas equestres & pedestres coram ipso citatis gressibus transeuntes. Erant autē in eis homines promiscui sexus, diuersæ ętatis & conditionis, in quibus etiam multos deprehendebat, quos viuentes in carne antea cognouerat. Vnus ergo ex eis ipsi Presbytero quōdam notus & carus, ad eū accessit: & fixo gradu cœpit cum eo familiariter loqui. Percunctante verò Presbytero, quęnā esset, aut quid etiam ageret tanta turbarū infinitas, respondit. Animæ hominū sunt carne solutæ, quæ omnes pro varietate culparū varijs subditæ pœnis, ita semper discursu reciproco longè latéq; vagantur in mundo.. Quædam autē ex eis citiùs, quædam tardiùs liberandæ sunt, quarūdam verò pœnæ insolubiles manent. Dum hæc ille loqueretur, respiciens Presbyter, vidit supradictū Episopum demisso vultu coram se prætereuntē, tamquam districti Iudicis sententiam patienter ferentem, & inimicæ potestati, quæ illi ad tempus insultabat, cum Propheta dicentem. *Ne læteris super me, inimica mea, quia cecidi: surgā. Cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea erit.* Viso ergo eo sacerdos vehementer obstupuit, & cum terrore magnę admirationis exclamauit dicens. Vę mihi misero peccatori, quid est hoc, quod video? Nūquid iste est dominus noster Balduinus, Pisanus quondā Archiepiscop⁹, de monasterio Claræuallis assumptus? Respondit is, qui loquebatur ad eum. Ipse est verè. Et Presbyter ait. Hiccine ergo tantę ꝓfessionis monachus, & tantæ perfectionis Episcopus, deputatus est pœnis: quē nos sperabamus jam in cælo gaudere cū Angelis? Ille verò respondens, ait. Pro certo scias, & nullatenus dubites, quia ipse est verè sanctus, celsiq; meriti Pontifex: & magna erit ejus gloria corā Deo. Sed quoniam propter ipsum inter Pisanos atque Lucenses populos diurna jam guerra versatur, ꝓpterea differtur à requie, donec inter illos ad pacem discordia reuocetur. Post hęc apparuit eidē Presbytero colūna quędam jubaris immensi, cujus claritas vltra cōmunem solis valentiam coruscare videbatur, de cælo ad terrā vsq; porrecta: per quam anima quædam Angelico ductu ad sidera contendebat. Sciscitāte verò Presbytero, quidnā hoc esset, respondit alter. Ipsa est anima Constantini, quondam judicis & domini Turritani. Hęc autem per nouē annos ventis & pluuijs & algoribus semper exposita, à die exitus sui vsque nunc in stillicidio domus suæ constitit: ibiq; suorum excessuū pœnas luit. Sed quia misericors & liberalis in pauperes extitit, & judicium injuriā patientibus fecit: insuper etiam de malis quæ cōmisit, confessa & pœnitens à corpore exiuit: idcirco misericordiam à Deo consecuta hodierna die meretur à malis omnibus liberari, & bonis omnibus satianda ad æternam beatitudinē introduci.

Animæ subditæ pœnis apparent Presbytero.

Michę. 7.

Balduinus Pisanus inter illas.

Anima cuiusdam per 9. annos in stillicidio pœnas luens

Hæc & multa alia Sacerdos ille vidit & audiuit de secretis alterius vitæ: inter quę etiam dictũ est ei, quòd eodẽ anno esset moriturus, quæ subsecuta mors ejus vera fuisse cõprobauit. Sic oĩpotens Deus innotescere voluit, dilecti sibi Pontificis animã, quamvis iustam, quãvis sanctam, quantulacũque tamen rubigine culpę fuscatã, non potuisse regnum puritatis intrare: nec fulgorẽ meridianæ lucis, in qua cęlestis sponsus cubat, intueri: donec ipsi⁹ gratia expiata, & pace inter dissidentes reformata, ab eodẽ sponso mereretur audire. *Tota pulchra es, amica mea, tota pulchra es, & macula non est in te: veni de Libano, veni coronaberis.* Quid verò in diuisione sacrę hostię nobis insinuatũ putam⁹, nisi, quòd tales reuelationes non absq; nutu & voluntate Redẽptoris nostri ad cõmonitionem & correctionem fiunt mortalium: maximè cùm à religiosis personis tale aliquid videri contigerit?

Reuelata & sua mors eidem Sacerdoti.

Cant. 4.

Caput XXV.

De Domino Eschylo, quondã Danorum Archiepiscopo, postea monacho Claræuallis

VIR magnificus, & cum omni reuerentia nominandus, Eschilus, quõdam Danorum Archiepiscopus, & Apostolicæ Sedis in insulis Aquilonaribus Legatus, postea verò humilis Cisterciensis Ordinis monachus, & cœnobij Claręuallis professus, cùm adhuc esset adolescens, annos nat⁹ circiter duodecim, transmissus à parentibus causa studiorũ in Saxonia morabatur, quæ tunc in nobili illa Hildesemensi Ecclesia florentissima, à clericis diuersarũ regionum celebri concursu frequentabatur. Itàque dùm aliquãdiu ibidẽ moratus fuisset, grauissimam valetudinem incidit, & diuturno languore tabescens, tandem à medicis desperatus est: ideoq; procuratum, vt oleo sacro vngeretur. Cũque Presbyteri cæterique fideles hujus rei gratia lectulo ejus assisterent, subitò factus in agonia, omni mẽbrorum ac sensuũ officio destitutus est, ita vt ferè mortuus putaretur. Exemptus ergo carnis sensibus, duct⁹ est in spiritu ad quandã mansionem totam interiùs quasi clibanum ardentẽ: ad quam cùm propiùs accederet, & curiosiùs inspicere vellet, subitò erũpens vapor incendij apprehendit incautum: moxque in illam fornacem flãmiuomam traxit invitum. Qui cùm protinus ardere cœpisset, jamq; nihil aliud, nisi ignem ęternũ sibi superesse cogitaret: ecce miserante Deo apparuit ei in vno diuersorij latere meatus quidam quasi tramitis angusti, de ostio ad ostiũ ducens, qui etiam flãmis vacuus esse videbatur. Quem cernens, & spe euadẽdi animatus, conatu quo potuit reptans ad locum illũ refrigerij peruenit: & per illum ad ostium tendens celeriter exijt & fugit, palpitans ac tremens à facie ignis deuorantis. Moxq; palatiũ quoddam regale & amplum reperiens, & illuc ingrediens, vidit in eo reginam cælorũ, dominam Angelorum, vultu & habitu mirabili coruscantem, atque in throno gloriæ residentem. Ad quam pavid⁹ & anhelus accedens, flagitabat obnixè, vt sui misereretur. Quẽ protinus illa dedignanter aspiciens, atq; minaciter alloquens, quòd ausus fuisset in conspectu ipsius apparere: mandat quantocyus egredi, & cruciandũ ad ignem reuerti. Porrò inter alios matri misericordiæ assistentes, apparebant ibi tres viri venerabiles: quorũ vnus ejusdem ciuitatis Episcop⁹ erat: alter verò decanus, tertius nihilominus nescio quid officij in eadẽ Ecclesia administrans. Hos itaque præfatus adolescentulus intuens ac recognoscens, lacrymabiliter precabatur, quatenus pijssimæ Dominę pro ipso supplicare dignarentur. Quod cùm deuotissimè facerent, misericordissima illa dissimulatrix respondit eis dicens: Quid est, quòd rogare pręsumitis pro adolescente

Eskilus puer ægrotat.

In clibanum ardentem incidit.

B. Virgo initum primò seuera.

Indevotio iuuenis in Virginem notatur.

isto vanissimo, meoq; respectu indigno? Hic enim peruersus & lubricus nũquam salutationẽ meam mihi vel vna vice repræsentauit. Cumque rogarent illi, vt solita pietate delicta juuentutis & ignorantias illius dimitteret, si de cętero se emendaturũ promitteret: accessit iterum tremebundus adolescens, obsecrans eam, & dicens. Miserere mei, pijssima domina, miserere mei, reparatrix generis humani: & ne claudas à me misero inexhausta viscera misericordiæ tuæ: quia paratus sum amodò & vsq; in sempiternũ servire tibi, & te super omnia post Deum venerari. Quòd si genitor meus istã calamitatem meam agnosceret: maxima auri pondera pro mea liberatione libenter impẽderet. Talia itaq; cùm lamentabili voce depromeret, beatissima Virgo vera mater misericordię serenata facie respiciens illũ, dixit. Quid igitur? Putasne quia valeas teipsum apud me condigno pretio redimere? In hoc enim forsitan placare me posses: si congruũ mihi pretium pro tua redẽptione persolveres. Tum ille non modicè exhilaratus in verbo isto, fiducialiùs accessit & dixit. Etiam atq; etiã clementissima Domina, ego me optimè redimã: & quidquid jusserit mihi dignatio tua, libentissimè faciam: tantũmodò esto mihi propitia, nec me in illum ignem cruciandũ ampliùs remittas. Cui Regina virginum respondit. Volo igitur, vt de quinque generibus annonæ quinque mihi modios, hoc est de singulis singulos non negligas reddere. Quo ille audito, lætanter accepit: respondensq; alacriter dixit. Carum est mihi, ô carissima domina, quod imponis, valdéque jucundũ: & ego mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentẽ dabo in horreum tuum. Quod cùm in fide sua firmiter ꝓmisisset, datis etiam fidejussoribus intercessoribus supradictis, dimissus est ad humana reuerti. Redditus itaque sibi, confestim aperuit oculos, receptoq; vsu loquendi surrexit & sedit in lectulo suo: moxque in jubilũ erumpens, cœpit clamare cum gaudio magno dicens. Benedict⁹ Deus, liberatus sum: & ampliùs non ardebo. Videntes cuncti qui aderant, adolescentẽ illum de mortis janua reuocatum ita clamantem, & ita prę gaudio gestientem, mirati valde sciscitabantur ab eo tantæ lętitiæ causã. Ipse verò per multum tẽporis spatiũ nil aliud dicere poterat, nisi tantummodò, Deo gratias, ego non ardebo, ego non ardebo. Et cùm sępius illud repetisset, cõuersus tandem ad illos, quid sibi accidisset, vel quid vidisset, per ordinem indicauit. Vnus autem ex ipsis, vir bonus & erudit⁹, hæsitantem de visione adolescentẽ secretiùs alloqui atque instruere curauit dicens. Scito pręnoscẽs, futurũ te esse magni nominis virum: & gradum maximę dignitatis in Ecclesia sortiturũ. Quem cùm fauente Deo adeptus fueris, oportet te in honorem Dei & sanctæ Virginis matris, diversorum Ordinum cœnobia quinque de tuo construere: in quibus juxta mensuræ tibi propositæ rationẽ, habeantur ad minus personę duodecĩ diuino jugiter obsequio famulantes. His ille auditis interim tacuit: sed quem res exitũ habitura foret, semper solicitus fuit. Porrò in ipsa visione significatum est ei, tres illos venerabiles viros, qui pro eo intercessores extiterant, cùm adhuc in carne degerent, eodem anno fore de mundo migraturos: quod etiam celeriùs secuta mors eorum verum fuisse cõprobauit. Processu verò temporis, cùm præfatus adolescens ætate pariter & sapientia crescens jam in virũ optimum profecisset: ordinante Dño ad regimen Lundensis Ecclesiæ, quæ Daciæ Metropolis habetur, assumptus est. At postquam jamdudũ prophetatæ sibi dignitatis culmen ascẽdit, illico reddendi voti sui tẽpus adesse cognouit: in quo sub quinque generib⁹ annonæ,

B. Virgo exigit 5. modios annonæ.

Quinque cœnobia modijs 5. significata, edificanda.

secundùm interpretationem voti sui, diuersorũ Ordinum Cœnobia quinque se fundarurum Reginæ cęli deuouerat. Nactus igitur oportunitatẽ, de remotis Galliarum partibus, vbi fontem Religionis esse cognoverat, non solùm quinque, sed etiam plures spiritualis ꝓfessionis Conuentus, euocare curauit: inter quos etiam Cistercienfis Ordinis duos Conventus obtinuit, vnum scilicet de ipsa domo Cistercij, & alterũ de Claravalle: quosq; in optimis terrę suę locis tãquam vites fructiferas vinum justitię germinantes pastinauit. Vt enim semetipsum perfectè redimeret, mensurãq; bonam & supereffluentem pijssimæ liberatrici suæ, sicut promiserat, persolveret, quinque Cœnobiorũ fundatione contentus esse noluit: sed alia atq; alia, tam de suo, quàm de aliorum fideliũ dono, studuit ædificare. Dabat etiam operam Paganitatis ritus, quibus adhuc ex magna parte terra illa imbuta erat, radicitus extirpare, & Christianæ disciplinæ moribus omnes salubriter informare: superbientes & conténentes vltionis mucrone ferire. Ita deniq; zelo iustitiæ armatus, noxia quęque & superstitiosa eliminare, & omnia saluti animarum profutura genti suæ prouidere satagebat: vt à multis retro tẽporibus nullũ in Metropoli illa Antistitem sedisse putemꝰ, qui tantũ in Ecclesia Dei fecerit fructum, quantũ fecit ipse. Dominus autem, qui ob illius honorẽ & amorẽ cuncta faciebat, curabat voci ipsius dare vocem virtutis: & quos hic anathematis vinculis innodabat, ipse terribili morte mulctabat: intantum, vt adulterum quẽdam diuitem ac potentem, quem venerabilis Sacerdos in Cœna Dñi publicè excõmunicauerat, in ipsa sacratissima nocte Dominicæ Resurrectionis cum adultera & duobus filijs ex adulterio natis malignus spiritus crudeliter suffocatũ, ad inferos æternaliter puniendum detraheret. Sanctum quoque Bernardum reuerendissimũ Clarevallis Abbatem, licet longiùs à se remotum, vnico venerabatur affectu, vnica deuotione colebat. Nec contentus est in filijs eum videre, cùm novum Cœnobiũ extruxisset, & ab eo, sicut prædiximus, desideratũ sacræ congregationis examen impetrasset: præualuit apud eum desiderium vehemens, vt homo tantæ auctoritatis, & in insulis illis tam Ecclesiastica quàm sęculari auctoritate singulariter potẽs, expositis suis omnibus, etiam semetipsum periculis multis traderet & labori. Venit igitur Claràvallem persona humilis & sublimis: quam à finibus terræ non curiositas audiendę sapientię, sed fidei zelus & plenitudo deuotionis attraxerat. Vbi quantum fleuerit, qualem sese non modò erga eum, quẽ tam vnicè suspiciebat, sed etiam erga minimos quoslibet fratrum exhibuerit, nõ est facile dictu. Demum rediturus ad propria, vt benedictũ à famulo Dei panem referre posset, & diutius conservare, humano sensu præcepit, vt in clibano recoqueretur: sicut solent qui maria transeunt, panem ferre bis coctũ. Sed Abbas sanctus amicabiliter arguens, in hac parte fidẽ ejus modicam inueniri: itane, inquit, non poterit benedictio ipsum panem, magis quàm recoctio conseruare? Et non acquieuit benedicere illũ, sed cõmunem panẽ sibi præcipiens exhiberi, benedixit, & ait. Ecce hunc tolle tecũ, nihil deinceps de corruptione solicitus. Tulit, & ad suos per multa quidem terræ & maris spatia prosperè rediens, gloriabatur fidei suæ defectũ euidentissima rei veritate convictum. Haud multò verò post hæc elapso tempore, tristissimus rumor aures ejus perculit de dormitione beati viri specialis amici sui: scribente sibi libellum de transitu ejus Domno Gaufrido monacho Clarevallensi, qui notarius ejusdem sanctissimi Abbatis nõ parvo tẽpore fuerat. Tum verò cõ-

Votum suũ reddit Eskilus.

Mors horrẽda adulteri excommunicati.

Panis benedicti à sãcto Bernardo virtus.

caluit cor ejus intra ipsum, & in meditatione ipsi⁹ exarsit ignis: vana, transitoria atq; caduca reputans vniuersa, quæ hominis intentionem præpedire possunt à recto cursu, quo ad patriæ cælestis beatitudinem tenditur. Itaque cõmendans Ecclesiam, cui laudabiliter præfuerat, Deo & principib⁹ terræ, relictis parentibus & propinquis, notis & amicis, ipsiq; patrio cespiti valedicens, exul egregius Claràvallem venit: sepulchrum beati viri intimi quondam amici sui visitauit, & ad sacratissimã tumbam ipsius viuere & mori delegit: vbi etiam sacrę Religionis habitũ, Deo donante, postmodũ suscepit. Nec enim minùs in defuncto, quàm olim in viuente confis⁹ est: quippe quẽ post mortẽ carnis veriùs viuere omnino non ambigebat. Quantò ergo ab Ecclesiasticis & sęcularib⁹ negotijs secretiùs vacabat, tantò sanctiùs diuinis obsequijs intendere curabat: deuotioni sacræ orationis quotidie, imò penè continuè soliciriùs inuigilare: pro peccatis suis prętetitis myrrham cordis cõtriti & spiritus humiliati Deo offerre: & gratiã supernæ benedictionis thymiamate piæ cõpunctionis enixjùs implorare. Quadã igitur vice dum in oratorio suo solus consisteret, apparuit ei vigilanti & oranti quidam frater ejusvterinus, qui olim defunctus fuerat, quiq; hostili gladio trucidatus occubuit, & morte præuentus viaticũ non accepit. Hic etiam dum adviueret eũdem Archiepiscopum aliquando injustè offenderat, nec ei ante mortẽ recõciliatus fuerat per satisfactionem. Cumq; venisset ante illum, demisso capite suppliciter inclinabat ei, quasi de offensa veniam postulans, aut etiam orationũ suffragia flagitans. Stetit ergo aliquãdiu corã illo, nihil penitus dicẽs, nisi tantùm humiliato capite calamitatem ac necessitatẽ propriam innuens. Sed neq; Archiepiscopus quidquam locutus est ei: quia præ timore & admiratione nimia mente turbatus, & sui minimè cõpos erat. Verũtamen ex eodem mortuo nil aliud agnoscere poterat, nisi solũmodo caput & collum, ac summitatem scapularũ. Reliqua namq; pars corporis ita ardere videbatur, vt nulla penit⁹ in eo mẽbrorum lineamenta discernere posset: nec quidquã aliud cerneret, nisi flãmam, quę totum eum occupauerat. Cũque aliquãdiu sic miserabilis apparuisset, tandem ab oculis ejus sublatus est: sed fraternam animã super angustia sua magno dolore conterebratam reliquit: qui etiam postera die veniens in Capitulũ monachorum, multa Missarum & orationum impendia pro eodem mortuo impetrauit.

Eskilus fit monachus in Claravalle.

Eskilo orãti apparet frater eius defunctus ardens.

Caput XXVI.

De felici consummatione duorum peregrinorum sepulchri Domini, avunculorum Domni *Eskili.*

VErùm, quoniam germani tanti Pontificis mentionẽ fecimus, nequaquam absurdum reor, si etiam duorum avunculorũ ejus pretiosam in conspectu Dñi mortem, quam mirabiliter gratia Dei meruerunt, cõmemoremus. Non parũ namque deuotas mentes in amorem Christi flammescere speramus, si ejusdem Redemptoris nostri mira & vere jucunda clemẽtia circa sceleratissimũ peccatorem pręcordijs legentiũ insinuetur. Igitur hi duo fratres ex præclarissimo Danorum sanguine oriundi, inter terræ illius proceres post Regem videbantur sublimiores. Vnus autẽ ex eis, Eskil⁹ nomine, homo bellicosus & carnali potentia tumidus, cùm esset animo ferus atque terribilis, multum sanguinis fundebat: & mala innumera quotidie perpetrabat. Alter verò nomine Sueno, vir sanctæ vitę perspicuus, atque Episcopus Wibergensis erat: qui etiam præcelsi generis nobilitatem elegantia morum,

atque

atque prærogatiua virtutum, longè superabat. Hic itaque germani sui animam sincerè in Christo diligens, sed tyrannicam ejus vitam vehementer abhorrens, studebat eum frequenter secretiùs arguere: & vt à suis prauitatibus resipisceret, admonere. Sed cùm parum in hujusmodi pia intentione proficeret: quadam die colloquentibus eis adinuicem, suadebat ei venerabilis Pręsul, vt accipiens signum Dominicæ crucis Ierosolymam proficisceretur. Ille verò respondit, se hoc nullomodo facere posse, nisi secū pergeret ipse, qui consilium dabat. Quo audito fidelis & verus amicus gratáter accepit, seque quod petebat facturum incontinenti spopondit: malens periculis ac laboribus tantis seipsum exponere, quàm fratris animam de ore leonis non liberare. Quò prosperè peruenientes, gloriosum Domini sepulchrū, ipsumque viuificū lignum sanctę crucis, in qua salus mundi pependit, cum magno pietatis affectu adorauerunt. Dehinc cùm cętera sancta loca deuotissimè visitando, venerando, atque adorando, peragrarent, venerunt ad quēdam locum non longè ab Ierosolyma situm, qui *Pater noster* ab incolis nuncupatur: eo quod Dominus Iesus Christus in ipso loco dicitur discipulis formam orandi tradidisse, & eandem ibidem orationem composuisse. Erat autem ibi Ecclesiola parva vili schemate constructa. Cùm ergo prædicti peregrini cognoscerent, hunc esse locum, vnde fons orationis saliens in vitam æternam de ore filij Dei primitus erupit, & ad imbuenda fidelium corda per vniuersas mundi partes cum tanta benedictionis affluentia derivatus est: tūc & ipsi ingredientes Oratoriū, haurientésque de fonte Salvatoris pietatis & confidentiæ spiritum, orationem de corde puro fuderunt ad Dominum: obsecrantes, vt sibi peccata dimitterentur, & ab omni malo liberarentur. Nec defuit eorum votis supernæ clementiæ respectus: quemadmodum rei declarauit euentus. Nam cùm protinus venientes ad fluvium Iordanis, vnda illa sacra potati essent, atque perfusi: vnus ex eis, magnus videlicet ille peccator Eskilus, magnificè de misericordia Dei præsumens, & effundens animam suam in oratione, clamauit ad Dominū, & dixit. Deus omnipotēs & clemens, esto propitius, obsecro, mihi peccatori: & ne despicias animam qualiscūque serui tui, quam de profundo malorum eduxisti: & post tanta scelerū meorum naufragia, ad portum pœnitentiæ misericorditer adduxisti. Et nunc Dn̄e Deus, suspecta est mihi valde fragilitas mea, & dudum insolita peccandi consuetudo: multúmque timeo mihi à memetipso, ne fortè reversus ad patriam, blandiente rerum prosperitate, peccati quoque materia illiciente, ad pristinas meas prauitates relabi compellar. Proinde pijssimè pater, qui dives es in misericordia omnibus inuocantibus te, si bonum videtur in oculis tuis, & ita saluti animæ meæ expedire cognoscis precor indulgentissimam benignitatem tuam, vt absoluto jam voto peregrinationis hujus, absolvere me digneris à vinculo corporis istius, solutúmque pariter à nexibus peccatorū jubeas duci in refrigerij locū. Oratione verò cōpleta, cognouit illico vitę suæ terminū instare, suúmque desiderium mox à Christo esse complendū. Vnde perceptis Sacramentis, valedixit eadē hora germano suo, cęterisq; qui simul aderant, & protinus in sancta confessione reddidit animā. O incōprehensibilis clementia Salvatoris nostri Dei. Nonne tibi videtur in peccatore isto, prodigi illius filij, qui deuorauit substantiam suam cū meretricibus vanitatum & voluptatum, persona realiter prąsentari: quē adhuc longè agentē pater misericordiarū vidit, & misericordia motus præ-

Votum terræ sanctæ.

Locus, vbi Christus orationem dominicam tradidit.

Oratio Eskili, vt moriatur, exaudita.

cepit eum citò indui stola prima innocentiæ, sicque festinabat absolvere miserum de reatu conscientiæ suæ; vt propemodum tardius fuerit paternæ pietati reo indulsisse, quàm ipsi misero indulgentiam percepisse? Quid enim aliud fuit, sceleratissimum peccatorem in ipso limine pœnitentiæ sic orasse, & tam celerem petitioni suæ effectum obtinuisse: nisi effusis super se visceribus diuinæ pietatis, miseria corruptibilitatis despoliari: beatæ immortalitatis stola vestiri, annulo diuini amoris insigniri: pedes affectionum calceamentis ęternæ puritatis muniri: pro receptione filij perditi festiuas epulas toto cœlo indici? Videns itaque venerabilis Antistes animam fratris sui, pro cujus salvatione ita solicitus extiterat, tam celeriter, tam feliciter assumptam: tunc & ipse vehementer affectus desiderio migrandi, petiuit animæ suæ vt moreretur, & ait. Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, quoniam exaudisti orationem meam: vidisti lacrymam meam: qua tibi toties supplicaui, vt susciperes pœnitentiam fratris mei. Quęso ergo te, pijssime fili Dei, ne me patiaris ab illo diutius separari: sed jubeas me cum illo in tua pace nunc recipi: vt simul abeamus, & simul ad tuam misericordiam, te donante, perveniamus. O verè amplectenda & amanda pietas Domini nostri Iesu Christi. Vix orationem finierat, quam ardentissima fidei deuotione fudit, & ecce vocante se Domino, viribus corporis cœpit repente destitui: vitæque transitoriæ finem jam sibi adesse cognouit. Moxque dispositis pro temporis breuitate, quæ necessaria videbantur, pręcepit astantibus, vt corpus ipsius vna cum corpore fratris ejus ad Ecclesiam suprà memoratam, quæ *Pater noster* dicitur, quam Domino inspirante sincero pietatis affectu exoptauerant, remota occasione referrent, & ibi sepelire curarent. Itáque commissum sibi populum diuinæ prouidentię reconsignans, & bona sempiterna illis omnibus imprecans, præsentibus etiam valefaciens ac benedicens, feliciter obdormiuit in Domino. Factúmque est à Domino grande miraculum, vt desiderij sui compotes, peregrinationis voto peregrini consummato, peregrinationem quoque pręsentis exilij terminarent: ita vt ambo simul vno in loco atque vna die de mundo migrarent: simúlque in vnum locum, vbi decreuerant, sublati, sepulturam acciperent. Porrò pręfata Ecclesiola, cùm antea breuis ac ruinosa fuisset, solotenus est euersa, & de eleemosynis ipsorũ, quas propter hoc ipsum ibidem copiosè delegarunt, in ampliorem & venustiorem statũ reædificata est: in qua etiam nunc corpora eorum pausant, honorificè tumulata. Horum felicissimorum peregrinorum consanguineus erat beatæ memoriæ Eskilus Danorum quondam Archiepiscopus: à quibus non solùm sanguinis, sed etiam fidei & deuotionis succum trahens, domestico animatus exemplo, peregre viuere, & peregre mori pro Christo Domino proposuit. Quapropter relicta præcelsa dignitate, qua in terra sua singulariter pręeminebat, Cisterciensis Ordinis habitum in Claravalle suscepit: & de abundantia diuitiarum suarum pauperum Christi inopiam largissimè suppleuit: sicque eorumdem pauperum numero pauper & ipse consociatus, & in optima conuersatione vitam suã consummans, sepultus est in Presbyterio ejusdem loci ante altare beatæ Virginis matris: cujus ex hoc memoria in benedictione erit Claræuallẽsibus in generatione & generationẽ. Tales itaq; personæ tam sublimes honoribus, reuerẽdę dignitati-

Præsul orat & obtinet mori cum fratre.

Sepeliuntur in Ecclesiola

Eskilus fit monachus in Claravalle.

bus, odore virtutum beatissimi Patris nostri Bernardi, sacri quoque Cisterciensis Ordinis puritate attracti, improperium Christi cunctis Ægyptiorum pompis præferentes, maluere sub disciplina Ordinis temporaliter potiùs macerari, quàm impensis sibi favoribus & honoribus falsis, æternaliter cruciari.

Caput XXVII.

De nobili Principe Gunnarò, postea Monacho Claravallis.

NAM & nobilissimus Princeps Gunnarus, Iudex quondam & Dominus Sardiniæ Detrachalis, cùm aliquando gratia orationis Sanctum Martinum Turonensem expetijsset, in reditu transiens per Claràvallem, & à beato Bernardo deuotè susceptus, de salute quoque animæ copiosè admonitus, conuersioni minimè consensit: licet Pater sanctus ipso præsente, & multùm garrulante, cæcum quemdam illuminasset. Cui abeunti vir Domini sic locutus est. Ego quidem instanter pro tua conuersione Dominum rogaui: sed ad præsens exaudiri non merui. Et nunc abire te patior; quia retinere non licet inuitum: scias tamen, te huc iterum de Sardinia reuersurum. Abijt ergo in patriam suam: sed verba quæ ex ore viri Dei audierat, incessanter animum ejus stimulabant, Spiritu intus suggerente, prophetiam, quam tantus Propheta sibi de se prædixisset, cassari penitus non posse. Modicò post hinc elapso tempore, cùm nuntiatum esset ei, beatum virum transisse de hoc mundo ad Patrem, consternatus est animo vehementer, arguens semetipsum, & pœnitens valde, quòd ad illius prædicationem conuersus non fuisset. Mox ergo igne illo, quem Dominus mittit in corda electorum suorum, & vult vehementer accendi, totus incanduit: nec omnino moram facere sustinens, primogenitum filium suum pro se in regno suo principari constituit: ipse verò dum adhuc quadragenarius esset, ætate corporis & animi vigore præpollens, relicta Sardinia, omnique gloria mundi spreta, pauper & humilis ingressus est in Claramvallem: ibique sub disciplina suscepti Ordinis vsque ad decrepitam ætatem, imò vsque ad mortem perseveranter militans, regnum terrenum pro cælesti se commutasse gloriabatur.

Peregrinationes ad tumulos Sanctorum.

Prophetia S. Bernar.

Princeps Sardiniæ fit monachus in Claravalle.

Caput XXVIII.

Qualiter venerabilis Abbas Simon relicta Abbatia in Claravalle professus est.

VIR venerabilis Simon, quondam Abbas Caziaci, quod est non ignobile monasterium nigri Ordinis Monachorum, magno cordis affectu beatum Bernardum diligebat: adeò vt de consilio & voluntate ejus totus pendere videretur. Huic autem desiderium magnum inerat, curam pastoralem deserere, & fieri Monachum in Claravalle. Verumtamen sanctus pater Bernardus sciens virtutem viri & gratiam, qua commisso Cœnobio idoneus valde atque pernecessarius erat, quamdiu vixit in carne, numquam ei super hujusmodi petitione consensum prębere voluit. Quadam igitur die dixit ad eum idem Abbas. Domine pater, ego senex & penè decrepitus, fatiscentibus in corpore membris, & insuper vrgentibus morbis, jam jámque resolvi me sentio. Quòd si extra Claramvallem defecero; erit mihi dolor inconsolabilis, & irrecuperabile damnum. Vnde necesse est, vt vel nunc abire me jubeas, & satisfacere votis meis: quia

mors accelerans, moram amplius facere me non permittit. Cui vir Dei respondit. Mane in loco tuo & noli timere. Ego securum te facio, quia morieris in Claravalle. Credidit homo sermonibus sancti; & mansit interim in prælatione sua securior pluribus annis. Post transitum verò beati viri, cùm jam desiderij sui stimulos nullo reprimente tolerare nequiret, dimisso regimine Claramvallem se contulit: vbi etiam magno Dei dono, magnóque miraculo septenniũ superviuens, mirabile prorsus in tali ætate vel infirmitate, fervoris ac deuotionis exemplũ nobis omnibus in fine reliquit.

Prædictio certa S. Bernardi.

Caput XXIX.

De Seniore, qui vidit B. Mariam Capitulo Monachorum præsidentem.

QVIDAM de senioribus Claræuallis vir religiosus ac deuotus, quadam vice, sicut ab ipsius ore audiuimus, vidit in visione beatissimam Virginem matrem splendidissimo vultu & habitu Capitulo Monachorum prę-sidentem: quæ etiam in ipso Capitulo Abbatis locum tenere, & officium gerere videbatur. Hæc verò benedictum fructum ventris sui, parvulum qui natus est nobis, gestabat in gremio: totúsque conuentus Monachorũ circa eam residebat in ordine suo. Porrò senior qui hæc videbat, mirabatur atque jucundabatur valde in conspectu gloriosi pueruli speciosi præ filijs hominũ, & ejusdem sacrę puerperæ: at reuerberatis oculis propter luminis claritatem, non satis præualebat in facies eorum intendere. Cúmque jam expleto Capitulo solvendus esset ille conuentus, imperiosa Virgo conuersa ad seniorem illum, qui ad ejus dexteram sedebat, osculum pacis ori ejus dignanter impressit: & insuper benedictum fructum ventris sui ad intuendũ atque amplectendum obtulit ei. Quo facto conuertens se ad alterum senẽ, qui ad sinistram ejus sedebat, similiter osculata est illum, & nihilominus gaudium cordis sui ei ad intuendum præsentauit. Tunc vniuersi qui aderant Monachi, cęlesti pace à senioribus illis hinc inde mutuata, de tantæ Reginę prę-sentia salutare Dei in gremio suo confoventis, in jubilum & lętitiam cordis lętati sunt: sicque conuentu illo soluto visio ab oculis intuentis sublata est. Tantam verò deuotionem de visionis hujus dulcedine senior ille concepit, vt domum Capituli non esse aliud, nisi secretarium Dei & portam cæli intelligeret: ideóque quoties per ante eandem domum transire debebat, toties ferè contra locum, in quo matrem misericordiæ cum adorando filio suo residere conspexerat, inclinare solebat.

B. Virgo locum Abbatis occupat.

Dat pacem monachis, & exhibet filium.

Caput XXX.

De quodam fratre, cui Dominus Iesus Christus cum Sancto Ioanne Evangelista apparuit.

FRATER quidam religiosus ac timens Deum, dum proficiendi desiderio flagraret, & sanctis meditationibus die noctuque vacaret, beatissimum Ioannem Evangelistam præcipuo diligebat affectu: in cujus etiam scriptura atque memoria mira pascebatur deuotione: studens ex dictis ejus sententias tamquam mala punica decerpere, quibus lectulum conscientiæ suæ stipatum, contra fœtorem vitiorum virtutum odore refoueret. Factum est autem quadam vice in Vigilia omnium Sanctorum, dum Missa in conuentu celebraretur, vt ipse stans in ordine suo in choro, pistillo vigilantis solicitudinis in mortariolo cordis ad susceptionem tanti festi thymiama sacræ deuotionis contereret. Cúmque de more legeretur Epistola illa de Apo-

calypsi, mira dulcedine in eisdem verbis fruebatur. Tandem verò in vltimo versu, quo dicitur, *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem & diuinitatem*, & cętera quæ sequuntur, tota in ipso liquefacta est anima ejus igne diuini amoris: tantáque jucunditatis affluentia perfusus est, vt præ immensitate lętitiæ seipsum vix caperet. Proinde totus in jubilium raptus, totus extra se fuit: solum Christum quasi pręsentem cordis oculis intuens, & brachijs ardentis fidei & pietatis amplectens. Dum verò adhuc ibidem ita staret, & pitantia illa cęlesti mentem abunde reficeret, necdum finita Missa sopor Domini irruit super eum: tenuis quidem, sed diuina gratia suauis. Statim namque præsentiam suam dignanter exhibuit dormienti, qui supradictam jucunditatem infuderat vigilanti, Dominus Iesus Christus, cum dilecto sibi Apostolo Ioanne, alloquens eundem Apostolum, audiente fratre, & dicens. Hanc ego reuelationem dudum tibi ostendi, non propter te solummodo, cui jam de mea virtute & dilectione certa cognitio, certáque fiducia inerat: sed maximè propter cęteros, qui me similiter diligunt: vt & ipsi gloriam meam agnoscentes, fiduciam habeant in me. In his verbis euigilans frater ille, repletus est gaudio magno: tum propter indultam sibi gratiam Dominicæ visitationis & consolationis: tum propter ipsius Domini attestationem de veritate Apocalypsis: pro eo maximè, quia dolens audierat, quosdam hęreticos eidem sancto libro detraxisse, dicentes eum à beato Ioanne Apostolo scriptum non esse. Euolutis autem postea diebus circiter quindecim, cùm supradictus frater pro peccatis suis valde solicitus, faciem Domini in confessione, & quotidiana cordis contritione pręuenire curaret, astitit ei per visum Dominus Iesus Christus cũ eodem Apostolo suo Ioanne. Qui etiam, ipso fratre audiente, prior sic locutus est. Siquis voluerit à Dño perfectam indulgentiam consequi, oportet eũ peccata sua instanter flendo ac pœnitendo punire. Respondens autem Dominus ait. Quicumque voluerit ad me peruenire, oportet eũ hoc ipsum ardenter desiderare. Postmodũ autem die natalis ejusdem sancti Ioannis, vidit in visione Dominum Iesum Christum cum gloriosa matre sua quasi quoddam palatium magnum intrare, in quo dicebatur esse paradisus. Illis verò ingressis janua remansit aperta. Cumque miraretur, & secum cogitaret, quare porta eadem minimè clauderetur, dictum est ei. Hæc est janua vitæ, quæ, ingresso per eam Domino cum sua matre, non claudetur: sed cunctis fidelibus vsque in diem judicij patebit. Quo ille audito gratulans & exultans, ait intra se. Ergo & mihi patet aditus paradisi. Ingrediar ergo locum tabernaculi admirabilis vsque ad domũ Dei. Quò cùm introire cœpisset, protinus excepit eum inenarrabilis jucunditas quædam atque suauitas: quæ cunctos sensus ipsius penetrans & replens, nihil aliud cupere, nihil aliud cogitare sinebat, nisi memorari misericordiæ & justitiæ Dei solius. In hac ergo mira suauitatis dulcedine euigilans, adhuc in delicijs paradisi Dei se esse putabat: sed continuò corruptibilis vitæ motibus & sensibus vallatum se sentiens, tantam felicitatem nondum ad fruendum sibi collatam, sed ad excitandum in se cæleste desiderium, gustui tenuiter prærogatam esse, cognouit. His & hujusmodi reuelationibus frater ille de lecto desidiæ, torporis, & negligentiæ excussus, & ardore diuinæ charitatis vehementer inflammatus, tamquam Issachar asinus fortis supposuit humerum ad portandum indeclinabiliter onus pœnitentiæ: vt requiem, quam viderat, adipisci mereretur.

Apocal. 5.

Apocalypsis est Scriptura Canonica.

Omnibus fidelibus patet ianua cœli.

Caput XXXI.

De fratre, qui vidit Dominum Iesum Christum in exitu cujusdam fratris de cælo descendere.

MONACHVM quemdam de collegio Claræuallis spiritualem, & bonis moribus pollentem, Dominus, secundùm quod in Apocalypsi ait, *Ego quos amo, arguo & castigo*, ad decoquendam in eo scoriam peccati grauissima valetudine quadam vice laborare permisit. Sed antequam ad diem creticum perveniſſet, diuino nutu raptus est in quemdam exceſſum mentis, & dimidium ferè noctis spatium quasi extra se fuit; multa videns & audiens, quæ nunc replicare nostri propositi non est. Eadem verò nocte defunctus est ibi religiosus quidam adolescens, miræ mansuetudinis & patientiæ Monachus, qui languore maximo cruciatus quam plurimis annis, durum ac diuturnum Martyrium duxit. Hic itaque moriens, & flatum nouiſſimum diutius trahens, præ acerbitate doloris crebros gemitus plangendo emittebat. Porrò prędictus æger cùm eum plangentem audiret, dicebat intra se. Planctus iste citiùs conuertetur in canticum: & doloris istius extrema jam nunc occupabit gaudium sempiternum. Cùm hæc & his similia cogitaret, en quasi persona quędam inuisibilis ante lectum ejus aſſistens, ac diutiſſimè commonens, ad singulos ferè planctus, quos ille moriens emittebat, mirabili atque inexperta quadam fragrantia ac suauitate nares ejus & fauces vberiùs indulcorabat. Tunc verò sentiebat quasi cælestem quandam virtutem sensibiliter ac manifestè in semetipso introeuntem, & penetralia cordis ejus suauiſſimè pervngentem. Cúmque hac mirabili vnctione recreatus, & totus quodámodo renouatus fuiſſet, ecce repente apparuit ei apertura quędam in cælo, per quam videbatur sibi quasi vsque ad tertium cœlum oculorum aciem intendere. Et facta est in auribus ejus vox clamans de excelso, & dicens. Sileat omnis terra, discedat omnis malignitas, Christus venit. In ipsa hora visum est ei, quòd Dominus Iesus Christus pauperum & humilium consolator de cælo descenderet, ac totam domum illam sua benedictione repleret. Ipse verò frater, cui hæc videre conceſſum est, tanta alacritate & gratia perfusus est, vt se in paradiso Dei esse reputaret, & in jubilo cordis exultans diceret. Domine Deus meus, en ista est vita æterna, quam promisisti nobis. Et nunc si reuelatis oculis bonum istud quod sentio & quod teneo, mihi videre ac semper habere liceret, jam gaudium meũ plenum atque perfectum eſſet. Mox igitur imminente hora exitus Monachi illius adolescentis pulsata est tabula, & conuenientibus fratribus, vt animam ipsius Domino commendarent, liberata est continuò de corpore mortis hujus: & æterna lętitia subintrante fugit ab ea dolor & gemitus. Credimus enim & piè confidimus, quia non dedignatus est eam introducere in requiẽ suam, qui propter eam ad terras descendere dignatus est, Iesus Christus Dominus noster. Dum autem corpus ejus sepulturæ traderetur, alius quidam frater bonæ conuersationis, reuelante Domino, apertis oculis, sicut ipse protestatus est nobis, vidit quasi quoddam feretrum de monumento procedere, & sursum in æthera tendere. Porrò prędictus æger ab ægritudine sua Domino miserante conualuit: & ijs quæ in obitu fratris viderat & audierat, seu etiam experiri meruerat, magnificè consolatus, gratias egit Deo. Cęterùm benedictionis illius suauitatem, quam velut manna absconditum in odore eximio seu sapore præstantiſſimo expertus erat, postmodum per annos plu-

Apocal. 3.

Monachus in mentis exceſſu multa videt & sentit.

Visus Christus è cælo descendere.

Visio alterius.

ximos, non quidem continuè, sed tamen frequenter atque copiosè consecutus est: prout ille benignus ac suauis Spiritus, qui vbi, & quando, & quantum vult, spirat, pauperi suo misericorditer infundere dignabatur. Nec modò per somnium, aut per excessum mentis, sopitis vel attonitis sensibus corporis, vt in illa forsitan agonia contigerat, sed corpore vigilante, sensuque vigente, orando, psallendo, legendo, seu quidpiam aliud agendo, eandem suauitatis gratiam diuinitus sentiebat. Quàm diues & liberalis es in misericordia tua, Domine, omnibus, inuocantibus te, cunctis quærentibus nomẽ tuum, pusillis & magnis: abscondens gustum internæ suauitatis & dulcedinis ab his, qui sapientes & magni sunt in oculis suis, & reuelans eum paruulis tuis, qui omnia, quæ hujus mundi sunt, arbitrantur vt stercora, vt te in dulcedine tua lucrifaciant.

Caput XXXII.

De viro Dei Bosone, qui in exitu cujusdam fratris Angelorum concentus audiuit.

NON putamus silentio prætereundum esse virum venerabilem Bosonem, genere & moribus insignem. Hic vnus de primogenitis filijs, quos beatissimus pater Bernardus in Christo per Euangelium genuit, satis in sua nobili conuersatione monstrabat, quàm regia mammilla lactatus, & quàm castæ disciplinæ rudimentis ab initio fuerat imbutus. Hic homo patiens & filius pacis, ita benignus, ita mansuetus omnibus apparebat, vt numquã aliquis nostrũ eum viderit iratum, seu turbatum: sed inter aduersa & prospera immobilis fide stans, trãquillo semper animo durabat. Qui dũ jam ad decrepitam peruenisset ętatem, & ita viribus esset destitutus, vt etiam baculo sustentante vix incedere posset, numquam tamen otio indulgere, numquam corpori quietem impendere acquiescebat: sed varijs illud laborum exercitijs spiritui seruire cogebat. Iste verò venerabilis vir, dum aliquando secretiùs colloqueremur, & de quorumdam fratrum pia ac desiderabili dormitione, quam sępius nos vidisse contigerat, mutua collatione inuicem pasceremur: protestatus est nobis, quia in exitu cujusdam religiosi fratris beatorum spirituum choros audierit, suaui melodia in aëre modulantes, atque ipsius defuncti animam ad æternæ beatitudinis requiem cum gaudio deferentes. Qui quantò sublimiùs ascendebant, tantomagis eorum voces inferiùs rarescebant: quovsque tandem cœlo recepti, audiri vltra minimè potuerunt. Cúmque & ipse beatus senex vocante se Deo in pace in idipsum velut obdormiens spiritum emisisset, tanta serenitate & gratia subitò refulsit, tamque mirabili quadam immutatione facies ejus glorificata apparuit, vt deuotione omnium attestante, beatorum spirituũ præsentiam, atque ipsius Dei nostri respectum serenissimũ ibidem adesse, nullo modo dubitaremus. Numquã enim in aliquo moriente vel mortuo talem transformati vultus claritatem aspeximus. Quapropter vniuersi gratias agentes Deo, commendationis exequias & officium tantò alacriùs persolvimus; quantò de ipsius glorificatione, per tam mirabile signum certiores esse meruimus.

Boso numquã iratus aut turbatus apparuit.

Defuncti Bosonis facies clarissima & trãsformata.

DISTINCTIO QVARTA.

De alijs Monachis, ac etiam Conuersis, & Nouitijs Claræuallis.

CAPVT PRIMVM.

De Alquirino Monacho, quem Dominus Iesus morientem visitauit.

FVIT in Cœnobio Clarçvallis Monachus quidam professioni suæ morum integritate concordans, Alquirinus nomine, vir religiosus atque spiritualis: sobrius in victu; humilis in vestitu, & durus admodum castigator corporis sui. Ita namque circumcisus ac temperans erat, in ijs quæ ad vsum corporis pertinere videbantur, vt omni voluptate & vanitate depulsa, ipsis necessarijs etiam parcissimè vteretur: licet occasio certum limitem excedendi se ei frequenter ingereret. Erat enim peritus in arte medicinæ: & quamvis magnates & nobiles terræ operam ejus incessanter expeterent, & inuitum & renitentem per diuersa loca distraherent: ipse tamen super egenos & pauperes magis intelligens, omnimodam eorum curationi solicitudinem impendebat. Nec modò ipsorum ægritudines liuorésque curabat: sed & languentiũ putridas carnes & sanie defluentia membra ita dignanter, ita diligenter proprijs manibus contrectabat, vt Christi vulnera fouere putaretur. Et verè sic erat. Totum enim pro Christo faciebat: & totum sibi Christus imputabat, qui misericordiæ opera sectantibus in fine dicturus est. *Infirmus fui, & visitastis me.* Vnde & ipse Dominus famulum suum secretis consolationibus sępius visitabat, & ad opus ministerij hujus mirabiliter incitabat. Quadam igitur vice vidit hujusmodi visionem in Claravalle. Inprimis audiuit, quasi quemdam precursoré cœlestem pręconaria voce clamantem & dicentem. Ecce Christus venit; surgite & occurrite obviam Salvatori. Cumque omnes certatim ad videndum Dominum properarent, tunc & ipse cucurrit, & stetit in ostio claustri, per quod venturus esse sperabatur. Itaque ingrediente Domino, accessit & adorauit eum: flagitans, vt acciperet benedictionem & misericordiam à Deo salutari suo. Qua percepta cœpit eum attentiùs intueri, & miro pietatis affectu cõpatiebatur illi. Siquidem apparebat ei veluti dolens & infirmus, confixus clauis & lancea perforatus: ac si eadem hora de cruce depositus esset, ita vt sanguis vbertim de plagis recentibus emanaret. Porrò ipse Dominus linteolos mundos, quasi corporalia tenens, eisdem vulneribus imprimebat: & cruore deterso in terram projiciebat eos. Quos frater ille cum summa veneratione recolligens, ac multa deuotione deosculans, quasi redemptionem animæ suæ in sinu suo repositos conservabat. His & hujusmodi reuelationibus frequenter à Domino recreatus, non cessauit vsque in finem operari bonum ad omnes: maximè autem ad peregrinos & pauperes ægrotantes. Quàm verò rigidus in pœnitentia seruanda, quamque districtus castigator corporis sui fuerit, ex hoc satis apparet, quòd cùm indigentibus cunctis cum feruore charitatis curationis operam impenderet: se solum ab hujusmodi cura excipiebat. Licet enim valetudinarius esset ac debilis corpore, numquam tamen ac-

Alquirinus medicus pauperum.

Matth. 25.

Christus quasi recens vulneratus ei apparet.

men acquieuit carnalem sibimet impendere medicinam: sed totum se Deo committebat, quoniam ipsi cura est de nobis. Sciebat nimirum, virtutes animæ in corporis infirmitate perfici: nec posse Monachum spirituales à Domino consolationes percipere, qui consolatiunculas carnis suæ tenere solicitus, gustare & videre negligit, quoniam suauis est Dominus. Cursu itaque vitæ suæ laudabiliter peracto, cùm jam tempus instaret, quo pro laboribus & sanctæ pietatis operibus ęternam mercedem acciperet, infirmitate correptus ad extrema peruenit. Cúmque venerabilis Abbas Pontius, cujus suprà meminimus, ad eum gratiâ visitationis venisset, quęsiuit ab eo, quid ageret, vel quomodo se haberet. Ille verò respondit. Bene, carissimè Pater, bene omnino agitur mecum: quia vadens vado ad Dominum meũ. Quid ergo, inquit? Corporalem molestiam ęgrè non toleras, & mortis angustias non formidas? Ego, inquit, omnia tranquilla, omnia lęta considero: quia jam pręuentus sum à Domino in benedictionibus dulcedinis, quæ omnem mihi mœrorem à corde, & omnem penè dolorem à corpore tulit. Respondens itaque Abbas dixit ei. Obsecro te, dilecte mi frater, vt propter Deum dicas nobis ad ædificationem nostram, si tibi diuinitus aliquid est reuelatum. Tunc ait illi. Modò antequam huc intrassetis, apparuit mihi, licet misero & indigno, Dominus Iesus Christus: qui propitio ac sereno vultu me intuens, ac signa beatissimæ passionis suę ostendens, ait. Ecce peccata tua deleta sunt à facie mea. Veni ergo securus; veni & vide, ac deosculare vulnera mea, quæ tantum dilexisti, & toties confouisti. Tali ergo promissione firmatus, jam mori non timeo: quia reposita est hæc spes mea in sinu meo. Et scitote, quia proxima nocte, (erat autem vigilia Beati Martini,) migraturus sum, dum opus Dei celebrabitur in Ecclesia, & tali hora. Defunctus est ergo eadem nocte, & eodem tempore, quo prędixerat: jámque, vt verè confidimus, requiescit à laboribus suis; & tamquam columba super niuem dealbata nidificat in foraminibus petræ: id est, sacratissima Christi Domini vulnera complectendo adorat: qui est super omnia Deus benedictus in ſecula. Amen.

1. Petri. 5. 2. Cor. 12

Ægroto Chr. Iesus apparet.

Apocal. 14 Cantic. 2.

Caput II.

De fratre mirabilem gatiam compunctionis habente, quem Dominus magnificè consolatus est.

FRATER quidam de eodem Monasterio, dum pro peccatis suis, quibus Deum nimis offenderat, pauidus & anxius tota die contristatus ingrederetur, fletibus & lamentis finem imponere recusabat: sciens nimirum, confessionem oris absque contritione cordis ad promerendam veniam minus sufficientem coram Deo judicari. Cumque volumen timoris Dei, in quo scriptæ sunt lamentationes & væ, salubri amaritudine ventrem conscientiæ ejus aliquamdiu amaricasset, Diuina tandem aspirante gratia, membrana charitatis Dei, in qua scriptum est carmen, facta est in deuotione cordis ejus, tamquam mel, dulcis. Cœpit námque jam primitias quasdam laborum suorum prægustare, & experimento discere, quoniam sacrificium spiritus contriti & humiliati Deus non despicit. Nam cùm in tanta amaritudine, quam prædiximus, continuè conversaretur, nocte quadam vidit in visione Dominum Iesum Christum, tamquam Sacerdotalibus ornamentis indutum, & Missam cele-

Religiosi pro peccatis compunctio.

Ezech. 2.

Ibid. c. 3.

Psalm. 50.

brantem. Quoties verò juxta ritum sacrificij se ad populum conuertebat, tollens in manibus suis calicem de Altari, cunctis qui aderant, videndum offerebat. Porrò in ipso calice nihil aliud erat, nisi tantummodo lacrymæ, quibus beata Maria Magdalene pedes ejus in domo Simonis flendo & pœnitendo rigauerat. Cúmque prædictus frater secus pedes Domini positus ista videret, percunctatus est eum, dicens. Obsecro, Domine, vt quid ostendis nobis calicem istum, cum lacrymis, quæ in eo sunt? Vt videant, inquit, & sciant vniuersi, quantum mihi placet contritio cordis, & pœnitentiæ luctus, qui ad exemplum pœnitentię tamdiu seruaui lacrymas hujus peccatricis ad pedes meos flentis & pœnitentis. Quátò igitur diuinæ majestati acceptabiliores esse lacrymas pœnitentiæ didicerat, tantomagis incitabatur & inflammabatur in ipso spiritus ejus: ita vt legendo, psallendo, meditando, nihil aliud quæreret, nihil aliud intenderet, nisi vt mentem ad lamenta formaret, & compunctionis gratiam in se excitaret: sciens, quoniam *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti talibus armis diripiunt illud.* Addidit autem Dominus adhuc consolari servum suum: qui malorum suorum pœnitudine in frixorio disciplinæ continuè macerabatur. Vidit namque in visu noctis, se quasi in lacu profundissimo fluctuantem ac periclitantem. Cúmque jam euadendi spes nulla esset, en subitò adfuit adjutor in oportunitatibus Dominus Iesus Christus, nudis pedibus ambulans super aquas. Qui cùm ad eum venisset, extractum de aquis dignanter leuauit miserum in sinum suum: ac posuit in prato jucundissima viriditate amœno. Considerans autem frater ille tantæ dignationis gratiam, procidit ad pedes Domini Iesu, & præ immensitate lætitiæ gestiens animo, cœpit insatiabili pietatis desiderio sibi adstringere & deosculari pia vestigia Salvatoris. Cumque euigilasset, sagaci discussione visionem examinans, lacum, in quo demersus fuerat, profundum vitiorum: sinum gratiæ in quem dignanter leuatus est, remissionem indulgentiæ: pratum floridum, in quo transpositus est, æternę quietis viriditatem interpretatus est: & propterea tota mente conuersus ad Dominum, tamquam pręteriti labores ipsius parvi fuissent, in anteriora se extendere cœpit: jejunijs, vigilijs, & orationibus continuis, lacrymis & gemitibus inenarrabilibus à Domino postulans, quatenus indulgentiæ ipsius largitatem in visionis imagine sibi præostensam duce gratia in rei veritate experiri mereretur; & vt hoc ei aliquibus indicijs diuina pietas insinuare dignaretur. Dominus verò virtutum omnium distributor, & earum moderator, cùm laborantem continuè in gemitu suo, & panem doloris assiduè comedentem consolari decerneret: quadam nocte desiderio quo suprà diximus validè affectus fratrum vigilijs intererat. Et ecce subito psallens & orans venit in mentis excessum. Et vidit, & ecce persona quædam nouaculam acutam & quasi insensibilem leuiter ac suauiter ducens per caput ipsius, in momento, in ictu oculi, veluti rasit ei barbam, collum, & coronam: diuinæ indulgentiæ bonitatem signo hoc flenti & suspiranti declarás. Verumtamen paucos pilos in vno tempore deserés, quotidianarum, vt reor negligentiarum, sine quibus vita ista non ducitur, nævum denotauit. His & hujusmodi consolationibus idem frater sępius releuatus, inspirante Domino didicit in spe veniæ respirare: & de perceptis beneficijs gratias agens ad ampliora suspirare. O felix humilitas pœnitentium! ô beata spes peccata sua perfectè plangentium: quàm potens es apud omnipotentem! quàm fa-

Christus lacrymas Magdalenæ populo ostendit.

Matt. 11.

Visio.

Visionis expositio.

Remissio peccatorum quo signo ostensa.

lè vincis inuincibilem! quàm citò tremendum Iudicem conuertis in piissimum patrem! tantò dulciùs altissimam æternæ mundiciæ jucunditatem perceptura, quantò nunc profundiùs in descensu Iordanis à lepra vitiorum mundari consenseris.

Caput III.

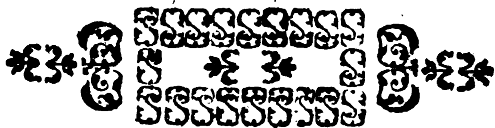
De monacho, cui Eucharistia mirabilis saporis gratiam præstabat.

FRATER quidam in sacræ Religionis obseruantia feruens & solicitus, dum aliquando die Dominico, secundum consuetudinem Ordinis, Corpori & Sanguini CHRISTI participasset: visum est illi tunc & per totam deinceps diem, quòd fauum mellis dulcissimum in ore teneret. Sequenti verò Dominica, dum similiter Eucharistiam percepisset, per continuum triduum similem expertus est gratiam. Tertia quoque Dominica, dum Diuinam nihilominus alimoniam reaccepisset, tota jam hebdomada semel indultam suauitatem sentire promeruit. Ex tunc ergo & deinceps hanc panis vitæ dulcedinem multipliciter & multo tempore sensit: modò rariùs, & modò crebriùs: prout dator gratiæ Spiritussanctus pauperi suo concedere dignatus est. Factum est autem, vt aliquando quempiam de amicis suis pro culpa sua objurgans, justæ inuectionis mensuram supra modum excederet: nec tamen antequàm Diuinorum Sacramentorum munus ab altari sumeret, exasperatam fratris conscientiam per satisfactionem lenire curauit. Vnde factum est, vt hostiam pacificam fratre necdum pacificato percipere præsumens: pro mellea spiritualis suauitatis dulcedine, qua antea refici & recreari consueuerat, super fel & absynthium amarissima amaritudine fauces suas infectas tremebundus horreret. Quocirca reatum suum quantocyùs ad memoriam reducens, & pro culpa minùs discretæ inuectionis humillima satisfactione pœnitentiam agens, Apostolicam illam sententiam de cætero soliciti̇ùs obseruare curauit, in qua ait. *Vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Attendant, quæso, istud exemplum, quicumque æmulatores Ordinis sunt: quicumque zelo justitiæ accensi, fervent spiritu: attendant, inquam, & cautiùs obseruent: ne fortè modum justæ correptionis in arma vertant furoris: & emendationis poculum, quod fratribus propinare conantur, tam sibi, quàm alijs, pro indiscretione in perniciem trahant: dum & seipsos per iram dilaniant, & quæ emendare debuerant dum exasperant, exulcerãt, & ad excusandas excusationes in peccatis prorumpere compellunt.

Corpus & sanguis Christi in Eucharistia

Ob increpationem duriorem priuatur monachus [illegible] fauore.

Galat. 6.

Caput IV.

De Monacho multa Dæmonum certamina perpesso, qui Dominum IESVM CHRISTVM videre meruit.

AD confutandam pigritiam, & excitandam deuotionem nostram, vnũ de bellatoribus proferem⁹ in medium: qui in Cœnobio Clareuallis ab adolescentia sua vsque ad decrepitam ætatem sub Monasticę disciplinę jugo desudans, tam multiplicia & acerrima Dæmonum certamina perpessus est, vt nisi Spiritus adjuvisset infirmitatem ipsius, tantam larvalium vmbrarum malitiam caro & sanguis sustinere nequaquã potuisset. Hic itaque in omni sanctitate & justitia Dño serviens, & corporis integritatem magno Dei munere à matris vtero conseruauit: cui & Domin⁹ in testimonium geminę puritatis multa de secretis cælestibus reuelare dignatus est. Quadam igitur vice dum diutius protelatis vigilijs in quodam diuersorio solus oraret, inhorruerunt subitò pili carnis ejus, & præter solitum turbari cœpit à facie nocturni. Et ecce turba Dæmonum glomeratim per ostium irruens, & quasi se invicẽ à multitudine introeuntium comprimens, totam domum impleuit, ita vt vndique perstrepens, ipsum quoq; orantem hincinde converteret. Quod vbi ille persensit, illico signo crucis armatus, crebras venias petere cœpit: & beatæ Virginis salutatione eos exturbauit. Nocte verò sequenti cùm eũdem locum orationis gratia repetisset, ecce iterum contrariæ potestates in impetu furoris accelerantes, domicilij parietem lapideum ita validissimè percusserũt, quomodo percutit aries ad murum applicatus: ita vt domũ totam quaterent. Cumque vir Dei leuaret oculos suos contra fenestram magnam in eodẽ pariete apertam, in ea vidit consistere Dæmonem quemdam pennatum, ad instar gryphi aut strutionis: qui ei minaciter imminebat, quasi mox ruiturus in eum, atq̃ue deuoraturus. Quo viso, machinamenta Dæmonis animaduertit: & invocato Saluatoris nomine, efferato prodigio signum crucis opposuit, ac fugauit. Multa ejusmodi ludibria atq; certamina passus multo tempore, ferire & referire non destitit luctator egregius, jugi intentione contra spirituales nequitias luctamen sine fœdere exercens. Accepit autem hanc gratiam spiritualem à Domino, quam perpauci homines assequuntur. Nam quoties voluisset, intentis luminibus in aëre solitus erat videre corporis oculis per diem globos Dæmoniorũ stipatis agminibus passim vbiq; vagantium: quorum tanta est infinitas, vt præ immẽsitate ęstimari non valeat. Qui cùm multiformiter soleant apparere, vna tamen est forma, vel potiùs informitas, in qua frequentiùs eosdẽ conspicabatur. Igitur secundùm corporis lineamenta monstruosi homines esse videntur, statura gigantes, colore Æthiopes, agilitate angues, leones ferocitate: capitibus grossis atque turgidis, ventribus prominentes, corporibus curti atque gibbosi sunt: colla quoque producta habent, & exilia brachia, nihilominus & crura longissima præferunt. Quando autem alicubi in aëre sistunt, tunc eorum corpora membratim discernuntur. Quando verò discursu gyrouago huc illucque vagantur, tunc nihil ex eis, nisi tantùm larvales vmbræ & turbidi glomeres deprehenduntur. Porrò serenis diebus, quando sol in virtute sua lucet, tunc visiones hujusmodi frequentiùs cernere solebat, & clariùs discernere. Huic venerabili viro beatus Augustinus eximius Ecclesiæ Doctor quodam tem-

Monachus geminæ puritatis nitet.

Signo crucis & salutatione B. Virginis dæmones fugat.

Quales appareãt ei dæmones.

pore per visionem apparuit, ducens illum per innumera loca pœnarum, vsque ad ipsum putei gehennalis ingressum: in quem ex alto prospiciens, trementibus mẽbris, & palpitante anima præ timore intolerabili, vidit illam tartareæ abyssi voraginẽ plenã clamoribus horrendis, atque execrandis vlulatibus miserorũ viuentiũ semper in igne deuorante: quibus est mors amarissima, mors omniũ pessima, mori scilicet non posse. Inde reflexo gradu eductum de loco horroris & tenebrarum, transtulit ad regionem felicium gaudiorum: ostendens ei lucifluas sedes & mansiones beatissimarum animarum, vbi corporibus exutæ, vita incorruptibili viuebant: atque in pace Christi, quæ exuperat sensum, regenerationem corporum suorũ expectantes, felicissimè quiescebant. Tunc ait illi Sanctus Augustinus. Ecce vidisti fines vltimos boni & mali: elige, quod bonum est in oculis tuis. Si viam iustitiæ, quæ in libris meis copiosè digesta est, tenere decreueris: portionẽ accipies in terra viuentium cum omnibus istis. Si verò post concupiscentias tuas ire volueris, in gladio numerandus es, cum ijs quos vidisti, terribili quidem, sed justo Dei judicio projectos in anathema obliuionis. Finita itaque visione, cùm fuisset ad se reuersus homo, totus infremuit, totus vehementer inhorruit: duplici nimirum constrictus articulo: tum ne beatorum gloriam amitteret, tum etiam ne pœnam reproborum incurreret. Ex tunc verò & deinceps, cœpit beatissimum Doctorem Augustinum dulciùs amare, & dicta illius sapidiùs ruminare. Contigit autem aliquando, vt infirmaretur in Domo-Dei, quæ est Abbatia Ordinis Cisterciensis, sita in pago Bituricensi. Porrò ibidem tunc ægrotauit ad mortem frater quidã honestæ conuersationis. Qui cùm jam in area positus esset, casu accidit, vt infirmarijs absentibus spiritum exhalaret. Prædictus verò frater, cùm ibidem in stratu suo recubans graui corporis molestia langueret: reuelante sibi Dño vidit manifestè corporeis oculis animam illam longo tractu à corpore exeuntẽ: & quasi fumum incensi de thuribulo procedentem. Quæ cùm tota fuisset egressa, collegit se in vnum globum, & stetit supra corpus in aëre suspensa, altitudine quatuor aut quinque cubitorum Erat autem species ejus tãquam nubecula condensa atque perspicua: & quasi ad mensuram vnius modij oppansa. Mansit ergo ibidem immobilis: vsquequo fraternis orationibus comitata, & sacerdotali cõmendatione munita, periculosi atque ignoti itineris ducatum accipere mereretur. Quod cùm frater ille videret: sonitu & voce qua potuit, infirmarios evocauit. Qui protinus accelerantes, tabulam defunctorũ pulsauerunt: & fratres ad exequias concurrerunt. Præsente verò Conuentu cum cruce & aqua benedicta, cùm jam sacerdotalis cõmendatio esset initiata: tunc anima illa quasi secura processit, & nebula illa quæ videbatur, euanuit. Alio quoque tempore accidit, vt præfatus vir Dei die Dominica diuinis interesset officijs in Ecclesia quadam parochiali. Dicta itaque offerenda, cùm jam ministratio panis & vini aqua mixti sacræ fuisset mensæ imposita: protinus apparuit ei Dominus Iesus, stans super eandem aram in forma parvuli præ filijs hominum speciosi, ita manifestè atque morosè, vt vsque ad consummationẽ sacrificij ipsa propemodũ visio perseueraret. Verumtamen Presbyter ejusdem loci, qui missam celebrabat, homo inhonestæ vitæ, atque flagitiosus erat. Quãdiu ergo Sacerdos ille, seu fideliũ oblationes recipiendo, seu sermonem, vt in die festo fieri solet, ad populum proferendo,

S. Augustinus eum deducit ad putei infernalis ingressũ.

Deinde ad regionẽ gaudiorum.

Anima è corpore egressa stat supra corpus.

Incohatã commendatione abit anima.

Apparet Christus in missa Presbyteri impuri.

seu aliquid aliud faciendo, dorsum ad altare habebat: tamdiu sanctus infans ante calicē stabat. Quādiu verò Sacerdos ad sacramentum faciem tenebat, tādiu sanctus ille puerulus, tamquam immundum Presbyteri halitum exhorrens, longè remotus ab eo, post calicem consistebat. Quod cùm frater ille conspiceret, compunctus est vehementer, & totus in lacrymas resolutus, ita vt inundatio lacrymarum à contuitu dulcissimi Redemptoris oculorum ejus aciem interdum præpediret. Completa autem reuelatione, glorificauit Deum, qui sibi talia dignatus est demonstrare: & verè cognouit, quòd distantia meritorum minimè faciat discrepantiam sacrificiorū: quoniam Sacramenti effectus nullatenus constat ex virtute & merito Sacerdotis: sed ex institutione & gratia Saluatoris.

Missa mali Sacerdotis bona, æquè ac boni.

Caput V.

De Seniore, cui Dominus IESVS in die Parasceues vigilanti apparuit.

[*Per Parasceuen hoc loco intelligitur dies, quo memoria passionis Christi in Ecclesia celebratur. Apud Iudæos enim qualibet feria sexta Parasceue dicebatur, id est præparatio: quia illo die præparabantur cibi & alia necessaria ad sequentem diem sabbati, quo nec cibos coquere, nec aliquid hujusmodi facere licebat. Quia ergo Christus in parasceue Paschæ crucifixus est, dies passionis ejus parasceue appellatur. Nec enim Ecclesiastici viri dies Idolorum nominibus vocant, vt solent prophani, qui dies Martis, Iouis, Veneris, &c. velut Ethnici, dicunt.*]

MONACHVS quidam præfati Monasterij, religione pariter & ætate provectus, dum aliquando die sancto Parasceues sederet in claustro, librum ante se habens: apparuit ei Dominus IESVS CHRISTVS, manibus & pedibus in cruce expansis, acsi eadē hora fuisset crucifixus. Quæ scilicet visio felicissima, quamuis breuis & penè momentanea fuerit, adeò tamen manifesta atque efficax extitit: vt visionis ipsius deuota memoria de corde videntis vlteriùs deleri non potuerit. Sicut enim qui camino ignito oleum injicit, totum flammescere facit: sic gratia reuelationis hujus præcordia senis illius longo sanctæ conuersationis vsu ignita, sacri desiderij flāma perampliùs & perfectiùs illustrauit: vnde & ascensiones in corde suo disponens, de virtute in virtutem proficiens, quadragesimum, ni fallor, in Ordine supergressus est annum: tandemque corruptibilis carnis onere deposito videre meruit, non in imagine infirmitatis, sicut antea, sed in gloria majestatis, Deum Deorum in Sion.

Apta similitudo.

Caput VI.

Quàm misericorditer Dominus quemdam Clericum, vt converteretur, admonuit.

INEFFABILIS DEVS, & ineffabilia opera ejus. Quis enim dignè effari queat, quàm mirabilis sit in sanctis suis: quàm miris & multiplicibus modis in tempore vocet, quos ab æterno præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui: ita vt etiā nonnullos ex ijs qui per flagitia in massa perditionis penitus absorbendi videbantur, potenti virtute eruens, transferat in regnum claritatis ejusdem dilecti filij sui? De quorum numero Clericum quendā juuenem, diuitē, nobilē, sęculo plena intentione deditū, de voragine

Prædestinatio.

voluptatum paterna castigatione clementer eripiens, docuit non sperare in incerto diuitiarum, nec lubricæ ætatis petulantiam sequi: sed per duros labores pœnitentiæ ad veras diuitias æternæ vitæ peruenire. Hic itaque delicatus adolescens aduertere nolens, ideo ferias Clericis à sanctis Patribus institutas, vt vacarent & viderent, quoniam Dominus ipse est Deus, non vt scacis aut aleis, seu quibuslibet diabolicis nugis intenderent, solebat frequenter cum coæuis & sodalibus suis, spectaculis & ludis varijs diē perdere. Quadam igitur vice cùm ad aliquam domum jocandi causa multi confluerent, vt theatricis plausibus & nugis diem ipsum solito more consumerent: accessit etiam illuc præfatus adolescens, vt & ipse pasceret hœdos suos de spectaculo vanitatis. Erant autem illic aleatores quidam cum aleis ludentes: quos vt melius ex alto prospiceret, super mensam ibidem positam pronus accubabat. Et ecce facta est super eum subitò quasi manus hominis, ipsum inuisibili flagello diutius cædens, quæ caput illius & humeros ac dorsum totum veluti pilo desuper feriente crebris ictibus tundebat. Ipse verò jacebat immobilis, quid faceret, quo se verteret, ignorans. Volebat præ nimia doloris angustia in vocem clamoris & planctus erumpere: sed præ pudore, propter frequentiam circumstrepentis populi non ausus, ne velut insanus reputaretur, molestiam verberum ægerrimè ferebat. In semetipsum verò reuersus, & mortem quasi jam imminentem præ oculis habens, arguebat se in conspectu Domini, gemens in amaritudine animæ suæ, & dicens. Eia mihi Domine Deus meus. Nunc inuenerunt me peccata mea: & ecce jam morior, & ad inferos cum dolore descendo, carens pœnitentiæ fructu. O pater misericordiarum Domine Deus meus, si respiciens videris afflictionem peccatoris in angustia constituti, & me, licet indignum, de præsenti periculo misericorditer eripueris: promitto, voueo, spondeo, quoniam non ero ingratus beneficijs tuis: sed continuò spretis cunctis quæ sunt mundi, servum me tibi tradam sempiternum. Dum hæc & similia in corde coram Domino loqueretur: facta est vox ad ipsum, dicens. Si Claramvallem conuersionis gratia adire volueris: & in anima & in corpore salvus eris. Ad quā vocem respirans, & à Domino se visitatum intelligens, illico respondit. En trado me servum Deo, & domui Claræ vallis. Adhuc eadem verba in corde volvebat, cùm mox recedente flagello, totus etiam dolor euanuit. Sentiens autem factam in se misericordiam, continuò non acquieuit carni & sanguini: & si ita equitatura ad manum fuisset, ne vnius quidem horæ morulam sustinuisset, quin incontinenti votum quod vouerat, persolveret. Neque enim carnalem illam cogitationem admisit, vt domum rediret, parentes & amicos consuleret, domum familiamque disponeret, redditus, agros, censusque locaret: sed omnia hæc abrumpens potiùs quàm soluens, & cuncta hæc propter Christum arbitratus vt stercora, eadem die comparata equitatura, in crastinum summo mane iter arripuit: à facie sæculi, tamquam à facie leonis fugiens, vt maneret in solitudine. Ferventissimo itaque desiderio veniens ad solutionē voti Claràvallē, quæ prius vallis absynthialis dicebatur; fratribus quoque modum & ordinem suæ conuersionis exponens, tantò jucundiori charitate susceptus est, quantò per hęc judicia Domino vitam conuersationémque suam placere, fratres illi humiliter præsumebant. Susceptus itaque & probatus, Domino quoque donante fidelis inuentus, veterem hominem cum suis actibus exuit: & novum, qui secundùm Deum

Festa ad colendum Deū instituta, nō ad ludos, &c.

Verberatur inuisibiliter Clericus.

Orans monetur adire Claramvallem.

Suscipitur in Claravalle.

creatus est in justitia & sanctitate veritatis, induens, tanta instantia Cisterciensis Ordinis arduos labores vsque ad finem vitæ suæ complexus est, vt cunctis sanctissimam conuersationem ejus intuentibus liquidò pateret, primam illam conuersionis ejus vocationem verè ab illo fuisse, qui eos quos amat, arguit & castigat: omnémque filium quem recipit, paterna pietate flagellat.

Apocal. 3. Hebr. 12.

Caput III.

De Nouitio, quem beatus Bernardus sæpius in visu visitauit.

FRATER quidam de Ordine Regularium Canonicorum, cùm esset proficiendi auidus, atque charismatum meliorum æmulator, desiderabat desiderio magno beati Bernardi magisterio subjici, & Clarevallensium collegio sociari: licet hoc, ipso sancto Patre viuente, consequi minimè potuerit. Quo decedente, audita fama pretiosæ mortis ejus consternatus est animo vehementer; miserum se, atque indignum clamitans, quòd voti sui compos fieri non meruisset. Post autem paucos dies apparuit ei in visu idē venerabilis Pater, quasi strenuus operator præcinctus ad laborandū in agro latissimo, in quo manipuli triticeæ messis innumerabiles esse videbantur: ex quibus multitudinem magnam in aceruum grandem congesserat: reliquis verò qui supererant, qui etiam multò plures erant, comportandis & coaceruandis pertinaciter insistebat. Quod cùm vidisset, intellexit illico congeriem illam manipulorum figuram tenere multitudinis fratrum, quā idem egregius prædicator, quamdiu vixit in carne, Christo Domino aggregarat: adhuc autem restare innumeros, qui ejus meritis & exemplis ad saluationis gratiam essent perducendi. Vnde multùm exultans, seque vnum ex illis fore, non desperans, Claramvallem, quàm citiùs potuit, adijt: postulans & impetrans se ad probationem admitti. Qui dum adhuc ibidem nouitius esset, & beati viri memoriam penè incessanter atque insatiabiliter animo volueret, quadam die Dominica circa finem vigiliarum fatigato illi, & modis pluribus afflicto, cœpit obrepere sopor. Et ecce apparuit ei reuerendissimus Pater, cujus amore flagrabat, dignanter alloquens eum, & monens de dirigenda ad Deum jugiter intentione, cum quotidiana lacrymarum effusione. Quod si faceret, diuinam miserationem, & suam ipsius visitationem securus expectaret. Et cùm ista dixisset, recepit se in tumbam suam, quæ ibidem coram altari beatæ Virginis matris posita erat. Quæ videlicet receptio tam euidens fuit: vt frater ille nesciret, vtrum dormitans, an vigilans hoc vidisset. Cúmque aperuisset oculos, & pijssimi Patris admonitionē dulci recordatione pensaret, subitò iterum apparuit illi jam plenè vigilanti & corporeis oculis intuendum se obtulit. Stabat igitur comminus coram ipso, ita vt manu tangi facilè posset: diligenter eum considerans, & quasi explorās, vtrū dormiret, an vigilaret; more eorū, qui excitant ad vigilias dormientes. Quem cùm nouitius stupidus & attonitus intueretur, protinus ille qui videbatur, euanuit: & quod mirum dictu est, visum est illi, quòd quasi sensibiliter præcordijs ejus illapsus fuisset. Vnde vehementer accensus in amorem Dei & ejusdem beatissimi viri, ad susceptionem nouæ vitæ in gaudio & exultatione spirituali de die in diem instituebatur. Denique sequenti nocte cùm vigilijs fratrum similiter interesset, talem ac tantam diuinæ visitationis gratiam ibidem expertus est, qualem ac quantam in vita sua numquam antea senserat: quod totum vtique meritis ejus, quem diligebat, se

S. Bernard. Canonico apparet.

Rursus eidē apparet sanctus, & de agendis monet.

Tertiò ei vigilanti visus

obtinuisse

obtinuisse, gratulatus est. Cumque per dies plurimos memoriam abundantiæ suauitatis hujus recolendo frequentiùs eructaret, fundebat vbertim dulces & pias lacrymas, quibus die noctuque satiari non poterat. Transacto autem anno probationis ejus, sacrum habitum cum multa deuotione suscepit: vesté innocentiæ, qua non tam foris quàm intus vestitus fuerat, jugi meditatione perpetuaq; solicitudine illibatam seruare contendens: sicque post vestigia venerandi Patris, quem vnicè diligebat, indefesso studio pro modulo suo gradiens, & vitam suam in bona perseuerantia consummans, illi, vt confidimus, est associatus in cœlis, cujus in terris positus consortium ardenter desiderauit, & vigilanter requisiuit.

Caput VIII.

De Monacho, cui Dominus Iesus Christus semel & secundò apparuit.

ALius quidam in eodem Cœnobio nouitius frater, cùm ex toto corde Dominũ quærere proposuisset, conjunctis siue expansis manibus frequenter orare solitus erat: vbi tamen oportunè id facere potuisset. Quadã itaque nocte in principio vigiliarum, cum esset in choro, clausis oculis, manibusque protensis ad Deum intendens, subitò adfuit ibi Dominus Iesus Christus, loquens ad eum, & dicens. Porrige mihi manus tuas. Ad hanc itaque vocem cùm aperuisset oculos frater ille, multùm obstupuit: sed vtrum dormiens an vigilans hoc audisset, non facilè discernere potuit. Ex hac autẽ voce multum feruorem, multamque deuotionem mente concipiens, eandẽ formam orandi seruare deinceps solicitus fuit. Post aliquantum verò temporis, cum jam Monachus factus in quodam ejusdem Ecclesiæ angulo secretiùs staret, intento animo junctisque manibus, sicut solebat, orans, subitò fuit in spiritu. Et ecce astitit ei Dominus Iesus Christus, suppositis atque expansis manibus suis manus illius excipiens, & quasi ad professionem admittens. Quo facto cùm fuisset homo reuersus ad se, gauisus est gaudio magno valde: jamque felici doctus experimento certissimè credidit, vbique diuinam esse præsentiam: maximè verò, sicut testatur Legislator noster S. Benedictus, quando operi Dei, siue orando, siue psallẽdo, insistimus.

Alloquitur Christus nouitium.

Quasi ad professionẽ eum admittit.

S. Benedic. in cap. 19. Regulæ.

Caput IX.

De fratre Ansulpho, qui vidit Dominum Iesum in cruce pendentem.

MAGNÆ deuotionis vir, & magna præditus gratia, nomine Ansulphus, cùm adhuc esset in Claravalle nouitius, vidit in visione apparentem sibi Dominum Iesum Christum, tamquam in cruce pendentem. Erant autem, vt sibi videbatur, ibidem duo alij nouitij, qui secum erant in probatione. Cùm ergo suppliciter Dominũ adorasset, & vt sui sociorũque suorum misereretur, humillima prece rogaret, motus misericordia pius Dominus respexit ac benedixit eum; & alterum cum eo supradictorum nouitiorum. Cernens verò nouitius, qui hæc videbat, tertium illum Dominica benedictione minimè roboratum, fraterna pietate commotus, cœpit attentiùs rogare Dominum, ne ipsum à largitate suæ benedictionis excluderet. Respondit autem Dominus, nequaquam illum esse benedicendũ; sed magis ad massam pertinere maledictorum. In his verbis euigilans nouitius ille, de benedictione, qua cum socio suo à Domino benedici meruerat, oppidò gratulatus est: sed quidnam de illo, de quo tam tristem sententiam audierat, futurum foret, dubius expectabat. Post diem itaque ter-

Christus duos benedicit, tertium præterit.

Malgerus, quasi mala gerens. tium tertius nempe neophytus trinitatis vinculum rumpens, vt tristem sui nominis etimologiam exprimeret, Malgerus siquidem vocabatur, Ordine derelicto reuersus est ad vomitum vitæ sęcularis, & factus est apostata vilis. Reliqui autem duo, qui benedictione Domini firmati fuerant, ipso miserante benedictionem hereditate possederunt: & quoniam ad sortem benedictorum Domini pertinerent, in proposito suo justè & piè vsque in finem vitæ perseuerando, declararunt.

Caput X.

De fratre qui dexteram Domini se benedicentem in visu deosculatus est.

FRATER quidam ejusdem Cœnobij, cùm se ad quęrendum Dominum magno desiderio conuertisset, & pij Salvatoris nostri Domini Iesu Christi memoriam dulci meditatione continuè ruminaret: vidit illum quadam vice in visione sibi apparentem. Solicitus autem de sua salute, flagitabat obnixè salutiferam ejus benedictionem, dicens. Obsecro, Domine, benedic mihi, vt salvus fiam. Pius verò Dominus, qui propterea pauperi suo apparere dignatus fuerat, vt aliquam stillam dulcedinis suæ ipsi misericorditer impenderet, eleuata sancta dextera sua, benedixit eum. Qui protinus sibi in eadem visione videbatur inenarrabili gaudio repletus, & pia presūptione apprehendens beatissimā dextram, à qua benedici meruerat, cum ingenti deuotione deosculabatur eam, atque dicebat. Gratias ago tibi, Domine Iesu Christe: quia benedixisti mihi, & salvus ero.

Caput XI.

De fratre, qui vidit B. Mariam Magdalenam in visu.

ALTERI cuidam fratri religioso atque deuoto, datum est in spiritu videre B. Mariam Magdalenam splendidissimo vultu & habitu ante altare stantem. Qua visa repletus est frater idem lætitia magna. Cumque cogitaret animo, optando atque supplicando, & cum magno æstu sacri desiderij suspirando, quatenus ei beatissima Dei genitrix virgo MARIA, cui deuotissimè die noctuque seruiebat, similiter monstraretur, facta est vox ad eum in ipsa visione dicens. Nosse te conuenit, quòd necdū idoneus es, ad sublimissimam immaculatæ Dei genitricis & Virginis claritatem contuendam. Satage ergo, cresce & profice, quantum poteris; vt eam quandóque videre merearis.

Caput XII.

De magno profectu cujusdam Monachi Laici.

Ierem. 9. NON *glorietur*, ait Dominus per Prophetam, *sapiens in sapientia sua: neque diues in diuitijs suis: sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me: quoniam ego sum* Dominus. Hanc diuinæ scientiæ formulam perfectiùs imitati sunt ij, qui sub beato patre nostro Bernardo in Claravalle cælestis Philosophiæ disciplinis imbuebantur, non solùm literati, & in mysterijs sacræ legis eruditi viri multi, verumetiam Laici & illiterati quamplures: qui etsi humanæ scientiæ fabricam, per quam ad perfectionis culmen niterentur, minimè consecuti sunt, habebant tamen gratiam illuminantem, & spiritum viuificantem, qui de omnibus quæ oportebat, sæculari scientia incomparabiliter efficaciùs eos docebat. Talium quidam Monachus Laicus, non litera doctus, sed spiritu, cùm esset feruens in opere Dei, charismatūq; meliorum haud segnis æmulator, didicerat Spiritussancti magisterio non altum sapere, sed semetipsum in omnibus humiliare: sacræ religionis stu-

dia, quæ in moribus contubernalium suorum duce humilitate sedulus scrutabatur, magna & præexcelsa æstimare: suas verò virtutes, quibus non mediocriter pollebat, eorum consideratione prorsus despicere. Sicque factum est, vt eminentia sanctæ humilitatis illos præcelleret, quibus in alijs virtutibus impar non erat, dum, (quod rarum valde in humano genere est,) continuè, quid sibi deesset, vel quibus alij florerent virtutibus, non inuidiosus, sed pius scrutator, attenderet. Contigit autem, vt taliter affectus, quadam vice solénibus fratrum vigilijs interesset. Tum verò lethali negligentia seu somnolentia propulsata, consuetudinaria corripiens arma, quibus ad bellandū inimicum nihil efficacius esse, fortassis nesciebat, cœpit sua sibi peccata proponere, negligentias quotidianas districtè discutere: se miserum, se reum, se peccatorem, coram oculis summæ majestatis accusare: consequenter etiam fratrum suorum, sicut solebat, vitam conuersationéque magnificare & beatificare. Cęterùm præ omnibus vnū, quem gratia virtutum multos alios excellere non semel notauerat, secretario cordis humiliter inducens, ipsius humilitatem, charitaté, patientiam, & continentiam, cęteraque spiritualis gratię charismata, quę in illo seruo Dei inueniebat, religioso vsque ad vngué scrutinio rimabatur, seque in ejus comparatione nonnisi pulverem & cinerē reputabat. Denique sanctę humilitatis ardorem, quem in tam sublimi contemplatione conceperat, ferre non valens, sūmo diluculo, tempore quo regulariter loqui posset vix expectato, reuerédissimū P. Bernardū signo in auditoriū trahit, veniam petit, circūfusa sibi mœstitia internū cordis prodens dolorem. Requisitus quid causæ haberet, vę, inquit, mihi misero peccatori omni bono prorsus vacuo, qui hac nocte in illo tali fratre nostro triginta virtutes, quibus omnibus pollet, numeraui: quarum ne vltimā quidem seu minimam in me mendico reperire pręualeo. Rogo ergo te, Domine pater, vt digneris intercedere pro me ad Dominum: quatenus tuis sanctis meritis & precibus virtutū opera consequi merear, quę peccatis meis exigentibus hactenus habere non potui. Audiens spiritualis magister altissimā discipuli sui humilitatem, cujus religionem optimè nouerat, licet ipse qui ea clarus erat, felici ignorantia se eā habere nesciret, gauisus est gaudio magno valde: desiderans & optans, cunctos sibi commissos ita semper in virtutibus proficere, vt tamen religiosa infirmitatis suæ consideratione se proficere quodāmodo nescirent. Quanta verò admiratione dignum censuerit tantæ humilitatis pręconiū, per hoc euidentiùs innotuit, quòd in sermonibus in conuētu fratrum habitis, ejusdem fratris aliquoties debita cum laude meminit: asserens, nullam ex omnibus virtutibus, quas idem verè Monachus in simplicitate cordis sui enumerarat, tantæ fortassis excellentiæ fuisse, quantæ pia contemplantis erat humilitas, qui negligentiores & infirmiores quosque juxta se positos nec videbat, nec attendebat: solos illos pertinaci studio præ oculis habens, quos vita & moribus spectabiles esse sciebat: quatenus eorū comparatione sibimetipsi vita sua in oculis suis vilesceret.

Vera humilitas in despectione sui sita est.

In alio 30. virtutes notarat, quibus se carere credebat.

Caput XIII.

De Converso, cujus deuotionem S. Bernardus per Spiritum cognouit.

INstabat aliquando sacratissima solemnitas Assumptionis, si rite memini, intemeratæ & immaculatæ Virginis Dei genitricis Mariæ: & fratres grangiarū Clarevallis ob reuerentiā tantę diei ad Abbatiam festinabant. Verùm in vna ex ijs grangijs quæ viciniores erant, fuit Conuersus quidā religiosus

ac timens Deum, qui etsi pro simplicitate sua perfectiora quæque sacræ religionis apprehendere nequibat, bonæ tamen voluntatis & deuotionis existens, pijssimam Dei genitricem dominam nostram sincero venerabatur affectu. Cùm autem magister grangiæ ordinaret, quinam ad Abbatiam ire deberent, vel qui ob tutelam domi remanerent, inter cęteros qui remansuri erant, eidem fratri cura custodiendarum ouium commissa est. Quam commissionem licet ęgerrimè ferret, quoniam sperabat, & multum desiderabat, diuinis hymnis & cantilenis spiritualibus interesse, quas in honore Reginæ cœli à sancto illo conuentu deuotissimè persolvendas fore sciebat: nihil tamen ausus contradicere, obedientissimè paruit imperanti. Vnde accidit, vt deuotio sancta, quam mente conceperat, quamque per inquietudinem terrenæ occupationis, quam obedientia injunxerat, perdere timebat, eadem obedientia promptam voluntatem ipsius remunerante, velut ignis scintillans & exæstuans in præcordijs ejus, magis ac magis dilatata ferventior efficeretur. Nocte itaque sacratissimæ celebritatis dum solicitas excubias supra gregem suum in pascuis quiescentem seruaret, factum est, vt sonitus signi matutinalis, quo fratres ad diuinas laudes persolvendas in Cœnobio excitabantur, quodque ob conticinij silentium procul audiri poterat, aures ipsius reuerberaret. Tum verò concaluit cor ejus in ipso, & in meditatione ipsius exarsit ignis, cogitantis sanctæ illius multitudinis frequentiam, sed feruoré, sed deuotionem: quàm scilicet sincero affectu pijssimæ matri misericordiæ cœlestis harmoniæ odas in commune persolverent: seu qualiter singuli quique apud se in secreto suo ejusdem beatæ Virginis patrocinium votis & suspirijs implorarent. Protinus igitur exurgens, tantæque deuotionis pro modulo suo particeps effici cupiens, versus illam plagam cœli, qua Monasteriũ situm erat, vultu & animo intentus stabat. Dehinc consuetudinarijs precibus, quæ Conuersis vice Matutinarum statutæ sunt, quantò potuit deuotiùs expletis, cùm in paupere armariolo cordis sui enixiùs quæreret, quid precis seu quid laudis sanctæ Theotoco dominæ nostræ offerret, vnde protelatas & in longum valde productas fratrum vigilias aliquomodo recõpensare potuisset, nihil aliud præter salutationem ejusdem piæ Dominæ, quam vtcumque didicerat, se scire inuenit. Hanc itaque tamquam verbum consummans & abbreuiatum, in quo plenitudo totius deuotionis inueniri posset, assumens, & oculos ad cœlum dirigens, venias venijs, suspiria suspirijs, salutationésque salutationibus superaddidit: & in tam religioso negotio reliquum noctis & diluculi partem sine tędio transegit. Diuina namque pręuentus gratia, quæ tantũ fervorem in corde sui pauperis accenderat, identitas mater fastidij, nouerca deuotionis, miro & contrario modo fastidium propulsabat, & deuotionem exacuebat: dum verba illa suauissima, & omni melle dulciora simplici corde prolata, itidemque crebriùs repetita, fauorem & gratiam vniuersalis Dominæ oranti & suspiranti celeriùs impetrarunt. Denique quòd non frustra in gemitu suo laborauerit, nec incassum misericordiam à matre misericordiæ quęsierit, Dominus Reuerendissimo Abbati ipsius beato Bernardo per spiritum reuelare dignatus est. Qui diuinis hymnis expletis, sacrisque mysterijs in honore præcelsæ Dei genitricis & virginis Mariæ à singulis sacerdotibus deuotissimè celebratis, cùm in conuentu fratrum ob tantæ solemnitatis prærogatiuam commendandam sermonem faceret, Spiritussancti gratia vehementer ignitum, inter cętera sic ait. Et qui-

Conversi in B. Virgine pietas.

Nocte Assumptionis excitatur ad laudes Virginis.

Salutationem Angelicam sæpius iterat.

S. Bernard. reuelata eius deuotio.

dem fratres mei dilectissimi, dubitare fas non est, vos Domino Iesu Christo vero Regi, nec non & speciali patronæ nostræ gloriosæ Virgini matri ipsius, sanctum, beneplacens, & acceptabile deuotionis nostræ sacrificium hac nocte obtulisse, ideoque fructum laboris vestri mercedem æternam, apud Dominum & eandem benignissimá protectricem nostram, vobis repositá esse, certissima fide tenere debetis. Verumtamen scire vos volo, vnum ex minoribus & simplicioribus fratribus nostris Conversis, quem obedientia hac nocte in montibus & silvis istis sub diuo, tantæ festiuitatis gaudia celebrare coegerat, tam jucundum, tam deuotum, tam festivum Dominæ nostræ Matutinarum exsoluisse servitium, vt nullius vestrum quantúcumque suspensa contemplatio, seu intensa deuotio, ipsius deuotioni, quam non alta contéplationis sublimitas, sed submissa sanctæ simplicitatis effecit humilitas, præferri potuerit. Quo audito mirati sunt vniuersi. Præcipuè verò non solum mirati, sed & gratulati sunt, & vehementer ædificati fratres Laïci, quos obedientia tam festiuis quàm priuatis diebus frequenter in diuersa opera trahebat: certissimè scientes, quoniam sicut septa claustri & parietes templi sanctum non faciunt timorem Domini negligentem: sic etiam negotia, quæ causa terrenæ necessitatis obedientia injunxerit, nil obesse poterunt puras manus in oratione levanti, puraque conscientia Domino seruire cupienti.

Verba S. Bernardi ad fratres suos.

Quæ ex obedientia suscipiũtur, non obsunt deuotioni.

Caput XIV.

De visione, quam vidit frater quidam in obitu alterius fratris.

FRATER quidá sanctæ conuersationis, dignus cui Dominus secreta suá reuelare dignaretur, vidit quadam vice in visione, se quasi in infirmitorio Clarævallis positum. Et ecce pretiosa quædam indumenta de pallijs & sericis à venerabilibus quibusdam personis in eadem domo incidebantur & præparabantur. De cujus rei nouitate cùm multùm obstupuisset, dictum est ei. Ornamenta ista, de quibus ita miraris, præparata sunt cuidam de filiabus Abbatis ClaræVallis, quæ modo processura est ad nuptias. Et quia minus habet pulchritudinis in se, quàm conueniat generi suo, oportet vt habeat saltem pretiosarum fragrantiam vestium, atque decorem, vnde placeat æterno sponso: in cujus purissimum thalamum non modò macula peccati, sed neque ruga negligentiæ, quod benignissimæ charitatis ipsius indulgentia non texerit, vllomodo intrare poterit. Eadem igitur hora pulsata est tabula defunctoria, & defunctus est ibi frater quidam: de quo inuentum est, quòd quamvis innocentem & mansuetam vitam duxerit, in operatione tamen aliquantulum negligens & remissus extiterit. Vnde necesse erat, vt cui gratiam absoluti decoris propria merita non præstabant, ei nimirum fratres de orationibus suis copiosiorem ornatum impenderent.

Oratio iustorum pro aliis indumẽta sunt.

Caput XV.

De Monacho Laïco, qui Missam per somnium didicit.

CHarismatum cœlestium distributor Spiritussanctus, qui omne datum optimum, & omne donum perfectum descendens à Patre luminum, singulis fidelibus, provt vult, dispensat, Monacho cuidam Laïco & illiterato speciale ac mirabile quoddam gratiæ suæ conferre dignatus est. Hic itaque beatus homo Galterus nomine, doctis & literatis fide & deuotione non inferior, vestiarij officium in Claravalle multo tempore gerens, non secundùm personarum acceptionem, sed secundùm necessitates indigentium vestimenta fratribus cum multa charitatis dulcedine prouidebat: qui etiam

puritate innocentis vitæ tam Deo quàm hominibus carus & acceptus erat. Huic aliquando in strato suo quiescenti, persona quędam reuerenda dormienti apparuit: pręcipiens, vt oratorium quantocyus intraret; & diuinæ majestati Missam deuotus cantaret. Ille verò super hujus pręcepti nouitate non parum attonitus, simul etiam personæ suæ humilitatem considerans, nutabat quidem præ verecundia: sed pręcipientis auctoritate pressus, nec resistere ausus, velociter paruit imperanti. Aggressus itaque insolitum opus, & sacerdotalibus ornamẽtis indutus, Missam de Spiritu sancto cum magna deuotione per somnium celebrauit. Cumque euigilasset, eàdem Missam, quã antea penitus, vt pote literas nesciens, ignorabat, cordetenus sciuit; & eam deinceps per plurimos annos in memoria retinuit, tantoque eam in meditationibus & orationibus suis dulciùs ruminare studuit: quantò se hanc non ex humana doctrina, sed ex inspiratione diuina didicisse jucũdiùs meminit.

Caput XVI.

De magna patientia cujusdam Conversi in infirmitate sua.

CONversus quidam cùm de domo Claræuallis leuitate sua tertiò fuisset egressus, tertioque receptus, tandem salutaribus monitis, & sanctis precibus beati Bernardi Abbatis compunctus, cœpit apostasiæ suæ pręcipitium, in quo jam tertiò grauiter periclitatus fuerat, totis medullis cordis horrere: quid pœnitentiæ vel satisfactionis Domino pro tam enormi reatu suo offerre posset, enixiùs quærere. Et inspirante Domino cogitauit & intellexit, ad promerendam veniam delictorum, & ad obtinendam gratiam virtutũ, nihil efficacius, nil in conspectu Domini acceptabilius esse sacrificio cordis contriti & spiritus humiliati, quod solum regno cœlorum vim facere pręualet, & formidabilem cunctis diuinæ justitiæ districtionem gemitibus inenarrabilibus flectere consueuit. Hęc itaque pietatis arma corripiens, seipsum contra semetipsum erigens, primò quidem vniuersas Ordinis obseruantias sine dissimulatrice negligentia, quantum potuit, observare studuit: & insuper quotidianis precibus & lamentis pręterita sua peccata diluere solicitus fuit: salubri prorsus exemplo stantes, ne laberentur: lapsos, vt erigerentur, informans. Cęterùm disponente Domino, qui fortioribus peccatis fortiora solet adhibere medicamina, quique ineffabili pietate sua quandóq; vasa contumeliæ transfert in vasa honoris & gratiæ; ingressa est putredo in ossibus pręfati fratris, & percussus est circa femora vlcere pessimo, apostemate canceroso, & crescente in dies angustia languoris, totus distabuit: ita vt carnibus circa locum vlceris vndique corrosis ossa nudata patescerent, & vulnera vermibus scaturirent. Annis itaque pluribus in grabato carceratus & diuinæ animaduersionis flagellis humiliter subditus, quot horis viuebat, totidem penè interitionibus subjacebat. Erat ergo patienti animæ miserabilis dolor & angor à facie putrescentis corporis sui, simulque seruitoribus ejus angustia cordis immensa, præ horrore & fœtore, quem tabiosum vlcus continuè exhalabat: sed laboris ac patientiæ hujus erat nihilominus remuneratio copiosa penes Deum vtrisque reposita. Satagebat autem frater idẽ infirmus in doloribus & pressuris suis semper gratias agere: corde credens, & ore confitens, sese recipere longè adhuc imparia meritis. Cùm autem jam ad purum excocta fuisset in eo scoria peccati, vt secundùm sapientis dictum, ablata rubigine de argento egrederetur vas purissimum, tandem educta est anima illa beata conflatorio purgationis: & velut argentum igne exami-

Pœnitentia Conversi.

Flagellatur à Deo vlcere graui.

Prouer. 25.

natum, munda & nitida cum cęteris misericordiæ vasis translata est ad palatium summi Regis. Sed antequam de lacu miseriæ & de luto fæcis educeretur, ad consolationem omnium verè pœnitentium meruit in hac vita prelibare fructum laboris & patientiæ suæ: & nescio quid ineffabile de illa superna dulcedine, ad quam sine fine fruendam in proximo erat admittenda, pręgustare. Qua gustata, tamquam musto cœlesti inebriatus, protinus erupit in jubilum præconij cœlestis. Et serenata facie cœpit idiota, & qui numquā cantare & legere didicerat, cum suauissima melodia quosdam nouos, multumq; delectabiles hymnos, ac modulos cantare de canticis Sion. Facta autem hac voce conuenit multitudo fratrum, videre cum grandi miraculo hominem tantis miserijs & calamitatibus oppressum in ipso mortis accessu cantando ac tripudiando morti insultantem, & quodammodo dicentem. *Vbi est mors victoria tua?* Ecce ego magnus peccator & pauperculus homūcio, quoniam stigmata Domini Iesu in corpore meo pro nomine ipsius patienter sustinui, te, larvalis vmbra, mater mœroris, gaudij exterminatrix, & vitæ perditrix, non timeo, sed potiùs contemno: sciens te absorptam, & penitus annihilatam in victoria crucis Domini mei Iesu Christi. Ita ergo pręcentor noster modulizans, & *Alleluia*, quod in plateis cœlestis Ierusalem frequentatur, quodammodo præoccupans, quid post mortem carnis facturus esset, in carne adhuc corruptibili positus pręsago miraculo declarauit: sicque lætabundus & laudans in voce exultationis & confessionis beatam animam illam exhalauit. De cujus felici consummatione beatus Bernardus multum exhilaratus, sermonem deuotissimum ad fratres in Capitulo fecit, commendans in eo dignum pœnitentiæ fructum, & admirabilem patientiā ejus omnibus proponens exemplum.

Ægrotus idiota hymnos inauditos & cœlestes canit.

1. Corin. 15.

Tobiæ. 13. Apocal. 19.

Caput XVII.

De Converso, cui scientia diuinarum Scripturarum collata est.

SOLEBANT infirmarij Claræuallis cum gaudio & admiratione magna referre de quodam religiosæ vitæ Converso, gratiam quādam admirabilem & memoria dignam: quam Dominus ipsi ante obitū illius conferre dignatus est. Cùm enim mater gratia bonæ vitæ ipsius merita remunerare disposuisset, & infirmitate correptus aliquamdiu decubuisset, tandem ingrauescente languore mortis signa evidentiùs apparentia resolutionem corpusculi imminere nuntiabant. Et ecce spirante vbi voluit, & quando voluit, Spiritu sancto, nouo verè & stupendo miraculo illuminatus est intellectus ejus, & aperta lingua illi: cœpitque homo rusticanus, qui numquam literas didicerat, expeditè latino vti eloquio; miras quasdam sententias de Scripturis sacris disserens, nihil tamen proferens, nisi quod sanæ doctrinæ congruebat. Mirabantur fratres Laici, qui literas nesciebant, quęnam esset hæc rei nouitas, & accitis quantocyus Monachis, in audientia nihilominus eorū idem infirmus Scripturarum mysteria luculento sermone pandebat. Pręterea suaues quasdam cantilenas de mysterijs sanctæ Ecclesiæ modulatis vocibus decantabat, quæ nusquam audiri consueuerant: ita vt audientes miraculi nouitate attonitos redderet, & cantus suauitate mulceret. Sed quid omnipotens & misericors Deus in hac tam insolita gratia simplici & rusticano homini collata mortalibus innotescere voluit; nisi hoc, quòd in æterna beatitudine regni ipsius, secundùm Apostoli sententiā, *Non erit Iudæus aut Græcus, Barbarus, & Scytha, seruus & liber, literatus seu illiteratus:* sed se-

Idiota latinè loquitur, & sententias miras profert.

Colos. 3.

Ioann. 6. *Ierem. 31.*

cundùm Prophetam, *erunt omnes docibiles Dei: & omnes, à maximo vsque ad minimum eorum cognoscent me, dicit Dominus?* Vtinam attenderent exemplum istud homines inquieti, qui circumeunt mare & aridam, vt palea literæ repleantur, & typho scientiæ turgeant: vt vocentur ab hominibus Rabbites & magistri: vt glorientur se esse Legistas & Decretistas, Dialecticos & Sophistas: vt de negotio pietatis auaritiæ & ambitioni seruiant: vtinam inquã cordis aure perciperent & intelligerent, quoniam sicut rustico huic & idiotæ, qui simpliciter in timore Dei ambulare studuit, in obitu ipsius diuinæ scientiæ sublimitas collata est, & notitia mysteriorũ cœlestium reserata: sic econuerso ipsi stulti & fatui remanebunt in obitu suo: cùm diuitias scientiæ, quas sine timore Dei deuorauerunt, euoment: & de ventre illorum extrahet eas Deus. Et hæc dicimus, non vt scientiæ appetitores generaliter condemnemus: sed vt doceamus omnem hominem, primitus fundamentum timoris Dei collocare in fossato humilitatis: quia timor Dei, secundùm veram diffinitionem, initium sapientiæ est: dehinc quantumcũque voluerit scientiæ superædificet: quia nulla vmquam scientia inflat, vbi diuina pariter & fraterna charitas ædificat. Itaque novus iste Theologus de quo locuti sumus, qui à timore Dei incipiens, fastigium perfectæ sapientiæ apprehendere meruit in consummatione præsentis vitæ, cùm aliquamdiu sententiarum varietate, & cantuum modulata suauitate, tamquam dulcissimo poculo audientes lętificasset, tandem in bona confessione transiuit ex hoc mundo ad Patrem, felici absorptione in abyssum æterni luminis absorbendus: cujus in hac vita primitias ad hoc tantùm, vt reor, acceperat, vt nos in odore vnguentorum, quibus delibutus erat, tantò auidiùs currere faceret, quantò solis mansuetis & humilibus fontem veræ sapientiæ patere cognosceremus.

Alludit ad Iob 20.

Humilitas fundamentum veræ scientiæ.

Psal. 110.

Caput XVIII.

De Conuerso bubulco, qui vidit in visione Dominum Iesum boues secum minantem.

CONuersus quidam in vna grangiarum Clarævallis bubulci gerebat officium, homo purus ac magnæ simplicitatis: qui omnia quæ sibi à magistris suis fuissent injuncta promptus ac deuotus exequebatur, & intuitu retributionis diuinæ quotidianos labores patientissimè tolerabat. Hic quadã vice vidit in somnis juxta se Dominum Iesum Christum jucundo nimiùm spectaculo illa sua dulcissima manu tenentem aculeum, atque ex alia parte temonis boues secum minantem. Cumque euigilasset, & pijssimi collaboratoris sui mansuetudinem, benignitatem, dulcedinemque mente reuolueret, exarsit subito in præcordijs ejus ignis vehementis desiderij, ipsum suspirantis, ipsum facie ad faciem videre cupientis: quem in beata visione collaboratorem habere meruerat. Cumque dissolui vehementer cuperet, & cum Christo esse: pius Dominus, qui cum mitibus ambulat, & cujus sermocinatio cum simplicibus est, desiderium pauperis sui nequaquam differre voluit: sed mox idem frater ægritudine correptus lecto decubuit, & die septimo laborem & dolorem cum morte finiuit: vitamque perpetuam cum requie sempiterna, quæ est Christus Dominus, feliciter apprehendit. Ad hunc in extremis agentem reuerendissimus Abbas ipsius beatus Bernardus gratia visitationis intrauit: quatenus filio repatrianti, cujus conscientiam puram ac simplicem nouerat, valefaceret: & jam exire paranté contra latrunculos spiritualis nequitiæ sua benedictione muniret. Cùm verò prędictam visionem

Optat dissolui frater Conuersus, & exauditur.

nem ipso infirmo referente cognouisset, plurimùm inde gratulatus est. Quo defuncto pronuntiauit de eo confidenter, quoniam cum Deo ambulauit, & verè cum ipso operatus est Deus: ideoque transtulit illum Dominus. Non enim poterat miserator omnipotens seruũ suũ in supremo agone deserere: cui dignantissimus comes & cooperator fuerat in labore.

Caput XIX.

De humilitate magna cujusdam Conuersi.

CONversus quidam de fratribus Claræuallis, innocentis vitæ, & conuersationis honestæ, cùm grauiter aliquamdiu ægrotasset, tandem ad extrema deuenit. Introiuit autem ad eum gratia visitationis beatus Bernardus, & confortans illum ait. Confide fili, quia migraturus es jam nunc de morte ad vitam, de labore temporali ad requiem sempiternam. Ille verò cum ingenti fiducia respondit. Quidni pergam ad Dominum & creatorem meum? Verè confido, & quantum de misericordia Domini mei Iesu Christi pręsumere audeo, certus sum, quia citò visurus sum bona Domini in terra viuentium. Porrò beatus pater, vt erat medicus sapiens, pastorque solicitus, timẽs nimirùm homini rusticano, ne tam fida responsio de præsumptionis magis temeritate, quàm de conscientiæ puritate procederet, ait. Signa cor tuum, frater, signa cor tuum. Quid est, quod locutus es? Vnde tibi surripere potuit tantæ præsumptionis audacia? Enimverò tu non es ille pauperculus & miserabilis homo, qui cùm nihil, aut prope nihil haberes in sæculo, necessitate forsitan magis quàm timore Dei cogente ad nos confugisti, multis precibus tandem aditũ impetrãdo, nos verò causa Dei collegimus inopẽ, & parem te fecimus in victu atque vestitu, cæterisque comitantibus, ijs qui nobiscum sunt sapientibus atque nobilibus viris; & factus es quasi vnus ex illis? Quid ergo tribuisti Dño pro omnibus istis? Et ecce non sufficit ingratitudini tuę, gratis accepisse te tot beneficia de manu Dñi: nisi & regnũ ipsius hereditario jure vendices tibi: quòd nullus vmquã Regũ aut Principũ quãtislibet auri & argẽti molibus potuit cõparare? Ad hęc ille respõdens, placido vultu & trãquillo animo dixit. Bene, pater carissime, bene vtiq; perorasti; & vera sunt omnia quę dixisti. Verũtamen si jubes, loquar ad te dominũ & patrem meũ: & paucis aperiã, vnde mihi pauperi & misero, suggeri potuit tantæ, nõ pręsũptionis, sed vt ego confido, deuotionis occasio. Nã si vera est illa pręedicatio vestra, quã nobis sæpius inculcatis, quòd scilicet regnũ Dei non carnis nobilitate, non terrenis diuitijs possidetur, sed sola obedientiæ virtute acquiritur: hanc vnã sententiã, tamquã verbũ abbreuiatũ à Dño sedula cõmemoratione apud me continui, ponens illud quasi signaculũ super cor meũ, assiduè meditando; & super brachiũ meũ, solicitè operando. Quęrite, si placet, ab õnibus magistris & socijs, quibus me obsequi ac seruire jussistis: & si cuiquã illorũ aliquando inobediens fui, si de fratribus nostris quẽpiã verbo aut signo, vel quolibet alio modo, quantũ in me fuit, cõtristaui. Quòd si operã dedi, omnib⁹ in Christo obedire, cũctosq; per Dei gratiã diligere: quis prohibere me potest, vt de misericordia ipsius non confidã? Beatus itaq; pater cùm tale responsũ ab homine rusticano accepisset, gauisus est gaudio magno, & ait. Verè beatus es, fili carissime, quia caro & sanguis non reuelauit tibi sapiẽtiam hanc, sed pater cælestis ipse te docuit: ipse posuit animam tuã ad vitã, rectissimóq; tramite perduxit ad patriã. Iam ergo securus ingredere: quoniam patefacta est tibi janua vitæ. Defũcto itaq; fratre, & exequijs celebratis, vene-

Conuersi fiducia magna.

Obedientiâ cœlum comparatur.

Conuersi verbis applaudit S. Bernardus.

rabilis pater de conuersatione & consummatione ejus sermonem in Capitulo luculentum sua illa deuotione & facundia perorauit: omnesque illius exemplo ad amorem obedientiæ mirabiliter accendit. Vehementer namque affectus fuerat in responsione illius, & magis congratulabatur ei super obedientiæ virtutem, & super ipsius animi puritatem, quàm si vidisset eum signis & prodigijs coruscantem.

Caput XX.

De Converso, post cujus mortem Dominus gloriosa reuelatione demonstrare dignatus est, quantæ perfectionis in vita sua fuerit, & quantam beatitudinem in morte consecutus sit.

IN supradicto Cœnobio alter quidam Conversus extitit, vir religiosus ac magnæ mansuetudinis, qui per magisteriũ diuinæ gratiæ didicerat esse mitis & humilis corde. Huic cęteri fratres testimoniũ perhibebant, quòd nũquam visus fuisset irasci: numquam quibuslibet injurijs prouocatus ad impatientiam erumpere. Hic inspirante Deo, statuerat firmiter in animo suo, vt quoties à quibuslibet fratribus justè siue injustè proclamaretur, toties pro illis oraret, & pro singulis *Pater noster* ad minus vna vice diceret. Cujus etiã exemplo informati multi Claræuallensium fratrum, eãdem consuetudinem vsque hodie quasi pro lege custodiunt. Verumtamen si accepta Deo & grata hominibus erat deuotio & humilitas hujus beati viri, videant, quid responsuri sint Deo in die tremendi examinis ejus, qui è contrario nituntur: qui si fortè ab aliquo proclamati fuerint, exasperantur, & ad impatientiæ verba prorumpunt: rancorẽ quoque, quem aduersus proclamantes se concipiunt, dissimulare nequeunt: seu etiam oportunitatem captant, quò non charitatis, sed rancoris spiritu impulsi, eos qui se clamauerant, cum quanta possunt exaggeratione reclament. Prædictus itaque vir Dei quadam vice pro negotijs Ecclesiæ suæ in via directus, necesse habuit per fauces cujusdam nemoris solus transire. Contigit autem eum ibidem in manus incidere latronum, qui etiam despoliantes eum, jumentum quoque quo vehebatur cum sarcinulis rapuerunt: & nihil ei penitus præter solam charitatem reliquerunt. Illa verò, quoniam non erat incautè foris in cistarcia relicta, sed firmissimæ patientiæ nodis intus in intimo cordis sapienter astricta, sicariorum violentiam timere non potuit. Salva igitur charitate, nihil Dei servus amittere poterat: quia pro nihilo erat, quidquid illa remanente perdebat. Recedentibus verò latronibus, cùm jam paululum processissent, ipse ad orationem prosternitur, obsecrans Dominum, vt hanc eis impietatem remitteret. Quidam autem ex ipsis nutu Dei reuersus, & fratrem illũ à longè subsecutus, curiosiùs obseruabat: volens scire, quid ageret. Et videns eum orationi diutius insistentem, celeri cursu reuertitur ad socios, percutiens pectus suum, & dicens. Væ nobis miseris & damnatis. En moriemur omnes, quia hunc tam sanctum hominem, & tam sancti Monasterij fratrem malo nostro tam malè tractauimus: siquidem ipso reuelante cognouerant, quòd de Claravalle esset. Hic enim, inquit, ex quo recessit à nobis, non cessat orare cum gemitu & lacrymis: nec dubium est, quin ipse Dominum roget etiã pro suis inimicis. Quod audientes latrunculi illi, compuncti sunt animo, velociterque redeuntes, inuenerunt illum adhuc in oratione flexis genibus intentum. Cui mox vniuersa, quæ violenter ei abstulerant, restituunt: & venia suppliciter postulata in pace dimittunt. Quo viso, frater ille Salva-

Conuersus orabat Deũ pro suis accusatoribus.

Spoliatur à latronibus.

Sed ablata recipit.

tori Christo immensas gratias referens, gauisus est gaudio magno valde de compunctione prædonum, magis quàm de receptione spoliorum. Iste ergo vir bonus cùm in proposito sancto laudabiliter vsque in finem vitæ suæ perseuerasset, tandem vocante se Domino collectus est ad patres suos: visurus bona Domini in terra viuentium, à modò & vsque in sempiternum. De cujus glorificatione visio talis apparuit, eadem qua defunctus est die. Erat in quodam Monasterio longiùs à Claravalle remoto Monachus quidam religiosus & magnæ opinionis vir: quem pro sua sanctitate omnes ejusdem Monasterij fratres sincerè diligebant, omnes singulariter honorabant. Hic igitur eadem die, qua prædictus frater in Claravalle defunctus est, & ipse moriens ad extrema deuenit. Cumque jam morti proximus videretur, raptus est ab humanis, ita vt omni membrorum officio destitutus, à mane vsque ad horam nonam jaceret immobilis. Tantummodo in pectore modicum spiramenti supererat, quod eum à mortuo secernebat. Ita ergo de mane, sicut jam diximus, vsque ad horam nonam in extasi positus, tandem ad seipsum reuertitur, & virtute recepta lingua iterum in verba laxatur. Stupétes verò qui aderant, causá ab eo repentinæ discessionis ac reuersionis, flagitant. Quibus ipse respondit. Hodie cùm à sensibus carnis in spiritu subleuatus abstraherer, inueni me subitò introductum velut in paradisum voluptatis, in locum gloriosum atque præclarum nimis: cujus aptitudinem, pulchritudinem, atque amœnitatem, humani sensus angustia æstimare non sufficit. Videbatur illic pretiosorum vasorum aliorumque ornamentorum gloria magna & diuersitas multa, infinita quoque deliciarum præparatio, quomodo fieri solet in aduentu cujuspiam potentissimi Regis aut Imperatoris. Erant etiam illic sancti innumerabiles, immensa claritate coruscantes: quorum alij jam aduenerant, alij adhuc de cunctis partibus veniebant: quasi ad grande spectaculum certatim properantes, & velut ad diem solemnem vndique confluentes. Audiebatur præterea ibidem suauitas harmoniæ cœlestis; & resonabat vndique gratiarum actio & vox laudis. Ego verò cùm in ijs quæ videbam & audiebam nimis obstupuissem, sciscitatus sum ab Angelo ductore meo quænam esset tantæ solemnitatis & lętitiæ occasio. Ipse verò respondit. Hæc est celebritas noua, noui cujusdam sancti hodie de domo Claræuallis assumpti: & in gaudia ista modò solemniter introducendi. Hoc itaque dicto jussit me citius egredi, atque ad humana reuerti. Quod cùm ego nimium detestarer, obsecrabam medullitus, vt ab illa felicitate ad miserias corporis ampliùs non remitterer. Ille verò respondit. Modis omnibus oportet te ad fratres tuos regredi, donec annunties, quæ vidisti. Quo facto protinus reuerteris, & ęternæ istius lętitiæ participiũ obtinebis. Hujus rei gratia missus sum ad vos indicare ista quæ vidi: vt & ipsi benefacientes proficiatis & perseueretis in bono: scientes vtique, quòd non deerit merces operi vestro. Et cùm ista dixisset, illico valedicés eis, obdormiuit in Domino. Planxit auté eum omnis congregatio Monasterij planctu magno, vtpote sanctissimũ, & magnæ vtilitatis virum: de cujus exéplo omnes erant informati, & de cujus consilio pendebant vniuersi. Illi ergo solicitè tépus horáq; notantes, cùm requisissent in Claravalle, cognouerũt fratré supradictũ, eadé die, qua visio hęc demóstrata est, fuisse defunctũ. Cujus nimirũ tanta ac talis inuenta est cóuersatio, vt fidé facile faceret tanto ac tali miraculo. Beatus verò Bernard⁹, cùm quidá de fratrib⁹ hác visioné corá eo cũ grádi admiratione re-

Conuersi defuncti gloria visione manifestata.

Defuncti Conuersi festũ celebrát Sancti in cælo.

Visio verá fuisse probatur.

ferret, ita respondit. Et vos fratres ista miramini? Ego verò magis admiror incredulitaté & duritiá cordis vestri, qui adhuc minimè creditis, aut minùs fortè aduertitis vocem illam veridicam, qua de cœlo clamatur. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo enim jam dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis.* Mihi siquidem luce clariùs, & vita qua viuo certiùs constat, omnes, qui in Ordinis hujus puritate obedientes & humiles perseuerauerint, mox vt carnem exuerint, ab omni miseria protinus exuendos, & immortalitatis gloria vestiendos. Audientes verò fratres ab ore tanti Patris testimonium tale de puritate Ordinis, vehementer confortati sunt: & de glorificatione fratris qui puritatem Ordinis totis viribus sectatus fuerat, Domini clementiam collaudantes, studebant & ipsi districtioris vitæ vias nequaquam abhorrere: vt & glorificationis, quæ arctam & angustá viam propter Christum incedentibus repromittitur, participes effici mererentur. Vtinam & nos, qui temporibus istis nouissimis, quibus refrigente jam charitate, tepiditas & negligentia vsquequaque subintrare cœpit, hæc audimus vel legimus, recalescamus ad imitandum vigorem fervoris & deuotionis sanctorū Patrum: ne fortè, qui similia ipsis conuersionis initia habemus, conuersatione reproba degeneres effecti, sicut puritatem Ordinis sacri negligimus, sancta puritate illius summæ beatitudinis alienati, illic deputemur, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Apoc. 14.

Qui in Ordinis puritate vixerint, quid consecuturi.

Caput XXI.

De fratre, quem S. Bernardus in visu, ne tentationi cederet, admonuit.

POST transitum reuerendissimi Patris Bernardi, fuit in Claravalle frater quidam, qui in primordio conversionis suæ, tamquam novus miles, crebros hostium assultus tolerabat, crebra tentationum jacula scuto patientiæ viriliter excipiebat: super omnia verò spiritum fornicationis adeò infestum sentiebat, vt phantasias miseræ carnis, quas malignus ille cordi ejus ingerere continuè nitebatur, manu sacræ compunctionis & orationis vix abigere valeret: & in hoc frixorio confrixus tota die contristatus incederet. Augebatur in dies molestissimi hujus conflictus molestia, nec erat rudi tyrunculo tanta patientia, vt violentiam passionis duræ se vlteriùs ferre posse confideret. Vnde etiam deliberauit animo cedere tentatori, & projecto religionis habitu ad sęculum reuerti. Cumque jam solicitè recedendi oportunitatem obseruaret, astitit ei per visum beatus Bernardus paulò antè defunctus, increpans ipsius socordiam, & arguens super iniquitate, quam mente conceperat, & actu perficere satagebat. Cui cùm ille respondisset, sese diutius reluctatum fuisse, & jam tentationis violentiam ferre non posse, ait sanctus ad illū. Scito pręnoscens, quoniā multa adhuc te certamina manent. Sed age viriliter, & noli deficere: quia Dominus aderit tibi, tamquā adjutor in oportunitatibus, vt eruat te. Vnde tibi polliceor, quia si in Ordine vsque in finem perseueraueris, saluus eris. Quòd si forsitan aliquis tibi nocere tentauerit in die nouissimo, ego respondebo pro te, & animam meā ponam pro anima tua. O verè amicum fidelem, pium patrem, auxiliarium fortem: qui post mortem carnis in vita beata magis se fidelem probans, ouiculam nutantem, jamjamque in baratrum apostasiæ ruentem tam dignanter visitauit, blandis consolationibus fouit, exhortationibus roborauit, & per Dei gratiam de pręcipitio mortis ad vias vitæ reduxit. Tali namque pollicitatione tanti Patris prędictus frater animatus, spiritum pusillanimitatis

Visus Bernardus fratri tentato.

Spondet Sanctus pro fratre.

& diffidentiæ penitus à corde suo eliminauit, & ad agonem certaminis incredibiliter roboratus, deinceps à stabilitate sua nullis maligni spiritus machinamentis, seu tentationum violentijs moueri potuit: sed sicut ei prędictum fuerat, multorum certaminũ agones desudans, de cunctis per Dei gratiam victoriæ triumphum reportare meruit, atque in Ordine sancto vsque in finem vitæ suæ in optima conuersatione perseuerans, salutem æternam, secundùm sponsionem Deo dilecti patris sui, feliciter consecutus est. *Cõfirmatur verbis Sancti Monachus.*

Caput XXII.

De fratre, cui S. Malachias, & B. Bernardus apparuerunt, & pro culpa sua castigauerunt.

ALIVS quidam de fratribus ejusdem Cœnobij, cùm instinctu diabolico ita mente corruptus esset, vt jam apostatare à Deo, & pactum cum inferno facere, id est ad sæculum redire disponeret: vidit in visu noctis beatũ Bernardum, sanctumque Malachiam, reuerendissimos ipsius loci patronos in dormitorio deambulantes, & fratres in lectis suis pausantes sigillatim visitando benedicentes. Qui cùm in Ordine visitationis ad lectulum videntis hęc deuenissent, nec tam benignè eum respexere, nec benedictione, qua cęteros firmauerant roborauere: sed magis quasi indignantes aduersus eum stabant: sicque beatus Malachias ad sanctũ Bernardum locutus est. Homo iste pravus & inquietus nihil omnino boni gerens animo, non timet iniquitatem meditari in cubili cordis sui: jamque prona voluntate diabolicæ suasioni assensum dedit, vt ad vomitũ sæculi, quàm citiùs poterit, reuertatur. Quo audito, beatus Bernardus dixit ei. Tu de Monasterio meo fugere quęris? Et quò fugies miser à facie Domini? Crede mihi, quia malo tuo talia cogitasti. Scio, scio, sola vexatio intellectum dabit auditui: & qui per timorem Dei te corrigere neglexisti, dignis verberibus castigatus, vlteriùs fugere non tentabis. Et his dictis cœpit eum crebris ictibus tundere baculo quem tenebat, & ait. Ecce stipendia, quæ mereris: surge nunc, & fuge, si poteris. Euigilans autem frater ille inuenit se tunsionibus illis totum conquassatum atque confractũ, ita vt in infirmitorium ductus, lecto detineretur. Tremens itaque ac pauens, fratres qui sibi assistebant rogat, vt Priorem quantocyùs ad se venire faciant. Quo accersito, cum multa contritione cordis confessus est malitiam, quam mente conceperat, & opere perficere intenderat: pœnã quoque, quam inde pertulerat. Priore verò desidiam & socordiam ejus, sicut dignum erat, corripiente, & pro reatu instabilitatis pœnitentiã injungente, frater idem perfectè resipuit: & non apprehendit eum vltra desiderium fugiendi. Cùm enim salubriter didicisset, durum sibi fore, contra stimulum pungentis gratiæ recalcitrare; studuit de cætero eidem gratiæ salutẽ suã in se misericorditer operanti, cum timore & tremore cooperari. *Tundit baculo Monachum S. Bernardus.*

Caput XXIII.

De Converso, qui sanctos Angelos in obitu suo videre meruit.

INfirmabatur aliquando Conuersus quidam de fratribus præfati Monasterij, homo religiosus & laudabilis conuersationis: qui in simplicitate cordis sui viam arctam & angustam, per quam itur ad Deum, inoffenso pede, sicut in morte ipsius patuit, cucurrerat. Cùm enim bonum cursum consummasset, & jam ad extrema deuenisset: apertis oculis vidit Angelos sanctos præsentes assistere lectulo suo. Quos vt vidit, mirum in modum exhilaratus, quasi jam de morte triũpharet, circumstantibus fratribus ait. Num-

quid non aspicitis Angelos Dei, qui modo aduenerunt? Pulsate ergo quã tocyus tabulam: quoniam ipsi præstolantur exitum meum. Vix verba finierat, & mox pretiosam resolutus in mortem, felicem animam reddidit: nec dubium, quin spiritus beati quos prȩuidere meruerat, eam susceperunt, & secum ad gaudia sempiternæ beatitudinis perduxerunt.

Caput XXIV.

Qualiter Conversus, qui sine licentia caligas suas lauit, diuinitus punitus sit.

QVoniam de præclaris moribus religiosaque conuersatione, seu etiam pretiosa morte sanctorum Patrum, ad ædificationem proficientium multa jam diximus, libet nunc ad cautelam desidiosorum, negligentiam cujusdam fratris, & pœnam, quam pro eadem negligentia sua diuinitus sustinuit, interserere: quatenus sicut proficere volentes virtutum exemplis ad meliora prouocantur, ita negligentes quique diuinæ animaduersionis vltione territi, non solùm majora, verùm etiam minora sacri Ordinis instituta transgredi vereantur. Conuersus quidam in vna grangiarum Claræuallis caligas suas absque magistri licentia lauare prȩsumpsit. Exierat autem solus, & stabat in crepidine riui, qui prope grãgiam fluit, cœpto operi insistens: heu miser, non considerans, quòd grauiter delinquunt, qui vel in minimis puritatem sacri Ordinis violare præsumunt. Cùm ergo, vt diximus, temerario operi, cujus magistri sui testem conscientiam non habebat, instaret, audiuit vocem clamantem, tamquam si aliquis alteri loqueretur, & dicentem. Percute, percute. Nec mora sensit se idem Conuersus duobus grauissimis ictibus feriri, vno in capite, & altero in pedibus: tremensque ac pallens concitus in grangiam redijt: quid fecisset, vel quid audisset, quid etiam pateretur, trementibus labijs fratribus indicauit. A quibus cùm confestim ad Abbatiam transmissus fuisset: peccatum suum pariter, & pœnam peccati, qua poterat humilitate, confessus est. Dicebat autem eosdem ictus, quos inuisibiliter acceperat, paulatim ad interiora sua serpere, vnum à parte capitis, & alterum à parte pedum: seque modis omnibus vitæ terminum sortiturum, dum ijdē ictus in corde ipsius sibi mutuò jungerentur. Quod etiam verum fuisse rei exitus probauit, dum idem frater paucis interpositis diebus in bona confessione vitam finiuit; tantò purior, vt credimus, ad Deum vadens, quantò terribiliore morte pro culpa sua puniri promeruit. Sed quid causæ esse putam?, quòd ille Iudex justus, Dominus Sabaoth, qui judicat orbem terræ in æquitate, pro consimili culpa disparem frequenter videtur ferre sententiam: cùm certum sit, nec fallere velle, nec falli posse sapientiam Dei, quæ non solùm suauiter, sed & prudenter disponit omnia? O quanti sunt hodie, qui Religionis habitu teguntur, & Monachorum nomine censentur, qui cùm secundùm Regulam & Ordinem suum proprietati abrenuntiauerint, exemplo tamen Ananiæ & Saphiræ temeraria nimis prȩsumptione proprietates habere non verentur: cùm illos virtus quæ exiuit de ore Petri Apostoli, terribili morte mulctauerit, istos verò nulla plaga tangat: sed econtrario videantur in bonis ducere dies suos, vtinam non in puncto ad inferna descensuri. Sed & in ipso Cisterciensi Ordine, qui licet per gratiam Dei purus & integer sit à tam enormi vitio proprietatis, nonnulli tamen fuere, vel sunt, ab illo tempore, quo frater ille pro leui, vt videbatur, culpa tam duræ mortis sententiã excepit: qui sine respectu sacri Ordinis facilè in leuibus excedentes, solent significare, aut verbo dicere, quid, vel quantum est? Nec attendunt, quod

Conuersus in capite & pedibus percutitur.

Non omnes rei hic puniuntur.

Actor. 5. Crimen proprietatis.

scriptum est: quoniam *qui minima spernit, paulatim decidet*. Quos tamen omnipotens Deus non continuò punit: non quia nunc in hoc tempore non sit adeò graue delictum, absque licentia quidpiam lauare, vel aliud sine nutu senioris facere, sicut eo tempore, quo talia voluit Deus ad exemplum posterorum districtè ferire: sed quia pius & misericors est, & ipsa benignissima patientia sua nos ad Confessionis & pœnitentiæ remedia prouocare dignatur. Cæterùm, siqui sunt, quod Deus auertat, qui se hæc leuia absque graui periculo animæ suæ facere posse putant, & tales excessus suos per condignos Confessionis & pœnitentiæ fructus diluere negligunt: paulatim ipsis minùs curantibus sentina negligentiæ excrescente, nauis conscientiæ ipsorum sine dubio, nisi Deus succurrat, in profundum demergetur. Quapropter omnes nos, qui præclarissimo Cisterciensi Ordini professionis titulo astricti sumus, studeamus non solùm majora, sed etiam minora ejus instituta omni solicitudine servare: ne fortè, quod absit, fervor Ordinis intepescat, & pereat temporibus nostris: & nos, si tanti sacrilegij rei coram justo judice fuerimus inuenti, districta ejus sententia tollamur cum impijs, ne videamus gloriam Dei.

Eccli. 19.

Minima etiam instituta solicitè servanda.

Caput XXV.

De Monacho, qui sine caligis dormire præsumpsit, & propterea per diuinam reuelationem vetatus est Abbas fieri.

QVIA, sicut superiora declarant, cognouimus, quanta districtione punitus sit excessus, per deliberationem quidem, sed quantum reor, per contemptum minimè contractus: adhuc aliud quiddã simile huic, licet non in Claravalle, sed in alia domo Cisterciensis Ordinis factum, referre libet: quatenus per hoc probemus, etiam minimorum mandatorum transgressionem non parui ponderis apud Deum esse: & vt mentis nostræ desidia gemino hoc exemplo, quasi manu quadam solicitudinis, vt ad cautelam sui euigilet, excitetur. Cœnobium quoddam Cisterciensis Ordinis vacabat Abbate. Vocatus est autem pater Abbas, quatenus ipso præsente, & consilium dante, secundùm Ordinis instituta fratres domus idoneam personam in patrem & pastorem animarum eligerent. Cùm autem tempus electionis instaret, & pater Abbas tam ex priuatis quàm ex publicis collocutionibus singulorum vota & voluntates didicisset, cognouit saniorem partem vnanimi consensu eademque sententia in personam quandam conuenisse, quæ tunc fortè aberat, sed incontinenti sperabatur esse ventura. Erat autem persona eadem major Cellerarius domus illius. Nocte verò diem electionis præcedente, audiuit Pater Abbas per diuinam reuelationem vocem dicentẽ sibi. Vide, ne Monachum illum constituas Abbatem, qui sine caligis dormire præsumpsit. Ad hanc vocem venerabilis Abbas vehementer expauit; & cum multa admiratione quidnam sibi Dominus per hoc insinuare dignaretur, ancipiti cogitatione pensabat. Porrò persona suprà memorata, quæ ad tanti officij dignitatem idonea fore sperabatur, pridie quàm electio celebraretur, serò venerat: quæ etiam summo mane patrem Abbatẽ signo Confessionis facto in Capitulum traxit, & quia quadam vice dum esset in itinere, nimio æstu decoctus, caligas exuere, atque sine caligis dormire præsumpsisset, humiliter confessus est. Dehinc senioribus, & qui maturioris erant consilij cum patre Abbate conuenientibus, quatenus de electione tractarẽt, cœperunt omnes pari voto eademque sententia petere illum, quem diuinæ

Confitetur monachus se sine caligis dormisse.

reuelationis arcanum tali honore priuandum judicauerat. Eapropter pater Abbas secretiùs eis innotuit, quid sibi diuinitus imperatum fuisset: & vt aliā personam eligerent, consilium dedit: dicens, impossibile esse, vt contra cōscientiam suam mandato Domini inobediens existeret.

Caput XXVI.

De mirabili fervore dulcis memoriæ Ioannis quondam Prioris Claravallis.

OPortunum fore existimo, virū virtutis, dulcis videlicet memoriȩ Ioannem quondam Priorem Claræuallis, quem conditio tulit, ad ædificationem posterorū styli officio reuocare: qui de calore domus Rechab, quod nomen ascendens interpretatur, id est de fervore cœlestis disciplinæ, quam sanctus Pater Bernardus tradidit, incentivum sumens, ascensiones in corde suo disposuit: & tanta constantia indeclinabilis intentionis limitem paternȩ traditionis obseruauit, vt vinum carnalis voluptatis seu pompæ sæcularis, tamquam virus pestiferum perhorrescens, sumere illud penitus non acquiesceret. Exigit autem hoc à nobis nostri hujus temporis planè miserabilis inopia: in quo tepiditas & negligentia vsque adeo inualuere, vt hodie ferventissimus sibi quisque videatur; si non vsquequaque tepidus & remissus inueniatur. Hic itaque strenuus vir Prioratus officio in Claravalle per plures annos functus, tanta alacritate spiritus & patientia corporalis exercitij partē hanc solicitudinis administrauit, vt quasi signaculum videretur posuisse super cor suum, sententiam illam, quam beatus Pater Benedictus Præposito, seu Priori Monasterij proponit, dicens: quia quantò plus prælatus est cæteris, tantò eum solicitiùs oportet servare præcepta Regulæ. Erat ergo in exequendis diuinis promptus & alacer nimis: non noctibus, non diebus requiescens. Præcipuè verò dulcedini Psalmodiæ, quæ in sacro illo conuentu multa morositate & vocis intentione persoluitur, tota mentis solicitudine insistebat: ita vt stupori & admirationi posset quidem esse omnibus, paucis verò imitationi. Dederat autem ei Dominus ad opus pietatis congruum satis instrumentum, vocem scilicet grossam & validam, quam etiam in seruitio largitoris feliciter expendere curauit: sciens nimirum fluenta gratiarum proprio fonti sine fraude esse restituenda, vt vberiùs iterum fluerent. Stabat ergo in medio juvencularum tympanistriarum, sicut superior cȩteris pro officij sui dignitate, sic etiam eminentior cunctis sanctæ deuotionis fervore, & vocis exaltatione: psallens & satagens prævenire principes, id est, spiritus Angelicos conjunctos psallentibus, paratos deuotionē psallentium in conspectu diuinæ majestatis in odorem suauissimi thymiamatis offerre. Nec leuem conscientiæ suæ jacturam reputabat, si quando raucitatis, vel alicujus infirmitatis incommodo interueniente, solemnē psalmodiæ synaxim minùs alacriter persoluisset. Quod tamen rarissimè accidebat: quia cum cæteris donis etiam à gratia sanum & competentis roboris corpus acceperat: & ad omne opus bonum, pro regentis illud spiritus arbitrio, paratum. Cæterùm inflexibilem mentis ejus in seruitio Dei vigilantiam quis dignè admirari, quis congruè effari queat: qualiter scilicet infra longissimum & quotidianū sacrarum vigiliarum spatium seipsum ad tolerantiam ardui illius laboris animabat: acediam, pigritiam seu somnolentiā viriliter propulsabat: & si propter humanæ naturæ fragilitatem dormitare se vel rarò deprehēdebat, quàm seuera inuectione negligentiam suam redarguebat? Vt autem perpetuitatem vigiliarum quasi commonitorio quodam pulsatus illibatam seruare valeret,

S. Benedic. c. 65. Regul.

Ioannis vox valida & fortis.

Robur etiā corporis validum.

leret, lignum quoddam in superiori parte stalli in quo stabat, ingeniosa cõpositione sic aptauerat, vt si quando prolixitate vigiliarum pertæsus dormitare cœpisset, nutantis capitis inclinationem malleolus repercutiens exciperet: & ad vigilandum repentino ictu suo soliciriorem redderet. Porrò ad opus manuum cùm fortè alias exoccupatus esset, frequenter erat, haud segnem se & in hoc exercitio demonstrans: & pusillanimes, non tam voce quàm exemplo, ad tolerantiam laboris exhortans. Pręcipuè verò secationis & messionis tempore, quando beati illi Clarę vallenses martyres velut in frixorio tota die friguntur, adeò tenaciter labori instabat, vt omnes pariter negligentias aliorum temporum illis laboriosis diebus quotidiano sudore se diluere reputaret. Vt verò peregrinum & aduenam se esse super terram, nec habere hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirere, reminisceretur: de substantia mundi quantum minùs poterat, accipiebat: sobrietatis & parsimoniæ decore corpus suum castificans: quoniam virtus animæ in carnis maceratione perficitur. In vestitu quoque eandem modestiam & humilitatem seruabat: grossos, veteres, & consutos pannos semper appetens & amplectens: pretiosos verò, molles, & subtiles, quasi quamdam pestem, fugiens. Nam, vt de cęteris taceam, ipsum capitale lecti sui, in quo post nocturnas vigilias & diurnos labores fessum caput reclinare consueuerat, non patiebatur qualescumque plumas habere: sed fœno & paleis illud farciens sic cubabat: haud surdus auditor sententiæ, quę in vita Patrum legitur, sed à multis quasi dura declinatur, quoniam abominabilis omnis corporalis requies. O beata, & potiùs appetenda hujus sancti viri vilitas & abjectio sui in humilitate vera, quàm arrogantia illius Abbatis in pręsumptione pessima: de quo certa relatione cognouimus, quòd in partibus Saxonię Cœnobium quoddam Cisterciensis Ordinis regens, pannis qui de lana terrę illius fiebant, nequaquam vti dignabatur: sed pretiosos de Flandria pannos, quibus lenocinijs voluptatis & vanitatis satisfacere posset, annuatim sibi comparari faciebat. Quo defuncto, cùm Monachi vestimenta ejus inter se partirentur, Prior domus vnam de tunicis ejus sibi retinuit: quam etiam cùm quadam solemni nocte, quasi pro reuerentia diei festi indueret, tamquam si ardentibus laminis candentis æris vreretur, terribiliter exclamauit, & detestabilem vestem longiùs à se projecit. Quæ projecta, velut candens ferrum scintillas ex se emittere visa est. Attoniti stupore miraculi cęteri, qui de anathemate illo aliquid rapuerant, cum omni velocitate partes singulas in medium proferunt, ac in vnum locum componunt, scintillis creberrimis vndique, quasi de clibano ardente, micantibus. Nec cessauit exitiale prodigium, quovsque vicini Abbates in testimonium tam tremendi judicij Dei asciti sunt. Non sic humilis Ioannes, non sic; qui improperium humilitatis Christi pluris æstimauit omnibus pompis Ægyptiorum: qui vestem pretiosam non quæsiuit, sed despexit: nec tamen de vilitate habitus sui gloriam mundi sitiuit, sed ad gloriosum votis & desiderijs amictum Angelorum suspirauit.

Qua arte somnum in vigilijs pelleret.

Labor messionis.

Austeritas eius in vestibus & lectis.

Exemplum terribile de vanitate vestium.

Hebr. II.

Caput XXVII.

Quanta constantia mentis venerabilis Prior Ioannes voluptates carnis calcauerit.

VErùm in his & hujusmodi sanctæ Religionis pijque laboris exercitijs tanta inerat ei constãtia mẽtis & longanimitas patiẽtiæ, vt licet in quoti-

Rigor vitæ Ioannis Prioris.

diano agone desudaret, non facilè tamen refrigerium qualiscumque temporalis consolationis sibi surripere pateretur; numquam, nisi extrema necessitate vrgente, vigilias fratrum deserere, seu infirmitorium introire, consentiret. Accidit autem quadam vice, dum sacris vigilijs interesset, vt corporali molestia tactus infirmaretur, nec valeret Psalmodiæ odas strenuitate qua solebat explere. Cumque magis ac magis malum intra se grassari, & per vitalia diffusum serpere sentiret, licet multùm à cogitationibus suis vrgeretur, vt de choro exiret, perstitit tamen: tristis quidem, & reputans, ne fortè ejusdem inualetudinis inæqualitate pressus, infirmitorium, quod, quantum in se fuit, semper vitare studebat, intrare compelleretur. Finitis verò vigiliarum solemnijs locum quemdam secretiorem adijt, ibique remotis arbitris, quantò secretiùs, tantò securiùs talia secum loquebatur. Quid modò miser Ioannes, quid modo erit? Numquid infirmaris? Numquid infirmitorium, quod solet aut sub flagellis Dei laborantium corpora misericorditer refouere, aut flagellari se simulantium conscientias terribiliter dissipare, tantilla incommoditate victus intrabis? Bene. Videlicet vt lectum mollioribus culcitris stratum

Ægrotans vt secum loquatur.

& ornatum ascendas, quæque molliora sunt in cellario, quæque delicatiora in promptuarijs, propter reuerentiam officij, quo indignus fungeris, morituræ & putredini obnoxiæ carni tuæ accuratiùs pręparentur: & sic negligentiores quique fratrum ad sectanda carnis suę commoda tuo prouocentur exemplo. Ergone deliciosa hac infirmitate cursum pœnitentiæ tuæ interrumpere debebis? Quare non potiùs præsumis de misericordia Dei, qui potens est tibi morbum temperare, vt & corpus exerceat, & de labore pœnitentiæ, qui est seminarium beatitudinis æternæ, nihil minuere cogatur? Nutu verò Dei Monachus quidam proximus erat loco illi, in quo vir Domini talia secum loquebatur: qui parietis tantùm interstitio ab eo diuisus, clariùs pij murmuris susurrium audiebat: quiq; mox

Cogitur infirmitorium intrare.

festinus ad Reuerendissimum Abbatem Giraldum, cujus suprà mentionem fecimus, currens, quid à Priore audisset, intimauit. A quo vocatus, vix obedientia cogente infirmitorium intrare compulsus est: licet hoc inualescentis ægritudinis ejus pondus per se requirere videretur. Cæterùm, quàm strenuè, quàm discretè, quàm prudenter, officium sibi commissum administrauerit: quàm benignũ, quàm pium, quàm charitativũ se fratribus suis exhibuerit: quàm rigidum, quàm authorabilé, cùm fortè censura justitiæ id deposceret, se ostenderit, non est nostræ parvitatis euoluere. Ita enim delicatis & teneris morem gerebat, vt tamen novas, & contra formam Ordinis vsurpatas consuetudines, carnem magis quàm spiritum redolentes: quas per negligentiá Prælatorum, in subuersionem religionis, & perditioné animarũ, facilè pullulare nouerat, numquá temporibus Prioratus sui Claræualli surripere pas-

Notanda verba.

sus sit. Sciebat nimirum, sicut beati sunt Pręlati, qui traditiones Patrum per vigorem disciplinæ illibatas custodiunt: sic profectò miseri nimis, qui per negligentiá & incuriam suá Religionem intepescere, & Ordinem deperire permittunt. Nam semel exterminata Religio, non sine grauissimo scandalo & perturbatione, tam Prælatorum quàm subditorũ, reformari poterit. Nec modo in majoribus, sed etiam in minoribus occasionibus, sicubi fortè emersissent, cautissimè vigilabat: adeò vt cùm quadá vice vnus de seniorib9 prorsus decrepitus & ferè edentulus indulgentia venerabilis Abbatis Gerardi pa-

nem Infirmitorij in Conuentu fratrum manducaret, patienter ferre nequaquam valeret. Hæc autem impatientia non de tabida peste inuidiæ, sed de feruore Religionis, & Ordinis æmulatione, descendebat. Dicebat ergo. Numquid non senes & debiles ante nos in hac sancta domo fuerunt: à quibus tamen numquam tale aliquid vsurpatum est, quale nunc à nobis præsumitur? Numquid non remissiones & indulgentias corporales magis pro arbitrio imperantis, quàm requisitione propriæ voluntatis accipiebant: ita tamen, vt misericordia eis impensa consuetudinibus Ordinis minimè obuiaret? Scimus verò nonnullos eorum tanta altitudine spiritualis vitæ à curis carnis auolasse, vt etiam in decrepita ætate miseros se reputarent, si inferiores alijs in vigilijs, vel in jejunijs inuenirentur: consolatiunculas quoque corporales à Prælatis sibi oblatas, recipere nullatenus acquiescerent. Timendum, & valde timendum nobis est, ne cùm sancti antecessores nostri spiritu fortiter cœperint, & spiritu fortiùs consummauerint, nos spiritu incipientes, carne, quod Deus auertat, consummemur. Quapropter si quis est inter nos emeritorum laborum senex, qui fatiscentibus membris in acie conuentus stare non possit, satius est, vt missionem accipiens, necessitate sua in infirmitorio transigat, quàm conuentum tenens inter abstinentes, & naturam grossioribus alimentis vtcumque sustentantes, consolationes infirmitorij requirat. Certus sum autem, quod vnusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem: & qui parcè seminat, parcè & metet: & quia Iudex, qui terribiliter minatur, scrutaturum se Ierusalem in lucernis, subtilissima examinatione discutiet, qua occasione, quave necessitate, quis pôdus diei & æstus, quod in vinea Domini Sabaoth portare suscepimus, declinet. In hac igitur sancti feruoris æmulatione, & religiosæ côuersationis claritate, gratiæ Dei alumnus Ioannes vitam suã laudabiliter consummans, denarium diurnum, & insuper mensuram bonam & confertam & coagitatam & superessluentem, quam sibi laboribus multis, vigilijs supra modum, strenua quoque executione seruitij Dei conquisierat, à summo patrefamilias recepturus, infirmitate correptus lecto decubuit. Ad quem visitandum cùm venerabiles viri Eskilus Danorum quondam Archiepiscopus, & Alanus Antissiodorensis quondam Episcopus venissent: videntes hominem feruentissimum nec in ipsa grauissima infirmitate à solito rigore suo intantum cedere, vt saltem vestibus ægritudini & debilitati suæ competentibus refrigeraretur, zelo quodam compassionis ducti vestes aliquantulum tractabiliores, quas tantæ personæ & infirmitati congruere nouerant, jusserunt afferri: petentes, vt causa leuaminis eis vestiri dignaretur. Tum verò fortis athleta Domini eadem vestimenta coram se posita seueriùs intuens, ait. Itane beatiorem me faciet vestis mollis & tenera, magis quàm grossa & rusticana? Aut quale emolumentum erit, humilitatem, quam à primis conuersationis meæ annis tanta solicitudine seruare curaui, imminente mortis articulo perdere? Credite paruitati meæ; quia quamdiu superest spiritus in visceribus meis, non recedam à vilitate, per quam elegi abjectus esse in domo Dei mei: nec dabo occasionem inimicis meis confundendi me, cùm loquar eis in porta. Cùm autẽ vocante Domino moribũdos hos, jamjamque morientes artus exuero, quantũ vultis putridum hunc carnis saccum induite & ornate: quia quidquid de massa vitali spiritu carente

Ingens feruor & Ordinis æmulatio in Ioan.

1. Cor. 3. 2. Cor. 9. Soph. c. 1.

Renuit in morte à solito rigore discedere.

fiat, nihil mea interesse, confido. Tanta itaque fidei virtutisque constantia munitus vir Domini Ioannes, corruptibilis carnis materiam exuit, & bona Domini in terra viuentium videre promeruit. Corpus ejus juxta sacra ossa fratrum veteris Abbatiæ, quorum patientiam & humilitatem haud segniter imitatus fuerat, condigno honore sepultum requiescit in pace.

Caput XXVIII.

De venerabili D. Gerardo Monacho Claræuallis, postea Abbate.

POstquam aquila illa grandis magnarum alarum, multarumque plumarum, magnus videlicet Pater Bernardus, magnus meritis, sublimis sanctæ contemplationis alis, ornatus varietate virtutum, medullam cedri, id est perfectioné Religionis, quam de summitate Libani, id est, de altitudine diuinæ gratiæ acceperat, in solitudine vallis absynthialis plantauit, quatenus eadem vallis mediante amaritudine pœnitentiæ verteretur in Claramvallem, cœpit jam Religio ipsa transplantari super aquas multas, id est diuersarum nationum ceruicosas ac tumidas voluntates, tamquam cæruleos vndarum vertices ad veræ pietatis cultum inclinare. Volens autem idem venerabilis pater in populis Aquilonarium partiũ, sicut & in cæteris gentibus aliquem fructum habere, petente religiosa femina Regina Sueciæ, conuentũ fratrum ad partes illas direxit. Cumque Monachi & Conuersi, qui ad hoc denominati fuerant, vt hominibus rudibus & indomitis formam religionis & disciplinæ traderent, nimio mœrore consternati, precibus quibus valebant, agerent, ne tanti Patris præsentia carituri, ad exteras & barbaras mitterentur regiones, Sanctus Abbas respondit. Vt quid irrationabilibus fletibus & precibus affligitis animam meam? Aut numquid voluntatem meam, & non potiùs voluntatem Dei, cui omnes obtemperare debemus, sequor in hoc negotio? Erant autem coram eo posita vestimenta, & vasa sacra, cæteraque vtensilia ad ministerium diuini officij pertinentia, quæ ijdem fratres, qui mittendi erant, secum ferre debebant. Volens itaque certos eos reddere, quoniam à Domino egressus esset sermo, eleuauit peluim, quæ ad recipiendam aquam Sacerdotis manibus fundendam deputata erat, & digitum fundo ejus imprimens, dixit. Ecce hoc vobis erit signum, quòd Spiritus Domini miserit vos. Mirum in modum rigor & inflexibilitas æris teneritudini digiti ejus cedere visa est: adeò vt cujus quantitatis sacer articulus fuerit, vsq; hodie liquidò valeat dignosci. Quantum autem intus cessisse, tantum foris æqualitatem excessisse videtur. In testimonium enim tanti miraculi eadem peluis in secretario domus, quam tunc pater sanctus ordinauit, summa cum reuerentia seruatur. Porrò prædicti fratres videntes perspicuam diuinæ gratiæ præsentiam adesse, stimulos edacis tristitiæ reprimentes gauisi sunt: & licet remotissimas, & in vltimo climate Aquilonaris brumæ abstrusas nationes, non sine quodam horrore spiritus adire possent: tamen eandem gratiã Dei meritis & precibus sancti Patris nostri interuenientibus se comitaturã, pia confidentia præsumebant. Erat verò inter cæteros adolescens quidam honestæ indolis & columbinæ simplicitatis, Gerardus nomine, oriundus de Prouincia Germaniæ secundæ, ciuitate Trajecto, qui impatientiùs alijs dolens, cum lacrymis dixit ad virum Dei. Beatissime Pater, ego miserabilis juuenculus relicta domo paterna, spretisque omnibus, quæ mihi in hoc sæculo desiderabilia & amabilia esse poterant, religionis amore paternitatem tuã adij, sperans me tua dulcissima præsentia debere frui, tuis doctrinis & exẽplis

S. Bernard. fundat Cœnobium in Suetia.

Digitũ peluì imprimit.

informari, tuis meritis & precibus adjuvari, subque sanctę hujus multitudinis vmbraculo à turbine tentationum, & ab æstu juuenilium desideriorum tutari: quodque votis omnibus exopto, inter sacra corpora fratrum nostrorum in hoc cęmeterio quiescentium diem expectare nouissimum. Et ecce ejicis me hodie à facie tua, sanctique hujus collegij consortium perdo, & insuper desiderata mihi sepultura priuabor. Hinc prorsus, hinc vehementer doleo: quia cor meum conturbatum est in me. Compassus adolescenti vir beatus afflictam mœrore animam ejus affatu blando mulcere curauit: & quę post annos quinquaginta futura erant spiritu Prophetico pręuidens & prędicens, ait ad eum. Vade, fili carissime, quò te Spiritus sanctus mittere dignatur; & in agro Dominico tamquam strenuus operator labora: ego tibi in nomine Domini polliceor, & securum te facio, quia sicut desideras, in Claravalle morieris: & cœlestis sponsi gloriosum aduentum vnà nobiscum pręstolaberis. Hanc ergo tam lętam pij Patris sponsionem frater ille velut arrhā desiderij sui suscipiens, gauisus est valde: sciens vtique, nec falli posse, nec fallere velle hominem, quem sapientiæ & veritatis sectarium esse, manifesta signorum & prodigiorū declarabant indicia. Iuit itaque, & in domo quam cum cęteris fratribus initiare mittebatur, Prioris & Cellerarij administrationes strenuè percurrens, diuina largiente gratia nomen pariter & officium Abbatis sortitus est. Cujus dignitatis apicem licet inuitus conscenderet, malens in humili loco saluari, quàm in sublimi periclitari: susceptum tamen religiosissimæ conuersationis nitore decorauit. Quia verò propter paucitatē Clericorum, vix aliquis de terra illa conuertebatur, Dominus fideli suo de partibus Germaniæ & Angliæ literatas & discretas personas mittebat: per quas disciplina Monasticę Religionis in regno illo fundata crescebat, & fructificabat competenter in populis, qui Monachi quidem nomen audierant, sed Monachum antea non viderant. Ipse etiam Domnus Abbas Cellerario suo, Abraham nomine, viro prudenti, vniuersa domus ordinatione in temporalibus, cunctisque negotijs exterioribus commissis, totum se spiritualibus studijs mancipauit: animabus lucrandis intendere, in seruitio Dei vigil & solicitus inueniri, frequens esse in labore, dum aliàs vacaret: frequens etiā in lectione, corporale subsidium de communi quęrere, & per omnia formā pietatis & religionis fratribus suis studens exhibere. Tanta quoque mansuetudinis & patientiæ gratia pollebat, vt cùm quadam vice Monachus quidā, quem pro culpa sua castigarat, maligno spiritu afflatus, descendentem eum per gradus dormitorij pugno tam validè percussisset, vt dolor non modicus ictui succederet, tantæ peruersitatis hominem non solùm non ejiceret, seu graui culpæ subjiceret: sed econtrario seorsum eum trahens, veniam coram ipso peteret: supplicans, vt rancorem, quem aduersus se habebat, propter Deum dimitteret. Cęterùm quidquid virtutis, quidquid religionis, tam in se, quam in subditis suis deprehendebat: non hoc suæ industriæ, sed gratiæ Dei, meritisque sanctissimi Patris sui Bernardi tribuebat. Iam verò si fortè agendorum causâ negotiorum, certa necessitas eum de Monasterio progredi postulasset: tantum se ac talem in omni disciplina & continentia sęcularibus exhibebat: vt tam Rex quàm Principes terræ illius, sicut reuera hominē Dei ipsum venerarentur & colerent, & audito eo multa facerent, & libenter eum audirent. Dux etiam terræ illius vir strenuus & potens, totum se ad reuerentiam beati viri submittebat, fastigiumque principatus sui celsitudini

Prophetia S. Bernardi de Gerardo.

Gerardus fit Abbas.

Gerardi exercitia.

Patientia ejus ac humilitas.

sanctitatis ipsius adeò humiliabat, vt aliquoties familiaribus suis diceret. Quacumque hora Abbatem Gerardum me videre considero, tanto timore concutior, ac si omnia secreta & abstrusa pectoris mei pateant oculis ejus. Cùm autem jam senuisset, & vsque ad decrepitam ætatem peruenisset, quadragesimum in Prælatione complens annum, varijs quoque infirmitatibus corpus ejus quateretur: cœperunt eum fratres rogare, quatenus sicut communiter multo tempore cum eis vixerat, ita etiam sepulturæ locum apud ipsos sortiri dignaretur. Quibus vir Domini respondit. Ne quęso, ita loquamini, filij mei. Oportet modis omnibus, vt in Claravalle moriar, & secundùm sponsionem Deo dilecti patris mei, cum sanctis qui ibi pausant, in pace in idipsum dormiam & requiescam. Causantibus illis & dicentibus, quomodo te, pater, illuc reducere poterimus, cùm præter veteranæ senectutis incómoda, tot & tantis infirmitatibus quassatus & debilitatus sis, vt vix ad proximos terminos Danorum spiranté te peruenire posse, putemus: cum multa fiducia respondit. Verbum Dei validum & forte, viuum & efficax, quod per os reuerendissimi viri auribus meis infusum, penetralibus cordis mei arrham bonæ spei hujus, qua feror, indidit, prosperos in hoc itinere successus pręstabit: vos tantùm, quod præcipio, festinanter implere curate. Itaque gestatorio inter duos equos composito, in eo collocatur: & non sine grandi miraculo à finibus orbis per tanta terrarum spatia, per tot maris & fluminum pericula, Claravallem peruenit: ibique in infirmitorio aliquamdiu recubans, in bona confessione spiritum exhalauit. Accepit verò desideratæ sepulturæ locũ juxta beatæ memoriæ Domni Benedicti nani tumbulam, qui eum familiariter in vita sua dilexerat. Cujus decessum cùm Rex Seciæ comperisset, cum gemitu protestatus est, regnum & terrã suam dignam non fuisse, vt in ea tanti viri sacra ossa requiescere debuissent.

Reuerentia ducis erga Gerardum.

Gerardus Claravallẽ miraculosè reductus.

Caput XXIX.

De visione, qua à tentatione sua quidam Nouitius Claræuallis liberatus est.

CLericus quidam de Ordine Regularium Canonicorum arctioris & secretioris vitæ desiderio Claravallé veniens, deuotè susceptus est: sed & ipse primordia tyrocinij sui floribus suaueolentis conuersationis ornare solicitus fuit. Cumque prioris vitæ suauitatem nimis ægrè dedisceret, & nouæ quam assumpserat asperitas palato cordis minùs saperet, cœperunt de interioribus ejus variarũ tentationũ ebullire tempestates: sicut necesse est, homines alterius Ordinis ad Ordinem Cisterciensem venientes, plus multò quàm sæculares de sęculo venientes, experiri. Versabantur ante oculos cordis ejus imagines consuetudinum, quas antea diu in vsu habuerat, & eas rationabiles & honestas fuisse, callidus hostis suadebat: Cistercienses verò obseruantias, quas tunc discere cogebatur, velut rusticas & minùs suaues, rudis adhuc mens fugiebat & abhorrebat. Verùm, nutantem atque fluctuantem ouiculam, jamjamque ad apostasiæ retrogradam turpitudinem respicientem, diuina miseratio tali modo ab errore retrahere, & in bono proposito confirmare dignata est. Aspiciebat in visu noctis, & ecce in nubibus cœli Dominus majestatis, Rex Regum, & Dominus Dominantium Iesus Christus filius Dei veniebat, tamquam jam judicaturus orbem terræ in æquitate, & redditurus vnicuique secundùm opera sua. Tum verò vniuerso genere hominũ cum timore & tremore multo ad hanc examinationé suspenso, singuli quiq; Ordines qui sunt in Ecclesia Dei, seorsum & seorsum coadunabantur: soli-

Tentatur Nouitius.

Apparet ei species iudicij.

citi valde de observantijs & cęremonijs Regulæ & Ordinis sui: ne fortè perperam quid ab eis gestum seuerissimus Iudex suo illo subtilissimo scrutinio deprehenderet. Vtinam illud attenderent illi, qui Regulam beati Augustini profitentur, & singulas ejus sententias quotidie in Capitulis suis legunt: & tamen sæculariter viuere, sæculares dici & esse, non solùm non verentur, verumetiam gloriantur: vel illi, qui cùm Regulam S. Benedicti habitu & specie Religionis profiteantur, omnimoda sæculari conuersatione sua seruantes sæculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur. *Canonici sæculares.* Videbat interea præfatus Nouitius pręclarum quemdam Ordinem magnæ multitudinis separatim ab alijs consistere, in cujus medio splendidissimus quidam juuenis, cœlesti gloria adornatus stabat: & quasi dux & patronus diuini illius exercitus esse videbatur. *Visio præclara.* Cumque sacer ille conuentus de statione sua se moueret, vt coram Domino appareret, pręfatus juvenis cum multa alacritate pręcedebat, vniuerso cætui sequentium se non mediocrè fiduciam consequendæ misericordiæ præbens. Porrò cæteri Ordines cum summa reuerentia venientibus cedentes, & per sese transeuntibus inclinantes, pręrogatiuæ felicitatis eorum congratulari quodammmodo videbantur. Ipse etiam splendor paternæ gloriæ Dominus Iesus, cùm sit tremendus ineffabilis majestatis omnipotentia, tamen quasi tenerrimus ligni vermiculus pietatis & miserationis dulcedine, susceptum in osculo pacis juvenem diuinæ claritatis suæ gloria ipsum cum omni collegio suo illustrauit. Nouitius autem qui hęc videbat, cœpit cum ingenti admiratione quęrere, quænam esset illa justorum congregatio: quæ tam speciali prærogatiua præ cęteris Ordinibus à Domino meruit honorari. Dictumque est ei, quia ipse esset Ordo Cisterciensis: juvenis verò ille splendidus sanctissimus Bernardus primus Claręvallis Abbas. *Ordo Cisterciensis S. Bernardo duce quàm honorabilis appareat.* Mox vbi hæc audiuit, quasi de extasi quadam in se reuersus, dicebat intra se. Numquid non ego fui Nouitius in Ordine Cisterciensi, in magna illa domo Claræuallis? Vt quid ergo miser otio torpeo, & non festino me conjungere huic præclarissimo cætui: quatenus cum eis æternæ beatitudinis particeps fiam? Et hęc dicens, cœpit totis viribus celeres gressus moliri: sed obstaculo quodam prępeditus proficere non valuit. Nam veluti ramus quidam arboris tortuosus atque nodosus perplexis recurvitatibus pedes & tibias ejus sic arctabat, vt licet summopere impedimentum hoc rumpere niteretur, incassum laboraret. Vnde sibimetipsi vehementer indignatus, quòd tam frivola occasione tanto bono priuaretur, dum totus ad expediendum se mouetur, euigilat: & visionem suam prudenter aduertens, indignationem suam, quam dormiens conceperat, vigilans & sobrius in laqueos tentationis, qua irretitus fuerat, viriliter intorsit. *Qui laquei Nouitium intricarent.* Tanta namque seueritate pristinarum suarum consuetudinum imagines, quas antè delectabiliter recipere, & cum eis fornicari solebat, à corde suo eliminauit: vt eas sibi dominari vlteriùs non permitteret. Cisterciensiũ verò sacra instituta, quæ licet sint speculum justitiæ, factione tamen malignorum spirituum in æstimatione ejus viluerant, toto mentis desiderio complexus est: & in eis per arduam & angustam viam, non quasi in incertum currens, coronam beatitudinis æternæ consecutus est.

Caput XXX.

Qualiter dæmones Converso cuidam nocere voluerunt, sed non valuerunt.

CONversus quidam vnus ex opilionibus Clarævallis, cùm esset vir bonus & religiosus, officium sibi commissum cum omni solicitudine & mansuetudine timoris Dei exequebatur. Omnium verò bonorum inuidus inimicus, deuotione & simplicitate conuersationis ejus nimiùm exacerbatus, aliquid nequitiarum suarum contra eum moliri conatus est: sed Deo auxiliante fraudis ejus commenta in se collisa ad nihilū redacta sunt. Cùm enim esset aliquando idem frater ad caulas, vigilans & custodiens vigilias noctis supra gregem suum: ecce subitò facta est in aëre commotio magna turbinū, & compugnantium inter se tempestas valida ventorum. Tonitrua quoque crebra, & terribiliter vndique crepantia mugiebant: sed & fulgura creberrima cœlo erumpentia timorem & horrorem maximum mentibus hominum incutiebant. Prędictus itaque frater surrexit, & signo crucis frequenter se muniens, nomen Domini trepidus & anxius inuocabat, sanctorumq; omnium suffragia suppliciter implorabat. Cùm ergo sic staret ad orationem, cœpit audire strepitum & vociferationem quasi exercitus ingentis, ad partes illas cursu rapido venientis: & quantò ampliùs propinquabant, tantò voces eorum clariùs resonabant. In quibus non soli hominum clamores, clangoresve tubarum audiebantur: sed insuper diuersi generis ferarum monstrorumque rugitus, & voces terribiles inesse deprehendebantur. Cùm ergo vsque ad caulas ouium cum ingenti strepitu peruenissent, tamquam ipsas oues vsque ad ossa laniaturi, fratre attentiùs orante, diuina virtute repulsi sunt; & intrare quidem minimè potuerunt, sed diuisis agminibus hinc inde celeriter transeuntes nihil eis penitus nocuerunt. Verumtamen duo ex eis statura enormes & fuligine nigriores, ad fratrem orantem diuerterunt. Cumque paululum coram eo substitissent, vnus ex eis locutus est ad alterū, dicens. Verè diabolus nos deducit, & ipse modo nos huc venire fecit. An non satis dixeram vobis, quia non licet nobis transire per bonum? His itaque dictis quasi pennigero lapsu perniciter abierunt: & cùm paululum processissent, omnes tenebrarum incolæ vna cum eis euanuerunt. Hanc autem visionem frater ipse qui vidit, sub testificatione veritatis innotuit nobis. Cujus nimirum talis erat conuersatio, vt fidem dictis ejus non adhibere, nefas esse putaremus. Constat ergo, quia per bona justorū contrariæ potestates transire vetātur: nisi fortè exigente aliqua causa diuinitus permittantur.

Signū crucis contra fulgura.

Non transeunt potestates diabolicæ per bona iustorum.

Caput XXXI.

De fratre, cui Dominus Iesus cum gloriosa matre sua apparuit.

IN domo Fontis-Mauriniaci Conuersus quidam degebat, nomine Robertus, qui illuc à Claravalle transmissus, religionis & disciplinæ, quam in Claravalle didicerat, nequaquam immemor erat: sed virtutis & deuotionis exempla fratribus ejusdem loci in omni conuersatione sua dabat. Inter cętera verò pietatis studia, quæ Domino sedulus offerebat, hoc pręcipuum habebat, quòd beatissimæ Dei genitricis & virginis Mariæ seruitio deuotus insistebat: specialis quoque Patroni sui Bernardi memoriam frequenti & dulci meditatione ruminabat. Cursu denique pręsentis vitæ feliciter peracto, salvationis suæ certitudinem, diem quoque mortis suæ prognostica visione præuidere meruit. Ante quintum diem dormitionis suæ vidit in visione Dominum Iesum Christum, & beatissimā Dei genitricem, cum sancto

Deuotio Conuersi ad B. Virginē & sanctum Bernardū.

Bernar-

Bernardo Abbate, stantes in quodam horto deliciarum, cujus amœnitatis & gloriæ tanta erat immensitas, vt humana locutione explicari non valeat. Ipse verò frater, qui hæc videbat, stabat seorsum: ac respectum diuinæ miserationis suppliciter flagitabat. Tunc pijssima mater ait ad filium suum. Domine fili, quid facturus es de isto paupere tuo? Et Dominus ad eam. Quidquid tibi placuerit, mater. Respondit illa pauperum susceptrix, & humilium consolatrix. Volo igitur, vt mittas eum in requiem tuam. Dixit autem ad eam. Fiat ei, sicut vis. Respondit ei beatissima Virgo. Et quando fiet istud? Ait Dominus. Quinta die veniat, & saluetur. Transacta itaque visione, frater ille quod viderat & audierat, cæteris indicauit: & attonitos, & ad prædictum diem suspensos reddidit. Vt autem certitudo reuelationis probaretur, ingrauescente ægritudine qua premebatur, quinta die juxta sermonem Domini migrauit à corpore: & in requiem & pacem quæ exuperat omnem sensum, assumptus est: quam ei beatissima Virgo Dei genitrix suis pijssimis precibus obtinere dignata est. Beati igitur omnes, qui confidunt in ipsa, ejusque seruitio vigilanti deuotione insistunt: quoniam mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem, largissima remuneratrix reddet in sinum eorum. Cęterùm fratres ejusdem Cœnobij de tam felici assumptione hominis Dei multùm ædificati, Claræuallensis quoque disciplinæ, quam in eo viderant, æmulatores effecti: venerationi sanctæ Theotocou Dominæ nostræ tantò alacriùs intendebant, quantò sibi perire non posse sciebant, quidquid ejus famulatui impendere potuissent. *B. Virgini seruire, quàm sit vtile.*

Caput XXXII.

De Monacho, cui dictum est, Dimissa sunt tibi peccata tua.

INter athletas Christi, qui spirituali palęstra in stadio Clarę vallis exercebãtur, erat strenuꝰ quidã agonotheta, Enarrãdus hoĩe, nobilis quondã in sęculo miles: qui relicta mũdiali pompa vanã militiã fructuosa militia cõmutauit. Militibus nãque Templi Dñi sociatus, & apud ipsos fidelis inuentus, militũ quoque Templi magister effectus est: in quo officio industriã animi, viresq; corporis, quas à Dño acceperat, non in cines, sed in hostes vibrare didicit, & de strenuitate sua non plausum terræ, sed pręmiũ cæli sperare, cautus fuit. Quia verò eadẽ militia Mariæ otium nesciens, tota erat in laboriosis negotijs Marthæ, quæ sine pulvere delictorũ vix aut numquã peragi possunt, vt in sacratioris adhuc militiæ sacramenta juraret, Clarę valli se contulit: vbi sicut antea priorem militiã secunda nobilitarat, sic nunc secundam tertia superauit. Cœpit namque robur corporis non exercere, sed frangere jejunijs, vigilijs, & laboribus multis: propriæ quoque voluntatis mortificationi intẽdere: volũtariæ paupertatis, quæ sola Christianæ religionis vera militia est, amatorẽ se probans. Sedulus erat in compunctione & oratione: pro præteritis erratibus suis Christi Domini misericordiam quotidianis lamentis enixiùs implorans. Cùm talia diutius actitaret, factus secundùm Prophetam vir videns paupertatem suam in virga indignationis Domini: volens jam pius Dominus lactucis agrestibus, id est, amaritudini pœnitentiæ ejus, azymos panes, id est gratiam consolationis adjungere, sine quibus agnus æternæ vitæ mandi non potest: tali modo indulgentiæ suæ largitatem mœrenti ac affligenti se prærogare dignatus est. Cùm esset aliquando positus in oratione, pręveniens faciẽ Dñi in confessione & obsecratione pro peccatis suis, ra-

Enarandus ex Magistro militũ Templi monachus Claræuallis.

Thren. 3.

ptus est subitò in excessum mentis, viditque Dominum Iesum Christũ mansuetissima voce dicentem sibi. Dimissa sunt tibi peccata tua. Mox verò ab extasi dimissus, & in se reuersus, consolatus est vehementer: & gratias agens Deo, didicit de cętero seruire Domino in timore, & exultare ei cum tremore; sicque in optima conuersatione consenescens, plenus dierũ appositus est ad patres suos: laboris sui pręmium vitam æternã à Domino percepturus. Hic autem vir venerabilis memorabile Dei miraculum, quod nuper acciderat, retulit nobis: quod à quibusdam honestissimis fratribus & cõmilitonibus suis audierat, quodque ipsis præsentibus, & rem certiùs explorãtibus, acciderat. Erat in partibus Germaniæ miles quidam strenuus, & genere nobilis, qui tempore vitæ pręsentis explicito, spiritum emisit. Cumque diu mortuus jacuisset, & jam tempus humationis instaret, anima redeunte repente homo redivivus apparuit, & velamine reuoluto aperuit oculos, atque in stratu funereo resedit. Stupentibus cunctis qui aderant, planctus & lamenta mœrentium illico sopiuntur: & à mortuo suscitato causa tantæ nouitatis exquiritur. Ille verò pręsente vxore atque germano, qui ei succedere habebat in patrimonio, ita exorsus est fari ad illos. Cùm in mortem, inquit, oculos clauderẽ, ductus sum protinus ad tribunal Iudicis examinandus. Ibique appensus in lance æquitatis, inuentus sum minùs habens, quàm oporteat ad salutẽ. Cumque jam damnationis sententia meritò esset proferenda, intercedentibus qui ibidem aderant sanctis, permissus sum redire ad vos, & ex duobus, quæ mihi principaliter obsunt, remedium vestræ pietatis expetere: videlicet obligatione maxima debitorum, & illegitimo fœdere nuptiarum. Tunc conuersus ad mulierẽ, nosti ait, mi dilecta conjunx, quòd affinitatis linea juncti, illicito matrimonio conjuncti sumus: vnde etiam mortis æternę rei ambo tenemur. Vnum tantúmodo superesse remedium, agnosce. Si relicta sæculi pompa Christi connubio Monastica professione te junxeris, mihi veniã, & tibi gloriam impetrabis. Quod illa gratanter accipiens, sese incontinenti facturam esse firmauit. Deinde conuocatis singulis debitoribus suis germano suo præcepit, vt ad ea quæ justè expostularent, singulis satisfaceret. Inter cęteros verò Iudæus quidam accessit, trecentos debiti solidos exigens ab eo. Quem seuero vultu & reuerberantibus oculis intuens, cunctis qui aderant mirantibus, dixit ad eum. Tu neque in cœlo, neque in terra, neque in omni creatura Dei, habes aliquid juris. Tamen ne videamur te ante tẽpus judicare: tunc præcepit, vt per omnia responderetur ei, sicut, & cæteris. Cùm ergo hæc & similia multa dixisset, reclinato iterũ capite emisit spiritum.

Miraculum ab Enarando recitatũ.

Miles rediuiuus ad horam, cur.

Caput XXXIII.

De Religioso quodam Converso Claræuallis, nomine Laurentio.

ERAT in Claravalle Conuersus quidam religiosus, nomine Laurentius: cujus etiam superiùs, dum de venerabili viro Domno Gerardo de Farfa literis aliqua mandaremus, mentionẽm fecimus. Erat ergo vir ille spiritualis & deuotus in omni conuersatione sua, orationi atque compunctioni mirabili pertinacia jugiter insistens: ita vt per plurimos annos, cùm Sanctorum Confessorum Bernardi & Malachiæ corpora in secretario die noctuque seruaret, vix vmquam aliqua hora posset ibidem aliter inueniri, nisi semper orationi incumbens, & diuturnis fletibus pauimentum rigans. Hujus autem puritatis & deuotionis celsitudinem non sine multo labore per gratiam Dei conquisierat: quoniam in pri-

Distinct. 3. Cap. 15.

Corpora SS. Bernard. & Malachiæ in secretario diu seruata.

mordio conuersionis suæ multis tentationibus vexabatur, & contra malignorum spirituum venenatas suggestiones diuturno certamine exercebatur. Nocte verò quadam, dum finitis Matutinis in quodam domicilio solus esset, ecce immundus spiritus mugiens & plangens, discursu gyrouago circa eum rotabatur. Ipse verò fronti suæ signaculo crucis imposito, quisnã esset, interrogauit. Versipellis autem malignator, vt rudi adhuc & teneræ menti grauiorem metum incuteret, respondit. Ego sum ille, qui tentaui & flagellaui Iob. Quod audiens frater, quoniam adhuc novus in conuersatione sancta erat, timuit vehementer, & fugit à facie maligni spiritus, & eum vlteriùs non vidit. Post transitum autem B. Bernardi contigit, vt idem frater à Domno Philippo venerabili Claræuallis Priore ad Regem Siciliæ Rogerũ mitteretur, pro negotio ejusdem Ecclesiæ. Qui cùm Romam fuisset ingressus, comperto quod idem Rex nuperrimè mortuus fuisset, consternatus est animo: & quid in tali articulo facere deberet, prorsus ignorabat. Et recordatus sancti patris sui Bernardi, sub quo pro diuersis negotijs frequẽter missus prosperè ibat & redibat, cum gemitu & lacrymis multis conuersus ad orationem, eũdem sanctum Dei inuocabat dicens. Pater mi, pater mi, currus Israël & auriga ejus, vt quid dereliquisti nos? Heu me, pater sancte, quid dicã, vel quid faciam ego pauperculus & misellus: ego omni consilio & auxilio destitutus? Te viuente & te jubente securus procedebam ad terras & ad nationes diuersas, & vbique recipiebar ob gratiam tui, nimirum deferens salutationes & literas tuas: quas Reges & Præsules cum cęteris omnibus tamquam cælitus missam benedictionem suscipiebant: & eulogijs tuis nobiliores quique se nobilitari gaudebant. Nunc autem te defuncto defuncta est tecum pariter & gratia mea: nec erit jam, qui peregrino & inopi manum porrigat adjutorij. Et ecce mortuus est Rex, qui te sincero diligebat affectu: surrexitque filius pro eo, puer qui te forsitan ignorat. Quem adhuc tam longè remotum si adire voluero, & repulsam ab eo pati contigerit, inconsolabilis mihi erit dolor, post tanti laboris & longissimi itineris defatigationem, infecto redire negotio: qui te viuente bonis omnibus cumulatus in Claræuallem tuam redire solebam. Si verò incontinenti reuersus negotiũ intentatũ reliquero, torporis & insipientiæ argui pertimesco. Porrige precor auxiliũ, præbe consilium indigenti: & ne despicias gemitum seruuli miserandi. Eadẽ itaque nocte apparuit ei idem beatissimus pater, & magnificè consolatus est eum, dicens. Quid tibi visum est, frater, ita de Dei misericordia & mea interuentione diffidere? Quando enim, vel vbi sensisti, defuisse tibi adminiculũ meũ in necessitatibus tuis? An fortè impotentiorẽ me modo autumas, quando jam introductus sum in potentias Dñi, quàm olim fuerim, dum in carne vixi? Vade ergo securus, quia prospera cuncta euenient: & in hoc ipso scies, quia ego te miserim. Hæc & alia plurima sancto loquente, frater ille præ nimio pietatis ardore totus in anima liquescebat: & corde ejus immensam parturiente lętitiã, foris quoque deuotionis lacrymæ erũpebant. Cumque euigilasset, madentibus oculis atque maxillis, etiam pulvillum in quo caput reclinarat, eodem lacrymarũ profluvio vndiq; perfusum esse cognouit. Sũmo igitur mane iter arripiens, cùm de vrbe fuisset egressus, reperit cuneũ institorum mercimonij gratia Siciliã adeuntiũ. Qui cognoscentes eũ esse de Claravalle, mox eum in suo conductu atque conuictu gratanti animo receperunt: & quæque necessaria gratis quotidie ministrabant. Tandẽ ingressus ad Regẽ

Dæmon mugiens Conuerso apparet.

Hic Philippus pòst de Eleemosyna Abbas fuit.

S. Bernard. Conuerso apparet, & opẽ pollicetur.

Siciliæ, inuenit gratiam magnam in oculis ejus. Et non solùm de negotio pro quo fuerat ad patrem destinatus, prosperum euentum obtinuit: verumetiam Rex apertis thesauris suis ad ædificationem nouæ basilicæ Clarȩvallis, pro ejusdem patris sui anima non modicam auri summam per eundem fratrem magna deuotione transmisit. Reuersus itaque Romam prædictus frater, talem nihilominus ibidem gratiam reperit, vt de donarijs Cardinalium, aliorumque Romanorum, plurimam acciperet benedictionem, ita vt etiam largientibus eis ex vrbe vsque ad decem bubalos educeret: quos non sine ingenti omnium stupore Deo se protegente, sanctique Patris sui meritis patrocinantibus, Claramvallem vsque perduxit. Quis enim satis mirari sufficiat, quòd homo debilis ac veteranus, cum duobus tantùm puerulis, tantæ enormitatis ac ferocitatis animantia, quæ etiam boues multa corpulentia & fortitudine superant, per tot locorum discrimina, per tanta latronum prædonumque molimina, tam longo itinere salua & incolumia minare potuerit: præsertim cùm genus illud animalium citra Alpes, vt asserunt, in toto Occidente hactenus visum non fuerit? Vix enim vel vna die malignantium occursus ac violentias poterat declinare: quæ tamen omnia, Deo fidelem famulum suum per orationes S. Bernardi tutante, pertransiuit indemnis. Factum est autem, vt transire cogeretur per quoddam municipiũ, cujus principatum latronum principes obtinebant: quorum manus nullus immunis euadere poterat, nisi fortè qui viribus prævalebat. Mane verò jam rutilante aurora, cùm de aliquo prato, in quo cum animalibus pernoctarat, egrederetur, rogabat attentiùs Dominum, sanctumque Bernardum, vt ab imminenti periculo erueretur. Et ecce apparuerunt ei procul quasi duo viri obuiam venientes, & singulos cereos accensos in manibus ferentes. Qui paulatim appropinquantes, cùm jam penè ad ipsum peruenissent, subitò ab oculis ejus euanuerunt, multamque fiduciam euadendi Dei famulo contulerunt. Ingressus itaque illum diaboli nidum, illico sistitur, atque ad prædam diripiendã vndique accurritur. Nutu verò Dei superuenientes eadem hora quidam honesti viri, cùm eum Clarȩvallensem esse cognouissent, de manibus irruentium liberarunt, & cum suis omnibus abire fecerunt. Tandem verò perueniens ad Claravallem, mirantibus vniuersis noui generis bestias intulit, quæ multiplicatis fœtibus quotidie propagantur: atque ex eo loco per multas jam prouincias dilatantur. Ipse verò frater ad spiritualia reuersus studia, sacræ disciplinæ, quam sanctus tradiderat Bernardus, seniles humeros tota alacritate supposuit: pia confidentia prȩsumens ejus se meritis & precibus ab æternis malis eruendum, sempiternisque bonis perfruiturum, qui ipsum de præsentis itineris tam multiplicibus periculis misericorditer absolutũ, ad Claramvallem suam salvum perducere dignatus est.

Rex Siciliæ multa Claravalli largitur.

Largiuntur & Romani.

Orat Conuersus S. Bernardũ, & eripitur.

Caput XXXIV.

Narratio cujusdam spiritualis Monachi de Clara-valle.

QVIDAM religiosus & spiritualis Monachus de collegio Claævallis in partibus Daciæ in vna de domibus Clarȩvallis diutius habitauit. Hic igitur quadam vice rediens in Claravallem, fratribus suis causa ȩdificationis retulit jucundum, & omni acceptione dignum miraculum, quod in confinio Saxoniæ nouiter accidisse, asseuerabat. Erat in eisdem partibus quoddã Cisterciensis Ordinis Cœnobium: in quo quidam magnæ religionis & admirandæ humilitatis Monachus in simplicitatȩ cordis sui Domino deuotè

seruiebat. Qui cùm in omni sacri Ordinis observantia fervens esset, atque deuotus: semetipsum in omnibus despiciens & humilians, maximè tamen silentio & quieti operam dabat: orationi, compunctioni, atque lectioni, continuè vacans: ita vt semper ad orandum siue ad legendum, vbicumque poterat, mirabili dulcedine traheretur: fructum tamen deuotionis magis quàm eruditionis in lectione requirens, ita in ea delectabatur, sicut in omnibus diuitijs. Appropinquāte autem hora migrationis ejus de hoc mundo, cùm grauiter ægrotaret, & oleo infirmorum jam inunctus esset, rogauit vt corpus ejus in presenti lauaretur, & vestimentis quibus sepeliendus erat, indueretur. Fratribus verò causantibus nouitatem, & facere differentibus, cùm in sua petitione persisteret, obreuerentiā sanctitatis suæ quod volebat obtinuit. Quo facto, circumstantibus ait. Reuertimini vnusquisque ad officia vestra: quia modo moriturus non sum, sed die sequenti post refectionem seruitorum vocabit me Dominus. Cunctis itaque fratribus ad hanc Prophetiam hominis Dei suspensis illuxit dies altera, & eadem qua predixerat hora, sonitus tabulæ vniuersos ad commendationis officium migraturo persolvendum ocyus inuitauit. Quod cùm tantò deuotiùs facerent, quantò morientem in æterna vita mox glorificandum fore certiùs sperabant: ipse frater vltimum jam trahens spiritum subitò diuina gratia illuminatus est, & exhilarata facie circumstantibus dixit. En modò ingreditur ad nos ille dilectus Domini, beatus Ioannes Euangelista. Et cùm paululum reticuisset, iterum dixit. Ecce nunc venit beata Dei genitrix & virgo Maria. Et post modicum intervallum ampliori repente gratia illustratus, clara voce subjunxit. Eia fratres, ecce jam venit Dominus Iesus Christus, & cum eo sanctorū Angelorum aliorumque sanctorū frequentia. Et cùm hoc dixisset, confestim in jubilum & exultationem cordis, præ dulcedine illius quem intuebatur, raptus, cantare cœpit, & imponere Antiphonam illam dicens, *Subuenite sancti Dei, occurrite Angeli Domini:* atque ita cantando animam reddidit. Videntes autem fratres hominem in morte exultantem, & cantando morientem, eandem Antiphonam quasi de ore ipsius festinatò rapuerunt: & cum multo pietatis affectu eleuata in excelsum voce percantauerunt. Hęc itaque prędictus senior fratribus Clarevallis fideliter innotuit, eorumque animos ad contemptum mundi, despectū sui, amoremque Dei, vehementer accendit: quorum vtinam imitatores efficiantur, omnes qui hęc legerint, vel audierint: scientes certissimè, quoniam quantò quis in hoc mundo despectior, silentij, quietis, & humilitatis appetens fuerit, tantò in futuro apud Deum gloriosior & sublimior apparebit.

Monachus vult lauari & sepultura veste indui adhuc viuens.

Moriens canit Antiph. Subvenite, *&c.*

Caput XXXV.

De claris luminibus Claræuallis.

HActenus itaque de claris luminaribus Claræuallis, necnon & de clarissimo sole, qui de eadem conspicua valle consurgens, vniuersas mundi partes claritatis suæ radijs illustrauit, nos disseruisse sufficiat: cùm tamen paucos admodum flores de spatiosissimo floridissimoque prato vernantis ejusdem beatæ vallis, ad accendendum in nobis sacræ deuotionis fervorem, decerpserimus: quatenus rutilantis eorum pulchritudinis venustate illecti, suaueolentiaque recreati, mundum cum omni vanitate & voluptate sua spernere, atque ad ęternæ claritatis patriam anhelare: in libro veræ Theologiæ, in quo scriptæ sunt lamentationes, carmen, & væ; tota mentis vigilantia

Conclusio huius & precedentium distinctionum.

discamus. Sed quis ad hęc tam idoneus? Propterea quid aliud restat nobis, nisi comedere panem doloris in amaritudine compunctionis: vt sint nobis lacrymæ nostræ panes die ac nocte: vt totis medullis cordis suspiremus ad eos, de quibus locuti sumus: si fortè cœlestes conuiuæ misericordia moti, ad ora latrantium sub mensa catulorum, vel exigua aliqua sublimium illarum deliciarum fragmenta demittant: per quæ, ne in via pœnitentiæ deficiamus, sustentemur? Cęterùm sicut in prędictis patribus cognouimus, quàm liberalis sit misericordia Dei in sanctos ejus, quamque pius respectus in electos illius, qui mandata vitæ absque dissimulatione custodiunt: sic in subsequētibus exemplis demonstrabimus, quanta benignitate quandoque peccantibus ignoscat, seu quanta districtione delinquentes interdum feriat: quatenus sic misericordiam amplectamur, ad omne opus bonum parati: vt tamen, si fortè negligentiores nos in via mandatorum Dei deprehenderimus, maledictionem, quæ opus Dei negligenter exequentibus intentatur, pauida semper mente pensemus.

Materia sequētiū Distinctionum prænunciatur.

DISTINCTIO QVINTA.

Continens salutaria Monita exemplis probata: De quorumdam vitiorum periculo, & punitione.

CAPVT PRIMVM.

Admonitio Domni Gerardi Abbatis, Claræuallis de non jurando, & de periculo jurantium.

Distinct. 2. cap. 27.

BEATÆ memoriæ Domnus Gerardus, quondam Claræuallis Abbas; cujus suprà pretiosam in conspectu Domini mortem descripsimus, solebat aliquoties fratres suos à consuetudine jurandi compescere: & vt hoc efficaciùs posset, rem quandam terribilem, quæ tunc cuidam juratori recèns acciderat, exempli gratia narrare curauit. Dicebat verò eandem rem venerabilem virum Cadorcij Episcopum sibi innotuisse: cui etiam ejus Capellanus vir valde honestus se præsenté interfuisse affirmabat. Erat igitur in partibus illis homo quidam carnalis, qui dum aleis aliquando luderet, & tesseris sibi malè cadentibus perderet, quidquid dementi in buccam veniebat, ore furibundo jurabat. Cumque jam penè omnia amisisset, alius quidam nefandus aleator accessit: & tumida illum indignatione amonens, ait. Cede iners, cede; ego ludam pro te: quia tu nescis, neque ludere, neque jurare. Cumque & ipse, vt erat filius perditionis, similiter perderet, diabolico furore inflammatus, cœpit omnia Domini nostri Iesu Christi tam interiora, quàm exteriora, quasi per ordinem, membra jurare: nihil omnino injuratum dimittere volens. Proferebat igitur jurationes quasdá, seu blasphemias horribiles atque inauditas: quemadmodum cordis & oris ejus instructor, imò verè destructor diabolus excogitabat. Ast vbi Dei & hominis Domini nostri omnia membra furioso & blasphemo ore consumpsit: adjecit ad cumulum damnationis suæ, etiam intemeratæ matris ejus sanctissima

Aleator omnia membra Christi blasphemat.

membra jurare, terribili nimis temeritate satagens vniuersa sigillatim atque seriatim venenato dente discerpere: ita vt sanæ mentis omnes qui aderant, à facie blasphemantis & obloquentis aures obstruerent, & pectora tunderet. Necdum juramenta omnia sacrilegus jurator expleuerat, & ecce repente vltio digna atque diuina inuisibili & quasi fulmineo ictu feriens ac perforans sceleratum, majestatis iratæ terribile dedit experimentum. Percussus itaque blasphemus corruit; & putans, quòd aliquis cum materiali gladio confodisset, horrendo gemitu exclamans, ait, Heu, heu, miser: quis es, qui me interfecisti? Cumque diutius in terra palpitans, & mortiferos gemitus efflans, volutaretur, tandem vrgente maligno, cui traditus fuerat, abominabilē animā tartareis ignibus cócremandā expuit. Nudato itaque corpore ad lauandum, inuenta est in dorso eius plaga recens, terribili apertura dehiscens: ac si aliqua securis amplissima ibidem immersa fuisset: ita vt penetralia cordis, hepatis, & pulmonis, funditus apparerent. Quo viso conterriti sunt juratores: videntes, quia zelus Domini exercituum tam graui animadversione mulctauit iuratorem impium atque blasphemum. Cumque rumor velociùs peruolans tremefactos vndique vicinos traheret ad videndum: quidam de intimis ejus mœstus accelerabat ad illum. Huic ergo itineranti apparuit quidam mortuus homo, quem viuentem ipse cognouerat, & ait, Agnoscisne me? Ego sum ille defunctus, olim tibi non ignotus. Noui ego quo tendas, sed incassum te fatigas. Iam enim morte absorptus est, quem viuentem inuenire te putas. Porrò vnum est, quod te latere nolo, quia Dominus Iesus Christus à suis contumeliosis multas contumelias & injurias patitur, patienter expectās, tamquam patiens redditor. Verumtamen immaculatæ genitricis suæ læsiones atque conuitia non facilè sustinet: sed aut præsenti supplicio citiùs punit, aut si fortè reseruat in posterum, cæteris malis acerbiùs ferit. His ita peroratis, defunctus ille, qui loquebatur, euanuit. Is verò ad locum perueniens, amicum jam mortuum iuxta mortui vaticinium reperit: & referens quæ audierat, terrorem terrori, & miraculo miraculum adjecit. Alium quendam iuratorem impudentem & execrabilem circa fines supradictæ ciuitatis Cadorcij fuisse affirmabat prædictus venerabilis Abbas Gerardus: qui cùm beatæ Dei genitricis & Virginis Mariæ sacrata & secreta membra ore spurcissimo iurare præsumeret, mox immundo spiritui traditus, durissima passione diu vexatus atque distortus est, ita vt oculis euersis, & facie tota enormiter intumescente, linguam ardentem atque ejectam longiùs ab ore porrigeret. Qui cùm ita fuisset longo & horrendo tormento excruciatus, tandem miserabilem animam dæmoniacis spiritibus reddidit; linguamque effrænem, quam extraxerat, nec in morte retraxit. His & hujusmodi exemplis Domnus Gerardus Abbas Claræ-vallis fratres suos, ne iurationibus assuescerét deterrebat: quia licet omni homini consuetudo iurandi periculosa sit, à Monachis tamen, & omnibus religiosis, etiam minimas iurationes sine graui periculo vsurpari non posse, certissimum est.

Blasphemi horrenda plaga.

Iniuriam in B. Virginē grauius punit Deus.

Alterius blasphemi mors æquè horrenda.

Caput II.

De periculo proprietatis.

Piissimæ recordationis Domnus Abraham quondam Prateæ Abbas, quæ est vna de filiabus Claræ-vallis, florem virginitatis cum fructibus bonorum operum, sine quibus castitas non magna est apud Deum, vsque ad consummationem immaculatæ vitæ, largiente Christo, conseruauit. Hic

itaque homo sanctissimus, ac singulari mansuetudinis gratia præditus fuit, jugumque Domini ab adolescentia cunctis diebus vitæ suæ indefesso studio portavit. Qui cùm adhuc esset ætate pariter & religione novell⁹, modicam panni novi scissuram ad resarciendam vestem in grabatulo suo sine licentia condidit. Sed dum eam post paululū requisisset, & reversato vndique stratu minimè reperisset, miratus abscessit: & remordente conscientia, furtivā rapinulam privata confessione quantocyus delere curavit. Et ô magna virtus confessionis! magna nihilominus pietas Redemptoris! qui totam quodammodo spem salutis humanæ constituit in Sacramento Confessionis. Sicut enim nulla multiplicitas, nulla enormitas criminū aut scelerum potest obsistere, quin gratia purè & humiliter confitenté subleuet de imo baratri, & collocet in fastigio cæli: sic nimirum etiam minima delicta confiteri dissimulātem præcipitant de fastigio perfectionis in ima miserabilis dissolutionis. Itaque prædictus juvenculus, qui prudenter adverterat tantillum peccatum suum sine Confessionis remedio aboleri non posse, cùm post modicum temporis intervallum solus in coquina scutellas ablueret, ecce subito panniculus ille per aërē lapsus, & velut aliquo portante manibus ejus injectus est: quatenus cum ipso sordes materiales detergeret, propter quem sordibus proprietatis animam ejus Satanas fœdare tentauerat. Qué cùm certissimè recognosceret, & porrectis quaquaversum obtutibus neminem in eadé domo, neq; sursum neq; deorsum aspiceret: manifestè cōperit ab immundo spiritu furtim sublatū fuisse, sed post factam confessionem ab eo retineri non potuisse. Quapropter in timore pariter & exultatione cordis gratias agens Deo, animadvertit, quàm cavendum, quamque timendū sit ab ejusmodi proprietatibus, quamlibet minimis, eis qui puram atque perfectam paupertatis professi sunt vitam: cùm etiam Sanctimonialis quædam, vt legitur, propter exiguū sericum fili, quod sine licentia lectulo suo reposuerat, diaboli sustinuerit in morte calumniam. Alius quidā Cisterciensis Ordinis Monachus, cùm infirmitate tactus ad horam vltimam devenisset, jamque loquendi officium amisisset, vidit immundum spiritum ad instar simię sedentem in pertica juxta parietem posita, vbi scapulare ipsius dependebat. Porrò in ipso scapulari veteri & dirupto idem frater modicam panni scissuram sine licentia nuper assuerat: quam ille impurus spiritus suauiter attrectans, & sępe deosculans, etiam lingua lingebat, & manu palpabat. Quod cùm ille videret, ingemuit: & quia jam loqui non poterat, protensione indicis indicando, verbisq; semirutis ac dimidiatis balbutiendo, quomodo poterat innuebat, vt derisoré pessimum amoverent. Fratribus verò qui circa ipsum stabant mirantibus, & diu percunctantibus, quid diceret, aut quid intenderet: diuina tandem miseratione recepit officiū linguæ, & ait. Numquid non videtis obscœnum illum sedenté in nostro scapulari, & ore spurcissimo lambentem pitaciū illud, quod nuper in eo sine licentia consuere præsumpsi? Expellite ergo quantocyus sceleratum, & tollite de indumento pitacium: ne mihi in finem calumniosus & impius iste derisor insultet. Cumq; omnes intentè respicerent, & spiritū nequam, quem ille conspicabatur, videre non possent: amouerunt scapulare de loco, & protinus recessit exprobrator pessimus. Frater verò infirmus accepta pœnitentia pro delicto suo rursus obmutuit: atque post paululum in bona confessione decessit. Itaque summopere cauendū est omnib⁹ nobis, qui sacri Cisterciensis Ordinis purā & defæcatam Religionem ꝓfessi, mundo

Quanta vis Confessionis.

Dæmon specie simiæ insidet scapulari.

Confessio de minimis peccatis.

mundo & vniuersis quę mundi sunt, insuper etiã nobismetipsis abreunntiamus: ne saltem in minimis & vilibus quibuslibet rebus dandis vel accipiendis seu habendis sine licentia, maculã demus conscientiæ nostræ, & atrocissimis hostibus nostris materiam calũniæ: qui in exitu Israël de Ægypto, id est animæ de corpore, tantò atrociùs à tergo instabunt malignissima exprobratione, nequissima insultatione, seuerissima vltione, justo Dei judicio tales excessus plectẽtes, quantò nunc eos nos faciliùs cauere possemus, si timorẽ Dei, sicut in Regula nobis pręcipitur, continuè prę oculis haberem⁹.

In morte atrociùs instant nobis dæmones.

Caput III.

Quantum sit periculum, Monachum sine habitu suo, idest cuculla mori.

VIR illustrissimus Romanus genere, & honestæ conuersationis Monachus, Dõnus Iordanus de Fossa-noua, quæ est vna de domibus Claręvallis, retulit nobis quoddam grande miraculũ, quod intra Italiam in quodam Cœnobio Cisterciensis Ordinis Dominus ad admonitionẽ & correctionem nostram fieri concessit. Monachus quidam ibidem cùm per tramitem disciplinæ regularis deuotè & humiliter vsq; ad metam sibi à Domino constitutam cucurrisset, ægrotabat ad mortẽ. Qui cùm imminente jam exitu magnis febriũ ęstibus vreretur, infirmarij minùs discreti, minusue monastici habitus sacramentum considerantes, ad releuationem ardoris exutum cuculla, scapulari induerunt: & ita per negligentiam eorũ manendo spiritũ exhalauit. Verùm antequam corpus terræ cõmendaretur, qui mortu⁹ fuerat, repente redivivus apparuit: & mirantibus vniuersis ita exorsus est fari. Ego cùm in morte carnis oculos clauderem, & carnis sensibus exemptus in vita animæ spirituales oculos aperirem, mox à sanctis Angelis benignè susceptus, in eo habitu quo carnis induvias exui, id est absq; cuculla vsq; ad portas paradisi perductus sum. Cumque ductores mei me introducere conarentur, & in ęternę beatitudinis mansione collocare, spirit⁹ Angelici, qui illic janitorũ officium habere videbantur me diligentiùs intuentes, & monachũ absq; monachali esse veste deprehẽdentes, clauserunt portas continuò, meque exclusere dicentes. Nũquid iste sine cuculla recipiendus erit in ordine vel requie monachorum? Repulsus itaq; pauidus & trepidus manebã foris, metuẽs nimirum damnationis subire tristem sententiam. Verùm ductores mei pro me rogantes dicebãt, me, excepto sermone hoc, virũ extitisse ꝓbabilem, & in obseruantia monastici ordinis satis fuisse deuotũ: sed responsum est illico, ęterna lege sancitum esse, monachũ sine habitu monachi, id est cuculla, per portas illas nequaquã intrare. Cũque magis ac magis anxiarer, & ne ab ęternæ beatitudinis januis penitus excluderer vehementer pertimescerem, subitò ab ijsdẽ sanctis janitoribus audiui, piũ judicem Dñm Iesum Christum sententiam dedisse, vt ad humana reuerterer: quatenus accepta pœnitẽtia pro negligentia mea, cucullaq; reindutus, portas paradisi jam sine obstaculo intrarem. His auditis fratres cum gaudio & admiratione multa gratias egerunt Deo, qui facit mirabilia solus: sed mox prædictus frater qui revixerat, ad confirmationem dictorũ suorum accepta pœnitentia indutusq; cuculla, migrauit in pace. Constat ergo monachicum habitũ, in quo etiã crucis forma exprimitur, si vita monachi teneatur, magnum habere mysterium, sicut in Vitis Patrũ legimus cuidam Sancto fuisse monstratum, qui eãdem Spiritus sancti gratiam, quã super Baptismi sacramentum venire conspexit, postmodum etiam super habitũ monachi, cùm benediceretur, descendere vidit.

Suscitatur, qui sine cuculla obierat.

Monastici habitus æstimatio.

Caput IV.

De Conuerso, à cujus memoria peccatum graue exciderat.

CVm facta esset aliquando mortalitas magna in domo Grandissilue sub venerabili patre Pontio, postmodum Clareuallis Abbate, ægrotabat ibidem religiosus quidã Conversus, nomine Stephanus: qui moriendi desiderio tactus vix aliquid cibi sumere acquiescebat, sed votis & suspirijs continuis, vt ab hac valle plorationis, de hoc durissimi exilij filiorũ Adam ergastulo educi mereretur, orabat. Vnde factum est vt desideriũ cordis ejus tribueret ei Dñs. Quẽ cùm infirmari⁹ qui ei sedulè ministrauerat, cũ tanta deuotione & tranquillitate cordis morientẽ cerneret, accensus & ipse vehemẽter desiderio moriendi dixit ad eum. Obsecro, carissime frater, quia video te de ęrũnis hujus sæculi mox eruendum, & in gaudiũ Domini tui feliciter introducendũ: vt cùm perueneris ad Dñm nostrum I. C. etiam mihi celerem cõmeatum ab ipsius benignitate impetrare digneris. Ille verò respondit, suum ei non defuturũ auxilium, dummodo liceret. Euolutis autem post dormitionẽ ipsius paucis diebus apparuit eidem infirmario suo per visionem, & dixit ad eum. En ego in pace receptus video bona Domini in terra viuentiũ, quæ incõparabiliter exuperant omne delectamentũ carnis & sanguinis: & nunc ex debito sponsionis meæ reuertor ad te, opem laturus tibi: non tamẽ illam quã incautè petisti, sed quam tibi potiùs expedire cognoui. Recordare ergo, quia dum adhuc in sęculo esses, illud tale piaculum cõmisisti: de quo nondũ per contritionẽ cordis & confessionem oris absolui meruisti. Confitere igitur, & pœnitentiam age celeriter: quia si ante obitum per Confessionem deletũ non fuerit, post mortem insolubile permanebit. Euigilans itaque frater, reduxit ad mentẽ illud graue delictũ, quod ante annos duodecĩ perpetrarat: sed ab ipsius memoria lethali obliuione funditus abolitũ erat. Accelerauit ergo confitendo & satisfaciendo liberari: & gratias agens Deo, manifestè cognouit, quia non frustra Sanctorũ suffragia expetũtur: nec paruipendendũ esse confessionis Sacramẽtũ, sine quo etiam tales jgnorantję taljter ĩputantur.

Obtinet pius frater à Deo, vt moriatur.

Suffragia Sanctorum, & Sacramentum Cõfessionis, quanti sint momenti.

Caput V.

De periculo eorum, qui peccata sua confiteri erubescunt.

QVoniam misericorditer Domin⁹ prędicti fratris ignorantiã & obliuionem discussit, & eum ad salutare remediũ Confessionis attraxit: nũc ostendere libet, quantæ dãnationis rei sint, qui tremendi judicij Dei immemores, peccata grauia, quæ cõmiserunt, per vanam & inutilem verecundiã, de qua Scriptura dicit, *Est confusio adducens peccatum*, cæcati, confiteri vel dissimulant, vel erubescunt: & in virtutũ operib⁹, quæ fortassis processu temporis acquisierunt, confisi, semetipsos decipiunt: cùm scriptum sit, *Qui in vno*, hoc est in Confessione, *delinquit, multa bona perdet, & factus est omnium reus.* Dõnus Arnoldus Abbas Belliloci vir fidelis ac religiosus, narrauit nobis miraculũ gloriosum, quod sibi à quodam Calacensis monasterij Priore, viro sancto, relatũ esse dicebat, quo pręsente res ipsa contigerat. Erat in territorio Lemouicensi matrona quędã religiosę valde cõuersationis, quę licet maritali vinculo teneretur, tamen jejuniis, oratõibus, eleemosynis, cęterisq; religiosis actib⁹ insistẽs, in hĩtu sęculari vitã regularẽ ducere videbatur: verũ in adolescentia sua piaculũ grave cõmiserat, de quo vehemẽter erubescens, nũquam illud alicui præ nimia verecundia confiteri volebat. Quoties tamen Presbytero suo confitebatur, palliatã de isto crimine mentionem faciebat:

Eccli. 4.

Eccle. 9. Iac. 2.

ita confessioné suam concludens. De oîbus peccatis meis, quę modò protuli, & quæ non ꝓtuli, culpabilé me fateor coram Deo & vobis. Cúque hunc finem & confessionis veluti sigillatum sermoné emitteret, trahebat ex imo cordis longa suspiria, & tota protin⁹ in lacrymas solvebatur. Hoc igitur per annos plurimos frequenter ac vniformiter actitante, Sacerdos, vt erat prudens & solicitus, aduertit aliquid pestiferũ latere in corde ipsius: vnde etiã tentabat multis argumentis idipsum ab ea per Confessionem elicere. Sed dũ nihil hac solicitudine proficeret, monuit eam vicini monasterij Calacensis suprà memoratum adire Priorem: & ei tàquam viro sanctissimo conscientiam suam totam exponere. Porrò Sacerdos eundé Priorem super hujusmodi verbo secretiùs præmunire curauerat. Cùm ergo venisset ad eum mulier, & ipsi confiteretur, nihil ab ea potuit extorquere: nisi quod Presbyter solebat audire. Factum est autem, vt infirmata & minimè confessa moreretur. Cúq; diuti⁹ mortua jacuisset, tardante filia ejus, quę de alio remotiori vico ad materni corporis exequias vocabatur, dilata est interim sepultura. Quæ cùm tãdem concito gradu adueniens magnis ejulatibus fleret, & omnes qui aderãt ad lamẽta converteret: repente misericordissima Dei omnipotentis virtute femina defuncta revixit: & redeunte in ꝓprium corp⁹ anima, post triste divortiũ factum est dulce spiritus & carnis consortiũ. Tunc quasi de graui sõno evigilasset, flenti & lamentãti filię sic locuta est. Noli timere filia, cessent à fletibus oculi tui: quia jam miserante Deo revixi. Discinge velaminum impedimenta quibus amicior, vt surgere queam. Solutis itaque cum omni velocitate ligamentis, erecto capite femina resedit. Tunc illa jubente Sacerdos ꝓperanter asciscitur, & secedentibus cunctis contagium veternosum protinus per Confessioné emittitur ac diluitur. Postea verò cõfluentibus populis ad miraculũ intuendum, ipsa mulier inęstimabilis gratiæ Dei in se factæ testis & annuntiatrix effecta, rei gestæ ordiné cunctis exposuit: & qualiter per interventionem pijssimę Dei genitricis & virginis Mariæ liberata fuisset, hoc modo dicens. Ego miserabilis peccatrix cum in hac vita cum hõibus conuersarer, ꝓpter bona opera quæ faciebã, & religiosam conversationem, quam prętendebã, videbar coram oculis hominum stare: sed coram oculis oĩpotentis Dei in ruina mortis jacebam: cujus mandati pręvaricatrix esse, impia temeritate non pertimui. Constituit enim Dñs in sancta Ecclesia sua, neminé absq; Confessione posse salvari. Ego autem misera licet de cęteris peccatis meis puram frequenter confessioné facerem: tamen quoddam graue peccatũ quod in adolescentia mea cõmisi, præ nimia verecundia nulli vmquam hoĩum ausa fui confiteri: ꝓpterea omnia bona opera quę faciebã infructuosa & inutilia mihi reddebam. Verũtamen hunc lapsum meũ solebam singulis ferè dieb⁹ beatissimæ Dei genitrici Mariæ, corã ipsius altari vel imagine, seu vbicumq; poteram, pœnitendo, lugendo, & flendo confiteri: & ipsius misericordiã miserabili querimonia implorare: ne me pro hoc peccato meo pateretur ęternæ damnationis sentẽtiam subire. Postquam auté mortis debitũ solvi, protinus à malignis spiritibus vndique vallata crudeliter rapiebar, impellebar, discutiebar: & cũ amarissima exprobratione peccati mei ad inferni supplicia damnanda trahebar. Recordabar interea eleëmosynarum quas feceram, jeiuniorum, vigiliarum, orationũ, cęterorumque bonorum operum, in quibus multo tempore sudaueram: & mirabar quòd tamquam omnium criminũ rea gehennalib⁹ tormentis absq; vlla miseratione destinarer.

Fraus feminæ in Confessione.

Moritur inconfessa.

Rediuiua confitetur.

Necessitas Cõfessionis.

Quærebam lucem operum meorum: & continuò pestifero tabo inconfessi peccati mei de imo conscientię meę terribiliter evaporante, ita oculi mei obnubilabantur & contenebrabantur, vt radios veri & æterni luminis, quod per eleemosynas & bona opera conquiritur, nullomodo respicere valerem. Heu! tunc, licet tardè nimis, intellexi, hęc esse stipendia obstinati & obdurati cordis mei: tunc quàm sit perniciosum miseris mortalibus, Dñi & Creatoris sui præceptis non obedire, non solùm scire, sed etiā experiri compulsa sum. Itaq; omni consilio & auxilio destituta, recordata sum, quòd hoc ipsū peccatum meum, pro quo justam dānationis sententiam excipiebā, beatissimæ Dei genitrici & Virgini flendo & lamentando frequenter confiteri solebam: & continuò modicum aliquid spei concipiens, ipsam verām matrē misericordiæ, & vnicam spem miserorū, ne me misellam in supremo necessitatis articulo constitutam derelinqueret, votis magis atq; suspirijs, quàm verbis orabam. Nec mora eadem consolatrix & protectio omniū ad se confugientium, tamquam stella matutina & fulgor meridianus adveniens, terruit & increpauit dęmones qui mihi illudebant, quòd suam ancillulam invadere præsumpsissent: jussitq; quantocyùs deponere prædam, ibique dimittere eam, donec à Domino egrederetur sententia, quid inde juberet fieri. Cumq; dicto citiùs paruissent nequam spiritus, ipsa mater misericordię accedens ad benedictum fructū vteri sui Dominū nostrum Iesum Christum, adorauit & ait. Obsecro pietatem tuam Domine Fili, ne tradas bestijs animā illam, quę suam transgressionem coram imagine mea toties deplorauit. Cui respondit Domin⁹. Nosti, dilecta mater, quòd sine cōfessione salvari non potest? At illa. Domine, omnia tibi possibilia sunt: ne quæso confundas faciē pauperculæ hujus, quæ fiduciam habuit in me: & per multa bona & justa opera faciem tuā, licet non secundùm scientiam, placare curauit. Ait Domin⁹. Quoniā fas non est, vt pro quavis petitione repulsam à me patiaris: & quoniam extra carnē locus confitendi & pœnitendi non est: placet, vt anima hęc proprio corpori reddita, quod malè deliquit, & pejùs apud se retinuit, humiliter pœnitendo confiteatur: statimq; reducta, debito tandem ordine misericordiam consequatur. Mox itaq; Dño imperante, & pijssima Domina nostra solicitè procurante, missus est ad me Angelus bonus: qui me de omni expectatione malignorū spirituum eripiens, proprio corpori, vt cernitis, restituit. Nunc ergo Confessione peracta, tempus est vt abeam, minimè jam reditura, sed in æternum misericordias Domini canitura: qui me, licet indignam, tremendo judicio suo, eadē misericordia præveniente & subsequente, tam dignāter subduxit. Cùm hęc illa dixisset, caput in feretro reclinauit: & signaculo sanctę crucis se muniens, spiritum exhalavit. Vtinā quicumque mortis ęternæ jaculo per criminale aliquod peccatum transfossus exemplum istud legerit vel audierit, ad Confessionis & Pœnitentiæ salutare remedium animetur: sciens proculdubio neminē à Dño veniam consecuturū, qui vicario ipsius, hoc est Prælato vel Sacerdoti suo, humiliari contempserit. Quòd si quis absque fundamento Confessionis, virtutū opera super inane pręsumptionis ædificare tentauerit: vel de Confessione quę in extremis fit, propter ipsa bona opera sua pręsumpserit, seu majore dementia tale aliquid, quale nunc retulimus, de se somniauerit: nouerit, quia quantò altiùs absq; alis Cōfessionis volauerit, tantò ruina ejus gravior erit: & quia Confessio in extremis tantò difficiliùs conceditur, quantò superbiùs de ea pręsumitur: singu-

B. Virgo fugat dæmones.

Extra carnē locus non est Confessioni.

laria quoque priuilegia paucissimis per diuinam gratiam collata, generalitaté prorsus excludunt. Ex his colligitur, multò melius esse, dum adhuc vacat, & in hoc corpore sumus, prævenire faciem Dñi in confessione pura, quàm in obstinatione nostra perdurantes, in die generalis resurrectionis sempiternę confusionis & opprobrij núquam finiendi corá Angelis & hominib⁹ notam sustinere; insuper etiá horrendę maledictionis jaculo feriri, quando dicetur impijs & inconfessis, *Ite maledicti in ignem æternum: qui præparatus est diabolo & Angelis ejus,* Mat 25.

Caput VI.

Quanta pietate Dominus somnolentiá cujusdam devoti Monachi castigauit: quanta seueritate alterius tepidi & negligentis inertiam corripuit.

ERat in supradicto Cœnobio Grandissiluæ Monachus quidam spiritualis, & magna gratia præditus: qui licet assiduè cum somnolentiæ vitio luctaretur, contendens puram Domino, sicut oportet, deuotionis servituté in psalmodia exhibere: tamen naturæ fragilitatem in hac parte superare non poterat. Quadam itaque vice dum staret in ordine suo in choro, & quasi pigritando & dormitando psallere videretur: astitit ei quædam reuerenda persona, cujus vultum non agnoscebat, quę etiam excitans dormitanté, apprehendit eum per vestimentú à parte pectorali, & quasi de choro extrahere nitebatur. Qui dum traheretur, aperiens oculos, & videns eum dixit: Quis es domine, & cur me ita trahis? Ille autem respondit: Et tu cur ita dormis? Tâquam diceret. Numquid propterea de statu tuo surrexisti, & chorú intrasti, vt dormitando & capite nutádo risum de te inimicis tuis faceres: & non magis propterea, vt Domino creatori tuo in conspectu sanctorum Angelorum ipsius alacriter psalleres? Et cùm hoc dixisset, dimisit eum, & statim evanuit. Frater verò, qui tam misericorditer à Domino pro somnolentia sua castigari meruerat, in timore Dei excutiens à se somnú torporis & negligentiæ, curauit deinceps ad vigilandum & psallendú cautior inveniri. Alius quidam in eodem monasterio Monachus erat, nomine Bernardus. Hic quàvis juuenili & vegeto corpore robustus appareret, tamen remissius cęteris agebat, exhibens se ad opus manuú pigrum, & ad vigilias somnolentum. Vnde etiá contubernalibus suis non parum onerosus erat, & vbique de inertia notabatur: præcipuè in Ecclesia, vbi negligentior inveniebatur. Quadam itaq; nocte, cùm eum dormientem ad vigilias præcentor monasterij pertęsus nimiam pigritiam ejus solito severiùs excitasset: ille cómoto animo surrexit, & in dormitorium perrexit. Cumque ad necessariam domum accederet, ecce turba dęmonum ad ostium cum ingenti strepitu & terrore aduersus eum clamans, & crebris vocibus iterans, apprehendite, apprehendite illum. Quo audito repente totus inhorruit: & fugá festinanter arripiens, rapido cursu in Ecclesiam redijt. Cumque venisset ad stallum suum tremebundus & anhelus, illico defectú cordis incurrit: & corruens in terram, sine motu & sensu diutius velut exanimis jacuit. Sublatus autem inde fratrum manibus, & in infirmitorium delatus, cùm ab illo terrore aliquantulùm respirasset, & sui compos effectus fuisset: percunctantibus fratribus quidnam ei accidisset, rem per ordiné referens, contumaciæ & somnolentiæ suæ pœnas se luisse testatus est. Porrò Nouitius quidá dum ipsa hora in oratorio esset, eundem Dæmonum strepitum & clamoré se audisse testabatur. Sic ergo frater ille piger & negligens diuinę correptionis stimulo salubriter castigatus, didicit, pigritiá som-

Angelus excitat somnolentum.

Dæmones fugant alium.

nolentiam, atque desidiam, cæterasq; hujusmodi pestes, verè esse stercora, quæ boues, hoc est, fortes in timore Dei, projiciunt, hoc est, abominantur & detestantur: quibus etiam stercoribus immunda Dæmonia pigros quosque & inutiles ad ipsorum multam confusionem lapidare non cessant. Ecce quantũ distat inter negligentiam ex infirmitate cõtractam, vbi in quotidiano conflictu vigor mentis velut aquis niuis se lauans, puram Dño nititur exhibere servitutem: & tamen ne insolescat & superbiat, somnolentiæ sordibus intingitur: & miseram inertiã, quę arma spiritualia projiciens, hostibus vltro se tradit: non dormitans, sed dormiens & stertens profundiùs aliquando in choro quàm in lecto: nec vlla viuacitate mentis resistens malignis spiritibus illudentib⁹ & dicentibus. *Incuruare, vt transeamus.* Pulchrè verò gemino hoc exemplo quod tetulimus, ipsa distantia expressa est: quia illum athletam Christi, cujus suprà mentioné fecimus, per gratiam quidem pugnantem, sed ex infirmitate succũbentem, bonus Angel⁹ blãdo alloquio ad cautelam sui solicitiorem effecit: hunc verò, cujus inertiam & vecordiam prodidimus, caterva malignorũ spiritvũm terroribus & clamoribus improbis insectando mente captum & ferè alienatũ reddidit. De bonis sumamus exempla, eligentes magis cum viris virtutum in agone spirituali viriliter certare: pigrorũ verò & inutilium tepiditati sic ex animo compatiamur, vt tamen negligentias eorũ, propter spem diuinæ retributionis, seu propter metum gehennæ ignis, modis omnibus fugere studeamus. Nam & seniores Clarę vallis de beatissimo patre nostro Bernardo referre solebant, quia dum quadam vice nocturnis vigilijs interesset, vidit Angelum Dñi cum incensorio cælesti thymiamate referto vtrumq; chorum lustrantem: & quos vigilãtes psallentes & orantes inueniebat, suavissimo nectare spiritualiũ aromatũ corda eorum reficiens, fastidiũ tollebat, & deuotionem in eis exacuebat: quos verò somnolentos, pigros, & inutiles cernebat, quasi cum indignatione quadã pręteribat, nec eos aliquatenus cęlesti pitantia dignos judicabat. Venerabilis etiam pater Dõnus Richardus, quondam Abbas Sauiniaci, de quodã religioso & sancto Abbate, qui in vna domorũ Sauiniacensium abbatizabat, mirabilé quandam, ac paucissimis, vt reor, expertam gratiam nobis innotuit: quam ipsi ob meritũ deuotionis suæ largitas diuinæ pietatis pręrogare dignata est. Nam cùm carnalibus non solùm desiderijs, verũetiam cogitationibus à corde suo penitus eliminatis, in puritate & deuotione mentis vigilaret, psalleret, & oraret: superna desuper aspirante gratia solebat sentire naribus suis influentiam peregrini cujusdam odoris, nectaream suauitaté cinnamomi, thuris, & balsami, omniũque odoramentorũ fragrantiam incõparabiliter exuperantem. Faucibus etiã suis quasi cęlestis mannæ dulcediné infundi sentiebat, omné in se saporem, & omne delectamtum suauitatis habentem: quod veluti fons vivus in ore illius scaturiens, indeq; ad interna corporis & aïæ defluens, vtrũque ipsius hominem dulcore mirabili perfundebat & afficiebat, ita vt ex sententia dicere posset. *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauum ori meo.* Felix anima, quæ non modò in seipsa, verũetiam in corpore suo, quamvis adhuc corruptibili, jam gustare & videre meruit, *Quoniam suavis est Dominus.* Nullatenus nãque dubitandum est, quòd cuicũque tam excellens dõnum concessum fuerit: carnalia mox in eo desideria potenter extinguit, spiritualia vehementer accendit, ipsamq; animam totam igne diuini amoris liquefacit. Præterea malignorum spirituum

Eccli. 22. — *Isaiæ 51.* — *Somnolentorum differentia.* — *Visio S. Bernardi notanda.* — *Speciale donum.* — *Psalm. 118.* — *Psalm. 33.*

fugam insinuat, sanctorum Angelorum præsentiam indicat: & præoptatum diuinæ clementiæ respectum tam felici quàm veraci experimento denuntiat. *Deus strenuos consolatur, & terret desides.* Sic sic nouit Domin⁹ consolari humiles in seruitio suo strenuos & deuotos: nouit etiam terrere desides & inertes, cómoda carnis suæ plus justo sectátes: præsenti quodámodo judicio declarans, quod in futuro examine manifestádum Propheta denuntiat: videlicet quid intersit inter seruientem Domino, *Malach. 3.* & non seruientem ei: inter vouentem Domino & reddentem, vouenté & non reddentem: cui, secundum testimonium sacræ Scripturæ, melius fuerat *Eccle. 4.* non vouere, quàm post votú promissa non reddere. Itaque quod in suprà memoratis personis, diuersis pro qualitate meritorum stipendijs, corporaliter & visibiliter Dominus fieri voluit, hoc in cunctis seruitiú Dei ꝓfitentibus spiritualiter & invisibiliter actitari, certissimè scire debemus. Sicut enim ꝓfessionis suæ memores, & nulla laboris seu vigiliarum instantia pertæsos, quominus quotidianum psalmodiæ & hymnorm cursum prompta & alacri deuotione persolvant, diuinæ dignationis pietas secretissima visitatione releuat, fouet & consolatur: sic nimirum ꝓfessionis suæ oblitos, & nec summis, vt ajunt, digitis arduos labores vigiliarum & servitij Dei tangere volétes, horrida Dæmonú colluvies varijs illusionum & passionum phantasijs fœdare non cessat, & in baratrum periculosissimú tepiditatis & negligentiæ de die in diem procliuiores efficere conatur.

Caput VII.

Quantum periculum sit sacros Ordines ambire.

AVdiant ambitiosi, auscultét ad sacros Ordines seu ad Ecclesiastica beneficia impatienter anhelantes, exemplú de ambitioso: audiant inquá & contremiscant: & quid sibi de maximis timendum sit, in minimis considerantes, tandem patrimonio crucifixi Domini se imprudenter ingerere vereantur: quoniam *hereditas ad quam festinatur in principio*, eodem Dño majes- *Prouer. 20.* tatis, qui ex infirmitate crucifixus est, irato, *in nouissimis benedictione carebit.* Monachus quidá Cisterciensis Ordinis religiosa admodum conversatione vitam suam consúmans, tentationibus & ærúnis hujus mutabilis vitæ morte interueniente subtractus est. Quo defuncto Sacrista domus illi⁹ nocte quadam imminente jam tempore vigiliarum, dum præstolaretur signú horologij vigilans sedebat sic in lecto suo: cùm ecce spiritus ejusdem fratris táquam solido & palpabili corpore vestitus repente astitit coram ipso: sicq; lamentabili voce allocutus est eum. Domine Sacrista, ego sum ille frater nuper defunctus: sed cur nunc ad te venerí, quæso, vt pietatis intuitu pensare dignearis. *Sacristæ apparet anima defuncti, preces postulans.* Ego enim dum adhuc essem viuens in corpore, licet per gratiam Dei vigilanter satis in obseruantijs Ordinis meipsum exercere, in vno tamen grauiter deliqui: quòd scilicet sacrum Diaconatus Ordiné carnaliter concupiui: & vt ad hunc honoris gradum ascenderem, sine respectu timoris Dei valde inquietus fui: quodque adhuc est grauius, absque condigna pœnitentia huius delicti de corpore exiui: quia nec tanti ponderis hoc fore putabam, quáti post mortem inueni. Sed pius Dominus idcirco nunc me tibi apparere concessit: quatenus qui jam per meipsum mereri nihil possum, fratrú nostrorú, qui adhuc tam sibi quàm alijs misericordiam Dei promereri possunt, orationibus debeam adjuuari. Itaq; obsecro per pietaté Dñi nostri Iesu Christi, quatenus calamitatem meam Priori exponas: ipsumque roges, vt in Capitulo me absoluens, generalem orationé pro mea liberatione fra-

tribus injungere dignetur. Vt autem noveris, hæc quæ vides & audis phantasticam nequaquam illusionem esse, in argumentum veritatis Psalterium quod Portarius ante aliquot dies in Capitulo requisiuit & nondum inuenit, in tali loco repositum invenies. Verùm Sacrista qui hæc audierat & viderat, licet multùm miraretur tam insolitam nouitatē rei, tamen cùm esset homo maturi consilij, ipso die nemini quidquam super hoc verbo locutus est: reputans, ne fortè tāquam somniator aut à dæmonibus illusus, derisui haberetur. Nocte verò sequenti, dum sicut priùs vigilans & sedens in lecto suo, de ijs quæ pręterita nocte contigerant attentiùs cogitaret: rursus idē defunctus sicut antea vigilanti & stupenti apparuit, dixitque ei. Non rectè agis, domine Sacrista, non rectè agis circa me, qui iram Dñi porto, quoniā peccaui ei: in cujus manus quàm horrendū sit incidere, vtinam & tu non experiaris. O si scire posses, quàm grauis est jam minima pœna animæ carne solutæ, profectò non tam negligēter ageres, sed totis viribus succurrere satageres. Quapropter etiam atq; etiā contestor te per Deum, ne vlteriùs dissimules, sed petitionē meam effectui mancipare festines: quia spero, me per orationes fratrum nostrorum apud clementissimū Iudicem Deum misericordiam adepturum. Vt autem totius dubietatis scrupulus de corde tuo tollatur, & meipsum esse, quem paulò antè viuentē in carne bene noueras, non dubites: ecce tolle de manibus meis psalterium, quod portarius in Capitulo quæsiuit, & necdum inuenit. Tulit itaque Sacrista psalteriū de manibus ejus, super tam inauditis mirabilibus Dei vehementer obstupefactus: quia ipse verè est, qui facit mirabilia magna solus. Porrò idem Sacrista scire volens, vtrūnam solidum & palpabile esset corpus quod videbat, vtrūve sic subjaceret tactui sicut visui, cùm haberet prope se virgam, tulit eam & quasi tangendo experientiæ satisfacturus, leui ictu vibrauit illam: sed mox nullo penitus obstaculo resultante, quasi per vacuū aërem, sic per corp⁹ quod apparebat transducta est. Mane autem facto Priori & fratribus quæ viderat & audierat, innotuit: psalteriū etiam quod acceperat, tāquam veritatis pignus protulit: sicq; fratris illius anima per cōmunes fratrum orationes, & Missarum celebrationes pœnis, vt credimus, absoluta, beatitudinis æternæ consortiū Deo miserante ꝓmeruit. Sed quid est, quòd omnipotens Deus in his nouissimis pręsentis sęculi temporibus tam multa de animarum statu clarescere facit, quæ antea latuerunt: ita vt apertis reuelationibus atque ostensionibus, animarum post mortem vita, futuri quoq; sæculi manifestatio se nobis quodāmodo inferre, jamjamque aperire videatur: nisi hoc, quod beatus ait Papa Gregorius, quia *quantò præsens sæculum propinquat ad finem, tanto futurum sæculum ipsa jam quasi propinquitate tangitur, & signis manifestioribus aperitur*? Væ igitur ijs, qui tremendi & æterni judicij Dei tantis & tam manifestis erūpentibus signis, adhuc, secundùm Apostolum, turpe lucrū sectantes, quæstum æstimant pietatem: qui sacris Ordinibus & Ecclesiasticis honoribus per fas nefasque se intrudere non verentur: & cùm item dicat Apostolus, neminē sibi debere assumere honorem, *sed qui vocatur à Deo, tāquam Aaron*: isti econtrario superbo oculo & insatiabili mēte quaslibet Ecclesiasticas dignitates, prece, pretio, & obsequio, mendicare non erubescunt: non vt vigilijs, jejunijs & orationibus intenti, lucrandis animabus invigilent: sed vt gulæ & ventri vanitati, voluptati, & superbiæ vitæ satisfaciant: quorū damnatio, nisi resipuerint, & pœnitentiam egerint, tantò erit præ omnibus hominib⁹ durior,

Apparet secundò defunctus preces petens.

Corpus assūptum à spiritu non est solidum.

Hebr. 5.

& impor-

& importabilior, quantò ipsa diuina sacramenta indignè peruadere, & vicariorũ Christi sacros Ordines carnaliter sibi arrogare non timuerunt. Sed quid agimus, vel potiùs quo lacrymarum imbre plangere poterimus, quòd hac ambitionis peste vniuersum genus filiorũ Adam sic generaliter infectũ est: vt quantò quis religiosior, sanctior, & perfectior esse contenderit, tantò subtiliùs hoc infirmę mentis vitio se pulsari erubescat? Sicut enim in quodam Sermone suo testatur beat⁹ Bernardus, nobilis creatura sumus: quippe ad imaginem Dei creati, sursum aspiramus omnes, ad alta nitimur cuncti, & sublimia sectamur vniuersi: nec esset omnino vllum vitiũ altitudinis appetitus, si legem ab Altissimo præfixam nullus ascendere gestientiũ transgrederetur. Quia verò interveniente peccato intentio nostra curva, ratio cæca, voluntas infirma effecta est: necesse habemus pro imperfectione nostra cõpungi in cordibus nostris, scindi in Confessionibus, humiliari in pœnitentię laboribus, & omnino soliciti esse, ne vmquam demus mẽbra nostra arma iniquitatis peccato; hoc est vt nũquam vanis adulationib⁹, simulatorijs obsequijs, vel quibuslibet quasi suavium morum lenocinijs, morbo nos ambitionis laborare, à proximis vel Præpositis nostris deprehendi patiamur.

Ad alta nitimur omnes.

Caput VIII.

De periculo inobedientiæ.

CVM Apostolus de Domino & Salvatore nostro dicat, quia *factus est Patri obediens vsque ad mortem*: & beatissim⁹ legislator noster Benedictus obedientiam vsque ad impossibilia extendat: ipse etiã Dominus de Prelatis Ecclesiæ suæ fateatur, *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit*: dolendum valde est, sacræ religionis professores, & obedientiam super omnia & ante omnia vouentes, in tantum quandoque superbiæ & inobedientiæ fastum prorumpere, vt nec precibus flecti, nec minis terreri queant, vt ab insanię suæ fervore detumescere velint. Vnde necessarium reor, exemplum inobedientiæ in medium adducere: quatenus ij, qui iracũdiæ felle commoto, & superbiæ vlcere exasperato, nec Deum timent, nec homines reuerentur: audientes, quàm terribili judicio suo Deus superbis resistit, discant magis humiliari & obedire cum mitibus, quàm spolia contumaciæ & arrogantiæ diuidere cum superbis. Conuersus quidam Cistercienſis Ordinis Priori suo inobediens factus, quod sibi imperabatur superba mente facere despiciens, nullo respectu timoris Dei, nullis fratrũ blandis admonitionibus, ad hoc poterat induci, vt obediret imperanti: quinimo tumidis & indisciplinatis responsionibus hoc se nũquam facturum garriebat. Intereà sole ad occasum vergente clauditur dies: & ipse rancoris & amaritudinis felle plen⁹, & in contumacia sua perdurare non pertimescens, tãquam pausaturus in lecto suo se collocauit, illius Apostolici malè memor, *Sol non occidat super iracundiam vestram*. Ecce autẽ primo conticinio noctis, cùm necdum obdormisset, sed adhuc diræ superbiæ vitio, corde machinando malũ, satisfaceret, adsunt duo nequã spiritus fuligine tetriores, dracõnib⁹ crudeliores, stantes ante lectũ ipsius: quorum vnus alteri quasi interrogando sic locutus est. Quisnã est iste, qui jacet hic? Respondit alter. Conversus quidã. Rursus ille, qui prior locutus fuerat, quasi substomachando, nequaquam, inquit, sed inobediens quidam. Et continuò subjecit alter dicens. Ergo si inobediens est, trahamus illum ad portam. Nec segniùs dicto quod dixerat exequũtur. Nam manus misero injicientes, & de lectulo minùs suaviter excutientes,

Philip. 2.
S. Bened. c. 68. Reg.
Luc. 10.
Ephes. 4.

os etiam ipsius, ne clamare posset, obturantes, de dormitorio & cœtu fratrum obedientium inobedientem & contumacẽ traxere crudeliter. Deinde per aëra eum ferentes, cùm venissent extra septa monasterij, cœperunt illudere ei, proh nefas! ad alterutrum eum jaculantes: sicut solent homines ludẽtes pilã jacere & capere. Cumq; diutius illusissent ei, dimiserunt illũ ad horam recedentes ab eo. Sed ô inexplebilis diabolicæ nequitię crudelitas! Post paululum nãque reuersi cùm sicut priùs cœpissent illudere ei, ecce signum servitij oĩpotentis Dei subitò insonuit: ad cujus tinnitũ, tãquam si tonitruum de cælo cum fragore super eos rueret, territi fugerunt: miserũ verò Conuersum jam non superbum & contumacẽ, sed ad instar damulæ pauidum ac tremebundũ, in quandam paludẽ quæ ibi erat projecerunt. Qui se inde ꝓut poterat proripiens, subtus quandam arborem consedit, totus ex vligine paludis denigratus atque fœdatus. Vbi cùm mœrore & angustia depressus sederet, & in continenti redituras laruales dęmonũ effigies formidaret: astitit ei repente persona quædam reuerenda, dicens ad illũ. Confortare, & noli timere, quoniam maligni illi tenebrarũ ministri, superbiæ & contumacię vltores, tibi vlteriùs nocere nequaquam pręsument. Hæc autẽ justo Dei judicio tibi ꝓpterea acciderunt: quia tam superbè inobediens & rebellis esse seniori tuo non timuisti. Mane autem facto cùm Conversus idẽ inter cæteros fratres non appareret, & licet multũ per officinas quęsitus inueniri non posset, suspicati sunt oẽs clandestino eum discessu ad seculi vomitũ redijsse. Erat autẽ situs loci talis, vt coquinarios oporteret ad ministerium coquinæ mundam aquã extra portam haurire. Vnde fratres qui tunc coquinæ officio inserviebant, summo mane egressi ad hauriendam aquã, viderunt Cõversum illum velut amẽtẽ sub arbore sedentẽ: festinatoque redeuntes Priori & fratribus quod viderant indicarunt. Prior itaque assumptis secũ aliquantis ex fratrib⁹ exiuit foras ad eum: vidensque eũ sic miserabiliter se habentẽ, quęsiuit quare illic sederet, vel quid mali illi accidisset. Ipse verò caninis rictibus morsum intentãs fratribus ad se accedere volentibus, & torvis oculis singulos respiciẽs dicebat. Vos tota nocte hac vidistis me ludibrio fuisse malignis spiritibus: & nemo ex vobis auxiliũ mihi ferre curauit. Protinus ergo intellexerũt fratres, eum pro culpa inobediẽtię & cõtumacię suæ aliquas pœnas solvisse: & præcipiente Priore ductus est in infirmitorium, ibique diu jacẽs & eadem amentia laborans, didicit ex ijs quæ passus est, contumax & rebellis non esse: & sicut scriptum est, sola vexatio intellectum dedit auditui. Itaque sicut incomparabile malum est superbia & rebellio: ita sine exemplo punientur, damnabuntur, & cruciabuntur superbi, arrogantes, & rebelles: quorum sententia longè sit ab omnibus nobis, qui Deum sincera & humili charitate diligere, & vicarijs ipsius Prælatis nostris in omni solicitudine propter ipsum subdi & obedire decreuimus.

Dæmones Conuersum ẽ dormitorio tollunt, eique illudunt.

Conuersus amens.

Isaia. 28.

Caput IX.

Item de periculo inobedientiæ.

SVnt verò nonnulli, qui licet ab hac grossa & quodammodo manifestè peremptoria inobedientia tota solicitudine, sicut dignũ est, declinent, in minoribus tamen præceptis per obedientiã injunctis minùs cauti, limitem obedientiæ facilè transgrediuntur: sed etsi postea reatum inobedientiæ Confessione & Pœnitentia diluere conantur, magis hoc perfunctoriè,

quàm vera cordis contritione facere comprobantur. His ergo adhuc exemplum inobedientiæ proponere non grauabor: vt quibus panis mendacij, id est propriæ voluntatis appetitus, contra mandatũ Prælati sui suavis esse dignoscitur, hoc exẽplo territi resipiscant: ne fortè panis furtiv⁹ in stomacho conscientiæ vertatur in fel aspidũ: sicque diuitias inobedientiæ, quas delectabiliter deuorarant, evomant, & de ventre eorum extrahat eas Deus. In prouincia quæ dicitur Germania trans Rhenum, quæ etiam generali nomine Saxonia vocatur, territorio ciuitatis Parbrunnensis, quã Carolus magn⁹ Imperator condidit, extat cœnobium Sanctimonialiũ Aroldisseium nuncupatum, quod sanctissimorum Apostolorum filiorũ Zebedæi sacro nomini attitulatum, magnæ antiquitus religionis & districtissimæ disciplinæ fuisse dignoscitur. Huic monasterio quodam tẽpore præfuit vir vitæ venerabilis, nomine Petrus, de Ordine Regularium Canonicorũ assumptus: quoniam & ipsius monasterij instituta secundùm Regulam beati Augustini disposita sunt. Erat ergo homo ille mandatorũ Dei scrutator sedulus, & executor deuotus, charitate clarus, humilitate submissus, castitate præcipuus, quique tãquam fidelis paranymphus & amicus sponsi, sponsarum domini sui sibi cõmissarum castitatem pervigili deuotione zelabat; latrunculos quosq; integritatis corruptores, ne thalamum cælestis sponsi violarent, viriliter ꝓpulsabat. Cumque bonis polleret moribus, hoc in conuersatione sua præcipuũ velut pretiosam margaritã habebat, sacræ videlicet venerationi Dei genitricis sincera cordis affectione insistere; hostiam salutarẽ & sacrificium singulare, per quod peccata mundi tolluntur, in ejus honore multa cũ deuotione frequenter immolare: ipsam sibi in cunctis necessitatibus suis aduocatam eligere, ipsiusque suffragia lacrymosis & continuis precibus implorare. Porrò laudabilem talem consuetudinẽ sibi effecerat, vt quoties nomen mellifluũ ejusdem beatæ virginis & matris nominari audisset, si opportunitas petendæ veniæ deesset, inclinato reverenter capite, genibus etiam aliquantulũ incuruatis, salutationẽ Angelicam eidem matri misericordiæ quantò deuotiùs poterat, repræsentaret. Denique optimi agonis certamine feliciter cõsummato, temp⁹ aduenit, quo veridicã illam cælestis oraculi sententiã experiretur dicentis, *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Aduersa namque correptus valetudine febribus cœpit æstuare, & quantò viciniorẽ esse mortem signa mortis erũpentia nuntiabant, tantò specialis patronæ personæ suæ Dominæ nostræ auxiliũ cœpit enixiùs flagitare: & vt ad servuli sui exitũ occurrere, seq; à malignorum spirituum nequissima crudelitate tueri dignaretur, attentiùs orare. Itaque paucis diebus ante dormitionem suam vocauit ad se Priorissam ejusdẽ loci, nomine Gislam, prudentem valde ac religiosam virginem, quasdam etiam de senioribus sororibus: dixitque ad illas. En ego ingredior viam vniuersæ carnis: & licet pro modulo meo puram Domino studuerim exhibere servitutem, tamen quia nescit homo, vtrùm amore dignus sit, an odio, districti Iudicis ancipitem sententiam reformido. Porrò notum vobis facio, quòd beata Dei genitrix virgo Maria, Regina cœli, Domina mundi, me cras qualemcumque servulum suum circa horam sextam visitare, atque, vt spero, credo, confido, de hujus mundi exilio eruere, secumque ad cælestis patriæ lucidas mansiones assumere dignabitur. Quod enim meis me meritis consequi posse nullatenus præsumo: hoc per ipsius sanctissima merita mihi fiducialiter vsurpo. Vos ergo domum

Aliud exẽplum inobedientiæ.

Deuotio in sanctam Deiparam.

Apocal. 14.

Ornatur domus ad B. Virginis aduentum.

Vos ergo domum totam mundari quantocyùs facite, ſedilia componite & ornate: ac circa horam quã prędixi, vniuerſas ſorores cum thymiamate & cereis adeſſe præcipite: cumque ego verſiculũ illum ſequentiæ Aſſumptionis B. Virginis, *Te cæli Regina*, incepero, cunctæ ſimul ſorores in jubilo cordis & vocis ſequentiam ab eodẽ verſiculo vſque ad finem alacri deuotione percantent. Verùm Prioriſſa cæteriſq; ſororibus quę aderant, fidẽ cõtinuò dictis ejus adhibentibus, vtpote ſanctitatis & innocentiæ ipſius conſcijs, Cõuerſus quidã nomine Theodericus, ad caput lectuli in quo homo Dei jacebat ſtans, & incredul⁹ ijs quæ dicebantur, talia in corde ſuo loquebatur. O verè mobile & infirmũ, omnique verbo credens, genus femineum. Ecce enĩ homo hic in vicinia mortis conſtitutus, deficiente ſenſu aliena loquitur: & iſtę ſorores verba ejus tamquam ex ratione prodeuntia, vel veritate ſubnixa, putant continuò effectui fore mancipanda. Talia eo cogitante, ſanctus Sacerdos caput virtute qua poterat eleuans, & ad partem illam vbi Conuerſus ſtabat oculos dirigens, es-ne, inquit, ibi, frater Theoderice? Quo reſpondente, ſum, domine, accede, ait, huc ad me. Illo quoque ꝓtinus accedente, da, inquit, manũ tuam. Obſtupefactus Conuerſus, & adhuc eum quaſi min⁹

Videt vir ſanctus fratris cogitationes.

cõpotem ſui conſiderans, non auſus tamen contradicere ſermonibus ſancti, dedit manũ ſuam. Quam vir Dei apprehendens, & digitis ſuis digitos ejus fortiùs ſtringens, ſicut, ait, verum eſt, quòd ego manu mea manũ tuam teneo, digitiſque meis digitos tuos ſtringo: ſic verum eſt, quòd ego per virtutem gratiæ Dei locutus ſum: quod autem tu in ſecreto cordis tui loqueris, falſum eſſe ſcias: me ſcilicet delirare, ſenſuque turbato neſcire quid dicam. Sic itaque per vnius ĩcreduli propheticam ac verè diuinam correptionẽ, omni dubietatis nubilo à cordibus cęterorum deterſo, tantam gratiam ſpirituali patri ſuo cęlitus fuiſſe collatam omnes in cõmune gratulabantur. Iam altera dies illuxerat, & hora quam vir Dei prædixerat, ſole ad centrum feſtinante proximabat: vniuerſitaſque ſororum cum fratribus laicis adunata pijſſimæ Reginæ cæli adventũ tantò certiùs præſtolabantur, quantò eam is qui prædixerat, manifeſtiore miraculo cõprobarat. Tanta verò reuerentia mentib⁹ cunctorum qui aderant circa prętaxatã horam infuſa eſt: vt diuinam aliquã advenisse virtutẽ, nemini aſtantium dubitare fas eſſet. Ipſe verò beatus Sacerdos mirum in modũ ſerenata facie, eleuatis in cælum oculis, manibus quoque ſurſum protenſis, verſiculũ quem prędixerat cantando impoſuit dicens. *Te Regina cæli hæc plebicula pijs concelebrat mentibus.* Sed quis dignè effari queat, quanta deuotione & cõpunctione, quantoq; pietatis affectu eadem Sequentia à ſororibus percantata ſit? Iacebat interĩ ſervus Dei in agonia, raptuſque in extaſin multa de ſecretis cęleſtibus & de ſtatu ejuſdẽ Cœnobij per reuelationem cognouit, quę poſtea Prioriſſæ, ſenioribus, ſororibuſque indicauit. Omniũ verò oculis in eum defixis, ſubitò obnubilata eſt facies ej⁹, & corrugata fronte mœroris cujuſdã & anxietatis magnæ ſigna dedit: erũ-

Anxiatur ſanctus ſpe fruſtratus.

penſque in vocem, miſerabili lamentatione talia edidit verba. Cur Domina pijſſima ſervulum tuum pauperculũ in hac fæce mortalitatis relinquis: quẽ licet indignum tam benigna viſitatione conſolari dignata es? Dulciſſimam pręſentiam tuam tantis deſideratam votis, expetitam precibus & lacrymis, jamjamque morituro dignanter indulſiſti: & nunc ad patriã vitę, ad gaudia paradiſi rediens, miſero comitatus tui conſortium negas? Cumq; frequenter iterando, Domina pijſſima, Domina miſericordiſſima, ne derelinquas

me, tecum volo, tecum volo, cunctos in fletum & lamenta conuerteret: repente redditus sibi, postquam ꝓpter nimiam defatigationem corpusculi modicũ cõquieuerat, dimissis cæteris, & Priorissa cum paucis senioribus secum retenta, sic locutus est. Refocillandi gratia modicum aliquid liquoris afferri præcipite: quatenus ariditate linguæ delinita, fauciũque reumate detersо, expeditiùs proferre valeam, quod dicere debeo. Festinatò itaque Priorissa per seipsam modicum vini in vasculo afferente, mox vt limen domus, in qua homo Dei iacebat, attigit: ille, cùm neque visu neque vllo corporis sensu percipere posset, quid illa gestaret, exclamauit dicens. Non, domina Priorissa, nequaquam afferatis nobis vinũ: quia vinum arcana denudat, & vinũ apostatare facit sapientes. Audiens illa, tam euidenti prophetiæ spiritu se esse deprehensam, adeò intremuit, vt gradũ vix reflectere posset. Dehinc modica aqua refocillatus, ita exorsus est. Quanta sit culpa inobedientię, vtinam miser, antequam pœnam experirer, subtiliùs intellexissem: vtinã hoc mentibus vestris, sicut necesse est, imprimere valeam. Ecce enim pro reatu inobedientię pijssima Domina mea in hac lacrymarũ valle nunc me reliquit: nec dignum censuit, vt sub protectione ipsius aëreas pertransiens potestates cæli secreta penetrarem. Qualis autem ipsa inobedientia mea fuerit, audite. Accidit aliquando, vt plurimi diæcesis hujus presbyteri improuida calculatione decepti, jejuniũ quatuor temporum mensis Septembris illegitimo tempore celebrarent: in quo errore & ego, Canonũ scita minùs attendens, prolapsus sum. In proxima verò Synodo, cùm ij qui jejuniũ illegitimo tempore celebrarant, hanc transgressionem accusarent, præceptũ est in virtute obedientiæ, vt quicumque hujus delicti sibi conscius esset, veniam peteret, & se culpabilem redderet. Cumque cæteri, quos accusabat conscientia, malentes periclitari famam quàm conscientiam, quod jussum fuerat humiliter facerent: ego miser plus deferens Ordini & opinioni meæ, quàm veritati: quia & vnus ex Prelatis Ecclesiæ eram: & nõnullius religionis esse putabar, heu! confusionis opprobrium non sustinens, publicè veniam petere erubui. Hoc est peccatum meũ, hoc delictum inobedientiæ, propter quod hodie tãto bono priuor, vt à consectatu vniuersalis Dominæ matris misericordiæ repulsus, ab introitu æternæ vitæ & sempiternæ gloriæ ad ærũnas mortalitatis hujus reuocatus sum. Porrò Priorissa inquirente, vtrũnam peccati illius maculam per Confessionis & Pœnitentiæ lavacrum non diluisset, illeque se hoc non semel, sed pluries confessum fuisse assereret: cum magnæ admirationis stupore Priorissa subjunxit. Væ mihi peccatrici, domine pater: quid ergo dicemus de Sacramẽto Confessionis? Si tibi non semel, sed pluries confitenti indulgentia est negata: quis jam alius mediante Confessione delictorum veniã sperare poterit? At ille dignũ memoria verbum respondit dicens. Scire debetis, quoniã secundùm intentionẽ vel contritionem confitentis siue pœnitentis, intentio judicij, siue remissio indulgentię reformatur. Quia enim ego miser peccatũ meum secundùm veram æstimationem ponderare neglexi: nec quanta oportuit contritione & cõpunctione cordis confessus sum: propterea necdum indulgentiã consequi merui. Cumq; talia tristis & mœrens locutus fuisset, sororum quæ pręsentes aderant corda magno terrore concussa sunt: & ad obedientiæ puritatẽ sectandam non mediocriter accensa. Triduo, si bene memini, postea supervixit: tantò amariùs lugens peccatum suum, quantò diuini judicij districtionẽ evidentiùs fuerat expert⁹.

Inobedię ia luit pœnas.

Quæ fuerit illa inobedientia, aperit.

Notandum de confessione verbum.

Moriens autem, mortalitatem magnam in eadem domo futuram esse prędixit, quæ etiam morté ejus è vestigio subsecuta est: sicque in pace consummans dies suos, plenus operibus bonis appositus est ad patres suos. Verumtamen festiuam illā & omnino gloriosam assumptionē, qua cum beata Dei genitrice Maria sanctorūq; Angelorum frequentia assumi meruisset, si culpa non interuenisset, merito inobedientiæ perdidit: cujus vtinam exemplo nos omnes, qui obedientiam professi sumus, terreamur, vt nūquam ad inobedientię vitium prosiliamus: aut si per infirmitatis humanæ corruptionem prolapsi fuerimus, condignis hoc pœnitentiæ lamentis diluere festinemus.

Pœna inobedientiæ.

Caput X.

De periculo conspirationis.

APud prouinciam, quæ Germania prima dicitur, cujus metropolis est Maguntia, territorio ciuitatis Wangionum, quæ est Warmatia, extat Cœnobiū Cistercien sis Ordinis, de linea Clarevallis, quod Germanica lingua Sconaugia dicitur, quodq; interpretatum pulchra insula dicitur. In hoc monasterio temporibus bonæ memoriæ Dōni Godefridi Abbatis facta est aliquando instigante maligno gravissimi scandali occasio talis. Superiori tēpore per negligentiā, seu potiùs indiscretā benevolentiā Prelatorum, consuetudo contra formam Ordinis pręsumpta in eadem domo inoleuerat, scilicet vt Conversis sicut & Monachis annuatim novæ botæ darentur. Cùm autem prædictus vir strenuus de altera domo assumptus diuina pariter & humana vocatione primum honoris gradū non pecuniæ vel carnis & sanguinis prærogatiua, sed vitæ merito prudentiæque decore in eadē Ecclesia obtinuisset, & inuenisset Conuersos temerario hoc fastu delectari, laudabili zelo accensus, pręsumptionem pessimā censuit esse corrigendam. Itaque priuatim in consilijs & publicè in fratrum Capitulis cœpit ingenuè de pręsūpta nouitate causari, monere, rogare, tandem etiā pręcipere, vt tortitudo prauę consuetudinis Ordinis rectitudini non conveniens, absq; scandalo dissensionis, si fieri posset, amputaretur. Sed quia viscus diræ præsumptionis carnalium fratrū mentibus tenacissimo glutino miserę obstinationis sic inhęserat, vt absque scandalo auelli nequaquā posset: maluit vir prudens, vt, secundū beati Gregorij doctrinam, scandalū magis oriretur, quàm veritas relinqueretur. Cœperunt itaq; Conversi primò quidem in angulis susurrantes murmurare: dehinc conspiratione paulatim invalescente, seditionem publicam effrænata insania meditari. Totius verò mali incentor & conspirationis author extitit Conuersus quidam, cui Dormitorij fratrum seruandarūque botarum cura cōmissa fuerat: qui diabolico spiritu repletus, & secundùm Prophetam in omni loco silentium ꝓjiciens, nunc singulos, nunc simul plures conueniebat, suadebat, hortabatur, vt numquam consuetudinem suā insolentiæ fomitem, elationis incentivū, quacumq; precum seu minarum occasione sibi paterentur auferri. Et ô quàm mirabili, imò quàm lamentabili dementia, spiritus superbiæ illos quos semel deceperit, illaqueat: ita vt arduos durissimosque labores, quos si propter Deum subire cogerentur, intolerabiles judicarent, contumacię fastusq; typho inflati, tāquam leues & faciles subire non vereantur. Cùm enim Dōnus Abbas susurria eorum primùm deprehendisset, præceperat per virtutem obedientiæ, vt quicūque ex eis silentium rumperet, si ante cibū hoc faceret, eadem die, sin verò postea, sequenti die in pane & aqua jejunaret: quod is, cujus suprà meminimus, non Con-

Greg. ho. 7. in Ezech.
Conuersi Sconaugiæ seditionem meditantur.
Amos 8.

uersus, sed peruersus, nequaquã virtutis amore, sed vt inuidiam Abbati suo suscitaret, tãquam cælitus datam sententiam servare curabat. Nam cùm penè quotidie conspirationem conflando silentium frangeret, singulis etiam ferè diebus in pane & aqua jejunabat: vt vel sic animos fratrũ in odium Abbatis inflãmaret: qui tam duram & inhumanam sententiã ꝓmulgasset. Interea sacratissima Dominici Adventus celebritas superuenit: & conspirationis procella clandestinis susurrijs aucta & roborata vndiq; intonabat: jamque publicum scandalũ, & ipsum gravissimum minitabatur. Dederat namque prædictus pseudoconuersus consilium pessimum, quod etiam sceleratissima instantia perurgebat: scilicet vt vigilia Natalis Domini congregatis fratribus de grangijs vnanimo consensu Dormitoriũ monachorũ tempore laboris ascenderent, atque de singulorum lectis botas auferentes, minutatĩ eas ferro secarent, manibusq; discerperent. Licet verò prodigiosa hæc & infamis eorum nequitia venerabilis Abbatis conscientiã minimè lateret, dissimulauit tamen, sicut scriptũ est, quia *Prudens in tempore malo tacebit*. Cęterũ quantò in tantis angustijs longiùs aberat humanum consiliũ pariter & auxilium, tantò enixiùs diuinę pietatis viscera statuit interpellanda: monachisq; generalem orationem indicens, monebat, vt singuli secundùm possibilitatem suam Dñi misericordiã peterent: quatenus de tanta insolentia carnaliũ fratrum melius aliquid disponere sua pietate dignaretur. Instabat jam pręcipua & festiua Natalis Domini solemnitas: & ante paucos dies ejusdem solẽnitatis Dóno Abbate Capitulo Conversorum præsidente, prędict⁹ signifer dissensionis & minister Satanę de indiscreta abstinentia, & quia barbam suam nouacula penitus abrasisset, (quodquidem miser ille intentione commouendi scandali fecerat), à quibusdã complicibus suis, nequaquã zelo Ordinis, neque fraternæ charitatis intuitu, sed studio exercendæ malitiæ, proclamatus est. Cũque Domnus Abbas blando affatu quæreret ab eo, cur hoc fecisset, & ex tumidis inordinatisq; responsionibus ejus intelligeret malitiã ipsius esse cõpletam, laudabili quodam justitię zelo accensus, sic ad eum pręsago spiritu coram omnib⁹ locutus est. Debueram quidem frater, salutarib⁹ monitis aggredi contumacẽ animum tuum, si fortè resipisceres à laqueis diaboli, à quo captivus teneris ad ipsius voluntatem: sed quoniam trabs superbiæ oculũ cordis tui adeò obnubilauit, vt eam per humilitatem meam ejici posse non præsumam: & quoniam sic te alienatum sensu video, vt monita nostra irrideas potiùs quàm recipias: idcirco omnibus hic sedentibus de te fiducialiter pronuntio, quia nisi celeriùs & sine dilatione resipiscas, atq; humiliato spiritu ad satisfactionem venias, omnipotentis Dei terribile judiciũ in brevi senties: & sicut scriptum est, *In tempore vindictæ disperdet te Dominus*. Ecce iterũ ac tertiò dico omnibus hic sanum intellectum habentibus, quoniam sicut pius & misericors Dominus humilibus dat gratiam, sic terribilis Deus indeclinabili linea rectitudinis suæ superbis resistit: ideoq; tu, qui pacis & institutionis, quã sancti Patres sanxerunt, publicus hostis es, si in malitia perseueraueris, durissimum intra paucos dies judiciũ portabis. Confido enim in Domino Iesu, & in gloriosa Virgine matre ipsius, cujus nos inutiles servuli sumus: quia domum istam ab ipsa sui fundatione fraternę charitatis glutino, laudabiliumq; morum disciplina conspicuã, non patientur tua nimiùm improba pervicacia corrumpi. Iam preces fratrũ super intestinę discordię tabe gementium ad aures Dñi Sabaoth ascenderant, & Angelus Do-

Conspiratio Conuersorũ aduersus Monachos.

Prouer. 11.

Abbatis vera prædictio
Eccli. 5.

Alludit ad Ezech. 9. mini accepta ab eo sententia, pertransiens eos, quorũ frõtes signo Tau, hoc est, vexillo humilitatis Christi insignitas reperit, miserum conspirationis authorem, cujus fronti characterẽ bestiæ & draconis, qui est rex super omnes filios superbiæ, impressũ vidit, percussit, ac sine mora extinxit: pariterque cum eo totius scandali turbinem & præsumptionis nebulam dissipauit. Vespera namque diei vigiliam Natalis Dñi præcedentis, cùm post Cõpletorium de dormitorio descendisset, & infirmarius Conuersorum, qui quasi secundarius ejusdem conspirationis esse videbatur, cum quo etiã venenata dissensionis consilia frequentiùs tractabat, ei occurrisset: subitò vocem doloris cum gemitu valido cœpit emittere: & pallescente facie, naribusq; contractis, oculis etiam de statu suo euersis, mortem in continenti adfuturam, tristia signa *Horrenda mors Conuersi seditiosi.* declarabant. Turbatus alter, cùm jam nutantem cerneret, ne fortè repentino lapsu terræ allideretur, mediũ complexus est: sed adeò subitanea mors fuit, vt antequam terram petere posset, inter manus tenentis se funesti sodalis miserã animam exhalaret. Tunc conturbati sunt principes conjurationis, robustos in contumacia sua obtinuit tremor: obriguerunt omnes dissensionis & schismatis incensores. Quàm bonus es, Domine Iesu, spetantibus in te, quàm dulcis est misericordia tua in tempore tribulationis: sicut ros matutinus, & sicut pluvia oportuna in diebus siccitatis. Tu enim es Rex Regũ, *Prou. 20.* & Dominus dominantium, qui sedes in throno judicij, dissipans omne malum intuitu tuo: qui per vnius peccatoris terribilem mortem peccatores coercuisti multos: & domũ illam, quoniam placita tibi in ea inuenta sunt opera, à turbine præmeditati, diuque conflati scandali, misericorditer liberasti. Accurrerunt vndique ad signiferũ suum Conuersi: & quem postero die ad inauditum scelus perpetrandum quasi ducem sequi decreuerant, ejus, Iesu bone, cadaver extinctum miserabili tumultu in infirmitoriũ deferentes, in area vbi fratres vita excedere solent, consternati metu & tremore, collocarunt. Non enim passus es, Domine, sacratissimam solẽnitatem tuam, in qua primùm ministerio Angelorum pax terris annuntiata est, discordiæ schismatisq; perturbatione fœdari. Cumque tabula defunctoria signum dante vniuersorũ aures percellerentur, tum maximè propterea, quia neminẽ illic sic proximum morti sciebant: Dõnus Theobald⁹ tunc Subcellerarius, postmodum verò ejusdẽ loci Abbas, quiq; inde assumptus prælatus est matri Ecclesiæ, scilicet Everbacensi, quæ est vna de primis filiabus Claræuallis, cujus etiam revelatione nos ista didicimus, orationem, quam Dõnus Abbas pro peruicacia conspirationis constituerat, vsq; ad illam horã obliuioni traditã eodẽ momento, quantò devotiùs poterat, persolvebat. Audito verò sonitu tabulæ festinanter in infirmitorium cucurrit: & cùm rescisset, quis defunct⁹ esset, vehementer admiratus judicium Dei, Domnum Abbatem, qui tunc fortè de dormitorio descenderat, ad Cõmendationis officium defuncto persolvendum quantocyùs inuitauit. Illo quoque celeriùs accurrente, cùm remoto à parte capitis operimẽto quo corpus tegebatur, faciem jacentis intuit⁹ esset, cõplosis manibus, & ex intimo cordis trahens suspiria, heu! inquit, tu miserrime, ecce quomodo sine pœnitentia malitiæ tuæ diuino judicio extĩctus jaces. Et hocipsum secundò & tertiò ingeminans, vtinam, inquit, monita mea contumaci animo non spreuisses: vtinã misericordiam Dei æternaliter à te non excluseris. Aliquãdiu itaque, quid sibi faciendum esset, deliberans, tandem id consultius esse credidit, vt Cõmendationis officio ex more

peracto,

peracto, corporeq; in Ecclesiam delato, postero die fratres omnes tam Monachos quàm Conversos conuocaret: quatenus quid sibi in tali articulo faciendum esset, in cómune decernerent. Concione autem facta, sic Domnus Abbas in audientia cunctorum locutus est. Nostis, fratres carissimi, in quàm peruerso proposito praui cordis & malitiosæ volútatis suę homo iste deprehens⁹ sit: qué nisi districta judicij Dei censura quantocyùs de medio tulisset, domú istam in optima pace & concordia hactenus durantem grauissimi scádali cauterio cum cóplicibus suis, quos ad hoc susurrijs improbisque suasionibus illexerat, inurere non timuisset.. Quapropter, quoniam peruersitaté ejus omnes scimus, confessionem verò seu pœnitentiam ipsius non nouim⁹, corpus ejus inter corpora fratrum nostrorú nequaquam poni debere céseo: & hoc non temeritate aliqua, sed libramine iusti judicij decernere confido. Quo audito extimuere & expalluere Conuersi: vtque sibi cum senioribus Monachis seorsum loquendi licentia daretur, suppliciter postularunt. Hoc per indulgentiam Dóni Abbatis consecuti, cùm in partem diuertissent consilij gratia, post paululú reuersi, & solotenus coram ipso prostrati tam Monachi quàm Conuersi, vt misericordia defuncto non negaretur, multa precum instantia petierunt: spondentib⁹ Conuersis, atque sub attestatione diuini nominis asseuerantibus, quoniá si D. Abbas districtionem sententiæ téperaret, & defuncto, licet minùs digno, cómunem sepulturá non negaret, se ab omni intentione conceptę malitiæ cessaturos: & super petitione nouarum botarú verbum vlteriùs nullo modo se moturos. Dicebát pręterea quidam de senioribus, excepto sermone hoc, aliàs virum satis extitisse probabilem: nec debere ab hominibus judiciú sine misericordia decerni in eum, qué fortassis diuina misericordia idcirco temporaliter punisset, ne conceptam malitiam effectui mancipare posset, pro qua ęternaliter damnari debuisset. Considerans itaque Domnus Abbas ita tempori expedire, & ne fortè nouissimus error pejor fieret priore, si Conuersi, qui hac occasione facilè sedari poterant, in majus aliquod scandalum prorumperent: simulque metuens sibi, si præproperè austeriorem, quàm oporteret, sententiam daret, quoniam sententia conspiratorum necdum à Capitulo Generali promulgata fuerat, annuit petitioni ipsorum: celebratisq; ex more Missarum exequiarumque solemnijs, inter corpora fratrú defunctus frater terræ commendatus est. Benedictus per omnia Deus, qui domum illam de altissima rupe malitiosæ conspirationis pendenté, jamjamq; in profundissimú baratrú grauis scandali præcipitandam, sicut pius, sicut misericors, liberauit: ita vt sepulto fratri totius discordiæ fæx consepulta quodammodo videatur: nec callidissimæ vulpeculæ fœda vestigia succedenti tempore in eadem domo deprehensa fuisse, omnis illa sancta Congregatio vsque hodie glorietur. Cæterùm Domnus Theobaldus, cujus suprà mentionem fecimus, cùm esset eidem defuncto fratri ex antiquo intimæ familiaritatis amicitia conjunctus, seque invicem tam in vita quàm in morte, cùm alterutrum eorum decedere contigisset, orationum suffragijs adstrinxissent: quoniam idem Conuersus ante conspirationis turbinem non contemnendæ religionis extiterat: sciens in suprema sorte necessitatis amicum probari: dolensque valde de periculo animæ illius, quem viuentem familiariter dilexerat, statuit apud semetipsum, annuam pro eo facere orationem. Indubitanter namque credidit, quòd etsi exigentibus meritis,

Statuit Abbas sepulturæ priuare vel ellem defunctum.

Mutat sententiam grauem ob causam.

Orat pro defuncto D. Theobaldus.

Oratio pro defuncto de cuius salute dubitatur.

precum impendia defuncto nihil emolumti ferrent: sibi tamen bonę voluntatis suæ fructum perditū iri non posse. Cumq; toto illo anno supplices pro eo preces ad Dñm fudisset, reuoluto anni circulo idem defunctus ei in visu apparuit: lugubri vultu tristem sese subijsse sententiā significans. Interrogatus quomodo se haberet, respondit, se ab hora exitus sui vsque ad temp⁹ illud, in vltionem contumaciæ & rebellionis, gravissimorū suppliciorum pœnas luisse: non tamen de misericordia Dei vsquequaq; desperare. Sanè, vtrū hoc simplex somniū, an alicujus reuelationis mysterium fuerit, sicut temerarium est definire, ita pium est super anima fratris defuncti præcipitē frenare sententiam: cui fortassis temporalis mortis horrendū exitium sempiternæ misericordię fuit adminiculum: quia misericordia & judicio è regione se respicientibus clariùs elucescit misericordia. Certè quàm sereno pietatis oculo Dominus hanc domū respexerit, Euerbacensis probat Ecclesia: in qua cùm longo post tempore nouarum botarū quæstio malignissim. Dæmonum instinctu mota fuisset: tantorum scandalorum, tantarumque calamitatū spinę eruperunt, vt eas magis flere libeat, quàm verbis explicare. Sit ergo nobis propositum exēplum in humilitatis & cautelæ monimentum: vt si vnquam serpens ille antiquus, hostis inveteratus, zizania discordiæ & conspirationis propter consuetudines Ordinis, in locis in quibus fuerimus, seminare tentauerit: nos in timore Dei pacis concordiæque violatores velut aspides & basiliscos fugientes, cum filijs pacis, qui prauas consuetudines contra formam Ordinis præsumptas, zelo Dei extirpare & extinguere conātur, ex aduerso viriliter ascendere, murumque pro domo Domini nos opponere non pigritemur: quoniam, quod sæpe dicendū, ac sine obliuione retinendū est, *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

Zelandū est aduersus prauas consuetudines.

Iac. 4. 1. Petri. 5.

Caput XI.
De periculo Excommunicationis.

LICET vniuersorum, qui Christiano nomine censentur, mentibus, per fidem, qua imbuti sunt, velut naturaliter persuasum sit, Excommunicationis sententiam nihil aliud esse, quàm separationem à Deo, alienationemque à vita æterna: tamen quia corda per negligentiam torpentia plus quandoque mouent exempla quàm verba, necessarium duxi, demonstrare peremptoria hac sententia, quàm sit pauenda rationali creaturæ: quæ etiam irrationalem creaturam nonnumquam aut morti, aut grauissimæ subjicit calamitati: quatenus miser homo, cui specialiter ob meritum superbiæ anathematis spiculum intentatur, quid sibi de se metuendum sit, penset: quando ea quæ rationis experientiam subire nesciunt, per virtutem diuini nominis anathematis mucrone feriuntur. Ludouicus pius Imperator Augustus, Caroli magni filius, qui primus Ecclesias Christi per Galliam & Germaniam de amplissimis Imperialis fisci redditib⁹ magnificè ditauit, ob quod etiam Pius meruit cognominari: quique, vt fertur, audiuit vocem dicentem sibi, Ludouice, venenū Ecclesijs addidisti: in partibus Saxonię super ripam Werre magni fluminis Cœnobium Monachorum fundauit, quod secūdùm magnificentiā Imperialem diuitijs & honore nobilissimè exaltatum, ad distinctionem Corbię veteris, quæ in Gallijs est, Corbiā nouam appellari decreuit. In hoc monasterio temporib⁹ diuę memorię Friderici Imperat. erat Abbas quidā noīe Conrad⁹, qui secūdū pompaticā consuetudinē

Corbia noua in Germania.

Imperialium Abbatũ, inter cæteras sęcularis gloriæ illecebras, annulis aureis vtebatur, longè aliter, vt credo, affectus, quàm ille verè pauper & humilis spiritu Clarę vallis primus Abbas: quem, sicut de eo scribitur, plus delectabat rastrũ & sarculus, quàm tiara & annulus. Contigit verò, vt quadam vice haberet annulum aureum, qui erat ei pretiosus: quem vna dierum sedens ad mensam, dum juxta morẽ curię causa abluendarum manuũ deposuisset: nugis nescio, an serijs intervenientibus, aliquantò negligentiùs sic super mensam relictus est. Advolans interea domesticus ales corvus, quem curiales Abbatis in delicijs habebant, nullo penitus aduertente, raptum ore annulũ, nec furti se reum intelligens, pernici volatu in nidulũ suum asportauit. Verùm postquam exempta est fames epulis, mensisque remotis surrexere omnes, Abbas damnũ suum intelligens, ministrorumque negligentiã culpans, annulum quaquaversum quæri ocyùs jubet: sed auctore sceleris cõscientias omniũ eludente minimè reperitur. Itaq; tam convivas quàm ministros suspectos habens Abbas, grauique indignatione cõmotus, mandauit plebanis oppidi, quod amplissimum & ditissimum haud longè à muris Cœnobij sitũ Abbatis subjacet ditioni, quatenus acerrimam Excõmunicationis sententiã publicè intorquerẽt in eum, qui se hoc scelere maculare non timuisset. Quo facto sicut cunctis ratione vtentib⁹ in hac parte testimonium cõscientiæ factus est decor innocentiæ: sic ipsa irrationabilitas naturæ subterfugere non potuit, quin temporales anathematis solueret pœnas, quas sempiternas soluere transitoria conditionis suæ vetabat infirmitas. Cœpit namque improbus quidem, sed tamen culpæ inscius fur paulatim languescere, cibũ fastidire, ludicras crocitationes, cęterasque irrationalis creaturæ ineptias, per quas stultorũ hominum timorem Dei negligentiũ animos oblectare solebat, segniùs exercere, dehinc etiam pennas projicere: ad postremum verò ipsis quoque plumis tabescentis carnis corruptionem fugientibus, miserabilis & admiratione dignus cunctis se cernentibus apparere. Factum est autẽ quadam die domesticis Abbatis ipso præsente de tam prodigiosa alitis illius immutatione inter se quærentibus, remq; tam insolitam nequaquam sine causa fieri posse asseuerãtibus, vt vnus ex ipsis sic quasi joco diceret Abbati. Considerandum vobis est, domine, ne fortè iste sit fur quẽ quęritis, & hæc horrenda plaga quam cernitis, vinculi anathematis quo innodatus est, indiciũ det. Attonitis ad hoc verbum cunctis, vni ex ministris pręcepit Abbas, arborem in qua cubile alitis illius erat festinatò ascendere: stratumque stipula & sarmentorum repugijs subornatũ diligentiùs reversare. Qui mox vt ascendit, repertum annulum ab injuria sordiũ vendicauit: nec sine stupore omnium qui aderant manibus Abbatis restituit. Ita misero fure, qui atrocissimas furti pœnas luebat, nec tamen furti se reum intelligebat, diuino, vt credimus, nutu prodito, ad consilium discretorum virorũ Domnus Abbas ijs, qui Excommunicationis sententias dederant, mandauit, quatenus anathema, quod reo intorserant, restituto damno celeriùs relaxarent. Quod postquam factum est, sicut priùs paulatim deficere, pestiferoque tabo de die in diem languescere prædictus ales visus fuerat: ita postmodum per incrementa reuiuiscere quodammodo, atque reuirescere cœpit, quoadvsque pristinæ formæ, sanitatique amissæ, non sine magno Dei miraculo, integraliter restitutus est. Inuenitur etiam in gestis beatissimi Patris nostri Bernardi, quia cùm ad Dedicationem nouæ Basilicæ

Excommunicationis vis in corvũ furem.

Conualescit corvus excommunicatione sublata.

Fusniacensis Cœnobij invitatus fuisset, tam innumerabilis muscarũ multitudo propter nidorem nouę calcis in Ecclesiam recens linitam conuenerat, tantáque inquietudinem intrantibus generabant: vt fratres valde timerẽt, ne fortè dedicationis solemnitas, quæ postero die celebranda erat, earũ improbitate impediretur. Quod cùm patri sancto intimatum fuisset: solita cõfidentia, quam in Deũ habebat, vsus, excõmunico, inquit, eas. Mane autẽ facto vniuersæ muscæ illæ anathematis spiculo percussæ & mortuæ ita pauimentum omne repleuerant, vt palis eas in congeriem adunari, gerulisq; exportari necesse fuerit. Sed & de milite quodam audiuimus, qui ob prauitatẽ suam publicè excõmunicari meruerat, quia sedens ad mensam panem canibus ꝓjiceret: sed canes solo odore polluti panis exterriti retrocedebant, & eum tangere nullatenus acquiescebant. Quàm verò pauidus & circũspectus debet esse homo, qui ratione & gratia duce malum vitare, bonũque operari valet, ne in exterminij & separationis adeò terribilem sententiam incidat, si sic irrationalis creatura quæ peccare nescit, ac per hoc peccati pœnas solvere non tenetur, interueniente anathematis severitate quandoq; puniri videtur.

Excommunicatæ à S. Bernardo muscæ.

Caput XII.

De periculo indiscretorum Confessorum, & de laude discretorum.

QVàm pulchrè sacra Scriptura discretionem matrem cõmemorat esse virtutũ, quæ quasi sacer quidam limes inter virtutes & vitia medius, alterutra hæc ab invicem sagaci prouidentia disterminat: vitia virtutũ specie adumbrata exsufflat: ipsas virtutes per deuotionem impinguat & ordinat: infirmum in fide non projicit, sed materna magis pietate suscipit: conscientias peccatrices sibi per confessionis verecundiã denudatas per invectionis asperitatem nequaquam exulcerat, sed benigna consolatione mulcet & erigit: ac si tãta est pusillanimitas confitentis, etiam grauissima scelera, quæ vix multorũ annorum luctu aboleri posse sperarentur, per sacrificium spiritus humiliati, cordisq; contriti, facilè deleri posse, melliflua exhortatione suadet. Non sic Pastores multi in Ecclesia Dei, indiscreto & impetuoso spiritu suo dispergentes gregem Dñi, qui discretionis virtutẽ ignorantes, & pretiosam linguam eucharin, qua peccatricis animæ tabida vulnera linguntur, vt ad sanitatẽ perducantur, non habentes, quos sanare debuerant, ampliùs vulnerant: quippe pietatis visceribus vacui, exaggeratione duræ diuturnæq; pœnitentiæ quasi seminariũ quoddam contempt⁹ & desperationis infirmis inducunt. Neque verò ista sic dicimus, quasi non rectè faciant, qui peccatoribus pro qualitate seu quantitate criminum cõdignam pœnitentiã injungũt: sed quia vbi est tanta pusillanimitas confitentis, vt non solùm præ confusione perpetrati sceleris, verũetiam prę gravamine subsecuturæ pœnitentiæ, pallentem, trementem, spirituq; deficientẽ, discretus Confessor viderit eũ, qui confitetur, interim omnino dissimulet, necesse est: ac lacte dulcis consolationis, blandimentoq; pię exhortationis sustentet animam pavore lassã: quoadvsque benevolentia ipsius roborata, solidiorem fructuosæ pœnitentiæ cibũ sumere convalescat. Quanti verò periculi sit, vim discretionis ignorare, nec scire, juxta Apostolum, cum infirmo infirmari, neque qualitatem confitentis pensare: itemq; quanto laudis pręconio attollendus sit discretus Confessor, qui per vnctionẽ gratiæ docentis se de omnibus, vniuscujusque confitentis qualitati vel possibilitati conformare se nouit, pulcherrimo, valdeque jucundo exẽplo lectoris sensibus imprimere curabo: vt qui sanct⁹ &

Discretio virtutum mater.

Non semper rigorosè iniungenda pœnitentia.

2. Cor. 11.

discretus est, in discretione proficiat adhuc: qui autem durus & indiscretus est, hoc exemplo quasi manu quadã solicitudinis pulsatus, sordes indiscretionis quantocyùs abstergere festinet: & quanto pietatis studio parvulos Ecclesiæ Dei partvrire debeat, donec Christus formetur in eis, solertis considerationis industria discere non grauetur. Miles quidã nobilitatis, diuitiarum, juuentutis, magnarũque virium titulis adornatus, & ob hoc sensu carnis suę inflatus, leges diuinas pariter & humanas contẽnebat, & jura ciuilia juráq; naturalia confundebat: incendijs, rapinis, seditionibus, & homicidijs omnia replens, fas nefasq; paruipendebat: & vt breuiter vniuersa ejus mala cõcludam, nec Deum timebat, nec homines reuerebatur. Habebat sanè fidelẽ conjugem, in omni Christianæ religionis pietate, quantum sub tam crudeli marito licebat, deuotam: quæ virũ suum sincera charitate diligens, peruersitatem ipsius irremediabilibus lacrymis flebat: atque pro emendatione ejus assiduas ad Dñm preces, spiritualis magis quàm carnalis amoris affectu, fundèbat. Pręterea siquando tumidũ animum ejus ab ira deferbuisse, serenioríque vultu lætitiam prætendentem vidisset, salutaribus eum monitis aggrediebatur: & vt à tantis malis aliquando cessaret, faciéque Domini per confessionis & pœnitentiæ humilitatem placaret, exhortationibus & lacrymis multis obsecrabat. Ille verò nunc quidẽ periculosa dissimulatione, nunc autem turbida indignatione vxorem optimam salutem suam zelantẽ à se repellebat, dicens, sibi nondum hanc inesse voluntatem: se magis bellicis ac militaribus rebus debere intendere, nec posse pati opprobria propinquorum & amicorum exprobrãtium sibi, si otio & inertia torpens, inimicis suis mala irrogantibus talionem duplicatam, aut etiam triplicatam non reddidisset. Sed licet sæpius sic repulsa, nullo modo tamen desperatione frangebatur optima mulier, quæ virum suũ sacri desiderij vulua parturiebat: nec desistebat casta consilia etiam invito importunè oportuneque ingerere: donec tandẽ assiduitatem benevolentiæ ipsius pertæsus, vxoria quoque charitate delinitus, sic ad eam locutus est. Ecce ad consilium tuũ confiteri volo: sed vbi talẽ Confessorem inueniam, cui tutò conscientiam meam credere possim, quique se mihi benignũ atque humanum exhibeat? Mox illa, quæ salutem viri sui ardentissimo pietatis affectu sitiebat, verbum hoc velut auspicatũ de ore ipsius læta rapiens, domine, inquit, ego vobis fidũ & humanum confessorẽ procurabo: tantùm ab hac bona & sancta voluntate non moueamini. Igitur quęrente illa spiritualem medicum veternosis ac multiplicibus peccatricis animæ vulneribus curandis idoneũ, inuenit quẽdam religiosæ quidem conuersationis Presbyterum, sed heu! gratiæ discretionis ignarum: curationis spiritualis gnarum, sed qualitates & complexiones ęgrotantium discernere nescientẽ. Ad hunc ergo venerabilis matrona feminea simplicitate omnem religiosum etiã discretum esse reputans, miserabilem virum suum adduxit: monẽs & obsecrans, quatenus purã ruborique confusionis nequaquam cedentem confessionẽ, non sicut homini, sed sicut Christo domino facere nõ dubitaret. Quod cùm ille prout poterat fecisset, audiens Sacerdos tam multiplicia, tamq; enormia scelera, obstupuit: & quem de profundissima perditionis fouea malagmate piæ consolationis eripere debuerat, indiscreti rigoris mucrone in baratrũ repetitæ imò duplicatæ desperationis miserũ injecit. Ait namque ad eum. Si quidem, ô bone vir, excessus tui qualicumque mediocritatis meta cohiberentur, nec te tanta criminum & scelerum enor-

Miles impius.

Vxor pia de viri salute solicita.

Miles acquiescit pio consilio.

Sacerdos indiscretus.

mitas inuolueret: vtique mediocritatis meæ consilium tibi libenter impenderem. Verùm quoniá talia ac tanta te cómisisse constat, quæ non cujusvis Sacerdotis, sed solius summi Pontificis examini reseruanda, sacra Canonum sanxit auctoritas: suadeo & hortor, vt quàm citiùs poteris limina Apostolorum petens, sanctæ Sedis Apostolicæ Pontifici conscientiá tuam humiliter pandas: atque ad ipsius nutum pœnitentię laborem subire non graueris. Ad hæc verba effera mens illa, quæ aliquantulú mitigata & humiliata esse videbatur, táquam si validissimo lapidis ictu in fronte percussa fuisset, infremuit: & recrudescente crudelitate miserabilis homo totus in insaniam versus dixit. Ergone nil aliud à te expectare debeo: qui ad hoc me humiliaui, vt tibi conscientiá meam manifestarem? Presbytero verò simpliciter respondente, se ad præsens melius & sanius consilium non habere: mox ille filius belial, ante cujus oculos tamquá nihil erat sanguis, euaginato gladio caput ipsius amputauit: rediensq; ad vxorem suam, tristem euentú, & sanguinem fœdatæ cófessionis aperuit. Expauit & expalluit illa, atque prę nimio dolore cordis penè exanimata, detestando parricidij nuntio non verbis, sed luctu & lacrymis respondit. Sed quando charitas de corde puro, & conscientia bona, fideque non ficta, quæ in pectore optimæ conjugis altiùs radicauerat, difficultatib⁹ cederet, obice peruersitatis repelleretur, malitiæ malleo extúderetur: quæ fortis vt mors, dura sicut infernus, à Sapiéte perhibetur? Imò quantò duriùs repellebatur, tantò valentiùs insistebat: nec destitit, donec ad victoriá perduceret judicium pietatis: & secundùm sententiam Apostoli, saluaretur vir infidelis per mulierem fidelé. Æstuabat altera Theodora, ferventissimo desiderio salvare cupiens alterú Sisinnium: & verè altera Natalia, de viro suo, si fieri posset, alterum efficere gestiens Adrianum. Nec dormitauit ocul⁹ ejus, nunc quidem terribile judiciú Dei compari suo ꝓponendo, nunc verò præsentis vitę breuitatem atq; instabilitaté inculcando: quovsque rursus ab eo, cooperante gratia Dei, confitendi voluntatem elicuit. Tum verò velut apis sagacissima pia curiositate quærere cœpit, sicubi non solùm religiosum, sed etiam discretú confessorem reperire posset: qui præoccupatú multis delictis in spiritu lenitatis instruere nosset: qui sciret calamum quassatum penit⁹ non esse conterendú, ne fortè nouissima miserabilis viri sui deteriora fierent prioribus. Et volente Dño, cujus judicia sunt abyssus multa nimis, qui secundùm altitudiné beneplaciti sui quandoq; sceleratissimos quosque ad vitam vocat præsumentes verò de innocentia sua relinquit in manu consilij sui: inuenit Episcopum quendam religione conspicuú, discretione præcipuum, lucrandis animabus idoneum, negotioq; quod fortis mulier intendebat, aptissimum. Ad hunc itaque alter Naaman Syrus spiritualis lepræ contagione à planta pedis vsque ad verticem percussus, adducitur in descensu Iordanis, hoc est, in humiliatione puræ confessionis, per virtutem septiformis gratię Sancti Spiritus abluendus: vt de cętero mortu⁹ quidé esset peccato, viueret autem Deo. Facta autem confessione, stomachoq; conscientiæ pestiferi fellis humoribus euacuato, prudens & pius medicus ferrum secationis, ignéq; adustionis penitus abscondens, suauissimæ consolationis vnguento seminecem aggreditur dicens. Grauia quidem sunt, ô amice, peccata tua, quibus Deum offendisti, & animá tuam vulnerasti: sed qualiacúque, seu quantacumque sint, quid sunt ad incóprehensibilé diuinæ pietatis abyssum? Non plus, quàm stilla situlę ad pelagus maris. Quapropter suadeo tibi, bono ani-

Penitens confessorem necat.

Cantic. 8.

1. Cor. 7.

Alludit ad 4. Regū 5.

Pij confessoris exhortatio.

mo esse: & quia per gratiã Dei confessionis antidotum consecutus es, pœnitentiæ quoque potionem, licet aliquantulùm amarã, sumere non graveris: quoniam sine illa confessionem nemini prodesse posse, diuina sanxit auctoritas. Meum autẽ erit, salutarem hanc pœnitentiæ potionem ita tibi temperare, vt per eam mortis ęternæ periculũ euadas: sempiternæ quoq; vitę participio non frauderis. Nutante illo, soloque pœnitentiæ nomine audito responsum non dante, quid, inquit Episcopus, frater carissime, quid tibi videtur? Poterisne aliquantulũ pœnitentię sacrificiũ pro tantis peccatis tuis offerre? Ille respondit. Duram ac diuturnã pœnĩam nec agere possum nec volo: sed si secundùm sponsionẽ tuam servata mediocritatis consideratione, tale aliquid mihi imposueris, quod vires possibilitatis meæ non excedat: conabor aggredi quod hortaris. Et Episcopus. Considera ergo jam nunc mecũ, metiamurque vires tuas: vt ea tantùm tibi injungamus, quę te perficere posse putaueris. Quid ergo? Salténe facilia tibi sunt aliquanta jejunia, eleemosynarumue larga erogatio nũquid te grauare poterit? At ille. Nihil horũ facere queo. Neque enĩ vel vsque ad horam tertiã jejunare valeo: reique familiaris quotidiana & inconsiderata effusio citiùs domũ meam ad vltimam egestatẽ perduceret. Episcopus ait. Si te nihil horum facere posse putas: saltẽ vel in hoc consentias nobis, vt aut sepulchrum Dñi peregrinus pro peccatis tuis visites: aut certè Romæ limina Apostolorũ, siue corpus sancti Iacobi in Galecia adeas: quatenus ipsorum interuentu peccatorum tuorũ indulgentiam percipere merearis. Mox miles ille fortis quidem corpore, sed nimiùm pusillus ac debilis corde, conceptam indignationẽ cohibere nõ valens, substomachando respondit. Vt quid sine causa vana loquimini? Si enĩ vnius diei itinere à terra mea recessero, continuò rapinis, incendijs, direptionibus, dilapidationibusq; patebunt omnia mea: & ego rediens, inueniensque nihil, opprobrium ero ꝓpinquorũ & amicorum, subsannatio & derisio inimicorum. Absit à me, vt tam graue dispendium honoris mei simul & patrimonij mei incurrã. Quid faceret quantumcũque peritus medicus: ægro inter manus ipsius miserabiliter tabescente atq; deficiente, omnéque medicinam prorsus respuente? Quid inquam faceret illi, qui, non dico secantem aut vrentẽ, sed fouentem & vngentẽ abhorrebat? Hic jam necesse erat, vt pia discretio, sanctaque compassio partes suas exerceret: ne fortè ouiculam moribundam & languidã, pro qua Christus mortu⁹ est, inueteratus ille draco deuoraret: qui absorbet fluuiũ impœnitentium, & non miratur: sed habet fiduciam, quòd & ipse Iordanis pœnitentiũ influat in os ejus. Igitur Episcopo, quidnam sibi in tali articulo faciendũ dicendumve foret, ancipiti mẽtis trutina pensante: diuina subitò gratia illustratus, hilari vultu dixit ad eum. Eia fortissime miles, poterisne saltem vna nocte pro peccatis tuis silentiũ tenere? At ille licet esset pronus ad desperationem, neq; sicut dicit Scriptura, laborare, vique facere perditioni suę nullatenus acquiesceret: audito tamen hoc verbo, quasi de gravi somno evigilans, ait. Si ꝓpter vnius noctis silentium omnia peccata mea mihi condonantur, faciam quod consulis. Episcopus verò de Dñi pietate fiduciam plena fide concipiens, metuensque, ne fortè recidivũ passus, omnibus se rursus sceleribus involveret, respondit. Factãtũmodo quod judico, & sub qualicumque forma pœnitentiæ vel obedientiæ humiliare coram Deo ejusq; Vicario, firmũ habens ꝓpositum, criminaliter de cætero non peccandi: & ego ꝓ anima tua in die tremendi examinis

Pœnitens respuit durã ac diuturnã pœnitentiã.

Respuit ieiũnia & eleemosynas.

Respuit peregrinationes ad loca sancta.

Iob 40.

Acceptat silentiũ vnius noctis.

iusti Iudicis Dei respondebo. Fit itaque consensus verè mirabilis, statuitur pactum penè sine exemplo, initur cambitio cõmercij à seculis inauditi, vt ꝓpter vnius noctis silentiũ multorum annorum crimina, flagitiaq; grauissima & innumera relaxarentur: & tamen tanta est virtus obedientię, tantaq; sublimitas charitatis: vt quod pia mens fratris animã salvare cupientis de Dei sui larga benignitate præsumebat, irritum fieri nullo modo potuerit. Declinante interim ad occasum sidere lucis, noctisque tenebris incumbentibus, ducit ad Ecclesiã pœnitentem suum verus pastor, verè dign⁹ nomine & honore Pontificis: atque ante ipsius Ecclesię fores novus de inueterato diaboli milite Christi tyrunculus, de fide, de patientia, de perseuerantia, de multimoda dæmonũ calliditate, diligentiùs instruitur: & quia nisi quis legitimè certauerit, non coronabitur. Super omnia verò cõmonetur, sæpiusq; ei ab Episcopo inculcatur & præcipitur: vt quidquid audiat, quidquid videat, quoscumque terrores, quantascũque horripilationes sentiat, ne vllum omnino verbũ loquatur: quovsque facto mane ipse Episcopus cum cruce Dñica veniat, suaque benedictione faminis officium restituat. Dehinc rudis agonotheta qualiter in spirituali palæstra se exercere debeat sufficienter instructus, lætantibus Angelis, frementibus dæmonibus, in Ecclesiã introducitur, factaque oratione ante altare sistitur, rursumq; ab Episcopo de perseuerantiæ constantia admonetur: sicque recedentibus cunctis, januarũ quoque repagulis firmissimè clausis, in manu Dei relinquitur. Circũseptus ergo timore & horrore nocturno didicit jam mitescere, superbię fastum deponere, crudelitatis belluinę rabiem in mansuetudinẽ commutare: Dei misericordiam, quam ante tumidus despexerat, trementibus labijs inuocare: & vt se diuina pietas in hoc periculosi certaminis agone non desereret, suppliciter orare. Vidit hæc peccator ille, qui ab initio peccat, & iratus est: dentib⁹ suis frenduit & distabuit, de antiqua possessione sua noua pietatis arte se expelli vehementissimè indoluit: totamq; malignorum spirituũ cateruam ad calliditatis & deceptionis laqueos tendendos inuocauit. Primo igitur conticinij tempore, dum pœnitens ille pauido corde pericula omnia metuens, sonum aure captaret, audiuit repente quasi Ecclesiæ fores reserari: viditque phantasticos institores, re autem vera dęmones in specie quorũdam negotiatorũ, gratia pretiosarum vestium coëmendarum sibi familiariũ ad se intrare: qui singuli velut pannos diuersi coloris multęq; subtilitatis ac magni pretij portantes, eos coram ipso deposuere: sicque quasi compatiendo ei locuti sunt. Vt quid, domine, sequimini hypocritam illum, qui vos seducere conatur, qui etiam ad hanc vos ineptiam perduxit, vt in medijs tenebris & horrore nocturno inter sepulchra mortuorũ, velut amens ac sensu alienatus, sedeatis? Aut nũquid non poteritis maturiori post hoc æuo, cõpetentiorique modo, pro peccatis vestris pœnitentiam agere: tantùm vt nũc non efficiamini opprobriũ & derisio inimicis vestris? Omnes enim ꝓpinqui & amici vestri audientes vos subitò amentem effectũ, lamentantur & plangunt: inimici autẽ vestri exultatione magna tripudiant, possessionesque vestras auidissima cupiditate rapere festinant. Quapropter & nos audientes calamitatem vestrã, venimus ad vos, pannorum quos attulimus, si eos cõparare volueritis, pretiũ, prolongato quantum placuerit termino, præstolaturi: & si fortè hortatu nostro ab amentia resipere, honoremque pristinũ recipere dignaremini. Cumque vidissent callidissimi & malignissimi spiritus, quòd verbis eorum

Monetur pœnitens de diaboli artibus.

2. Tim. 2.

Apparent dæmones primò ad instar mercatorum.

nullo-

nullo modo moueretur, nullumque ab eo possent elicere responsum, confusi recesserunt, alterius tentationis prestigia post modicum machinaturi. Circa medium verò noctis, dum miles memoratus, de ijs quæ viderat, attentiùs cogitaret: audiuit de longè velut strepitum equitum cum tumultu properantium, atque ad Ecclesiam in qua sedebat, festinantium. Cumque foribus ipsius Ecclesiæ appropinquassent, citis saltibus de equis suis desilientes, luctuosis vocibus clamare cœperunt, dicentes. Numquid hic est carissimus socius & consanguineus noster? Erant autem dæmones in specie quorumdam propinquorum ipsius, quos peculiari familiaritate dilexerat: quosque flagitiorum & scelerum socios frequentiùs habuerat. Effractis itaque, vt sibi videbatur, potiùs quàm reseratis janùis, ingressi sunt ad eum: & nunc dolentis, nunc indignantis vocibus vsi, proprio eum nomine compellabant dicentes. Heu heu amicorum propinquorumque dulcissime, quæ te necessitas ad hanc lugendam fatuitatem perduxit: & quis tibi hanc voluntariam, insanamque calamitatem persuadere potuit? Quis crederet virum prudentem & industrium, in agendis rebus strenuũ, & militaris disciplinæ gnarum, in bellicis conflictibus experientissimum, ad tantam subitò amentiam prolabi potuisse: vt propinquorum & amicorum immemor, ipsius quoque honoris sui negligens, seipsum extremæ infelicitati & miseriæ subdere: cuncta verò bona sua rapinis & incendijs exponere non cunctetur? Scias namque omnes inimicos tuos, quorum superbiam & audaciam in robore fortitudinis tuæ virili constantia retundere solebas, audito quòd aduersa fortuna dejectus atque humiliatus sis, lætari & exultare, sicut exultant victores capta preda: dispositisq; agminibus tyrannica crudelitate omnia quæ tui juris sunt rapere, sueque ditioni mancipare velle. Hac ergo malitia eorum permoti, venimus hortari te, amice carissime, quatenus abjecta dementia qua inuolveris, socijsque & commilitonibus tuis quantocyus ascitis, aduersarijs in manu valida occurras: ne si, quod absit, amicos honorem tuum zelantes spreueris, & exire distuleris: postquam fertiles fundi tui, cunctaque tibi attinentia rapinis & incendijs consumpta fuerint, serò nimis hujus te fatuitatis pudere simul & tædere incipiat. Quæ enim major dementia esse poterit, quàm credere, propter vnius noctis silentium, peccata tibi dimitti: quod Pseudo-episcopus ille de corde suo confinxit, non ad aliquam vtilitatem tuam, sed vt strenuitati tuæ qualitercumque satisfaciens, placentia tibi loqui videretur? In his omnibus subtilissimæ deceptionis concinnationibus pœnitens ille diuina gratia illustratus, immobilis perseuerabat, nec vllum omnino garrientibus dedit responsum: sed inanes, ac sine effectu malitiæ suæ, seque ipsos præ ira & furore discerpentes abire permisit. Videntes itaque impietatis ministri, fabricatores mendacij, se in cunctis astutiarum suarum argumentis esse frustratos, maximumque peccatorem, de cujus quasi certa perditione sibi applaudebant, mediante virtute obedientiæ in puncto, vt ita dicam, temporis ad vitam reuocari, liuore inuidiæ nimiùm exasperati, crudelitate jam & tormentis rem agere decernunt, quatenus si fieri posset, qui blanditijs non cesserat, saltem terroribus & cruciatibus actus, aliquod qualecumque verbulum depromeret, sicque pretiosum salutis vnguentum, quod in mortariolo obedientiæ pistillo patientiæ contundebatur,

Apparent rursus dæmones in forma equitum & sociorum.

Quanta dæmonis inuidia de salute hominum.

per impatientiæ vitium effunderetur. Igitur cursu noctis magna jam ex parte transacto, gallicinij tempus imminebat: cùm ecce maligni spiritus, non jam in peregrina, sicut antea, sed in propria specie pœnitenti illi apparuere; deformes & tetri corporibus, truces vultibus, minaces oculis, dirumque malitiæ virus sæuiendo spirantes: qui etiam vndique eum vallantes, terribilibus vocibus increpabant dicentes. O miles damnate, criminum fæx, scelerum sentina, flagitiorum Charybdis, quæ est ista vana spes tua, qua seduceris? Numquid aliud de cętero esse poteris, quàm vnus ex nobis: qui horrendis criminibus & sceleribus ipsos etiam dæmones vicisti? O quàm stulta, quàm vana, quàm fatua est hæc cogitatio tua: vt pro vnius noctis silētio consortiū nostrū euadere, magistriq; nostri jugum de collo tuo excutere te posse præsumas: cujus jam charactere ad militandū regno mortis signatus es! Ne ergo contēptus nostri pœnas cōdignas soluas, neq; sentias iratos, quos placatos habere poteris, si volueris, exi celeriùs hinc: atq; fauore nostro florētis juuentutis tuæ vigorē in cunctis oblectationibus dulcis mundi lętificato: de aduersarijs quoq; tuis adjutorio nostro deuictis & confusione opertis gloriosissimū triumphū reporta. Hæc quidē illi: cęterùm fortis athleta Dei, qui paulò antè adeò pusillanimis ad patientiam fuerat, merito fidei & obedientiæ fundatus jam supra firmissimā petrā, id est Christū, sicut fallēdo blandientes, sic terrendo increpātes despiciens, propositūque silentiū viriliter seruās, in tantā dęmones insaniā prouocauit, vt versi in furorē irruerent irreuerenter in eū: plagisq; acerrimis lacerātes, licet liuore vulnerū sauciū, illęsæ tamen conscientiæ testimonio gloriantem reliquerunt. Superato itaq; timore nocturno primæ tentationis, à sagitta quoque volāte in die, id est prosperitate secūdæ victoriæ scuto diuinæ gratię protectus, tertia nihilominus vice à negotio perābulante in tenebris diabolicæ sęuitiæ thorace patientiæ cōmunitus, quid illi restabat, nisi dęmoniū meridianum: quod tantò acriùs insurgit in splendore bonorū operum, quantò per extollentiā cordis, jactantiáque virtutū, faciliùs se posse supplantare præsumit? Iam rutilantes aurora radios spargebat, & homo peccator, sed pœnitens, tot triūphis subactę diabolicæ nequitiæ clarus exultabat in gratia Dei, penitusque in alterū virū mutatus, cum magno desiderio suscipiendæ legitimæ pœnitentię pręstolabatur aduentū Episcopi, qui se orto diluculo vēturū esse promiserat. Verè *hæc est mutatio dexteræ excelsi*, verè *beatus homo, quem tu erudieris, Dn̄e, & de lege tua docueris eum: vt mitiges ei à diebus malis, quando fodietur peccatori fouea* æternę perditionis: & baratrū nūquam finiendę cōfusionis. *Quis accusabit aduersus electos* tuos, Dn̄e: te Domine aperiente, quis est qui claudat: te Dn̄e quatriduanū Lazarū lethaliter fœtentem horrore vitiorum, & insuper malæ inueteratæque consuetudinis lapide pressum, in virtute vocis tuæ foras euocante: quis est qui dicere audeat, cur ita facis? Tibi, Domine, super peccatorum, qui tamquam jumenta computruerunt in stercore suo, justificatione, laus, honor, potestas, & imperiū in sæcula sæculorum. Liuidissimus autem ille Leuiathan serpentis antiqui oculus, qui de sublimi merito superbiæ cecidit, & tamen omne sublime per desiderium gloriæ videt, ideoque omni ad sublimitatem, quā ipse perdidit, ascendēti inuidet, considerans pœnitentem illum de victoria sua in gratia Dei exultantem: longè alia via, multoque periculosiore quàm antea, insatiabilis homicida tentare aggreditur. Sciens namque in proximo venturum esse Episcopum, conuoca-

Tertiò dæmones apparent in propria forma.

Multis plagis pœnitentem afficiūt.

Psalm. 76. & 93.

Rom. 8.
Ioann. 11.

Iob 41.

tis tartareis ministris suis, fraudulentissimam commentatur scenam; ipseque lupus rapax punienda temeritate pastoris habitum induit: crudelissimus tyrannus infausto prodigio Pontificis personam assumit: tenebrarúque ministros falsa luce perfusos, velut ministros justitiæ subornat. Procedit subitò ridiculum plasma, progreditur falsus & fallere moliens Antistes splendidissima stola decoratus, facie lætus, habitu incessuque quasi reuerendus, vt nihil minùs quàm diabolus putaretur: subsequuntur satellites falsitatis, vestibus & ipsi candidis fallaciter adornati, tamquam Sacerdotes & Leuitæ, cæterique inferiorum graduum Clerici: portantes singuli velut vtensilia Ecclesiæ, alij vasa sacra altaris, alij indumenta sancti sacrificij, quidam verò velut libros diuini officij impuris manibus ferentes. Sic ergo versipellis & tortuosus dracho transfiguratus in Angelum lucis, cum comitatu impietatis pietatẽ simulante accedens ad hominem peccatorem, sed gratia Dei ad pœnitentiã roboratũ, sereno ore lethale deceptionis virus euomuit, dicens ad eum. O serue Dei, magna est patientia tua, inuicta est fides tua: quia & propositam tibi obedientiam illæsam seruasti: & seductores spiritus in omni malignitate atque fallacia sua ad nihilum redegisti. Noueris enim, nequissima eorum molimina nos nequaquam latere: quibus tota hac nocte multiplici fraude patientiam tuam frangere, fidem cassare, obedientiam pessumdare conati sunt: cùm tamen protegente te Domino, effectu malitiæ suę priuati sint. Adjungunt se pestilenti huic adulatori cęteri nequam spiritus, qui in specie Presbyterorum & Diaconorum, aliorumque Clericorum astabant; miris laudibus victoriam ejus efferentes: & alij quidem, quòd speciem sibi oblatam nec saltem respicere, nedum tangere dignatus sit: alij verò, quòd propinquos & amicos, possessiones, & omnia quæ mundi sunt, timori Dei postposuerit, magnificabant; omnes autem in commune, quòd atrocissima verbera patientissimè tulerit, prædicabant, eumque Martyrum collegam fore asseuerabant. Deinde summus ille, non Pontifex, sed doli artifex: eia, inquit, frater, bonum certamen certasti, cursum consummasti, obedientiam sicut bonus athleta seruasti: nunc superest, vt quia aurora illuxit, accepta licentia loquaris: & qualiter de illis erroneis spiritibus triumphaueris, nobis hoc à te audire cupientibus per ordinem pandas. Interim gratiæ Dei alúnus cujus oculos & aures talibus phantasijs ludificabat Satanas, grauiter in cogitationibus suis turbabatur: quoniam ijdem seductorij spiritus, qui foris visibili specie ei illudebant, intus inuisibiliter ad credendũ fallacijs suis vipereis suggestionibus ipsum illiciebant. Sed quem misericordissima Dei pietas seruare decreuerat, quomodo malignissimi insidiatores nocere poterant? Ideo namque antiquus hostis mille modis miseros mortales tentare non cessat: quia quis sit electus, non nisi per dejectionem & confusionẽ suam intelligit. Cùm ergo, sicut diximus, multùm turbatus, vtrum loqui deberet, necne, dubius & anxius animo volueret: secretissima subitò Dei gratia inspirante recordatus est, dixisse Episcopum, cum cruce Dominica se esse venturum. Curiosiùs verò perlustrans oculis cuncta illa, quæ quasi sacra insignia scelestis manibus indignissimi bajuli ferebant, signum salutare inter ea non esse sagaciter deprehendit: quia licet cætera omnia fallendo & mẽtiendo simulare possit Satanas, signum tamen admirabile, per quod deuictus, & ad nihilum redactus est, effigiare penitus non valet. Territus ergo vehementer, jamque erumpere vocem intra fauces ca-

Dæmon specie Episcopi apparet cũ suis.

Laudes dæmonum fallaces.

Nõ possunt dæmones crucis signũ effigiare.

ſtigans, intellexit, omnem illam candidatorum turbam, miniſtros eſſe tenebrarum: atque ad deceptionem ſui falſæ illius religionis finxiſſe apparatum. Vbi verò ille quondam Lucifer, nunc autem noctifer, cæterique apoſtatici ſpiritus, viderunt cuncta fallaciarũ ſuarum argumenta caſſari, ſeque ab homine peccatore, ſed pœnitente, in omnibus verſutijs ſuis velut pannum menſtruatæ deſpici & projici: tamquam ſi ipſius ſummæ diuinitatis in vaſe fragili virtutē operantis pręſentia percellerentur, territi, ſicut fumus euanuerunt: nec vltra auſi ſunt nequiſſimis dolis vellicare eum, quem ſub vmbra alarum gratiæ Dei protectum, viderunt inſidiarũ ſuarum laqueis teneri non poſſe. Hoſtibus igitur totius boni cum principe ſuo deuictis, atque confuſis, ſecundùm pollicitationē ſuam cum cruce Dominica aduenit Epiſcopus: ſacri Cleri non fictitia, ſed vera & germana religione inſigniti, vallatus frequētia. Cumque facta oratione recluſum ſuum ſalutaſſet, & vt loqueretur, in nomine Domini imperaſſet, ille nocturna adhuc pericula metuens, vix vt in verba linguam laxaret, ſuaderi poterat: quippe qui multimodas dæmonũ inſidias expertus, Academicorum more de omnibus dubitandum putaret, ſeque inter verum & falſum diſcernere poſſe diffideret. Tandem viſo ſigno ſanctæ crucis, quod ſolum dæmones contremiſcere & fugere non ignorabat, inclinato reuerenter capite adorauit: requiſituſque ab Epiſcopo, vtrũnam breuē quidem, ſed ſalutarem pœnitentiam ſibi injunctam ſeruaſſet: vel ſi aliquid amplius ſatisfactionis ſuperaddere poſſet, reſpondit. Ego reuerende pater, vt obedientiam ſeruarem, immenſos agones, & periculoſa valde certamina breuis temporis ſpatio deſudata percucurri: ideoque gratias ago Saluatori noſtro Deo, qui mihi miſero licet & indigno, quàm pertinax hucvſque ſalutis meæ inimicus extiterim, vel quàm crudelis tyranni pernicioſo ſatellitio meipſum vecors manciparim, in hac nocte demonſtrare dignatus eſt. Ad hæc verba cunctis qui aderant attonitis, & rem geſtam ſcire deſiderantibus, præcipiente Epiſcopo, vt quid vidiſſet, vel audiſſet, abſque cunctatione ediceret, tragœdiã diabolicæ verſutiæ mirantibus vniuerſis recitauit: & inſuper tyrannicæ crudelitatis indices plagas, quarum liuore dorſum cæteraque mēbra ejus intumuerant, oſtendit. Cumque gratias in commune Domino Ieſu Chriſto ſuper inenarrabili dono pietatis ejus referrent: Epiſcopus grata hilaritate ſubridens dixit ad eum. Quid ergo, frater, tibi videtur? Numquid ſola hac pœnitentia contętus vis eſſe; an adhuc legitimam pœnitentiam ſecundùm Eccleſiaſticas ſanctiones conſentis ſubire? Ille verò priſtinæ infirmitatis ſuæ penitus oblitus, & ad tolerantiam grauiſſimorum quorumlibet laborum per S. Spiritus gratiam roboratus, reſpondit. Domine pater, quidquid juſſerit paternitas tua libens & deuotus implebo: tantùm vt malignorũ ſpirituũ conſortium effugere valeam: quorum quàm ſit deteſtanda & amara ſocietas, ſicut horrendum eſt experiri, vtinam ſic miſeri mortales præſcire & præcauere valerent. Quapropter ſolemnes carinas, extenſa jejunia, votiuas peregrinationes, & ſiqua ſunt alia, quæ legitimæ pœnitentiæ congruunt, ſubire paratus ſum: quoniam abſque amaritudine pœnitentiæ peccatores ad vitã redire non poſſe, per gratiã Dei certus effectus ſum. Sed quis dignè effari queat, quanto Epiſcopus geſtierit gaudio: quantas vniuerſi qui aderant, omneſque cognati & amici ejus ſanum ſapientes, Deo gratias reddiderint, cùm ab ore peccatoris ante vnius noctis ſpatium ſuperbiſſimi & obſtinatiſſimi, omnemque prorſus pœnitentiam reſpuentis, tam ſancta, tam

Victi dæmones diſcedũt.

Signum crucis dæmones metuunt & fugiunt.

Quàm deteſtanda ſit dæmonum ſocietas.

humilia, tamque deuota verba resonarent. Super omnes verò admirabilis & bonorum memoria digna conjunx ipsius speciali tripudians gaudio, benedicebat Dominum: quoniam virum suũ, cui carnali copula jungebatur, ad spirituales & castissimas agni immaculati nuptias, labore atque industria sua per sanctæ orationis ac piæ exhortationis assiduitatem attraxerat. Ecce quàm dulces, quàm suaues, quamque salubres pietatis fructus sanctæ discretionis virtus protulit: & è regione quàm amaros, quàm perniciosos, quáque mortiferos perditionis fructus miseræ indiscretionis vitium fecit: quando suprà memoratus Sacerdos, qui ad sanandum ægrotũ susceperat, virtutem discretionis ignorans, & quàm benignum compatientéque infirmæ conscientiæ se exhibere debuisset, non intelligens, sibi quidem mortẽ temporalem asciuit; illi verò, quem ad vitam reuocare debuerat, æternæ mortis pondus duplicauit. Hic verò beatus Episcopus, quoniã virtute discretionis magnificè pollebat, cùm omnia pietatis argumenta illi defecisse viderentur, per sagacitatem piæ discretionis aliquid inuenit, vnde superbum salubriter prosterneret; & humiliatum ad vitã resurgere faceret. *Fructus discretionis & indiscretionis quàm diuersi.*

Caput XIII.

Quantum periculum sit, quacumque hora confiteri volentem differre.

OMne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum, esse, & à Patre luminum, descendere, Iacobus testatur Apostolus: stultã videlicet Philosophiam illorum redarguens, qui lumen boni operis, viuacitatem intellectus, libero assignantes arbitrio, suam conantur statuere justitiam, ideoque justitiæ Dei non sunt subjecti. Quis enim pensare sufficiat, quantis casibus, quantisue calamitatibus, non solùm humanæ carnis, sed etiã humanę mentis infirmitas pateat, si vel ad momentum à gratia deseratur: quandoquidẽ nec quid oremus, secundùm quod oportet, nesciamus, si non spiritus infirmitatẽ nõstrã adjuuet? Vnde, quæso, patienter feras, lector, si adhuc de Sacramẽto Confessionis pernecessarium, vt reor, exemplum breuiter perstrinxero: in quo euidentissimè clarebit, quàm lamentabili ruinæ cęcitas humanę mentis, quæ per liberũ arbitrium corrupta est, obnoxia sit: & rursum, quàm potens, quàm efficax sit gratia ad saluandum quod perierat: quæ vtique ab ipsa etiã ruina seruare poterat, si non secundum egregiam Ambrosij sententiam necessarium fuisset Adæ peccatum, quod Christi morte deletum est: vt proinde nobilis ad imaginem Dei creata natura, quid per se, vel quid per gratiam sit agnoscens, miserationum Domini in æternum non obliuiscatur. In vno ex Monasterijs Ordinis Præmonstratensis, quidam de fratribus aliquando infirmarij officium sortitus est: qui secundùm ea quæ in facie sunt, competentis religionis, & honestæ conuersationis esse videbatur. Sed heu! *pondus & pondus*, quod *vtrumque est abominabile coram Deo*, deprehensus est appendere in statera dolosa: quoniam foris per hypocrisin sobrium, parsimoniæque amatorẽ se esse simulabat: intus verò in secreto suo gulæ & voracitati laxans habenas, obsonium, quod fortè lautius infirmis præparasset, cibosque delicatiores fidei ejus ob necessitatem infirmorum creditos, non veritus judiciũ Dei, sceleratissimè insumebat. Contigit verò, vt cùm huic nequissimo vitio punienda temeritate aliquamdiu subjacuisset: nescio quo judicio compunctus ad horam, confiteri deliberaret. Itaque in sacra Vigilia Pentecostes circa horam nonã, cùm jam Abbas ejusdem loci ad celebrandum officiũ ipsius diei sacris vestibus ornandus esset, accedens ad eum, signum Confessionis,

Iac. 1. *Necessitas gratia.* *Rom. 8.* *Prouer. 20.*

ſicut moris eſt confiteri volentibus, fecit. Abbas autem putans eum de quotidianis negligentijs aliquid habere dicere, renuit: ſignificans, vt cõpetentiorem potiùs horã ad confitendum quæreret: ſe ad celebranda ſacroſancta myſteria incontinenti eſſe proceſſurũ. Repulſus ergo abijt triſtis, eo quod ſcelus omni confuſione & ignominia plenum dicturus, effectum Confeſſionis habere non meruiſſet: timebatque, ne fortè igniculus ille timoris Dei, qui ad præſens in eo accenſus fuerat, hac dilatione tepeſceret: nec ſe poſt modicum talem inueniret, vt confuſionem quæ gloriam adducit ſufferre valeret: ſed magis confuſionem quæ peccatũ operatur incideret. Tali ergo mœrore affectum, atque ad deſperationem procliuem fratrem illum hoſtes humani generis maligni ſpiritus conſiderantes, velut latrones ſuper pupillũ irruêre: miſeram animam, quæ ſe præter rationem, contra ordinem, contra omnem juris & honeſtatis pulchritudinem indecenti carnis ſuæ voluptate fœdauerat, felle obdurationis, abſynthioque deſperationis potantes, & inſuper in ſuimetipſius jugulũ hominem jam mente captum violentiſſima ſuaſione impellentes. Denique ab hora qua repulſam paſſus eſt vſque ad veſperã, factione dæmonum varijs & pernicioſis cogitationibus fluctuans, factus eſt inſipiens, & elongatus à ſapientia Dei, quæ dicit, *Ego ſapientia habito in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus:* Iudam proditorem, qui cęlo terræque peroſus inter vtrumque perijt, infeliciſſima dementia ſtatuit imitari. Iam ſacratiſſimæ ſolemnitatis veſpertina ſynaxis à fratribus agebatur: & ille quaſi pro infirmantium ſolatio remoraretur, ſtationem ſuam deſerens cætui fratrum ſe ſubtraxit: non intelligens miſer, tantò ſe malignorũ ſpirituũ inſidijs faciliùs decipi poſſe: quantò ſe à congregatione juſtorũ Deum laudantiũ magis elongare præſumebat. Quid plura? Victus tandem tædio & deſperatione, ipſius quoque vitæ ſuæ odium incurrens, inijt ſtultus pactũ cum morte, & fœdus cum inferno pepigit: atque in ipſa ſancta nocte Pentecoſtes cultrum gutturi, cujus voluptati dedecoroſo lenocinio ſatisfecerat, immergens, eundem in ſceleratiſſima interfectione ſui incentorem habuit, cujus inſtinctu cyclopeam voracitatem ſectari non timuit. Tum verò apoſtatæ ſpiritus nequiſſimo tripudiantes gaudio, quo ſpecialiùs & profuſiùs exultare ſolent, ſi quando aliquem de numero Religioſorũ ſupplantare potuerint, ignorantesque præſumptioné ſuam diuina cenſura celeriùs eſſe reprimendam: tamquã jam plena victoria potiti, conſilium iniere, quatenus ſic ſeminecem de medio tollentes abſentarent, ne fortè antequam penitus expiraret, inuentus à fratribus, quacumque pietatis arte ad confeſſionis & pœnitentiæ ſubſidium reuocaretur, ſicque prædam nefariam tartarei principes amitterent. Cæterùm, cùm neque in veſperis, neque in ſacris vigilijs frater ille in ordine ſuo in choro appareret, recordatus Abbas ſigni Confeſſionis quod fecerat, & repulſæ quã ſuſtinuerat, totus intremuit: & quaſi jam præſagiente ſibi ſpiritu ſuo, ne fortè fieret, quod factum eſſe neſciebat, grauiſſima cordis contuſione cœpit vereri. Velociter ergo quibuſdam fratribus aſcitis ad inquirendũ eum pauidus & anxius mittit: ſibi à juſto Iudice Deo imputandũ fore reputans, quidquid aduerſi pertuliſſet is, quem confiteri volenté, licet euidenti neceſſitate, minùs tamen diſcretè repellere pręſumpſiſſet. Quęſitus itaque in infirmitorio cęteriſque locis, in quibus inueniri poſſe ſperabatur, minimè repertus eſt: ſed tandem curioſiùs ijs qui miſſi fuerant, etiam obſtruſos quoſlibet angulos perſcrutantibus, in neceſſarijs

Eccli. 4.

Dilata confeſſione frater in deſperatione labitur.

Prouer. 8.

Cultro guttur ſibi perfodit.

Alio defertur à dæmonibus.

infirmorum culter horrendi sceleris minister cruore infectus, pauimentum quoque multo sanguine rubens, tristem euentum recenter admissi homicidij indubijs declarauere indicijs. Quo viso expauere & expalluere fratres ad inquirendum destinati: atque illius qui ab initio homicida est, crudelem malitiam aduersus fratrem pusillanimé præualuisse, ingemuerunt. Sed cùm quidnã de cadauere, vt putabant, extincto factum fuisset, abdita & obscura quæque loca perlustrando diligentiùs explorarent, nec vllum omnino vestigium viuentis vel defuncti reperire valerent, majori stupore perculsi sunt: celeriusque regressi, lamentabile fraterni exitij euentum Abbati & fratribus pandere maturarunt. Oritur mox mœror & luctus omnium, vox vna fratris ruinam pio compassionis affectu plangentiũ: sed is præ cęteris impatientiùs luget, qui pastoris nomen & officium tenens, miserabili ouiculæ perditionis occasionem dedisse notabatur. Illuxit interea festiua deuotione colendus dies Pentecostes, & fratres ob tanti diei reuerentiam Missarum solemnia deuotissimè celebrantes, omnipotentis Dei clementiam suppliciter postulabant, quatenus solita pietate quidnam de fratre illo factũ fuisset, ipsis manifestare dignaretur. Verùm diuinæ clementiæ bonitas, quæ incomparabiliter & merita supplicum excedit & vota, minimè contenta id solùm concedere, quod petebatur: largiori dono gratiæ suæ demonstrare voluit, quàm dignanter ruinæ peccatoris illius manum misericordiæ suæ supposuit: ne is qui pro culpa sua castigari meruerat, diabolicæ malitiæ pręsumptione collideretur. Non enim passa est irrefragabilis cęsura misericordis ęquitatis Dei, judicium sine misericordia recipere illum, qui judicium metuens, sub alas misericordiæ per Confessionis & pœnitentiæ adminiculũ confugere desiderarat, licet hoc negligentia Pręlati sui consequi minimè potuisset: sed neque sacratissimum diem, quo Spiritussanctus corda primitiuę Ecclesię suę, ad illuminandas omnes gentes copiosè illustrauit, aduersę partis mortifera victoria fœdari sustinuit. Ecce namque dum sacra mysteria celebrarentur, quidam de fratribus seorsum stans sub turre quæ campanas sustentabat, sursum fortè respexit, viditque hominem illum sui ipsius infelicitate verè miserũ, sed planè magnifica Dei gratia beatum, super murum quemdam pręruptum pronũ jacere: ita vt à renibus & deorsum de muro pendens, incontinenti casurus esse videretur. Attonitus is qui viderat, ciet cęteros, curiosiusque considerantes ipsum esse deprehendunt, quẽ fraudibus inimici circumuentum corpore & anima perijsse reputabant. Rati verò cadauer extinctum se solúmodo reperturos, allatis scalis ascenderũt: sed miseratione illius qui neminem prędestinatorũ suorum perire patitur, spirantem adhuc hominem inuenerunt. Quod postquã clamore mixto gaudio ab ijs qui ascenderant cęteris innotuit, exultantibus omnibus, pręcipuè tamen Abbate, qui se flens & ejulans mortis illius esse reum clamitabat: gloria tibi Christe Deus, gloria tibi Spiritussancte Deus, à cunctis ingeminatur. Dehinc pręcipiente Abbate summa cum cautela diligentiaque depositus, in infirmitorium delatus est: cunctisque in gutture ipsius horrendi vulneris hiatum cernentibus, & mirantibus præ gaudio, quonãmodo sic salutis integritate mutilatus viuere posset, in lectulo collocatus est. Cumque paululùm conquieuisset, accedentes fratres aperturam hiantis enormiter gutturis manibus compressere, ne flatus vitalis contrario meatu erumperet: tentantes, si vel hoc modo qualitercumque verba edere posset. Sed misericors Deus, ei quem de tyran-

Dies Pentecostes.

Corpus vulnerati cernitur à fratre.

Viuens reperitur, & de muro deponitur.

nica hostis antiqui malitia potenter eripuerat, faminis quoque officium ad laudem gloriæ suæ, contra vim deficientis naturæ confessionis gratiá concedere dignatus est. Quod vbi pia explorantium fratrũ curiositas aduertit, contra omnem legem mortalis naturæ etiam fratrem illum sanitati restitui, mox secedentibus cunctis Abbas Confessionem incautè dilatam, verè magno munere Dei stupendo miraculo tandẽ recepit: confitenti quoque pœnitentiam congruam injunxit. Vt verò plenum & absolutum esset donum, quod Spiritussanctus, qui pietas Dei dicitur, excellentissimo solemnitatis suę die prærogare dignatus est, tantò propensiùs & deuotiùs puritatem sanctæ conuersationis postmodum æmulatus est, quantò in semetipso certiùs expertus fuerat, Leuiathan serpentis antiqui virulentis patere morsibus eos, qui schemate religionis insigniti, conscientias suas latebrosis sceleribus maculare non verentur. Sicut igitur, testante Apostolo, *quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*: ita proculdubio quęcumque magnalia Dei in sancta Ecclesia ipsius facta sunt, ad nostram eruditionem facta sunt: & propterea quicumque curam animarum gratia Dei sortiti sunt, caueant, ne quavis occasione seu necessitate confiteri volentẽ, sibi dumtaxat cõmissum, sine graui pondere discretionis differre pręsumant: ne contrarij sint Apostolo dicenti, *Spiritum nolite extinguere*: & ne fortè is qui nunc ad vitam reuocari poterat, ipsa repulsione sua in auersionem cordis vadens, post modicum ad vitam redire contemnat.

Saucius miraculosè sanatus sanctè postea vixit.

Rom. 15.

1. Thessal. 5.

Caput XIV.

De periculo discordiæ.

Matt. 5. *Ephes. 4.*

CVM Dominus in Euangelio dicat, *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio*, itemque Apostolus salubriter admoneat, dicens, *Sol non occidat super iracundiam vestram*: dolendum valde est, quosdam etiam de numero Religiosorũ negligentiùs iræ fręna laxare, & vsque ad contentionis discordiæque fecem interdum prorumpere: qui dum foris inuicti esse cupiunt, intus grauiter feriuntur, dumque foris parua & vilia defendunt, intus magna & pretiosa perdunt: quia dum rem temporalem tenére diligunt, pro ea si auferatur, plusquá expedit irascendo, verè dilectionis incomparabilem thesaurum amittunt. Vt ergo quisquis religiosam vitam sectatur, templũ Dei se esse meminerit, dominumque majestatis habitantem in se iracundiæ seu discordiæ passione offendere pertimescat: qualiter Sacerdos quidam Religiosus, dum pacem, quam cœli Rege in terris nato cœli ciues terrigenis annuntiauerunt, in proximo suo violare non timuit, admirandam quamdam gratiam specialiter à Domino sibi collatam perdidit, ad cautelam torpentiũ describere non pigritabor. Hic ergo laudabilis vitæ Presbyter ignauiæ nequaquá marcens otio, solicitè satagebat, quatenus conuersationis suæ qualitas ab excellentia gradus sui non discreparet: tumque pręcipuè in oblatione hostiæ salutaris, in qua Filius immolatur Patri, vt tollat peccata mundi, per sacrificium cordis contriti & spiritus humiliati semetipsum in pręsentia summæ diuinitatis mactare curauit. Habebat verò parochianũ quemdam, qui licet sæcularis vitæ negotijs implicatus esset: fidei tamen integritate deuotionisque sinceritate pastoris sui meritis fortassis impar non erat. Ejus namque doctrina & exemplo religiosè institutus, Ecclesiæ limina sine cessatione terebat: Missarum celebrationi sedulus obseruator intererat: sanctarumque precum instantia cœlos pulsans, in simplicitate cordis sui tempore

Luc. 2.

In altari Christus pro peccatis mũdi immolatur.

diuini sacrificij cum Domino loquebatur. Volens autem Dominus vtrorũque meritum ad laudem & gloriam nominis sui manifestare, laici illius tam spirituales quam corporales aperuit oculos: cœpitque infra sacri mysterij actionem Dominum nostrum Iesum Christum beatis oculis videre super altare stantem juxta calicem sanctum, qui amborum conscientias mira suauitate præsentiæ suæ misericorditer perungebat. Consecratione verò diuinorum sacramentorum rite peracta, cùm pacis osculum in populum esset diffundendum, & Sacerdos juxta morem quorumdam sacram hostiam primitus oscularetur: in ipsa hora pius Dominus accedens, eidem ministro suo pacis osculum dignantissimè porrigebat. O quanta est benignitas Redemptoris nostri: ô quantum de Deo suo quorumdam pia & deuota simplicitas meretur: vt ineffabilem illam æternæ visionis Dei dulcedinem, quæ generaliter omnibus electis in finem seruatur, ipsi quodammodo in hac mortali vita prælibare videantur! Is ergo qui ad tam diuinæ contemplationis reuerendum arcanum admissus fuerat, juxta Prophetam, secretũ suum sibi retinuit: & cùm frequenter speciosum forma præ filijs hominum videret, nihil tamen Presbytero indicare voluit: ne aut ipse vanitatis notaretur, si tantum Dei mysterium facilè sine magno pondere rationis propalaret: aut ille cui tanta gratia à Domino collata erat, per elationis vitium eadem se gratia priuaret. Accidit interea, vt hortum præfati Sacerdotis diuersis herbis & oleribus virentem, cultorique suo ipsa viuacitate germinis quodammodo arridentem, pauperis cujusdam porcellus furtiuis irruptionibus intrare consuesceret: & quia in domo domini sui, ob rei familiaris penuriam, vnde ventriculum suum replere posset, non inueniebat, aliunde hoc mendicare compellebatur. Itaque Sacerdos ægerrimè ferens hortum suum vastari, cùm frequenter pauperem illum admonuisset, quatenus porcum suum domi teneret, ipsumque porcum teneras olerum plantas suffodientem cum injuria verberum extra septa horti sæpius expulisset, nec tamen quidquam proficeret, ad extremũ dolore stimulatus eundem porcum occidit. Verùm pauper ille animalis sui interitũ cognoscens, adminiculũ substantiolæ suæ se magna ex parte perdidisse ingemuit: volensque agere cum Presbytero, quatenus damnum sibi illatum secundùm leges restitueret: illo econtra horti sui jacturam exaggerante, quoniam pauper vbique jacet, cum detrimento causæ suæ despectus & repulsus est. Itaque Sacerdos irreconciliatus manens pauperi fratri suo, ad immolandam veræ reconciliationis hostiam temerarius accessit: sed Dominus Iesus, qui factus est nobis à Deo Patre justitia, redemptio, & reconciliatio, discordiæ peste maculato præsentiam suam exhibere dignatus non est. Ecce namque homo Dei, cujus suprà meminimus, infra sacri Canonis actionem stans, & deuotissimè orans, illum in quem desiderant Angeli prospicere, more solito se visurum sperabat: sed frustratus à spe sua vehementer turbatus est, considerans Sacerdotem gratia sibi collata prorsus nudatum, & quasi nubilo quodam diuinæ indignationis offuscatum. Quod ergo verecunda humilitate sola testante conscientia aliquamdiu celauerat, causa exigente silentio premere noluit: sed assumpto seorsum Presbytero, qualem & quantam gratiam perdidisset, secretiùs suggessit: monens & obsecrans, vt si in peccatum aliquod lapsus esset, per confessionis & pœnitentiæ remedium diluere illud quantocyus festinaret: si fortè gratiam amissam

Laicus videt sæpe Christum in altari.

Isaiæ 24.

Sacerdos irreconciliatus sacrificans, solitâ gratia priuatur.

1. Cor. 1.

Monetur Presbiter à laico gratia amisse.

larga Redemptoris nostri benignitate recipere mereretur. Consternatus animo Sacerdos, nullius quidem criminalis delicti sibi conscium se esse, sed nec in his quæ quotidianis excessibus euenire possunt, conscientiam se plus solito remordere, respondit: excepto dumtaxat, quod hortum suum pessumdari non sufferens, pauperis illius porcum occidisset: eique per satisfactionis humilitatem necdum reconciliatus fuisset. Intellexerunt ergo vtrique, pauperum susceptorem Dominum, injuriam pauperis sui tantò seueriore, quantò occultiore vindicta punisse: festinauitque Sacerdos pusillo Domini per condignam illati damni recompensationem satisfacere: sed vtrùm sublimem illam gratiam, quam perdiderat, recuperauerit, necne, non constat nobis: quoniam servus Dei, qui eandem cum illo gratiam, vel fortassis præ illo, participabat, censorio semetipsũ castigabat silentio: ne mysteria Dei passim sine certæ necessitatis articulo reuelare præsumeret. Cæterùm quoniam duritia cordis humani difficulter ad custodiam sui excitatur: adhuc etiam ipsius inimici testimonio, quàm sit periculosum discordiæ vitium comprobabimus: qui licet inuitus & coactus veritatem prodat, tamen quandoque talia verba depromere videtur, qui fidelibus commonitoria esse noscuntur. In Monasterio quodam Sanctimonialium Prępositus ejusdem loci tractabat aliquando cum sororibus, quamdam possessionem ipsius Cœnobij vendere volens: & sicut fieri solet ex studijs partiũ suam sententiam tãquam saniori consilio subnixã defendentiũ, grauis inter ipsum & sorores discordia exorta est. Verùm Pręposito dicente, sibi creditam esse dispensationem, totũque negotiũ auctoritate Prelationis suæ ad arbitriũ voluntatis suæ cogente: sorores, quæ contrario nitebantur, grauiter scandalizatæ recesserunt. Erat autem femina quędam laica in eodem Monasterio, quæ ab ĩmundo spiritu vexabatur: pro cuius liberatione quotidiana precũ instantia sorores in cõmune laborabant: & vt pestiferũ spiritum validiùs vrgere possent, Dominicis eam sacramentis frequentiùs participare faciebant. Postero itaque die Prępositus paruipendens scandalum sororũ, turbatus ipse cum grauiùs turbatis eisdem sororibus, vt pacificam hostiam ĩmolaret, ingressus est ad altare Dei: peractaque ex more diuinorum munerũ consecratione, etiam patientem illam causa percipiendæ Eucharistiæ sibi pręsentari fecit. Tum verò spiritus nequam mirum in modum recalcitrans, truculentas & horrisonas cœpit edere voces, ipsumque Prępositum amarissima inuectione redarguens, dixit. O miserrime & infelicissime hominum, quid facis? Lethale virus rancoris & discordiæ toto pectore spirans, ĩnsuper etiam grauis scandali pusillarum Domini coram oculis summæ majestatis reus, ad consecrandam, tractandam, & manducandam carnem altissimi imprudenter simul & irreuerenter irrumpis? Noueris pro certo, quia consultius fecisses, si domum Dei hodie non intrasses, quàm tantæ pręsumptionis cuaterio conscientiam tuam vstulasses. Cumque exorcismis & orationibus multis cogeretur, quatenus diuinis Sacramentis reuerentiam exhibens cederet, quoadvsque mulier quam torquebat, communicasset: per multas difficultates vix cogi poterat, vt de manibus illius qui dissensionis & contentionis vitio sordebat, Eucharistiæ gratiam eam sumere permitteret. Hinc colligimus, negligentiâ nostrâ hostibus nostris contra nos vires accrescere: & quia quantò quis ad peccandum procliuior fuerit, tantò principis tenebrarum

Deus iniuriæ pauperis vindex in Sacerdotem.

Præpositus discordiâ Religiosas scãdalizat.

Exprobratur ei ab energumeno, quòd sic ad altare accesserit.

dirissimum jugum difficiliùs euadere possit. Quanta verò diligentia discordiæ vitium fugiendum sit, quamque festinanter ad pacis concordiæque vinculum redeundũ sit, etiam magnus ille Ioannes, qui Eleemosynarius dicitur, satis ostendit: qui propter incomparabilem largitatem & compassioné, quam circa egenos habebat, greco vocabulo Eleimon, id est, misericors, appellatus est. Hic beatus Pontifex, cùm esset Alexandriæ magnæ ciuitatis Patriarcha, Niceta ejusdem vrbis Patritius adulterinas quasdã leges in foro rerum venaliũ proponere volebat: quæ exactionem magis & auaritiam, quàm justarum legum moderamina redolerent. Sed liberalis Patriarcha hoc in grauamen pauperum, qui pascua sunt diuitum, fieri prospiciens, magnanimiter resistebat: sicque factum est, vt grauissima dissensione turbati, discordes ab inuicem discederent. At verò mitis pastor, qui à summo Pastore Domino Iesu Christo didicerat mansuetus esse, & humilis corde, licet potuisset conscientiam suam potioris causæ testimonio tueri, scandalumque illius, qui auaritiæ estibus inflammatus irrationabiliter mouebatur, paruipendere: tamen propter timorem Dei, cùm sol jam festinaret occumbere, per religiosos Clericos mandauit Patritio dignum memoria verbum, dicens. Domine Patritie sol ad occasum est. Ad quod verbum compunctus Patritius, cum festinatione surrexit, currensque tenuit pedes honorandi Patriarchæ: sicque verus imitator mansuetudinis Christi, dum se ad humilitatis celsitudinem inclinare studuit, in corde proximi superbæ discordiæ fomitem extinxit.

S. Ioannes Eleemosynarius patritio resistit iniquas leges statuenti.

Exemplum reconciliationis non differendæ.

Caput XV.
De Laude Patientiæ.

SED, ô mihi suauem locum, in quo pro similitudine exempli congruenter valde memoria fiat admirandæ patientiæ cujusdam fratris, qui cum eo qui oderat pacem, pacificus esse, & secundùm Domini præceptũ, etiam pro inimico orare satagens, miserante Domino inueterati liuoris virulentas radices de corde fratris extirpauit: & quem diu patienter sustinuerat violentissimum persecutorem, deuotissimum recipere meruit obsecundatorem. Igitur in Monasterio quodam Cisterciensis Ord. contigit aliquando, inter duos quosdam fratres dissensionis & odij seminaria, causa simultatis cujusdam, pullulare. Verùm vno eorum in malitia discordiæ perseuerante, alter per gratiã Dei citò resipiscens, quod malè in se pullulare cognouit, rastro compunctionis eradicare quantocyus festinauit. Quantoq; maleuolus ille clanculis seu apertis insectationibus, irrisionib9, detractionibusue fratris animũ ad amaritudinem perducere nitebatur, tantò iste in humilitate timoris Dei semetipsũ submittens, liuoris & impatientiæ stimulos, quos in corde ipsius aduersarius exacuere tentabat, confitendo, flendo, & orando, vigilanter retundebat. Verùm, quid non mortalia pectora cogis, liuoris & inuidiæ execrabilis tabes? Quod enim patiens iste & humilis frater conscientiæ suæ præstabat, dando locum iræ, percutientique se in maxillã, secundùm Euangelicum præceptum præbendo alteram, hoc totũ peruersus & tumidus ille sinistrè interpretando superbiæ contemptuique suo deputabat: quantoque is efferos animos patientia sua linire tentabat, tantò ille malitiæ suæ furijs agitatus ad persequendum innocentem misero liuore magis ac magis accendebatur. Hinc factum est, vt versus in amaritudinem vitis alienæ, sanctum profanare, jus proscribere, fas nefasque

Vnus ex discordantibus statim resipiscit, altero in odio perseuerante.

confundere non vereretur, dum modo illius, quem scelestissimo odio persequebatur, tranquillitatem turbare, gratiam obnubilare, famâque fuscare potuisset. Cernens namque inuictũ robur mentis colluctatoris sui de cunctis nequitiæ suæ adinuentionibus sublimiter triũphare, fortique patientiæ pede malitiæ suę collum calcare, acriori sęuiens inuidia, Abbatem suum lupus sæuissimus ouem mentitus adijt, detestandi cujusdã criminis, quod nequiter concinnauerat, fratrem suũ nequius insimulans: vt quem decus innocentiæ gloriosum reddebat, pessimi mendacij fermento corruptâ famâ si fieri posset, humiliaret. Vbi verò frater falsò accusatus in causam vocatus est, sciens scriptum, quia *crudelis est, qui famam negligit*, se hujus criminis sibi conscium non esse ingenuè protestatus est: seque ad comprobandam innocentiam suam examen quodcumque placuisset, spontanea voluntate subiturum. Quia tamen sensum cordis humani, non solùm ad faciendum, sed etiam ad suspicandum de altero malum ab adolescentia pronum nouerat, verbum semel emissum occasionem scandali de se infirmis dedisse, grauiter doluit: & qui securè cum Apostolo dicere poterat, *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ*, malitiam diei vanis suspicionibus se exagitare, patienter ferre nequibat. Cæterùm cautus sequi consiliũ Apostoli dicentis, *Noli vinci à malo, sed vince in bono malũ*, timens etiã ne fortè continuus dolor impatientiæ stimulis nutritus in odiũ aduersarij verteretur, totam vim grassantis in se doloris ad negotium transtulit pietatis, assiduis orationibus, & fletibus, tam pro se, quam pro æmulo suo, Domini misericordiã, beatissimęque Dei genitricis pietatem exorans: quatenus diuina gratia & se in charitate confirmaret, & in æmulo suo magnitudinem malitiæ comprimeret: & ad tollendum scandali fomitem vnctione dulcedinis suæ compungeret. Nec frustra laborauit in gemitu suo, neque pupillæ oculorum ejus otiosæ pietatis aquis fluebant: sed qui consolatur humiles, tribulatorum susceptor Dominus exaudiuit vocem ejus, impletũque est in eo, quod sapientissimus Salomon ait. *Cùm placuerint Domino viæ hominis, etiam inimicos ejus conuertet ad pacem.* Cùm enim sacrificium cordis contriti & spiritus humiliati in simplicitate deuotionis suæ Domino aliquamdiu obtulisset, nec tamen dolor, qui tam ob infamiæ notã, quam innocens incurrerat, quàm etiam pro perditione fratris, qui mendacij & odij veneno infectus peribat, pręcordia ejus depascebatur, cessaret: contigit, vt taliter affectus quadam nocte in choro stans in ordine suo Vigiliarũ solemnijs interesset. Et ecce ad memoriam calamitatis suæ simul & fraterni periculi cœpit ebullire de intimis cordis ejus medullis fons lacrymarum, verè de fonte domus Dauid patente in ablutionem peccatoris & menstruatæ venarum suarum principia trahens: quo scaturiente fluebant ab oculis lacrymæ, non super deducentem eas, sed pro deducente eas: non vt confunderetur & periret, qui fundenti eas confusionis & perditionis foueam parauerat: sed vt resipiscens à laqueis diaboli, à quo captiuus tenebatur ad ipsius voluntatem, æternæ vitę beatitudinem & gloriam recuperaret. Inebriatus itaque sincerissimo vino charitatis, quod lętificat cor hominis, cujus dignior portio & eminentior laus est, diligere inimicos, & orare pro persequentibus & calumniantibus, non se poterat in medio fratrum pati, sed citò secretũ petens, coram vno de altaribus ad orationem prosternitur: quatenus bullientia ardentissimæ compunctionis aromata liberiùs euaporandi, cœlosque sicut virgula fumi penetrandi oportu-

Falsò accusatur detestandi criminis innocens frater.

2. Cor. 1.

Rom. 12.

Orat Deum pro se & pro falso accusatore.

Prouer. 16.

Zachar. 13.

Ante altare prosternitur ad orationem.

nitatem nancisceretur. Ibi omnium misericordiarum Domini, quæ à sęculo sunt, memor: beatissimæ quoque Dei genitricis inexhausta pietatis viscera mente reuoluens, non tam verbis, quàm immenso rugitu cordis largissimoque lacrymarum imbre ipsam matrem misericordiæ, quæ spes miserorum esse dignoscitur, vt suam aduersarijque sui causam suscipere dignaretur, suppliciter postulabat: quoniam negotium quantúcúque intricatum, pro quo summæ pietatis mater coram pijssimo Iudice filio suo allegationis officio fungi non recusaret, non nisi pietatis ordine terminari posse, pia fiducia pręsumebat. Nec fefellit simplicitaté fidei ejus magnificus è vestigio subsecutus pietatis effectus. Ecce enim dum in multa contritione cordis sui frequentiùs iteraret, pie Domine miserere, pia Domina Dei genitrix virgo Maria succurre misero, omni prorsus consilio & auxilio destituto, & adhuc pij murmuris verba corde & ore volueret: adest illa spiritualis pauperum susceptrix, & peculiare miserorũ refugium, Dei genitrix Virgo, domina nostra, non qualemcúque, non mediocrem afferens consolationem desolato: sed planè tantam ac talem, quantam ac qualem, Reginam cęli, dominã mundi, matrem misericordiæ, spem miserorum, ęi quem visitatione sua dignata est, decebat impendere. Iam psalmi, quem tunc chorus psallentium ad laudem Dei decantabat, vltimũ versum fratres psallebant: cùm respiciens frater ille oculis lacrymas stillantibus, vidit illam sublimem dominam Angelorum, spem miserorũ, quasi à dextro latere altaris egredientem, ad se venire: vultu & habitu & modo, qui matrem misericordię decebat, reuerendam, immensi quoque luminis jubare coruscantem. Sequebatur verò eam juuenis splendidissimus, cœlesti & ipse gloria insigniter adornatus. Interim dum finito psalmo fratres gloriam Sanctę Trinitati dicerent, & sicut moris est, ob reuerentiam summæ majestatis omnes pariter inclinarent, substitit beata Virgo, sublimissimumque verticem, cui non adęquabitur omnis creatura, excepta dumtaxat illa, quæ in sacro & de sacro virginali vtero ipsius à Verbo Dei in vnitatem personæ assumpta est: illum inquam tam humilem quàm celsum verticem reuerenter submisit: & quousque fratres, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, perdicerent, tamquam verè humilis ancilla Domini inclinis permansit. Post hęc erigens se, vultúque ad fratrem in angustia constitutũ dirigens, mellifluis verbis consolata est eũ dicens. Homo Dei cessent lacrymæ jam ab oculis tuis, & amaritudo mœroris quo cor tuum vehementer affligitur, recedat à te, quia est merces operi tuo, qui summæ innocentiæ, altissimæque charitatis domini ac filij mei, pro modulo tuo imitator effectus, aduersarij tui violentiam non solùm ęquanimiter tolerasti, verũetiam salutis ejus piam solicitudiné gerens, in luctu & lacrymis temetipsum pro eo in conspectu Domini humiliare non dubitasti. Quapropter noueris, me ob sinceram fidei tuæ deuotionem, tam tibi gloriã, quàm æmulo tuo veniã à Domino impetrasse. Frater verò, qui ad tantam secretorum cœlestiũ celsitudinem admissus fuerat, vt cunctis ordinibus Angelorũ reuerendam matré Domini carneis oculis videret, nil territus, (neque enim turbari poterat, qui suauitatis & securitatis matrem videbat,) fiducialiter dixit ad eam. Obsecro Domina, quæ es tu, quæ sic dignanter loqueris ad cor seruuli tui; vel quis est juuenis iste, qui tecũ est? Ego sum, ait, Maria mater Dei: juuenis verò iste Ioannes est Euangelista, cujus castis obsequijs, benignissimus filius meus in cruce pro nostra pédens salute, me cõmisit. Et frater ait. Si ergo tu es illa,

Oranti apparet B. Virgo.

Inclinat Virgo caput ad Gloria Patri.

Preces eius exauditas dicit.

S. Ioann. Euangelista B. Virginis comes.

per quam salus humano generi venit, quam reueretur & laudat vniuersitas creaturæ: cur quęso & tu tamquam vna de cęteris, ipsis etiam potestatibus Angelicis honorandum caput tuum inclinas? Pijssima Domina respondit. Scire debes, quia quotiescumque gloria Sanctæ Trinitati cum metu & reuerentia exhibetur in terris, toties omnes virtutes cœlorum commouentur, & ad laudem sui creatoris excitātur. His dictis visio beata ab oculis videntis sublata est. Porro tam mirifica nectarei odoris suauitas eadem hora apparitionis beatæ Virginis, non solùm fratris illius, qui mœrore & anxietate tabescebat, verũetiam cunctorum tunc in choro deuotè psallentium penetralia cordis adeò gratiosa inspiratione refecit, vt facilè daretur intelligi, non materialium aromatum fragrantiam illam, sed diuinæ planè fuisse virtutis. *Quis loquetur potentias Domini; auditas faciet omnes laudes* miserationum *ejus?* Verè inuestigabiles sunt viæ ejus: & incomprehensibilia opera pietatis ipsius. Liuidus namque ille detractor & accusator innocentis fratris sui, qui quantũ in se fuit, proximi vitam pariter & honorem crudelis mendacij gladio extinxit, cùm justè prorsus terribili illa sententia percellendus fuisset, qua Dominus dicit ad filios Israël, *Si ambulaueritis ex aduerso mihi, ego quoque aduersus vos incedam, & corripiam vos septem plagis propter scelera vestra*: & illud de psalmo, *Dilexisti malitiam super benignitatem, propterea Deus destruet te in finem*: cùm hoc inquam dignus fuisset audire, non tamen hoc audiuit: sed interueniente patientia innocentis, fraternæ quoque charitatis pro se piè gementis humillima intercessione, potiùs audire meruit Euangelicũ illum patremfamilias prodigo filio viscera pietatis exhibentem, & dicentem. *Citò afferte stolam primam* compunctionis, *& induite eum*, ne nudus ambulet, & videant turpitudiné ejus: *& date annulum* aureũ confessionis *in manu ejus*, vt lotus aquis confusionis, quæ gloriã adducit in salutem, (quia in confessione omnia lauantur,) signaculum innocentiæ recipiat: *& date calceamenta* fructuosæ pœnitentiæ *in pedes ejus*, vt ambulans vias justitiæ, de cętero non offẽdat ad lapides malitiæ pedes affectionum suarum. Enimuerò vbi suauissimi illius odoris fragrantia, qui de virgineo corpore intemeratæ Dei genitricis erupit, inter cęteros, qui hac gratia digni habiti sunt, etiam liuore & odio tetrum pectoris ejus antrum tetigit, mox vehementer compunctus, & illo igne quem Dominus Iesus mittit in terram salubriter inflãmatus, cœpit jam scelus suum veritatis lance trutinare: se reum, se miserũ, seque omnibus tormentis dignum reputare: fratris quoque sui, quem falso crimine infamauerat, innocentiam consequenter beatificare. Denique redarguentis se conscientiæ stimulos ferre non valens, proposuit in animo suo se ab omnimoda fratris sui insectatione cessaturum: concinnati quoque facinoris fabula per confessionem patefacta ad arbitrium Abbatis sui, se ei quanta posset humilitate satisfacturum. Mane autem facto fratribus non sine magna admiratione inter se quęrentibus, quidnam tanti odoris suauitas, quam noctu psallentes senserant, portenderet: is qui tanti mysterij conscius erat, Abbatem secretiùs adijt, quæ viderat, quęque audierat, simpliciter pandens: ipsãque horam apparitionis beatæ Dei genitricis fuisse, qua psallentium naribus cœlestis suauitatis fragrantia infusa est, asseuerans. Abbate verò stupente, difficiliusque fidem dictis adhibente, magnitudine quippe tam gloriosi miraculi ęstimationem personæ supergrediente: ecce in astipulationem veritatis malitiosus ille infamator innocentis fratris sui pallens & tremens aduenit: de-

B. Virgo odore cælesti psallentes reficit.

Psalm. 105.

Leuit. 26.

Psalm. 51.

Luc. 15.

Detractor ad odorem illum resipiscit.

Frater afflictus Abbati declarat, vnde tantus odor venerit.

testandi criminis scenam liuore inuidiæ cogente fictam potiùs à se quàm veritate subnixam, flens & ejulans confitetur: seque multis modis multoque tempore in persecutionem ipsius exarsisse, cum magna cordis contritione deplorat. Porrò requisitus vnde illi tam repentina compunctio, & peccati sui recognitio accidisset, respondit, se licet indignum, eadem gratia suauissimi odoris, qua & cęteros perfusum fuisse: moxque vt doni cœlestis vnctio cordis ejus intima penetrauit, in odium malitiæ & amorem innocentiæ mirum in modũ respirasse. Abbas audita quibusdam spiritualibus senioribus refert: & super tantis mirabilibus diuinæ pietatis gratiæ Domino in cõmune referuntur. At verò frater ille, qui patientia sua inimicum hominem ad pacem conuerterat, & inimicũ diabolum sub pedibus suis contriuerat, locũ in quo cœlestia mysteria cognouerat, tota auiditate reuisens, cùm deuotissimè adoraret illic, vbi sacros pedes Reginæ cœlestis stetisse meminerat, ad cõfirmandam visionis veritatem mellifluũ suauitatis odorem, quem in ipsa visione senserat, lapides beata vestigia fragrantia sua repræsentantes spirare lętus deprehendit. Quod vbi Abbas ipso celeriùs nuntiante comperit, assumptis secum quibusdam religiosis fratribus, designatum locum cum metu & reuerentia adijt: quodque verbis audierat, rebus probans, suauitatẽ quippe mirifici odoris naribus hauriens, cõmunicato cum fratribus suis consilio, eosdem lapides erui, atque in sacrario, loco competenti, in memoriam tanti miraculi reponi pręcepit. Ecce ad literam, & quodammodo manu palpantes probare possumus, beatos esse pacificos, quoniam filij Dei vocabuntur: cùm econtrariò sicut superiora hujus capituli declarant, etiam ij qui per Religiosam vitam in numero filiorum Dei computati esse videbantur, si pacis & concordiæ vinculũ in vnitate fraternæ charitatis seruare neglexerint, celsi nominis consortio priuẽtur, si non ocyus ad pacis tranquillitatem, sine qua Deum nemo videbit, redire contendant. Oremus ergo Dominũ, fratres, vt per Sancti Spiritus sui dulcedinẽ, extinguat in nobis discordiæ amaritudinem: rancoris & maliuolentiæ pestes, per quas religiosi cõmuni vita degentes quandoque grauiter periclitari noscuntur, de cordibus nostris eliminet: quatenus omnes vnanimes idipsum in inuicem sentientes, tamquam filij Dei, cùm simus filij pacis, habitemus in domo Domini omnibus diebus vitæ nostræ.

Locus vbi steterat B. Virgo suauem spirant odorem.

Lapides in sacrario reponuntur.

Matt. 5.

Hebr. 12.

Caput XVI.

De periculo Psalmos negligenter ruminantium.

DIuini seruitij quotidianam pensionem cum metu & reuerentia summæ majestati nos exhibere Psalmista hortatur dicens. *Seruite Domino in timore.* Quia verò imbecillitas cordis humani ad negligentiã ab adolescentia prona, facilè in spiritualibus studijs tepescit, maximè vbi identitas fastidiũ generat, velut in cursu continuæ Psalmodiæ: dignum duximus ad correctionem negligentium pandere, qualiter Dominus noster Iesus Christus per seipsum blasphemam negligentiam cujusdam Clerici corripere dignatus est: quatenus tantò propensiùs ad emendationem sui negligentium mentes euigilent, quantò solicitiùs majestas corripientis pauido corde pensatur. Beatus Anno Coloniensis Archiepiscopus Sigebergẽsis Cœnobij fundator, vbi etiam sacri corporis ejus cineres gloriã futuræ resurrectionis pręstolantur, quantæ sanctitatis, quantæque auctoritatis in Ecclesia Dei fuerit, cunctis historiam vitæ ejus legentibus liquet. Hic venerabilis Sacerdos, si

Psalm. 2.

Cor facilè tepescit in cursu orationis.

quando ab exterioribus negotijs liber, frequentiæ se subtrahere potuisset, Psalmodiæ cum quodam Clerico suo, quem sibi ad tam religiosum studium idoneum prꝗuiderat, attentiùs vacabat. Verùm is, quem non deuotio voluntarium faciebat, sed necessitas, vt reor, ad tam continuas odas persoluẽdas angariabat, identitatem pij operis pertæsus, cœpit quandoque dimidia, nonnumquam verò etiam integra verba transilire: ita vt ad omnem gloriæ pronuntiationem, primæ tantùm & tertiæ personæ mentionem faciens, mediam penitus reticeret. Cumque dies diei succederet, & hanc pessimam negligentiam, quia nullus aduertebat, nullus corriperet, sancto quippe Pontifice in ijs versibus, quos sibi sors alterna dabat, intentionem cordis figente: quadam vespera dum idem Pontifex in lectulo suo gratia quietis se collocasset, antequam obdormiret, audiuit quasi vocem hominis festinatò negligenterque dicentis, *Gloria Patri, & Spiritui Sancto*: atque idipsum secundò & tertiò repetentis. Quod cùm audisset, & quid sibi hæc vox portenderet, discernere nullomodo valeret: in somnum resoluto astitit ille speciosus forma præ filijs hominũ Dominus Iesus Christus: qui etiam manu protensa, duobus quoque in ea digitis, id est pollice & auriculari in volam replicatis, medios tres erectos tenebat: dehinc dexterę manus indice alterius manus indicem tangens, ecce, inquit, Pater, moxque medium similiter tangens, en, inquit, filius: ad prostremũ verò annularẽ tangens, ecce, ait, Spiritussanctus: deinde subjunxit. Cùm itaque tres istæ personæ, quæ vnus Deus sunt, pari honore ab vniuersa Ecclesia colantur: quare blasphemias Clerici tui non redarguis, qui ad omnem gloriæ decantationem, mihi, qui media in Trinitate persona sum, laudis honorem subtrahit? Post hanc jucundam visionẽ euigilans Sacerdos Dei, gratulabatur valde de visitatione tantæ majestatis: & quod in spiritu audierat, festinans aure corporis probare, accito post quietẽ Clerico consuetæ cœpit insistere Psalmodiæ. Diligentiùs verò qualem in psallendo disciplinam teneret auscultans, comperit certissimè, quòd in singulorum conclusione psalmorum punienda negligentia Trinitatem in dualitatem contrahens, personã Filij transiliebat. Quem mox seuera, vt dignũ erat, correptione castigatum, vt de cętero distinctiùs & deuotiùs psalleret, sub graui interminatione pręcepit. Hic idem beatus Antistes per virtutem illius qui reuelat mysteria, raptus aliquando in spiritu, cognouit vniuersas tribulationes & calamitates, quæ Ecclesiam Dei vsque ad finem mundi oppressuræ sunt: rediensque ad se, non solùm mente, sed & corpore, præ horrore visionis quam viderat, aliquanto tempore languit. Cumque à religiosis viris obnixè rogaretur, quatenus mysteria quæ viderat, ad ædificationem fideliũ pandere dignaretur, hac tantùm sciscitantibus se voce respondit. Væ, væ, væ, vniuersis angulis terræ, ab ijs qui dicuntur Episcopi rectoresque animarum: quorum doctrina & exemplo populus Dei informari debuerat, vt puram Domino exhiberet seruitutem. Cęterùm, quàm fugienda, quáque cauenda sit hęc periculosa negligentia, qua psalmorum, seu quarũlibet precum cursus, sine mente, absque deuotione: festinando, atque dimidiata seu etiam integra quandoque verba transiliendo percurritur: liber quoque, qui de miraculis beatissimę Dei genitricis Mariæ intitulatur, manifestè declarat. Ibi enim inuenitur, quòd quędam virgo religiosa, secundùm numerũ psalmorum centum quinquaginta salutationes Angelicas cum totidem venijs eidem Reginæ cœli matri misericordiæ singulis diebus offerebat: sed quo-

Clericus ad Gloria Pat. omittens Filium.

Christus negligentiam Clerici declarat Pontifici.

B. Anno Ecclesiæ calamitates futuras prævidet.

Væ Pastoribus notandum.

niam

niam propter ipsam multiplicitatem minùs digna deuotione, quàm oporteret, id faciebat, admonita est ab eadem Domina nostra, quatenus recisis duabus partibus, quinquaginta sibi quotidie salutationes cum competentibus venijs intentè & morosè persolueret: patenter insinuans, Deo & sibi acceptius fore, quamlibet parum seruitij cum deuotione, quàm multum negligenter, & sine deuotione exhibitum. Quid ad hæc respondere poterunt, qui in multiplicatione precum seu Psalmorum qualitercũque prolatorum confidunt: qui in breuissimo temporis spatio quinquagenã, siue etiam Psalterium integrum, se percurrere gloriantur? Discant quæso his exemplis, non pensare Deum, quantũ, sed quanto pietatis affectu quid in sacrificio ipsius offeratur: nec posse holocaustum dici, quod totum flãma deuotionis incensum non fuerit. Siquis verò ad tantã perfectionis celsitudinẽ per gratiam Dei excreuerit, vt & multa & deuotè soluere valeat, huic secundùm Scripturã lex non est posita: sed sicut in hac vita imperfectorũ vota transcendẽs & merita, absque tædio mentis & corporis bonũ semen seminat, ita in futuro imensũ pondus ęternæ gloriæ, tãquã stella multis sideribus clarior hereditabit.

Parum orare cum deuotione gratius Deo, quàm multũ minùs deuotè.

1. Timo. 1.

Caput XVII.

Quantum bonum sit, seruitium Dei in quotidianis vigilijs solicitè persoluere.

EXimius Prophetarũ, illustrissimusque Patriarcharũ & Regum sanctus Dauid, homo quem Dominus secundùm cor suũ non tam inuenit quã elegit: qui primus mortaliũ choros Psallentiũ statuit, ad confitendũ Domino, *quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus*, dispositionẽ domus Dei, itemq; ordines & vices Cantorum Salomoni filio suo tradens, *Omnia*, inquit, *venerũt ad me, manu Dñi scripta*, perspicuè demõstrans, quia quidquid gratiæ, quidquid decoris & virtutis habet Ierusalem peregrinans in terris, atque sub onere carnis peccati gemens, totũ hoc de plenitudine cœlestis Ierusalem quæ sursũ, & ob hoc libera est, descẽdit, cujus participatio in idipsũ, in cujus plateis dulcissimũ Alleluia sine intermissione cãtatur: ad cujus vtique exẽplar terrigenę & filij hominũ charitatis, castitatis, & innocẽtiæ sanctimonia ornati, laudũ præconia Domino creatori suo sedula deuotione persoluere conantur. Hanc diuinæ laudis executionem licet singuli quique fidelium in Ecclesia Dei pro modulo suo sectentur, vero tamen judicio cæterorũ Ordinum pensioni Cisterciensis Ordinis arduus labor in hac parte deuotionis antefertur: cujus professi paulò post medium noctis, nonnũquam verò circa medium noctis ad vigilias surgentes, spretaq; dulcedine matutinalis somni vsque ad solis ortum sic perseuerantes in labore & ærumna, in vigilijs multis satagunt præuenire faciem Domini in confessione precum & laudum, dicentes cum Psalmista. *Propter te morte afficimur tota die: & propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras.* Verùm, quanti meriti sit apud omnipotentem Deum, in sancto & quotidiano seruitio ipsius solicitas seruare excubias: itemque quanti periculi sit, stationem vigiliarum sine necessitatis articulo deserere, gemino docebimus exemplo: quatenus ij, qui feruore Sancti Spiritus accensi, sacræ Psalmodiæ carmen sapientes, onerosam prolixitatẽ non perhorrescunt, sed viuacitate vocis ac spiritus Deum laudare, cordáque purificare contendunt, testimonium operis sui lætis auribus audientes, in gratia Dei respirent: ij verò, qui acediæ & somnolentiæ vitio pressi, Deum non timent, nec homines erubescunt, seruitij Dei jucundam fraternitatem facilè deserentes, & ad requiem lectuli festinantes, quàm crudelis tyranni

Psalm. 105. 106. &c.

Cisterciensiũ arduus labor in officio diuino.

Psalm. 43. & 16.

dominio se subdant, perpendere non negligant: & ne atrocibus pœnis post hanc vitam pro ipsa socordia sua crucientur, torporem pigritiæ à se repellere terribili exemplo commoniti curent. Cùm sanctus, & omni spiritualis amoris dulcedine nominandus Pater Bernardus primus Clarevallis Abbas, Monasticæ religionis perfectionem, quàm à Patre luminum, à quo omne datum optimum est, pleniùs & sinceriùs cunctis sui temporis hominibus didicerat, diuersarũ nationũ populis tribubus & linguis transfunderet, & ex oblatione fidelium Monasteria Cistercienfis Ordinis vbique terrarum missis fratribus extrueret: rogatu venerabilis viri Auberti senioris, Moguntinæ ciuitatis, quæ est Germaniæ primæ metropolis, Archiepiscopi, Euerbacense Cœnobium duarum leugarum spatio à mœnibus præfatæ vrbis distans, haud procul à ripa Rheni magni & inter omnes præcipui fluminis fundauit. Hęc itaque domus ad benedictionem tanti Patris validissimũ incrementum sumens, optimeque matrizans, religione, diuitijs, celebri fama, personarum probitate, Prælatorum authoritate, grandique conuentus numerositate, celsitudinem reuerendæ matris suæ vsque hodie æmulatur: ita vt in cunctis Germaniarum Prouincijs velut speciale religionis & honestatis speculum Euerbacensis fulgeat Ecclesia. Sanè vicini fideles, necnon & remotiores nonnulli, bono odore virtutum sanctæ congregationis illius attracti, de plenitudine ejus consilij grauitatem, orationum suffragia, periculorum tutamina quærere, & de abundantia sua pauperum Christi inopiá largiter supplere, pręcipuas etiam solemnitates quidam deuotionis intuitu illic agere, consueuerunt. De quorum numero miles quidam armis strenuus, natalibus clarus, deuotione non infimus, nomine Conradus, solemnem diem Purificationis beatæ Virginis & matris ibidem celebrare, sacrisque vigilijs ob reuerentiam tantæ diei in longum valde productis à principio vsque ad finem deuotus interesse solebat: quatenus sanctæ illius multitudinis precibus adjutus, exhortatione solemnis Sermonis recreatus, diuinis Missarum sacramentis munitus, lares proprios lætior repetens benedictionem domui suæ reportaret. Licet enim sæcularis vitæ casibus irretitus, & ea quæ mundi sunt cogitans, vitem fructiferá se non esse humiliter recognosceret: tamen velut vlmus promptissima vitem spiritualem cum suis fructibus temporalia impendendo sustentare satagebat. Accidit verò, vt quadá vice vrgentioribus rei familiaris occupationibus præpeditus ad prędictam festiuitatem minùs tempestiuè occurreret; ideoque profunda jam nocte cubitũ vadés, dum ex lassitudine itineris fatigatos artus in lectulo collocasset, alto sopore depressus, signum vigiliarum, quo fratres ad diuinas laudes persoluendas excitabantur, nequaquá audiuit. Post horam expergefactus, dum concentus melodiæ in auribus ejus resonaret, celeriùs de lectulo exiliuit, veniensque in Ecclesiá, in parte australi ejusdé Ecclesiæ, vbi hospites diuinis interesse solent, corá vno de altaribus mœstus consedit. Sedens ergo, negligentiáq; suá recópensare volens, nitebatur sanctę deuotionis, quæ per totam Ecclesiam illam, tam in cantibus, quàm in orationibus certatim feruebat, aliquomodo particeps fieri: sed fallacia somnolentię pressus, ad vigilandũ & orandũ se minus expeditũ esse, dolebat. Vnde sibimetipsi iratus, dũ in longũ extenderentur vigilię, nunc quidé stabat, nunc verò sedebat: interdũ etiam fronté & tépora manu fricabat: sicque quasi arte quadá somni violentiá euincere conabatur. Interim verò considerans, cum quanta alacritate

Euerbacense Cœnobiũ Claramvallem matrem suam æmulatur.

Ibi nobilis quidam Purificationis festum agit.

vocum & mentium fratres diuinis laudibus insisterent: simul etiam carnis suæ imbecillitatem perhorrescens, non sine magnæ admirationis stupore, sic quasi causando loquebatur ad Dominum dicens. Domine Deus, quæ est hęc tolerantia, vltra possibilitatem humanæ fragilitatis extensa: qua fratres isti velut metas corruptibilis naturæ excesserint, propter te morte afficiuntur tota die & nocte? Ecce enim cum in quotidianis Vigilijs jejunijsque exerceantur, & insuper hac nocte vix aliquid somni ceperint, nihilominus cum tota alacritate spiritus tibi Domino creatori suo laudum vota impendere comprobantur. Ego verò miserabilis peccator, nec vnius saltem noctis aliquantulum protelatas vigilias propter nomen tuum sustinere valeo, quas isti continuas propter prȩmium vitæ æternæ se sufferre gloriantur: ita vt nullis omnino calamitatibus cedant, quominùs ad eosdem rursus agones subeundos valentiùs inardescant. Inter has piæ querelæ meditationes parumper obductis palpebris in somnum, tenuem quidem, sed felicem, resolutus est: viditque duas personas cælestis pulchritudinis venustate conspicuas, monachico schemate reuerendas, de choro psallentium ad se egredientes: quarum vna quasi cogitationibus ejus respondens, vt eminentia laboris & vigiliarum in Dei seruitio expensarum commendaretur, nequaquam naturali militis illius lingua, hoc est Germanica, sed versu latino eleganter composito literas penitus ignoranti locuta est dicens. *Talia posse pati, soli meruere beati.* His dictis confestim excusso somno aperuit oculos: magnoque Dei miraculo verba quæ audierat memoria retinens, gratias egit Deo: & licet vim dictorũ nequaquã per intelligentię acumen discernere posset: tamen boni aliquid sibi eadẽ portendere certissimè sperabat. Reliquum ergo noctis propulsata viriliter somnolentia, quanta potuit deuotione vigilando & orando transegit, magno desiderio ęstuans & optans diem fieri: quatenus diuinũ oraculum sibi larga benignitate gratiæ Dei reuelatũ, priusquàm à memoria excideret, literato alicui reuelaret: cujus adminiculo ad intelligentiã quoq; dictorũ pertingere valeret. Mane autem facto expectata oportunitate loquendi, Priorem ejusdem loci virum valde religiosum secretiùs adijt, quid vidisset, vel quid audisset, simpliciter pandens: postulatusque Angelicum dicere versum, absque obstaculo linguæ homo idiota & sine literis sonabat verba latina, iterũque repetebat: quovsque prȩcordijs Prioris tenaciùs impressa, labilis memoriæ fugaci leuitate aboleri non possent. Mirandis plus miranda succedunt: & quia non propter se tantùm mysterium hoc cognouisset, verùm multò magis propterea, vt quorum tolerantiam pia simplicitate mirabatur, eorum beatitudinis jucundus vates efficeretur, Dominus adhuc manifestiùs declarare dignatus est. Mox namque vt verba quæ audierat, sed non intellexerat, intelligentis conscientiæ communicauit, ipsoque interpretante vim dictórum comprehendit, recurrens ad armariolum memoriæ, vacuũ illud prorsus inuenit: nec vmquam postea versus quem ad horam didicerat, ne minimam quidem syllabam exprimere valuit. Ædificatus ergo multùm in gratia Dei, & confortatus, conseruatorem loci illius verè credidit esse Dominum: pensionemque annui census in eadem Ecclesia professus est; quem etiam singulis annis, quoad vixit tempore, fideliter soluere curauit. Quisquis itaque metu corporeæ fragilitatis excluso, cordisque pusillanimitate discussa, strenuum se atque deuotum in seruitio Dei exhibere

Miratur sæcularis Religiosorũ in vigilando laborem.

Angeli ad sæcularem respõsio notanda.

Priori versum auditũ declarat.

Versus ille mox à memoria excidit.

contendit: beatitudinem & requiem cœlestis patriæ tantò fideliùs expectet, quantò recentiori hoc miraculo Dominus arrham bonæ spei fidelibus suis prerogare dignatus est. Erat verò suprà memoratus Prior nomine Meffridus vir quantum ad Deum religionis eximiæ, quantum verò ad seculum auctoritatis precipuæ: qui etiam domum suam inter horribiles procellas schismatis, quod temporibus Alexandri Papæ factione Frederici Imperatoris Ecclesiam Dei diutina euisceratione cruciauit, ne penitus destrueretur, mirabilis industriæ prouidentia conseruauit. Huic famulo Dei inter cetera charismatum dona, quibus feliciter pollebat, arcana quoque reuelationum nonnumquam diuinitus pandebantur: & sicut beatorum spirituum visitatione quandoque consolabatur, ita etiam malignorum spirituum larualibus vmbris, vt purgatior redderetur, terrebatur. Erat autē in eadem domo juuenculus quidam Henricus nomine, Argentinensis natione, robustus, & vegetus corpore, sed spirituali macie fœdus ac debilis corde, quales, heu! nostris temporibus multos videmus & dolemus: plus formidantes temporaliter macerari, quàm gehennæ supplicijs deputari. Qui videlicet juuenis, licet in cunctis obseruantijs Ordinis segnitiei & inertiæ à ceteris fratribus notaretur: grauiùs tamen in executione diuini seruitij delinquebat, quod modis omnibus negligebat: cùm vtique multis alijs validiùs id exequi potuisset, si non sub ascella nimiæ pigritiæ manus naturalis vigoris occuluisset: & insuper sacrarum vigiliarum collectam, quasi causa infirmitatis frequenter deserere solebat, atque ad repausandum miseram carnem cubitum ire non erubescebat. Hujus detestabilem negligentiam venerabilis Prior paterna solicitudine nunc quidem publicè, nunc verò priuatim, monendo, obsecrando, redarguendo, sanare cupiebat, sed frustra: ipso enim pluris æstimante carnis suæ cōmoda, quàm animæ requiem, ideoque tamquam stultus æstimator rerum, pascebat sterilem quæ non parit, & viduæ non benefaciebat. Accidit interea, vt idem dissolutus frater laboris & disciplinæ fugitans, stationem vigiliarum sicut solebat deserens, de choro exiret, quatenus infirmorum matutinis quantò breuiùs posset, dictis, voluptati carnis suæ cubitum se recollocando satisfaceret. Dominus autem volens ostendere solicito Priori, quàm justo zelo moueretur, quantáque esset pernicies negligentię, vel potiùs contēptus & superbiæ fratris illius, aperuit oculos ejus; viditque, fratre ipso de stallo suo se mouente, & ante gradum altaris modicum quid inclinante, ostiumque chori egredi festinante, teterrimum dæmonem collo ejus insilientem, ipsumque, vsque ad introitum infirmitorij miris modis gesticulando atque cachinnando, vt verbo vsitato inertiaque digno loquar, equitantem. Post modicum verò de infirmitorio egredientis humeris ferus agitator rursus insilijt: & tamquam verè irrationale jumentum capistro socordiæ tractum, flagello turpissimæ mollitiei vsque ante spondam lectuli, in quo malo suo pausare gestiebat, minauit. O quàm feliciùs, quáque consultiùs stolidum hoc jumentum pij illius jumenti sanctam deuotionem secutum fuisset, quod in simplicitate cordis sui dicebat Deo, *Vt jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum:* quatenus sessorem potiùs habere meruisset illum qui ascendit super occasum, ad destruendum peccatum, & statuendā justitiam: non eum, qui pro temporalis delectationis jucunditate, sempiternæ calamitatis nexibus miseros illaqueat. Denique nullus corrigere valet eum, qui timorem Dei neglexerit: miser ille optimi Prioris quid de eo vi-

Meffridus Prior eximiæ virtutis.

Henricus robustus corpore, debilis animo.

Iob 24.

Desidis collo equitat dæmon vsq; ad lectum.

Psalm. 72.

distet intimantis monita spernens, claustralis disciplinæ vigorem, nec saltem superficie tenus tenere curauit: sed ingrati sessoris sui mortifera consilia secutus Ordinem deseruit, factus apostata vilis: vt in falsis bonis, vel potiùs corruptionibus hujus mundi duceret dies suos, & in puncto ad inferna descenderet. Sicut ergo superius exemplum labores & vigilias seruitij non refugientibus incentivum deuotionis fore speramus, ita nimirum necesse est, vt hoc posterius teneris & delicatis, atque ad arduos labores inualidis, luctum & mœrorem cordis indicat: ijs verò, qui cùm robore valetudineque corporum ac vocum polleant, per turpissimam tamen inertiam laboribus pro Deo fatigari contemnunt, timendum valde est, ne nouissima eorum hujus, cujus miserabilem vitam, sed miserabiliorem apostasiam prodidimus, similia fiant.

Sessori suo obediens, fit apostata.

Caput XVIII.

Quanti periculi sit vigilias seruitij Dei tepidè persoluere.

CÆterùm de inertia & negligentia atque somnolentia in seruitio Dei, necnon & de phantasijs & illusionibus, quas tepidiores quique etiam in choro dormientes per immissiones dęmonum inuiti patiuntur, subtiliùs & exploratiùs in reuelationibus cujusdã serui Dei inuenitur: quem in partibus Britanniæ in domo quadam Cisterciensis Ordinis, quæ Strata-florida dicitur, habitantem, ad correctionem seruorum suorum Dominus spiritu pręuidentiæ implere dignatus est. Qui videlicet famulus Domini, cùm à diebus adolescentiæ suæ terrena despicere & amare cœlestia, sanctitatẽ quoque sacri Ordinis enucleatiùs obseruare contenderet: quadam solemnitate Pentecostes, dum ad sonitum horologij surgens matutinas Dominæ nostrę psallere inciperet, repente quamdam nouam & antea sibi inexpertam deuotionem pręcordijs suis illabi sentiebat: quæ per extensum vigiliarum spatiũ magis ac magis incrementum sumens, mira alacritate interiorem pariter & exteriorem hominem ipsius reficiebat. Cum autem hymnus *Benedicite omnia opera Domini Domino*, in quo omnis creatura ad benedicendum & laudandũ inuitatur, à fratribus inciperetur: vidit carnalibus oculis Angelum Domini per oppositam sibi fenestram cum magnæ claritatis fulgore in mediũ chori descendere, thuribulum cœlesti thymiamate refertum in manu ferentem: qui inde versus altare progrediens, thurificabat illud, sicut in solemnitatibus ad Missam fieri solet, indeque versus vtrumque chorũ lustrauit: & Monachis vigilantibus & psallentibus spiritualium aromatum viuificum vaporem offerebat. Cùm autem psallentes chori ad versum illum, *Benedicamus Patrem & Filium cum Sancto Spiritu* peruenissent, Angelus Domini per ordinem circuiens vniuersos, jam ad fratrem, cui hęc videre concessum fuerat peruenerat. Tum verò idem, frater mira deuotione pietatis succensus, tamquam cum Propheta diceret, *Os meum aperui & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam,* totum se extendit, vt halitum attraheret: quatenus inclinans laudem Patri & Filio & Spiritui sancto feruentiùs decantaret. Angelus verò Domini carbonem ardentissimum atque lucidissimum duobus digitis de thuribulo tollens, in os anhelitum trahentis projecit: qui per totũ corpus ejus descendens, omnia interiora ejus suauissimo ardore succendit: ita vt ex sententia dicere posset cũ Propheta, *De excelso misit Dominus ignem in ossibus meis.* Itaque ardorẽ carbonis desolatorij salubriter in eo vitia consumens ferre non valens, pallidus & exanguis in terram corruit: indeque

Angelus in Ecclesiam visus descendere.

Psalm. 118.

Angelus ignitum carbonem in os monachi inijcit.

Thren. 1.

delatus in infirmitorium, tribus diebus ibidem sine voce & sine motu tamquam mortuus permansit. Post triduum verò eadem hora qua raptus fuerat, ad se reuersus, ab omni carnali corruptione quæ animam aggrauat, illo igne quo feliciter arserat, in tantum purgatus est: vt absentia quasi præsens spiritualibus oculis videret: tentationes etiam Monachorũ domus suæ, quibus vel vigilantes vel dormientes vexabantur, ediceret, modumque & causas earum exponeret: ita vt multi ex fratribus purioris vitæ sanctimoniam exhortationibus ejus prouocati æmularentur. Dicebat preterea, singulis quidem noctibus, maximè autem Dominicis & Festiuis, nimiam multitudiné dæmonum in choro psallentium fratrum conuenire: quorum execrabile officium non erat aliud, nisi multis & varijs modis fratribus illudere, eorumque mentes ab intentione seruitij Dei auertere: pigritantibus quoque & dormientibus malignissimis applausibus & cachinnis insultare: de dormiente ad dormientem gyrouaga pernicitate ire & redire. Habebant verò in capitibus suis caputia quędam veterum pannorũ sordidissima & nimis fœtentia, interiùs & exteriùs quasi sanie scabiosorum vlcerum perfusa, sub quibus abscõdebant laruales facies suas, quasi timentes agnosci: venientesque ante vnumquemlibet de Monachis, callidissima exploratione obseruabant, vtrũnam vigilaret, an dormiret. Quod si dormientem eum reperissent, omné continuò fœtorem & corruptionem putridi caputij sui in vultum illius excutiebant: conclamantesque quasi ad signum plurimi coram illo conueniebant: & quamdiu dormitabat, phantasmata & turpia somnia illi immittentes non recedebant. Sanè quos vigilantes & psallentes aduertebant, à facie illorum, velut à facie ignis fugiebant: ita vt halitũ qui de ore cantantium, Deumque laudantiũ procedebat, ferre nullatenus possent. Quia ergo consummata beatitudo & felicitas nostra in vita æterna erit, Dominũ ac Creatorem nostrum non solùm sine labore, verumetiam cum summa voluptate perpetuò laudare, antequã claudantur in morte oculi nostri, & lingua, quæ ad laudandum Deum creata est, in pulverem religatur: seminemus, licet cũ labore, bonum semen seruitij Dei; tempore enim suo metemus, inenarrabili lætitia exultantes: sicut è conuerso hi qui nunc spinas & tribulos tepiditatis & negligentiæ in terra carnis suæ seminare non metuunt, ignem & suppliciũ in vltionem pręuaricatricis conscientiæ metent: quando ijdem maligni spiritus inertiæ suasores tormenta puniendis atrociter cumulabunt: qui nunc desides voluptate carnis suæ eneruiter victos, ad pausandum illicere non cessant. Porrò authoritas libri, qui Vitę Patrum dicitur, his quasi recentioribus, & ob hoc, vt videtur, minùs authenticis reuelationibus, in firmamentum & astipulationem veritatis non immeritò assumitur. Ibi enim inuenitur scriptum, quia cum malignus spiritus cuidam sanctorũ Patrum dixisset, se cum complicibus suis vigilijs fratrum frequenter interesse; illeque Dominum orasset, vt sibi veritatem hujus rei pandere dignaretur: veniensque ad collectam fratrum, vidisset dæmones velut Æthiopes per totam Ecclesiam discurrentes, atque vniuersa quæ fratres orantes & psallentes in cordibus suis versabant, per phantasias in oculis suis figurantes, sicut postmodum ex confessionibus singulorum patuit: animaduersum esse, vanas, & peruersas cogitationes, mortiferasque delectationes, quas fratres in hora diuini seruitij patiuntur, dæmonum suggestionibus fieri. Quapropter in spiritu contrito & corde humiliato necesse est exclamare cum Psalmista,

Vt se habebant dæmõnes ad dormientes vel vigilantes in choro.

Dæmones nitũtur orãtium animo, aliò auertere

Ne tradas, Domine, bestijs animas confitentes tibi: & animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem. Psalm. 73.

Caput XIX.

De periculo Religiosorum molliter in hac vita viuentium.

QVAM verò metuendum & tremendum sit examen ignis purgatorij, vbi Dominus secundùm Prophetam *abluit sordes filiarum Sion, & sanguinem Ierusalem lauat de medio ejus spiritu judicij & spiritu ardoris,* sicut & ipse Dominus per alium Prophetã testatur dicens, *Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundauerant;* & sicut item Propheta de Domino dicit, quia *ipse erit quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum: & sedebit conflans & emundans argentum, purgansque filios Leui;* vtinam attenderent ij, qui in leuitatibus & negligentijs atque somnolentia non timent perdere dies suos. De hoc metuendo examine in quadam collectiua legisse me memini, quod Monachus quidam in extremis agens, antequam decederet raptus est in spiritu, ductusque ad loca infernalia, vidit, quod sine horrore referre non possumus, animas scilicet multas verubus & contis acuminatis infixas ad rogum permaximum in modum anserum torreri & assari: ipsosque crudelissimos tortores cum sufflatorijs alijsque ignis instrumentis miserarũ tormenta totis nisibus exaggerantes. Alij verò patellas & sartagines ignitas de subtus jacentes ponebant, adipemque qui de ardentibus jacentium menbris fluebat diligentissimè colligentes, eumdem rursus bullientẽ & nimis feruentem super eos, à quibus fluebat, refundebant: quam pœnam cęteris cruciatibus intolerabiliorem eis esse considerabat. Post hæc ductus est ad quemdam refrigerij locum, vbi multitudinem animarũ quasi post grauem aliquem laborem quiescentium inuenit: interrogatusque ab Angelo ductore suo, si sciret, quæ hęc essent, se nescire respondit. Sanctus verò Angelus dixit ei. Hi quos vidisti ad ignem illum permaximum assari, homines sunt Ordinis tui, qui licet criminalibus peccatis se nequaquam fœdauerint, non tamen, sicut monet Scriptura, seruire Domino in timore & tremore curarunt, non disciplinæ censuram tenere, non quietis & silentij patientes esse, non denique vigiliarum & orationum solemnem deuotionem, neque laboriosam Psalmodiæ executionem strenuè, sicut oportet, æmulari studuerunt: sed magis curiosi, faceti, vagi, superflui, desides, pigri, somnolenti, signis, jocis, & leuitatibus indulgentes: Monasticæ professionis puritatem violare non timuerunt. Qui postquam æquissimam justi Iudicis Dei sententiam, in suprà visis pœnis, alij breuiùs, alij prolixiùs pro antiquitate seu qualitate excessuum suorum purgati fuerint, mediante gratia Dei in hunc refrigerij locum introducuntur: atque hic post horrenda illa supplicia pausantes, perfectionem beatitudinis suæ cum patientia pręstolantur. Luce ergo constat clariùs, reuelationes hujusmodi per diuinæ pietatis dispensationem tantòmagis crebrescere, quantòmagis finis mundi appropinquat: vt quoniã abundante iniquitate & negligentia refrigescit charitas multorum, tantò electi Dei per hoc incentivũ charitatis habentes, incalescant animis, quantò is in proximo venturus esse putatur, cujus faciem totius boni pręcedit egestas. Quid verò per hoc nobis innuitur, quod prædictus frater vidit tartareos focarios adipem diligentiùs collectum, super eos à quibus stillabat in augmentum supplicij refundere: nisi hoc, quod quantò quis contra professionem suam in hac vita sibi pepercit, voluptati carnis suæ per inordinatæ quietis pinguedinem satisfaciendo,

Isaia 4. — Ioel. 3. — Malac. 3. — *Ignis purgatorij.* — *Eo igne ardent Religiosi negligentes.* — *Crebra reuelationes instante fine mundi.*

tantùm in altera vita locis purgatorijs deputatus suppliciorum soluere cogetur? Sic nempe de purpurata illa meretrice, quæ calice carnalium voluptatum, & vino sæcularis pompæ inebriat omnẽ terram, Dominus per Prophetam dicit. *Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit: tantum date illi tormentum & luctum.* Quocirca ad vocem tonitrui hujus euigilemus, fratres, & intentis animis audiamus, quid etiam inter Monachos perfectissimus, & inter Patres reuerendissimus, Pater noster B. Bernardus, de quotidianis istis & valde perniciosis negligentijs nostris sentiat: qui in sermone, quem de vita & morib⁹ beatæ memoriæ Hũberti quondã Prioris Claræuallis fecit, cùm fratres ad æmulandã conuersationis ejus puritatẽ hortaretur, inter cętera, sic ait. [De reliquo, fratres, dico vobis, quia si sequeremini vestigia ej⁹: non tã facilè in vanis cogitationibus & otiosis sermonibus, in jocis & scurrilitatibus laberemini: nam in his multũ perditis, & de vita vestra, & de tempore vestro. Volat irreuocabile tempus: & dum vos creditis cauere pœnã istam minimã, incurritis ampliorẽ. Illud enim scitote, quia post hãc vitã in locis purgatorijs cẽtupliciter, quæ hic neglecta fuerint, reddẽtur, vsq; ad nouissimũ quadrãtẽ. Scio ego, quia durũ est homini dissoluto apprehendere disciplinã, verboso silentiũ pati, vagari solito stabilẽ permanere: sed durius & multò durius erit, futuras illas molestias tolerare.] Porrò quàm timoratos, quàm alacres, quàque solicitos nos in exequendis diuinis laudibus esse oporteat, non solùm vt Domini & Creatoris nostri gratiam consequamur, verumetiam vt malignorum spirituum inextricabiles fallacias euadere valeamus, idem venerabilis Pater in sermone super Cantica Canticorum quadragesimo octauo docet, ita dicens. *Ex Regula namque nostra nihil operi Dei præponere licet. Quoquidem nomine laudum solemnia, quæ Deo in oratorio quotidie persolvuntur, Pater ideo Benedictus voluit appellare: vt ex hoc clariùs appareret, quàm nos operi illi vellet esse intentos. Vnde vos moneo, dilectissimi, purè semper ac strenuè divinis interesse laudibus. Strenuè quidem, vt sicut reuerenter, ita & alacriter Domino assistatis. Non pigri, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus muliebre quiddam balba de nare sonantes: sed virili, vt dignum est, & sonitu & affectu voces S. Spiritus depromentes. Purè verò, vt nil aliud dum psallitis, quàm quod psallitis, cogitetis. Nec solas dico vitandas cogitationes vanas & otiosas; vitandæ sunt & illæ, illa dumtaxat hora, & illo loco, quas officiales fratres pro communi necessitate, quasi necessariò admittere compelluntur. Sed ne illa quidem profectò recipere tunc consuluerim, quæ fortè paulò antè in claustro sedentes in codicibus legeratis: qualia & nũc me viua voce disserente, ex hoc auditorio Spiritussancti recentia reportatis. Salubria sunt, sed minimè illa salubriter inter psallendũ revolvitis. Spiritus enim sanctus illa hora gratum non recipit, quidquid aliud quàm debes, neglecto eo quod debes, obtuleris.* Hæc quidem beatus Bernardus. Quid, rogo, de peruersis & noxijs cogitationibus illa hora & illo loco cogitantibus nobis est sentiendũ, si non modo vanas & inutiles, sed ipsas quoque necessarias inter psallendũ vitari debere pater sanctus censuit? Hic plane, hic cordium nostrorũ instabilitas deprehensa, secundum Prophetam confunditur, sicut confunditur fur, quando deprehenditur: ita vt etiam perfectiores quique cum luctu & gemitu cordis necesse habeant dicere Deo. *Non intres in judicium cum servis tuis, Domine; quia non justificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* Sed aliud, imò valde aliud est, per infirmitatẽ mortalis naturæ ab intẽtione Psalmodiæ

mentem

Apocal. 18.

Extat post sermones de S. Andrea.

Purgatorij, assertio pœna eius quanta.

Habetur nunc hic locus sermone 47. in Cant.

Quæ vitanda in officio diuino.

Psalm. 142.

mentem interdum auolare: atque aliud per inertiæ desidiam peruersis & noxijs cogitationibus nullo mentis vigore reluctari: ideoque sicut dispar est causa venialiter delinquentium grauiterque peccantium, ita dispar erit & sententia pro meritis digna recipientium.

Caput XX.

De periculo eorum, qui in seruitio Dei lasciuè vel plausibiliter cantare præsumunt.

ECce verò dum considero, qualiter vir Propheticus miserrimam & nimis superstitiosam quorūdam tenaciam reprehendit dicens, *Non parcentes vocibus, non remissis vocibus muliebre quiddam balba de nare sonantes:* occurrit memoriæ terribilis casus, quem referente viro venerabili Abbate Morimundi, cuidam talium accidisse cognouimus. Sunt namque nonnulli, quibus etsi largissimè fœneret Dominus instrumenta laudis suæ, ipsi tamen parcissimè fœnerant Domino, prompti magis de eisdem instrumentis quærere gloriam hominum, quàm gloriam Dei: & cùm parcentes vocibus quotidianum Psalmorum & Hymnorum cursum prorsus negligant, ne fortè acumen vocum retundatur: si tempus & oportunitas gloriandi in se & in vocibus suis arriserit, continuò validos, gnaros & expeditos se ad cantandum, & in excelsum voces tollendas, esse demonstrant. Dicebat ergo præfatus Abbas, fuisse Monachum quemdam in vno de Cœnobijs Cisterciensis Ordinis, qui dono nobilissimæ vocis exultans, vigorem ejus in communi labore seruitij Dei expendere dedignabatur: sed magis propriam gloriam captans Festiua quæque Responsoria, quæ pro singulari priuilegio vocis suæ ipsi assignabantur, lætus, sed non timoratus: hilaris, sed minimè deuotus, solemnizando cantabat. Factum est autem in quadam Festiuitate Domini, vt in omnibus, qui communiter à conuentu fratrum ad laudem Dei decantabantur, velut mutus & elinguis staret: vt versum Responsorij sui non planè in grauibus, sed in acutis, vel potiùs in acutissimis, vocem quatiendo modulosque tinnulos flexibilitate vocis formando, solita lasciuia decantaret. Quo finito, vt à quo merces ridiculosi cantus speranda esset, intelligeret, tam ipso, quàm cęteris qui circa eum erant videntibus & audientibus, apparuit dæmunculus in modum pueruli Æthiopis teter & fuscus: qui manibus impuris plausum faciens, & miro modo cachinnans, exclamauit dicens. O, ô, bene, valde bene cantauit, optimè cantatum est. Nouerit ergo quicumque gratiam jucundæ vocis à Deo accepit, horribile malum esse, inde dęmonū malitiam pascere, lasciuè & plausibiliter cantando, vnde Deum honorare debuerat, deuotè & humiliter jubilando: ideoque summopere nitendum est, quatenus secundùm mediocritatem quàm nobis sanctus Ordo noster præscribit, nec non & secundùm authoritatem, qua Regula, quam professi sumus, nos instruit, & singuli specialiter, & omnes in commune pariter, cum grauitate, cum timore & tremore, atque cum humilitate psallamus & cantemus Deo nostro. Certè ironia diabolicæ nequitiæ, vel maximè, vel sola ruborem & suffusionem vultus nobis incutere, atque ad cautelam nostri nos excitare poterat: sed quoniam dura corda hominum plus reuerentur testimonium spiritus veritatis, quàm subsannationem spiritus fallacis, quid etiam nostris tēporibus eximiæ religionis & specialis abstinentiæ

S. Bernard. serm. 47. in Cantic.

Quidam de vocibus suis vanam gloriā captant.

Dæmon palam irridet vanissimum cantorem.

Gg

sancta quædam virgo, de hac lasciuia cantus diuina reuelatione instructa prodiderit, non tacebimus. Cùm enim Domnus Abbas Cistercienſis, qui est pater Patriarchalis totius sancti Ordinis nostri, ad eam gratia visitationis aliquando venisset, inter dulcia æternæ vitæ colloquia, cœpit Abbas attentiùs rogare, quatenus eadem Dei famula diuinitus sibi reuelari deposceret, quid in Ordine Cisterciensi puritati veræ Religionis magis contrarium per negligentiam irrepsisset. Illa verò post acceptas inducias, fusasque ad Dominum preces, ita respondit. Sciatis, Domine Pater, tria esse in Ordine vestro, quæ specialiter oculos summæ majestatis offendunt, multiplicatio scilicet agrorum, superfluitas ædificiorum, atque lasciuia vocum. Quapropter omnes qui ad sacrum Ordinem Cleri asciti, judicio sanctę Ecclesiæ psallendi & cantandi Officium sortiti sunt: si mediocritatis, grauitatis, & humilitatis metas excedant, nouerint se rectè quidem offerre, sed nequaquam rectè diuidere: timeantque necesse est, comminationem Domini per Prophetam dicentis, *Solemnitates vestras odiuit anima mea:* quoniam cùm derident hostes sabbata vestra, nullomodo acceptare dignatur omnipotens Deus, quod subsannat inimicus.

Tria olim in Ordine Cisterc. Deo ingrata.

Isaia. 1.

Caput XXI.

De periculo Prælatorum parentes suos carnaliter diligentium.

APostolus de ijs, qui summi patrisfamilias vicem gerunt in terris, quiq; dispensatores mysteriorum Dei in Ecclesia constituti sunt, loquens, *Hic*, inquit, *jam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.* Hoc scrutinium, hanc discussionem, quidam heu! minùs formidantes, si fortè per diuinam gratiam in partem solicitudinis vocantur, continuò se ad plenitudinem honoris assumptos esse gloriantur: & in Prẹlatione non solùm quę sua sunt, non Iesu Christi, verumetiam ea quę consanguineorũ suorũ sunt, omni solicitudine quęrunt: & pro eorum exaltatione patrimonium crucifixi domini, bona videlicet Ecclesię, quę se in promotione sua sacraméto prẹstito cógregata seruare vouerunt, profligare & dilapidare non verétur. Adhuc auté, quod grauiꝰ est, si aliquos nepotulorũ suorum ad hoc erudiendo & informando prouexerint, vt alicujus muneris functione illustrari posse videantur, carnis magis & sanguinis affectione attracti, quàm proximorum vtilitati consulentes, successores eos sibi designant: omnia cernentis Dei judicium nec in ipsa terribili hora exitus sui recogitantes. Quapropter qualiter omnipotens Deus, qui glorificantes se glorificat, & contemnentes se reddit inglorios, vnius talium intolerabiles cruciatus, quibus post mortem carnis addictus est, ad correctionem viuentium demonstrare voluit, memorabimus: si fortè exasperatores Domini hæc audientes, & talia pati pertimescant, & ab inordinato amore parentum, seueritaté vltionis prę oculis habentes, quiescant. Abbas cujusdam Cœnobij Monachũ quédam nepotem suũ à puero nutrierat, & vsque ad spectabiles mores prouexerat. Contigit verò, vt idem Abbas extremæ sortis articulo sibi imminente viam vniuersæ carnis ingressurus esset. Fratribus itaque, quos sub cura sua habuerat, destitutioné suã lugentibus, (fuerat enim vir prudens & prouidus,) cùm de substitutione alterius tractaretur, diuersis diuersa sentientibus, ne fortè ex studijs partium res in contentionem veniret, cómuni consensu decretum est, quatenus vota & consilia sua ipsi tamquam patri spirituali cómitterent, qui conscientias & merita singulorum pleniùs nosset: & quem

1. Cor. 4.

In Prælatos, qui nepotes sibi successores designãt.

ille sibi successorem voce depromeret, hunc absque refragatione vnanimiter in Abbatem eligerent. Sed heu! quam tenerè necessitudini parentũ suorum adstricti sunt, quos ab amore mundi charitatis ardor nondum perfectè separauit. Cùm enim prędictus Abbas in illa hora tremenda exitus sui memorari debuisset justitiæ Dei solius, & purè secundùm Deum puram sibi exhibentibus obedientiã consulere: carnis & sanguinis affectione male illectus, antefatum nepotem suum fratribus illis designauit: dicens, eum bene esse religiosum, & in exterioribus negotijs prouidum & consideratũ. Quod licet ex parte verum fuisset, quia tamen nequaquam sincera intentione, fratrum videlicet vtilitatibus consulendo, tale consilium dederat: sed quantum ex pœna quæ subsecuta est, intelligi datur, magis eo intuitu, vt parentela ipsius nepotis sui promotione illustrior redderetur: quàm districtæ sententię pro hoc reatu suo moriens addictus sit, Dñs eidem successori minùs canonicè adeptæ dignitatis demonstrare dignatus est. Erat nãque in eodẽ Monasterio locus quidã amœnus, & ad refrigerandum accõmodus, atque in ipso loco fons perspicuis fluentis leui murmure scaturiens: qui per crepidinem alueoli sui luxuriantibus herbis jucundus, tam viuacitate sui, quàm etiam herbarum gratiosa viriditate animas & oculos accedentiũ mulcebat. Hunc locum defunctus Abbas, dum vitales adhuc carperet auras, refrigerandi gratia frequẽtare solebat: ibique animum mordaciũ curarũ æstibus defatigatum relaxans, tanto liberiùs, quantò secretiùs euaporare sinebat. Cujus relaxationis consuetudinem successor ipsius eodemmodo tenere decernens, locum frequentabat & ipse, magis, vt reor, procliuis ad commoda carnis, quæ in prædecessore suo viderat, sectanda, quàm si virtutis alicujus specimen, à conuersatione ipsius exempli gratia trahere potuisset. Vna verò dierum cùm solito more ad prædictum locum accederet: audiuit quasi de fundo fontis vocem lacrymabiliter plangentis, & heu heu me miserum, ingeminantis. Territus verò vehementer & consternatus, vbi propiùs accessit, diligentiùs auscultans, hanc esse prædecessoris sui defuncti Abbatis vocem, ex olim nota sibi qualitate vocis ipsius, recognouit. Tum verò trementibus præ stupore labijs quærenti, quisnam esset, qui illic ita plangeret, eadem vox quasi de sub aquis respondit dicens. Ego sum ille consanguineus tuus quondam Abbas, nunc autem miserabilis spiritus, cui tu ad multam confusionem & infelicitatem meam in regimine Monasterij hujus successisti. Interrogatus, cur ita plangeret, quia ardeo, inquit? Rursus interrogatus, quare arderet, cùm religiosa vita ipsius, quam in corpore gesserat, requiem magis quàm tormenta meruisse videretur: tu, inquit, incendij mei causa es. Et ait Abbas. Ego quare, vel quomodo? Quia, inquit, fratribus, quibus indignus præeram, personam animarum suarum saluti proficuam quærentibus, & mihi post Deum vota & consilia sua committentibus, heu! affinitatis, qua mihi junctus eras, lenocinio cæcatus, non secundùm timorem Dei, sed secundùm propriæ voluntatis insipientiam, consilium dedi, vt te ad apicem hujus dignitatis proueherent. Idcirco justo Dei judicio in hoc aquæ elemento cruciatibus addictus ardeo, liquesco, deficio: & in nihilum penè redactus, ad eadem tormenta rursus toleranda, restauror. Quòd si certiùs probare vis, non esse friuola quæ audis, fac afferri candelabrum æneum, & lenta submissione in aquam mitti. Mox præcipiente Abbate allatum est candelabrum

Abbas moriens nepotẽ suum designat successorem.

Plangit Abbas defunctus in aqua.

Ait se ardere in illa aqua.

Candelabrũ aneũ liquescit in aqua.

æneum, & sensim in aquam missum, stupendo miraculo ita à facie frigidæ illius, vt videbatur, aquæ liquefactū est, sicut fluit cera à facie ignis, vel sicut *Vt puniēdi, qui parentes Ecclesiæ bonis ditant.* fugatur nebula à facie solis. Quanta ergo seueritate censura justi judicij Dei damnabit eos, qui parentes suos de pecunijs vel possessionibus Ecclesiarum sibi commissarum diuites & inclytos faciunt: si sic puniri meruit, qui personam fortasse satis idoneam, ad officij spiritualis eminentiam, sanguinis magis quàm charitatis intuitu prouehere præsumpsit? Hæc itaque, de periculis quorumlibet vitiorum, seu negligentiarum aliquamdiu jam tractauimus, ex occasione relationis beatæ memoriæ D. Gerardi Claræuallis Abbatis, qui de periculo assiduè jurantiū fratres suos admouere studuit, ad exhortationem legentium summatium perstringere curauimus; scientes, sim- *Plus mouent exēpla quam verba* plicium fratrum animos exempla plus mouere, quàm verba: quoniam deuota mens, quæ ex lectione spiritualis cōpunctionis feruorem magis, quàm inflantis scientiæ eruditionem quærit, dum facti memoriam versando atque reuersando, quasi manu cogitationis tangendo palpat, ad amorem virtutū, horroremque vitiorum ampliùs ex ea accenditur, quàm si decem millia sententiarum chartulis exarata transcurreret. Hoc igitur quasi grandi fœnore absoluti, ad Claràvallem nostram, de qua cum Isaac ad meditandū in agro diuersorum Christi Domini nostri magnaliū egressi fueramus, reuertamur: sicque tandem narrationis nostræ series, quæ de venerabilium Patrum religiosa conuersatione, pretiosaque in conspectu Domini morte ad ædificationem multorum texitur, cōpetenti conclusione terminetur. Nam & rivulus secus prata fluens certis venarum meatibus deriuatus, arentia quęque impinguat, marcescentia gramina reuirescere facit: demūque vniuersis sufficienter irrigatis sese in se recolligens, proprioque alueolo restitutus, legitimi cursus viuacitate prolabitur.

DISTINCTIO SEXTA.

Varia continens de Sacramento Altaris & Confessionis, de Animabus defunctorum, & alia quædam.

CAPVT PRIMVM.

De incauta Contemplatione cujusdam Monachi Claræ-vallis, & de periculo contemplatiuorum.

DOMINVS ad beatum Iob de multiplici calliditate antiqui hostis sub specie Leuiathan loquens, *Nerui*, inquit, *testiculorum ejus per-* *Iob 40.* *plexi sunt:* omnem videlicet hominem manifestiùs instruens, subtilissimarum deceptionū eius inextricabiles nexus neminē abque gratiæ suę adjutorio euadere posse. Verùm, si cunctis qui Christiana professione censentur, & ad cœlestē gloriam, de qua superbus Satanas cum Angelis suis cecidit, duce humilitate nituntur conscendere, summopere considerandū est *Ephes. 5. 2. Cor. 11.* illud Apostoli, *Videte quomodo cautè ambuletis, quoniā dies mali sunt:* & illud, *Ne circūveniamur à Satana: ipse enim Satanas transfigurat se in Angelum lucis:*

quanta putamus solicitudine vigilandum est ijs, qui sacratioris vitæ desiderio in Cœnobijs Domino militare, & contra spirituales nequitias spiritualibus armis dimicare proposuerunt? Falluntur nempe, stolidissimoq; errore raptantur, qui secularis molæ tumultuosa negotia tantùm, & non etiam cœnobialis lecti quieta silentia insidijs inimici patere arbitrantur: cùm tantò subtiliores laqueos tendere soleat callidus hostis, quantò quis altiùs scalam virtutum scandere, atque de hujus mundi naufragio nudum se euasisse cōfidit. Quapropter grauissimam vnius viri spiritualis tentationem, quam in otio silentij sui indiscretè contemplando incurrit, ad cautelam contemplatiuorum proponemus: quatenus ij, qui feruentiori studio lectioni incumbentes diuersas memoriæ sententias commendant, atque ex eis primo quidem meditationis, dehinc etiam contemplationis oculum exacuunt, semper illius sententiæ memores, *Qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria*, magis in timore sanctæ humilitatis se vtiliter deprimant, quàm in luce periculosæ contemplationis pueriliter volare præsumant. Erat in Claravalle senior quidam purissimæ religionis, quæ sub venerabili Patre nostro B. Bernardo in eadem sancta domo multis etiam simplicioribus gratiam perfectionis contulit, strenuus imitator effectus, & in quotidiano virtutum exercitio deuotus: qui ob sapientiæ suę grauitatem, consilij maturitaté, eximięque conuersationis sanctitaté, non tantùm sibi soli, sed & alijs quoque prodesse posse judicatus, Fusniacensis Ecclesiæ, quæ est vna de dignioribus, & magis religione conspicuis filiabus Clarevallis, Abbas constitutus est. Positus ergo in honore, ipsiusque honoris pōdus assiduè pensans, ne secundùm Prophetam periculum honoris non intelligeret, pastoralis officij dignitaté, humilitate, quæ spiritualem virum decebat, administrabat: tandemque laboriosæ prelationis solicitudini seniles humeros subducens, Rachelis quātò sterilius, tantò jucundius contubernium Liæ licet fœcundis, sed tamen valde periculosis prętulit amplexibus. Ad suam itaque Claramvallé reuersus, ac velut haud degener pullus nidulo proprio restitutus, quotidianæ conuersationis suæ discussione motus & affectiones cordis dudum Prelationis occasione quaquauersum sparsas ad se recolligebat: exéploque sanctissimi Patris sui Benedicti habitauit secum. Spiritualibus autem studijs intentus, & à strepitu garrulæ occupationis penitus sequestratus, orationi, lectioni, compunctioni, sacręque meditationi operam dabat: sciens aduersus virulentas suggestiones mūdialis pompæ, carnalisque illecebræ, efficacius his non esse antidotum. Porrò continuæ meditationis assiduitate prouocatus, suauitateque illectus, cœpit jam sanctæ contemplationis subtilitate diuina quęque mysteria scrutari, scrutando jucundari, exultans in jubilo cordis, dicensque cum Psalmista Domino. *Mirabilia testimonia tua*, Domine, *ideo scrutata est ea anima mea*. Quia verò salutarem hostiam, per quam redempti & reconciliati sumus Deo Patri cum fructu bonorum operum sedulus immolabat: altitudinem imperscrutabilis hujus mysterij tantò dulciùs contemplando ruminabat, quantò id frequentiùs altissimam Dominicæ passionis humilitaté repręsentando iterabat. Sed ô vtinam, sicut pius, ita etiam cautus & timoratus contemplator esse curasset, pręsertim in tam mira profunditate tantorū mysteriorum, vbi omne rationis humanæ deficit argumentum, solumque sacræ fidei consulitur oraculū. Nam cùm admirando pensaret, & pensando admiraretur, quonāmodo panis & vinum, quæ in altari proponuntur, me-

Religiosis solicitè vigilandum.

Prouer. 25.

Rainaldus hic primus Abbas Fusniacensis.

Psalm. 48.

Psalm. 118.

Incautus cōtēplator.

diante virtute Dei in verum corpus & verum sanguinem Iesu Christi Domini & Redemptoris nostri transsubstantiaretur, plusquam oportebat scrutabundus, rationisque oculo insolentiùs innixus, sacrum mysteriũ arcano fidei commissum rationis temeritate discutere pręsumptuosè tentabat. Cæterùm, sicut testatur B. Bernardus, ratio, si quod fidei est, tentet irrumpere, effractrix judicatur: & B. Gregorius dicit, fidem non habere meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Enimverò pręfatus senior minùs considerans sapientis consilium, qui mel inuenientem parciùs edere suadet, ne fortè satiatum euomere contingat: Apostolum etiam monentem, non plus sapere quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem: dum sacri mysterij dulcedinem, ipsis, vt reor, Angelicis spiritibus imperscrutabilem, auidiùs rimatur, summæ majestati debitam reuerentiam non exhibens, impegit in lapidem offensionis: & Dn̄s in ira declinauit à seruo suo. Vbi verò spiritus bonus, vel potiùs spiritus bonitas lucis suæ radios subtraxit, malignus extemplò spiritus malitiæ suæ tenebras ingessit: varijs cogitationibus animam jam nutantem exagitans, rationemque fluctuantem pessimo dubietatis spiritu quatiens. Nempe dum quod fidei certissimè constat, mortalitatis suæ tenebras dissimulans, quasi reuelata facie speculari pręsumeret: justo Dei omnipotentis judicio de certitudine fidei cecidit in opinionis ambiguum: ita vt quod ratione comprehendere non poterat, impossibile esse pręsumptione cæcatus æstimaret. *Est enim*, sicut elegantissimè definit Apostolus, *fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentiũ. Quod enim videt quis, quid sperat?* Si autem quod in hac mortalitatis valle, in hoc peccati & mortis corpore videre non possumus, per patientiam expectare jubemur, vt in æternæ claritatis Patria in nobis compleatur, vbi erit Deus omnia in omnibus: compescamus oculos cordis à vitio inquietæ curiositatis: quoniam sicut testatur Sapiens, *Hereditas ad quam* præproperè *festinatur in principio, in nouissimis benedictione carebit.* Igitur vbi primùm incautus ille contemplator hoc dubietatis malum clandestinis animæ suæ motibus irrepere deprehendit, totus intremuit, nisusque vigore mentis tenebras diabolicę versutiæ discutere, non potuit: non enim sicut liberum est inquietæ voluntati spontanea deliberatione in foueam se pręcipitem jacere: ita etiam liberum habet propria virtute vel industria de fouea conscendere. Gubernaculo itaque fidei procelloso præsumptionis spiritu violenter evulso, nauis conscientiæ miserabilis hominis validissimis perniciosarum cogitationũ fluctibus quatiebatur, malignis spiritibus cunctis nequitiæ suæ dolis ad id nitentibus, vt quem de certitudine fidei violenter perturbauerát, etiam de dubietatis nubilo in assertionis blasphemæ densissimas tenebras pręcipitarent: vt videlicet exẽplo Berengarij, qui primus impiæ hujus hęreseos inuentor & defensor extitit, sentiret & diceret, panem & vinum quæ in altari proponuntur, post consecrationem verum corpus & verum sanguinem Christi nequaquam esse. Verùm omnipotens & misericors Deus, qui servum suum Angelo Satanæ ad colaphizandũ tradiderat, vt disceret pręsumptuosus non esse, quemque summum cognitionis gradum, qui soli beatæ vitæ debetur, in hac misera vita & in hac carne peccati insolentiùs rimantem, etiam de fidei stabilitate corruere permiserat: de periculosa tamen dubietatis rupe pendentem, in hęreticæ prauitatis baratrum pręcipitari passus non est. Ibat ergo miserabiliter marcescens & contabescens in semetipso, præ angustia spiritus & violentia tentationis, sacrisq;

Bernar. epi. 190. & alibi. Greg. hom. 26. in Euan.
Prouer. 25. Rom. 12.
Hebr. 11. Rom. 8.
Prouer. 20.
Berengarij error.

mysterijs, quæ antea deuotissimè celebrabat, approximare non audens, atroci huic passioni se merito pręsumptionis suæ addictum esse gemebat. Miro namque modo errorem suum recognoscebat & dolebat, nec tamen ipsius erroris nubilum discutere poterat: & sicut de B. Maria Magdalena *Greg. ho. 25. in Euangel.* sanctus ait Papa Gregorius, amabat & dubitabat, quantoque prioris deuotionis suæ sinceritatem recordabatur, tantò peruersæ opinionis suæ cæcitatem plangendo detestabatur. Augebatur in dies perniciosæ hujus tentationis calamitas, nec solùm interiorem, sed & ipsum quoque hominem ejus exteriorem occupabat; ita vt deficiente pariter vigore mentis & robore corporis, in infirmitorio frequenter pausare, necessitatemque suam, quomodo poterat, transigere cogeretur. Audientes autẽ spirituales quondã filij ejus, fratres videlicet Fusniacenses, dulcissimum quondam patrem suum tali mœrore & afflictione oppressum, venerunt ad eum: blandisque precibus persua- *Charitas Fusniacensium in senis tentatum.* sum cum multa reuerentia Fusniacum eum reduxerũt: si fortè officiosa charitate ipsorum recreatus aliquod emolumentum calamitatis suæ caperet, & de angustia tentationis, qua vehementer vrgebatur, respiraret. Verùm, quia sicut eleganter Poëta canit, *Cœlum, non animum mutat, qui trans mare currit*, & sicut Sapiens perhibet, quoniam, *Nemo corrigere valet, quem Deus despexerit*, nec loci mutatio, nec fratrum illorum fauorabilis exhortatio, *Eccle. 7.* tentationis aculeum de pręcordijs senis illius euellere potuerunt: quia nondum venerat tempus miserendi ejus: sed temerariæ pręsumptioni durior adhuc instabat cruciatus. Itaque vsque ad vltimum penè terminũ vitæ suæ in hoc frixorio blasphemæ dubietatis confrixus, & tamquam aurum in camino tribulationis probatus atque purgatus, tandem miserante Domino lumen fidei plenissimè recepit: tantò vtique humiliùs de cętero credulitatis stabilitatem retinens, atque ab inquietudine illiciti scrutinij contemplationis oculum retrahens, quantò Deum superbis resistere, pręsumptoresque reprimere, propriæ calamitatis experimento didicerat. Quisquis ergo claustralibus disciplinis subditus, Mariæ otium Domino largiente sortitus est, si callens ingenio diuinam paginam scrutari dulce habet: necesse est, vt semper *Præsumptio in diuinis mysterys scrutandis vitanda.* meminerit, se discipulum esse, non magistrum: ne fortè ingenij sui subtilitate prouocatus, signaculo fidei signata malo suo tentet irrumpere: vel temerè quidquam discutere pręsumat, quod ob reuerentiam profunditatemque mysteriorum Dei, indiscussum vigilantissima Sanctorum Patrum præterijt solertia.

Caput II.

De excellentia fidei Sacramentorum Corporis Christi & Sanguinis, & de discretione contemplationum.

SAnè quantum distet inter scrutinium, quod parit curiositas, & speculationem, quam gignit pietas: inter contemplationem, quam in fidei simplicitate, conscientiæque puritate, parturit humilis deuotio, & meditationes, quæ descendunt ex pręsumptionis supercilio, lucidiùs adhuc declarabimus: quatenus sicut terruimus in spiritu suo pręsumptuosos, ita mulceamus in spiritu Dei humiles & deuotos. Certè præcipuus & maximus ille contemplator, à quo in Clarissima valle totius deuotionis & contẽplationis religio sumpsit exordium, beatum dico Bernardum, qui copiosè in scriptis suis disserit, quàm fugienda sit præsumptuosæ contemplationis temeritas: quanta reuerentia sacro fidei arcano subdenda sit humanæ rationis infirmitas, quo-

dam loco satis euidenter indicat, ita dicens. *Fidenter loquor: Trinitatem Sanctam quam non intelligo, credo.* Quid hoc verbo abbreuiato sanius ad fidem, simplicius ad meritum, quid fidelius ad deuotionem? Porrò eamdem fidei simplicitatem, quam hic de sancta Trinitate paucis verbis comprehendit, etiam de Sacramento altaris se firmissimè tenere, non solùm verbis, sed & mirabilium operum patratione, magnificè demonstrauit. Cùm intrasset aliquando partes Italiæ, & propter efficacissimá gratiam, quam in effugandis spiritibus immundis habebat, fama virtutum ejus vbique clarescerct: feminam quamdam atrocissimo dæmone multo tempore possessam, oblatam sibi in Ecclesiam introduci pręcepit: nimirum sciens, eam non tam facilè vt cæteros, posse curari. Ipse verò ad altare accedens, sancta Missarum solemnia celebrauit: peractaque ex more sacrorum munerum consecratione, corpus Dominicum super patenam posuit, atque super caput mulieris spurcissima collùvione maligni spiritus fœdum & horridum tenuit, *adest*, inquiés, *inique, judex tuus*, & cętera, quæ in libro vitæ ejus cótinentur: sicque tartaricū cerberum, quem consuetudinaria precum facilitate fugare non poterat, fide & virtute diuinorum Sacramentorū potenter ejecit. Quadam etiá vice dum Comitem Pictauiæ schismati Petri Leonis obstinatiùs fauentem, Dominoque Papæ Innocentio subdi recusantem, nullis monitis, nullisve exhortationibus ad humilitatis fastigium, Catholicæque Ecclesiæ vnitatem reducere valeret: negotium, quod humanæ industriæ viribus impossibile fore videbatur, diuinæ potentiæ commendans, ad immolandam hostiam salutarem, per quá vita, salus, pax, & vnitas miseris mortalibus conceditur, Ecclesiá ingressus est, Principe cum cęteris, quos ab introitu domus Dei excommunicationis sententia sequestrauerat, præ foribus Ecclesiæ præstolante. Sacris itaque mysterijs consecrationis corporis & sanguinis Domini rite celebratis, homo Dei non jam secundum hominem se agens, antequá pax in populum diffunderetur, manna cœleste, purissimum virginalis vteri fructum super patenam reuerenter posuit, cunctis qui aderant admirantibus, & cum maximo stupore exitum rei præstolantibus, ipsam patená pretiosum depositum pignus æternæ salutis continentem secum ferens, foras exiuit, atque vultu igneo, voce non deprecatoria, sed minaci, verbis auctoritate plenis Principé compellans: ita exorsus est. Rogauimus te, & audire nos contempsisti. Ecce egressus est ad te filius Virginis, filius altissimi Patris: ille inquam filius, qui pretio innocentissimi sanguinis sui sanctam Ecclesiam redemit: quam tu, quantum in te est, scindere & conturbare non formidas: adest judex vniuersitatis, in cujus manus illa tua animadueniet: ante cujus terribile judicij solium totius vitæ tuæ actuum rationem redditurus es: huic resiste, si vales. Videns autem Comes reuerendum Abbatem cœlestia sacramenta cunctis Ordinibus Angelorum tremenda sanctis manibus tenentem, & ignito vehementer eloquio peccatricis conscientiæ suæ secreta terebrantem: summæ majestatis præsentiam non ferens, obrigescente gelido per membra sanguine velut exanimis in terra collapsus est, jacensque spumas horrendas nigrescentibus labijs egerebat, ac si vltimum jam efflaturus esset spiritū, & crebris singultibus vitalia quatiebat. Cumque sic miserabilis aliquamdiu jacuisset, flentibus & pectora tundentibus qui aderant, accedens vir Propheticus, & pede eum pulsans, in virtute illius quem portantem se portabat imperiosa voce præcepit, vt surgeret, & Episcopis, quos de sedibus

Lib. 2. c. 3.

S. Bernard. per Eucharistiam eicit dæmoné.

Verba S. Bernardi ad Guillelmum rebellé.

sedibus suis expulerat, quorũ aliqui præsentes erãt, recõciliaretur, seq; magis Ecclesiæ Catholicæ filiũ, quàm schismaticorũ fautoré fore, demonstraret. Quod etiã cooperante gratia Dei continuò factũ est, (sicut liber gestorũ ejus pleniùs docet,) sanè præter spé vniuersorũ qui aderant, qui obstinatũ nimis animum Principis illius in schismate nouerant: sicq; tam Clerus quàm populus terræ, virtute incõtaminati sacrificij, fideq; viri Dei, à rabie Petri Leonis liberatus, & vnitati sanctæ matris Ecclesiæ reincorporatus, Domini clementiã collaudabat. O quanta est pietas fidei! de qua excellẽter pronuntiat Apostolus, quòd habeat promissiones vitæ quæ nunc est, pariter & futuræ. O verè mirabilis artifex Spiritussanctus, qui tam mirabili glutino charitatis summis ima connectit, vt illum splendidissimũ, nitidissimum & suauissimũ pané Angelorum habentem in se omne delectamentum, quod est Verbum Dei, mediante beatissima humanitate ejusdem Verbi, vermiculis terræ comedere concedatur: & terrenæ substantiæ portiuncula, quæ ipso aspectu & æstimatione sui vilipendi poterat, per Ecclesiasticæ Traditionis regulã cõsecrata, in verum corpus & verum sanguinem Christi Domini nostri transsubstantietur, fiatque pabulum dulcissimum, quo pium rationale sed miserũ jumentum deliciosè refectũ, rationali, sed beatæ naturæ in beatitudinis gloria consors efficiatur. Cęterum hæc altissima Dei magnalia, quæ ineffabili dignatione gratiæ suę miseris mortalibus largitur, fidei quidem manifesta sunt, rationi verò cæca: & propterea credere hęc, pietatis est: discutere, temeritatis: nosse, vita: & vita ęterna est. Nonne tibi videtur admirandus iste sanctus cum sancto sene Simeone in profunditate mysterij majestatis celsitudinem non solùm agnoscere, sed etiam alijs patenter ostendere: sub accidentibus, quę carneis & sensibus & oculis ingeruntur, id est visibili specie, pondere, & sapore, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam, non rationis temeritate scrutari, sed fidei simplicitate credere, venerari, & colere: atque in eadem fidei constantia superbis terribiliter repręsentare? Cesset ergo jam humanæ rationis temeritas discutere velle, quod signaculo fidei signatum, mortali naturæ scire denegatum est: & licet cum Patriarcha Iacob, qui simplicitate sua contentus erat, pede cognitionis claudicet: cum Petro tamen Apostolo, qui virtute fidei Ananiæ & Saphiræ duplicitatem deprehendit & extinxit, fidei pedem fortiùs figat: vt per deuotionem fidei quandoque ad cognitionis plenitudinem peruenire mereatur. Quid enim, curiose, interest, tua scire, quo ordine superni largitoris viuificum beneficium consequaris, dummodo id efficacia teneas, vtilitate probes, & insuper multimoda signorum & prodigiorum gloria, quæ ab initio fidei vsque nunc in Sacramento Altaris Deus operari non cessat, jucunda exhibitione, quantum fas est, experiaris? Sed vt de majoribus taceam, & modicus de modicis Dei mirabilibus loquar: qui licet sit magnus & laudabilis nimis in magnis, gloriosiùs tamen mirabilia operatur in minimis, quanta benignitate trepidationem illius Abbatis refouere dignatus est, qui araneam in calice sancto hora diuini sacrificij repertam, fide plenus cum ipso Sacramento hausit prudenter aduertens mortem vitæ præualere non posse: quique eadem die sanguinem minuens, araneam ipsam integram de vulnusculo cum sanguine erupisse, miratus expauit! Alterum quoque Sacerdotem quemdam quanta dulcedine docuit pius DOMINVS:

Guillelmus resipiscit ad præsentiam Eucharistiæ.

1. Timo. 4.

Transsubstantiationis vox & assertio.

Actor. 5.

Hausta aranea cum sacramẽto exit cum sanguine vena.

Aranea cũ calice sumpta per pedẽ exit.

aliud in altari videri, & aliud debere credi: qui in simili casu deprehensus, nec dispari fide armatus, mortẽ cum vita sumere non dubitauit: sed aduesperascente jam die dum pruritũ in pedẽ sentiret, scalpendo, araneã quam sumpserat, nulla parte corpusculi sui contritam seu mutilatã evulsit. Illud verò quàm stupendum, quàm admiratione dignissimũ censebitur: quòd idem virulentus vermiculus, qui fidem sinceram, debitãque reuerentiã Dominicis sacramentis exhibentibus, etiam intra vitalia receptus, nequaquã nocere potuit: quosdam eisdem terrificis sacramentis impudica irreuerentia se ingerentes, licet longè positus, terribiliter extinxisse perhibetur! Legitur enim in gestis Caroli magni Imperatoris, quòd cùm idem religiosus Augustus quadam solemni die Missam solita sua deuotione audiret, Diaconus qui ad ejusdem Missæ Euangelium legendum deputatus fuerat, pręcedenti nocte, mulierculæ cujus amore deperibat, impudicis amplexibus se fœdare non timuit: hoc quoque grauissimo piaculo cauteriatam habens conscientiam, Dei terribilis in consilijs super filios hominum judicia non veritus, sanctum Euangelium legere pręsumpsit: postmodũ etiam sacris mysterijs secundùm officij sui dignitatem eadem impudentia ministerium manibus impuris exhibiturus: si non vltio diuina districta animaduersione temerarium celeriùs de medio tulisset. Ecce namque dum verba sacra labijs pollutis depromeret,

Aranea Diaconum impudicum necat.

pręedictus vermiculus desuper à laquearibus oratorij se per filum suũ semel, secundo ac tertio, super caput contaminati Lectoris demittens, tertia nihilominus vice ipso Imperatore aspiciente caput obscœnum pupugit, ac sine mora miserum extinxit. Si ergo ô curiose, nullo humanæ rationis acumine perpendere vales, qua via, quoue meatu vermiculus ille venarum abstrusas perplexitates irrepserit: seu qualiter à stomacho naturalem descensum intestinorum euadens, vsque ad ima corporis inter carnem & pellem

Transsubstantiatio incomprehẽsibilis.

illæsus serpendo peruenerit: quomodo scire poteris, quo ordine quove modo, panis & vinum quæ in altari proponuntur, verum corpus & verus

Ierem. 12.

sanguis Christi efficiatur? Nam si secundùm Prophetam, cum peditibus currens laborasti, quomodo contendere poteris cum equis: id est, si in minimis istis mortalitatis tuæ densissimis tenebris obuolutum te sentis: qua fronte, quave temeritate altissima Dei magnalia inquietus scrutari præsumis? De sacramento ergo altaris, sicut quidam de martyrio ait, totum demus Deo, nihil nobis. Volenti itaque in sancta Religione profi-

Religioso proficere volenti quid expediat agere.

cere, correctioni morum, mundationique cordis modis omnibus necessariũ est insistere: mysterijs verò S. Scripturarũ per contemplationem castigatiùs intendere: quoniam campus exercitij & laboris pertinet ad rudes & imperfectos, lectus verò contẽplationis ad humiles & deuotos. Sed quales putas humiles, vel quales deuotos? Non vtique qualescũque: sed qui curiositatis, vanitatis, & voluptatis vitijs jamdudum mortui, sanctæ humilitatis & perfectionis arcem conscenderint, qui possint cũ Psalmista dicere Dño. *In via te-*

Psalm. 118.

stimoniorũ tuorũ, Dñe, delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs. Cæterùm quisquis in hac virtutũ claritate nondum à Deo stabilitus est, vt in lumine earum ambulet tota die, sed adhuc vitiorũ caligine circũfusum habet intellectum, licet ingenij subtilitate vigeat, & acumine rationis polleat: nouerit tamen expedire sibi magis orare, Psalmosque ruminare frequentiùs, legere verò parciùs: & in ipsa lectione non scientiam inflantem, sed spiritum viuificantem quærere: non vt disertus, sed vt sobrius efficiatur: quẽadmodũ monet

Apostolus, non plus sapere, quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem: non vt jactet se scire, quod nescit: sed vt scientiam suam Deo & sibi, sicut decet Monachum in humilitate conscientiæ custodiat: ne fortè subsannet eum Satyricus, vel potiùs ĩmundus spiritus, quod vsque adeò scire ejus nihil sit, nisi eum scire hoc sciat alter. Vnde cùm Doctorum doctissimus Pater Augustinus dicat, orare & legere, vtrumque bonum est, si liceat: si non liceat, melius est orare, quàm legere: miramur valde quosdã orationis & deuotionis prorsus necessariã vtilitatẽ penè vel penitus negligere: lectioni verò atque meditationi totis diebus ac noctibus incũbere: quasi non super inane pingat, aut pulverẽ in vento portet, qui scientiã in conscientia nondũ à vitijs purgata multiplicat: & contẽplationis subtilitas, quantomagis absq; perfectionis plenitudine ad alta volat, nõ tantomagis, quẽadmodũ in multis experti sumus, periculosæ ruinæ pateat. Quia ergo talibus valde metuendũ est, ne solũ lãpadarũ nitorẽ prẽferẽtes, olei verò pinguedinẽ negligentes, id est, de sola sciẽtiæ claritate absq; deuotionis & humilitatis mansuetudine gloriantes, à justo Iudice Deo, qui ob inordinatũ scientiæ appetitũ ꝓtoplastos de paradiso ejecit, cum fatuis virginibus reprobentur: curemus omnes, curemus singuli, tũ pro indulgentia peccatorũ, tũ pro acquisitione virtutũ, tum etiã pro vitanda ęternæ mortis miseria, atq; adipiscenda sempiternę beatitudinis gloria, Dño Deo nostro sacrificiũ cordis contriti & spiritus humiliati, in ara deuotionis sedulè immolare. Siquis autẽ in sacrę deuotionis assiduitate gratia duce tantũ proficere poterit, vt bonitatẽ bonæ religionis, & disciplinã non fictæ humilitatis in fundamento stabilis conscientiæ collocare prẽvaleat: hic jam securè cum Psalmista scientiam se doceri postulet: nec tamen scientiæ salutaris efficaciã lectionis atque meditationis instãtia solũmodo, sed multomagis vnctione illius, qui docet hominẽ scientiã, se adepturũ esse prẽsumat. Testante enim Psalmista, vanũ est omni homini ante lucem perfectæ humilitatis ad scientiã anhelando surgere: ideoq; modis omnibus necessariũ est, sedendo in pœnitentia priùs manducare panẽ doloris, id est cõpunctionis: & sic demũ surgere ad lucẽ scientiæ vel contemplationis: quoniã non inueniet locũ de scientia superbiendi arrogantia vanitatis, vbi vniuersos angulos consciẽtiæ bonitatis & disciplinæ repleuerit maturitas.

Persius.

Oratio lectioni & meditationi præferenda.

Sacrificium cordis contriti in ara deuotionis immolandũ.

Psalm. 126.

Caput III.

De felici consummatione Monachi desiderantis in Claravalle mori.

IOannes Apostolus & Euangelista, qui arcana verbi Dei, quantũ mortalibus in tenebris & in vmbra mortis sedentibus scire fas est, fatu reuelauit sacro, in Patmos insula propter testimoniũ ejusdẽ verbi Dei exilio relegatus, inter multiplicia cęlestis reuelationis mysteria, ad cõsolationẽ oĩum in via Dei laborãtiũ, & sub põdere tentationũ gementiũ, audiuit vocẽ de cœlo dicentẽ sibi. *Beati mortui, qui in Dño moriuntur.* Et ejusdẽ beatitudinis causã subdens, *Amodo,* inquit, *jam dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Opera enim illorũ sequuntur illos.* Hujus beatæ mortis, per quam transitur de labore ad requiẽ, de corruptione ad incorruptionẽ, de morte ad vitam, de miseria ad felicitatem, de fide ad cognitionem, jucundam memoriam sancti viri sedula meditatione pensantes: & ipsi votis & desiderijs continuis ad eam suspirabant dicentes, *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei,* & alijs morientibus pium congratulationis & compassionis impendebant affectũ: sicuti de beato Bernardo Abbate legitur, quòd vix vmquam mortuum sine lacrymis

Apocã. 14.

Beata mors, qua transitur de labore ad requiẽ.

Psalm. 41.

cõpassionis sepelierit: & reuerendissimus Alexandrinorũ Patriarcha Ioãnes excellentis personæ suæ authoritatis oblitus, ad morientes quoslibet fideles per semetipsum accedebat: sedensque coram eis obeuntium agonem cum multo pietatis affectu considerabat: proprijs quoque manibus morientiũ oculos claudens, animas de corporibus egredientes diuinæ gratiæ deuotissimè commendabat. Sed & beatus Episcopus Malachias Hiberniensis, in omnibus operibus suis memorans nouissima sua, vt in die defunctionis benedictionem consequi mereretur, cùm venisset aliquando Claravallem, & amicitiam familiaritatemque S. Patris nostri Bernardi ob sanctitatis suæ reuerentiã obtinuisset: tanto sanctę charitatis ardore anima ejus animæ viri Dei adhęsit, tantoque desiderio in Claravalle moriendi accensus est, vt reuersus in patriam, reliquo quo advixit tempore, hanc precum suarum summam Domino deuotus offerret: quatenus & in Claravalle, & in die cõmemorationis animarũ omnium fidelium mori, atque juxta dilecti sui Abbatis cineres & ipse incineratus beatæ resurrectionis gloriã pręstolari diuina largitate mereretur. Nec frustratus est à spe sua, quandoquidem desideriũ animæ ejus tribuit ei Dominus: & locũ quidem pro gloria, diem pro merito, socialis verò pausationis triumphum, pro meritorum suorum prærogatiua sortitus est. Hujus gloriosi Præsulis fidem & deuotionem secutus est frater quidam, non minùs sanctæ conuersationis odore, quàm naturali nomine Balsamus, qui erat Monachus S. Anastasij, quod est Cisterciensis Ordinis Cœnobium ad Romanæ vrbis mœnia situm. Hic cùm venisset aliquando propter injuncta sibi negotia ad B. Bernardum in Claravallem, vidissetque sanctæ & numerosæ illius congregationis disciplinam, in obseruantia sacri Ordinis maturitatem, concaluit cor ejus in ipso, & in meditatione illius exarsit ignis: ita vt si non charitas, quæ nequaquã quæ sua sunt quęrit, aliud imperasset, viuere & mori in Claravalle cunctis diuitijs & delicijs mundi pręposuisset. Ne tamen vacuus inde recederet, & tam religiosum desiderium debita mercede priuaretur, humillimis precibus à sancto Abbate petijt, & pro fervore suæ deuotionis obtinuit, quatenus in obitu ipsius plenarium ei seruitium à Conventu Clarępallis persolueretur. Quo adepto Claravallem jam suam, seque Monachũ Clarępallis reputans, exultabat in Spiritu sancto: reuersusque ad propria, solebat ab illo tẽpore singulis fratribus Clarępallis, quorum obitum cognouisset, singularia semper reddere officia: & insuper vnoquoque anno duodecim Missas pro cæteris omnibus, quorum finem ignorabat. Hic itaque vir deuotissimus, licet in curis Monasterij, quibus admodum vtilis ac necessarius erat, obedientia cogente assiduè detineretur, hanc tamen sibimetipsi temporis partem redimere studuit: vt inter easdem occupationes, præter cõmunes obseruantias Ordinis, & alia bona, quæ solo Deo conscio faciebat, singulis diebus per octo annos diceret Psalteriũ, & ad minùs quotidie disciplinam acciperet. Quàm verò placita Deo fuerit sancta conuersatio ejus, hoc vnum quod subjicimus miraculum manifestè declarat. Missus aliquando pro negotijs Monasterij sui ad Domnũ Papam Alexandrum, qui tunc in Francia morabatur, casu incidit in manus quorũdam schismaticorũ, qui Pseudo-Papæ Octauiani partem tuebantur. Moxq; de mula cui insidebat, injuriosè depositus, retrudi in custodiam jubetur. Vnus autem ex eisdem raptoribus super mulam hominis Dei insiliens, cùm secum eam ducere vellet: illa miris gestibus & saltibus recalcitrans, & quasi

Optat S. Malachias mori in Claravalle.

Idem optat monachus S. Anastasij

Mula eius non patitur raptorem sessorem.

pro domino suo pugnans, ire penitus recusauit. Cumque calcaribus & flagellis innoxium animal vndique cæderent, vinci omnino non potuit: sed magis retrogradis passibus incedens, & semper in vetitum nitens, conatus omniũ superauit. Videntes itaque schismatici diuinitus agi contra se miraculum, tandem victi tædio pariter & miraculo, virum sanctum dimiserunt: pręcipientes, vt eandẽ mulam coram eis ascenderet & abiret. Illa verò mox cum tota mansuetudine recepto Dei famulo mirantibus vniuersis, sine vlla cunctatione vel coactione processit: ambulans alacriter, & portans dominũ suum, quem læta recognouit. Porrò desiderium illud moriendi in Claravalle, quod pridem fœcunda deuotione conceperat, quotidianis incentiuis auctum, semper in corde ipsius viuebat. Appropinquante verò vocationis ejus die, qui soli Deo cognitus erat, cui desiderium pauperum exaudire familiare est: ipso Domino, qui omnia ad salutem electorum suorum operatur, disponente, etiam ad domum Clarębvallis, quam locum dormitionis & sepulturæ sibi fore semper optauerat, alia quidem occasione venire meruit. Contigit namque, vt supradicta domus S. Anastasij, quæ est filia Clarębvallis, cujus erat ipse deuotissimus Monachus, spirituali pastore vacaret. Quapropter ab ipso summo Pontifice & à fratribus suis missus domũ adijt Clarębvallis, vt novum inde Abbatem ad arbitrium patris ejusdem loci assumeret: magis autem missus à Domino venit, vt de mundi hujus pelago egrediens desiderij sui portum jamjamque teneret. Dum ergo per dies aliquot ibidẽ moraretur, & de omnibus, quæ in sancto illo conuentu videbat & audiebat, ædificaretur, compungeretur, & ad deuotionem excitaretur: contigit vnũ de fratribus pręsentis vitæ finem sortiri. Cũque tabula defunctoria sonante grandis illius cœtꝰ, Monachorũ scilicet atque Conuersorũ deuotissimũ concursum & occursum videret, cõmendationis quoque solemnem executionẽ, & in elatione funeris cantus pietatem, magnæque multitudinis extensam & ordinatam processionem: sacerdotum etiam ac ministrorum pro anima defuncti fratris hostiam salutarem imolantium sacrũ obsequium, Psalmodiæ nihilominus circa defuncti corpus religiosas excubias: totus in affectu pietatis resolutus, & hujus beneficij, quod semper optarat æstuanti corde participium mereri desiderans, cum gemitu valido periuit animæ suæ vt moreretur: ex intimis medullis cordis clamans ad Dominum, & dicens. *Moriatur*, Domine, *anima mea morte justorum: & fiant nouissima mea horum similia.* Exequiarum verò solemnijs rite celebratis, delatoque ad tumulum corpore, dum sicut moris est, tam nouiter sepeliendi, quàm cæterorum fratrum ibidẽm pausantium sepulchra Conuentus amplissimo ambitu in modum coronæ gyrasset, explicitis jam Psalmis sepulturæ attinentibus, Antiphona *Clementissime Domine*, ab vniuersitate fratrũ dulci modulatione decantabatur. Interim verò prędictus servus Dei oculos non curiositatis sed pietatis indices circumquaque ducens ac reducens, sanctam illam multitudinem velut Angelicum chorũ lætus intuebatur, totusque dulcedinis ac deuotionis affectibus in semetipso liquescens, quoniam in vita sua vnum ex ipsis fieri non licebat, nimirum obedientia renitente, vt saltem moriendo vnus ex eis fieri mereretur, ferventis desiderij æstibus optabat & orabat. Antiphona itaque percantata, dum in clausula ejus vbi dicitur, *Domine miserere super peccatore*, cuncti solito more veniam peterent, & pro anima defuncti fratris supplices exorarent, seruo Dei eamdem veniam cum cæteris petente, atque eumdem

Mirantur schismatici miraculum.

Defunctorũ exequiæ quãta deuotione fieri solita.

Num. 23.

Optat peregrinus monachus mori in Claravalle.

sermonem ardenti pietatis spiritu orante, rupti sunt fontes oculorum ejus, largissimoque lacrymarum imbre faciem rigans, non solùm defuncto requiem, sed & sibi celerem in eadem domo vitæ terminum postulabat. Mox igitur diuinâ clementiâ desiderium servuli sui effectui mancipare volente, in ipso loco inuasit eum peremptoria febris, quæ illum vsque ad exitum varijs incómodis vexans, & subrepentium delictorũ, sine quibus pręsens vita non ducitur, rubiginem purgans, voti sui compotem tam feliciter quàm celeriter fecit. Sequenti verò nocte, cùm membra sopori dedisset, apertum est ei cœlum, & vidit in eo Dominum nostrum Iesum Christum, ejusque beatissimam genitricem Dominam nostram, necnon & S. Bernardum, aliorũque sanctorum multitudinem copiosam cum gloria magna, quorum felicissima visione ita lætatus est, vt jam se quasi vnũ ex eis reputaret. Crescente autem languore in multa patientia gratias agebat Deo, oris confessione, cordis contritione, & sanctæ precis deuotione, portionem sibi in terra viuentium dari precabatur: sicque ad extrema deueniens infra decimum diem sancto fine quieuit. *Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum:* qui bona quæ in alijs videt veneratur & diligit: & licet ipse pro viribus virtutum studijs inuigilet, brauiũ tamen laboris sui fraternis meritis interuenientibus pleniùs & perfectiùs se consequi posse pręsumit; si eorum quos meliores se reputat, consortium, vel in vita vel in morte adipisci potuerit. Ecce servus iste Dei, cujus verè felicem consummationem descripsimus, doctus à Deo, de virtutibus suis non altum sapere, sed pro imperfectione sua semper timere, dum sanctissimæ congregationis beatam societatem votis ardentibus concupiuit: quod viuenti virtus obedientiæ denegauit, ejusdem obedientię pijssimus remunerator morienti benignè restituit: ipsumque ineffabili gloriæ eorũ, quę solis perfectis Monachis debetur, associauit in cœlis: quorũ sacris cineribus vel in sepultura sociari humilibus votorũ suspirijs pręoptauit in terris.

Videt monachus B. Virginem, S. Bernardũ, & alios sanctos.

Psalm. 127.

Caput IV.

Item de Conuerso, qui petiuit à Domino, vt in Clara-valle moreretur.

Mori in Claravalle, gratia fuit exteris quibusdã concessa.

HANC autem moriendi in Claravalle gratiam, non huic soli tantùm, sed & nonnullis alijs diuina nouimus largitate concessam: sicut etiam nostris temporibus cujusdã serui Dei tali desiderio vehementer æstuantis gaudium impletum vidimus & lætati sumus: atque ad portandum pondus diei & æstus sub disciplina Clarçvallis non mediocre incitamentum sumpsimus. Instabat aliquãdo tempus Generalis Capituli, & Abbates Cisterciensis Ord. de vniuersis mundi partibus Cistercium festinabant. Inter quos Abbas quidam de filijs Clarçvallis abbatizans in regione Hispaniarum longo & laborioso itinere generationis suæ matrem, id est Claramvallem, adibat, habens secum in comitatu Conuersum quemdam moribus honestum, deuotione pręclarum. Is aliquoties audiens in patria sua nectaream famam de religione & sanctitate domus Clarçvallis, incitabatur spiritu, desiderans videre Clarãvallem, cui clarissimus Abbas claritate Sanctitatis clarum nomen in orbe dedit. Iter itaque Capituli adorsus, quantomagis approximabat desideratæ Clarçvalli, tantomagis optabat, si fieri posset, non solùm eam videre, sed etiã sortis extremæ funiculum in ea sortiri. Vbi verò adeò contiguus factus est, vt eminus sacri templi pinnaculũ prospicere posset, deuotionis vnguentis ad aspectum reuerendi loci charitatis igne bullientibus, totus ad pietatem liquefactus est: eleuatisque manibus & oculis ad cœlum, breuem quidem,

Conuersus Hispanus hanc gratiã optat & obtinet.

ſed fidei plenitudine ſinceriſſimã precem effudit ad Dñm: quodámodo exclamans & dicens. O Dñe, ſi petitio pauperis & peccatoris non diſplicet majeſtati tuæ, ſit quæſo ſacer iſte locus, qui tantarũ ſanctarũ animarũ tecũ jam regnantiũ pignora ſeruat, requies mea iñ ſæculum ſæculi: hic Dñe, ſi dignatis, pauſem, quoniã elegi eum. Ingreſſus itaque locũ tabernaculi admirabilis quod fixit Deus & non homo, ſpecialis patroni & tutoris ejuſdem loci, ſcilicet S. Bernardi, necnon & inſignis collateralis ipſius B. Malachiæ tumbas ſimpliciter veneratus eſt: & vt deſiderij ſui celerem conſequi mereretur effectum, deuotè precabatur. Nec tardauit piæ petitionis effectus, ſed repentè cœpit viribus corporis deſtitui: lectoque ægritudinis receptus, ſic lætus & alacer ad agoné mortis, quaſi ad epulas inuitatus, properabat. Sanè poſtquã eo prodente, & Abbate ipſius teſtimoniũ perhibente, tam Monachis quàm Converſis innotuit, illũ ob deſideriũ moriendi in Claravalle, hanc ſibi à Domino celerem morté impetraſſe, ſacer ille conuentus oppidò gratulatus eſt: ſicque feliciter morienti piè congaudens, ſanctiſſimo collegio ſuo migranté votis & deſiderijs bonæ volũtatis aſſociauit. Ipſe ſacramentali oleo inunctus, & viatico Dominici corporis & ſanguinis munitus, infra paucos dies, Abbatibus qui in Natiuitate ſanctę Mariæ Claravallé ante Capitulũ Ciſtercienſe conuenerant, ibidem adhuc, ni fallor, demorantibus, in medio tantæ & tam ſanctæ multitudinis, Abbatũ videlicet & Monachorũ & Converſorũ, ſicut deſiderauerat, fraternis orationibus protectũ ſpiritum exhalauit. Cujus exequias magni & reuerendi cœtus illius frequentia ſolẽnibus & deuotis officijs celebrans, terráque terræ adjiciens, mirabilem Deũ in ſanctis ſuis, qui quantum apud ſe ſincera ſupplicũ vota valeant, in hoc paupere ſuo demonſtrare dignatus eſt, in cómune glorificabat. Cæterùm quis ambigat, pradiuinę bonitatis abundantiã nonnullis quandoq; concedi, quod ſibi in ſe deeſt meritorũ, alienis meritis debere ſuppleri: & quia vbi infirm⁹ & imperfectus quiſq; Eccleſię in Religione perfectè incorporatur, perfectorũ meritis imperfectorum tegi deformitatem: dũmodo ijdem imperfecti pura intentione perfectionis & ſacræ religionis pro modulo ſuo imitatores effecti de hoc mundo rapiantur: ſicut Pſalmiſta canit, quia, *cum ſancto ſanctus eris: & cum viro innocente innocens eris*? Nec ſolùm religioſa quælibet Eccleſia credenda eſt in mẽbris ſuis adhuc in carne peccati ſtrenuè militantibus infirmos meritis & precibus fouere, atque protegere, exitũque munire: verũetiam multomagis in mẽbris ſuis poſt ſacræ peractæq; militiæ ſudores, emeritorũ requie & beatitudine glorioſis id ſperanda eſt actitare: quemadmodũ quidam perfectæ religionis ſenior de fratribus Clarevallis, qui gratiam videndi quandoque res inuiſibiles à Domino acceperat, teſtatus eſt, dicens, morientibus fratribus animas jam carne ſolutas ad animã carne ſolvendã non minori, vel potiùs majori frequentia & deuotione, quàm carné adhuc vegetantes occurrere: atq; vt malignorũ ſpirituũ cum multa truculentia ex aduerſo occurrentiũ malitioſas accuſationes euadere, veriq; luminis, & æternæ beatitudinis participiũ cóſequi poſſit, officioſiſſima charitate inſiſtere. Quapropter, ſicut non immeritò felices pronuntiamus eos, qui exercitatione dura & laborioſa pœnitentiæ tam viuorũ quàm defunctorũ fratrũ ſuffragijs morientes fulciri merentur: ſic nimirũ miſeros, & vt ita dixerim, omnibus hominibus infeliciores plangimus eos, qui cur habitũ religionis aſſumpſerint, non attendentes, ſed vitã ſuam morũ corruptione deprauãtes, etſi viuentiũ honeſtis obſequijs tumulo

Oratio Converſi.

Quod deeſt meritorum alicui, ſæpe alienis meritis ſuppletur.

Pſalm. 17.

Animæ defunctorum morientibus adſunt.

inferantur: tamen nec viuorum nec defunctorũ opitulationibus quidquam cõsequuntur: sed qui spinas dissolutionis seminauerunt, ignem æternũ malitiæ suæ stipendium sortientur.

Caput V.

De Religioso viro, cujus exequias animæ defunctorum visæ sunt celebrare.

ENimverò si cui fortassis scrupulũ mouet, quòd prefatus senior dixit, fratribus ex hac vita decedentibus animas carne solutas ad exitũ morientiũ occurrere, nullaten⁹ queso, vel sancto viro ista dicenti, vel nobis ea quasi falsa scribentibus succenseat, sed patienter sustineat: & veraci testimonio nos asserere comprobabit, hec non solùm specialiter à sanctis viris cognita: sed etiã omnipotentis cõditoris nutu etiã carneis oculis & corporalibus auribus visa & audita quandoq; fuisse: quatenus tãtominus mortalis homo de misera seu beata vita animæ post mortẽ secundùm meritorũ qualitatẽ dubitet, quantò perspicaciùs subtilẽ & inuisibilẽ ejusdẽ animæ substantiã ad nutum creatoris cui omnia possibilia sunt, in carne viuentibus conjungi, & vt ita dixerim, admisceri deprehenderit: presentéque vitã, quã caducã atque transitoriã non ignorat, funditus despiciens, ad illã, ad quã per momenta singula decurrit, omni solicitudine bonis operibus inuigilãdo se preparet. In partib⁹ minoris Britanniæ erat aliquando homo quidã secularis, qui licet secularibus negótijs deditus, cureque rei familiaris intentus esset, erat tamen fidelis & timoratus, atque in obseruantia mandatorũ Dei pro modulo suo deuotus. Inter cetera verò bona, quæ vel publicè vel priuatim solo Deo testante faciebat, talem sibi fecerat consuetudinẽ, vt ad Ecclesiam vadens siue rediens, seu quacũque alia occasione cemeterium transiens, pro animabus fidelium ibidem pausantium deuotam Domino precem libaret. Contigit verò, vt expleto tẽpore vitæ suæ de hoc sæculo nequam migraturus lecto decũberet. Cumque jam morti se vicinũ sentiret, medijs noctis tenebris misit ad Presbyterũ suũ, rogans vt ad visitandũ secum Dominico sacramento venire dignaretur. Presbyter verò segnitie pressus, & heu! plus diligens cõmodum carnis suæ, quàm salutem animæ parochiani sui pergere recusauit: diaconũ tamen suũ nomine Danielem bonæ conuersationis virũ vice sua destinauit. Qui libenter obediens, & jussa celeriter complens, postquam morienti viaticum tradidit, ad ppria redire non distulit. Mox ergo vt pauperculus ille, sed meritis diues, infirmus, perpetuæ sanitatis & nõ periturarũ diuitiarũ largitorẽ Christũ Dñm ad munimen sui recepit, lætus hominem exuit: & cum illo, vt credimus, qui pauperũ susceptor fieri dignatus est, paradisi portas ingressus, lucidas beatorũ spirituũ mansiones accepit. Diaconus verò rediens, vbi ostio Ecclesiæ appropinquauit, inuenit illud apertum, quod clausum firmissimeque obseratũ dimiserat. Vnde cùm multùm obstupuisset, & ancipites mente versaret cogitationes, ita mox diuina virtute in eodem loco defixus est, vt se inde mouere non posset. Et ecce repente in cimiterio illo audita est vox clamantis atque dicentis. Surgite fideles vniuersi, surgite quantocyus, & exite de tumulis vestris, quotquot in isto cimiterio requiescitis, vt conuenientes in Ecclesiã cõmendemus animam defuncti hujus carissimi nostri, & rependamus ei vicem beneficij sui. Quoties enim per hoc cimiteriũ transire solebat, toties pro nobis orationẽ specialem facere consueuerat. Ad hanc vocem cœpere velociter exurgere mortui, factusque est fragor atque tumultus grandis, cùm egrederẽtur de tumulis suis. Porrò in Ecclesia videbantur cerei multi hinc inde parietibus

Laici pia cõsuetudo, dũ transiret per cæmeterium.

Diaconus ægroto defert Eucharistiam.

Mortui de tumulis exeunt ad eius exequias.

rietibus affixi, qui eamdem basilicam copioso lumine illustrabant. Quam cùm defuncti illi ingressi fuissent, cœperunt ibi suaui melodia Dñm in commune laudare, & commendationis officium solemniter decantare, ita vt vno dicente collectas & orationes, alij subjungerent, *Amen*, cęterasque responsiones, quemadmodum in choro psallentium fieri solet. Commendatione verò expleta, clamatum est denuo, vt singuli reuerterentur ad sua loca. Quibus egressis de oratorio, factus est iterum sonitus & collisio tumulorum, quando se in eis recollocauerunt. Tunc paulatim cœperunt deficere luminaria illa quæ in Ecclesia videbantur, quovsque penitus extinguerentur. His ita completis, solutus est Clericus ille, de loco in quo fixus hærebat, & intrans oratorium reposuit ibi sacramentalia vasa, quæ secũ detulerat. Qui cum ad mansionem Presbyteri redisset, ille trutina inertiæ suæ metiens alios, & neminem profunda nocte facilè vigilare reputans, quasi miseratus hominem pro labore, rogabat eum, citiùs stratum repetere ac dormire. Cui ille respondit. Non est mihi modo pausandum: sed tibi potiùs surgendum atque laborandum. Iam enim defunctus est æger, ad cujus exequias procedere nos oportet. Vix verba finierat, & ecce nuntius venit, supradicti viri obitum nuntians, aduentumque Presbyteri flagitans. Surgens itaque licet inuitus Sacerdos, cum diacono sine mora perrexit, & debitum pio funeri obsequium impendit. Porrò Diaconus ille beneficio gratiæ Dei tam dignanter se visitantis nequaquam ingratus existens, sed de visione quam viderat, affectus vehementer atque compunctus: omnia quæ vel in re, vel in spe habere poterat, reliquit: exiensque de terra & de cognatione sua Turonis in Monasterio S. Martini Religionis habitum suscepit. Vbi etiam religiosam vitam ducens, fideliũque defunctorũ memoriã agens, proficientibus meritis postmodũ prior ejusdem Ecclesiæ constitutus est. Pręfatam verò reuelationem quibusdã familiaribus suis secretiùs innotuit: quæ tamen ob mirandam rei nouitatẽ silentio tegi nõ potuit: sed ad notitiã ejusdem loci Abbatis celeriùs peruenit. Qui de re tam incredibili, aut probabiliter edoceri, aut eam penitus reticeri volens, coadunato fratrũ cœtu in Capitulo coram omnibus eũdem Priorem super hujusmodi verbo conuenit, districtè pręcipiens, atque in virtute obedientiæ adjurans, vt veritatem ab eis non celaret. Qua ille tandem adjuratione constrictus, licet verecundiæ suæ parci voluisset, ne in publico hoc fieret: tamen ad honorem Dei, & ad ædificationem proximi, quod sibi acciderat, verecundus ac pauidus explicauit. Cognita igitur veritate pręd ictus Abbas cùm esset vir bonus & religiosus, super tam inauditis mirabilibus prognosticæ hujus reuelationis sacrum futuræ resurrectionis mysteriũ quodammodo pręsignantis, gratias egit Deo: generalemq; legem in Cœnobio suo sanciens, pręcepit, vt quotiescumque cœmeterium aliquos de fratribus intrare contingeret, toties pro fidelibus ibidem pausantibus ad minus semel orationem Dominicam dicere non pigritarentur. Nemini ergo friuolum vel absurdum videatur, quod diximus, animas defunctorum fratrum decessui morientium fratrum quandoque interesse, atque vt ab instantibus tunc periculis eruantur propensiùs elaborare: cùm pręsenti manifestè doceamur exemplo, tantò tunc eas ad succurrendum feruentiùs & deuotiùs insistere, quantò quis in hac vita earum memoriam habere, atque ad mitigandam districti Iudicis sententiam precum suarum suffragia impendere solicitior fuerit. Nam quid aliud etiam nobis innuitur per hoc, quod

Defuncti expleto officio repetunt sepulchra.

Spectator huius miraculi fit Monachus.

Abbatis lex pro defunctis.

Suprà d. 3. c. 21. de beatæ memoriæ D. Gaufrido Sorensi, quondam Episcopo suprà in hoc volumine continetur: quia scilicet dum adhuc esset Monachus in Claravalle, vidit manifestè quadam nocte infra vigilias sacras psallens alacriter & orans ab Aquilonari parte Ecclesiæ, id est ab atrio in quo defunctorũ fratrum corpora pausant, multitudinem magnam candidatorum venientem, quæ per ante gradum Presbyterij transiens, ostium quod ad infirmitorium vergit egressa est, cùm eodẽ momento in infirmitorio quidam bonæ conuersationis senex in extremis agens agonizaret, nisi hoc, quòd beatę fratrũ defunctorũ animæ fratrem corruptibilis vitę induuias exuentem in suũ consortium recipere, atque malignorũ spirituũ phalangas calumniari eam cupientiũ propulsare veniebant? Quantũ verò intelligimus, hęc de illis animabus solummodo sentienda sunt, quę ab omni culpa simul & ab omni pœna emancipatę, beatitudinis æternę felicitatẽ jam adeptę sunt: similiter & de illis morientibus, qui transactę vitę religiosa conuersatione hoc meruerunt, vt beatarum animarum pręsidijs in periculo mortis fulciantur.

Qui defuncti viuentes iuuent, & quos.

Caput VI.

De Milite à periculo mortis per fidelium animas liberato.

QVIA tamen relatione memorabilis hujus miraculi ostendimus, qualiter fidelium animæ pro se deuotè oranti vicem beneficij sui in morte ipsius impenderint: libet nunc referre, quomodo quidam studiosè pro fidelibus defunctis orantes, seu eleemosynas pro eis facientes, etiam de pręsentis vitæ periculis, & de inimicorum gladijs ceruicibus suis imminentibus earumdem animarũ opitulatione liberati sunt: quatenus religiosus quisque mercede laboris sui se priuandũ esse non certus existat: si affectum cõpassionis & actum subuentionis porrigat animabus juxta sententiam justi Iudicis Dei vapulantibus: cùm etiam sæculares nonnulli, qui in hac parte deuotionis feruentiores extiterunt, extremæ calamitatis pericula propter hoc pietatis negotium euasisse cognouerit. Constat enim compassionis affectu nil Deo esse acceptius, quandoquidẽ summæ miserationis pietas summã diuinitatis beatitudinem ad subueniendũ miseris de cœlis ad terram descendere fecit: & quia defunctorum animæ quæ jam per se mereri nil valent, tantò gratiùs suscipiunt interuentionis beneficium sibi à viuentibus impensum, quantò per hoc pœnas suas aut mitigari, aut citiùs finiri sentiunt: quas peccatis suis exigentibus duras vel diuturnas fore debuisse non nesciunt. Igitur miles quidam in actu & habitu sæculari, sæcularem animum bonorum operum studijs reprimere satagebat: seque mortalem esse, & tempore suo moriturum fore crebrò recogitans, mortuorum memoriam apud Deum prece & deuotione qua poterat, frequentiùs faciebat. Decreuerat namque, vt nulla vmquam necessitate, nulla festinatione atrium Ecclesię transiens prępediretur, vt non stans facie ad Orientem versa Dominicam orationem pro fidelium animabus intentè diceret, Dominũque defunctis misereri suppliciter oraret. Contigit verò, vt ab inimicis suis insidiantibus sibi quadam vice ita repente circumueniretur: vt aut in instanti periculum mortis incurrere, aut vitam fugæ præsidio tutari necesse esset. Cursu itaque rapidissimo fugiens, casu accidit, vt ad clausuram qua cœmeterium cingebatur currendo deueniret. Quia verò competentiorem compendij semitam ad effugiendum quos fugiebat, non inueniebat, citis saltibus clausuræ introitum per medium cœmeterium transiliens, cœpto cursui anhelus instabat.

Compassio quam Deo cara.

Miles fugiens hostes transit per cœmeterium.

Verùm inter currendum, consuetudinis suę, quam multo tempore illibatam seruauerat, recordatus, concidit corde: & quid sibi in tanto rerũ discrimine faciendũ esset, æstuanti mente pensabat. Aut enim debitũ spirituale cum periculo vitæ fidelium animabus persoluendum erat: aut debiti pręuaricatorem coram justo Iudice Deo, qui in se confidentes in quantumlibet arcto necessitatis articulo seruare potest, conscientia reum tenebat. Sed quia in tanta temporis & discriminis angustia diu deliberandi spatium non habebat, vicit citò pietas fidei metum corporeæ fragilitatis: decreuitque contempta morte fidelibus defunctis solitum precis subsidium nequaquam subtrahere: sed si ita placeret altissimo, supra tumulos eorũ pro quibus orabat, gladijs inimicorũ confossus occumbere. Itaque suppresso cursu gradum sistit, turbatumque tranquillans animũ, facie, sicut solebat, ad orientem versa, Dominicam orationem tantò sinceriori pietatis affectu dicere cœpit, quantò se hanc novissimam ad Deum fundere precem, & quasi vltimum vale fidelibus defunctis offerre existimabat. Interim verò crudelissimo lethalis odij liuore exagitati rapidis passibus advolant inimici: cernentesque reuerenter stantem virum, cujus sanguinem sitiebant, metu mortis diriguisse putabant: & quasi jam voti sui crudelem effectum habituri de scelere in continenti, vt sperabant, perpetrando, impiè quidẽ, sed non impunè tripudiabant. Namq; vbi pręcipitatione furibunda in insaniã versi, septa cimiterij irrũpere, ĩmunitatẽ Ecclesiæ Dei violare, & hostiã submissa ceruice inclinatoque capite stantẽ imitatione primi fratricidæ ĩmolare festinabant: ecce repente vident armatorũ multitudinẽ magnam totũ cœmeterium replesse: quam defunctorum animas fuisse, pro quibus ille orabat, non improbabiliter credimus: quæ etiã intercessorem suũ stipata corona ambientes, vt orationem quam pro eis inchoarat, absque impedimento perficere posset, sancta solicitudine obseruabant: in aduersarios verò gladios & hastas terribiliter vibrabrant. At verò Deo odibiles illi solo maligni desiderij voto homicidæ, videntes tam subitã rerum mutationẽ, & armatorũ turbam sibi ĩminentem, stupefacti & mente consternati fugam velociter iniere: & qui alienam vitam crudeli occisione perimere venerant, emolumenti maximi loco reputabant, si suam fugæ præsidio seruare potuissent. Deuotus autem ille orator nil tale videns vel sentiens, postquam orationem suam compleuit, cursum quẽ pietatis intuitu tãtæ necessitatis articulo constrictus omiserat, repetens, pernici celeritate velut insequentium se inimicorum manus fugiens probè aufugit: & quia gladios furentium inimicorum, & de tam proximo sibi imminentium euadere potuisset, miratus expauit. Cæterum post aliquantum temporis inimicitiarum nube charitatis ardore dissipata, pacisq; pulchritudine inter partes stabiliter redintegrata, cùm familiariter ab inuicem quærerent, illi quidem, quid causæ extitisset, quòd mortis articulo sibi iminente, immobilis stans de loco non motus fuisset; ille verò, cur vitæ ipsius pepercissent, cùm oportunitatẽ perdendi eum nacti fuissent: cognita ab alterutro mysterij veritate, Dominum, qui facit mirabilia magna solus, magnificè collaudabant: & tam ipsi, quàm etiam pluresalij qui tam grande miraculum percipere potuerunt, ad orandum pro fidelibus defunctis non mediocriter accensi sunt: quod vtinam & nos & omnes, quos hæc legere vel audire contigerit, religiosa deuotione imitari non pigritemur. Quàm stupendum, quantoque admirationis præconio dignum censebitur illud, quod de Eusebio

Miles cursum sistit, vt oret pro defunctis.

Hostes eius fugantur ab animabus pro quibus orabat.

Siciliæ duce diuinitus factum per plures jam orbis partes, etiam per scripturam divulgatum est. Is enim cùm haberet aduersarium Principem quemdam, qui diuitijs multis & gloria terreni culminis exaltatus spem suam in robore & multitudine exercitus sui ponebat; ipse fiduciam suam Deo committens, pro liberatione animarum fidelium multa bona faciebat: & magno verè Dei miraculo per exercitum animarũ sibi de cælis missum niueis & equis & armis optimè adornatum, tam ipsum æmulum suum, quàm cunctum exercitũ ejus in deditionem recepit: atque per admonitionem earumdem animarum, pro impensis sibi ab eo beneficijs gratias agentium, & ad subueniendum defunctis exhortantium, confortatus, multò plura bona pro liberandis animabus fidelium, quàm antea faciebat, per Ciuitates & Ecclesias suæ ditioni subjacentes agere decreuit. O quàm certus de victoria esse poterit, qui pietate & precibus pugnat: ô quàm irrefragabili veritatis testimonio subnixa est sententia, qua dicitur, quia *qui pro alio orat, pro seipso laborat:* sicut huic religioso Principi de quo loquimur, in summo honoris sui discrimine; & item deuoto militi, cujus suprà meminimus, in supremo vitæ suæ periculo, tam feliciter, quàm excellenter experiri donatum est. Si enim pietatis opus esse creditur, fideles pro fratribus & proximis, qui adhuc iustitiæ opera exercere, præmiáque iustitiæ promereri valent, orare: quanto magis negotium pietatis omni acceptione dignum esse censebitur, pro animabus fidelium intercedere, quæ jam nec opera iustitiæ, per quæ bona merita conquæruntur, operari, nec vltra ad pœnitentiæ remedia confugere valent: sed solummodo peccatorum & negligentiarum suarum pœnas iusta diuinitatis censura soluere coguntur?

Dux Siciliæ hostem vincit, animarũ stipatus multitudine.

Proverbium vulgare.

Caput VII.

De Sacerdote, qui dicens Requiescant in pace, *audivit multas voces respondentes*, Amen.

VErumtamen licet per se vltra operari nil valeant, pro se tamen laborantibus miro atque jucundo Dei omnipotẽtis dono collaborare, & quodámodo congratulari quandoque deprehenduntur: sicut ante multos annos cuidam religiosæ conuersationis monacho accidisse, certissima seniorũ relatione audiuimus: etiam & scripto ad posterorum memoriam signatum scimus. Apud prouinciam, quæ Germania trans Rhenum dicitur, quæ vulgò Saxonia vocatur, in Cœnobio, quod de Ordine Cluniacensi infra muros Patbrunnensis ciuitatis constructum, nomini SS. Apostolorum Petri & Pauli attitulatum est, fuit priscis temporibus, dum adhuc Cluniacensis Ordo in statu suo vigeret, monachus quidã, secundùm nomen suum Christũ amans; nam Amo naturali nomine vocabatur. Hic cùm esset Sacerdotali honore præditus, officium sanctũ moribus sanctis adornare curabat, & diuina mysteria deuotione, qua spiritualem ministrum decebat, celebrabat. Vt autẽ tantò deuotiùs, quantò secretiùs incontaminatũ sacrificium in arca contriti cordis offerre posset, capellulam quãdam in honore sancti Alexij consecratam, & ab oratorio ejusdẽ loci cimiterio tantùm interiacente remotã, causa dicendæ Missæ frequentare solebat: vnde & ipsum cimiteriũ reciprocato itinere assiduè terere necesse habebat. Ad sacrã verò ædẽ vadens aut inde rediens, manũ deuotæ orationis absq; tædio identitatis porrigebat fidelib⁹ defunctis: & quo se transactis diebus suis incinerandũ fore recogitabat, incineratorũ piacula piè pensans, eorum supplicia mitigari suppliciter precabatur.

Animæ congratulantur orantibus pro eis.

Amo monachus in defunctos pius.

Factum est autem in vna dierum, dum celebratis sacris mysterijs rediret, & pignus sanctæ orationis ijs quibus eum debitorem pietas effecerat, impigrè, sicut solebat, persolveret, completaque oratione in conclusione subjungeret, *Requiescant in pace*, audiuit manifestè magnæ multitudinis turbam respondentem sibi, & dicentem, *Amen, Amen.* Quod vbi audiuit, totus intremuit: & has voces esse animarũ pro quibus orabat, reputans, tam contiguas eas sibi inuisibiliter esse, miratus expauit: bonæque consuetudinis vsum, quem eatenus deuotè seruarat, tantò deinceps propensiori vigilantia persecutus est, quantò deuotionis suæ obsequium acceptabile Deo, fideliumque animabus gratum & fructuosum existere, tam inusitati miraculi nouitate lætus agnouit. *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare: vt à peccatis soluantur.* 2. *Mach.* 12.

Caput VIII.

De puero qui post mortem peccata sua confessus est.

O æterna Dei *sapientia, quæ ex ore altissimi prodijsti, attingens à fine vsque ad finem fortiter*, sed tamen *disponens omnia suauiter:* quæ per Prophetã dicis, *Misericordia mea non deficiet, & miserebor, cujus misereri voluero*: quid amplius, quid excellentius, quid dulcius de tua pijssima benignitate humana natura peccatis & vitijs obnoxia expectare poterat, quàm hoc, quòd pauperũ tuorum sic piè misereris, scilicet vt mirabili nimis, & solùm õnipotentiæ tuę possibili cõmercio inter mortuos & viuentes discurrente, illi quidẽ culpas & negligẽtias suas, quas carnẽ vegetãtes minùs correxerant, viuẽtibus prodant, & sanctæ orationis subsidiũ propensiùs quęrant: isti verò animas in tremendo jã examine tuo cõstitutas, datæ sibi potestatis auctoritate absoluere pręsumant: singularis quoq; sacrificij deuota oblatione cũ sanctę precis assiduitate, ad gaudia paradisi subleuare pręualeãt? Sed ecce, ô benignissime, ô misericordissime fili Dei viui, & fili B. virginis Mariæ, Dñe Iesu Christe, adhuc aliquid sublimi⁹ & dulcius nobis de melliflua petra dulcedinis tuæ profluxit: dũ sacramentũ videlicet Cõfessionis, profundos & inenarrabiles gemitus cõtriti cordis, baptismũ quoq; amarissimarũ pœnitẽtiæ lacrymarũ vni ex pusillis tuis, quantomagis indebitè, tãtomagis piè cõcessisse probaris: & quod infirmitas humanæ naturæ pręsumere non auderet, vt fieret: hoc ĩmenso pietatis tuæ munere factũ meritò inter maxima laudis tuæ pręconia deputando miratur. Obsecro autẽ eos, qui hęc lecturi sunt, ne ijs quasi falsò conscriptis derogare velint: quia nostra jam memoria res acta est, sicut hodieq; nõnullę probabiles personæ de Ordine Cisterc. testificantur. Beatæ itaque memoriæ D. Hugo Bonęvallis Abbas, quanta spiritualiũ charismatũ gratia decoratus fuerit, cunctis qui tantũ virũ nosse, vel famam virtutũ ejus percipere potuerunt, liquet. Hic in obsequio suo puerũ cursorem habebat, qui viuacitate & agilitate seruitij sui ad itineris cõmoda pernecessarius extitit: ideoque tam ipsi Abbati, quàm cæteris exteriora negotia curãtibus carus & acceptus erat. Contigit verò, vt in dimidio dierum adolescentiæ suę horrendum spiritus ac carnis subire diuortium, duręque mortis, quæ nec ætati nec conditioni parcit, crudele vectigal solvere cogeretur. Graui namque repente corporis inualetudine correptus, dum florentis juventutis suæ vigorem quotidianis defectibus marcessere gemeret: experimento didicit, quàm veraciter sapiens dicat, quoniam *adolescentia & voluptas vana sunt*. Tandem verò de pręsenti vita desperans, cœpit de futurę vitæ statu, quantũ

Sap. 8.

Exod. 33.

Inter viuos & mortuos pium intercedit cõmercium.

Historia multis nota, nec dubia.

Eccle. 11.

pondus ægritudinis patiebatur, vel potius provt pius Dñs inspirare dignatus est, pauida mente cogitare, seque lubricæ ætatis impulsu contra Deũ ac creatorẽ suũ multa deliquisse mœstus illacrymans, Confessionis remedium velut vnicam tabulã in hujus sęculi magno & spatioso mari naufragantiũ quęrere. Sed vtrum surripiente mortis articulo, quod piè desiderabat minimè consecutus sit, an confessus Confessoris sui simplicitate vel negligentia canonicè absolutus non fuerit, ignoramus: tamen quòd ab ijs, à quibus tam moriens quàm defunctus juvari debuerat, minùs quàm tali adolescentulo, vni vtique ex pusillis Dñi expediret, procuraretur, Cõfessionis post mortẽ carnis factæ mirabilis probat euentus. Supradicto nẽpe venerabili Abbati Hugoni quadam nocte in stratu suo quiescenti idem adolescens jam defunctus in visu apparuit, mœrentis atque in angustia cõstituti supplicẽ vultũ & habitũ prętendens. Deniq; cum multa reuerẽtia accedens, & genua sua super genua sancti Abbatis decenter cõponens, manus quoq; supplices cõtra pectus ipsius protendens, supra venerabiles jacentis artus sic quasi ad orationem procubuit: atque vt Confessionem suam recipere dignaretur, lacrymosa prece rogauit. Dehinc distinctis prorsus causarum euentuũq; articulis in quibus se peccasse dicebat, Confessionem flens & ejulans fecit: inter quæ in nõnullis etiam criminalibus se cecidisse, cum tantis suspirijs tamq; largo lacrymarũ profluvio fassus est, vt vix in viuente aliquo tantæ cõtritionis & cõpunctionis amaritudo possit inueniri. Cõfessione autem facta ꝓfundiores adhuc gemitus edens, vberioresq; lacrymas lacrymis superaddens, cum maxima contritione cordis suppliciter precabatur: vt sui misereretur, sibiq; supernũ Iudicẽ justis mitem, peccatoribus terribilem, sed pœnitentibus veniam promittentem, suis sanctis orationibus placatũ reddere dignaretur. Interim verò religiosus Abbas ad tantæ cõpunctionis lacrymas & suspiria per cõpassionis pietatem totus in semetipso liquescebat: & dum miseri angustijs per miserationis latitudinem respondere conatur, euigilat: secũque quod viderat & audierat mente pertractans, dum se ad cõpassionem defuncti intimis quibusdam stimulis vrgeri sentiret, vanam non esse visionẽ intellexit. Vt verò totius dubietatis scrupulus de corde ipsius tolleretur, mirũ dictu, mira omnipotentis Dei clementia, quod spiritualis substantia spiritualiter gessisse visa fuerat, materiali experimento in assertionem veræ visionis ei probare concessum est. Nempe dum locum in quo pœnitens anima pœnitentiæ lacrymas fundens procubuerat, manu tangendo palparet: ita opertorium quo tegebatur, madefactum reperit, ac si spiritus, qui easdem lacrymas spiritualiter fudisse visus fuerat, liquidi elementi humorem in se habuisset. Sed in his similibusque diuinæ potentiæ mirabilibus, si rationis consulatur sententia, quæ dicuntur, incipiunt esse incredibilia: sin verò virtus agnoscatur diuina, desinunt esse mirabilia. Itaque reuerendus Abbas ex hoc jam nihil hęsitans, animam, quam sibi ad succurrendum Christi Domini clementia destinarat, in Capitulo fratrum absoluens, & tam suis quàm fratrum suorum orationibus, Missarumque celebrationibus deuotis, satisfactionem pro peccatis ejus offerens Deo, miseram & ream æternæ mortis supplicijs subduxit: immortalisque beatitudinis, vt piè credimus, per gratiam Dei participem effecit: sicque, quod impossibile erat apud homines, violentia sanctæ charitatis, cui etiam impossibilia cedunt, apud Deum possibile esse, ostendit.

Ægrotus Confessionis quærit remedium.

Abbati post mortem peccata confitetur.

Locus in quo cõfessus fuerat, madidus reperitur.

Absoluitur in capitulo.

Caput IX.

De Priorissa quadam per reuelationem ad confitendum admonita.

APostolus more suo de altitudine mysteriorũ Dei loquens: *vt innotescat,* inquit, *per Ecclesiam principatibus & potestatibus in cœlestibus multiformis sapientia Dei.* Dominus quoque beato Iob omnipotentiæ suæ opera dinumerando, *concentum*, ait, *cœli dormire quis faciet?* Mortali etenim naturæ impossibile est nosse, quantæ dulcedinis, quámque intimę suauitatis harmonia mulcet & delectat sublimes illas beatorũ spirituũ potestates per opera gratię multiformis sapientia Dei, per quæ sanctã Ecclesiam suã de lacu miseriæ & de luto fecis, id est inquinamento peccati erutam, ipsorũ sacro collegio consociat, non habentem maculam aut rugam, neque aliquid hujusmodi. Ipsa namque sapientia & veritate attestante didicimus, facilius esse, vt cœlum & terra transeat, quàm vt vnum jota, aut vnus apex de lege gratiæ ipsius pereat: id est, vt vel minimæ occasiones, per quas etiam vltimi quiq; in populo Dei salutis remedia cõsequuntur, sic retardentur, vt non effectui mancipentur. Quapropter quàm subtili occasione eadem benigna sapientia, cui peruigil cura est salutis hominũ, cujusque oculis nuda & aperta sunt omnia: quamdã famulam suã de statu conscientiæ ipsius admonuerit, exempli gratia notabimus, quatenus omnis homo sanum sapiens, tantò validius ejusdem sapientię amore inardescat, quantò dulciùs audit eam per familiare sibi sapientis organum protestantẽ, delicias suas esse cum filijs hominũ. Priorissa cujusdã Monasterij virgo erat Deo valde deuota: quæ tam seipsam, quàm subditas sibi sorores ad districtionẽ disciplinæ regularis discreta solicitudine coarctabat. Et licet placita Deo fuisset sancta cõuersatio ejus, vnũ tamen erat, quod puritati ipsius maculam inferebat: quãvis hoc ipsa in conscientia sua minimè deprehenderet. Fecerat namque in infantia sua peccatũ quoddã, quod puerili hebetudine neglectũ, longitudine quoque temporis ita obliuione absorptũ fuerat, vt nullatenus tale aliquid se fecisse meminisset. Nolens autẽ pius Dñs deuotã sibi famulam, pro peccato, quod nequaquã verecũdia, sed obliuio celabat, cõfundi ab inimicis suis in porta, tali ordine & quid, & quando deliquisset, ei manifestare dignatus est. Quadam namq; nocte eidem venerabili Priorissæ dormienti apparuit in visu fœmina quędã, quæ ipsam olim parvulam nutrierat, & quantũ tenera ætas capere poterat, primis disciplinæ rudimentis imbuerat. Et proprio nomine eam cõpellans, sicut dudũ infantem cõpellare consueuerat, Gilla, inquit, filia mea, quid agis? Quovsq; dissimulans negligẽtia torpes, & peccatũ illud quod in infantia tua sub cura mea posita cõmisisti, per Confessionis & pœnitentiæ remedia non diluis? Cũque & qualitatẽ peccati ei intimasset, illa quasi rubore suffusa, & quod tantò antè perpetrarat ad memoriã reducens, respondit. Numquid tanti æstimabitur peccatũ, quod infirma & stulta cõmisit ætas, nondũ per exercitiũ & incremẽtum vitæ ad plenum explicita ratione, vt hoc tantopere confiteri, & pro eo pœnitere necesse habeam? At illa. Ergone parui ponderis esse putas qualecũque peccatũ, quod non est confessionis rubore pœnitentiæq; labore deletum? Ausculta igitur diligenter quæ dico. Scias pro certo, & nullatenus dubites, quia sicut in cortinis seu parietibus effigies certis lineamentis expressisq; ꝓprietatibus membrorũ depictę cernuntur: ita in anima omnis hominis qui qualitercũque in vita sua discretionẽ boni & mali habere potuit, peccata etiã minima quæ cõmisit, fœda impressione signãtur: exceptis dumtaxat ijs, quæ

Ephes. 3.
Iob 38.
Ecclesia Angelis consociatur per puritatem.
Matt. 5.
Prouer. 8.
Peccatũ in infantia admissum & obliuioni traditum.
Peccatum nullum parui ponderis censendum.

Cóféssionis & pœnitentię officijs per gratiam Dei relaxata fuerint. His dictis somno Priorissa excutitur, atque de verbis quæ audierat stupens, dum diligentiùs cogitat & recogitat, inuenit vanam non esse visionem; sed verè in infantia sua tale aliquid se fecisse recolit, quale in visu audivit; quod tamen ex quo annos discretionis intrauit, & habitum religionis sumpsit, numquam conscientiæ ipsius aciem reuerberabat, quia à memoria penitus exciderat. Itaque gratias agens Deo, tanto sinceriùs & humiliùs confessa est & pœnituit, quantò sola largitate benignitatis Dei se hoc assecutam esse gaudebat: tantoque de cætero tam de præteritis, quàm de imminentibus peccatis suis solicitior extitit quantò diuina hac reuelatione certiùs didicerat, decipi eos, qui vel de ignorantia vel obliuione sibi blandientes, impunitatem conscientijs suis temere promittunt. Supra quoque in hoc volumine continetur, Conversum quendam defunctum alteri Converso viuenti per visum apparuisse, eique peccatum quod ante duodecim annos, dum adhuc sæcularis esset, commiserat, quodque mortifera obliuione memoriæ elapsum fuerat, ad memoriã reduxisse, & vt quantocyus confiteretur & pœniteret, consuluisse: verbum cum timore, & tremore audiendum promens, scilicet quod peccatum ante mortem minimè solutum, post mortem insolubile maneat. Quid ergo erit de peccatis quæ rubor confusionis, seu tædium duræ pœnitentiæ, vel quod his periculosius est, exactæ per tempus religiosæ vitæ confidentia, celari suadet: si illa Dei famula de peccato in annis puerilibus perpetrato ad confitendum & pœnitendum, etiam per reuelationem admoneri necesse habuit: & iste frater audiuit, peccato criminali, quod obliuio celabat, si ante mortem legitimè solutum non fuisset, post mortem veniam negari? Verè horrendum est incidere in manus Dei viuentis: quoniam terribilis Deus in consilijs super filios hominum. Expedit itaque omni homini, tum præcipuè religionem professo, præteritos annos vitæ suę sedulè recogitare in amaritudine animę suæ, atque sine dissimulatione, oris confessione, cordis contritione, boni quoque operis executione, semetipsum dijudicare, si non vult cum hoc mundo damnari. Angusta nempe via quę ducit ad vitã exoneratos & expeditos vix recipit, quia iustus vix salvatur: oneratos verò & dilatatos curis & voluptatibus sęculi prorsus rejicit; nec obest ianuam vitæ intrare volenti, quantumcumque se humiliet: est autem horrendum malum, si vel transverso vnius digiti plusquam superliminare patitur, se erigat: quia mox impinget, & conquassato capite corruet. Confidimus autem in Domino Iesu, quia siquis in adolescentia sua laxioris vitę vias secutus criminibus & sceteribus se inuoluerit; si excitante illo, qui dicit, *Lazare veni foras,* euigilauerit ad circumstrepentes se laqueos mortis, conatusque ad arctioris vitæ vias redire, trepido & solicito scrutinio non semel sed pluries, imò toto tempore vitę suę conscientiã suam discusserit, & quidquid in ea inuenerit purè confessus fuerit, & insuper tam ea peccata quorum meminit, quàm ea quorum fortè non meminit, cum luctu & lacrymis pœnitentię Deo in oratione confitendo, continuè se pro eis humiliauerit, pœnitentię fructu non carebit. Cęterum, sicut Apostolus ait, quia *qui ignorat, ignorabitur;* ita profectò siquis secundùm multitudinem iniquitatum suarum, multitudinem miserationum Domini quęrere detrectauerit; hujus, vt inde meritò timemus, misericordia obliuiscetur: & tam pro ijs peccatis suis, quorum meminit, quàm pro eis quorũ fortè non meminit, iudicium durissimum portabit, quicumque est ille.

Priorissa peccatum sibi reuelatũ confessa est.

Suprà dist. 5. c. 4.

Ioan. 11.

Examen cõscietia quàm necessarium.

1. Cor. 14.

Recapitulatio finalis eorum, quæ in hoc volumine continentur.

EXPLICITIS ijs, quæ de initio Cisterciensis Ordinis, necnon & de reuerendis, atque in omni religione conspicuis viris, qui in Cistercio & in Clara-valle claruerunt, scribere necessarium duximus; simul etiam de exemplis, quæ pro rei similitudine, non incongruè, vt arbitror, juxta finẽ locis oportunis inseruimus, hanc à lectore nostro vicissitudinis gratiam postulamus, vt si aliquid in hoc opusculo inuenerit, vnde ad amorem virtutum, odium vitiorum, sanctæque deuotionis feruoré, inflammari se sentiat, Deo, sine quo nihil boni fit: & patribus, quorũ industria hæc ad nostram notitiam peruenerunt, gratias agat; nobis verò, quorum non paruo labore compilata, & in vnum corpus compacta sunt, piæ orationis suffragium impendere dignetur. Neque enim quasi noui alicujus operis authores hæc conscripsimus: sed sicut in exordio hujus voluminis præfati sumus, ea quæ à studiosis patribus sparsim exarata reperimus, ad manifestiorem rerum notitiam, majoremque legentium vtilitatem, in vnum collegimus: pauca tamen capitula, quæ à religiosis & fide dignis personis certa relatione didicimus, continuationi intexere curauimus: ita pulmentum filijs Prophetarum ex herbarum in agro veterum patrum collectarum concisione & decoctione parantes, vt coloquintidas falsitatis tamquam mortiferũ elleborum in olera concidere nefas duceremus. Duplicis autem rationis consideratio, nos ad hanc partem solicitudinis inuitauit. Et primò quidem, vt fratribus nostris, qui in remotioribus orbis partibus sacrum Ordinem nostrum professi, sanctã domum Cisterciensem, tamquam caput & matrem omnium nostrum; itemq; sanctam domum Claræ-vallis, propter beatum Bernardum cariùs amplectuntur, de initio Ordinis nostri certam notitiam traderemus: vtriusque etiam domus primi patres quàm sublimé, quamque imitatione dignissimam vitam duxerint, ad ipsorum ædificationem panderemus: secundò verò vt Monachis nigri Ordinis calumniandi occasionem tolleremus: qui coram sæcularibus & rerum ignaris derogant Ordini nostro, dicentes, eũ ex præsumptione cœpisse, & patres nostros, qui primò de Molismo egressi sunt, absq; licentia Abbatis sui egressos fuisse: quod quàm falsum sit, principia hujus voluminis plenissimè testantur. Absit enim, vt præsumptio mater ruinæ, nouerca stabilitatis, vllam partem habuerit in religioso proposito sanctorũ virorum: absit, vt non rationis & diuinę authoritatis plenum fuerit voluntarium sacrificium seruorum Dei: per quod laboribus & ęrumnis multis desudantes, semetipsos in ara quotidianæ crucis hostiam viuam, sanctam, Deo placentem, immolare non dubitarunt: vt Ordinis Monastici puritatem, de squalore dissolutionis & baratro pręuaricationis erutá, proprio labore & industria ad multorum salutem, in antiquum sacræ Religionis statũ, Deo auxiliante reformarent. Horum fortissimorum Athletarũ Christi dux & signifer extitit beatæ memoriæ D. Stephanus, cujus suprà meminimus, qui decimo anno instituti Cisterciensis Ord. pastoralis curæ officiũ in eadem domo suscipiens, & propagandę sacrę religionis desiderio feruens, cùm per continuos quatuordecim annos paucitatis suę tędio tam ipse, quàm fratres ejus vehemẽter afflicti fuissent, quintodecimo demũ anno diuina desuper aspirãte gratia, nostri temporis Apostolum, beatissimũ Bernardum, cum turba fratrũ & sociorum ejus, ad tyrocinij spiritualis probationem suscipere meruit: Dño ad dilatandum Cisterc. Ordinem per vniuersas occidui orbis plagas ex die

Historia hujus libri ex multis patribus sumpta sunt.

Ordo Cister. non cœpit à præsumptione.

Dux Athletarũ Christi S. Stephanus.

illa & deinceps copiosissimâ dante benedictionem. Iste reuerendissimus Pater Stephanus post aliquantos annos fratres beati Bernardi ad ædificandam domum Claræuallis mittẽs, ipsum venerabilem virum S. Bernardum in iuuenili adhuc ætate constitutum, sed sapientiæ & religionis maturitate multorum canos transcendentem, ideoque reuerendũ, illis abeuntibus præfecit Abbatẽ: jã tunc vt credimus, spiritu reuelante prænoscens, quãtę proceritatis, quantæq; pulchritudinis cedrus illa futura esset in paradiso Ecclesiæ Dei: quantę etiam multitudinis cœtus ex diuersis mundi partibus collectus sub vmbra condensarum frondium, idest multiplicium meritorum ejus, ab æstu carnalium illecebrarum foret refrigerandus. Sed quis æstimare sufficiat, quàm grandis multitudinis fuerit beatorum ille cætus: vel ex quàm diuersis prouincijs & insulis coadunatus? Nempe vt de mediterraneis, Italiæ, Germaniæ, Galliæque prouincijs taceam: ipsæ extremæ insulæ Hiberniæ, Britanniæ, Daciæ, & Sueciæ, quæ finem orbis faciunt, ad hunc cœtum perficiendũ crebras personas mittebant: & propter Abbatẽ sanctũ etiam locũ sanctũ celebri deuotione venerabantur. Vt etiam de Conversis taceam, quorum longè copiosior erat numerus quàm Monachorum, post decessum beati viri simul in vno loco reperti sunt libelli professionum octingenti octoginta octo; exceptis quàm pluribus alijs, qui negligentia & longinquitate temporis dilapsi non poterant inueniri. Vbi verò aliqui de hoc sacro cœtu disciplinæ vomere exculti, virtutumque seminibus receptis adeò profecissent, vt jam fructificare, alijsque prodesse posse sperarentur: sicut ex diuersis regionibus colligebantur, ita etiam mox ad diuersas regiones causa ædificandorũ Cœnobiorum emittebantur: sicque fiebat, vt licet persępe nonagenarium, nonnumquam verò centenarium numerum excederent Nouitij, numquã tamen sacer ille Conventus nimię multitudinis angustiam pateretur. Sanctę recordationis Domnus Henricus Vitę-scholæ, quod est Cænobiũ in Dacia de linea Claræ-vallis primus Abbas, referre solebat, quia cùm esset nouitius in Clara-valle, & nonaginta tyrones in cella probatoria sub disciplina beati Bernardi instituerentur, quadam vice discumbentibus eis intrauit ad visitandos filios suos idem pijssimus pater, quem sequebatur Conversus cum sporta inciso caseo plena. Et accedens ad prętatum Henricum, qui tunc Prior Nouitiorum erat, dulcissima manu sua frustum casei posuit ante eum, commonitorium hoc verbum dicens. Frater comede, grandis enim tibi restat via. Dehinc fidelis minister magni illius patrisfamilias, qui faciet seruos suos discumbere, & transiens ministrabit illis, per ante vniuersos nouitios transiens, ac singulis pitantiam charitatis porrigens, eundemque sermonem per singulos repetens, & corpora eorum jucundè refecit, & mentes ad solicitudinem arctæ & angustæ vię, quam terere cœperant, excitauit. Licet verò frequenter viri virtutũ de sacro collegio Claræuallis ad propagandã Cisterciensis Ordinis disciplinam per distincta orbis climata emitterentur, numquam tamen aut Hiberus ęstus, aut Scythici frigoris horror, seu altera quęlibet inclementia cœli animas eorum inclinare poterant, vt non formam Ordinis quam in Clara-valle didicerant, in habitu & victu, cęterisque corporis necessarijs, virili constantia retinerent: pulchrè Horatianum illud sibi vendicantes, *Constantes animi, quos non locus alterat alter.* Nec solùm diuersarum prouinciarum Episcopi & magnates, Cœnobia & disciplinã viri Dei in suis regionibus fundari postulabant: sed etiam superbarum vrbium populi

S. Bernard. fit Abbas adhuc iuuenis.

Quãtus numerus monachorum in Clara-valle.

S. Bernard. nouitiis ministrat in mensa.

ex discipulis ejus Archiepiscopos sibi & Episcopos eligebant: felices se arbitrantes, si de tantę pfectionis fonte pastores animabus suis prouidere potuissent: cùm tamē perfectæ ejusdē multitudinis pfectissim⁹ institutor hāc apud Deū & homines specialē gratiā obtinuisset, vt cùm dignissimus esset cogi, & aliquoties in Archiepiscopū vel Episcopū electus fuisset, minimè tamen de amica sibi paupertate raptus, dignitatis hujus apice cōtra voluntatē suā insigniri cogeretur. Sed quid nos ista de cęteris vrbibus replicamus: cùm ipsum caput mundi, ipsa quæ est cæterarū Ecclesiarū omniū mater, sancta Romana Ecclesia, de hac humili societate, de hac B. Bernardi disciplina summū Pontificē in plenitudinē potestatis assūpserit: & in ipsa Apostoli Curia Cardinales aliquos in partē solicitudinis asciuerit? Tua sunt hæc, Christe Dñe, opera, qui glorificantes te, & mandatis tuis obsecūdantes ita glorificas, vt serui tui, qui secundùm prę ceptū Apostoli subjiciūt se omni creaturæ humanæ propter te, pleno pietatis judicio super omnē mortalē naturam exaltentur à te. Cęterùm postquā Clara illa vallis primū & clarissimū Abbatē suū post vnū & triginta annos ad summi Imperatoris transmisit palatiū, vt jam tanto esset potentior ad subueniendū, quantò sūmæ majestatis faciē viciniùs cōtēplaretur: per sanctos successores ejus, de quorū virtutibus superiùs aliqua cōprehendim⁹, sanctæ religionis vigor cōseruatus in eadē gloriosa domo illibatus durauit, sicut in temporibus venerabilis ac Deo digni viri D. Petri, ejusque successoris D. Warnerij postea Lingonensis Episc. diuina fauente gratia nobis pbare concessū est. Testis enim nobis est Dñs, quia cùm in Claravalle disciplinis claustralibus & Sacri Ordinis obseruantijs subditi essemus, tantū ibi religionis & grauitatis, tantūque puritatis & honestatis vidimus, vt sæpius in gratia Dei exultantes dicerem⁹ in cordibus nostris, quia si ipse legislator noster beatissimus Pater Benedictus, cujus Regulā pfessi sumus, in carne viueret, & per seipsum sanctū illū Conventū regeret, districtiùs sacri Ordinis instituta in loco illo obseruari non potuissent. Incuria nempe vel leuitas, seu dissolutio, quæ est ruina ordinis, locum ibi penitus non habebant: sed vernantiū virtutū fraternæq; charitatis æmulatio ibi sancta vigebat: quodq; magis mirum est, ad hęc singulos austeriori aliqua castigatione cogere Pręlatis op⁹ non erat: quia quasi hereditaria successione ad se transmissum tenebat sancta illa dom⁹ vitia declinare, & virtutib⁹ operā dare. Vidimus etiā ibi ex discipulis S. Bernardi seniores morū grauitate, religionis integritate, prudentia & simplicitate reuerendos, beatæ memoriæ D. Gerardū Priorē, D. Gaufridū ejusdem sancti viri notariū, plurimūque ab eo dilectū, D. Hugonem de Monte felice, D. Petrū Catalanensem, cęterosque tā Monachos quàm Cōversos, qui à temporibus beati viri vsque ad nostrā ætatē durantes, & exemplū fervoris & deuotionis reliquo corpori sanctæ illius fraternitatis effecti, facilè in sua amabili cōuersatione monstrabant, quātæ perfectionis plenitudo in Claravalle primis diebus effulserit: quandoquidē paucorū seniorū strenuū in sacri Ordinis obseruantijs exercitiū paucorū admodum deuotio potuit imitari. Sed ecce dum de puritate religionis, quæ nō solùm in Claravalle, sed etiā in Cistercio, cęterisq; bene ordinatis domibus Cisterciensis Ord. multos ad culmen perfectionis primis diebus pduxit, loquimur: quid à prę fato venerabili viro D. Gerardo Priore, in Capitulo Claręvallis aliquando audierimus, nō sine multo timore & tremore reminiscimur. Is namq; dum quadā vice ad morū grauitatē disciplinęq; custodiā melliflua nos admonitione exhortaretur, asserebat, anteriori tempore animas fratrum defunctorum cuidam spirituali viro ejusdem Cœ-

S. Bernard. Episcopatus recusauit.

Episcopi ac etiam Papa & Cardinales ex Claravalle assumpti.

Feruor primorum Claravallis monachorum.

Purgatoriū. nobij Monacho visibiliter apparuisse seque pœnalibus locis deputatos miserabili querimonia prodidisse: non quia grauius aliquod peccatum cómisissent, sed quia quotidianas negligentias vitare, minori solicitudine quàm oportuerat, curassent. Si ergo beatis illis temporibus, quibus negligentia vix per rimulas intrabat, rubiginem culpæ districti Iudicis animaduersio pœnali nimiumque molesta rasura abradebat: quid de nostrorum temporum miseria sentiendum est, quando negligentia non jam per rimulas, sed per rimas, vel potiùs per rupturas tepiditatis irrupit? *Negligentia quàm vitāda.* Quapropter ne fortè post negligentiæ & torporis incuriam mors malitiæ & iniquitatis intret per fenestras nostras: quoniā tempus quod omnia consumit, etiam Religioné eneruat: cùm procliuiores sint homines ad sectanda vitia potiùs quàm virtutes: discussâ totis viribus ignauiâ, vestigijs pręcedentium patrum viriliter inhærere satagamus: eorum memoriam in cordibus nostris versando, eorumque actus frequenter & libenter relegendo: quatenus per rectitudinem corporis ipsorum nobis fortitudo nostri corporis quasi de speculo lucidissimo resultet, sicque salubri verecundia confusi, discamus, bona quæ agimus omnino imperfecta reputare: atque ad ampliorem justitiæ perfectionem semper anhelare. Siquis verò multùm proficere volens, sed non valens, ideoque tædio affectus, remissiùs agere cœperit, audiat quid Sanctus Pater Bernardus dicat. *Nolo*, inquit, *repente fieri summus, paulatim proficere volo.* Si ergo in studio proficiendi non cōtinuò sequitur effectus, est tamen omni volenti proficere, quidam proficiendi effectus, si non datur vltra: solumque nolle proficere, totius negligentiæ & dissolutionis, atque ad extremum mortis & damnationis occasio est.

Nolle proficere perditionis occasio est.

Obsecro itaque eos, qui ista lecturi sunt, per Dām nostrum Iesum Christum, ne solâ hæc curiositate legisse velint, sed diligenti cōsideratione pensent, quid in suis moribus à norma justitiæ, quæ in sanctis Patribus insigniter refulsit, exorbitet. Et quidquid in se à tramite veræ religionis alienū repererint, totum hoc in quotidiano vitiorum virtutūque conflictu ad lineam veritatis corrigere festinent. Nam sicut jure omnium hominum stolidissimus censeretur, qui ad arborem viriditate foliorum atque vbertate fructuum pulcherimam veniens, foliorum inanitate ventrem farciret, & ab vtilitate fructus jejunus remaneret: eadem rationis æquitate stultissimus reputatur, qui venustissimam seriem ac strenuam conuersationem Sanctorum Patrum relegens, velut chronica temporum, vel Annales Regum, ad solam curiosam notitiam rerum eam transcurrit, & nihil ex ijs quæ legit ad accendendum in se compunctionis feruorem, ad detergendam conscientiæ suæ rubiginem, & ad librandam morū suorum inæqualitatem, manu sanctæ deuotionis decerpit. Neque enim propterea Patrum præcedentium laudabilia gesta describuntur, vt vanæ & iniquæ curiositati seruiatur: sed vt per ea rudes instruantur, infirmi confortentur, lasciui grauitatem sectentur, duri corde compungantur, deuoti ad perfectionem informentur: & vt per ædificationem consolationemque legentium, sancta Ecclesia roboretur, & laus Dei, cujus sunt bona nostra, per gratiarum actionem amplificetur. Cæterùm in hac sola parte veniam à studiosis lectoribus petimus: quod aliquibus in locis sensum vel summam verborum, quæ dicta sunt, retinentes, eādem summam competenti formula orationis vestire curauimus. Nam de rebus ipsis, absit, vt quantum in nobis fuit, minimum saltem articulum aliter quàm rei euentus fuit, mentiendi libidine læsâ conscientiâ poneremus. Ipse autem æternus Deus æterni Dei filius, Dñs noster Iesus Christus, qui in diebus humilitatis suæ sacramentum perfectæ pœnitentiæ sanciens, & fundamentum veræ religionis jaciens ait, *Siquis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*: quique extremis diebus illis, quando senescente jam mundo fides fluctuat, spes titubat, charitas frigescit, incentiuum sancti amoris sui per Cisterciensis Ord. puritatem multorū cordibus infudit, & ejusdem sacri Ordinis splendidissimā columnam, Reuerendissimū scilicet patrem nostrū S. Bernardum in Claravalle erexit: ipse inquam Dñs & Deus noster, per merita & intercessiones Sanctorū Patrum, de quorum vita & moribus ad ædificationem posterorū aliqua conscripsimus, donet nobis ita vestigijs eorum inhærere, ita simplicitatis & innocentiæ sensum retinere, ita per continentiam carnis in humilitate vera roborari; vt ad illam æternæ beatitudinis gloriā, ad quam eosdem sanctos patres nostros indubitanter credimus peruenisse, etiā nos, cooperante gratia Dei, quandoq; peruenire mereamur: Præstante eodem Dño nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Non sunt Patrū gesta ex curiositate sola legenda.

Luc. 9.

Sanctus Bernardus Ordinis columna.

FINIS.

LIBER MIRACVLORVM
SANCTI BERNARDI.

NARRATIO HERBERTI ABBATIS COENOBII DE MORIS;
De Libro Miraculorum S. Bernardi, per insigne Miraculum seruato.

ISITANTE *nuper venerabili Abbate* Clara-vallensi *Petro Monasteria sua, qua in Rhemensi provincia flāte Spiritu Dei venustissimè florent: Nos quoq; cum illo profecti venimus die quadā vna cum ipso ad Monasterium Vallis-Regis. Inuenimus autē ibidē miraculorum* S. BERNARDI *multitudinē copiosam, qua propter legentium tadium in codice vita ejus inseri non potuerunt. Nam si prolixiùs scriberentur plurima inde volumina conficerentur. Hunc ergo* Miraculorū Librum, *quem in* Clara-valle *non habebamus, acceptum mutuò nobiscum ferre curauimus, vt eum transcribi faceremus. Portabatur autem in mantica cum alijs septem libris tam majoris quàm minoris voluminis. Venientibus itaq; nobis ad monasterium* Longi-pontis, *contigit, vt eorumdē librorum portitor equus cum cateris ad aquam duceretur. Qui dum incautè dimissis habenis vadum excederet, lapsus in profundum stagni fluctuando & natando fermè vnius hora spatio huc & illuc anxiè peruagabatur. Exclamantibus autē qui aderant, quòd equus ille librorum atq; vestimentorum sarcinam habens cum puero superposito mergeretur; accurritur vndiq; vt ei succurratur. Interim autem quadrupes & ipse puer sub aqua latebat, nisi quod ora protensa modicè superiùs apparebant. Quidam verò juuenis indumentis exutus & natando diutius insecutus pereuntes, eripere voluit, sed fugiente caballo minimè potuit. Tandem verò quasita de longè adducta nauicula, miserante domino, reducti & liberati sunt simul adolescentulus, & caballus, non modò viuentès, verùm etiam salui & alacres. Mantica verò continens ipsos libros inuenta est aquis in modum vtris plena atq; distenta. Qua dum postmodum incuriâ ministrorum clausa diutissimè permaneret, tandē ea reseratâ inuenti sunt libri à minimo vsq; ad maximum, ita madefacti atq; deleti, ac si in profundo stagni diutius jacuissent. Verumtamen solus ille* Miraculorū Liber, *cùm tamen cateris aqua imbutis atq; submersis esset immixtus, ita repertus est incorruptus & siccus, ita pulcher ac floridus, vt minimè tunc extractum de vinario crederes, sed potius assumptū de armario diceres. Nā quemadmodum vsq; hodie cernitur, ne vnā quidē in eo litterula magnam vel modicā aqua stilla deleuit aut tetigit; cū cateri, sicut dictum est, libri ita fluctibus obliterati, & pellium more confecti viderentur, vt nullis deinceps vsibus judicarentur apti. Vnde mirati & magna jucunditate repleti gratias egere multimodis diuina clementia, qui dilecti sui* BERNARDI *merita veneranda voluit etiam nunc hujusmodi signo glorificare. Nos quoq, magnificè consolati, propriū damnū de submersione librorū nō modo leuissimè, verùm etiā latissimè tulimus: quippe qui in ejus restitutione, jucūdā vere piscatione, tantū & tale miraculū de immensitate aquarū cū libris extulimus. Et quidē duplex nobis incubuit exultandi materia, tū pro ipsa miraculorū gloria cōmendata, de quorū certitudine prasenti miraculo certiores existimus: tu pro ipsa pueri vita donata, cujus liberationē sanctissimi Confessoris hujus precibus & meritis attribuendā esse non dubitamus.*

Cœnobia illa sunt Fusniacus, Bonus-fons, & Signiacus.

PHILIPPVS DE CLARA-VALLE, IN LIBRVM MIRACVLORVM,

PRÆFATIO
AD SAMSONEM ARCHIEPISCOPVM RHEMENSEM.

HArissimo Patri & Dom. S. Dei gratia Rhemorum Archiepiscopo, frater Philippus de Clara-valle, ambulare à claritate in claritatem tamquā à Domini spiritu. Multa esset præsumptio, si non multa esset dilectio, quod vestræ præsumo scribere sublimitati. Quid enim servus ad Dñum, discipulus ad magistrū, ad Episcopum Monachus? Nihil mihi & illi, cū illū summa dignitas, me vilitas alta componat. Sepultus inter homines, non est reuocandus ad homines, nec reuocari debet ad phaleras gloriamq; verborū, qui silentium imposuit ori suo. Scitis & vos, Dñe Pater, quia scribere nec monacho in vsu, nec indocto in promptu, nec pœnitenti esse debeat in affectu. Durū quoq; est, vt cùm alij vacent & videant quoniā ipse est Dñus, ego stylū tabulasq; involuā, quem non ignoratis durioris pœnitentiæ martyrio confringendū. In veritate didici, nihil esse efficacius ad promerendū diuitias gratiæ Dñi, quàm sedere & tacere, & semp humilibus consentire. Humilitas virtutū Regina, primogenitū filiū suum silentium parit; in quo, & de quo cultus justitiæ pendet, justo attestante, qui ait. *Cultus iustitia silentium.* Sed nimis progredior, & interrūpendus est cursus sermonis, quia fortassis incōmoda prælibatio est, si, quos pluribus debetis oculos, detineam pagina longiori. Idipsum autē quando præsumpsisset pusillitas vel pusillanimitas mei, serui vestri: nisi præuenisset, vel intervenisset vestra humilis sublimitas, imo sublimis humilitas, amantissime Pater? Rogatis igitur, vt scribā vobis, quæ comperta habeo de miraculis Patris nostri, amici vestri, qui vos diligit non verbo, neq; lingua, sed opere & veritate. Et illa quidē egebant diligentiori disputatione & doctiori disputatore, cū illa tamen ego non scripserim, sed collegerim: certus autē quod auribus meis audierim, & pspexerim oculis vniuersa: ipsa tamen quæ in itu & reditu Stampensis collocutionis effecit, ego nec vidi nec audiui: sed viderunt & audierunt, qui ministri fuerunt sermonis; & quibus credo sicut oculis meis. Ego enim tunc intraui scholam Iesu, & valedixi sæculo in sæculum, & in sæculū sæculi. Decreuimus autē & hæc & alia, quæ fideli stylo à principio itinerarij ipsius excerpta sunt, alicui de linguis insignibus & religiosis commendare, qui potenti virtute verborum facta lucida perducat in lucem. Vos quoque, cum hanc Epistolam susceperitis, orare pro Philippo vestro, qui vester ero, quamdiu fuero, in visceribus Iesu Christi.

Isai. 32.

CAPVT PRIMVM

De profectione Bern. Constantiam versus; Item de Personis & nominibus eorum, qui miraculorũ oculati testes fuerunt

CVm in regno Teutonicorum verus Crucis servus BERNARDVS verbum Crucis annunciaret; necesse fuit vt Regi Conrado pro quodã pacis negotio loqueretur. Occurrit autem Franckevoert, quod in territorio Moguntino sup Mogum situm est castrum, & à Francorũ vado nomen accepit. Ibidem quoque Constantiensis Episcopus Hermannus nomine, vir religiosus adfuit, obnixius supplicans, vt ad partes suas ascẽdere dignaretur. Cujus petitioni multa quidem negotia resistebant; maximè tamen Clara-vallensium suorũ intima solicitudo, & præcordialis affectus, ad quos redire omnimodò festinabat. Neq; n. filiorũ vteri sui mater poterat oblivisci, sed toto fere anno avelli à se viscera sua grauissimè querebatur. Vicit tamen constantia Dñi Constantiensis, cũ opportunè, importunè, modò per se, modò per Regẽ & Episcopos supplicaret. Sic nimirũ intolerabile sibi indicat vir benignissim⁹ pro se anxios contristari. Magis autẽ prævaluit timor Dñi, & spiritus ejus, suggerens apertũ sibi esse ostiũ magnũ. Hoc enim studiũ ejus, hæc consuetudo est, vt licet animũ habeat affectione plenissimũ, nullum tamen apud eum ꝓpria obtineat affectio locũ in deliberatione faciendorũ, sed totum sibi vendicet divinæ inquisitio voluntatis. Acquievit ergo venire cũ Episcopo. Et dominica prima Advẽtus Dñi ingressi sumus fines Episcopatus Constantiensis, & in villa cui nomẽ est *Kentingen* maxima populi deuotione suscepti. Multa ex hoc diuinæ miracula virtutis claruerunt: quę etsi nos tacuerimus, lapides clamabunt. Propterea qui præsentes fuimus, dignũ duximus annotare ea, vitandæ gratia confusionis, & dubitationis abigendæ. Singulorum enim præscripsimus nomina; & singuli quod vidimus & audivimus, certa veritate testamur. Eramus autem cũ eo ego Hermannus Cõstantiensis Episcopus, & Ebrehardus* capellanus meus: Abbates duo Baldovvinus & Frovvinus: monachi quoq; duo, Gerardus & Gaufridus: Clerici tres, Philippus Leodiensis Archidiaconus, Otto & Franco: quibus addit⁹ est in ipso itinere Alexander Coloniensis: Romã enim ꝓficiscebatur, sed vidẽs opera diuinæ virtutis, & audiens crebrã Patris exhortationẽ, cõpunct⁹ est & cõuersus. Singulorũ nomina ex pręscriptione primarũ inuenes literarũ.

* Melius Euerardus

CAPVT II.

De miraculis per B. Bernardum factis, Friburgi, Basilea, locisque vicinis.

HErmannus *Episcopus.* Mihi sacerdos villæ *Herembeim* ob hoc ipsum vocatus, indicauit hominẽ cæcũ iam annis decẽ, qui de domo sua erat, Dominica prima Aduentus signatũ in transitu, vbi domũ redijt, statim illuminatũ esse. Hoc ab alio priùs audierã & in tota regione certissimũ est. *Ebrehardus.* Ego à duobus honestis viris, quorum alter sacerdos, alter monachus erat, audivi, duos in villa *Lapenheim* ipsa die signatos similiter, similiter illuminatos. *Philippus.* Secunda feria me præsente cæcus senex adductus est in Ecclesiã, & post man⁹ impositionẽ, sicut omnes audistis, illuminatum cũ populus acclamauit. *Frovvinus Abbas.* Ego hominẽ illũ videntẽ vidi, & frater Gaufridus mecũ. *Franco.* Tertia feria in *Frienburg*, puerũ cæcũ mater obtulit manè in hospitio: dũmq; reportaret eũ post manus impositionẽ, jussit pater inquiri à puero, an videret, & ego ipse secut⁹ sum; & cũ interrogasẽ puerũ, clarè se videre respondit: ꝙ & in multis ꝓbatũ est argumentis. *Gaufridus.* Statim vt ingressi sumus Ecclesiã, adolescens claudus per signũ vitæ gressum recepit. *Episcopus.* Omnes vidimus eum ante altare cũ populus in Dei laudibus acclamaret. *Ebrehardus.* Ego illa ipsa die tres alios claudos erectos vidi. *Franco.* Mulierẽ cæcã, quæ in ingressũ Ecclesiæ illuminata est & populo præsentata, omnes vidistis. *Gaufridus.* Et puellã, cujus arida manus restituta est sanitati, de qua inter oblationes cantatũ est. *Gerardus.* Ego ipsa die puerum illuminatũ vidi. *Otto.* Quarta Feria, cum post missarũ celebrationẽ Pater egrederetur Ecclesiã, mulieris manus aridas tetigit, quæ post paululũ incolumitatẽ recepit: cantum omnes audistis: ego & Franco vidimus ipsas manus. *Gaufridus.* Sic & puero, cum egrederetur vicum, manus reddita est corã omnibus nobis. Sed & mulier clauda, quã Patris jussu, dum consequi nos non valeret, reuersus Henricus noster sup equũ suum attulerat, nobis videntibus gressum recepit in ipso loco vbi puella clauda ex vtero cœperat ambulare, & simul duæ currebant. *Franco.* In ipso itinere puellę cuidam manus arida restituta est. Et ego ei baculum Abbatis tradidi & fortiter eum tenebat.

Episcopus. Quid illud omisistis, quòd prima die in *Frienburg* pro diuitibus iussit fieri orationẽ, vt auferret Deus velamen de cordibus ipsorum, quia pauperib⁹ accedentibus, ipsi crucẽ suscipere cunctarentur? Neq; enim otiosa fuit oratio: sed, vt scitis, ditissimi quiq; etiã pessimi vici illius signati sunt. *Philippus.* Meministis etiã cæci illi⁹ senis, qui in via signatus est, & queadmodum sensit Pater sanctus exisse virtutẽ, non à se quidẽ, sed à verbo virtutis & signaculo vitæ: remisit enim cum paululum ꝓcessissemus, qui inquirerent, an videret, & inventus est videns. *Gaufridus.* Ipse nobis secretò confessus est, ꝙ sæpius futura erga eos quos signabat beneficia præsentiret, & de surdis illis mulieribus, quæ eadẽ illa die, in villa *Crocingen*, per quã transivimus, videntibus nobis auditum receperunt, ad tactũ prioris, sicut ex ipsius ore audiui, locutus est Deo, ꝙ nullũ adhuc surdũ hac vice beneficiũ sensisse cognouisset, & sine hæsitatione tetigit eas. *Ebrehardus.* Ego cum duabus illis etiã adolescẽtẽ vidi, qui in ipsa hora fuerat illuminatus. *Episcopus.* *Herzeretheim* quarta feria manè, post Missarum solemnia, puellã cui restituta man⁹ est, ego obtuli. *Philippus.* Et ego puerum surdum & mutũ ab vtero, quẽ ꝓtinus audistis rectè loquentẽ, & audientẽ clarè. *Episcopus.* Ego ipse allocutus sum puerum, vbi signatus est, & liberè statim respondit, & omnes audistis populi vociferationem. *Gaufridus.* Vnde ei verba, quæ numquã audierat? *Episcopus.* Ab eo qui linguas infantium facit disertas. *Gerardus.* Hoc erat, quod præcedente vespera secretò colloquentibus Pater dixerat. Neminẽ adhuc mutũ in hac vita se vidisse loquentẽ. Et post paululum, cum soleant, inquit, qui muti sunt à natiuitate, etiã surdi esse, mirum valdè est, an aliquando sic curentur, vt linguã quã penitus antè non nouerant, subitò intelligant, & loquantur. *Philippus.* Puellam claudã, quæ ibidẽ erecta est, & gressum recepit, & puerum illuminatum omnes vidimus. *Frovvinus Abbas* infantulum cæcum mater attulerat, & signatus receperat visum; sed illa adhuc nesciebat, donec ego puero pomum obtuli, & extensa manu apprehendit illud. Et ex hoc ꝓbatus est videre. *Ebrehardus.* Cum educeretur Vir sanctus de Ecclesia: imò deportaretur magis ante ostium, me præsente & vidente claudum signauit, & tulit baculos ei⁹, & ille exiliens ambulabat. *Philippus,* Cæcum à nativitate puerũ, cujus dum egrederemur, Pater beat⁹ aperuit oculos, & ego vidi, & popul⁹ mult⁹ qui aderat, & nos ferè omnes. Similiter ex media parte corporis paralyticũ, cui etiã osculum dedit post signaculũ, & statim sanus factus est corã nobis; nã & manũ ejus aridã ante curaverat. In villa *Stieng* cæca ab annis quatuor mulier in aquæ transitu illuminata est corã populo, & omnes fere vidimus eã. *Gerardus.* Ego in eadẽ via puellã vidi, cujus man⁹ arida sanata est, videntib⁹ & acclamantib⁹ multis.

Episcopus. Sexta feria, Basileæ post sermonē habitum & datas, cruces mulier muta oblata est Viro Dñi, cujus cũ tetigisset linguã, statim solutum est vinculũ oris ejus, & loquebatur rectè. Hanc ego vidi, & ei locutus sum: sed claudum qui antea gressum receperat, de quo sic acclamavit populus, quis vestrum vidit? *Otto.* Omnes vidimus eum. *Ebrehardus.* Ego & milites Dñi mei in ipsa die, idest, sexta feria, puerum vidimus, quē ad hospitium sancti Viri cæcum mater adduxerat, & reducebat videntē. *Gerardus.* Multa eo maximè die facta sunt: quæ præ tumultu scire nequivimus. Audiui enim ipsum dicentē, quòd cæcos eo die tetigisset, quos credebat omninò illuminatos esse, aut citò illuminandos. *Episcopus.* Sabbato juxta castrũ *Rinuelt* puer claudus erectus est, & ego cum audivissē vociferationē, (præcedebã enim,) redij & inueni ambulantē claudũ in medio populi exultãtis *Ebrehard. Secking.* Vespere Sabbathi, dũ egrederetur Ecclesiã homo Dei, puer, cujus erant nerui ceruicis indurati, & caput erigere aut circũducere non valebat, oblatus est: & vbi signatus est, redijt, solutis neruis, & erexit caput, & liberè circũspexit. Serviens meus, qui in ipso hospitio pernoctauit, & puerum vidit, mihi hoc indicauit, cũ alijs socijs meis.

Ganfrid. Ipsa est villa, vbi manè die Dominica puero manus restituta est, & alter claudus à natiuitate gressum recepit; & duo claudi, alter vir, & altera mulier, in egressu villæ erecti sunt, & baculis quib⁹ sustentabatur abjectis liberè incedebant, magnificantes Dñum. Nec longè ꝓcesseramus, & ecce mulieris manus inualida signata est, & sanata. Omnes hoc vidimus, & ad singula clamor factus est, & exultatio magna: hominē etiã mente captum, quē in eadem villa Pater signauerat, & statim quietum ac sanè loquentē & agentem gratias vidimus, & ex hoc sanum ꝑmansisse audiuimus. Redeuntes juxta eandem villã Sacerdoti locuti sumus; & dixit ex his, de quibus certi erant, ipsa die ibi aut erectos aut illuminatos. Vesperi quoq; vt Dux Conradus occurrit, claud⁹ puer corã eo & militib⁹ gressum recepit, videntibus etiã nobis. *Episcopus.* Ibidē contigit, ꝙ modò sileo, sed suo loco à vobis velim commemorari. *Ebrehard.* Ipso die in ingressu Ecclesiæ *Doningen*, alterũ claudũ erectum vidim⁹, & ambulantē. Manè secunda feria, ex vtero claud⁹ in ingressu ejusdem Ecclesiæ, me præsente & vidente, gressum recepit. Puer quoq; quem in hospitio nostro manè mutum videramus, corã nobis locutus est. Sed & hospita nostra nobis testabatur, neptem suam, quæ quadraginta annis cæca fuerat, à quarto anno ætatis suæ, ipsa die illuminatã. *Gerard.* Ego in hospitio die ipsa puerum cæcum illuminatum vidi, *Philippus.* Et ego adolescentulam cæcam, quæ propè villam illuminata est, quam & ex nostris, & ex populo, multi viderunt.

Ganfridus. Multa eo die vidimus, quorũ jã non possumus recordari. Vnum tamen occurrit, ipsa, quam vidi, lætitiæ magnitudine ad memoriã revocante. Dico autem de muliere, quam diu claudam in villa quadam, per quã transivimus, erectam vidimus omnes. *Everardus.* Ego cum militibus dñi mei contuli: & ex his, quæ tam illi viderunt, quàm ego ipse, numeravimus triginta sex miracula, quæ facta sunt ipsa die. Cæci vndecim illuminati sũt, claudis decem & octo gressus redditus est, mancis vndecim manus restitutæ, surdus vnus audiuit. Si plus in sũma veniunt, quàm 36. inde est, quòd priùs personas numeraveram, modò signa. Nam ~~erga~~ puellã vnam multa sunt facta: quæ cæca, clauda vtroq; pede, & muta erat, & alteram manum aridam habens. Ad multa etiam alia cantantem audivimus populum, qui sequebatur nos: sed quia reverti nequivimus, non vidimus ea.

Philippus. Tertia feria Scafhusen multa amisimus: quia tumult⁹ intolerabilis erat, & omnino abstinere oportuit Patrem à benedictione infirmorum; adeò se populus invicem cõprimebat. *Everar.* Ego ipse ante altare rogabam obnixiùs, ne cui manus imponeret: prorsus ignorans, qua ratione posset educi. *Ph.* In ingressu tamen Ecclesiæ clauda gressum receperat, me pręsente: & populi cantum omnes audistis. Vidimus & alteram claudã, quæ egredientibus nobis de villa supra montem signata est, & confestim solutis nervis liberè ambulauit. *Ever.* Me vidēte in eadem surdus recepit auditum, & mulier gressum, quæ clauda fuerat vtroque pede. Audiui etiam à milite quodam domini mei, qui ab ipsa turba sanctum Dñi defendebat, & præsens erat omni hora, quòd aridum brachium cuiusdam sanatum sit, & claudus ambulauerit. *Episcopus.* Feria quarta mane in ingressu Ecclesiæ, me pręsente & vidente, cum populo & fratribus nostris, claudus vtroque pede, & manum habens aridam, ab vtroque incõmodo liberatus est: & liberè ãbulabat, & mouebat manum. *P.* Cęcum puerũ, qui ibi illuminatus est, ego vidi.

CAPVT III.

De miraculis Constantia, & per viciniam à B. Bernardo editis.

BAldovvinus *Abbas.* Vbi Rhenum transiuimus; cantus ille quem audistis (omnes enim in altera parte remanseratis) populo præoccupante naues, fuit pro erectione claudi cujusdam pueri, quem ego vidi. *G.* Cæcum senem qui in eodem itinere, dum transiremus villam, lumen recepit, ego vidi, & mulierem claudã longo iam tempore; quæ sub manu benedicentis exilijt: cui sic congratulabantur omnes, qui nóverant eã priùs: curru enim venerat, & pedibus reuertebatur. *Phil.* Puerum vtroq; brachio impotentem Pater signauerat, cujus dum alterum brachium extendisset: vnus ex militibus alterum dum ei offerre vellet, coram omnibus nobis extendit. *G* Omnes vidistis, quãtum exultauit mulier insolitam lucem mirata, quæ juxta Lacum illuminata est. *Episcopus* Puerum paralyticum parte media, signatum atq; sanatum milites nostri se vidisse testantur. Filium quoq; militis cujusdam, cujus erat manus arida, vt videbatur, fere duodennem, cum adduceretur, ego vidi: statim verò cantantes audiui, & inquisiui, quid accidisset. Miles autem quidam respondit sanatam manum filij Dñi sui. *A.* Ego hunc sanatum vidi *G.* Ego alterum vidi pauperem adolescentulum: cui manus arida restituta est, in villa proxima Constantiæ.

Frovvinus Abbas. Quæ Constantiæ facta sunt præ tumultu pauci viderunt: ego tamen cæcum illum, qui feria quinta ante altare illuminatus est, vidi. *Abbas Augiensis* adduci præceperat eum, cujus mendicus erat. Puer quoq; de hospitio nostro, quem ego ipse adduci feceram, ipsa die signatus (claudus enim erat) gressum recepit. Sed & pro tribus alijs signis in Ecclesia cãtatum est, & campanæ pulsatæ sunt, licet nemo nostrum viderit, quid ageretur. *Ganfr.* Nulla sic ignorauimus, sicut ea quæ Cõstãtiæ facta sunt: quia nemo nostrum se turbis immiscere audebat: & nos hæc quæ vidimus, loqui proposuimus. Ex eis quæ feria sexta facta sunt, nihil vos vidisse arbitror ipsa die. Nam Sabbato manè inter oblationes puerum vidimus cum multa deuotione gratias agentem Patri, cuius oratione ipsa feria sexta amissum recepit gressum. Cuius devotionem vir sanctus intuens, ad meipsum conuersus, ait. Non est inuentus, qui rediret, & daret gloriã Deo, nisi puer iste. Priùs autem in ipsa oblatione, adolescens sui dus iam duodecim annis, sicut ipse confessus est, sub manu signantis beneficium sentiens, exclamauerat in gaudio & exultatione, quòd recepisset auditum. Omnes eum vidimus: aliqui etiam ex nostris locuti sunt ei. Sic & mulierē claudam, quæ ibidem gressum recepit, vidimus: & puellam claudam, quæ similiter est erecta. Altera quoq; puella quæ surda erat, ibidem recepit auditum. Hęc, vt scitis, Constantiæ in capella domini Episcopi sunt facta.

Cantus & pulsus campanarum ad miracula S. Bernardi.

P. In Solio, cùm iam pararet exire, mulieris manus invalida sanata est: & hanc ego vidi. B. Ego adolescenti illi, qui in exitu ciuitatis auditum receperat, locutus sum, cum populus exultans vociferaretur. *Philip.* Vespere Sabbati in hospitio apud *VVinterthur* puellam mutam vidistis, cùm eā mater adduceret, & quomodo postea redierit loquens, ipsi scitis: de mul is etiam interrogata liberè respondit. Nā manè Dominica die præ tumultu omnes existis Ecclesiā, nec vidistis quæ fiebant, licet clamorē populi vociferantis audieritis. Ego autē vidi puerū mediata parte corporis paralyticū, cui & brachiū, & manū, & tibiā simul, & pedē, quæ omnia inualida erant, virtus diuina restituit ad Patris benedictionem. Duabus quoque, claudæ alteri quidem pede vno, alteri verò vtroque, gressus redditus est: & has præsens vidi. *Alexād.* Ipsa die in via, nobis videntibus, puer claudus gressum, & mulier surda auditum recepit: sed prope Turegum coram multis qui occurrerant, claudus erectus est. *Gauf.* Turegi secunda feria mane in Ecclesia cæca mulier illuminata est. Hanc ego vidi cæcam, tùm adduceretur: & cùm manus ei imponeretur, præsens adfui, & protinus illuminatam vidimus vniversi. *Franco.* In eadē Ecclesia puella clauda gressum recepit, & mutus loquelam, præsentibus & videntibus nobis. *P.* Similiter & puella cæca visum. Multa quoque ibidem facta sunt, quæ nemo ex nobis videre potuit, præ tumultu. *Gerar.* Vbi fluuium Lindemach transiuimus, cui superpositus est vicus ille, infra dimidium milliare duo pueri manci manus, mutus vnus loquelam, surdus vnus auditum, senex cæcus visum, corā omnibus receperunt. Hæc nos omnia vidimus, & certissimè ac diligentissimè probavimus, acclamante ad singula multitudine, quæ Sanctū Dñi deducebat in lætitia & exultatione. *Phi.* In ipso itinere clauda erecta est: quā in humeris deportatā vbi signavit Pater, deponi jussit & ambulare. Hæc erat, cui sic congratulabantur vicinæ mulieres, & omnes qui nouerant eā: sed & surdus quidā, ipsa die juxta viculum, per quē transiuimus, corā nobis recepit auditū. *Ger.* Feria tertia ꝓfecti manè à viculo cui nomen *Birbovermesdorff* priusquā fluviū *Rusā* trāsiuimus, duas mulieres claudas vidimus in itinere erectas. In vtriusq; directione Pater eū esse agitaret, sine vlla hæsitatione cognouit. Substitit enim & vtrāq; deponi fecit, & liberè ambulabat magnificātes Deū. *Alex* Ipso die iuxta viculū puer intorto & rigido collo sanat⁹ est corā nobis, & liberè caput mouebat. *Ebr.* Vnū omisistis, qđ ego vidi, & populus multus villæ, quæ dicitur *Frichen*, oēs enim præcedebatis. Ibi Clericus quidā de villa quæ dicitur *Seckingen*, obnixiùs rogauit sanctū Dñi, dū ingrederetur villā, vt aliq; faceret signū, quia popul⁹ durissim⁹ erat: & ecce mulierē claudā ab annis 20 offerebat, q͂ vbi signauit Pater, jussit deponi, & liberè ambulauit. *Alex* Mane quarta feria apud castrum *Rinuelt* vbi pernoctaueramus, priusquā intrauit Vir sanctus Ecclesiam, in atrio exteriori intortum collum pueri sanauit, & puellæ manum inualidam reddidit sospitati. *Gau.* In Ecclesia post Missæ celebrationē puellā ei obtulimus: quæ ex vtero matris suæ cæca vix lucē solis videre poterat, nec aliud discernere. Cuius oculos sputo liniuit Pater beatus, & continuò clarè vidit, & omnia discernebat. Ibidē quoq; surdus auditum, & cæcus quidam visum recepit. *Alex.* Puer etiam alter, cuius nerui ceruicis obdurati & retracti caput circumducere non sinebant, in Ecclesia sanatus in ipsa hora. In via quoq; contracta mulier & omnino impotens, quam in ventilabro deportaverant in occursum sancti Viri, vt signata est, exilijt clamitans, & facta est lætitia magna in populo. Sed & prope *Basileam* vir quidam, qui grauiter audiebat, clarum recepit auditum.

Quinta feria ante lucem egressi festinauimus *Ronascle*. In ipso autem itinere surdus quidam recepit auditum, & puer altero oculo cæcus, vidit vtroq; Nec latuit Patrē, sed cū paululum ꝑtransisset eos, misit qui scrutarentur, & inuentū est ita. *Ebre.* Cum misisset te (inquit ad Alexandrum) vt videres, an puer illuminatus esset, conuersus ad me, qui propiùs incedebā, ait: *Deus aperuit oculum pueri illius.* Sexta feria in Ecclesia *Ronascle* vbi intrauit, puer allatus est, altero oculo parum, altero nihil videns, & continuò clarè vidit vtroque. Omnes vidimus eum. Nam continuò etiā alio signo conclamatum est, & dicebant cæcum illuminatum esse, sed videre eum nequivimus præ tumultu. *Franco.* Puerū quendā claudum, qui post sermonē habitum ad plebē, erectus est in ipsa Ecclesia, de quo etiā vociferati sunt, ego ambulantē vidi in medio populi acclamantis. *Episcopus.* Sabbato in Ecclesia *Berche* post Missarum celebrationē, clericus altero oculo cæcus jā per quinquennium, visum recepit. Et ego eum vidi agentem gratias & exultantem. *Otto.* Priùs ibidem conualuerat puer intortum habens collum, cujus sub manu Patris, nerui crepuerunt & relaxati sunt, & pueri pater, & puer ipse incredibiliter lætabatur. Omnes audistis cantantē populum: ego puerum vidi. *Ger.* Adolescentem, cujus arida erat manus cum brachio toto, & ibidem curatus est, omnes vidimus. Et puellā, quæ Dominica quarta Adventus Argentinæ in Ecclesia post Missarum celebrationem erecta est, de qua sic exultabat Pater, sic populus acclamabat. *Phil.* Ipsa die priùs quàm navem ingrederemur, puer claudus erectus est, & coram populo liberè ambulabat, & qui aderant vociferabantur cum gaudio, sicut omnes audistis. Secunda feria in naui proficiscebamur, & non poterant accedere qui infirmabantur: vespere tamen *Bagenbach* in hospitio mulier clauda gressum recepit. *Gerard.* Ipsa hora qua mulier superuenit, querebamur inuicem nihil nos ea die vidisse, & illa statim sine baculo ambulare cœpit gratulabunda & laudans.

CAPVT IV.

B. Bern venit Spirā in vigil. Natiu. Dom. ad Conuentū Imperatoris & Principum: & de miraculis ibidem patratis.

TErtia feria vigilia fuit Dominicæ Natiuitatis, & navi venimus Spiram: ibi enim diem festum celebrauit Rex Conradus, ibi coronatus est: ibi adfuit Episcorum Principúmque conuentus. Huc Pater sanctus aduenit, inter principes quosdā pacē cupiens reformare; quorum inimicitijs ab exercitu crucis Christi multi detinebantur. Verumtamen non crebra solent in illis conuentibus apparere miracula: nec dignatur Deus, vbi tantus est cōcursus multitudinis curiosæ, reuelare gloriā suā: sed non fuit otiosus Patris adventus, ibi enim factum est (vt ipsius verbis vtar) miraculum miraculorum. Siquidem Rex signatus est, præter spem omnium, qui conuenerant: cucurrit velociter sermo vivus & efficax: verè ibi probatum est, quòd *cor Regis in manu Dei est.* Priùs enim apud *Franckenvoert* Regē secretò conuenerat Vir beatus, admonens, vt ipse saluti ꝓpriè prouideret, in tempore misericordiæ vberis. Cui cum respondisset, nullum sibi hujus militiæ inesse propositum: tacuit Vir mansuetissimus dicens, non esse paruitatis suæ importuniùs instare Regiæ majestati. Sic & Spiræ cum in sermone publicè jam secundò Regem sicut priùs peregrinationis admonuisset ex nomine, die tertia cū beati Ioannis Festiuitas ageretur, secretò aggressus eum solita mansuetudine, suggerens prouidendum omninò, ne sic præteriret eum pœnitentia leuis, breuis, honorabilis, salutaris, quam ad saluandos peccatores diuina pietas excogitauerat. A quo hoc tandē responsum obtinuit, quod deliberaret secum, & consuleret suos, sequenti die sup hoc responsurus. Exinde intra Missarum solemnia beati Patris animum cœpit spiritus stimulare diuinus, vt præter morē nullo rogante diceret, non oportere sine sermone præterire diem. Quid multa? locutus est, & in fine sermonis Regem, non vt regem, sed vt hominem tota libertate conuenit. Proponebat enim futurum iudicium, hominē ante tribunal Christi astantem, impe-

Turegum modò Tigurum.

Rex Conradus cruce signatur ad sacram militiam.

Prouerb. 21.

stantem Christum & dicentem. *O homo, quid debui tibi facere, & non feci?* Ex hoc autē numerans regni culmen, diuitias, consilia, virilem animum, & corporis robur: his & hujusmodi verbis commouit hominem, vt in medio sermone non sine lacrymis exclamaret: *Agnosco prorsus diuina munera gratiæ, nec deinceps ipso præstante, ingratus inueniar: paratus sum seruire ei; quandoquidem ex parte ejus submoneor.* Dixit: & ecce populus rapiens verbum de ore loquentis exclamat in laudem Dei, & resonabat terra in voces eorum. Continuò signatus est Rex, & vexillum ab altari per manum Patris suscepit, quod ipse in exercitu Domini manu propria deportaret. Signatus cum eo nepos ejus Dux Fridericus junior, signati alij Principes, quorum non est numerus. Ipsa autem die juxta capellam, vbi Pater sanctus Missam celebrauit, puer claudus me præsente gressum recepit. *Isaiæ 5.* *Verba Regis*

Ebre. Sabbato manè cū Innocentum festus ageretur dies, exeunti de hospitio Patri sancto occurrebā, adducens mecū militē, qui signari volebat: & ecce in media turba puerū cæcū intuens, quid vult, inquit, puer iste? Cujus verba cū minùs intellexissē, quòd Romana lingua loqueretur: adduc, inquit, puerū ad me; factū est vt imperauit, & cōfestim signatus puer visū recepit. Ego ipse in multis probaui quòd clarè videret. *Ger.* Post Missæ celebrationē, in capellā, quæ dormitorio Canonicorū adiacet, inductus Vir Dei, virū signauit vno cæcū oculo, & visum statim recepit; cujus & cæcitas prima, & illuminatio secunda diligentissimè probata est. Sic & surdum, dum ab Ecclesia rediret, impresso crucis signaculo fecit audire: immittens digitos in aures ejus, & hoc vidimus & probavimus. *Episcopus.* Sic & cæcū illū, qui Dominica ante altare illuminatus est, dum graduale cantaretur, quē ego ipse adduxerā. *Ebre.* Multa ibidem facta arbitror, quæ non vidimus; sæpe enim cantantem audiuimus populum, & nemo ex nobis irrumpere potuit, vt videret quid ageretur: vnum tamen surdum, qui ibidem recepit auditum, ego vidi, & obtuli eum.

CAPVT V.

De alijs miraculis Spiræ factis.

PHilippus. Ipso die conuentus factus est; vbi manifestè Spiritus adfuit: neq; hinc cuiquā dubitare licebit. Conuocauit enim Rex omnes principes & milites qui signati erant, simúlq; residentibus vniversis, exhortatus est eos Pater sanctus, non humanis sermonibus, sed diuinis. Vbi verò egressi fuimus, & Rex ipse cum principibus sanctū Dn̄i deducebat, ne comprimerent eū turbæ, puer claudus oblatus est ei corā Rege. At ille signo crucis edito puerū erigit, & jubet corā omnibus ambulare. Quanta lætitia, quanta exultatione puer deductus sit, quis loquatur? Cōuersus autē Pater sanctus ad Regē. *Propter vos*, inquit, *factum est hoc, vt noueritis, quia Deus verè vobiscum est; & acceptum est quod cœpistis.* Ipsa hora priusquā egrederemur hospitiū, puella erecta est, & cæca mulier illuminata. *Ebre.* Manè secunda feria cū ad Ecclesiā Vir sāctus proficisceretur: multitudo languentiū impediebat nos, & omnes præcedere jussimus. Nec mora claudus quidā ante altare erectus est: virū esset signatus, ignoro. Ambulantē tamen vidi, & ligni-pedē in Ecclesia pendentē. *Otto.* In capella Regis, ipso præsente puer claudus ex vtero gressū recepit. *Ebr.* Eadē die alij duo, claudus alter, & alter curuus, erecti, & me præsente ad majorē Ecclesiā ab vniuerso populo sunt deducti. Nā vociferationē & sonantes cāpanas omnes audistis. Vix redierā domū: & ecce iterū clamor, iterū cōpulsatio. Festinaui ad Ecclesiā, & duos iterū claudos adduxerāt, qui ipsa hora receperant gressū. *Ger.* Vespere dum rediret Pater à curia Regis, multitudo languentium hospitij ianuas obsidebat, quos in ordinē fecimus residere: & singulos tetigit ac sanauit. Ibi puer claudus ex vtero gressum recepit. Alter cæcus vno oculo illuminatus: & vir claudus ab annis decem erectus. Hos ego vidi statim sanatos sub manu benedicentis. Vnus è fratribus nostris, vnum adhuc surdum, qui auditum recepit, se vidisse testatur, & mulierem gratias referentem, quòd à dolore capitis conualuisset. *Ebre.* Feria tertia puer cæcus illuminatus est: quem ego vidi. *Phil.* Item vir quidā in præsentia Regis & Principum, vnius oculi visum recepit. In ipso loco factum est, vnde plurimum congratulabamur, eo quod præsens esset Dux quidā Græcus, missus à Rege Constantinopolitano. Hic in capella Regis loquebatur Patri nostro, cùm mulier cæca oblata est: vbi verò signata est coram eo, statim illuminata est, & homo ille compunctus est plurimum in hoc verbo. Sic & circa vesperam adstante Rege & ipso Duce, & Principibus multis, puer claudus offerebatur. Protinus autem fiducialiter loquens vir fidelis audientibus omnibus ait: *In nomine Iesu Christi tibi præcipio; surge & ambula.* Sonuit vox virtutis, & secuta est virtus, surgensque puer, liberè ambulabat: & prius quidem trementibus membris vel tibijs ibat, sed paulatim sub oculis omnium roborabatur.

Ger. Anselmus Episcopus Hannenbergensis in fronte & faucibus grauissimè patiebatur, vt vix aliquid gustare posset, aut loqui. Hic ergo rogabat beatum virum dicens, quia deberes etiam me curare. Cui jucundè respondens, si eandem, inquit, haberes fidem, quā habent mulierculæ, posset tibi fortè prodesse. At ille. Et si ego (ait) fidem non habeo, saluum me faciat fides tua. Tandem signavit eum Pater & tetigit: & continuò dolor, omnisq; tumor abscessit. *Phil.* Victa est curiositas nostra, quia crebra miracula quotidie coruscant. In octauis Natiuit. Mariæ, dū ad Ecclesiam proficisceremur, in claustro Canonicorum puer claudus gressum recepit, & coram ipso Patre nostro ambulabat exultans. *Ger.* Inter Missarum solemnia curuus puer erectus est: & hunc vidi, cum ad altare deduceret mater incolumem, vt offeret pro adepta salute candelam. *Otto.* Post Missarū celebrationem mulier clauda gressum recepit, quam nos vidimus omnes ambulantem. *Gera.* Multa quidem & hac die & sequenti collata beneficia languentibus vidit Rex ipse, vidit curia, vidit vniuersa ciuitas Spirensis, à cujus memoria deleri non potuerunt in æternum. Nostra quidem schedula, vbi hęc annotaueramus, negligentia cujusdam fratris amissa est, parcat ei Deus. Tria tamen occurrunt memoriæ, nam cętera inuestigare non vacat. Feria quinta pueri duo, quorum vterque oculi vnius lumen amiserat, in hospitio illuminati sunt, & paralyticus curatus est: quem deportauerāt in grabato. *Phil.* In capella Regis, dum proficeretur reconciliatio, pro qua nominatim venerat Pater beatus, signauit hominem, cujus caput sine intermissione tremebat, sanatus est ipsa hora. Puer etiā claudus ibidem erectus est. *Ger.* Vespere in hospitijs duo cæci illuminati sunt coram nobis. Manè sexta feria coram nobis cæcus visum recepit. *Sanat. S. Bernardus Episcopum.*

Sed eundum est nobis: & qui hæc deportaturus est, nuncius jam festinat. Quærimus proinde, quid Dn̄s Episcopus reservavit. *Episcop.* Optimè factum est, vt me commoneres: nā mihi fateor prorsus à memoria exciderant. Sagittarius quidā serviens Ducis Conradi, cum nobis Dux occurrisset, detrahebat verbo crucis, & Sanctū Dn̄i blasphemabat, dicens quia non plus ille signa facit, quàm ego. Vbi ergo ad imponendā manum infirmis Pater substitit, accessit homo, & vidit cui derogaverat, statimq; cecidit exanimis, & diu jacuit sine sensu. *Alex.* Ego illi proximus erā, quando cecidit, & equus quidem immobilis stabat. Iniquus autem ille impulsus, subitò virtute diuina cecidit retrò. Obstupuimus omnes, & advocavimus Patrem, nec priùs ille miser surrexit, quàm descendens & orans erigeret eum. Sic in seipso cognita virtute, cui priùs detrahebat incredulus, sequenti die signatus est ad præceptum Patris nostri, in exercitum Dn̄i profecturus. *Episcopus.* Per omnia benedicta miseratio Dn̄i, qui *Causa itineris B. Bernardi in Germaniam.* *Eadem aut similis historia refertur in Exord. dist. 2. c. 19*

nouissimè huic generationi vnū salte ex antiquis sanctis reseruauit, vt tamquā lucerna ardentissima temporis huj⁹ tenebras vita, doctrina, miraculis cōsecraret. Felices vos, qui sub pennis eius speratis, & satiamini ab vberibus consolationis eius: felix cōgregatio, quę tanto Patre lætatur; cujus nos miseri sęculares tenui saltē notitia gloriamur.

CAPVT VI.

Epistola Monachorum Clara-vallensium & Comitum S. Bern. ad Clericos Eccles. Coloniensis.

DOminis & amicis suis, Clericis Ecclesiæ Coloniēsis, salutem dicunt fratres & amici eorum, Everhardus, Gerardus, & Gaufridus, monachi qualescunque, Philippus Leodiensis, Volmarus Constantiensis, & cæteri tyrones spiritualis militiæ, quos Vir sanctus eripuit de medio Babylonis. Ante omnia decet nos ex ipsis medullis cordium tibi gratias agere, Dñe Deus noster. Multiplicasti enim super nos misericordiam tuam, & magnificasti facere nobiscum, immemor omnium iniquitatum nostratum, quibus dignè puniendis nec ipsa quidem gehenna sufficeret. Et vnde hoc nobis peccatoribus, vtiq; pessimis omnium, quos tua ordinante patientia, tellus invita cogitur sustinere? Vnde hoc nobis, vt sub tantæ sanctitatis patrocinio respiremus? O verè inæstimabilis cumulus miserationis! ô incomprehensibilis diuinæ pietatis abyssus! Accumulauit gratiæ suæ munera sup Virum quem elegit; vt ad eum colligat vndiq; desperatissimos peccatores, in quo securiùs habeant sibi repositā sanctitatem: vos autē Christianissimi, *Vsquequò graui corde?* Nonne si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ in vobis factæ sunt his diebus, egissent pœnitentiā in cinere & cilicio? Ad signum vnum aliquando cōuersā legimus de populo, vtiq; duræ ceruicis, hominum tria millia, cùm in porta templi mendicantē claudum ex ore Petri ꝑlata vox virtutis ambulare fecisset. Quantos in breui Ciuitas Coloniensis vidit erectos! Et multi quidem de populo, ad ꝙ vocabantur conversi sunt, & oblatam sibi à summo Pont. indulgentiam, & indictam pœnitentiā, deuotissimè susceperunt.

Psalm. 4. *Matth. 11.* *Act. 3.*

Sed certè nisi abundaverit iustitia vestra plusquam eorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Laici de mundo sunt, licitè cogitant quæ mundi sunt. Apostolis dictum est: *Vos de mundo non estis, sed ego vos elegi de mundo:* quorum vos hodie occupatis loca, quorum stipendijs viuitis, quorum potestatem tenetis, quorum authoritate polletis, quorum vobis vendicatis honorem, cum quibus (vt pace vestra dixerimus) communia vobis sunt omnia, præter conuersionem & conuersationem, præter opera & voluntatem, præter vitam deniq; & opinionem. Si in terra pasci gregem viderit, quis miratur? Pastorem autem similiter incuruari deorsum, similiter inhiare terrenis, & quæ inferiùs sunt quærere, numquid non ridiculum est, & abusio magna? *At nunc erubesce Sydon*, ait mare. *Publicani & peccatores præcedunt vos in regnum Dei.* Desperata est plaga Cleri hujus, à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas. Ditata est Ecclesia terrenis possessionibus, sed virtutibus spoliata. Neque enim longa eis esse potuit cohabitatio, ex quo pauper factus ꝓpter nos Rex gloriæ, ita paupertatem elegit, vt diceret; *Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Heu! heu! vidimus venenum additum Ecclesiæ, sicut dictum est Ludouico, quem nominatis Pium, qui præcipuè ditauit Ecclesias. Legimus enim in historia eius, ꝙ audierit vocem dicentem sibi *Venenum Ecclesiæ addidisti.* An fortè vobis videtur absonum, venenum interpretari diuitias? Christus etiam in Evangelio spinas vocat: & Apostolus, eas laqueum definit esse diaboli. *Quicunq;* inquit, *diuites volunt fieri in hoc sæculo, incidunt in tentationem & laqueum diaboli.* Evadant ergò, qui volunt fieri pauperes, & securè decantent, quia, *Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* Agnoscite vocem iucundam, qui laqueum hunc transilistis, (fratres vestros loquimur, qui adhuc inter vos solo tantùm corpore detinentur.) Neque enim otiosus fuit, videlicet ad cleriū, sermo Dñi, vt magis inexcusabiles sint, qui adhuc in ꝑditione ꝑsistūt: imò faciliùs trahat cęteros funiculus triplex, qui difficile rumpitur, cùm verbo & signis, etiam proximorum decedat exemplum. Protrahunt epistolam, vt videtis, vbertas materiæ, & desiderium feruens, quo vos omnes habere cupimus socios in visceribus Iesu Christi. Verumtamen supersedendum est nobis, præsertim ꝙ copiosiùs hæc & efficaciùs ab ipso Patre nostro annunciata sunt vobis, Dño cooperante, & sermonē confirmante sequentibus signis.

Ioann. 15. *Isai. 23.* *Matth. 21.* *Luc. 14.* *Diuitiæ venenum Ecclesiæ.* *Marc. 4.* *1. Timo. 3.* *Psalm. 12.*

Multi ex vobis curiosè legerunt exemplar libelli, ꝙ ad illustrem Henricū, Regium spiritu magis quàm sanguine, misimus, de signis quæ vidimus à prima Dñica Aduentus vsq; ad discessum nostrum à curia, quæ nuք Spiræ habita est. Multi adhuc petunt, vt quæ facta sunt apud vos, non negligamus adjungere: ꝙ hæc vobis dulciùs sapiant, quæ præsentes ipsi vidistis. Quod triplex nobis consideratio ꝑsuasit: vt novi fratres, dum sæcularibus adhuc terminandis negotijs detinentur, in lectione hac recalescant; & cæteri cogitent, quale sit ꝙ amittunt, qui tanto Patri, (quem ꝑfectò vbi Deus sustulerit, multi lacrymabiliter plangent, ꝙ eum dissimulauerint, dum vocaret) animas suas committere, aut illecti voluptatibus nolunt; aut trepidant cordis pusillanimitate retracti. Sed & habeat (vt dignum est) nobilis Ecclesia Coloniensis memoriale sempiternum earum rerum, quarum præsentia meruit exaltari. Non quidem vt nostrum hoc scriptum reseruandum sit: sed vt luculentiùs hæc & digniùs scribant, qui scientiam habent, & possunt diligentiam adhibere. Nec dubitamus multò plura, & apud vos, & in itinere, miracula claruisse, quàm tunc potuerimus nosse, aut possimus nunc recordari. Sed certissima tantùm & ꝓbatissima scripsimus: ea quoque addere proposuimus, quæ singulis adhuc diebus per fidelem seruum & deuotum famulum virtus Omnipotentis mirabiliter operatur. Sed & pauca ex his quæ vidimus, à Spira vsque ad Coloniam, huic annotationi præmittenda credidimus, vt priori narrationi ista cohæreant. Nonnulla quoque ex his, quæ præsentes viderunt venerabiles Abbates Theodoricus Campensis, & Hervvinus Steinfeldensis, sicut ab eis accepimus, sub eorum nominibus sunt scripta.

Theodericus secundus Abbas Campensis.

CAPVT VII.

De miraculis à Spira Coloniam vsque per beatum Bernardum editis.

IAm quia reuerendus Episcopus Constantiensis abest, locum eius Clericus ipsius, noster iam frater VVolkemarus suppleat in hac relatione, & primus ipse loquatur. *VVolkemarus.* Vtinam inter nomina electorum nomen meum jubeat Deus adscribi. Vtinam in libro vitæ vel vltimum inveniatur, ipsius oratione & meritis, in cujus laude præsenti, primùm id fieri vestræ placuit sanctitati. Sexta igitur feria, sicut prioris libri finis declarat, soluta est Curia Spiræ, & nos VVormaciam festinauimus, vbi Pater sanctus, licet obnixiùs rogaretur, morā facere noluit, dicens, *quia oportet me & alijs ciuitatibus evangelizare.* Transierat enim per VVormaciā ante duos menses, & sermone habito innumerabilem ibi signauerat populum signaculo militiæ Christianæ. Priùs tamen quàm egrederemur die sabbati, infirmos tetigit, qui conuenerunt, vbi inter manus meas surdi duo, quos offerebam, astante populo & acclamante, auditum sibi redditum fatebantur cum multa exultatione *Phil.* In itinere puer claudus erectus est: quem omnes verè vidistis. *Gauf.* Secunda feria: die festo Epiphaniæ apud Castrum *Gruzenache* regrediēs ab Ecclesia Pater beat⁹, pueruum tetigit & erexit, quem sex annis penitus claudum fuisse, parentes sui, & alij plures

de populo circumstante, qui eum nouerant, testabantur. Hunc nos ipsi statim vidimus ambulantem, dum ad Ecclesiam deduceretur, in laudem Dei acclamantibus vniuersis. *VVolkem.* Tertia feria *Pichenbach* (Sic enim nomināt viculum, vbi pernoctauimus) die Apparitionis mane tria apparuerunt miracula, quæ præsens vidi oculis meis. Siquidem in ingressu Ecclesiæ surdus oblatus est: à quo statim vir Dñi sacratis digitis suis surditatem repulit, & immisit auditum. In ingressu quoque gressum puella altero pede clauda recepit. Necdum exierat villam Pater beatus, & ecce offerunt ei paralyticum in grabato; qui audita fama virtutum eius, à vico magno, qui supra Rhenum situs est & nominatur *Bobardus*, plaustro sese fecerat deportari. Et hunc quoque signauit, tetigit, & erexit; & ad propria misit incolumem. *Gaufr.* In parochia Treuirensi situs est famosissimus vicus, vbi Rhenus & Mosella confluunt, vnde & Confluentia nominatur. Ibi multa coram omni populo ostensa sunt signa, quæ nostram notitiam aut memoriam effugerunt. Claudum tamen puerum, qui in Ecclesia sancti Florini post Missarum celebrationem erectus est, memini me vidisse. Sed & cæcum ibidem illuminatum asserit Fredericus noster: qui ab eodem vico secutus est sanctum Dñi vna cum Adulpho optimo adolescente. Hic ignorantibus propinquis & amicis nobiscum transijt Mosellam, indutus tantū superpelliceo, sicut venerat ab Ecclesia sancti Castoris, in qua canonicus erat. Reliquit alter Ioseph pallium cum adulteris, fugitque Egyptios & effugit. In eodem itinere cùm paululum processissemus, claudus quidā notissimus in terra illa equo advehebatur. Huius ita nervus femoris aruerat, vt replicato genu, quantum mensura est palmi vnius, tibia illa breuior altera videretur. Signauit autem eum Vir sanctus, & nihil hæsitans de virtutis effectu, deponi jussit & ambulare: sed non fuit, qui obediret; fortè quia minùs sperauerunt id, qui astabant; aut quia minùs intellexerunt verbum. Siluit ergo Pater, sed non siluit vox virtutis: subitò siquidem exclamauit homo, laxari sentiens nervum, & extendi genu super equum quo vehebatur. Statim verò depositus liberè ambulabat, magnificans Deum; & tota illa die suum secutus est curatorem. Alter quoque, cujus similiter femoris nervus aruerat, vt vix summis digitis pedis vnius terrā tangeret, sanat⁹ est in via eadem, ita vt liberè talum deponeret, & sine baculo graderetur. *Volkem.* Feria quinta apud viculum *Riegemach*, mane priusquam egrederemur, me præsente puer quidam gressum recepit, qui sex annis claudus extiterat; sicut ab ipsis parentibus ejus accepi. Ibidem etiam mulier surda audiuit, & vir cæcus illuminatus est, cui vnus tantùm oculus erat, & hic quoque ad nihilum valens. *Gaufr.* Memor sit in æternum diei huius ciuitas Coloniensis, quæ suscipere meruit hominē sanctum, quem semper optauerat. Quia tamen insperatus aduenit, minor eo die fuit frequentia populorum. Sic nimirum gloriæ calcator humanæ, solemnes semper exceptiones, quoad in se est, fugere consueuit, & elegit magis occultè ingredi ciuitates. Rarò tamen id potest, quia sequitur major gloria repellentē. Mane sexta feria, priusquam ingrederemur Ecclesiam, in hospitio nostro mulier cæca oculo vno ab annis decem ad tactum beatæ manus coram nobis visum recepit. Hæc in Ecclesia statim præsentata est Clero; & diu jacuit ante altare gratias agens Deo. Interea puer quoque cæcus in ipso hospitio est illuminatus. Ex hoc ingressus Ecclesiā Pater sanctus, ad altare beatæ Mariæ, quod in Orientali parte locatum est, Missam celebrauit: vbi verò complevit, coram omni populo puella cæca illuminata est: & matrona diues & nota in ciuitate, cujus crura arida ab annis tribus extendi penitus non valebant, resolutis neruis, ad signum vitæ sine dilatione stetit erecta. In pulpito quoque, dum sermonem habiturus ad populū ascendisset, cæcus senex visum recepit. Multa quidem & alia signa facta sunt in ipsa die, & sæpius acclamabant: sed nemo nostrum inquirendi extitit curiosus. Sabbato quoque multa in hospitio vidimus, & cognouimus ea; sed quia annotare neglexim⁹, superueniente multitudine cæterorum, nobis jam penitus exciderunt: verba tamen quæ ad Clerum habuit (neque enim exire voluit ad populum ea die) & quomodo formam hanc Clericorum, imò vitam prorsus, informem omnibus diuinarum testimonijs Scripturarū probauerit esse contrariam, non omnibus eis arbitror excidisse. *Vos*, inquit, Propheta notabat, cùm diceret: *in laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia.* Et Isaïas eodem spiritu, imò Deus per Isaïam. *Misereamur*, inquit, *impio, & non discet facere, justitiam, in terra Sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.* Et expressiùs ac nominatim in alio Propheta. *Principes populi mei*, inquit, *ejicientur de domibus deliciarum, propter pessimas voluntates suas, & cleri eorum non proderunt eis.* Sed hæc aliàs iam ad narrationis ordinem reuertamur. *Psalm. 72. Isaia 26. Iere. 12. v. 13 apud 70.*

CAPVT VIII.

De varijs miraculis Coloniæ Agrippinæ factis.

Dominica, priusquam Missa celebraretur, cæcus quidam per signaculum lucis & vitæ illuminatus, & adductus est ad altare: ea siquidem die ad promissum sermonem couenerat populus inæstimabilis, quantum nemo clericorum sese aliquando in Ecclesia illa vidisse dicebat. Celebrauit autem Missam Pater sanctus ad altare B. Petri, quod in occidentali parte positū est, & obtinet in Ecclesia principatum. Ibi post Missæ celebrationem innumera coram omnibus miracula contigerunt. Honorata mulier & notissima in ciuitate, quæ per quinquenniū vno oculo cæca, multa sese in Medicos fatebatur inutiliter expēdisse, sub manu signantis visum recepit. Altera quoq; similiter illuminata est. *Abbas Campensis.* De multis, quæ ibidem vidi, duo tantùm occurrunt memoriæ. Dico autem de puella surda & muta, quæ confestim audiuit & locuta est: & de juuene claudo, quem ad serui sui orationem diuina virtus erexit. *Hern. Abbas Steinu.* In platea vbi sermonem habuit vir beatus, eò quòd Ecclesia populum capere non sustineret, nobis astātibus cæcus quidam visum, & mancus aridæ man⁹ simul & brachij adeptus est sanitatem. *Abbas Camp.* Vbi finito sermone domum regressi sumus, ex quo januā intrauit exteriorem, priusquam hospitij limen attingeret, me præsente curvum erexit puerum: mulieri insanæ reddidit mentem: claudum ambulare fecit: & cæcam vno oculo matronam Pater beatus illuminauit. *Ger.* Hæc fuit, de qua sic mirabatur vnus de fratribus nostris, quod & diuiti beneficium tam facilè præstaretur: & verè digna fuit omni admiratione celeritas. Priùs enim quàm signata videretur, illuminatam se esse clamauit. *Ebre.* Ex quo pransi sumus, numquā nobis illa die miracula defuerunt. Et hæc quidem certiùs nouimus, & diligenter probauimus ea. Stabat enim vir sanctus in fenestra, & per scalam offerebātur infirmi: siquidē ostium domus aperire nullus audebat, tantus erat impetus & tumultus. Ibi quoque filia diuitis cujusdam viri notissimi in ciuitate auditū recepit, quē ex multis annis prorsus amiserat: hanc in Claustro quodā parentes antè locauerant: sed remiserant eā sanctimoniales, eò quòd penitus amisisset auditum. Diu quoq; sic manserat nihil audiēs, donec ad tactū sacratæ manus Deus aperuit aures ejus. Post paululū quoque cōtracta mulier erecta est, & ambulabat. *Gerard.* Puerum curvum, qui erectus est ipsa die, & cæcos multos qui illuminati sunt, omnes vidistis. *VVol.* Ego ex ijs quos vidi, & quorū memini, numeraui quinque: quosdam vno oculo cæcos, quosdam vtroque. *Abbas Camp.* Circa vesperā illuminata est mulier, quæ

post manus impositionem duabus aut tribus horis residebat cæca. Tandem abire volẽs, nec habẽs à quo deduceretur, palpabat miserabiliter ad parietem cum fletu & ejulatu. Omnes miserabamur eam, sed statim congratulati sumus. Acclamauit enim subitò, quia videret; & festinantes ad eam multis hoc probauimus argumentis.

Ger. Dum hæc intus agerentur, ego foris adstabam, nec vllatenus poteram introire: ab hora nona vsq; ad vesperam sic permansi cum quibusdam fratribus nostris, nec accedere quidem valens ad ostium, vel ad scalam: tãta erat vndique multitudo. Vix tandem nocte secedentibus turbis ingressus, vidi confestim hominem surdum, qui recepit auditum. Vbi cœnauimus, quia languentium conuenerat multitudo, rogauimus Patrem, vt ad signãdos eos egrederetur. Protinus autem duabus puellis surdis & mutis, ad tactum sacratæ manus, corã nobis Deus auditum reddidit & loquelam. *Ebor.* Ibidem puer quidam & matrona de ciuitate ipsa, ambo claudi, ambo erecti sunt. *Phil.* Secunda feria summo mane vir surdus auditũ, & cæca puella visum recepit. Post paululum quoque; mulier cæca illuminata est: & tantus ibi tumultus factus est, & concursus, vt vix in hospitiũ potuerit retrahi Vir beatus: & nescio, an fuerit ibi maius miraculum, quàm quòd euaserit incolumis. *Ger.* Circa horam tertiam exiturũ Virum Dei* exoptabat languentium multitudo: eò importuniùs instantes, quò modicum iam tempus viderentur habere. Egressus igitur in plateam, signauit ex ordine residentes: & sub oculis omnium ipsa hora quatuordecim sunt sanati: claudi septem, surdi quinque, puer mancus, & mulier cæca, optatum quique beneficium perceperunt. Ad singula populus acclamabat, & in laudes Dei voces tonabant per nubila. *Christ vns genade, Kyrie leison, die Heiligen alle helfen vns.* Porrò Archiepiscopus ciuitatis in ipso residebat hospitio, & coram eo quoq; Pater sanctus, vbi egressus est, puerum cæcum illuminauit. *Abbas Campensis.* Ex hoc iam turba erat intolerabilis, vt nemini prorsus egredi domum, ingredive liceret. Consiliũ ergo fuit, vt in domum Archiepiscopi deduceretur, liberiùs exinde profecturus. Ibi verò nobilis puer, filius sororis aduocati Coloniẽsis, ex longo iam surdus & mutus, coram nobis per manus impositionem recepit auditum pariter & loquelam. Ibidem quoque cæcus quidã visum, & alter, cuius erat crus aridum & inutile, adeptus est sanitatẽ. Sed & puella quædã, cuius adhæserat lingua faucibus, & vix poterat loqui, curata est ipsa hora, soluto vinculo oris. Horum omnium testes sumus, testis ciuitas Coloniensis: neque in angulo facta sunt hęc, sed in publico: vt ab omnibus Deus glorificetur, qui in sanctis suis gloriosus est. Siquis fortè aut incredulus aut curiosus extiterit, multa ex his facilè ei probare licebit: pręsertim quæ in personis facta sunt non infimis, nec ignotis.

* Fortè expectabat.

Christe miserere nobis Kirie-eleyson. Sancti omnes adjuvent nos.

CAPVT IX.

De miraculis in itinere, Coloniâ Leodium vsque, id est, Iuliaci, Aquisgrani, Trajecti, factis.

VIx tandem egressi Coloniam venimus *Brunvvilre*, quod est monasterium duobus à ciuitate millibus distans. In via quoq; præsente populo Coloniensi, qui deuotione debita sanctum pſequebatur, surdi duo oblati sunt, quorum Deus aperuit aures, cum injecisset Pater beatus digitos, & ore sacrato inspirasset auditum. *Ebro.* Tertia feria, manè in Ecclesia beati Nicolai, (in ipsius siquidem honore dedicatum est monasterium *Brunvvilre*, quod Nigrum interpretatur,) coram altari puer cæcus illuminatus est, quem offerebat Dñs Abbas Campensis. Vix adhuc exultantis populi siluerat vociferatio, & ecce surdus & mutus auditu donatus est, & loquela: *VVolkem.* Alter etiam surdus adstantibus nobis recepit auditum *Abbas Campensis.* Primum quod in via ipso die vidimus miraculũ, aridi cujusdam brachij & manus restitutio fuit. *Ger.* Crebra vidimus in ipso die miracula: plena siquidem erat populis, & campus omnis nobis ciuitas erat. Secundum, nisi fallor, miraculum fuit cæcus vno oculo, qui confestim illuminatus est: in ipso autẽ loco contigit, vnde magis constupuimus vniuersi: obtulit enim mulier filiã jam adultam, quam ex vtero surdam & mutã esse dicebat, & idipsum multi ex circumstantibus, qui eã nouerant, testabantur. Hec autem per manus impositionem curata est ipsa hora, & audiuit, & locuta est liberè corã nobis. Nec longiùs adhuc processeramus, quando vir surdus recepit auditum. *Gau.* Vsque ad hæc miracula ego turbas præcedebam: audiens autem tam crebros populi cantus, substiti, & quæ deinceps facta sunt in itinere diligentissimè probaui. Surda & cæca mulier audiuit: surdi tres audierunt, clauda vna ambulauit: illuminati sunt quinq; cæci: alij quidẽ vno oculo, alij verò vtroq;: & vnius quidem pueri, qui omnino cæcus erat, illuminationem certi sumus Patrem sanctum in spiritu cognouisse. Substitit enim & ad eum conuersus, inquiri fecit vtrùm videret.

Abbas Campensis. Sic & cæco alio fecerat priùs, & meipsum, cum pertransissem, remiserat ad inquirendum: cũque redirem & illuminatum eum nunciassem: *& ego senseram*, inquit. Vespera venimus *Iuliacum*, quod à Iulio Cæsare castrum ædificatum, & ejus nomine est insignitum: ingressus autem Ecclesiam Pater beatus, & intuitus mulierem claudam iacentem coram altari, nouo quodam fauore spiritus, ita vt omnes miraremur, apprehendit manum eius, & eleuauit eam, quanta fide, tanta etiam facilitate. Sic & in atrio Ecclesiæ, cum ingrederetur, coram nobis & omni populo cæcum illuminauit. *Ger.* Manè in Ecclesia post Missæ celebrationem cæcus puer visum recepit, & vir surdus auditum. Honorata quædam mulier neptis Comitis Iuliaci ab annis quinque altero oculo nihil, altero tam parum videns, vt vix posset sine duce tenere viam, vbi sanata est, clarè vidit vtroque. Aduocatus etiam castri illius viginti annis vixerat cæcus, & illuminatus est ipsa die. Multa quidem & alia facta sunt, sæpiusq; clamabat populus suum illud, *Christ vns genade*, & in castro & in itinere, sed nobis è plurimis pauca sufficiũt. *Ebr.* In via, quorum ego memini, surdus puer auditum recepit, mulier cæca visum, altera quoque clauda gressum corã omnibus est nobis. Est autem *Aquisgranum* sedes, celeberrimus & amœnissimus locus, voluptati corporum accommodatior, quàm animarum saluti. Siquidem prosperitas stultorum occidit illos, & væ domui indisciplinatæ. Non ad destructionem loquor, sed vtinam legat qui corrigat: vtinam & aliquis ipsorum recogitet & conuertatur, & viuat. Hic ergo in Capella regia ad altare beatæ Mariæ feria quinta puella cæca visum recepit: ego ipse Patri astabam, sed tantus illico tumultus, vt secedere oporteret. *Philip.* Claudus quidam senex ibidem erectus est, cujus baculos in ipsa statim Ecclesia ad testimonium suspenderunt: hunc ego ipse diu repuleram, ad quid vellet accedere, aut quid expeteret, ignorãs. *Ebro.* Mulieres duæ, quarũ manus omnino aruerant, ibidẽ sanatæ sunt ipsa hora. *Abbas Campensis.* Alterius quidem manum Pater sanctus sua extendit manu, sed altera sanata est velut in fimbria vestimenti. Stabat enim post tergum ejus, & conquerebatur, quod ad manum accedere non valeret. Cui ego, Applica, inquam, vestimento eius manum, si fortè palpare possis. Fecit, vt ei consului, subitoque cœpit tenere cucullam, & dum traheret eam, digiti extendebantur, & sanata est statim. *Ger.* Nusquam in itinere illo sic comprehensus est Pater, vt in Capella illa, quia locus angustus erat, & turba impellebat turbam, sicut vnda solet vndam præcipitare. Preter hoc multa ex his, quæ facta sunt, ignoramus. Gerardus noster, tunc Canonicus ipsius Ecclesiæ, qui eadem die præbendam seculũmque pariter reliquit, illuminatos ibidem asserit cæcos quinque. *VVolkem.*

Prover. 1.

Trajectum

Traiectum vocatur locus, vbi quondam sedes Leodiensis erat, à beatissimo confessore Seruatio à Tongrensi ciuitate translata. Illic feria quarta pernoctauimus in Ecclesia beatæ Mariæ. Manè verò feria quinta post Missæ celebrationem, in eminentem locum Patrem deduximus, vt sine oppressione sanaret infirmos. Ego illi proximus erā, & quæ fiebant noui pleniùs, & diligentiùs vniuersa probaui. Ibi cæci illuminati sunt quinque, vir surdus audiuit, & mutus locutus est. Item surdus alter auditum, & manci manuum incolumitatem receperunt. *Gera.* Ipso die in hospitio surdus & mutus puer oblatus est: cùmque signaret eum Pater sanctus; honestus quidam iuuenis, Conradus Coloniensis Canonicus abrenuncians sæculo, sese reddebat in manus eius. Eleuauit se, vt susciperet eum, & continuò puer locutus, est & audiuit. Populus autem præstolabatur foris: & ecce puer audiens & loquens parentibus redditur, & sequitur exultatio copiosa. Notus enim erat in civitate puer: & hoc famosissimum fuit in populo. Nec mora etiam clauda mulier gressum recepit, tres quoque cæci illuminati sunt, & singuli quique deducti in populum cum lætitia & exultatione. *Phil.* Cum egrederetur Vir sanctus Traiectum, causa extitit, vt ad Ecclesiam beati Seruatij declinaret, pro negotio fratris Norberti, qui Canonicus erat ejusdem Ecclesiæ: sed is cōtinuò & præbendæ abrenunciauit & sæculo. In ipso autē itinere puer claudus erectus est coram nobis. In Ecclesia quoque beati Seruatij offerentes claudum hominem Patri nostro, rogabant, vt ei manum imponeret. At ille: *Nescio, inquit, si displicebit beato Seruatio, si id in domo ejus præsumimus.* Acclamantibus omnibus & dicentibus, Domine non displicebit: *In nomine*, inquit, *Domini nostri Iesu Christi, & beati Seruatij, surge & sta super pedes tuos.* Surrexit igitur sine mora & cunctatione, & facta est lætitia magna in populo. Heri facta sunt hæc apud Traiectum. Hodie Leodij Clerus conuenerat vniversus, qui in Ciuitate illa copiosissimus est, & in Camera Episcopi Patrem præstolabantur, vt sermonem haberet ad eos: & ecce præuenit eos Dominus sermone virtutis, & claudus quidam Clericus, ab renibus deorsum sic dissolutus, vt omnino non posset stare super pedes suos, oblatus est Viro Dei. At ille debilia membra signans & attrectans: *Ambula*, inquit, *in nomine Iesu Christi.* Protinus autem confortatus, ambulare cœpit. Et egressus est sermo in clerum, & exclamauerunt, *Tua sunt hæc Christe opera, qui sanctos tuos ita glorificas.* Ipsi gloria & imperium nunc, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

CAPVT X.

Epistola Gaufridi Monachi Clara-vall. ad Hermannum Episcop. Constantiensem.

DOmino dilectissimo, & Reuerendissimo Patri, Hermanno Dei gratiâ Constantiensi Episcopo, puer sanctitatis ejus *Gaufridus Clara-vallis Monachus* qualiscumque, in orationibus suis filiorum meminisse suorum. Ea quidem miracula, quæ à Spira vsque Leodium facta vidimus & cognovimus, ad Clerum Coloniensem eo descripsimus modo, quo priora fuerant antè descripta, vt ad instar collationis, vicissim ea, quibus adfuimus, singuli loqueremur. Quia ergo libelli illius exemplar, vestram (Pater beatissimè) diligentiam effugere non poterit, vt confido; reliqua describere & sanctitati vestræ dirigere non neglexi. Multa quidem nos & ex prioribus ignorasse, certissimum est. Nemo quippe in transcursu prosequi poterit vniuersa. Maximè tamen nocuit, vbi Teutonicorū exiuimus regionem, ꝙ cessauerat vestrū illud, *Christ vns genade*: & non erat, qui vociferaretur. Neq; enim secundum vestrates, propria habet Cantica populus Romanæ linguæ, quibus ad singula quæq; miracula referrent gratias Deo. Multa proinde tecta silentio ad nostram nō peruenere notitiam: licet ex his quoq; quæ certissimè noui, omiserim non pauca scienter: veritus equidē, ne fortè cuilibet curioso pareret copia tanta fastidiū. Illud sanè nō tā vobis loquor, de cujus credulitate non dubito, quā cæteris, in quorum manus hæc poterunt deuenire. Nil me scripsisse, nisi ꝙ aut vidi oculis meis, aut fratrū nostrorum, qui præsentes fuerant, certissima relatione cognoui.

CAPVT XI.

De miraculis Leodij, Gemblaci, Villarij, Montibus, Valencenis, &c. factis.

IGitur Dominica post octauas Epiphaniæ, & secunda feria; Leodij mansimus, dum Philippus noster ea, quibus tenebatur implicitus, secularia negotia consummaret. Factū est autem Dominica die cùm ad altare beatæ Mariæ in majori Ecclesia Pater sanctus Missarum solemnia celebrasset corā vniuerso populo, puer oblatus est, quem ex vtero claudum esse dicebant; vbi verò signauit tibias eius, & renes tetigit, apprehendens manum ipsius erexit eum protinus, & deduxit. Conclamatum est statim à Clero, *Te Deum laudamus*: sed mugitus fletuum & singultus vociferationem laudis euicit. Dabat pro cantu lachrymas plebs ignara canendi. Duas quoque aridas manus ibidem tetigit & curauit, vt sensum pariter motumque reciperet. Necdum ab altari dimotus, senem cæcum per signum Crucis illuminauit: & alterum claudum ambulare fecit in facie totius Ecclesiæ, quæ conuenerat. Feria secunda in domo Episcopi manè, post Missarum celebrationem, cæcus vno oculo juuenis ad tactum sacræ manus illuminatus est, & sub manu signantis exilijt clamitans, quia visum recepi. Nec mora afferebatur alter vtroq; oculo cæcus; & hic quoque ibidem illuminatus est ipsa hora. Aderat autem Episcopus Ciuitatis, explorator diligens omnium quæ fecerat. Audiens igitur adolescentem illuminatum se esse gratulabundis vocibus acclamantem, vt probaret, an verum esset, de multis interrogabat eum, & incunctāter ille ad singula respondebat. Ipsa die circa horā sextam exijt Pater sanctus, vt signaret ægrotos: & ibi statim claudus quidā gressum recepit. Audientes autē, quia semel exijsset ad infirmos, in spatiosiorem domum, multo plures prioribus præuenerunt. Post horam igitur nonā egressus ad eos, signauit ex ordine residentes. Et continuò ex his, de quibus certi sumus, illuminati sunt cæci quinque, & claudi tres receperunt gressum, dignè admirantibus vniuersis. Vespere quoq; in Capella Episcopi surdus quidam recepit auditū. Tertia feria priùs quàm egrederemur, tres in ipsa Episcopi domo claudi erecti sunt, mulieres duæ, & puer vnus. Multa quidem & alia signa Leodij & in itinere facta sunt: sed è multis pauca sufficiant. Feria quarta profecti ab oppido cui nomen *Huy*, festinauimus ad monasterium quod *Gembolium* vocant. In ipso autem itinere senex cæcus vno oculo, & adolescens eodem laborans incommodo, ambo simul illuminati sunt. Feria quinta manè in monasterio prædicto Gembolio, puer claudus oblatus est Viro Dei, & confestim signatus ab eo gressum recepit, & coram omnibus ambulabat. Post paululum quoque in ingressu eiusdem vici, puer alter pedibus manibusque contractus, sub oculis omnium, vtrorumque membrorum adeptus est sanitatem. Nec longè processerat, & ecce puer mutus ex vtero offerebatur in via: & hunc quoq; signauit & sanauit, statimque solutum est vinculum oris ejus, & loquebatur rectè. In ipso itinere oblati sunt surdi duo, & qui mutum fecerat loqui, surdos fecit etiam audire. Novum in partibus illis ædificatur monasteriū, cui *Villare* nomen est, & ante paucos mēses illuc Pater sanctus congregationem miserat monachorum. Voluit ergo plantationem novellam, vel in transitu visitare, & peregrinantes filios consolari. Factum est autem, cùm monasterio appropinquare cœperat, claudam mulierem tetigit, signauit, erexit, & præcepit liberè ambulare. Duabus quoque claudis in ipso loco gressum, &

juveni cuidam amissum vnius oculi visum reddidit coram fratribus ipsis,& alijs plurimis qui convenerant.

Exinde festinabat ad oppidum, cui *Fontana* nomen est, vbi Philippus noster apud propinquos suos eum rogauerat hospitari. In eodem verò itinere offerebant ei cæcum à natiuitate puerum, qui nec ipsas quidem poterat aperire palpebras oculorum. Desperarant omnes, etiam qui plurima viderant maximáque miracula. At ille nihil cunctatus manum imposuit puero, factaq; oratione brevissima (vt solebat) digitis suis palpebras ejus aperuit & sciscitatus est,an videret. Cui puer. *Video*, inquit, *Domine, video vos ; & omnes homines video capillatos.* Plaudensque & vehementer exultans,ajebat. *Deus, Deus, vltra non offendam ad lapidem pedes meos.* Feria sexta Fontanis priusquam egrederemur ; puellæ contracta & arida manus sanata est & extensa. In via quoque juxta vicum quendam, puer claudus gressum recepit. Ex hoc accessimus ad castrum, quod nominant *Bins*, vnde tanta occurrit hominum multitudo, vt totam camporum planitiem populus operiret. Illic puerum claudum humeris afferebant, quem Vir Dñi signans deponi jussit,vt ambularet. Vix potuit nouis gressibus via parari, tantus erat cõcursus, tantusque tumultus : depositus tamen ambulare cœpit in medio populi, & deducentes eum in liberum campum plurimi secesserunt : aderat enim mater, aderant propinqui ejus, & multi qui nouerant eum, ipsa sua exultatione fidem miraculo facientes. Interim sanè dum secessisset cum puero pars non modica populi, geminata lætitia est, & alter quoque puer similiter claudus similiter gressum recepit. Tertius in eadem planitie claudus vir erectus est, & coram omnibus ambulabat,& currebat gratulabundus & laudans. Prope idem castrum cæcus vnus illuminatus est,& surdi duo receperunt auditũ ipso loco,vbi substiterat, vt populo benediceret & dimitteret eos. *Mons* vocatur castrum primum in provincia Haynonensium, vbi sexta feria pernoctauimus. Illic manè sabbato prius quàm proficisceremur, senex quidam de proxima villa multis eorũ, qui aderant,& Philippo nostro non incognitus, quod à multis jam annis amiserat oculorum lumen, recepit. Sed & puer quidam scholaris cæcus altero oculo illuminatus tanta celeritate, vt non priùs amoueret Pater beatus manum, quàm puer clamaret, *Video Domine*, stupentibus vniuersis.

Hæc in hospitio facta sunt coram venerabili Episcopo Cameracensi Nicolao, & Clericis ejus etiam, & multis religiosis viris,qui de tota prouincia occurrerant Viro Dei. Iisdem quoque astantibus, cum egrederetur castrum, mulieris aridam manum sanauit, & gressum reddidit claudo. Plurima ipso die miracula coruscauerunt, adeo vt multa ex ipsis à memoria elaberentur : horùm tamen certissimè recordamur. Surdæ duæ auditum receperunt in via, & puer quidam vnius oculi visum. Nec longè processeramus, & ecce in campo mulier amissum ex longo vnius oculi lumen recepit. In eadem strata capellula quædam est duobus à prædicto castro millibus distans : illuc in occursum Viri Dei venerabilis conuenerat multitudo, vt faciem ejus videret & susciperet benedictionem. Nec fraudauit Dñs populi sui deuotionem, quin desiderata eis virtutis suæ magnalia demonstraret. Ibidem enim corã omnibus senex quidam,qui viginti, vt dicebatur,annis cæcus manserat,factus est vidẽs,mulier surda audiuit,non sine multa ipsorum & populi exultatione. Alio quoque in loco cum substitisset , oblati sunt pueri duo, quorum vterque vno tantùm videbat oculo, & mulier surda. Nec ante dimotus est quàm & pueris visum , & mulieri reddidisset auditum. Adhuc autem in eodem itinere prope torrentem *Huns*, ante transitum puer cæcus illuminatus est ; post transitum duæ surdæ receperunt auditum. Iam appropinquabamus hospitio, & ecce clauda mulier per manus impositionem gressum recepit coram multitudine copiosa plebis ; quæ in occursum beati Viri de tota venerat regione. Alij quoque debiles & ægroti desiderata adepti sunt beneficia. Sed longum est, singula quæque referre. *Valencenas* nominant oppidum, vbi ea nocte mansimus, oppidum grande & populosum. Illic sanè prius quàm ingrederemur hospitium, mulierem claudam notissimam populo signans & erigens Pater sanctus, fecit coram omnibus ambulare ; vnde profecti, Dominica die venimus Cameracum.

CAPVT XII.

De miraculis Cameraci, &c. patratis.

PLVRIMA autem & in Castro ipso , & in itinere miracula contigerunt : sed nos è pluribus pauca collegimus. In Ecclesia beati Ioannis post Missæ celebrationem puer surdus & mutus ex vtero matris suæ audiuit & locutus est, & admiratæ sunt turbæ. Hic juxta me resederat mut⁹ & surdus,& coram me præsentatus, audiuit, & locutus est ipsa hora. Vix cessauerat Cleri jubilatio, & ecce senex claudus erectus est, & ambulabat. Ibidem contigit, vnde præ cæteris miraculis obstupuimus. Puer enim cæcus à natiuitate opertis albugine oculis (si tamen oculi dicendi erant , quibus nec color, nec officium, nec ipsa saltem cauitas inerat oculorum) ad impositionem beatæ manus visum recepit. Multis hoc indicijs probauimus, vix credentes oculis nostris, quod talibus oculis visus posset inesse. In ipso loco etiam arida mulieris manus adepta est sanitatẽ. Ex hoc cum beatum virum turbæ comprimerent, vix deductus est in domum Regulariũ Canonicorum. Ibi quoq; plurima languentibus beneficia contulit : sed hæc sunt,quorum certissimè recordamur. Claudi duo ibi erecti sunt, puer cæcus & mulier cæca visum receperunt.

Secunda feria in vrbe Cameracensi, in Ecclesia B. Mariæ,ad altare sublimius Pater sanctus Missarum solemnia celebrauit,vt in eminentiori loco positum videre posset populus,& non comprimeret. Accedentibus ergò cæteris ad oblationem, puer adductus est surdus & mutus ex vtero matris suæ. Hic in proximo vico natus,multis eorum, qui astabãt, non incognitus erat : cœperat autem , qui adduxerat, obsecrare hominem Dei, vt puero manum imponere dignaretur : sed nos concursum populi metuentes, prohibuimus dicentes, vt finita Missa adduceret eum. præuenit tamen expectationem virtutis effectus. Offerens enim puer, sacratam manum ex more osculatus est, & pertransijt. Nec mora accedens vnus ex militibus fratris prædicti Episcopi, interrogauit puerum dicẽs. † *Oz thu?* Quod latinè interpretatur , audis tu ? Protinus autem ad ipsum puer quoque respondit dicens. *Oz thu.* Surdus nimirum ex vtero,ea tantùm loquebatur,quæ ex ore interrogantis audiuisset. Addidit ergo miles loqui ad eum,& docebat invocare Deum,& beatam Virginem nominare, &c. Singula verò incunctanter puero respondente, qui propiùs astabant Clerici convenerunt ; cognitaque miraculi veritate, leuauerunt vocem magnificantes & laudãtes Deum,qui dedit potestatẽ talem hominibus. Eleuatus puer salutat populum, & exultat in gaudio ciuitas Cameracensis, loquentem audiens puerum , qui ex vtero matris suæ nec locutus est aliquando, nec audiuit. Ipsa die in domo Episcopi (vbi Virum sanctum magna cum deuotione susceperat) puellæ manus inualida ad tactum ejus sanata est,& extensa. Vespere quoque claudã longo tempore filiam pater obtulit, & recepto gressu lætus reduxit ad propria. Tertia feria aridas manus duas sanauit , & mulier clauda experta est , quia efficax in Bernardi manu gratia curationum. Puerum quoque cæcum, cùm jam egrederetur, illuminauit in porta, & in campo adolescen-

tem surdum fecit audire, & mutum loqui, coram vniuerso Clero & populo Ciuitatis.

Valcellam vocant monasterium tribus ab ipsa Ciuitate millibus distans, quod idem Pater noster missis olim à Clara-valle fratribus ædificaverat. Illic feria tertia pernoctauit, nolens fraudare filios visitatione & consolatione paterna. In ipso sanè monasterio manè feria quarta priusquam egrederetur, militem quemdam de regione eadem, qui à diebus multis debilis pedibus simul & cruribus ambulare non poterat, benedictionis virtute sanauit, ac referentem gratias ad sua remisit incolumem. In via quoque surdus vir aure altera recepit auditum. In oppido cui nomen *Gom* juxta monasterium Canonicorum Regularium, quod Montē sancti Martini vocant, nouo temporis nostri Martino claudam puellam offerebant. At ille signo crucis edito, *Vade*, inquit, *in nomine Iesu Christi*. Statim verò deposita exilijt & ambulabat currens & laudans Deum. Feria quinta in monasterio quod *Hambleriæ* vocant, paralyticam media parte corporis filiam pater obtulit Viro Dei. Hæc & manus & brachij & tibiæ simul & pedis etiam & linguæ officium morbo invalescente perdiderat: vbi verò signauit eam Pater beatus, sanata est, euidentissimè loquens & ambulans, & liberè mouens manus. Ipsa die *Laudunum* venimus, vbi sexta feria in monasterio B. Ioannis (illic enim hospitabatur) coram omnibus vir surdus auditum recepit. Sabbato quoq; *Rhemis*, cum jam pararetur iter, cæcum vno oculo puerū per signum crucis Pater sanctus illuminauit, astante clericorum & ciuium multitudine.

CAPVT XIII.

De miraculis in itinere versus Clara-vallem editis.

DOMINICA die festum erat Purificationis B. Mariæ: & Francorum Rex Ludovicus deuotissimus & Christianissimus princeps Cathalaunum occurrebat Viro Dei. Plurimi quoq; ex principibus vtriusque regni convenerant, & legati Regis Romanorum, & VVolphonis inclyti Ducis, vt de via Hierosolymitana communi consilio tractaretur. Quo Vir Dñi colloquio sic detentus est per biduum illud, vt ad populum exire nequiverit: licet vehementissimè desideraretur. Oportebat enim generale bonum votis anteferre priuatis. Egredienti verò feria tertia, mulier quædam occurrit aridæ manus postulans curationem: & juxta fidem ejus factū est ei, vt fieret ipsa hora sana. Et hoc quidem miraculum jam inter vicinos & notos factum est, ne quis objiceret illud de Evangelio. *Quanta audivimus facta in Caphranaum, fac & hic in patria tua.* Aderat enim venerabilis Episcopus Lingonensis Godefridus, beati Viri quondam filius professione, nunc pater officij dignitate. Aderāt & principes quidā, & milites terræ nostræ non pauci. Quarta feria, cum jam desideratæ Valli magis appropinquaret desideratus & ipse; multiplicata sunt miracula manifesta, & priusquam Propheta probaretur, Propheticus honor non deerat, ne ipsa quidem in patria sua. Ipsa siquidem die in vico Campaniæ, cui nomen *Dauamant* in honore B. Agathæ, cujus festiuitas agebatur, Missarum solemnia celebrauit. Necdum secesserat ab altari, & ecce vir quidam cæcum filium offerebat, cujus oculos sputo liniens tetigit, & illuminatus est ipsa hora. *Luc. 4.*

In oppido cui nomen *Rosnay* languidum & penitus debilem virum plaustro deportabant, cui solum videbatur superesse sepulchrum: & huic quoque coram omni populo & militibus multis manum imponens, ambulare eum fecit sine dilatione: & stupentibus vniuersis, quo prius fuerat deportatus, plaustrum sequebatur incolumis. Similiter & puerum, qui & ipse à diebus multis ne vnum quidem passum poterat ambulare, signauit, vbi castrum est egressus: & statim liberè ambulauit. In eadem strata, aliud situm est castrum, quod *Brena* ab indigenis nominatur. Illic transeunte Viro Dei per orationem & benedictionem ejus, puella clauda gressum recepit. Vbi verò egressus est, stipem quærebat ab eo cæca mulier & mendica. Intuens autem vir in eam misericorditer: tu, inquit, argentum quæris, sed Deus tibi visum restituet: accedensq; signauit eam, & corā omnibus illuminata est ipsa hora. Interrogata verò quamdiu cæca fuisset, ab his vndecim annis nihil penitus se vidisse respondit. Sic Apostolicus vir Apostolicū imitatus exemplum & petitionem mendicantis, & spem liberalitate sanctissima superauit. Nec longè processerat, & ecce puer vno oculo cæcus benedictionem flagitat, tactum requirit. Quid ei negaret, qui dederat non petenti? nihil cunctatus signauit oculum cæcum; & eum quo videre solebat manu claudens, mouit digitum coram eo, & quid ageret inquisiuit. Audientes peregrini quidam, quòd homo Dei transiret, socium suum surdum ei cum precibus obtulerunt, cujus aures sputo liniens, & immittens digitos suos, auditum reddidit ei ipsa hora. Exinde cum paululum processisset, secutus homo eum, gratias egit, & signum crucis ab eo accepit, vt in exercitum Domini proficisceretur. *Act. 3.*

Ipsa die venimus *Barrum* super Albam quod nominatissimū oppidum est, tribus à Clara-valle millibus distās. Quinta igitur feria Vir sanctus Missarum solemnia celebrauit in Ecclesia S. Nicolai. Illic ad noua diuinæ virtutis magnalia obstupuere Barrenses. Addidit adhuc magnificare famulū suum Dñs, & oculos pueri cæci nati sub manu ejus aperuit. In eadem basilica post Missarum celebrationem, puella cōtracta, cujus tali adhæserant renibus, erecta est, & liberè ambulabat. Altera quoq; puella, quæ stare omnino non poterat, ibidem adepta est sanitatem. Item mulier clauda gressum recepit, & quam citò signata est virtutem sentiens, jussit pulsari campanas, sicut ad singula quæq; miracula faciebant. In eodē loco, duo surdi & muti à natiuitate receperunt auditum, pariter & loquelam. Alter quidā puer, alter adolescens erat notissimus in oppido illo: adhuc autem surdus vnus auditum recepit, & puella ex vtero matris suæ impos manibus, sanata est ipsa hora. Alteri quoq; manum aridā ante domum eleemosynariam, cū jam proficisceretur, restituit sanitati. Ipsa die dispensator bonus multiformis gratiæ Dei fuit redditus Claræ-valli, reportans manipulos pretiosos, instar Patriarchæ Iacob cū duabus turmis regrediens. Nam & triginta secum adduxit, & totidem ferè facto jam voto & constituta die venturos præstolabatur. Quid ergo dicemus ad hæc? Felix nimirum cuius oratio tam accepta, tam salubris tactus, sermo tam vivus & efficax inuenitur. Felix anima, quam implevit Dñs oleo gratiæ præ participibus suis: felix lingua tot animarum medens vulneribus desperatis: felix manus gratiā sanitatum, & tot virtutum affluens signis. *Genes. 32.*

CAPVT XIV.

De miraculis Clara-valli, Trecis, Stampis, Senonis, & vicinis locis per Bernardum patratis.

PAucos dies Claræ-valli faciens Pater sanctus, ne intromitterentur infirmi, fratrum quieti providens, interdixit. Ipsa tamen die qua exiturus erat, juvenem Lingonensem, cuius auris altera ab annis multis penitus obsurduerat, venerabilis Episcopus noster obtulit, & confestim audiuit homo, & gratias egit celeri medicinæ. Egrediens autem Pater monasterij januam inuenit languentium multitudinē, cæcorum, claudorum, aridorū: plurimiq; in tumultu illo sub manu signantis desideratam adepti sunt sanitatem. Vbi verò montem ascendit, obvium habuit puerum surdum & mutum, qui diebus multis inter fratres nostros Fontarciæ manserat, tantùm innuens eis; Hu-

jus linguam sputo liniens, & auribus eius immittens digitos suos, Deum nominare jussit, cœpitque puer paulatim loqui: sed adhuc vox in gutture laborabat. Quod aduertens vnus ex fratribus nostris, rursum obtulit eum rogãs, vt gutturi ejus manũ imponeret. Statimq; locutus est liberè, cum multis lacrymis gratias agens Deo. Tamdiu siquidem surdus & mutus extiterat, vt ei nomen proprium penitus excidisset, & nesciret quis vocaretur. Vix recordatus ciuitatis nomen, vnde fuerat oriundus, Parisiensem se esse dicebat. In eodem itinere surdus alter audiuit, pueri duo claudi gressum receperunt; & prope Mundivillam, sic enim vocatur viculus duobus fermè à monasterio millibus distans, curatus paralyticus senex nobis astantibus, turbis acclamantibus vehementer. Villa super Arnã nominatur, vbi pernoctauimus ipsa die. Manè verò in basilica post Missæ celebrationem adolescens altero crure contractus, vbi à Viro Dei signatus est, extendit nervum, & coram omni populo gradiebatur exultans. In eodẽ vico, ingressus hospitium & irruentibus multis, cæcum vno oculo puerum & puellam mutam à natiuitate, consueta benedictione sanauit. Siquidem & puer illuminatus, & puella locuta est, audientibus & admirantibus vniuersis. In platea quoque cum detineret eum populus egredientem, sanati sunt manci duo: quorum alter etiam vnius oculi lumen recepit amissum, duplicique liberatus incommodo duplex gaudium reportavit.

Eadem die juxta castrum *Barrum*, quod alluit Sequana fluvius, coram multitudine copiosa plebis, quæ de tota regione conuenerat, curati sunt puer cæcus, & vir cęcus, puella manca & paralyticus senex: hunc in plaustro detulerãt, & ab annis sex sic elanguisse dicebant, vt nec sedere quidem, nec sine alio posset mutare latus. In ingressu villæ, quam *Bargonium* vocant, erectus est puer claudus ex vtero matris suæ: in ingressu quoque mulier quædam amissum ab annis quatuor gressum recepit. Nec longè progressi eramus, & ecce currebat post nos mulier cæca vno oculo: & hæc quoque vbi pervenit ad Virum Dei, ab eo signata est continuò, & visum recepit. Et reuertebatur gratulabunda & laudans. In ingressu diœcesis Tricassinæ, in vico (cui *Falcona* nomen) est oblat⁹ à populo puer à natiuitate surdus & mutus, & ab vtroque morbo sanatus est ipsa hora. In via quoque, cum egrederemur, puellæ manum à natiuitate aridam & contractam benedicta Bernardi manus extendit, quasi esset cerea: & sanata est statim, ita vt teneret fortiter baculum, quem tradidimus ei. Mirabantur omnes, qui deducebant Sanctum Dei, viri de eadem regione nobiles & potentes. Magis autem mirati sunt juxta vicum qui *VVauda* vocatur, puellam claudã, & mutam ex vtero matris suæ, benedictione percepta ambulantẽ videntes, audientesque loquentem.

Altera autem die in majori Ecclesia Trecensi congregatus est populus innumerabilis, vt audiret à Dei homine verbũ ejus: factus ergo tumultus intolerabilis comprimentium sese turbarum; & periculum metuens, egressus est Vir beatus; cùmque in hospitium Episcopi se recepisset, sequebatur eum languentium multitudo, & pro foribus expectabat. Ingressa est autem puella clauda, & sub oculis omnium signante Viro Dei adepta est sanitatem, & liberè ambulauit. Erat autem nota in ciuitate puella, & ex propinquis ejus aderant eadem hora nonnulli. Post paululum quoque cæcus vno oculo puer illuminatus est, & alij quorum erant aridæ manus, sanati sunt, admirantibus & exultantibus vniuersis. Vespere quoque expectantes infirmos, juxta cancellum Ecclesiæ seorsum poni præcipiens, exiuit ad eos, & signauit ex ordine residentes. Aderant autem venerabiles Episcopi Godefridus Lingonensis, qui ferè omnia, quæ scribimus, præsens vidit; & Henricus Trecensis: aderant Clerici & Laici de ciuitate non pauci: coram his omnibus puella clauda & muta oblata est Viro Dei. Cúmque signatam apprehensa manu deduceret, loqui cœpit, & ait. Non possum Dñe ambulare, non possum. Obstupuimus omnes, iterum signari rogauimus eam, & gressum quoque recepit. Ibidem quoque cæcum oculum pueri sputo liniens illuminauit. Mulierem claudam ab annis quindecim, quæ in Ecclesia beatæ Mariæ à sanctimonialibus alebatur, signans & attrectans, curauit protinus: ita vt, quod antè non poterat, & sederet, & liberè graderetur. Exultans igitur vehementer tulit baculos, quibus antea vtebatur, in beati Petri Ecclesia suspendendos. Item juvenis quidam ejusdem Ecclesiæ servus, amissum ab annis quinque ibidem recepit auditum. In eadem ciuitate facta sunt quæ sequuntur. Faber quidam longa ægritudine claudicans, vt sine baculo incedere omnino non posset: vbi à beato Patre signatus est, lætus sedit, gradiens pedibus suis. Deinde mulier epilepticam ei obtulit filiam, cui morbus ille loquendi prorsus ademerat facultatem: cui Vir beatus manus imponens signauit eam, statimque locuta est coram nobis.

Manè egressus Trecas, dũ transiret Vir sanctus villam, quam *Prunetum* vocant, oblatus est ei puer, cujus ei pedẽ retracti nerui torserant in peruersum, ita vt ambulare omnino non posset: acclamabant autem qui conuenerant, leuantes manus in cœlum, dum Vir Dñi puerum attrectaret. Nec morà signatum pedem omni facilitate detorquens, deponi jubet: & coram omnibus ambulare cœpit incolumis. In oppido quoque quod Romana lingua *Triangulum* vocant, post Missarum celebrationem feria sexta coram omnibus ad altare adducta est mulier cæca, ejusdem indigena castri. Cumque ei vir beatus imposuisset manum, interrogata à circumstantibus. *Iam citò videbo*, inquit, & post paululum. *Video*, ait, *clarè, omnes vos video: benedictus Deus qui fecit mecum misericordiam*. Altera quoque illuminata est, quam ab annis decem cæcam fuisse testabantur. Ibidem clauda mulier gressum recepit, & mutus loquelam, acclamantibus omnibus, maximéque illius castri, qui nulla priùs similia viderant. Ipsa die transeunti propè castrum *Braium* (quod lutum interpretatur) occurrit vir quidam filiam portans in humeris, quæ nec loqui vnquã potuerat, nec stare supra pedes suos: statimq; sub omnium oculis ab vtroq; est incommodo liberata. Apud Monasterium vbi *Iona* fluvius in Sequanam influit, præsente Comite Theobaldo & multis alijs nobilibus pariter & ignobilibus, mulieres tres, prima auditum recepit, secunda amissum ab annis septem vnius oculi visum, tertia paralytica sanitatem: hæc in grabato in Ecclesiam fuerat deportata, & vbi signata est, & iussa stare supra pedes suos, in medio populi stetit incolumis, & relicto grabato suo gratulabunda repetijt domum suam. Ipso die apud *Moretum* oppidum juxta leprosorum domos, surdum & mutum à natiuitate puerum offerebant, cujus statim aures apertæ sunt, & solutum vinculum oris ejus. Vbi verò castrum egressi, flumen transiuimus, quod *Luten* vocant, occurrit Viro Dei populus innumerabilis, & ibi quoque puer, quem benè nouerant circumstantes, amissam loquelam ejus benedictione recepit. *Stampis* negotio Hierosolymitanæ expeditionis, & regni Franciæ, tam ipse quàm cæteri qui conuenerant, intendebant. Reddidit tamen illic auditum surdo, phrenetico, quem ligatum attulerant, mentem: mulieribus duabus visum, alteri quidem vnius oculi, alteri vtriusque. Exiens quoque finito Consilio, cæcam puellam per signum crucis illuminauit. Apud viculum *Messam* qui tribus à *Stampis* milliaribus distat, coram vniverso populo qui conuenerat, surdis duobus, viro & vetulæ mulieri restituit auditum. *Milliacũ* oppidum transiens ipsa die mulierem languidam, & viribus corporis adeo destitutam, vt nec ambulare, nec stare posset, signauit atque sanavit, proprijsque pedibus est reversa quæ fuerat adsportata pedibus alienis. Illic etiam Clericus quidam amissum vnius oculi lumen adeptus est, & puer claudus incessum: sic & Moreti vir cæcus vno

In Exordium Cœnobij Cistercienſis.

Cap. 1. NOS PRIMI HVIVS ECCLES. FVNDATORES &c. Verba ſunt S. Stephani, tertij Cistercij Abbatis, qui proinde hui⁹ libri auctor eſt vt dixi in præfat.

Cap. 3. Primò egreſſi ſunt Moliſmo 7. monachi: quò reverſi, poſtea aſſociatunt ſibi alios 14. & ſic egreſſi ſunt 21. ex quibus quidā Moliſmum redierunt.

Cap. 10. Dicit auctor, Papā Paſchal confirmaſſe Ordinē antequā Imperatori concederet inveſtituras Eccleſiarum, quo peccato quidā malè cenſebāt, eū Papatu excidiſſe: notat ergo auctor, hoc nō poſſe ab æmulis nobis obiici, quia Ordinē cōfirmarat papa ante lapſū

Cap. 12. Novum-monaſteriū fuit aliquando nomen propriū Cistercij, ſed poſtea reſumptū eſt nomen prius.

Cap. 15. Multa initio recuſata, poſtea admiſſa: quorū ſc. nō meminit Regula, nec ſilentiū eius eſt prohibitio.

Cap. 17. *Caſulas ſine pallio,* &c. lege, *ſine palea*, Gall. *paillettes, papillottes* bracteolæ cuiuſuis metalli.

IN chartam charitatis.

VErba illa, *Antequā Abbatia Ciſter.* &c. ſumpta ſunt ex Exordij magni Diſtinct. 1. cap. 21. nec ſunt S. Stephani auctoris huius decreti, quod ab illis verbis inchoatur, *Quia vnius veri Regis* &c. Plura circa hoc dicere, nec vacat, nec omnibus placeret.

Ad Exordij magni Diſtinctionem 1.

Cap. 2. HIeronymus epiſt ad Paulin. monaſticæ vitæ originē refert ad Eliam, Eliſæum, & filios prophetarum. Ex Philone conſtat, hoc vitæ genus in tota Ægypto, & præcipuè circa Alexandriā floruiſſe.

Cap. 15. Agitur hic de obitu Alberici: huic n. ſucceſſit Stephanus: exciderunt autē, quæ de ipſo Alberico ſcripta erant, vt poſt Manriq. in præfatione monui.

Cap. 24. *Apparuit ei B. Virgo.* Adhuc cernitur in Vallis S. Petri Eccleſia hæc hiſtoria in vitro depicta.

Ibidem. Non ſunt hæc verba Auctoris libri: ſed antiquioris, quē hoc & aliis capitulis inducit loquentem

Cap. 26. Notandus m s recitādi horas B. Virginis, primò quidem privatim, p ſtea in choro, & publicè.

Ad Diſtinctionem 2.

Cap. 2. DEfunctus, qui hic traditus dicitur diabolo, in purgatorio fuit, alioqui liberari non potuiſſet, patet ergo, animas purgatorij à dœmone cruciari.

Cap. 6. Monachus, de quo hic ſermo, fuit ſcrupulo & involuntaria incertitudine vexatus: alioqui non iuſſiſſet eū Sanctus cōmunicare, nec ſe dixiſſet monachus ſcire, ſe in infernum, eo q non crederet, deſcenſurū.

Cap. 7. Quod de Chriſto viſo amplecti S. Bernardū dicitur, non contigit Moris, vt vulgò creditur: eū hoc cœnobiū fuerit fundatum ſub mortē ſancti Patris.

Cap. 24. Parum probabile eſt, quod monach⁹ apparens fertur dixiſſe, corpus in quo apparebat, ſibi pro munere datum vſque ad diem reſurrectionis: ad quid enim huic corpus, potiùs quàm aliis: vel ad quid & illis?

Cap. 23. S. Maternus & alij falsò hic dicūtur miſſi à S. Perto in Germaniā: cū n ipſe Maternus à Conſtantino legatur fuiſſe delectus iudex cōtra Donatiſtas, poſt trecentos circiter annos à ſancti Petri tempore, vt ſcribit Optatus lib. 1 in fine. Curioſa quoque, inutilis, ac indigna B. Gerardo martyre mox futuro oratio, qua peteret ſibi revelari., quid egerit, & vbi fuerit anima ipſius Materni per dies 40 quibus mortuus fuiſſe dicitur, antequā à S. Petro ſuſcitaretur. Adde quod non convenit inter Cæſarium & hunc auctorē de reſponſione: vnde facile eſt iudicare, à Germanis confictam hanc orationem, vt originē Eccleſiæ ſuæ ad ſæculū Apoſtolorum revocarent: quod & alij tētarunt alibi facere, cōtra veritatem hiſtoriarum.

Cap. 29. Henrici culpa nonniſi venialis fuit, qua laborem manuū non dimiſit, & per alium vngi curavit, quē per ſe vngere debuit: fortaſſis ſuos inde ſcandalizās.

Ad Diſtinctionem 3.

VIſitationem hanc referens Ceſarius, pro S. Eliſabeth S. Annam ponit. Sed cū libru claræval lis laudet huic Auctori notū, errare creditur ipſe. Cap. 11.

Hanc etiam eunuchizationem Cæſari⁹ referens, in circūſtantiis fallitur, vt ad Diſtin. eius 4. dicam. Cap. 13.

Miraculum illud continuum rotationis pullorū corvinorum, cùm à nullo notatum ſit, dubium eſt. Cap. 4.

Non videtur S. Bernard⁹ loqui de defunctis, quaſi incerti ſint, ſed de viuis, qui bonis operibus ad ianuā cæli acceſſiſſe dicuntur, adhuc tamen de ſua ſalute incertis. Ibidem.

Ad Diſtinctionem 4.

COnuerſi numerantis in alio virtutes, quibus ſe iudicabat carere, humilitas à ſancto Bernardo cōmendatur in Sermone *De altit. & baſſitud. cordis.* Cap. 12.

Hoc factū monachi ſine caligis dormientis, dicit Cæſar. in Gallia contigiſſe, ſed nec ille nec iſte locū vel teſtem profert idoneum: & culpa ſiqua fuit, levis fuit, ac pænitētia deleta. Sed nihil de hoc ſtatuo. Cap. 25.

Si miles reſurrexit, vt hic dicitur, aliàs damnandus, ſupponendum omnino eſt, licet non dicatur, ſacramentalem Confeſſionē tunc feciſſe. Cap. 32.

Ad Diſtinctionem 5.

DE blaſphemo illo iuſore idem narrat Cęſarius, quod hic. Quòd autē dicitur De⁹ citiùs vlciſci Matris iniurias, quàm proprias, id facit, ne illa contemni & parvi fieri à Deo putetur: Dei autem maieſtas, licet nō puniat, nō poteſt nō eſſe venerationi. Cap. 2.

Quod de monacho cuculla exuta mortuo dicitur, à Cæſario etiā narratur. At hoc tempore ægroti longè humaniùs tractantur: & ſicut in vſu carnium, ita & in veſtitu cum ægrotis ſolet diſpenſari. Cap. 3.

Hiſtoria hæc ferè incredibilis, certa tamē videtur. Hanc n. auctor ait ſe ab Abbate Belliloci Arnaldo accepiſſe, & ille aſſerebat à Priore Calacenſi, qui teſtis erat oculatus, ſe eā audiuiſſe. Nec tamē quiſquā debet inde præſumere, & ſaluti ſuæ non conſulere. Cap. 5.

Hiſtoria de Ordi[illegible] ambitioſo incerta eſt. Cap. 7.

Quod de fratris inobedientis pœna refertur, debuiſſet iſte auctor expreſſione nominū propriorum probabile reddere: vt fecit in ſeqenti cap. probabilem narrationem de pio, ſed inobediēti Paſtore. Cap. 8. & 9.

Multa ſunt, quæ narrationem illam de diſcretis & indiſcretis confeſſariis faciūt ſuſpectam. 1. Non videtur adeo indiſcretus fuiſſe primus confeſſarius, & multi illum in pari caſu ſequerentur. 2. Quātus ille miles erat, qui confeſſariū quaſi pullū gallinaceum impune occideret, & omnes mutirent? 3. Illa noctis vigilia fabuloſa videtur, maximè cùm rei tam celebris locus, tempus, & perſonæ non exprimantur. Quædā alia, præſertim capita 20. & 21. ſunt incerta. Cap. 12.

Ad Diſtinctionem 6.

REginaldo non eſt aſcribendum peccatum infidelitatis, ſed ſolùm motus involuntarius contra fidē, quem quia vincere nō poterat, angebatur animo, reum ſe criminis ſcrupuloſiùs iudicans. Cap. 2.

Hiſtoriæ capitum 5. & 6. piæ ſunt, vtinam certæ. Cap. 5. & 6.

Certa eſt hæc hiſtoria, de qua in Notis Tomi ſeq. ad Diſtinct. 3. caput 25. fuſiùs agā. Hic ſolùm nota, non rectè hic dici, ſuffragiis viuorū animam pœnis æternis ſubductā: cùm nullum peccatum mortale remittatur, niſi in hac vita: quo remiſſo, non eſt anima pœnis infernalib⁹ addicta, vt inde egeat liberari. Cap. 8.

Illud in fantiæ errarū, vt ream teneret feminā, debuit cum aliqua notitia vel ſcrupulo gravis ſceleris admiſſum eſſe, & adultæ menti obverſatū: alioqui ei⁹ cōſecuta fuiſſet veniā per generalem cōtritionē. Cap. 9.

QVIA in hoc & sequenti Tomo multæ spirituũ seu animarum apparitiones referuntur, quas tamen inficiantur non pauci, vel in dubiũ vocaut: alij atheismo vicini, alij appetẽtes videri supra vulgus sapere, quod visiones & apparitiones falsas sæpe recipit: ideo de ijs quædã hoc loco dicenda.

Assero 1. apparitionem spirituum fide certissimã esse Nam Angeli apparuere Abrahæ, Moysi, Iosue, Dauidi, & Prophetis, B. Virgini, Petro, Ioanni, & alijs: Christo etiam dæmon, postea Angeli, Mat. 4. & innumerabiles in historijs Ecclesiasticis referuntur similes apparitiones: quæ sufficerent ad tuẽdas historias nostras: possent n. dici Angeli boni vel mali loco animarũ apparere, vt revera fit frequenter.

Assero 2. nonnunquam animas defunctorũ apparere: seu, vt verbis Augustini vtar, Mitti ad vivos aliquos ex mortuis, diuina Scriptura testatur, ac proinde ad fidem pertinet. Nam Mat. 17. dicitur Moyses Christo & Apostolis in monte apparuisse: hic autẽ mortuus erat. Item 1. Reg. 28. Samuelis anima Sauli apparuit. Nec dicas, dæmonem à Pythonissa evocatum adfuisse: nec magã potuisse animam Prophetæ evocare. Dico n. Samuelem nutu diuino ante evocationem adfuisse: vt ex Ecclesiastico constat, dicente cap. 48. illum post mortẽ ꝓphetasse. At quæ esset eius laus: si non ipse, sed dæmon eius faciẽ mentitus, prophetasset? Nonne impium esset, dæmonis præstigias tribuere sancto Prophetæ? Hæc duo exẽpla ad probationem nostræ assertionis adducit Augustinus: quib⁹ alia duo addo. Prius habetur 2. Mac. 15. vbi dicuntur visi Onias Põtifex, & Ieremias propheta orãtes pro populo Dei. At hoc in somnis, sed non posterius istud, ꝗ Mat. 27. refertur: vbi multi mortui dicuntur apparuisse multis, anima & corpore: ad hoc solùm excitati, vt apparerent, non vt ad miserias huius vitæ redirent, nec vt corpora in cælũ evolarent: cur n. illi, potiùs quàm S. Ioan. Baptista, David, & alij illustres Sancti?

Patres quoq; apparitiones a[illegible]rum probãt. Gregor. ait animam Paschasij Diaconi B. Germano apparuisse, Felicem atauum suũ Tharsillæ, Vrsino Beatos Petrum & Paulum. S. Bernardus scribit, sancto Malachiæ sororis animã sæpe visam, ejusq; ope salutem adeptam. Augustinus S. Felicis Nolani apparitionem celebrẽ suis ciuibus exhibitã refert & recipit. Mitto alios Scriptores Ecclesiasticos. Dices, nõ animas, sed Angelos apparuisse. Verùm, licet hoc ad apparitiones generatim probandas sufficiat: quia tamẽ non magis repugnat, animas apparere, quàm Angelos, & illas apparuisse, dicunt Patres, cur id negemus? Ratio, cur id negetur, nulla reddi potest.

Greg. 4 Dial. c. 11. 16. 40. Bern. in vit. Malac. Augnst. lib. Cu. pro mor.

Assero tertiò, spirituum apparitionem Ethnicis fuisse notam. Illi enim ab Idolis suis responsa accipiebant, & dæmones passim auditu percipiebãt, & sæpe visu. Ideoq; mirati sunt valde, quando Christi imminente adventu, oracula siluerunt: & hujus silẽtij causam investigarunt Cicero 2. de Diuinat. & Plutarch. Tract. ea de re: sed eam non repererunt.

At Plinius iunior hãc assertionem domestico probat exẽplo, eoque duplici. Libro enim 7. epist. 27. quærit Suræ doctissimi viri sententiam: & suam interim profert. *Velim*, inquit, *scire, esse phantasmata, & habere aliquam figuram, numenq; putes: an inania & vana ex metu nostro imaginem accipere. Ego, vt esse credã, in primis eò ducor, quòd audio accidisse Curtio Rufo*, &c. Postquam autem duobus exemplis suam sententiã probauit, evidentiora sibi subiicit, dicens. *Hæc affirmantibus credo: illud affirmare alijs possum. Est libertus mihi Marcus, non illiteratus, cum hoc minor frater eodẽ lecto quiescebat. Is visus est sibi cernere quẽdam in thoro residentem, admoventẽque capiti suo cultros, atque etiã ex ipso vertice amputantem capillos Vbi illuxit, ipse circa verticem tonsus, capilli iacentes reperiũtur. Exiguũ temporis medium, & rursus simile aliud priori fidẽ facit. Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat. Venerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantẽque detonderunt: & quà venerant, recesserunt. Hunc quoque tonsum, sparsosq; circà capillos dies ostendit.* Postea quid hoc portẽderet, conjectando declarat.

Domesticum & nobis hic proferendum exẽplum. Anno 1658. à die circiter 15. vsque ad 24. Februarij defunct⁹ ante novem annos, idest, anno 1649. huius dom⁹ monach⁹ sæpe vis⁹ & locut⁹ est rustico excutienti frumentũ in Ecclesiæ extrema parte, ob bella à rusticis illic reconditum. Audierat ille aliquot diebus antea incessum ascendentis & descendentis per gradus, qui ibi sunt, quorũ aditus muro erat obturatus, & vocem gementis audierat: sed nihil viderat. Interiectis ergo diebus aliquot, vidit ante Matutinũ Officium monachum per horæ spatiũ deambulantem, ac deinde chorum ingredientem, vbi multa sedilia concuti audiuit, incertus, an quispiam nostrũ hæc ageret. Adiit autem me initio Matutinarũ precum, retulitque visionem: & ego neminem descendisse antea certissimè ei asserui. Biduo transacto, eidem rustico, antequam opus suũ inciperet, oranti cominus astitit, iussitque non timere: addidit, se esse animam F. Francisci, rogareque, à singulis nostrum sacrum pro se fieri, ab ipso autem peregrinationẽ ad B. Virginis ædem, quæ à Lætitia dicitur, gallicè Nostre Dame de Liesse, suscipi: se ferè pœnitentiam suam cõplesse. Insuper mandauit mihi per eũdem rusticum, se, cum ad Ordines recipiendos mitteretur, dormienti meridie seniori monacho aliquid pecuniæ clam abstulisse. Tertiò quoque post triduum apparens, & adiuratus à rustico, signo crucis, vt monueram, munito, respondit, se esse ex Deo, eumque, quem dixerat: & suffragia postulauit, vt priùs. Quartò eidem homini peregrinationẽ aggresso meridie in via apparuit, allocutusque est illum, & cùm ille meo monitu exposuisset, me difficultatem pati circa pecuniam illã acceptam, declarauit ei locum, tempus, & alias actionis circũstantias: & intellexi, ad hoc mihi istud reuelari, vt illam boni nostri acceptionem condonarem. Deinceps visus non est spirit⁹ Vnus ex nostris ignorans, quid mihi fuisset revelatũ, dixit mihi, se hoc idẽ olim ab ipso defuncto audiuisse Apparuit hoc anno defuncta quædã femina sociæ, quam moriens rogaverat, votũ sacræ peregrinationis exequi, nec destitit mortua rogare, donec solutũ fuit votum. Expectat lucem ab aliis historia apparitionis insignis, prædictiones etiam cõtinens.

Nomen defuncti apparentis.

Assumunt interdum spirit⁹ mali cadauera humana, quæ apparẽt hominibus viuere. Cæsarius exemplũ huius rei habet Distin. 12. cap. 4. aliud, si tamẽ aliud, Gaufridus Serm. 16. aliud Phlegon Ethnicus, quod ipse vidit, & Hadriano Imperatori scripsit, de iuuene qui dæmonẽ corpus defunctæ feminæ gerẽtem diu carnaliter cognovit: hic pòst deseruit cadaver, quod Iudicũ decreto in sterquilinium fuit abjectum. Hoc etiã sæculo tres vigiles Lugduni cũ femina noctu in vico inventa rem habuerunt: at dæmone corpus illud deserente, cadaver fœtidũ apparuit: vigiles autẽ metu perculsi, paulò pòst omnes extincti sunt. Historia Lugduni notissima est, & literis consignata.

oculo, qui Viro Dei occurrebat ingredienti, confestim illuminatus est ad ejus benedictionem. *Senonis*, quæ Galliæ olim maxima ciuitas erat, in conspectu Cleri, qui ad eum fuerat congregatus, mulierem surdam & cæcam per manus impositionem auditu donauit: & præter alia, quæ scribere supersedimus vitantes prolixitatem. Ingredienti oppidum, cui *Ioniniacum* nomen est, oblata est mulier cæca: confestim in habitum versa priuatione, de cæca facta est videns, exijtque sermo in populum, & vndique acclamabant, Anna videt, Anna videt; quia omnes noverant eam: vbi verò egressi sumus, geminata est populi lætitia, & sub oculis omnium puer à natiuitate cæcus vno oculo, negatum à natura munus adeptus est gratiæ beneficio.

CAPVT XV.

De miraculis Antisiodori, Molismi, &c. factis.

ADveniens igitur Antisiodorum Vir beatissimus, orationis causâ monachorum basilicam introiuit, vbi pretiosus ille thesaurus jacet, vbi GERMANI gloriosi corpus sacratissimum requiescit. Regredienti verò mulier clauda, quæ genibus tantùm & manibus gradiebatur, occurrit in porta, tenensque vestigia ejus, misericordiæ viscera miserabili supplicatione pulsabat: cujus renes & genua signo crucis edito Vir beatus attrectans, eleuauit eam in nomine Domini: & ad sanctissimi Confessoris altare misit suis pedibus gradientem: ipsius etenim nomen, dū mulier eleuaretur, vniuersus qui conuenerat populus inuocabat. Hoc in ciuitate illa nouissimum celeberrimūmq; miraculum fuit. Omnibus siquidem nota erat mulier illa, & tribus fermè annis in grabato viderant eam deportari. Hospitatus est autem vir sanctus in domo Episcopi: & illic quoque videntibus multis aridam manum mulieris extendit liberè, & sanauit. Sic & mane cùm egrederetur, simili incommodo laboranti beneficium simile cōtulit manus benedicta. Ipsa die Cableiam pertranseunti claudum puerum offerebant: quem sanatum protinus & erectum in beati Martini Ecclesiam deduxerunt. Ad eum siquidem & illa Ecclesia pertinet, & vicus ipse; quē in Bernardo reuixisse mirabantur. Adhuc enim prosequentibus eum turbis, puella clauda, & alteram manum inualidam habens, ab vtroque incommodo liberata est coram eis. In castro Conrodarensi eadem die videntibus nobis, in hospitio mulier cæca vno oculo per signum crucis illuminata est, & exijt magnificans Deum. In Ecclesia etiam beati Aniani feria quarta dum ad oblationem inter Missarum solemnia resedisset, obtulerunt puerum cæcum: cujus statim oculos sub manu fidelis serui diuina virtus aperuit. Similiter & puella cæca, cùm jam egrederemur castrum, coram omnibus qui prosequebantur beatum Virum, amissum ab annis multis signante eo visum recepit, & altera cæca vno oculo illuminata est prope fluvium, qui Armancia nominatur.

Ipsa die *Molismum* venimus, quod est monasterium, vnde egressi sunt olim Patres nostri, à quibus Cisterciensis Ecclesia sumpsit exordium. Extat liber vsuum Cisterciensium, vbi plenius id scriptū diligens lector inueniet. Illic ergo, vt dictum est, quarta feria virum Dñi magna cum deuotione susceperunt: cumq; in hospitio resedisset, vir quidam cæcus vno oculo ingressus est, & genuflexo misericordiam precabatur: vbi verò signavit eum, sacratis digitis cæcum tetigit oculum, & confestim illuminatus est, & gratias egit Deo. Factum est autem post vnam horam, cùm advesperasceret, essetque inclinata jam dies, egressus est Vir beatus, vt signaret infirmos, qui pro foribus expectabant. Primus illic conualuit puer cæcus oculo dextro, qui signatus sinistrum claudebat oculum, quo prius videre solebat, & clarè discernens omnia, sciscitantibus nobis, quidquid ostenderetur, continuò respondebat. Id ipsum tribus alijs eodem laborantibus incommodo, per manum Bernardi sui beneficium præstitit Deus; puellæ videlicet, & seniori viro, & mulieri: similique & in eis probatum est diligentia. Adhuc autē in ipso loco puellula debilis, & clauda ex vtero matris, sanata est per manus impositionem: & exultabat in gaudio mater, quòd tunc primò stantem eam & ambulantem cernere mereretur.

Feria quinta egredientem Molismense cœnobium Hominem Dei, devotione debita prosequens innumerabilis multitudo, quæ de tota conuenerat regione, mulierem claudam, quæ plaustro subuecta fuerat, vbi signata est ab eo, suis gradientem pedibus gratulabunda reduxit. In eodem itinere dum siluam ingrederemur, adolescens surdus auditum, & mulier quædam amissum ab annis duodecim alterius oculi visum, per manus Viri Dei impositionem receperunt, præsentibus & videntibus multis. Occurrentes deinde viri duo, & ipsi quoque quod amiserāt, singulorum lumen adepti sunt oculorum. Nec longè processeramus, & ecce concurrentibus turbis vndiq; puer claudus, quem attulerant, ad tactū beati Viri sanatus est, & liberè gradiebatur exultans. Confinium dicitur villa nostris proxima finibus, per quam transivimus ipsa die. Ibi quoq; sub oculis omnium qui convenerant, puerum claudum & mulierem claudam ex vtero matris suæ signans Vir Domini & attrectans, amissum reddidit alteri visum, alteri novum contulit gressum. Ingredienti denique *Claram-vallem* vnus de nostris occurrit, adducens surdum & mutum puerum, qui in monasterio diebus jam quindecim Sancti præstolabatur aduentum. Nec fraudatus est desiderio suo puer fidelis, sed continuò vt signatus est, recepit auditum pariter & loquelam. Et primò quidem vix potuit nominare Deum, ac deinde præcipientibus nobis, invocare cœpit B. Virginis nomen: tandemq; soluto penitus oris vinculo omnia loquebatur, vbertim gaudij lacrymas fundens. Multi etiam fratrum, qui eum nouerāt priùs, nec audientem penitus nec loquentem, locuti sunt in auribus ejus, & audierunt eum ad plenum verba omnia formantem. Interrogatus autem, quamdiu mutus & surdus permansisset: tertius, inquit, annus transiuit, ex quo obsurdui & obmutui, & eram annuens tantùm. Et hæc dicens cum lacrymis benedicebat Dñm, qui fecerat cum eo misericordiam. Ipsi & nos pro tanto patre & patrono, quantas possumus gratias referimus, & glorificantes semper & laudantes Deum, qui est super omnia benedictus in sæcula.

CAPVT XVI.

De miraculis quibusdam Treviri, Rutilæ, & Francofurti per Bernardum editis.

SExto Calendas Aprilis, ingrediente Viro Dei Treverim, obviam ruit ex more populus vniversus: & ecce offerebant ei puellas sorores duas ex eadem ciuitate, alteram quinque, alteram quatuor annis miserabili cæcitatis incommodo laborantes: vbi verò signauit eas Vir sanctus, ambæ illuminatæ sunt, & in Ecclesiam B. Petri deductæ, vbi eadem hora Missarum solennia celebrauit. Illic eas vidit Clerus & populus: illic probauimus diligenter miraculi veritatem. Consummato demum sacrificio Vir Dñi juxta altare resedit, vt super ægros manus imponeret, & bene haberēt. Protinus autem claudus oblatus est, & ambulauit; oblatus est cæcus, & vidit; oblata est mulier surda, & audiuit. Et hæc quidem in somnijs admonitam se esse dicebat, vt festinaret ad eum, cujus benedictione receptura esset auditum. Non dubito, quin & alia multa diligens inueniat inuestigator: sed hæc ad memoriā arbitror posse sufficere. Adhuc tamen in domo Archiepiscopi puerum cæcum vno oculo corā nobis illuminatum certissimè recordamur.

Veritus autem molestam vobis esse breuitatem, ex his quoq; quæ *Rutilæ* facta sunt, nonnulla subjunxi. Viderat Pater sanctus in somnis, quod nobis secretiùs intimauit, mulierem claudam in Ecclesia quærentem se, cum nec ab ea, nec à populo cognosceretur. Gloriabatur autem quòd ignotus esset, & accedens clanculo signabat eam, & pertransibat: subitóque admirans illa erigebatur. Hujus autem visionis effectus apparuit manifestus. Siquidem dum in Ecclesia illa Missarum solemnia celebraret Vir beatus, allata est contracta mulier, quæ à diebus multis per terram repens erigi penitus non valebat, sed genibus & scabellulis quæ gestabat manibus vtcumque gradiebatur. Guntrânus de *Sirca*, quod super Mosellam situm est castrum, à prædicto monasterio paululum distans, mulierem illam in Ecclesia fecerat deportari. Necdum ad beati Patris manum accesserat, & ecce accessit ad eam spiritus ejus occultè, sicut præviderat: subitóque curata exilijt, & ambulabat laudans & magnificans Deum. Videns autem populus, qui claudam priùs nouerat eam, exclamauit in laude Dei, tollentésque scabellula ad altare protinus detulerunt, vt sisterent eam Dño, & Bernardo seruo ejus. Ibidem sanè ad tactum eius mulier de eodem vico clauda ab annis septem, & puellula cōtracta, cujus obstupuerant nerui femoris vtriusque, vt extendere genua, aut erecta stare non posset, desideratum gressum coram omnibus receperunt. Oblati sunt ei vir quoq; cæcus, & mulier cæca, & confestim edito signaculo Crucis ab vtroque repulit tenebras, & vtriusque lucem restituit. Sed fortè hæc nostra descriptio, licèt studiosis breuior, obliuiosis prolixior videatur. Et ipsis itaque prouidentes, instar proverbij, quæ dicta sunt, perstringamus. Resultabat canoris vocibus Ecclesia Treuerensis ad Bernardi tactum ambulante claudo, audiente surda, cæco vidente. Duas quoq; sorores cæcas idem Vir Dñi in ingressu ciuitatis illuminauit, & in domo puerum cæcum vno oculo. Rutilauit Rutilæ in Bernardi præsentia lux cœlestis, cuius benedictio claudis duobus gressum, visum reddidit cæcisque duobus: in eadem Ecclesia, mulier clauda, quæ genibus & scabellulis ferebatur, erecta est priusquam perueniret ad hominem Dei.

Residebat aliquando *Frankenvoert* in solio Pater sanctus, & per fenestram ad manus ejus admittebantur infirmi, quorum innumerabilis multitudo vndique fuerat congregata. Et ecce oblatus est inter cæteros adolescens quidam surdus & mutus ex vtero matris suæ. Cui vir beatus manum imponens confestim curavit eum, & liberè audiebat & loquebatur. Nullam tamen noverat linguam, sed ea tantùm proferebat verba, quæ ex colloquentis ore audiuisset. Hoc fuit quod maximè nostrū movit Hugonem, vt describi hoc miraculum postularet: sed nos multa similia videramus. In ipso quoq; solio matrona quædā dives & honorata de regione eadem deportata est, quæ ex longo tempore jacuerat paralytica. Et hanc quoq; signans homo Dei tenuit manum eius & erexit eam, præcipiens vt liberè ambularet in nomine Dñi nostri Iesu Christi, & in virtute Spiritus sancti. Dixit, & factum est: exiliensque ambulabat. Tunc verò acclamabant omnes; sed specialiter exultabant milites, qui proprijs humeris deportaverant, quam videbam regredientem pedibus suis. Nimirum videbatur sibi quodammodo miraculi particeps pia devotio. Et hæc quoq; excitavit amicum nostrum, vt sileri miraculum hoc, nefarium judicaret.

Tertium autem simile est huic. Erat siquidem in proximo vico vir paralyticus ab annis octo, notus omnibus, & omnium dignus miseratione. Neque enim movere poterat membra, nec, si domus in qua jacebat, vndique flagrare cœpisset incendio. Hic ergo coram nobis & alijs quamplurimus, qui beato Patri tunc assistebant, subvectus in culcitra depositus est coram eo: cujꝰ debilia membra edito signaculo salutis attrectans, confestim erexit eum, & tam perfectè curatus est, vt ad exercitum Dñi profecturus illicò susciperet signū crucis; nimirum, cujus virtutem tantam, & tam celerem esset expertus. Cumque tollerent alij lectum eius, non sic (ait venerabilis Hugo) sed magis ipse portabit, & imponens in humeros eius dimisit eum, & tam viriliter ambulabat, ac si nihil priùs sustinuisset incommodi. Quartum quod describi Hugo miraculum postulabat, puellæ cuiusdam erectio fuit: hanc in hospitium vespere obtulerunt humeris deportantes. Cujus cùm signaret genua Vir beatus, cōtractos & obduratos quasi in modum virgæ ligneæ nervos sentiens: heu, inquit, huius ex toto retracti sunt nerui, & flectere genua, imò flexa extendere omninò non potuit. Et certè sic erat, nec poterat à diebus multis gradi pedibus, sed manibus & pedibus reptabat vtcumq;. Igitur ab Patris benedictionem laxatus est statim nervus vterq;, & elevauit eā vnus è fratribus: ipse verò tenebat tibias, & paulatim extendebatur: cumq; ambulare cœpisset incolumis, obstupuimus vehementer omnes, sed & Sanctus ipse præ admiratione se signans, Dño virtutum gratias referebat.

CAPVT XVII.

De miraculis quæ Tulli per B. Bernard. contigerunt.

IAm ad ea quæ Tulli facta sunt, veniamus. Quater siquidē hoc in anno Vir sanctus illā ingressus est ciuitatē, nec vnquam transijt absq; miraculis. Primum siquidem Dñica ante Pentecosten in Ecclesia beati Stephani ad altare majus Missas celebranti, oblatus est puer cæcus, notus in ciuitate eadem, qui per manus impositionem visum recepit: & hunc vsq; hodie Tullensis habet Ecclesia virtutum B. Bernardi speculum, testimoniumq; fidele. Secundò quoq; accedens civitati, proximam villulam, quam *Calmas* nominant, pertransibat. Et ecce ruit obvia plebs devota, aquam afferens signandam atque benedicendam, quam protinus Evangelici instar miraculi sapore pariter & odore vini benedictione ipsa donavit: & qui gustaverunt, omnibus perhibent testimonium. Vnde & nunc in tota regione illa certissimum est celeberrimumq; miraculum: apud villam *Calmas* sub Bernardi manu aquam in vinum esse mutatam. Nam super vestē cuiusdam sparsum est vinum novum, dum vndiq; concurrentes certatim traherent vasculum, & multis diebus vini preciosissimi servavit odorem. *Ioann. 2.*

Tertiò deinde prædictam Tullensium civitatem ingressus timuit turbas, & quia grandis ei restabat via, nocte egredi festinauit. Idipsum autem suspicati nonnulli de populo observabant eum, nec exire vel nocte potuit sine turba: inter quos oblata est paralytica mulier in grabato, quam protinus elevās Vir beatus in nomine Dñi signavit atque sanavit. Hujus quoque curatio vniversæ innotuit Civitati, quam nimirum adhuc hodie incolumis mulier inhabitat, quæ in ea diu jacuerat paralytica. Similiter autem & altera mulier cæca vno oculo, quæ ad eū deducta est extra ciuitatem, signante eo visum recepit, quod in hoc adventu verissimè certissiméque probavimus. Nuper sanè apud beatum Aprum Vir Dñi susceptus hospitio, monasterium illud plurimis miraculis illustravit, claudum erigens puerū, auditum surdo reddens adolescenti. Tres quoque cæcos vno visionis munere donans in ipsius nomine, qui Trinus adoratur & Vnus: vbi plurima quoque miracula claruisse non dubito, sed hæc coram me facta novi certiùs, fiducialiúsque descripsi.

Finis libri miraculorum S. BERNARDI.

Epistola Gaufridi Monachi Clara-vallensis.

MAgistro suo carissimo Archenfrido, & vtrique Capitulo, fratribus suis vterinis, frater Gaufridus, memores ejus esse, qui diligit vos in veritate. Nullis mihi ad te, Magister, verborum blanditijs vtendum esse, certis experimentis cognoui. Latere enim non potuit familiarem filium, quem præ cæteris fouere solebas tenerius, & amplecti carius, non quod dignum, sed quia indigum esse sentires, adhærentem inquam lateri tuo latere non potuit, quàm parum acceptes eos, qui verba venantur, sentiens planè cum Apostolo, Regnum Dei non esse in sermone, sed in virtute. Vt quid ergo verba multiplicantur? Tu scis Domine, quia amo te; tu scis, quia tuis & tuorum orationibus egeo, & quantum egeam, non ignoras. Sileo proinde de meipso, sciens, quòd scienti me scribā. Cæterum cùm memor sum, in quanta solicitudine reliquerim vos, & totam pariter Claram-vallem, eoquod dubia videretur Domini Abbatis de itinere isto voluntas; scribo vobis, de quo magis præsumo, quæ in eo vidimus & audiuimus, vt habeatis consolationem, & vestris eam nihilominus præbeatis. Hoc autem scitote, nihil me scribere, nisi veritate compertum. *1. Corint. 4.*

Dum appropinquaremus Pictauim, cœpit Dominus Abbas infirmari: ita vt paulominus eum pœnitere inciperet oneris, nos itineris hujus. Ibi ad nostram & ipsius consolationem facta est vox ad eum in visione cantans, *Et domus impleta est ex odore vnguenti.* Erat autem cantus vt versiculi, & tantummodo punctum vltimum * deerat in hunc modum. *Et domus impleta est ex odore vnguen.* Quo defectu quid significatum credamus, sequentia manifestant. Altera die cùm iterum decubaret, sic in os ejus missum est Canticum novum. *Letabitur iustus in Domino:* vt euigilans sæpius, nil aliud posset cogitare. Pictaui, dum nocte sederemus, & ipse cum candela solus deambularet, extincta est cādela, & Abbas Cari-loci vidit eum sine lumine ambulantem. Proinde autem cum sonitu quodam, vt ipse confessus est, candela reaccensa est, & ardentem eam vsque ad nos deportauit. *Ioan. 10.* ** id est vltima syllaba* *Psalm. 63.*

In vrbe *Burdegali* res facta est digna miraculo, quod obstinatissimos animos Clericorum conuertit, vt concederent in sede Episcopali Regulares ordinari Canonicos, pro qua se per septem annos excommunicati parui pendebant omnino, ita vt quinquennium exularet Archiepiscopus, vacaret Ecclesia, redditus illi violenter diriperet; & tam exosus esset omni populo Archiepiscopus, vt in ingressu etiam omnibus nostris exprobrarent, dicentes, quoniam isti sunt de patronis Archiepiscopi. Sed mutauit animos eorum sermo Dei vivus & efficax, præter spem vniuersorum, qui nouerant negotij difficultatem, & obligationes pessimas nimis. In castro, quod dicitur Bragerach, allatus est ad eum vir nobilis grauissima infirmitate laborans: & ex illa hora conualuit, vt postea didicim*. Homo ciuitatis illius pauper & inops laudat hodie nomen Domini, qui longa infirmitate fractis viribus laborare non poterat, aut operari quidquam: sed benedicto pane vescens, cùm per aliquot dies sequeretur nos, fortis & incolumis est reuersus. In Caturcensi vrbe quidam seruiens Episcopi percussus in capite, oculi vnius lumen amiserat: sed signante eo visum recepit. Ibidem burgensis quidam bibit aquam ab eo benedictam; & visum est ei ac si proijceretur super caput ejus plenum vas aquæ, & ea hora conualuit ex febre, qua per 7. annos laborauerat.

Iam verò *Petragorici* populi deuotionem quis explicet? Paulominus suffocabant eum, adeo vt necesse habuerit clam discedere ab eis. In Tolosana vrbe satis deuotè susceptus est: sed per paucos dies plusquam nimis fuere deuoti. Paucos quidem habebat ciuitas illa, qui hæreticis fauerent: de textoribus, quos ipsi Arrianos vocant, nonnullos. Ex his verò qui fauebant hæresi illi, plurimi erant & maximi ciuitatis illius. Denique non longè ante aduentum nostrum vnum è ditioribus ciuitatis illius cum vxore seduxerant, vt relicta substantia sua & paruulo filio in villam secederet, quæ hæreticis plena est, & multis deinceps propinquorū persuasionibus reduci nō potuerat. Vocatus est ergo Henricus, vocati sunt Arriani; & pollicitus est populus, quod nemo eos deinceps susciperet de cætero, nisi venirent, & palam loquerentur. Fugas Henrici & Arrianorum latibula longum est enarrare. Fugerūt siquidem, qui in ciuitate erant Arriani, audientes signa & mirabilia quæ fiebant. Fautores eorum abnegauerunt eos, & credimus omnino perfectè liberatam ciuitatem ab omni hæreticæ contagio pravitatis. De militibus promisere nonnulli, quod deinceps expellerent, & non manutenerent eos. Siqui verò cupidi fuerint, & aliter voluerint agere, hæreticorum munera diligentes, data est sententia in hæreticos, & in fautores eorum, atque in omnes qui manutenuerunt eos; vt neque in testimonio, neque in iudicio suscipiantur: nemo communicet in conuiuio, neque in commercio. Henricum fugientem secuti & persecuti sumus; sed ille eò amplius fugiebat.

In ipsis sanè castellis, quæ seduxerat, locutus est Dominus Abbas, & libenter audiente populo crediderunt, qui erant præordinati ad vitam. Milites quidem nonnullos invenimus obstinatos. Sed non tam errore, vt nobis videtur, quam cupiditate, & voluntate mala; oderunt enim Clericos; & gaudent facetijs Henrici, & quia id loquitur eis, vnde occasionem habeant & excusationem malitiæ suæ. Omnes tamen affirmabant, quod deinceps non manutenerent eum, siquidem Domini Abbatis colloquium refugisset. Data proinde sententia est in hæreticum, & in fautores eius, & patefacta est omni populo pessima eius vita, & quomodo in Pisano concilio, omnes quas nunc prædicat hæreses, abjuraverit, & redditus Domino Abbati litteras acceperit ab eo in Clara-valle, vt ibi monachus fieret. Credimus, annuente Domino, malitiam eius finiendam breui. Terra tam multiplicibus errorum doctrinis seducta, opus haberet longa prædicatione, sed Dominus Abbas nec tanto labori sufficere posse videtur, & multò magis timet molestus esse fratribus suis; & hic est, ni fallimur, ejus quem prædivimus puncti defectus, in cantu versiculi, quem audivit.

Acceptis ergo à Clara-valle multis hinc inde literis, cum omni festinatione reuertetur: & credimus, annuente Deo, quod non longè post octavam Assumptionis B. Mariæ visuri sitis desiderium, meritò desiderabilem virum. Vtinam enim nossemus, quantum & quam inæstimabile donum dederit nobis Deus Patrem sanctum, advocatum fidelem, patronum potentem, pastorem bonum, plenum gratiâ & virtutibus coram Deo & omni sæculo. Deniq; quod in certis locis virtutes occultet humilitate, certis didicimus experimentis: quando per eius discessum continuo sanabantur infirmi; vti sic esset illis benè, vt ipsum nemo magnificaret. Vbi vero necesse fuit, maluit, vt ipse confessus est, sustinere proprium periculum, quàm saluti eorum non providere.

Erat in Ecclesia Saturnini in qua hospitabamur, Canonicus quidā regularis, Ioannes nomine, peritissimus medicæ artis. Is ergo septem, vt dicebatur, mensibus decubās, à sancto Pascha ita languebat, vt quotidie solum eius obitum expectarent. Defecerant tibiæ eius, ita vt nequaquam viderentur puerilibus brachijs grossiores. Specialiter sanè dextri femoris nervus aruerat, vt à sancto Pascha ne ad modicum quidem posset extēdere genu. Languebat miser semiuivus, & quotidie responsum mortis habens in semetipso, & ne ad vrinam quidem aut egestionem surgere omninò valebat. Ob fœtorem denique & languorē extra monasteriū factus erat, in burgo collocatus, non

sustinentibus Canonicis præsentiam eius. Rogat ergo obnixiùs, vt prope Dñm Abbatem deferatur: & portant sex viri in grabato in cameram, quæ proxima erat hospitio nostro. Ibi visitatus à Dño Abbate, confessus est ei peccata sua, & pro sua liberatione & sanitate obnixius obsecrabat. Vbi ergo benedixit ei Dñs Abbas, exivit de camera, & inimus nos quoq; cum eo. Ibat autem secum cogitans & dicens, tanquam servus fidelis. En Dñe, signa quærunt: & nihil profecimus aliter, quousq; dissimulaveris? Et cōtinuò exiliens ille cucurrit post nos, ita vt vix ingressi essemus hospitium quando sequentem nos vidimus, & ambulantem, vt ipse dicebat, non viribus, sed virtute divina. Exinde pergit ad Ecclesiam, gratias agens Deo, & fratres cantantes cum eo, *Te Deum laudamus*. Quanta devotione Domini Abbatis osculabetur pedes, scire potest nemo, nisi qui vidit.

Puer quidam septennis, vt dicebatur, languens inter brachia matris, ignorantis quænam esset passio, cùm benedictus à Dño Abbate reverteretur, continuò vomuit lapidem, quem multi quoq; viderunt, & sanus factus est ex illa hora. In ipsa ciuitate hominem jam senem, qui vnius oculi lumen amiserat, per signum crucis illuminavit. Sic & puerum, qui vtroq; oculo cæcus erat, alterum verò jam majoris ætatis cæcum similiter illuminavit. Fuit in ipsa vrbe mulier quædam, quæ subitum in capite dolorem sentiens dixit, quia non comedam, donec veniam ad Virum Dei; dehinc cùm cogeret eam vir ejus, vt comederet, vbi primum gustavit panem, paulominus suffocata, & arctata gutture, pervasa est à Dæmonio. Exinde per triduum non poterat comedere aut bibere quicquam, donec præsentata Dño Abbati, benedictum panem & aquam sumpsit de manu ejus. Præcepit deinde Dñs Abbas, vt juxta nos in Capella pernoctaret, volens ad eam sine turba venire secretiùs. In nocte verò conqueri cœpit vehementiùs, ita vt nunc quidem Dæmon, nunc fœmina loqueretur: & modo in sinistrā, modo in dextram partem vertebatur lingua, secundum quod mutabatur loquentis persona. Dicebat dæmon audientibus vniuersis qui adstabant, quia non egrediar, donec veniat Abbas, donec veniat Abbaticulus. Admonitus interim Dñs Abbas in somnis, venit ad eam, quam in tanto cruciatu invenerat, quietam omnino dimisit. Et protinus mane facto celebrans missarum solemnia, dedit ei communionem sanctam, & incolumem remisit in domum suam.

Ex his qui manus habebant intortas in partem alteram, & digitos in palmam replicatos, tres sanauit Tolosæ, tres in confinijs eius. Allata est enim ad eum puella quædam, dum oblationem susciperet, & signans manum, atq; apprehendens digitos, cum omni facilitate aperuit. Idipsum quoque de duobus alijs fecit, nisi quod alterius, cujus erat manus contracta, vterque erubescens propter Episcopos, qui præsentes erant, parumper aperuit, & sic tradidit militi cuidam de templo qui præsens erat, vt ipse perficeret. Quartum ab hoc incommodo liberavit infantem quendam apud *Dameyseriam*, vidente Domino Engolismensi Episcopo & stupente, quod vbi signauit manum & dimisit, ipsa quasi esset corda quædam, in bonnm statum conversa est, & digiti aperiri cœperunt. Ibidem sanè in hora eadem & surdum fecit audire, & mutum loqui. Quintum mancum sanavit in castro quod dicitur *Viride folium*, vbi sedes est Satanæ, & ipse pessimi, ni fallor, hæretici puer erat. Sextum sanavit in castro, quod dicitur sanctus Paulus, quos ex servientibus domini Legati remanere in terra aliena febris gravissima coëgisset: nisi subvenisset eis cœlestis medicina panis benedicti.

In Albigensi ciuitate factum est, quod cæteris non immeritò miraculis credimus præferendum. Erat enim populus ciuitatis illius, super omnes qui in circuitu eius sunt, hæretica pravitate cōtaminat⁹ vt audivimus; ita vt dño Legato, qui per biduum ante nos venerat, cum asinis & tympanis exierint obviam; & cùm signa pulsarent ad populum convocandum, ad missarum solemnia celebranda vix convenere 30. Tertia die Dñs Abbas cum multa populi lætitia susceptus est. Sed tanta mala de illis audierat, vt penitus non acceptaret devotionem eorum. Sequenti vero die, cùm beati Petri solemnitas esset; tanta ad audiendum verbum Dei multitudo convenit, vt non caperet eos grandis Ecclesia. Quos allocutus Dominus Abbas. Seminare, inquit veneram, sed præoccupatum à semine pessimo agrum inveni. Veruntamen, quia rationalis est ager, Dei enim agricultura vos estis, ecce ostēdo vobis semen vtrumque, vt sciatis quid eligere debeatis. Et incipiens à Sacramento altaris per singula capitula, quid hæreticus prædicaret, quæve esset fidei veritas, diligentiùs exponebat. Demum interrogauit eos, quid eligerent: & respondens omnis populus, cœpit abominari & detestari hæreticam pravitatem, & cum gaudio suscipere verbum Dei, & catholicam veritatem. Pœnitemini, inquit, igitur, quicunque contaminati estis; redite ad Ecclesiæ veritatem. Et vt sciamus, quis pœnitentiam agat, & suscipiat verbum vitæ, levate in cœlum dextras, in signum catholicæ vnitatis. Factum est ergo, vt levantibus omnibus dextras in cœlum cum exultatione, ipse sermoni finem imponeret. Et nos quoque Epistolam terminemus. Valete.

